

Ud 8491

8(4)

1892.8327

Biblioteka Jagiellońska

stdr0012521

Ad: Ud 8491

~~Original~~

56

Nobile vincendi genus est Patientia!

Der Cephasus Zelosivius (der ist der Kronreferendar
Jozef Zaluski) Zwei Schwert, Katholischer Abwehr...
gegen die aggressiven Anschläge der polnischen
Et Fatali quadam Traditione memorat quidem
Lysander cujus ex ore Saeni lego. hor-
renda illa exivit Blasphemia -
Pueros taxillo, Viros jurejurando
decipiendos esse -
Ad illos certe regulandum, qui promissa
compleri detrectant -

Herren Dissidenten ...

Warschau 1731

1098790

13. 4. 5. 6. 9. 3. 1. 8. 10. 2. 12. 7. 11. 14. 15.
C E P H A S I Z E L O S I V I J .

(to jest Anagrammaticè)

J. X. Jozefá ZALUSKIEGO,

Referendarzá Koronnego &c.)

DWA MIECZE

Katolickiey, w Krolestwie Orthodoxeyskim Odśięczy, prze-
ciwko nátręczywym PP. Dyssydentow Polkich, zamá-
chom; Jeden defensiwè, drugi zaś offensiwè się májący,
to jest

B R O N O B O S I E C Z N A .

od impetycyi Polkich Dyssydentow, we 2. Częściach wyrażona
w 1. Części. (1.) Sto z okładem rácyi, Konfederacyą War-
szawiká zbijających; y (2.) REPLIKA; ná Kompilacyą
Praw y wolności Dyssydentow Polkich w Krolewcu
Roku 1720. wydána.

w 2. Części (3.) Zbior wśytkich Statutow, Praw, Edyktow,
Konstytucyi Seymowych, y Synodalnych przeciwko He-
retykom ferowanych.

(4.) Specyfikacya Wśytkich zdrad, sedycyi, zamieszánia, y
innych kryminalnych ákcyi, od Heretykow w Polszcze
popelnionych.

(5.) Opisanie ciężkich perfekucyi; od Katolikow, w Páń-
stwach Dyssydenckich ponieśionych; y Parw surowych
przeciwko nim ferowanych.

Z Przydatkiem róźnych w podobney máteryi Skrypiow y Frágmentow.

Z okkazyi MEMORYAŁU Jmieniem Krolá Angielskiego, od
Jego Ablegatow; J. K. Mái Roku 1731. Podánego.

Záreśkowem Sumptem I. O. Xciá IMái BISKUPA KRAKOWSKIEGO,
do Druku P O D A N A .

w Warszawie w Drukárni J. K. Mái, y Raczyz: Schol; Piarnu. MDCCXXXI.

Ex
Biblioth. Regia
Berolinensi.

PARÆNESIS.

Do Trzech Stanow Korony Polskiej.

Jako Szczęsny Herburt, prawdziwą naszą Ojczyznę ujęty miłością, o wolności, tak y ja; głębokim; żarliwości przejęty entuzjazmem, do Was, Stany Koronne, obracając się; o prawowierney Religij, takie intymie Proclama! O! Religio, omni auro gemmisq; pretiosior, o! vita ipsa charior, o! nomen dulce! o jus eximium nostra Republica. O! Leges prima Iagiellonia. (O! Hrodelia. O! Wielunia. O! Iedno. O! Korczyn!) O! graviter desiderata & aliquando reddenda Genti Polone, (unanimis Religio!) A naprzod obracam się do Tronu.

Nie wprzod nań wstępują nasi Koronáci, poki na te trzy Koronatora questye, z zupełnym nie oświadczą się assensum; Vis Fidem Sanctam, à Catholicis viris traditam tenere, & operibus justis servire? & volo. Vis Regnum à DEO Tibi commissum, secundum justitiam Patrum tenere, regere, & defendere? & volo. Vis Ecclesie Ministris tutor & defensor esse & volo. Nie wprzod Miecz odbierają w ręce, na znak zupełney nad swobodnym Narodem zwierzchności; poki im nie będzierzeczono; Accipe Gladium desuper Altari sumptum, per manus nostras, licet indignas, vice tamen & auctoritate SS. Apostolorum consecratas, Regaliter tibi concessum, nostraq; benedictionis officio, in defensionem Sanctae DEI Ecclesie Divinitus ordinatum, ad vindictam malefactorum, laudem vero honorum, & memor esto ejus, de quo Psalmista prophetavit dicens; Accingere gladio tuo, super samur tuum potentissime; ut in hoc, & per eundem, vim aequitatis exerceas, molem iniquitatis potenter destruas, & S. DEI Ecclesiam, ejusq; fideles propu-

)1(

In opus:
Nauka Dp.
bromilska
pag: 193.

Guagninus
inSarmatia.
P. 53.

gna

gnes, atq; protegas, neq; minus * sub fide falsos. quam Cbr-
 stiani nominis hostes, execreris & disperdas &c. Y ztądci
 podczas konsekracyi, *Władysława IV.* taką do niego,
 Piaśceki p. Prymas, *Wężyk* uczynił apodofim. Dla tego N. K. przy
 456. Ołtarzu stojącemu, *Krolenska*, konsekrwana ci jest prerogaty-
 wa, abys pamiętał zawsze, że krolestwo Katolickie, od Kato-
 lickiego; jest ci powierzone Kościoła, y że zawsze, przy jego,
 należy ci zastawiać się obronie: Jakoż pamiętni tego so-
 lennego obowiązku, nasi Monarchowie, prawowierczą,
 rowno z życiem szacowali, y tanquam pupillam oculi sza-
 nowali Religiją. Mamy w *Władysławie Jagielloym*, pier-
 wocianego, zostający ieszcze w Pogańskich ciemno-
 ściach Litwy, Apostoła; Mamy czuwającego przy całości
 Kościołow Katolickich, y miłości nawet Małżeńskiey
 przynągleniem, niewzruszonego *Alexandra*, który, ani
 prozbami, ani płaczem *Heleny* Córki Moskiewskiego Ca-
 ra, a swey Zony, nigdy nie dał się nakłonić y zmięk-
 ozyć, aby w Zamku *Wilenskim*, dla prywatnego iey
 nabożeństwa, Schizmatycka była wystawiona Cerkiew.
 Mamy żarliwego przy prawowierney Religij, że tak rze-
 kę, *Eliaza*; *Zygmunta I.* który ubłogosławionym od Cle-
 mensa VII. obdarzony orężem, na nieprzyjaznych Ko-
 ściół S. obrocił go Antagonistow; *Pullulatem*, in Bal-
 thico litore, *Luteraanam* heresim, in ipsa serali herbd, fel-
 citer oppressit, *floridam* ita Regni integritatem conseruaturus,
 quam nihil citius fecat, quam scđta. Mamy acerrimum fidei
 Oribodoxa Propugnatozem *Stefana Battorego*, wystawionemi
 od siebie Collegiami y szkołami, szerzące się wykorze-
 niącego herezye, o którym to memorandum; że w Ry-
 dzie stánawszy, poty niechciał, u przygotowanego pości-
 lić się stołu, poki Kościół S. Jakuba, Heretykom ode-
 brawszy, o 4 godzinie z południa, zwykłego Katolic-
 kim obrządkiem w nim nie odprawił nabożeństwa; z
 taką przy stole, dawszy się słyszeć deklaracją; *Nullus*
ab Orbe condito, felicitus unquam, solenniusq; prandij cum ca-
 84

Strykowski
 f. 636.

Orzechowski.

Caspar Ste-
 mek in opuf-
 Bonus Patri-
 z Civis.

na nuptias celebravit, ut mihi hodie, cum meis contigit Ca-
 tholicis. Mamy, wiarę Katolicką nad własne życie prze-
 kładającego *Zygmunta III.*; gdy mu bowiem, w dziedzi-
 cznym swym Państwie Szwedzkim będącemu; insinuo-
 wano, iż iezeliby wiary Katolickiey nie porzucił, miał-
 by utracić swego czału, to krolestwo; odpowiedział:
 Choćby też y życie postradać, wiary nie odstąpię; którą
 przy prawdziwey wierze stateczność, Polskim P. BOG
 rekompensował mu Thronem, na którym, y dwóch ie-
 go osadził synow, *Władysława IV.* y *Iana Kazimierza*.
 Z tych pierwszy, pomniąc na powinność swoią Kro-
 lewską, częstokroć sobie czytał, owo Prawo, od same-
 go BOGA podane, *Postquam sederit Rex, in solio Regni*
sui, Legem Domini a Sacerdotibus accipiat, eamq; omnibus
diebus vite sue legat, ut discat timere DEVM, & custodire
praecepta ejus, a quibus, non declinet, nec ad dextram, nec ad
sinistram, ut longo tempore regnet; &c. Y ztądci, święto-
 bliwemi Dekretami swemi, y *Rakonskie* bluźnierstwo, y
Wilenskich Zborow nieczbożność Kalwińską, zniósł z po-
 chwałą świata całego.

Co do *Iana Kazimierza*, dość namienić, że on,
 honorowi JEZUSA Pána uwłaczających, z Polski wy-
 pędził *Socynianow*. Stateczna tudzież przy wierze żar-
 liwość, *Krola Michała* y *Krola Jana*; ieszcze dotychczas
 w pamięci ludzkiej nie wygasa. A ich, *amulatus cha-*
rismata meliora. Najjaśniejszy Krol Jmć AUGUST H.
 szczęśliwie nam panujący, nie tylko sam, do Katolic-
 kiey przyłączył Religij, ale y Najjaśn: Krolewicza Jmći.
 Rzymskiemu pozyskał Kościołowi; y niemniej, *ut ubi*
mors oriebanur, inde vita resurgeret, w Stołecznym, zlu-
 trzałey Europy mieście *Dreznie*, siła dusz do Wiary
 pozyskującą, przy swey Kaplicy Zamkowej osadził
 Misyą. Te wizytkie przykłady; całemu; na oko po-
 kazują światu, że naszym Monarchom, nie zbywa, na
 owey rezolucyi, z którą się oświadczył, padający przed
 2(Kru-

Deut: 17.
 Braterskie
 Napomn:
 pag: C. 1.

Famianus
Serada de
Bello Belgi-
co Dec. 1.
Lib: 1.

Krucyfixem, Filip II. Krol Hiszpański, gdy go nama-
wiano, aby w Niderlandyi, wszelkim Herezyom, *liberum*
pozwolił *exercitium*; *Ego vero; Divinam Maiestatem Tu-*
am, oro, hanc ut mihi, mentem perpetuam velis, ne illorum,
qui Te Dominum respuerunt, uspiam esse me, aut dici domi-
num acquiescam. Zostawiwszy dla nich tę pobudkę; tu-
dziesz, y zupełną Instrukcyę, w Skryptach, tu ná koń-
cu przydanych; (to jest w Liście *Restiussa* do Krola
Stephana. Litt: D. w Fragmentcie *Xiązki Wereszzyń-*
skiego Bisk: Kijow: Litt: P; we z. Skryptach Kardyna-
ła Hozyussa dla *Henryka* Krola spisanych Litt: R. y S.)
obracam się iusz do drugiego Stanu Rzeczyposp: to
jest Senatu.

Apoc: 2. 14.
& 20.

Nayosobliwiecy, utrzymanie prawowierney Religij
polega ná Biskupach; gdytz; z ich rąk, duże krwią
Chrystusową odkupione, requirować będzie, Naywyższy
Pasterz duiz naszych P. BOG, powinni zatym, *perwi-*
gilare, quasi rationem pro animabus reddituri! Starać się
powinni żeby ná nich, taká, iák ná Biskupów *Perga-*
meńskiego y *Thyatyskiego* nie padła inwektywa; *Habeo*
adversum te pauca, quia habes illic tenentes doctrinam Bala-
am; *Ecce habes tenentes doctrinam Nicolaitarum. Ecce ha-*
beo adversus te pauca, quia permittis mulierem Iezabel, qua
se dicit Propbeten, docere, & seducere servos meos. Ecce
Torować im drogę powinny w tej mierze świątobliwe
Świątych Predecessorow przykłady; *S. Woyciecha* tych
kraiow Apostoła, *qui animam suam, posuit pro ovibus suis;*
S. Stanisława, Który ieżeli, aż do utraty życia, grze-
chom opponował się Krolewskim, pewnieby był chę-
tnie sacryfikował życie; opponując się Heretykom, gdy-
by ná dalsze trafił był czasy, *S. Iezasata* Arcybiskupa *Poto-*
ckiego, który opponując się dalszym szerzący się Schizmy
progressom, stał się, *capite diminutus, nomine Martyris auctus,*
A niemniey y *SS. Brunona* y *Otona* Apostołow *Pemerskich* iák-
o y *B. Meinarda* Apostoła *Inflanckiego,* tudzież y *B. Iana*
Polaka

Polaká Dominikana Arcy-Biskupa Upsalskiego. Mogłbym
tu obźernie mowić, o chwalebney prawowierney Religij
obronie świątobliwych, y przy wierze żarliwych
Biskupow Polskich: ale że *scientibus loquor*; dość mi bę-
dzie, ich wymienić Imiona, *que scripta sunt, in libro*
vite, A naprzód; w Gnieźnieńkiey Metropolij, *B. Ra-*
dzyna, albo *Gaudencyjsa,* *S. Woyciecha* Brata; *B. Bogu-*
mila; *Jana Łąskiego,* *Stanisława Karnkowskiego,* *Bernarda*
Kardynała Maciejowskiego y *Mácieia Łubirskiego;* we Lwow-
skiey zaś, *Mikołaja Trąbę;* *Jana Długosza* Nominata, y
Jana Dymitra Solikowskiego; w Krakowskiey katedrze;
Lamberta III. * *B. Wincentego Kadzubka,* *B. Iwona O-*
drowąza, * *B. Jana Prandotę,* * *B. Nankera* * *Jana Gro-*
zha, * *Zbigniewa Oleśnickiego* y *Jerzego Radziwiłła* Kar-
dynałow, y *Jakuba Zadźska;* w Poznańskiey *Jana Lu-*
brańskiego, * w Płockiey *B. Szymona* y *B. Wernera* * *Mę-*
czennika, y *Jędrzeja Noskowskiego* w Warmińskiey *Sta-*
niława Kárd: Hozyussa; w Łuckiey *Pawła X. Algemuntá*
Olsńskiego, w Przemyckiey *Mikołaja Białeionica;* w Cheł-
mińskiey *B. Mikołaja Dominikana;* * w Kijowskiey *Toma-*
sza Wicyskiego &c. Do których bezpiecznie przydać mogę
y *Tomaiza Oborskiego* Suffragana Krakowskiego; z tych
wszystkich 5. tylko znaczniejszych przytoczę Przykładow.

Pierwszy będzie *Kardynała Oleśnickiego;* ktorego
Staropolska przy prawowierney Religij żarliwość; taká
była, że nie tylko, mięszkalnych, ale y gościnnych cier-
pieć nie mogła Heretykow, czego, oczywisty ztąd ma-
my dowod, że gdy pierwszy raz do Krakowa przybyli
Połowic z Czech *Hussytow* sekry, do Krola; *Oleśnicki,* w
tam dzień Wielkonocny, ná wszystkie Kościoły Krá-
kowskie Interdykt włożył, y poty go nie zdiął, ani świą-
tnice Pańskie otworzyć kazał, poki się oni z *Krakowa,*
precz nie wynieśli. Który proceder, gdy go Krolowi,
na inwidyę podał, on się, tym nic nie alterując, z tá-
ką dał się słyszeć rezolucyę; *Cum de Religione agitur, neq;*
Regis neq; cuiusquam omnino vultum atq; minas se reformida-
re,

Prusca in
Forteca
Krol: Pol:
P. 112.

* Id. p. 52.
* Id. p. 71.
* Id. p. 95.
* Id. p. 119.
* Id. p. 121.
* Id. p. 174.
* Id. p. 54.
& 58.

* Id. p. 115

Cromer: lib:
20. Lipski
Qu. 8. pag:
109. Arturus
P. 75.

Starowolsk.
in vitis Craei
P. 133.

quin id faciat, quod rectum esse intelligat. Ta tedy Je-
go, Pasterka przy wierze czułość, nie tylko z Diecezji
Krakowskiej, ale y z całej Polski, szerzącą się Hussitow
wykorzenia herezy; iako świadczy Starowski; *Hereti-*
cis, novā opinione Hussiarum infectis, maximo terrori fuit,
quos non solum spirituali, sed etiam materiali gladio, gravissime
persecutus est, & ubiq; illos capiens, corripiens, atq; eliminans,
non tantum Diocesim suam, verum, universum etiam Regnum
Poloniae, ab illarum infectione & contagio, purum servavit.

Id ibid. pag.
112.

Drugi Przykład Zadżika Bisk: Krakowskiego, o kto-
rym; pomieniony; Biskupow Krak: Historyk; tak świad-
czy; *Scholas Arianae impietatis Racovienses, maximo auxilio,*
quod sui Antecessores nequiverant, in diocesi sua Cracoviensi
evellit, & sumptu haud contemnendo, Templum Catholicum
erexit, Sacrorumq; administratos, liberali proveniū providit, Vil-
nenses Calvinistas, egregio conatu, pios fideles juvando, urbe
exturbavit, ac Regio decreto, condemnari procuravit. Simili
zelo, in Prussia, Thorunensiq; Vrbe, de Religionis incolumita-
te, & populorum salute, sollicitus fuit.

Id ibid. p.
299.

in vitis Gne-
suen: Arch:
pag: 402.

Trzeci Przykład Mácieia Lubinjskiego Prymasta; o
ktorym Damalewicz, Choynicjs; *Oves erraticas, ad unitatem*
Christi ovilis, & Ecclesia Romana concordiam, à quā frustra
desceverunt, Majorum suorum degeneres posterī, pro suggestu
per Theologum suum ferventer invitavit, quas & ipse, ac
Magistratum Civitatis potissimum, ad avium Religionis cul-
tum, pie ac studiose cohortatus est, Insignem catē Calvinisti-
ci Antesignanum, Barthol: Nigrinum Ecclesia Romana, operā
Georgij Ossolinscij Supremi Cancellarij ad viam veritatis ad-
*ductum, reconciliavit: Iudeos, Arianos, Scythas, Sacro bap-
tismate initiatos ovili Christi aggregavit. &c.* Tenże, będąc;
pierwszym Esekutorem Testamentu, wspomnionego Za-
dżika, z depozytu jego, ad pias causas destynowanego, sto
tyśięcy Złot: Polskich, na wyderkaff na dobrach ziem-
skich lokował; aby z nich pochodząca Prowizya, uży-
ła na sustentacyę, *Neo-Convertorum; à mianowicie. he-*
rezy

Const. Syn.
Prov. Ma-
thiae Lubin-
ski. pag. 10.

rezy wyprzysięgających się Ministrow y Predykantow,
zleciwszy taką dystrybutę Kápirule Katedralney Krakow-
skiej; ktorym przykładem, y drugich pociągnął Bisku-
pow, do podobney w swoich Dyecezyach, obmyślenia
sustentacyi, iako opiewa, 5. Dekret Konfytucyi Sy-
nodalnych Prowincyalnych Roku 1643, ktory, dla za-
chęcenia dalszego JJ.WW.JMC. XX. Biskupow, *ut inspi-*
ciant & faciant secundum Exemplar, quod ipsis monstratum est;
tu, de tenore klādę; Non minor, quam captivorum habenda
est cura, Ministrorum barem ejurantium, ut rerum ad usum
necessariarū sufficientia, & converfis, omnem penitentia, vel sal-
tem tentationis occasionem subtrahat, & ad Conversionem pro-
clives, ad Matris Ecclesia gremium, alliciat & impellat, ma-
ximē, cum multi non contumaciā voluntatis, sed famis & inopia
metu, in errore dicantur persistere, patenturq; non difficile he-
resim detestaturi, si suis, vita & viciis rationibus ab Ecclesia pro-
fectum esse videant. Proinde Illustrissimi & Reverendissimi
Domini Archi-Episcopi & Episcopi, Catholica Religionis, &
perditarum animarum quarendarum zelo, charitatisq; proximi ar-
dore, promiserunt se, in suā quemq; Diocesi, de congruā &
convenienti reconciliatorum Ecclesia Romana Ministrorum su-
stantatione, pro statu & Conditione cujusq; provisuros.

Exod. 25.40

In Confitt.
ut supra.

Czwarty Przykład Jędrzeia Noskowskiego Biskupa Ploc-
kiego ktory dobrą znaczego Pana Dyssydenta, ktory
się był z wielkich Possessyi dziedziczką w Mázowszu oze-
nił, wyliczywszy przewyższającą nad valor summe, od-
kupił, aby był tym sposobem, swoją od wszelkiej here-
tyckiej infekcyi, uwolnił owczarnię; *Dum Episcopatum*
gereret, omnibus modis cavir, ne heretica luc, sua Diocesis in-
ficeretur, cumq; quidam non in Masovia natus, usq; à Religi-
one Catholica alienus, uxore duclā grandem hereditatem hic
adisset, omnibus modis studuit Noscovius, ut eum, ab errore ab-
duceret, sed cum nec doctrina, nec cohortationes hominem mo-
verent, bona uxoris illius, majori etiam pretio, quam par erat,
licitatus, datā pecuniā hominem pestiferum ex Diocesi abegit.

Swięcicki in
vitā Andrea
Noskowskiego.
Lubinjski in
vitis Ep. Pl.
pag. 173.
Colloquium
Charitativū.
pag. 2.

Piąty

Vide p. 47.
Edit. Colo-
nien. 1584.
à pag. 329.
ad 374.

Piąty Przykład Prymasa *Wchłński*, *Solikowski* *Ar-*
cy Biskupa *Lwowski*, *Kárnkonskiego* *Kuiánskiego*, *Ko-*
nárskiego *Poznánskiego*, *Myskonskiego* *Płockiego*, *Siáozrebskiego*
Chełmskiego y innych Biskupow o których, przy wierze
żarliwości, y Konfederacyom Heretyckim zwawey oppo-
zycyi. tu czytać będziesz; miánowicie iednak, *Kárdy-*
naśa *Hozyusśa* który iák mocny dawał odpor Konfederá-
cyi *Wárszawskiej*, osobliwiey pokazuje się że dwóch
w tey máteryi; skryptow tego dla informácii *Krolá Hen-*
ryká *Spisáných*; które tu ná końcu przydałem pod Lite-
rą *R* y *S*, tudzież y z listow tego; in *Collezione operum*
omnium, znáydujących się pod Numerámi temi 171. 181.
187. 188. 189. 190. 197. 198. 199. 200. 201. 203.
204. 206. y 210. które do kupy zebráwszy dać ie prze-
drukowác umyśliłem; pod takim Tytułem; *Sesqui Decas*
Epistolarum Cardinalis Hosij, zeli plenarum occasione Confede-
rationis Warsaviensis 1572. contra Dissidentes Polonia scriptarum.

s. ad Ti-
moth. 4.

Ezech. 34.

Położywszy wprzód przykłády záchęcające aby ná-
śi *JchMC XX*. Biskupi *amulentur charismata meliora*, klá-
dę tu (áby nie tylko *exemplis* lecz y *praepitibus* *morentur*)
y sámó Przykazánie Boskie, przez *Páwła S.* *Pasterzom*
Kościółá S. *intymowane* *Pradica verbum, in sta opportune,*
importune, argue, obsecra, increpa, in omni patientia & doctri-
na. Erit enim tempus, cum sanam doctrinam non suscipiant,
sed ad sua desideria, coacerabunt sibi Magistros prave senten-
tibus. A máiąc w Bogu nádzicie, y zupełnic usáigg ze
ná żadnego z nich nie pádnie owá; ogromnie pioronu-
iąca Boska komminácia (*Hac dicit Dominus DEVS? va!*
Pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos, nonne, greges à pa-
storibus pascentur? Lac comedebatis. & lents operiebamini, &
quod crassum erat occidebatis, gregem autem meum non pasce-
batis, quod infirmum fuit non consolidastis, & quod agrotum,
non sanastis, quod confractum est, non alligastis, & quod abje-
ctum est, non reduxistis & quod perierat, non quaesistis, & disper-
se sunt oves meae, & facta sunt in devorationem omnium besti-
rum

arum agri, & dispersa sunt, erraverunt greges mei, in cunctis
montibus & non erat qui requireret, propterea Pastores, audite
verbum Domini, vivo ego, dicit, Dominus DEVS, Ecce ego
ipse super Pastores, requiram gregem meum, de manu eorum, &
cessare faciam eos, ut ultra non pascant gregem &c. &c. Iuż
przystepuie do Senatorow *Swieckich*.

Y ci równie z *Duchownemi*, nie mniey *pro aris* iá-
ko y *pro focis*, obstawác powinni, gdyż sámá ich *Przysię-*
gi *Rotá* którą się *Krolowi* y *Rzeczypospolitey* obowięzu-
ją, do tego pociąga y *stimuluie*. *Quidquid scivero,*
intellevero aut sensero, sua Majestati Regia, Regno & Reip:
nocibile & damnosum, praeconsidiam & nefiat me opponam, &
illud avertam, Sic me DEVS adjuvet & hac Sancta Crux.
A czy możesz byđ co *Rzeczypospol.* szkodliwszego náđ
herezyą; kiedy *disparitas cultus diversitatem inducit animo-*
rum. Niech sobie przeczytáją *Postulata Ordinis Ecclesiastici,*
ná *Sejm Wárszawski 1585.* podáne, (które tu ná końcu
dolożyłem pod Literą *O*) á dopiero uznáją, iák szko-
dliwe *Rzeczypospol.* przynoszą skutki, heretyckie błędy;
y czy *expedit Republica & fas, decorumq; est haereses foveri.*
Znáydą tu równie; z *Duchownemi*, chwalebne, żarliwych
przy wierze sítu *Senatorow Swieckich* przykłády, miá-
nowicie, *Jana Chodkiewicza* *Káztellána Wileńskiego*, *Woy-*
ciechá Łáskiego *Woiewody Sieradzkiego*, (z *Dysydentá*
zwáwego wiary Kátolickiey obroniciela) *Jerzego Ossolin-*
skiego *Káncel: Wiel. Kor. Jana y Tomáśza Zamoykich* *Káncel: Kor:*
XX. Rádźiwitow, *Albrachta* *Kánclerzá W.* y *Krzysztofa*
Márszałká Nadworn. Litewskich. &c. &c. á zátym *inspi-*
cient, secundum & faciant, exemplar quod ipsis monstratum est.

Priv. incorp.
Litv. in Ia.
nuszowlki.p.
747.

Náostátek y *prześwíetne Rycerstwo, bonum Religionis,*
bono Regionis anteferre powinno, według dawnego *swych*
Predecessorow obowięzku, przy *promulgácii*, który stáno-
wionych szczególnie ná *Heretykow* *Kófederácii* *Korczyn-*
skich *Krákowskich* &c. rázem y zá siebie y zá swoich pi-
śáli się *Następcow; sub tribus vadijs validissimis, to ict sub*
fide

Braterskie
Nápomnie-
nie ad Dissi-
dentes.

fide honore, & conscientia Starzy Rzymianie chcąc Rzecz-
Posp: w pokoiu y przy nie naruszoney, wolności, swoich
całości, zachować, nie mnicy się o to starali, iakoby bun-
townikow, nowych rzeczy pragnących, między sobą uka-
rali, iako też y nieprzyjaciół pogranicznych uśmierze-
li; y żeby nieprzychodziło dla sedycyi, iednego oby-
watele. do zamieszania całej Oyczyzny, woleli małą i-
skierkę, wczas zagaścić, niżeli potym, gdyby ogień wy-
buchnął, gwałtownie zapał tłumić. Przetoż w Senacie
zaráz *Qui servilius Hala, Sp. Melium, novis rebus studen-*
tem, manu sua interfecit, iako Cicero świadczy: *Interfectus est*
propter quasdam seditionum suspiciones, C. Gracchus; occisus cum
liberis M. Fulvius Consularis, occisus L. Saturninus Trib.
Pleb. & C. Servilius Prator. Nasi Przodkowie, lubo nie
czytali *Cyceroná y Liniusá* (albowiem nie rychło się pi-
smá uczyć poczeli) y nie słychali o *Tacycie y Máchid-*
wellu, których niefortunne nasze wieki, bardziej sobie
szacują niż Ewangeliá y starého Zakonu pisma, mieli prze-
cię wrodzony swoy rozum, y zdrową poradę w spráwo-
waniu Rzeczyposp. y przeto takimże sposobem prawie
iako y Rzymianie buntownikow w Oyczyźnie karali,
aby za sedycyá, y niespokoyną głowá iednego, cała po-
tym Oyczyzná o szwank iaki nie przychodziła; A oso-
bliwie kiedy już Wiarę Chrześciańską przyjęli, tak so-
bie przyrzekli, aby iey nigdy nie odstępować y do gardła,
y z tąd to; za *Mieczysławá* pierwszego Krolá Chrześciań-
niná; gdy Ewangeliá czytano, wszyscy Stanu Rycerskie-
go ludzie, mieczow do puł pochw w Kościele dobywali;
przed samym oświadcziąc się Bogiem, iż iako Syn iego ied-
norodzony, dla zbawienia naszego umarł, tak też y oni
za honor Jego Święty, y za tę Wiarę, którą przyjęli, um-
rzeć byli gotowi. Y dla teyże przyczyny, od przyjęcia
Ewangelij Świętey, zaráz, Bracia się wzajem z nauki *Pá-*
wła S. zwąc poczeli, który wszystkich w Kościele Chry-
stusowym będących, *Bracia Swá* w Listách swoich zowie,
y tak się wszystkim wzajem, zwąc rozkazuie. A to też y
Przod-

Cicero in
Catilin.

Cromerus.

Przodkowie nasi, iedney nauki Kościoła Kátolickiego
zażywając, y pod iedną wolnością, rownie wszyscy żyjąc,
Bracia swá nazywali, których y my ieszcze, *in modo lo-*
quendi nasładujemy, ale nie w obyczajách y Świętobli-
wości. Albowiem, oni przyrzekli sobie słowo, pod pod-
ciwością Słáhecką, wiary sobie dotrzymywali, y przy-
ślągłszy ná Chrście wiary Pánu BOGU, nigdy mandá-
tow Jego Świętych nie odstępowali. y tak gdy się zjawił
między niemi, buntownik ieden, *Comes Meistinius*, który y
Bogu wiary nie dotrzymał, od stápiwszy prawowierney Ko-
ścioła Kátolickiego nauki, y słowo swoje Słáheckie od-
mienił, przyechawszy z wielką zgráią ármatnie, ná Seym
do *Korczyná*, lubo cnotliwym słowem przyrzekł był, ie-
no zpiáciu przyjaciół swoich stawić się; skarali go.
ná przykład, potomnym czasom, rozśickawszy go mię-
dzy sobą, y wszystkich iego ádherentow, niezbożnością
Hussyiańską zmazanych; y z tądci podobnie, (iako świad-
czy *Diugoss*) owego Ministrá, który wszedłszy do pokoiu
do Krolá *Iágiellá*, námawiał go na herezyá *Hussyiańską*; o-
knem przy wszystkich Pánách, z pokoiu wyrzucili aby się
był odezwał, broniąc go ten, który go tam był wyprawił
do Krolá; ale widząc, taką wewszystkich zárliwosc, zámil-
czał, ow co był *conscius facti*, obawiając się by go byli mię-
dzy sobą, ná izáblách nie roznieśli. Taki był *zelus* prá-
wowieerney Religij w starých Polakách który się ieszcze
pokazuie, z oppozycyi 4. całych Woiewodztw, (to iest
Płockiego, Mázowieckiego, Ráwskiego, y Podlaskiego,) ná
Konfederacyá *Wársawską*, á miánowicie z *Mánifestacyi*
Woiewodztwa *Płockiego* (ktora się znáyduie ná sílu miey-
scách przedrukowana: dla tego iey tu nie powtorzyłem)
iako y z przykładow, zárliwych przy wierze *Posłow, Trze-*
bińskiego, Kossobuckiego Petrykowskiego, y Anonima Ná Sey-
mie 1666. o których tu nízey czytać będzieisz zwlászczá
w *Frágmenće z Dyskursow Politycznych Iana Debińskiego,*
(ktory się tu ná końcu znáyduie pod Literá Q) Poki
tedy;

Diugossus.

Práwdziwe
obiasnienie
pag. 60.

Vide infra.
pag. 37.

Constit. 15.
64 *Parczawa*

tedy; (że słowy Konstytucyi Seymu Párzonskiego rzekę)
 Za Przodków nąszych , o Wierze iednostáynce
 rozumienie w Ludziách było, poty też, ná Práwo, ná
 Vrząd, ná wstyd przyrodzony, wielka między ludźmi
 bączność była, á zátym spráwy ich wśytkie pospolite,
 y osobliwie widomym práwie szczęściem, od Pána BO-
 GA, y znaczną sławę, u postronnyáh ludźi ozdobione by-
 ły, Gdzie zátym, gdyśmy boiáźni, przeciwko Pánu BO-
 GV, y powinności swey, przeciw iemu zápomnieli, po-
 mieśánszy się różnemi wiarámi; uyrzy kto się ieno przy-
 pátrzyć chce, iáko y Práwa stępiáły, y Vrząd powagę
 jną strácił y wstyd przyrodzony, y postuśensinwo wygásto.
 Zaczym y my w niespráwie, y Rzeczp: w takim odnęćie y
 zámieśániu zostáá, iż się w niey czásem y ná dobrę rá-
 dę zdobyć, á częstokróć co się więc dobrze nárádzi,
 to ku skutkowi swemu przywieść, trudno: Co bez po-
 chyby zászpráwiedinym gniewem y káraniem Boskim,
 ná nas przysła. A zátym niech zważá wśytkie trzy Stany
 Koronne, co zá Konsequencye tey Konfederácyi Wár-
 száwskiej, niech podobną, iáko y Woiewodztwo Prockie
 ná ten czas zaráz mániestuiące się, uczynią reflexyá; sic
 enim cuius licitum erit, credere, prout vult, hoc au-
 tem certe licebit, dum nulla in Hereticos erit pena,
 dicet unus, quod Christus non sit verus DEVS, alius affe-
 ret; quod Mahomet est verus DEVS, tertius non ve-
 rebitur affirmare quod nullus sit DEVS, horum verò
 neminem ulla Iurisdictione siue Spiritualis, siue secularis
 punire poterit, quia eum Confederatio proteget, Et
 sic in Polonia blasphemia, sic Alcoranum Turcicum, ac
 deniq; ipse Paganismus reflorescet. Si etiam quispiam
 ex scholá Adamitarum, apud quos nemo quidquam ha-
 bet proprium prorumperet, & alienám cistam, ancillam

Manifestatio
 Palatinátus
 Plocensis
 contra Con-
 fed. Varfav.
 1573.

ve]

vel uxorem attrahere vellet, relinquatis ipsum; quare?
 ita credit, omnia esse communia. Per quod Polonia,
 inclytum illud. & gloriosum apud exterarum nationes Re-
 gnum fieret spelunca latronum, uti jam, proh dolor! in-
 genium horum latronum & latrociniorum videmus co-
 piam. Nam quos ipsimet Heretici, aliunde expellunt,
 hi ad nostram Poloniam, uti ad propriam domum cur-
 runt, hi apud nos Apostoli, hi conscientiarum modera-
 tores, hi movent turbines, hi miscent omnia, hi san-
 guine carae nostrae Patriae, o! tempora, o! mores, pá-
 sci uolunt. Si verò haec Confederatio, effectum sorti-
 retur, eò major, talium augetur numerus, &c. To
 zważywszy násze Stany Koronne, niech nie ustánie
 myślá, o sposobie takim zámieśánia inkonwenien-
 cyom, przez Wárszawskiej abrogácyá Konfederácyi
 Hanc vos non Legem (Konkluduję słowy Polskiego
 Demosthensá; Orzechowkiego) sed perniciem,
 atq; pestem vestram e medio tollite, Rex, Senatus,
 Equites, si salvi esse, & boni viri haberi vultis.

Orichovius
 in Orat. fu-
 nebri. Sigis-
 mun: Augur-
 sti.

9

Do Łaskawego CZYTELNIKA.

W Tey piſaniu lukubracyi; nie ſzukałem bynaj-
mniey, *vana gloria auram*; ani pretendowałem;
ostensione sermonis demulere legentis aurem; ale ra-
czej ſzukałem *summa benevolentia* Jaśnie Oſwieconego
Xiążęciá Jmci Biskupa Krakowskiego D. *captare eibesia
flabra*, y pretendowałem, ſzczegulnie, wyraźnemu Jego
w tey mierze zadoſyc uczynić roſkázowi, *in exhibitione
Operis; Patris, Patrię, Parentis; parendo Imperio*, á zatym,
gdy *feci quod potui; legemq; Legislatoris adimplevi*; więc y
ty *L. C. non modum scriptoris, sed auctoritatem Iubentis,
animumq; pensa scribentis*. Zupełnie ieſtem wyperſwado-
wany o nieudolności moiey; *mihiq; sum bene conscius,
quod non sim bene sciens*, y ztądci, pierwszą Część wyda-
łem był, y *in parte* rozdałem, wcale Pſeudonymę, *sub
adscititio*, á oraz *Anagrammatico nomine; Cephasi Zelosivij*;
czyniąc *ex motivo scriptoris*, alluzyą, *ad nomen scribentis*,
z tych dwoch Textow Piſma S. (*Cephas quod interpre-
tatur Petrus. Accipiet Armaturam Zelus illius*) wziętą; y
Petrine to ieſt Xiędzá Swieckiego Zarlinwego przy wie-
rze Rzymſkiej; wyrażając; ale kiedy mi wyrażny J. O.
Xiążęciá Jmci D. roſkaz, *serio injunxit*; ábym *de sub
modo, sub quo latitabam usus hoc medio, in candelabrum pu-
blica lucis*, właſne wyprowadził Imię, *non erubescendo E-
vangelium, causamq; Religionis ac Regionis*, rozumiąłem, za-
doſyc uczynić tey inſynuácii, y oraz modeſtyi, przez
przydane, nad Litterami numery, z ktorych, według
naturalnego ułożenia, łatwoby każdemu, ze ſłow CE-
PHASI ZELOSIVIJ, moie wyniknęło Imię: iakoſz y
takim ſpofobem; wſzytkie iuſz wydrukowane były Ty-
tuły; ale kiedy y taki nie był akceptowany fortel od
J. O. Xiążęciá Jmci D. muſiałem *Et vel invitus, ad An-
nagrammaticis involucrum* przydąć *geninum Nominis Pro-*
(a) gram.

Joh. 1. 42;
Apoc. 5. 48;

gramma, meliorem ducens obedientiam & obsequij gloriam, quam vana gloria victimam. Lubo iednak to *Opus* moim się załączycá imieniem nie tak przecie mnie, iáko rącz y samemu J. O. Xiążęciu Jmci *debetur; & in acceptis referri debet;* gdyż iá tylko *Author scripti,* á zaś Xiąże Jmć był *Author impressionis, & swasor, impulsor, hortatorq; scribendi.* A to takim sposobem, y z tey okazyi. Czytając Xiąże Jmć w Xiążęccy Francuskiej, *periodicè* co miesiąc we Francyi wychodzący pod tytułem *Mercurijusa Historycznego y Politycznego,* Edykt Stánów Holenderskich przeciwko Kátolikom 18. Lipca 1731. promulgowany; (ktory się tu znajduje pod Lit: K. iáko y drugi 25. Lutego publikowany, pod Lit: I) wziął zząd pochop zlecenia mi, ábym ten Edykt po Polsku wytłumaczywszy wydrukować kazał, przydávszy niektóre Reflexy na *gravamina* y uciemiężenia, ktore Kátolicy, w Pánstwach Akátolickich ponoszą. A ponieważ w krotce przedtym podáli byli Jch. Mość PP. Ablegáci Angielscy *Schaub* y *Woodward* imieniem swego Pryncypała *Memoryal pro parte* Dyssydentow, *lacionem ac violationem jurium suorum* allegujący, więc mi to dodało *assumpt* zebraniá tu rácyi Konfederacyi Wárszawskiej; (ná ktorey się naybardziej PP. Dyssydenci zasadzaią) zbijających, dla pokazania, że PP. Dyssydenci Polscy Práwá żadnego, od trzech Stánów zgodnie uchwalonego, do tychczas nie máią y że tylko *per solam tolerantiam & conniventiam* Stánów Koronnych, w tych się kráiách mieszczą. A że kolekcya pewnego Anonima Dissidentia, pod tytułem *Iura & libertates Dissidentium in Regno Polonia.* Roku 1708. wydána, wszystkie ich pretendowane y uroszczone Práwá, zawiera, więc ná tego skryptu *Contenta,* replikę w tych Rácyach dołożyłem. A gdy iusz większa część; była wydrukowana dopiero *casu* napádem, ná Edycyá Polską tychże *Prav y wolności Dyssydentow; w Królestwu R. 1720;* wydáną, y od Łacińskicy gdzie obszerniejszą, á zátym, dołożyłem *Summáryusz* wizytkich allegacyi, znay-

znaydujących się w tey obszerniejszey kompilacyi, z specyfikacyą przy każdym Artykule Punktow, Replikę ná ową allegacyą wyżej wyrażających, z przydátkiem Replik, ná allegacye wyżej nie położone, á tym sposobem, *nihil intactum reliquit* y ná wszystkie PP. Dyssydentow *pratenfa Iura & Libertates* zupełną wyraziłem Replikę. Umyśliłem był, Rácye, Konfederacyą Wárszawską zbijające, krotciuteńko zebrać, (iáko to námieniem pag. 24.) ále gdy zwążyłem, że *obscurus fierem, dum breviter fieri vellem,* y że przedemną dawniejsi tam allegowani Authorowie, názyt krotko o tey konfederacyi wspomnieli, y tylko po kilku rácyi zebráli, więc *haud supervacancum duxi,* obszernie o tym mowić; ponieważ tá konfederacya jest fundamentem wszystkich Prav y wolności od PP. Dyssydentow pretendowanych, y zząd też, cokolwiek mogłem poznaydować Skryptow y Fragmentow przeciwko tey konfederacyi spisanych, á *sparsim* po rzadko znajdujących się voluminách rozrzuconych, zebráwszy, ná końcu przydrukować kazałem, ktore Skrypta y Fragmenta, *ze casu & incidenter,* nie *simul & semel* poznaydowałem, ząd pochodzi, że te *Additamenta, mixtum,* y bez żadnego ułożenia, są położone, bo, iáko mi do rąk przypadáły, tak y do druku były podáne. Podávszy rácye pretendowane PP. Dyssydentow Práwá zbijające, náaturalnie náležáło zebrać, y Práwá wszystkie przeciwko Heretykom ferowane, ktore że gdzieindziej, *in parva copia,* y to bez żadnego w latach porzádku, widziáłem zebrane (iáko to, *in Decade Lipsij, in Iure Pleno,* w 2. Tomie *Epistolarum H. F. Zaluskiego; &c.*) więc zá rzecz potrzebną sądziłem, wszystkie nie tylko Seymowe ále y Synodalne Konstytucye, tudzież y Edykta, Mandata, Rescripta, rożnemi czásami przeciwko Heretykom promulgowane, *serie Chronologica, methodicè* zebráć; á że to *opus* byłoby gdzie obszerniejsze, gdybym był; wszystko *de tenore* wypisał, więc *brevitati studendo* tylko, *succum & medullam* każdego Instrumentu położyłem, pominawszy ba-

haryngy, a że może się znaleźć, ciekawy Czytelnik; któryby ie rad widział *per extensum*, więc *hac motivo*; tudzież y *pro maiori auctoritate*, położyłem na marginesach, cytacye Authorow, u których się *de toto tenore* znajdują; aby czytający mogli, do nich rekurs uczynić, y weryfikować *pro libitu*. Wzwyż miánowanym Memoryale iest uczyniona wzmianka, o wierności, spokojności y dobrym zachowaniu PP. Diffidentow w Polsce; więc dla pokazania; że się przeciwnie sprawować zwykli; należało mi dołożyć specyfikacyą, wszystkich zdrad, sedycyi; y tumultow, od Heretykow w Polsce popełnionych. Y tymci sposobem; *per hac & alia incrementa*, ta moia lukubracya, w początkach szczupła, *excrevit in molem, ac, ut nivis exiguus, crevit eundo globus*, a tym samym, *veniam ac indulgentiam meretur*, bo *maturefcentiam partus*, nie pozwoliła *festinantis prei compressio*, tak dalece, że nigdy to Opus, *plene ac integrè* spisane, przed oczyma nie miałem, *schedatim* tylko do druku podając, y ztąd też, niektore *errori irrepserunt*, ktoreby się mogły były powoli zkorregować, iako y styl; mogłby się był wypolerować *maiori facta deliberatione*. Ze zaś styl, nie znajduje się wyniośli, ale prosty; temu przypisać, żem chciał; *ab omnibus legi à singulis intelligi*, a do tego, na niektórych miejscach, (zwłaszcza à pag: 342.) wypisywałem *pro maiori auctoritate genuina verba*, Autorow od siebie cytowanych. Przebaczyć tedy, raczysz Ł. C. Kátoliku, *si qua non festiva quia festina*; zaś P. Dissydenckie niech będzie *pacifcus ingressus Tuus, in atrium* tej lukubracycy, gdylz mi, *ea que sunt Pacis, placent*, y lubo czyniąc alluzyą do Herbu Sálskiego (w panującym nam szczęśliwie Monárstwie, iusz nálezego) dałem iey tytuł, *Dna Mieczce, przecielsz;*

Luc. 22. 38. *suspensionem armorum* żądam; *Duo GLADII hic, satis est.*

Matth. 10. 34. **EX qVo noLlte arbltrarl; Non Venl gLaDIVm Mlttere at PaCem.**

CONTENTA OPERIS. CZĘŚC I.

1. Memoryał Angielski z Francuskiego przetłumaczony. - - - pag: 1.
2. Reflexye ná ten Memoryał. - - - pag: 5.
3. Sto rácyi Konfederacyą Warszawską 1572. zbiitających. - - - pag. 26.
4. Summáryusz wszystkich allegacyi znajdujących się w kompilacyi *Praw y wolności Diffidentow, edycyi Polskiey 1720. z Repliką.* pag: 181.

CZĘŚC II.

5. Zbiór wszystkich Státutow, Praw, Edyktow, Konstytucyi Seymowych y Synodalnych przeciwko Heretykom ferowanych. - - - pag. 218.
6. Specyfikacya wszystkich Fákcyi, máchinacyi, tumultow, sedycyi, buntow, zdrad, y innych kryminalnych ákcyi, roznemi czasy, zwłaszcza, *sub Interregnis* od Heretykow Polskich popełnionych. 303.
7. Gravamina prætensa PP. Diffidentow, ná Konwokacyey Warszawskiej 1648. podane, repliką znieśione. - - - pag: 355.
8. Opisanie ciężkich perfekucyi, y *gravaminum* od Kátolików w Państwach Dyssydenckich poniesionych, y Praw surowych przeciwko nim ferowanych. - - - pag. 389.

PRZYDATEK

Roznych Skryptow y Fragmentow *ad contenta Operis* relacyą májących.

A. X. *Piotra Skargi Soc. Jesu, Diskurs ná Konfederacyą Wársz: 1572,*

B. z Ię-

- B. *Iędrzeia Lipskiego* (potym Bisk. Krak.) Przemowy na Kompozycyą 1607. w Warszawie miáney Excerpt. o teyże Konfederacyi.
- C. *Stan: Rescj.* Abbatis Andreov: Internuncij Neapolitani. Notæ in Articulum Confæder: Varfav:
- D. *Ejusdem* Epistola ad Regem Pol: *Stephanum.*
- E. *Iana Dimitra Solikonskiego* Arcyb: Lwow: Skryptu Excerpt.
- F. Anon: (podobno *Marcina Kromera* Bisk: Wármin:) Seymowa Ráda, álbo nápomínánie nábožne, ná Seymie 1567.
- G. *Antoniego Maria Gratiani* Bisk: Amelien: Zycia Kardynaśa *Commendona* Excerpt. o Konfederacyi Warszawskiej 1572.
- H. *Cardinalis Io. Franc: Commendoni* Orationis ad Senatum & Equites Poloniae A. 1573. habitæ Fragmentum.
- I. Edykt Stánow Hollenderskich przeciwko Kátolikom. 1730. 2. Sept:
- K. Edykt takisz drugi 1731. 18. Julij.
- L. *Præsentiones ad Magistratú Gedanensẽ* Generales.
- M. *Articuli Conventionis inter Episc: Vladisl. & Mag. Gedanens.* 1718.
- N. *Injuriae Cleri Gedanensis.* (proposita.
- O. *Postulata Ordinis Ecclesiastici* A. 1585. 22. Febr:
- P. *Iosephi Wereszczyński* Episc. Kijovien: *Institutionis Regis Christiani* Fragmentum. (sydentach.
- Q. *Iana Dębińskiego* Operis, Fragment; o Polskich Dyf-
- R. *Card: Stan: Hofij* Episc: *Varmiensis* Examen seu discussio Articuli Confæderationis. Henrico Regi oblata.
- S. *Altera Excussio ejusdem* Confæderationis.
- T. Kopia Responſu J. W. Jmci X. Biskupa Kujawskiego do J. W. Jmci Xiędza Biskupa Poznańskiego.

MENDA sic EMENDA.

Pag. 7. lineá 17. tenże. dele.	Pag. 72. 22. scriptis lege
19. 14. w. dele	scriptis.
21. 2. dawnieyszym	76. 15. przyznawaią lege
lege dawnieyszym.	przyznawaią
22. 23. łatwo, adde	84. 8. Regione lege Re-
káždy.	ligione. (lując.
23. 16. Bobroniewf:	86. 14. Rusując l. flo-
l. Bobrownicki.	87. 23. transfendam lege
28. 7. graande lege	transennam.
grande.	88. 4. comprimis lege
32. 7. suscribere lege	cumprimis.
subscribere.	- - 7. venerandi lege
38. 11. Koście lege	venerandæ. (pá.
Kościele.	95. 5. Biskupa l. Bisku-
40. 10. wyraził lege	- - 22. Conventorum l.
wyraził.	Conventorum. (ly.
41. 1. rescinnenda l.	112. 11. musiał l. musiał-
rescindenda.	114. 17. Jeremiarz l. Je-
42. 12. Kościoa lege	remiasz.
Kościoa.	120. 10. Passu l. passu.
45. 14. spytał się lege	121. 13. similter lege Si-
spytał się go.	militer.
57. 4. ablato l. ablata.	122. ult. Augustynowki
- - 22. kaznodziei lege	lege Augustynowski.
kaznodzieię.	126. ult. bonorum lege
62. 17. Sreśan lege	honorum. (lentius.
Stefan.	135. 7. violentiu l. vio-
64. 4. była go, lege	141. 13. Marszałek lege
go była.	Marszałek.
57. 17. ieft l. nie ieft.	161. NB. trzeba zmazać
58. 3. Tivooli lege	pierwsze 3. linie, y to
Tivoli.	słowo <i>Alexandrowicz.</i>
- - 23. Confæderatio-	162. 13. Mikranowki l.
vis l. Cofæderationis	Mokranowski.

163.	4. Schlieben lege Schlieben.	261.	1. sub lege sua.
165.	4. Roku 1666. lege 1696. (entia.)	262.	14. Rolu l. Roku.
176.	8. sapientia l. sapi-	270.	14. alos lege alios.
179.	ult. decurso lege decursu.	275.	in marg. 56. l. 64.
180.	12. w lege z.	279.	7. Joch. l. Joh.
183.	4. debeat l. debet.	302.	15. Momoryale lege Memoryale.
201.	16. ktorego dele.	305.	1. ošierociąfy dele.
205.	9. Źłowa ten Proceſs był &c. aż do Religio- ne y zmazać.	309.	19. ošadzić l. ošadzić.
- -	16. czytay; żeby ná Bolesławyckiego Proceſs był przewiedziony.	310.	13. severius lege Severinus. (torianas.)
206.	18. recentes lege recentis.	319.	21. Pratorias l. Præ-
212.	11. Diffidentum lege Diffidentom.	327.	16. podaiących lege podaiąc ich. (&c.)
228.	11. R. 1713. l. 1413.	332.	12. conabantur adde
230.	5. Januſzwoſki lege Januſzowski.	333.	16. gdyby adde był.
235.	21. opuſzczono? Aleć y wiem, coby odponde- dżić mogli? ale wiem &c. (vagen.)	340.	13. a tym l. a zarym.
238.	4. Hervageu l. Her-	342.	3. zmazać te Źłowa, ktorzy zwykli.
239.	2. utq; lege uſq;	348.	14. responderet lege corresponderet.
251.	19. confenſionibus l. confenſionibus.	352.	13. prawie l. y prawie.
233.	2. Plebeijorum lege Plebeiorum.	361.	ult. dati l. dato.
255.	ult. nihilominus lege nihil minus.	366.	12. lege wedlug Kō- federacyi.
259.	ult. conferant lege	399.	15. Regi l. Regni.
		420.	13. wedlug l. wedlug
		429.	2. militantis lege militant. (czy.)
		- -	22. lege tę ſpecifiká-
		433.	3. præcedat l. præ- cedit. (vandarum.)
		- -	8. novandarum l. no-
		- -	14. fomitem lege fo- mitem.

Pag: 437. Linea 8. innarrabilis lege inenarrabilis.

Inne pomnieysze Errory zwiáſzca w Przydatku miar- kuiać ſię po ſenſie, uwážny Czytelnik, ſam przez ſię obáczy, y wybáczy.

O M I S S A.

Pag: 240. lin: 16. po tym Źłowie *contradicente;* opuſzczono. Za uſilną kooperacyą y inſtancyą Ráfała Leſzczyńſkiego Biſkupa Płockiego:

Pag: 273. lin: 4. opuſzczono. Roku 1568. 31. Marca. W Knyszynie Krol Zygmunt Auguſt wydał Reſkrypt, do Miáſta Poznania z delacyi Konarſkiego Biſk. Poznán: aby Miniſtrá Diſſidentckiego; od támeznego Kupcá, Zacharyáſſa Ryda ſprowadzonego, y ſzkolę pu- bliczną kácerką zakiádaiącego, wypędzili; y tákie ſchadzki zakiázali. *Quum eiufmodi conventicula diſſenſio- nis & blaſphemia in DEVM, eiufq; Catholicam Eccleſiam, ſint certiffima Seminaria, Legum eſiam, & Regni noſtri, no- ſtraq; Regia auctoritati adverſentur, nequaquam nobis ferenda exiſtimavimus: Quamobrem &c. mandamus &c. Padagogo ipſo ex Civitate exterminato, hæc, & alia eiufmodi, ſi qua in poſterum Conventicula fuerint, talibus, qualibus opportuerit rationibus, ita interdican, ne de illorum vel veſtigio, ad nos de novo proferantur.*

Źłowoſt in o. puc. *Vox Ca- ſelli Paſſeri-* ty pag: 76.

Pag: 284. lin: 6. opuſzczono: Roku 1638. Ná Walnym Wársaſkim Seymie, táká in favorem Ká- tolikow Pruſkich ſtáneła Konſtytucya.

Przełożono nam ieſt, iż w niektórych Miáſtách y Miáſteczkách Pruſkich, dzieie ſię nie mała przeſzko- da, in exercitio Religionis Catholica Romana dla tego wá- ruiemy, *conſenſu omnium ordinum*, aby ná potym, ktoby ſię tego wáżył, bądź ex *Magiſtratu*, bądź ex *Privatis*, prepedicyą w tym, iákákolwiek uczynić, y ludziom w ſtarożytney Religij Kátolickiey, w obrzędách, ceremo- niách,

Conſt: hujus Anni pag: 51 tit: Poena na tych.

niach, nabożeństwie, w kupowaniu Kamienic y domow,
y przyjmowaniu ich do Urzędow, Cechow, y Rze-
mioff przeszkadzać, był karany, winą 500. czterw. zlot.
o którą forum za Dworem; *salvis &c.*

Pag: 286. lin: 17.

Roku 1641.

Laudum Woiewodztwa Smolenskiego, przez ktore obo-
wiązało się Dyssydentow, na żadne Urzędy, Deputacye,
Poselstwa nie przyjmować.

Roku 1648.

Káptur Woiewodztwa Kijonskiego w ktorym *excluduntur*
od Konfederacyi *Dissidens in Religione,*

Pag: 293. lin: 4.

Roku 1678.

Przez Konstytucyą Seymową, Religij Katolickiey Rzym-
skiey, bezpieczeństwo, w Xięstwie Inskanskim y Kurland-
skim, we wszystkich obrzędach y Ceremoniach Kościel-
nych, iako w Prawach Koronnych y Xięstwá Pruskiego,
opisano jest, *in omnibus punctis & clausulis* wárowano, y
fundusze tak dawne, iako y świeże, Kościołom táme-
cznym służące approbowáno.

L. J. C.

w Gravami-
nach Dissidē-
tow na Seym
1648. poda-
nych. pag:
hic 357. n. 15

ibid. n. 14.

Conf. hnjus
Anni fol: 24
tit: Bessie-
czestwo.

MEMORYAŁ^I z Fráncuskiego przetłumaczony.

ZWielkim żalem, Krol Imć Angielski; wi-
dzi się bydź przyćmionym w czynieniu re-
kursu do przyjaźni W. K. M. favore.
części Poddányh W. K. M. Ktorey dru-
ga część, czyni iáwne krzywdy y wiadome obelgi,, szcze-
gulnie dla tego, że są odmiennych y rożnych z niemi *sen-*
timentow o niektórych Wiáry Artykułach. Ale ponieważ,
niektorzy pártikulární tego Krolestwa Ludzie; niemáiąc
względu, na pomyslné spráwiedliwosci y Ludzkości *sentim-*
enta, ktore I. K. Mość y Rzeczpospolita, w rożnych o-
kazyách im świádczyć ráczyła; bynajmniey nie przestá-
ią, co raz dálej ich prześládowác; z oczynistym Praw Oy-
czystych y miłosci Bráterskiey kontempsem; Krol Imć náš
Pryncypał słuszną zdięty kompássyą, z wszelką do Wa-
szey K. M. czyni rekurs poufáłością; zupełnie będąc n y-
perswádownym, że W. K. Mość dostáteczną zásiágną-
wszy o tym inf rmacyą; pomyslné podasz sposoby, áby te in-
konweniencye były repárowáne, y dálej się szerzyć niemogły.
Przydłuższá by była zupełna tych krzywd Dyssydentom
Polskim zádaných enumerá ya, y W. K. Mość zdáłaby się

Δ

mnicy

mniej Wiary godna, gdyby od nas pochodziła, którym nie iaka mogłaby być w tej mierze zarzucona partialitas, lecz jeżeli W. K. M. dać raczyś kommiss swemu Ministeriū; lubo komu rozumieć będziesz, do roztrząszenia wszelkich krzywd od Dyssydentow poniesionych, bądź dla prowizy- alnego tuż zaraz im zabezpieczenia, bądź też dla przygoto- wania na Seym przyszły, sposobnych do finalney ich restá- bilicyi projektow, dopierobyś uznał W. K. M. y był zupeł- nie wyperśwadowanym w sobie, że im są zgruntu wy- wroczone naydokumentálniejsze Ich Práva, przywileie, y prerogátywy, y że w krotce wydarte by im były Ich Zbory, Szkoły, y nawet Mądrości iako y wolności doczesne, gdyby W. K. M. y Rzeczpospolita Ich nie obraniała, od niepomiárkowaney y niepowściągnioney żarliwości lu- dźi sobie nieprzyiąźnych.

A zátym niż do tego przyidzie, aby zupełna nale- żyćie była powzięta Informacya, o wszelkich krzyw- dach; ktore Dyssydenći do tych czas ponieśli, y proporcyo- nálna mogła byđ uczyniona restytucya, rzecz się zda nay- pilniejszą wymagáiąca animádwersyą; abyś W. K. M. wszelkie umyślił sposoby, aby im dalsze, czynione nie były gravamina. Więc pokornie supplikujemy W. K. M. abyś bez wszelkicy delacyi raczył; własnę w tym intymować żą- danie Ich M. M. XX. Biskupom, y wszystkim tego Kro- lestwá urzędnikō, aby w całę zabrániali, y według możno- ści opponowali się, iakieykolwiek z uszczerbkiem Praw

y Przy-

y Przywileiom Dyssydentom słuźących innowácyy; aby ich nie inquietowano w ich obrządkách Kościelnych, tam, gdzie iuz wprowadzone są; aby im nie zabrániano bliskiey ruinie, podległych Zborow y Szkoł repáracyi, aby przez pozwy, ani Indykcyę, nie przymuszáno ich, stáwac przed Sędziámi nie należytymi, w sprawách wyraźnie, y rozsą- dnie rezerwowanych do Seymu, y ad Tribunal immedi- atum W. K. M. Tym większą mamy nádzieię, że W. K. M. postępszysz do podania dźwigiáiącey Ręki ubogim swym poddanym Dyssydentom, poniewasz w tym záwiśł in- teres Páństwá tego, y sámáż nawet Religia Kátolicka zda się to wymagac; wszákże y oni są iednostájne rowno z Kátol- likámi, teyże Rzeczypospolitey członki, wszákże W. K. M. powszechnym y tych y támtych iestés Oycem, wszákże teź same Práva, ubeśpieczáią prerogátywy y wolności tych iako y támtych, nie mogliby zátym bez niespráwiedliwosci byđ oddáleni od protekcyi tychże Práv, poki ie wypeñniá- ią z wiernością y punktuálnością. Szczegulnie tylko że- brzą do łáski W. K. M. aby byli tráktowani, iako dobrzy y skromni Obywátele tego Páństwá; poniewaz takiemi się byđ pokázuia, y nie domagáią się ná sukkurs; Zwierzch- ności powszechney; przecínko niektórym pártikulárnym ludziom; y niektore námiestnicze Iurydykcyę, czyli pomnieysze Trybunały; ktore czynią abusum: póleconey sobie zwierzchności, á iest się czego obáwiac, aby tá zby- teczna w tej mierze licencya, nie stála się swego czá-

A 2

su;

su; tak całej Rzeczyposp. niebezpieczna, w powszechności, iako jest teraz; Dissidentom szkodliwa w szczególności. Postronne pewne Państwo postradało, znaczną bardzo liczbę dobrych y pożytecznych obywatelów, chcąc pozbać Protestántów, z nabytych od nich szusnie Praw y Przywilejów; a zaś przeciwnie W. K. M. ubezpieczając Prawa Dyssidentów, od impetycyi, które ponoszą; tym sposobem przyczynisz się znacznie, do poddanej aukcyi, y liczby y handlow; poddanych swoich, y Rzeczypospolitey. Dajmy to, NP. że w złym traktowaniu y w różnych dolegliwościach, które zadają Katołicy Dyssidentom, inzego nie mają objectum, tylko szczerą chęć przywrócenia ich, do iedności, y społeczności sentymentów w artykułach wiary; z tym wszystkim; zwykłą W. K. M. penetracją, uzna przez ustawiczne dawnych wieków doświadczenie; że przymuszenie y przynaglenie w tey mierze jest; naydalszą y naynie-sposobniejszą do tego końca ścieśką. Do tego szusnie apprehendować trzeba; aby per repressalia, Katołicy mieszkający w Państwach, gdzie Protestáncka ma gorę wiarę, nie byli podlegli, takimże wexacyom, y uciemiężeniom; iakie tu ponoszą Dyssidenci. Te wszystkie konsideracye, pożądaną kążą nam pokładać nadzieię, w łaskawości y sprawiedliwości W. K. M. Pryncypał nasz; Krol IMc Angielski, będzie srodze wdzięczny, pomyslnego W. K. M. na Iegoz interpozycyą, względu y respektu; y bę-

y będzie brać pochop z wszelkiej, którą sobie od W. K. M. i, y od Rzeczyposp. obiecuie łatwości, do dalszej Katołikom Rzymskim. w Państwach swych będącym oświadczenia dobroczynności, y powolności; którą do tych czas zaszczycają się za szczęśliwym Iego panowaniem. Zyczliwe zą tym nieśmiemy apprekacye W. K. M. i, statecznego szczęśliwemu Iego Panowaniu życząc powodzenia, pisząc się z naygłębszym respektem &c. &c. w Warszawie d. 25. Febr. 1731.

L. Schaub.

G. W. Woodward.

Z przyzwoitym respektem, przyjmuie się ten Memoriał Panów Ablegatów Angielskich imieniem Pryncypala swego podany; ale oraz z wielkim ná Dyssidentów tego Państwa resentmentem, że nie mając żadnego do tego pochopu, wazyli się *querere Deos alienos*, zebrzeć *protectiones exoticas*; mieszać poufałą zobopolnego Maještatu harmonią, nie uczyniwszy wprzod żadney Polskiemu Ministerium, swego pretendowanego uciemiężenia reprezentacyi, násladując w tey okazyi, ową pseudopolicyi maxymę:

Sis prior accusans, si tua causa mala est.

Jeżeli bowiem ciż Dyssydenći według dalszej tego Memoryálu illacyi, są (iednostayne, rowno z Katołikami Rzeczypospolitey członki, jeżeli Krol IMc jest ich powszechnym rowno z nami Prawowiernemi w Wierze

adherentami Oycem, jeżeli też Prawa ichże równo z nami zastanią y ubeścięzają) powinni ztym byli, wprzod rekurs uczynić do tej zobopolney Oyczyzny; powinni wprzod byli swego pretendowanego prześladowania szukać ulgi, w dobrotliwym powszechnego Oycá, I. K. M. pieczołowaniu, powinni wprzod byli tychże praw; Konstytucyi y prerogatyw (jeżeli iákie są) záfłaniać się tarczą. Oczywisty ztąd wynika dowód; że nie dufają tym pretendowanym Prawom, y dla tego nie przed swoim, ále przed cudzym, á ztym naszym Prawem niewiadomym *Ministerium* swoje, bez żadney rácyi uformowane przekładają bezprawia.

Nie mogą PP. Dyssydenći Polscy, żadney Katolikom ná oczy wyrzucác; á sobie przypisywác persekucyi, chyba że sprawiedliwą Toruńską exekucyą; tym nienáwistnym chcą mianowác przezwiskiem; ále że się im przez ten sprawiedliwy Dekret, żadna nie stała niesprawiedliwość; każdy rozsądnie, á nie uporczywie zwázający, przyznác musi.

Wolno było Roku 1333. Olgierdowi W. X. L. Oycu Władysława Jagellona; lubo jeszcze w Pogánstwie zostającym, ále prawowiernym tchnącym duchem, wskazać ná śmierć y dekretowác ná ścięcie 500. mieszczan Wileńskich, przykładney szukając pomsty, od nich okrutnie zamordowanych 14. Misyonarzów Zakonu S. Franciszka, od Gastolda Woiewody

wody Wileńskiego sprowadzonych iáko świadczy Koiałowicz.

Wolno było Roku 1413. Kazimierzowi III. *violatam immunitatem Ecclesie*; przez gwałtowne Krakowianow Kościoła S. Franciszka náyście, surowym windykowác Dekretem, nakazującym obwinionemu Miástu, bárdzo znaczną kóportowác summę, y wskazującym ná śmierć, sześciu naypryncypálniejszych z Mágistrátu tego tumultu herztow, iáko świadczy Cromer.

Wolno było Roku 1525. Krolowi Zygmuntowi I. siedmdziesiąt Mieszczan Gdańskich, wiarę Luterską przez gwałtowny tumult wprowadzających inkarcerowác, z nich Janá Szulcá, tego rozruchu herztá, y trzynástu innych z nim obwinionych pod miecz kátowski, á drugich ná wieczne wygnanie wskázác, iáko świadczy tenże Wápowski.

Jeżeli tedy wolno było Olgierdowi, Kazimierzowi III. y Zygmuntowi I. występki swoich Poddanych, Wilnianow, Gdańszczanow, y Krakowianow, choć w wierze iednostáynych, tak surowemi kárac postępkami. Y czemużby w podobney okoliczności, miał być mieć Krol JMć y Rzeczposp. zwiázane ręce, dyssymulowác y poblázác Toruńczanom; ktorzy nierównie większy niż tamci, wázyli się popełnić excess. Albowiem, náprzod Wilnianie w Bálwochwál-
skiej

Part. I.
Hist. Lit.
pag. 298.

Ad hunc
annum.

In frag-
mento
pag. 591.

skiey ieszcze zostający ślepoć, a zátym tyráńskim okrucieństwá tchnący duchem, powstałi ná Cudzoziemskich (nową, y żądzom swoim sprzeciwiącą się rozkrzewiających náukę) ludzi; a Toruńczanie lubo w iednostayney, Chrześciańskiey wiary zostający społecznosci, lubo nową y Cudzoziemską w tym Páństwie tylko tolerowaną, trzymający náukę, ná samego w Świątnicách y Przybytkách Páńskich tárnęli się Bogá.

Krókowiánie tudzież choć sfołeczneho Miásta obywatéle, choć w státeczney y niezálterowanej ku Pánom swoim nigdy nie poszlákowáni wierności, choć iednostáyne żarliwą katolickiey wiary zaszczyciący się professyą, a przecież bez wszelkiego respektu y względu tylko za náyscie Kościoła, *pro delicto violatae immunitatis Ecclesiasticae*, tak sromotną byli pokárani śmiercią; a Toruńczanie, *pro crimine lese Majestatis Divine*, dość dylkretne (proporcyonálnie do szkaradności występku,) byli skaráni. Ná ostaték Gdánszczanie, w więkzhey ieszcze niż przy Toruńskiey ekzekucyi ná śmierć wskazáni byli liczbie, lubo więkfsza ze wszelkich miar, ná ten czas powinna być bydź postronnych Potencyi konsyderacyą, lubo ná ten czas początkowa wizała żarliwość, szerzący się po Saxonij, Brandeburgij, Szwecyi, y Dánij náuki Luterskiey, lubo się ta ekzekucya działa w oczách ná

ten czas w Gdánsku przytomnych Alberta Brzegskiego, y Bartyma Pomorskiego Xiążąt, Luterską zarázonych wiarą, a nie tylkobynaymniey Krolewskiemu Dekretowi nie sprzeciwiących się; ále náwet swemi, do tey ekzekucyi ássystujących ludźmi, Atoli żadney przez tę zpełnioną S. sprawiedliwosci miarę, ci Monárchowie nie podpádli Tyráństwu cenzurze, owszem Krol Zygmunt, za srodze łaskawego u wszystkich postronnych Národow był záfwsze miány Pána. Nie pierwszy to tedy przykład, przykładnie skaránych podobnych przeciwo wierze panującej excessow. Roku 1535. gdy w Paryżu, ná Brámie zamku Krolewskiego y po innych mieyscách w nocy podrzucone zástáno písmo, Luterskie rozsiewające błędy, wielką mnogosc ludzi, o to podeyrzanych ná stos dekretowano, a drugim ięzyki powywłoczone były, sam zaś Krol Fránciszek I. do Paryża przybywszy iż w swoiey obecności, sześciu żywcem spálic kazał Herezyárchow, ztąd w Niemczech, pospolitym za Tyránna osádzony mniemaniem, ná Synod Luterski Smálcáldencki wysłał swego Posła Gwilelmá, który zupełną o tey wszystkiey Transakcyi uczyniwszy relacyą; od uznawających słuszne w tey mierze Krolewskie *motiva*, taki odebrał respons: *varij quidem ad nos pervenerunt antea rumores, de his hominibus à Rege deletis; nihilominus dum Rex asserit, quod doctrina eorum, vergebat in Re-*

gni detrimentum; nolumus Regias actiones reprehendere; iáko świadczy choć Luteranin, Jan Sleidan; w Historyi swoiey *lib. 3. cap. 9.* W podobney iáko ten Krol Francuski, Polska Nácya przez Toruński Dekret, zostáwáá okrucienstwá opinij, u postronnych Akátholickich Dworow, á miánowicie Angielskiego, od ktorego: (przykładney Smálcaldéńskiego Synodu nienásládującego moderácii:) przez swego Ablegatá P. Fynchá, w mowie publiczney uszczypliwemi, y háńbę, okrucienstwá ná oczy wyrzucájącemi iest zelzona słowy: á zátym ma więkšzą y nierownie słusznieyszą do uzalenia się Krolowi Imci Angielskiemu rácyą. Mogłoby się tu siłá allegowác z Historyi postronnych przykładow, o ciężkich Kátolikow perfekucyách; ále ie tu dla krotkości omijam, (bo się nízey położą) dosyć mi będzie námienić dobrze wiadomy Ichmć. PP. Ablegatom, iáko domowy owey Angielskiey Rewolucyi, przez ktorą Henryk VIII. z Obrońcy wiary, naywiękšzym stáwšy się iey Oppugnatorem sam siebie widziálną Kościoła S. postanowił głową; Podczas tey rewolucyi 85. rák XX. Swieckich, jáko y Zakonnikow, oprócz niezliczoney Swieckich Ludzi liczby, różnemi męczeństwá sposobami tyrańsko zamordowáno, podobnym że sposobem, znowu trzydziestu, za pánowania Elżbiety Jego Corki, tudzież

14. Biskupow, á 24. Opátow, Zakonnikow y Zakonníc, ná wygnániu, lub wgłębokim więzieniu, głodem umorzono, (tych wszystkich Jmioná znajdziesz specyfikowáne w Xiędze Mikoláia Sándera, *de Origine ac progressu schismatis Anglicani,*) Słuszniey by byli ná ten czas mogli Polacy, iáko prawdziwi prawowierney, Religij Zelántowie, ná Tyráński Anglij utyskowác proceder, kiedy o zupełne wiary prawdziwey szło wyniszczenie, niż Anglia ná Dekret Toruński, który nie z nienáwiści-ku wierze, ále z windykácii kryminalnego excessu był ferowány, ówšem gdyby był nie był ferowány, dopiero ná ten czas, Tyránstwa bárdziey niż Clemencyi podpádł by był Národ Polski cenzurę, gdyż według rozsádnego S. Hieronima wyroku; *Crudelis est, non clemens, qui non punit cum debet, & sicut debet.* O tey perfekucyi Angielskiey cóš tylko, y to došć dyskretnie námienił Gaspar Sáwicki Jezuita pod imieniem Cichockiego Kánonika Sędomirskiego w wydáney Xiążce w Krákwie Roku 1615. pod tym tytułem: *Alloquia Osiecensia seu familiarium sermonum Libri 5.* á zaráz Anglia przez swego Ablegatá, zwáwie y ušilnie się dopominála, áby tá Xiążká przez ręce kátowskie była spálona, iáko leżyá swego Krolá y Národu zawiérájąca, Izáńż Polska pozornieyszey nie ma racyi, podobney od Anglij dopominaniá się satisfakciji, zá

tknięty do żywego ciała Nacyi honor, przez uszczypliwe mianey od P. Finchsa mowy, expressye.

Ale jeżeli słusznie; cała Nacya Polska; przez Dekret Toruński, w Anglii na taką ohydłą okrucieństwo y tyranij paść była powinna cenzurę; krociuteńko obaczmy. Sama sentencya, Assessorskiego sądu, y Akta publiczne w tej sprawie zapisane, dostatecznie świadczą, że się nie już jeden kryminał w excessie Toruńskim, ale pełna zbrodni znajduje miara, iako to, Gwałt publiczny, pospolstwa tumult, całego miasta rozruch, mieysc zakonnych inwazyi, bezpieczeństwa powszechnego zgwałcenie, kradzieże, świętokradztwa, bluźnierstwa, męzoboystwa, Świątnicy Boskiey profanacye; wznowiona; dawnych obrazoboycow bezbożność. Niechcę *longam horum malorum texere Iliadem*, y przez obszerną tej niešťczęśney Transakcyi relacyą, *infandum renovare dolorem*, zwłaszcza, kiedy ie już tak siła rzetelnych, wiadomości powszechney; doniosło skryptow. Dość powiedzieć, że z tych wszystkich kryminałow, nie masz żadnego, który by w wszczegulności, na śmierć skazania, według Praw oyczyłtych nie wymagał; z tak wielkicy iednak zlozczyńcow liczby, tylko niektorzy; y to tych wszystkich razem kryminałow obwinieni, są na śmierć dekretowani. Azaliż, gdyby Kátolicy, w tych krajach, gdzie Protešťtańska przemagająca wzięła gorę wiara, podobny

bny popełnili excess, dyskretnieyszego mogli by się spodziewać dekretu; Azaliż, na niektórych mieyscach, ci nawet, którzy się podobnych, na Boźnice Zydowskie wazyli wiolencyi, surowszym ieszcze nie podpadali dekretom? Jeżeli Prawa nasze; bunty, tumulty, rozruchy, *cum perduellionis pisculo*, zároveň kładą, jeżeli prywatnych Dworow y domow inwazorow, Konstytucya 1607. na śmierć dekretuje, jeżeli gwałt publiczny, świętokradztwa y bluźnierstwa; surowiey ieszcze karać nakazuje Prawo Chełmińskie, tudzież y Sáskie u nas przyięte; y iakże przy takim Praw obostreniu y rygorze; mógł się obeysć; bez dekretowania na śmierć, sądu Assessorskiego dekret. Owszē zwykley tego sądu przyznac trzeba moderacyi, że sobie łagodniey w tej mierze postąpił z Dissydentami, niż z samemi Kátolikami, albowiem; gdy by się ci, podobnego wazyli excessu, nieochybnie, na stos dekretowani, y żywcem paleni lub cwiertowani by byli; Y ztąd ci się pokazuje zupełnie, że nie rozności, w sentymentach o wierze, lecz szkaradnych Dissydentow zbrodni nienawisć Toruńskicy była pochopem exekucyi: Nikt nie może temu sądowi zarzuć, że bez zupełnego obwinionych pokonania, tak surowy ferowali dekret; iżaliż bowiem *omni exceptione majores*, nie naznaczono 23. Komisarzow, *ex utroq Statu*, y z roznych Prowincyi wybranych, iżaliż mandaty

ty nie prawnie y nie należyćie obwieszczono? iżaliż Komissya nie w czasie determinowanym, y nie na mieyscu należyty odprawiona, iżaliż *interrogatoria*, *partibus litigantibus* nie kominikowano, iżali; flusznych excepcyi przeciwko świádkom nie przyięto, iżali tenor przysięgi świádkow według zdania wszystkich Komissarzow nie intymowano, iżaliż z obu stron 26. świádkow po wykonány przysiędze, nie przypuszczono, y usilnie po cztery tygodnie nie examinowano? iżaliż spisane *rotulos*; od wszystkich Komissarzow, podpisane, y pieczęćiami ztwierdzone, do Sądu Assesorskiego nie ordynowano? Iżali z tych świádkow więkza nie była liczba Luterskiej wiary dia użyćcia wszelkiej faworu suspicyi? náostatek iżali niektorzy z winowaycow, *propria oris confessione*, nie przyznali się bydź flusznie obwinionemi. Jakaż tedy presumpcyą wazą się *porynczość* y *zawziętość* sądowi temu zarzucacći, ktorzy ani świádkow depozycyi nie czytali, ani Inquizycyi *rotulos* nie widzieli; ani *allegata & probata* nie flyszeli, kiedy sama fluszność y rzetelne o każdym Sędziu niemanie od nas pociąga, abyśmy o sprawiedliwosci dekretow presupponowali, poki oczywiscie iakiey w nich nie upatrzymy przeciwnosci. Ale daymy to, że Sąd Assesorski, nie pomiarkowaną o chwaly Boskiej y zelzoney prawowierney wiary windykacyą dal się uwiesć żarliwoscią; *excessit metas clementie*, y *cum sum-*

mo Iure, popełnił *summam injuriam*; Iżaliż brąc ządma pochop, insze postronne Państwo, niby też iakies *Judicium Revisorium* zakładacć, uznanie tey sprawy sobie uzurpowacć; satisfakcyą *commissorum Iudicati gravaminum* wymagacć? a coż to należy do niego; *quid ad vos?* Co tam w Ewángelij Chrystus Pan, sam o sobie: *Quis me constituit Iudicem, aut divisorem super vos*, to y my powiedzieć flusznie możemy: *Quis vos constituit Iudices, aut revisores super nos?* Ieden Národ, nie ma żadney nád drugim Národem zwierzchnosci; *Quod extra vos, nihil ad vos*; naywyższy sąd, iednego Państwa; nie podpada rozszádeniu drugiego Państwa; ktoremu nie podlega; y że tu aplikowacć będeć flowá Duchowieństwa Rzymkiego, do Pápieża Marcella; *Suprema Sedes à nemine judicatur.*

Ale daymy znowu że iaki postronny Národ (*dato non concessó*) chćiał by pretendowacć *virgam directionis*, *suprà virgam Regni nostri*, przecięż nie miał by tu *locum animadversionis ex quo nemine instigante, absolvitur reus*; albowiem Magistrat Toruński nie tylko nie szukał po exekucyi dekretu, protekcji, u iakiey postronney Potencyi, lecz owszem, przez solenny Manifest oświadczył się, że nic o tym nie wie, ani wiedzieć niechce, ani też żadne *gravamina*, ktore sobie formuią postronne Protestánckie Potencye; nie uznacćie. Y takci *testimonium prebuit veritati,*

tati, tenże Magistrat, który spełnił cały kielich gorzkości, w osobie exequowanego swego Prezydenta Resnera; A że o tego śmierć, niby niewinną; naybárdziej utyskują PP. Dyssydenći, dość ná pokazanie *complicitatis* iego námienić, co się zupełnie pokazało z Inquicyi, że ná ten tumult spokojnie pátrzał, y lubo przestrzeżony, nie uczynił zádosyć swoiey funkcyi; áni chciał, choć mógł; exorbitujące zaślepionego pospolstwa powściągnąć nátarczywośći, tak dalece, że zdał się, bárdziej fomentować, niż poskramiać ten rozruch, álbowiem wszystkie Bramy mieyskie, przed záczętym ieszcze tumultem, przed determinowanym czasem, z umysłu záwrzeć kazał, wszystkim z całego Miastá zgromádzonym Mieszczanom z orężem stawić się przykazawszy ktorzy bárdziej tumultu przyczynili, miásto uśmierzenia, álbowiem stóiąc z záłożonemi rękoma niby spektátorowie, zdało się; że bárdziej przybyli ná sukurs, y podpórcie, tumult czyniącym, niż ná ich rozpędzenie. A do tego, przed Domem Vice-Prezydenta, naywiększe były popeńnione swywole, tam z obrazow Chrystusa Pána; Nayświętszey Mátki Jego, y SS. Páńskich, tudzież z ich Reliquij, iáko y ufomkow óstárzowych stós záłożony, bez żadnego Stárszyny ná to patrzájącey; poskromienia. Ani też po wypełnionym excessie, stárał się o to Magistrat, áby o całej transakcyi zupełną zásiągnął

siągnął informacją; y áby winowaycow, przykádnie skárał, owszem ná ich obronę zupełnie się obrocił:

Jeżeli tedy za zdaniem *Salviana. Potestas magna, que prohibere scelus maximum potest, quasi probat debere fieri si sciens patitur perpetrari.* Jeżeli według sentimentu Philona; *Qui castigare, certe inhibere potuit; si non impedit habendus est permisisse aut etiá probasse, quod agebatur.* Jeżeli według Dyoná Callusza; *Privatis sufficit non delinquere at in imperio agētibus incumbit & hoc curare, ne alij delinquāt.* Jeżeli; *non est liber à cōsensu: qui quod emendare potest, emendare negligit, quapropter sine dubio, peccati se participem facit.* Słusznie záтым: powinien być bydz pokonány Inquicyami Resner; *peccati particeps: dum sciebat perpetrari; & non prohibebat scelus:* dla przykádny y postráchu bydz karány, áby tak *circa penam ad unum, stáł się; metus ad omnes.*

Drugą nam czynią PP. Dyssydenćiobjekcją. Jeżeli niektorzy pártikulárni ludzie ten popeńnili występpek, nácoż było celé miásto kárać? ná co do Magistratu; dotąd excludowanych przypuszczáć kátolików? ná co Kościół Mátki Bozey OO. Bernárdynom przywłaszczać? Ná tę questyá w odpowiedzi, dość mi állegowác owe, *Iuris gentium*; aksioma; że zá iáki szkaradny exces, od wielkiej części obywatelów popeńniony, może bydz penowane celé miásto, utratą przywilejów y prerogátyw swoich, lub inną surową iáką przykła-

Libro I.

in Flaccum:

in Galba

Synod:

Pisten:

inter

Capitula

Caroli:

Calvi-

Nicetas:

Chonia-

zar:

lib 2. de

Andro-

nico.

kładną karą. *Civitati delinquenti adimi solent, que habet communia, muri, navalia, naves bellica, arma, elephantia, ararium, agris publici.* Jtakci Antyochenskie Miasto: skarał Marcus Antoninus Philolosophus Cesarz, za świadectwem *Capitolina*. Jtakci, za wzruszoną sedycją penował toż Miasto Theodozysusz Cesarz; *commune delictum punierat interdictione Theatri, balneorum, nominis Metropolitanis*, z czego go chwala. *Dio, Chrysostronus y Libanius.* Jtakci Imieniem y rzeczą samą *Severus* Cesarz; surowy za podobny exces na Konstantynopolitancykow obrzyl dekret; *dempto Theatro, thermis, honore, ornamentisq, omnibus, sed & ipsa urbe Perinthijs data;* za świadectwem *Herodyana y Zonary*, że tu opuścze innych sifa podobnych przykladow. Choćby tedy Toruńczanie za ten excels: od wielkiej części pospolstwa popełniony, utraceniem iakich Przywileiow karani byli, nicby się było przez to nie stało; przeciwko prawu y słusznosci; *nam quod jure fit, justè fit.* Zwłaszcza, że to miasto, kilka iuż podobnych dawniey popełniło excessow, czego wiekopomnym podziś dzień dokumentem, wieża tak rzeczona *Chelminska*. Więc po kilku łaskawych Admonicyach: mogłabybyła przystąpić Rzeczpospolita, do przykladney a prawem powszechnym pozwoloney w tey mierze surowości. *Atoli ad mitiora descendendo, ządne*

otium.
de Iure
Bellis &
acis. l.
2. C. 21.
P. 7.

Orat. 17.
de status
Orat. de
seditione
antioche-
na.
in Se-
vero.

dneý przez Dekret Assessorski, w tym nie uczyniła innowacyi, iako świadczą wyraźne Dekretu słowá (*Iura Civitatis illesa esse volumus*) Albowiem przywrocenie Kátolikow do Magistratu bynajmniey się karą nazwać nie może; nigdy bowiem oni, nie byli deklarowani do tego nieposobnemi, ani ich żadne Prawo od Urzędow mieyskich odstrychnęło, owszem Konstytucya Roku 1638 wyraźnie waruie ich przyięcie: temi słowý - (*Przełożono nam iest, iż w niektórych Miastách Pruskich, dzieie się nie mała przeszkoda, in exercitio Religionis Catholicae Romanae, dla tego waruie my consensu omnium Ordinum, aby na potym, ktoby się tego wáżył, bądź ex Magistratu, bądź ex privatis, prapedyczą w tym iakakolwiek uczynic, y ludziom w stárożytney Religij Kátolickiej, w przyjmowaniu ich do urzędow, Cechow, y Rzemiosł przeszkadzác, był karany winą piąciu set czerwonych złotych*) Do tego, tak dawnieyszych Krolow, iako y ostatniego Krolá Janá Reskrypt postanawia, aby Kátolicy zarowno z Dyssydentami; wolny do Magistratu mieli akcess, iakoż, ponieważ Obywátele Toruńscy, są częścią Kátolicy, częścią Lutrzy; sama słusznosc wymaga, aby ci, którzy Religiją w Krolestwie panującą wyznawiają, mieli wstęp do Magistratu, zarowno z Dyssydentami, którzy tylko w nim są tolerowani. Co się tycze Kościoła Mátki Bozey, wiadomo dobrze, że *quodá* OO. Bernárdyni pod

P. Pana
náyeb.
pág. 51.

czas grąsniącego Powietrza; będąc przymuszoni w u-
cieczce szukać ratunku, zamiast depozytu oddali *bo-
nâ fide* Magistrátowi swego Kościoła y Kláštoru klu-
cze; odtąd często domagali się onego przywroceniá,
y różnemi czasami od Zygmunta III. y Władysława
IV, otrzymywali dekretá, restytucyá nakazujące, kto-
re ś. p. Krol Jan potwierdził y potwierdował, ich ie-
dnák exekucya, przez renitencyá y kontumacyá PP.
Toruńczánów dotąd była odwołczána. Nie może się
tu zátym állegowác práwna preskrypcyá, boć *male
fidei possessor nûquâ prescribit*, á tu była właśnie *male fi-
dei possessio*, iáko się wzwyż námieniło; Czynią ieszcze
illacyá Dyssydenći; że Tráktat Oliwki, wszystko *in sta-
tu quo* zostawiwszy; tego kościoła im possessyá przy-
właszczyl; ale tá illacya psonna; bo w tym tráktacie,
żadney o tym Kościele nie masz wzmianki zno-
szácej dawnieysze przed Krolem Janem Kázimierzem;
(to jest Zygmunta y Władysława) Edyktá, dekretá, Re-
skryptá, ktoremi ten kościół był OO. Bernardynom
przyśádzony, y przywrocenie onego miástu nakazáne;
á te dekretá, nie tylko Tráktat Oliwski nie zniósł; ále
owfzem, potwierdował obojgu Religiom; á zátym y
kátolickiey; swoje ktoremi się przedtym y dotąd zá-
szczycály áffekturowáwszy práwá. Mogłbym tu
y innych sílá állegowác probácyi, że Dekret Affessor-
ski, żadney Tráktatowi Oliwskiemu, nie przyniosł in-
frakcyi

frakcyi; ále że te iuż zupełnie są wywiedzione, w da-
wnieyszym skrypcie wydánym pod takim Tytułem:
(*Questio: utrum Decretum illud Varsavie anno nuper
elapso, contra Thorunenses latum; an verò Protestanti-
um famosa scripta, adversus Decretum hoc, ejusq̃ exe-
cutionem edita, Pactis Olivensibus contravenerint, de-
monstrativè resolvitur A. 1725*) więc do niego Łá-
skáwego Czytelniká odsyłam; tudzież y do lukubrá-
cyi ś. p. Krzystofa Gásparego, Sekretarza J. O. Xiá-
żeciá JMści Prymasá anonimè pod tytułem; (*Genui-
na Ratiocinatio, circa Decretum, ejusq̃ executionem, in
negotio Thorunensi*) Roku P. 1726 wydány.

Przyznáją dále w swoim Memoryale PP. Able-
gaci Angielscy, że zupełna krzywd od PP. Dyssyden-
tow Polskich ponieśionych enumeracya zdálaby się
mniej Wiáry godna, gdy by od nich pochodziła,
ktorym nieiáko mogłaby bydz wtey mierze záru-
cona *partialitas*, á nieuwazáią, że dla teyże Kon-
sideracyi, niepowinien był Dwór Angielski, tak śá-
two dáć wiáry, opácznym delácyom nászych Dyf-
sydentow, wtey mierze Pártialistów, niewziáwszy
wprzod zupełney przez swoich Ablegátow informá-
cyi; ieszei wśamey rzeczy, iákie czynią się im po-
dług Ich Allegacyi, krzywdy, boć *si accusare sufficit,
quis innocens erit?* Zwykły to PP. Dyssydentow,
proceder, że ustáwicznie w skryptách podrzutnych
C3 miá-

mianowicie Dyaryuszach, y Gázetach Hollenderskich; y innych co raz zmyślone wspominają y allegują ni by *gravamina*, ktorych *in rerum natura* nie było, á to czynią, áby przez te częste swoich niby perfekucyi insynuácie, Kátolikow, co raz ná dalszą podawali inwidyá; y niepotrzebną u postronnych tey że Wiary Dworow, w zbudzáli ku sobie kompássyá.

Mogłoby się tu síła námienić, oczywistych w tey mierze fałszow, ále dość námienić, że po Exekucyi Toruńskiey, gázetá Amsterdamska ogłosiła, iákoby Tortunczanie mieli byli wysłać Poselstwo do postronney iákieysi Potencyi, żądając protekcyi, y proporcjonalney nád Polską dopominając się pomsty, ná który punkt iáko fałszywy solenną Tortunczanie uczynili w Aktách swoich Mánifestacyá.

Alleguie dáley Memoryálu kontext, że zgruntu są wywroczone, naydokumentálnieysze ich Práwa, przywileie y Prerogátywy; Więc obaczmy iákie są te ták fundamentálne, gruntowne, y dokumentálne Ich Práwa, ná których się zászadzają. Wolno ztrutyńować, skrypt od nich do Druku podány Roku 1708. podtym Tytułem: *Iura & Libertates Dissidentium in Religione Christiana in Regno Poloniae & M. D. Litw.* á łatwo doydzie, że się wšytkie fundują ná konfederacyi ktorą po śmierci Zygmuntá Augušta ná Konwokacyi Wárszaskiewiey Roku 1573. 27. Stycznia, różney Religij Ludzie

dzie wmałey bárdzo Liczbie, y to po zázawárciu innych spraw, támtemu mieyscu służących postanowili, y tak iá mocnym práwem mieć chcą, y bydz twierdzą, że Práwa wšytkie, Przywileie Koronne, ktoremi wolności tego Krolestwa są utwierdzone, y umocnione zniešione raczey widzieć by woleli, á niżby tá Ich konfederacya w jáką wątpliwóść przywodzona bydz miała.

Mogł bym tu z rozległemi szerzyć się rácyami nápokazanie, że tá konfederacya, iáko ná ten czas była *indebita forma, violento modo, reclamante juniori, senioriá, parte* uformowana, ták wynikająca z tąd w przysiędze Krolá Henryká, y sukcesorow tego *Clausula: Pacem inter Dissidentes servabo;* bynajmniey, *non afficit*, ale że iuż obszernie o tym piáli, różni Autorowie (iáko to (1.) Andrzej Tulibowski Sędzia Brzeski Stárosta Bobroniewski, w Deklaracyi tey Konfederacyi Roku 1607. wydány: y kilka rázy przedrukowány (2) X. Mátusz Bembus Soc. Jesu. Pseudonimé pod imieniem *Lucij Veri Pacati Cosmopolitani*, w trzech Tráktatách *Pax non pax Vera pax sed politica. Pacatus impacatus ad examen vocatus.* w Krákwie Roku 1615. y 1616. wydanych (3) Jędrzey Lipski Biskup Krákowski *in decade questionum publicarum Regni* wydány w Krákwie A. 1632. *tota questione octava à pag. 75. ad 118.* (4) J. W. I. X. Jerzy Kázimierz Ancuta teráznieyszy Refe-

rendarz Litewski: y Suffragan Wilenski *in Iure pleno Religionis Catholicae* w Wilnie Roku 1719. wydany). Więc krociusienko tylko, z Praw Koronnych z Konstytucyi Seymowych y z Przysięg Krolewskich, zebrane tu położę rące, abym na oczy pokazał PP: Dysydentom, iakie to Prawo iest, ta Konfederacya, iaka ma wagę, mogli innym Prawom porządnie y zgodnie postanowionym, bydz przyrownana, y iezeli nas wszystkich wiąże. Dla snadnieyszego iednak poięcia y wyrozumienia, wspomnieć się tu musi, zkąd konwokacya Warszawska (na ktorey ta konfederacya u formowana była.) urosła Po śmierci Krola Zygmuntá Augusta, Interregnum rzecz była nowa Polakom, więc y trwożliwa, zwłaszcza, że zekrwie Krolewskiej Potomka Męskiego niewidzieli, ktorego by sobie za Pána wziąć mogli. Obawiając się tedy, excessow domowych, ktore bez zwierzchności zwykły brąć gorę, za powodem Prymasá Jakubá *Vchąńskiego*, ziachała się Liczbá niemała Szlachty do Kask, y tam naprzod surowość na ludzieswawolne, z oznaczeniem winy y kaźni, postanowiona była, tudzież o zwołaniu do większey kupy, ze wszystkich Części Korony y Wiel: Xię: Litew: Konsultacya urosła, y zátym ziazd Konwokacyi w Warszawie na trzy Krole w Roku 1573. był zložony. Seymiki w Ziemiach y Powiátách, przed tą Konwokacyą

kacyą oznaczone, y coby na seymikách onych Powiatowych, y potym na Konwokacyi traktowano bydz miało, *Puncta propositiois* tamże były spisane (iako to Postánowienie, ktore niemal w káżdym Grodzie áktykowane, znáyduie się, szerzey opisuie)

A *Puncta Propositiois*, do ktorych umawiania Posłowie Woiewodztw, y Ziem obráni byli, te były.

1. O czásie, y o miejscu Elekcyi Pána nowego.
2. O porządnym y spokojnym na Elekcyą iechaniu y na niey się zachowaniu.
3. O uchwale ruszenia pospolitego, gdzie by gwáłt, iaki przypadł.
4. O postąpieniu podátka pieneznego na Zolnierzá, na opátzrenie granic, y innych na koronę insultow.

Te a nie inne rzeczy, na tey konwokacyi Warszawskiej podane były, y do tych Posłowie z Woiewodztw, a nie do stánowienia Konfederacyi, zwłaszcza *in favorem* Dissidentow, obráni, y tam posłani byli. Tam tedy na tey konwokacyi po roziechaniu się niemal wszystkich, a mianowicie katólikow, upátrzywszy pogodną okazyą, liczba dosyć nie wielka ludzi, przeciwnych stározytney wierze, gdy iuz Uniwersáły o czásie y miejscu Elekcyi *sub data* 22. Ianuarij do Grodow wysłane były, tę swoią konfederacyą *sub data* 28. Ianuarij, szóstego dnia po skończeniu rzeczy innych,

szych, onemu czasowi właśnie służących; spisali, y dla pozoru, albo snadniejszego ludziom udania, niektóre już przedtym postanowione rzeczy, do niey wpisali, y teraz tę konfederacyą Prawem moznym fundamentalnym, nienaruszonym mieć usiłują, co ieżeli bydz może, łatwo każdy z niżej położonych przyczyn, y racyi obaczyć może.

1. Ta Konfederacya nie jest uczyniona ani *de communi consensu Ordinum*, ani *de particulari* Ziemi y Wojewodztw, owszem *contra mentem*, y przeciwko wyraźney ich woli, bo taka dana była Posłom Instrukcyja, aby o niczym na tym Zieździe, oprócz Elekcyi nie traktować.
2. Nie było nic o tym w Punktach, Propozycyi wyżej wyráżonych, a Posłowie, do tych Punktow Propozycyi nie do stánowienia Konfederacyi posłani byli.
3. Taki porządek Przodkowie nási w stánowieniu Praw wszystkich bydz potrzebny rozumieli, że niczego Prawem doskonałym nie nazywali, iedno to, coby na mieyscu porządnym, czasu słusznego, a za zgodą wszystkich trzech Stánow Koronnych, przy Zwierzchności od Pána Bogá podány, a wolnie przez wszystkie Stány obrány, postanowione było, y wárowali to sobie za Krolá Alexandrá, na wálnym Seymie Rádómskim: *Statuimus, ut deinceps*

ceps

ceps nil novi constitui debeat per nos, sine communi Nuntiorum consensu, quod fieret in prejudicium, gravamenq, Reipublice, & damnum atq, incommodum cujuslibet privatum, ad innovationemq, Iuris communis, & publicae Libertatis. Co Zygmunt I. approbował; *Constitutiones novas non nisi Consiliarium & Nuntiorum Terrestrium consensu secundum Statutum Alexandri Regis faciemus*, z ktorego Statutu uwáżyć każdy może, że ieżeli Krol, Pan, zwierzchność mający, nie ma, *vetante lege* władzy, ani mieć może, aby Prává iákie *sine consensu omnium Ordinum* miał stánowić, nie rownie mnieyszą władzą; a zgoła żadney máła osob liczba miała, *in Republica acephala*, na mieyscu do czego innego náznaczonym; w czasie nie determinowanym; bez obwieszczenia o tym pozostały w domu Bráćiey, tę nową niesłychanym trybē stánowić konfederacyą.

4. Ta Konfederacya podczas Interregnum, a zátym *in Republica acephala*, uknowána nie może się żadną miarą utrzymać, albowiem w ten czas, tylko, swoy walor máją konfederacye, y na nich ferowane Konstytucye, kiedy albo od Krolá są approbowáne iáko bylá Korczyńska, albo się na fundamencie dawnego iákiego Prává stánowią y gruntują, iáko to widziemy w Konstytucyi, na konwokacyi Krákowskiéy kápturowey Roku 1572. ferowáney;

D₂

ney;

Na seymie piotrkowskim: 1538.

- ney; którą się funduje nadawnym Prawie teyże konfederacyi Korczyńskiej, więc że ta dwoiaka kondycya, nie znajduje się w Konfederacyi Warszawskiej, nie może zątem żadną miarą utrzymać się, y żadnego nie przynosi obowiązku.
5. Ta Konfederacya stała się nawet już po czasie Obradom destynowanym, to jest szóstego dnia po skończeniu inszych rzeczy onemu czasu właśnie służących, gdyż Uniwersały o czasie y miejscu Elekcji do Grodow wyślane są, *de data 22. Ianuarij*, a ta konfederacya dopiero stała się 28. Ianuarij.
6. Ta konfederacya stała się *subdolè, & subreptitiè*, po rozciągnięciu się niemal wszystkich; a mianowicie katolików w liczbie bardzo szczupłej.
7. Konsens prywatnych ludzi, w małej liczbie zgromadzonych, iaki był, na tey konfederacyi, nie może obowiązywać stany całego Królestwa, ani też może znosić Prawa powszechne, y fundamentalne całego Państwa.
8. Inakże jest essencya konwokacyi y konfederacyi doczesney, a inakże konstytucji sejmowych, które są *perpetuitatis, & in eternum* bywają stanowione, a zątem choćby, *dato non concesso*, ta konfederacya była porządnie y należycie stą, nowiona; przecięż iakiemu tylko czasowi służyć by powinna, *nec eternitatem sapere* zarówno z Konstytucjami sejmowemi może.

9. Przy natęrczym knowaniu; Artykułu tego *de Pace inter Dissidentes* nie był *Pacificus ingressus* PP. Dyssydentow, na ten czas w Radzie ząsiadających *cessitq; tum toga armis*. Właśnie się o ich na ten czas ząwziętości mowić mogło, co wyraziło Pitmo S. o świętokradztwie Synow Helego. *Erat peccatum eorum graunde nimis coram Domino, quia retrahabant homines à sacrificio Domini*; y właśnie też sobie postąpili, iako y oni, allegując w tey okazyi owę przyniewalającą extorsji perswazyą. *Nunc enim dabitur; alioquin tollemus vi*: szukając pokoju; (*Pacem inter dissidentes*) brali się do boiu. Trudno było, *arma tenentibus; nè omnia darentur, & vel injusta negare*. Nie może się zątem nazwać Prawem co nad Levi pokoleniem: to jest Duchowieństwem wymogły; *vasa iniquitatis bellantia*. Nie może się nazwać *P. a. wem*; bezprawie które wymogły: *maledictus furor, quia pertinax; & indignat q; quia dura*. Nie może się nazwać Prawem; exorbitujące bezprawie. które nie piero, ale obostrzyła szablą; boć *inter arma silent Leges*. Ze zaś tym sposobem; y nieracyami; ale rogami wymierzony był; ten artykuł *de Pace*; *propter bonum Pacis*; świadczy wyraźnie, Tego Henrykowego interregnum; rzetelny Historyk Andrzej Maxymilian Fredro. Woiwodą Podolski; temi słowy. „

1. Reg.
16. 4.1. Reg.
2. 17.

2. Ibi.

Confess.
Genes. C.
49. v. 5.
Ibid v. 7.In Gestis
populi Po-
loni sub
Henr:
Valesio:
pag: 4.
Edit:
in 4.

Cum in Comitij Convocationis Confederatio seu Pax Dissidentium in Religione, antiquis legibus nusquam habita, gliscente haereticorum potentiâ, stabiliretur; assurrexere plurimi Episcoporum, certam protestationem interponentes ullas Confederationes se velle noscitare, sufficere sibi Leges antiquas, neq; ejus loci & temporis esse, novas condere, praesertim, cum Interregni tempore, nullum negotium agi oporteret, praeterquam Electionu, ad tempus rem differri oportere, quoad novus Rex eligeretur; si item quolibet Interregno, pro arbitrio & licentiâ populi, conderentur Leges, brevi nullus Rex habendus foret, sed cum fortitudo Dissidentium obstreperet, imò Catholicorum nonnulli, rem ad dissidium inclinari viderent, magisq; audaciam accendi; dum in tantâ Dissidentium multitudine, parva Legum appareret contra gladium auctoritas; persvaserê potiùs Insulatis, quatenus supersederent, meliora speraturi, tandem ijs rationibus conticuit Clerus, tamen non ut concedere, sed dissimulasse videretur.

10 PP. Dyssydenci tę swoię Konfederacyą skończyli; aucti numero & potentiâ, ac usi dissolute sub Interregno discipline domesticae occasione (iako świadczy Piaſecky.) Więc dlatego samego, nie iest ważna, iż per tumultum uczyniona: Iest bowiem, Iuris regula taka; *Quod vi aut metu fit, Legis vigorem non habet.* Więc tá Konfederacya; ktorą PP: Dyssydenci

non

non prece, sed minis ac armorum seditiosorum ostentatione urgebant; y ná ktorą z rusnicami gospody Senatorow nâchodząc, podpisy od nich wymagali żadną miarą legis vigorem mieć nie może. Gdyby byli Pacem pretensam, w przytomności Krola y Senatu, za społecznym zezwoleniem całego Rycerstwa otrzymali; dopieroby karaniu Práva dawnego nie podpadali. Ale przeciwnie; ile razy, ten Artykuł; *Pacem inter dissidentes servabo* między inſzemi Przywilejami y wolnościami Krolstwa, Krolom w przyſięgę wtracali, zâwsze się im Duchowni, y Swieccy opponowali, y protestacye czynili; (ktore niżej specyfikowâć będe,) iż oyczyſtych Prâw, wolności, y Religii odstąpić niechcâ, & seditiosis civibus, swey woli nie dopuszczâ ile pacis publicae ratio permittet. Wiedzą dobrze PP: Dyssydenci; że Prawodawcami Prâw naszycy są; Krol, Senat, y Rycerstwo, ktorym to prâwem naszym wlasnym; od siedmiu set lat się sâdzimy; musiemy go tedy przestrzegâć, aby per Cives perniciosos w żadnym punkcie nie naruszone było, cokolwiek do tego czasu, od Krolow postânowiono, *vim legis obtinet.*

11 Nie tylko że tak siła pozâchodziło Manifestacyi; (ktore się niżej polożâ,) przeciwko tey Konfederacyi Wârſzawskiej; ale też ná nię y nie zezwolili wszyscy, ná ten czas tam przytomni Posłowie, y siła ich podpisami swemi ztwardzić ją niechcieli, iako

Id: ibid.

Brâterskie napomnienie, ad Dissid:

ko świadczy Manifest Woiewodztwa Płockiego temi słowy; Idcirco, cum ab aliquibus personis tam in Convocatione, quam in Electione novi Regis, sub Varsoviâ, quedam Confederatio, in causa Religionis conscripta, & ad subscriptiones & sigilla aliorum esset portecta; quod eam in Convocatione nuntij nostri; in Electione verò Fratres qui eò convenerant, suscribere noluerunt; magnis id laudibus, gratitudinèq; excepimus; nam & illi non habuerunt tale à nobis commissum; nec isti quidquam nomine nostro statuere, potuerunt præter Electionem, inquâ sola, Ius representativum habuerunt.

12 Nie zdobył się na podobną rezolucyą Franciszek Krasiński Biskup Krakowski sam ieden szczegulnie z Duchownych fomitem mali sementèq; discordiarum, tę lekkomyślnie podpisuiąc Konfederacyą; że to iednak uczynił, nie w intencyi faworyzowania Heretykom, ale dla zachowania pokoju, y uyscia Braterskiey krwi rozlania, y że potym tego srodze żałował, świadczy wyraźnie Sulikowski; temi słowy; Ioannes Firleius Cracoviensis, & Nicolaus Mielecius Podolie Palatini, una cum alijs paucis; quos penes erat Confederatio de Religione; Grochoviam, secessione facta, aliquoties ad Commune consilium invitati venire recusarunt. Eam confederationem, nemo Episcoporum subscripsit, imò & Catholici seculares paucissimi; præter Franciscum Crassinium Episcopum Craco-

in Com-
ment:
erum
Polon:
pag: 10.

Cracov: qui eam reclamantibus, & contra protestantibus tum Spiritualibus, tum secularibus omnibus, parum prudenti concordie studio, (quod & tamen postea semper doluisse fertur,) subscripsit. Reflektuiąc się ten sumienny Biskup, z S. Bernárdem, że errare humanum est, perseverare diabolicum, nie tylko tactus dolore cordis intrinsecus, żałował tego, co uczynił; ale też nâsladuiąc S. Augustynâ, in Libris Retractationum; w krotce potym, cantavit palinodiam, retraktuiąc to co podpisał; w skrypcie od siebie approbowanym, a od Siebeneychera Typografâ Krakowskiego, (za co też od Firleia Marszałka Koronnego Dyfidentow Fautorâ, w więzienie był wtrącony,) wydrukowanym pod tym Tytułem Rozsadek o sprawách, na Elekcyi, Warszawskiej, do Koronacyi należących; który skrypt, tak był skuteczny, że konwikcyami swemi, nieprzyjazne przeciwney strony Heretykom faworyzuiącey przełamał siły, y starozytnâ Religiâ przy swoiey ubezpieczył całosci: A do tego, nie kontentuiąc się, zaniešionâ Imieniem całego Duchowieństwa Polskiego Protestacyâ, tę Konfederacyâ annihiluiąc, (ktora się niżej położy,) retraktował powtornie swoy podpis w swoim apologetycznym Reskrypcie, na Poselstwo Przešwietney Kâpituły Krakowskiej, (o tę go lekkomyślnosc strofuiącey) gdzie się temi racyami exkuzuie. (1) Ze to szczegulnie uczynił; aby

to zgromádenie, bez żadnego się skutku nie rozszło, dla iego uporu. (2) Ze to uczynił, nie chętnie ani dobrowolnie, lecz owszem z przymusu y poniewolnie, *Dissidentibus non prece sed minis, ac armorum sediciosorum ostentatione urgentibus.* (3) Ze tę Konfederacyą nie tak approbował, iáko ráczey dyssymulował, *tamen non ut concedere, sed ut dissimulasse videretur.* (4) Ze to uczynił w tey presuppozycyi, iż podpis iednego szczegulnie Duchownego, przy kontrádykcyi wšytkich innych, y to *extorsivè* wymuszony, y wymierziony, nte mógł mieć żadnego waloru, ani skutku. Otey Apologyi świadczy, Páweł Piasiecki Biskup Przemyſki, temi słowy; *Repugnantibus Ecclesiasticis praeter Franciscum Krasinski, E. C. qui solus illi Confederationi subscripserat, inductis precibus Et persuasionibus Catholicorum Secularium, ut ipſus Apologia, ad Legationem acerbiorem Collegij Cathedralis Cracoviensis excusaret, eò enim res devenerat, quod Collegium illud, secessionem propterea mirabatur, sed tamen non ultra verborum querelas processit.* Náostátek, nie mógł nigdy lepiej; ten Biskup, opáczną z siebie odwrócić opinią; iákoby miał bydz Nowátorom przychylnym; ani mógł solenniey, podpisu swego retráktować; iáko kiedy całe potym życie tego záłował. *Illeg. compunctus, quietè Et religiosè in posterum vixit,* świadczy Starowolski.

J ztąd-

Piasiecki
pag. 65.Predroin
Henr. va-
lesio pag.
115.In chron.
pag. 66.In vitio
Episc.
Cracov.
pag. 247.

J ztądci podobno, dla większego siebie poniżenia, nie kazał swoje ciało *ad sponsam suam* do Katedralnego Kościoła przewieść, ale w Borzęcinie, tam gdzie y umarł, ciało swe pogrześć prywatnie ordynował, z tym przed samą śmiercią dawszy się słyszeć głosem, *Bo daybym był lub nigdy nie był Biskupem, lub nigdy Konfederacyi Heretykow nie podpisał.*

13 Manifestował się w ten czas zaraz, imieniem całego Duchowieństwa, y Senatu, przeciwko całej tey Tránsakcyi, iáko pierwszy w niebytności Prymasá Senator, wspomniony Sulikowski Arcybiskup Lwowſki, *scribens gesta gerensq, scribenda:* J owszem, chwalebną zdięty; prawowierney Religij zárliwosćią; gdy go prózbą y grozbą do podpisu tey Konfederacyi, sollicitowano, podługim zbraniániu się. Mucet zrućiwszy, szyję obnażając; y pierśi odkrywając, z tym się oświadczył sentymentem; *Prędzey Arcybiskupstwo y życie same postradam, aniżeli do tey Konfederacyi, przeciwko BOGU, wierze, y Prawom Oyczyſtym postanowionej, przystąpię.*

14 To wzwyż wyrażone tey Konfederacyi, resultatam żadną miarą; *subsistere* nie może, dla zanieśionych *in contrá Protestacij;* gdyż w wolnym Narodzie, żadne *sancita, stante Protestatione firmari* nie mogą.

15 Ják prędko, tá nowá, nie zwyczajná, z wielką sumnienia urazą y z ubliżeniem wolności u-

Ez

kno-

In plenio
pag. 280.

knowana Konfederacya, do wiadomości powszechney przyszlá, tak zaraz naprzod Stan Duchowny wszytek, przeciw niemu, solennie się mánifestował. Tę mánifestacyą imieniem swoim, y całego Ducho, wieństwą, y Posłow Ziemskich ná tę konwokacyą posłanych, ktorzy się nie pisali ná tę Konfederacyą, w Grodzie Socháczewskim feria 3. post Dominicam Quinquagesimæ uczynioną, podpisáli; *Vcbanski Prymas, Konárski, Poznański, Myszkowski, Plocki, Starozrzebski, Chełmski, Biskupi*; y znáyduie się po Polsku, *in Lipsij decade questionum pag: 90.* á zaś przetłumáczona. poŁácinie; *u Zaluskiego; II. pag: 749. in Iure pleno pag: 126.* y w Addytamentách Synodu Poznańskiego, (od teráznieyszego J. W. JMci X. Biskupa Kujawskiego w Warszawie 1720. odprawionego)) *Num: XII.*

16) Oprócz tey *strate pede* uczynioney Protestacyi, nigdy, Kátolicy, tak Duchowni iáko, y Sw ecy, zadney, nie opuścili, okazałi; aby ten Artykuł Konfederacyi, zálwie y wszędzie, impugnować nie mieli. Naprzod cztery Woiewodztwa zupełne, *Płockie, Mázowieckie, Ráwskie, y Podlaskie*; Ludzi zasanych, z pośtodká zjazdow swych, z protestacyami do Grodow wysławszy; Solenną zámieśli Protestacyą; Az inszych różnych Woiewodztw, Ludzi bárzo wiele, gdzie się ieno okazałi, przeciwko tey Konfederacyi

federacyi kontradykcye czynili. Mánifest Woiewodztwa Płockiego, w Grodzie Płockim, feria 5. *ante festum Nativitatis B. M. V. (1. Sept:)* zániesiony; po Polsku znáyduie się; *in Lipsij Decade. pag. 92. y in Summario Szemiota pag: C. 2. á poŁácinie, u Zaluskiego II. p. 750. in Iure pleno; p. 139. y w Addytamentách Synodu Poznańskiego. Num. 13.*

17) Nie tylko że trzy Woiewodztwa Wielkopolskie; Płockie; Mázowieckie Ráwskie; (iáko y Podlaskie;) Protestacye przeciwko Konfederacyi Warszawskiej poczynili; ále też wszytká Máła Polska, zaraz po śmierci Zygmunta Augusta, pierwey ieszcze niżli stanęli pod Warszawą, ná Kápturze Krakowskim; Kaptur *Korczyński*; ná Hetetyki Oycyznę buntujące, uczyniony; *in toto* ápprobowali: (ktory *ex diametr*; iest tey Konfederacyi przeciwny, iáko mozelz obaczyc; níżey pod Rokiem, 1438;) z tym dokładem iż *Ktoby Prawu pospolitemu nie był poslušny; ktore od Przodkow naszych iest postanowione; tedy przeciwko takowemu, wszyscy się ruszyć ku tego skázie obowiązujemy, á PP. Dystrydenći, ziacháwszy się ná Elekcyą w Rok potym, pod Warszawę, zaraz przeciwko Prawu Oyczytemu powitali; Et per vim, tumultum, ac armorum sediciosorum ostentationem, znośc ie chcieli.* Z kąd też, kiedy, Krolow przy koronacyi proszą; áby im ten Artykuł, *de pace* przysięgl, tym samym

*Piaſecki.
l. c.*

mym dając znać po sobie, że wykroczyli przeciwko Prawu; y zażyczyli karanie; ale sobie wczas prowidując łaskę Krolewską; aby ich nie karał, albo Rzeczpospolita wszytką, przeto, dokładając te słowa *nec ullo modo vel Iurisdictione nostrâ, vel Officiorum nostrorum, & Statuum quorumvis auctoritate, quenquam affici, opprimere; causâ Religionis permittam, nec ipse afficiam, nec opprimam.*

18 Nie tylko w Polsce, ale nawet y w Paryżu, gdy dnia 10 Września, Krol Henryk, w Koście Katedralnym; od Jana Herburtâ Káztellánâ Sanockiego, podaną wypełniał przysięgę; Adam Konański Biskup Poznański, naypryncypálniejszy tey Legacyi Posel, (a z nim Woyciech Łaski Woiewodâ Sieradzki, y Mikołay Krzysztof X. Rádzimil. Marszałek Nadw: Litewski, także Poslowie.) *Nomine suo, ac totius Statûs & Ordinis Spiritualis, omnium Catholicorum Senatorum & Nobilium in Regno Polonia, & dominijs ad illud pertinentibus, ubicunq; consistentium, ac hujusmodi sue Protestationi adherere volentium, inherendo antefactis Protestationibus; manifestował się temi słowy; Ego &c. protestor solenniter coram Deo, & Serenissima Majestate Vestra & vobis prestantissimis viris; & coram vobis Domini Legati, in present. & Notariorum publicorum, hic adstantium, insistendo prioribus Protestationibus, antea & sepius factis, quod huic*
Arti-

Articulo, in quo de Fidei insidijs, sive de Confederatione mentio fuit, semper obstiti, & contra ipsum unâ cum alijs protestatus sum, & nunc rursus protestor, quod predicto Articulo, expresse, contradico, & omni meliori modo repugno, meq; oppono, quod sit contra Iura & Libertates Ecclesie, & contra veras Regni Constitutiones; & ex alijs causis & rationibus, in jam dictâ protestatione in Comitjs Electionis factâ contentis. Jznowu w Protestacyi samemu Henrykowi intymowaney, tak się protestował. Protestor meo, ac Ecclesiastici Ordinis, ac omnium Catholicorum mihi adherentium, hic & in Polonia, nomine, nulli nos alteri Iuramento assensuros, quam ex veteri formulâ excepto, neq; ratum aut Sanctum habituros, quod auter à Majestate vestra fuerit juratum. Quin Iuramentum ejusmodi, nullius auctoritatis & irritum fore, neq; Majestatem vestram, salvis Regni Poloniae Iuribus, illud posse aut debere suscipere, ac propterea illo, neq; teneri, neq; ullâ ratione affici. &c. &c. Cały contextus tey Protestacyi znayduie się in Lp'cyj Decade. pag. 97. in Iure pleno p. 187.

19 Krol Henryk, w ten czas zaraz, y tamże te Manifestacyâ akceptował, przez swoje diplomâ; hujus tenoris. Nos per hujus modi Iuramentum à nobis prestitum (etiamsi quocunq; colore vel ingenio, interpretatum fuerit,) nihil cuiquâ presertim verò Statui & Ordini Ecclesiastico, ejusq; Iuribus & Iurisdictionibus tam
Spi-

Spiritualibus, quam secularibus, que omnia firma & immobilia perpetuo esse volumus, derogare velle, vel unquam derogaturos, verbo Regio pollicemur, & Iure jurando nos obligamus.

20 Co do nieporządnego stánowienia tey Konfederacyi, námieniło się już wyżej; á co do Praw fundamentalnych inszey oprócz Kátolickiey wiary, w tym Pánstwie surowo zábraniájących; pokaże się niżej. A ponieważ Krol Henryk w przysiędze swoiey, taką wyraził Kláuzulę. *Iura & libertates Iuri communi non contrarias, nos conservaturos pollicemur* Więc ten Artykuł *Pacem inter Dissidentes servabo* będąc *Iuri communi & potiori cōtrarius, ac prejudiciosus*, (zwłaszcza kiedy Konfederacya Wárszawka, ná ktorey się funduje, jest *omnibus Legalibus formalitatibus ogolocona*) *contradictoriè* jest w przysięgę inferowany, á zátym *dubiam invehens perplexitatem, omnem sui irritat observantiam* Zwłaszcza kiedy Prawo Duchowne, uczy, że *Iuramentum contrarium Iuri non tenet.*

21 Mamy w tymże Prawie Duchownym; táki Kánon *In malis promissis rescinde fidem; in turpi voto, muta decretum quod incaute promissisti non facias, impia enim promissio que scelere adimpletur.* A że w tey circunstancyi znáduje się *impia promissio*, náganna obietnica, szkárádne ślubowanie, y niedo-

sko-

de Iure
jurando,
cap. ad
nostram.
in 3.

De accus.
cap. In
malis.

skónale przedsięwzięcie; Więc; *fides est rescinnenda, mutandum decretum.*

22 Zadna przysięgá, nie zciaga się ná rzeczy zábronione; J táki kiedy *Herodes* záprzysięgl się dáć wszystko tátecznicy, o cokolwiekby prosita, nie był obligowany dáć głowę S. JANA; bobybył pewnie, tego nie uczynił; gdybybył proszony o ścięcie Oycá lub Márki. *si saltatrix Patri, Matriscue interitum postula'set Iuramento obstrictus Herodes, facturus ne esset an non? Quod ergo in suis repudiaturus fuit, contemnere debuit in Prophetâ? A že Liberrum exercitium; rozných wiar y sekt, dawnemi Práwami w Polsce jest zábronione. więc tá przysięgá zadnego nie mogła mieć waloru.*

23 Przysięgá o wypełnieniu złey ákcyi, zadney zá sobą nie pociaga obligacyi. *Iuramentum de malo faciendo non tenet.* A możesz bydz co gorszego, iáko Konserwacya, rozných wiar sekt: y sentymentow, z wielką BOGA obrázá; Prawowiernego Kościoła S. nádwątleniem, y powszechnego pokoju uszczerbkiem; ktorą ten punkt w przysięgę Henrykową wtrącony waruje; Więc przysięgá tego Artykułu, zádney nie przyniosła obligacyi.

24 Przysięgá, z czym uszczerbiem; wypełniona, lub *prejudicium tertij*; wnosząca, zadnego mieć nie powinna waloru, iáko sádzi Prawo Duchowne.

F

Ten

De homici-
cidi vo-
luntario.
cap. Cum
Iura-
mento,

Cap. si
aliquis.

Cono. 111.
Lacerans.
Cap. 16.
Greg. 13.
Conf. 93.

De iure-
iurando.
cap. sicut
e. venies.
c. Quin-
ta c. ad no-
stram. c.
sicut no-
stris.

Ten zaś Artykuł przysięgi Henrykowej, znaczne czyni *prejudicium* panującej w Polsce Prawowiernej Religij Katołickiej; czyni *prejudicium* S. Kościołowi Rzymskiemu; czyni *prejudicium* całej Rzeczypospolitey, (*ex quo diversitas Religionum, diversitatem inducit animorum.*) A zátym tá Przysięgá, żadnego nie iest waloru;

De iure iurando.
cap. sicut
nostris.

25 Przysięgi uczynione przeciwko iedności Kościoła S. nie przysięgami, ale raczej krzywoprzysięstwami miánować się powinny. A że ten Artykuł przysięgi Henryká y następcow Jego, iest przeciwko iedności Kościoła S. Rzymskiego; Więc zápoprzysiężony nie powinien bydz miány.

De iure-
iurando
Cap. Per
venis in z

26 Przysięgá uczyniona kondycyonálnie, nie czyni obowiązku, tylko dopiero po znieśionej umówionej Kondycyi; Ze zaś w tcy przysiędze Artykułu kontrowertowanego, táka iest przyłączona, *tacita conditio*; Pokoy między Dyssydentámi, *quantum, per me licet, zachowam, áni ich opprymowác nie będę, ieżeli mi tego; Prává dawne powszechne, Krolestwá Polskiego nie zabraniają, ieżeli się przez to nic nie stanie, przeciwko całosci Kościoła S. ieżeli ztąd Oyczyźnie niebezpieczeństwo iákie nie wyniknie, ieżeli to nie będzie cum prejudicio Biskupow y ich Konsystorzow, tudzież Sędziow Trybunálskich y Zięmskich, (Ktorych Jurysdykcij, y penowaniu przez Státutá dawne Herety-*

retycy są podlegli.) Więc táka przysięgá, *Conditionata y restrictiva; stante restrictione*, żadnego nie przynosi obowiązku; Iákosz tę restrykcyą wyraził záraz ná ten czas Krol Henryk w swoim Diplomá, wyżej położonym; temi słowy: *Nos per huiusmodi iuramentum (etiámsi quocunq. colore vel ingenio interpretatum fuerit) nihil cuiquam, presertim verò Statui & Ordini Ecclesiastico ejusq. iuribus & Iurisdictionibus, (que omnia firma & immobilia, perpetuò esse volumus) derogare velle pollicemur, & Iurejurando nos obligamus.*

27. Nie mniej nas uczy Prawo Duchowne, że przysięgę rzeczy zakázanej czyniący, nie tylko nie iest, do iey wypełnienia obowiązany: lecz owszem, srodzeby grzeszył, gdyby ją miał wypełnić. Y ztąd ci Dáwid pochwalony, że przez krwi niewinney wylanie, przysięgi pełnić nie chciał; *video David, pi-um hominem & sanctum in temerariam iurationem cecidisse, & maluisse non facere quod iuraverat, quam iurationem suam fuso hominis sanguine implere.*

28. Náostátek przysięgający z wiadomością ná rzecz niesłuszną, nie tylko nie iest obligowany do iey wypełnienia, ale też rozgrzeszenia nie potrzebuie. Mamy w podobney okázyi Reskrypt Honoryuszá III do Iędrzeiá II. Krolá Węgierskiego temi słowy: *Intellecto jam dudum quod Charissimus in Christo Filius noster, Hungarie Rex Illustris, alienationes quasdam fece-*

Quaestio-
ne 22. c.
Si publi-
cis 4.

De accu-
satione e.
Quod
David.

De iure-
iurando.
c. Quan-
to.

cap. In-
tellecto.

rit in prejudicium Regni sui, nos eidem Regi dirigimus Scripta nostra, ut alienationes predictas, non obstante Iuramento, si quod fecit, de non revocandis eisdem, studeat revocari; quia cum teneatur & in sui Coronatione iuraverit, Iura Regni sui & honorem Coronae illibata servare, illicitum profecto fuit, si praestitit, de non revocandis alienationibus, huiusmodi; iuramentum & propterea penitus non servandum. Iezeli tu było; illicitum Iuramentum de non revocandis alienationibus, dopieroż, in nostra hypothesis, gdzie szło, de revocandis alienigenis; o przyięcie odszczepieńców starożytney wiary; qui dereliquerunt fontem aquae vivae, & foderunt sibi cisternas dissipatas. Iezeli tu przysięga nie była ważna; ex quo poprzyiężeniu Praw oyczystych; przy koronacyi wypełnionemu przeciwna; choć tylko szło de Iuribus Regni & honore Coronae; dopieroż w nászey circumstancyi; nie mogła mieć żadney wagi, kiedy szło o honor Boski, y Prawowierney Religij utrzymanie.

*Prælo in
Henrico
pag. 117.*

29. Iako gwałtownym sposobem, uknowany był ten artykuł na Konwokacyi Wárszawskiej, tak podobnie, temerario tumultuarioq; conatu Janá Zborowskiego Starosty Odolanowskiego, Dissidentá, w przysięgę Krolá Henryka był inferowany. Kiedy bowiem w Paryżu, w przytomności Krolá Henryka, wrzucił o tym artykule questyá Zborowski; zaraz

Ko-

Konárski Biskup Poznánski Łáski, Woiewoda Sieradzki, y Xze Rádzimil Marszálek Nádworthy Litt. zarzucili uczynioná Protestacyá; y z tym się oświadczyli, że ten Punkt, inter Pacla Conventa ákceptowác nie mogą. Ná co Krol im odpowiedział: *Ná tym przestánę, ná co się spolnie Posłowie zgodzą; A ná ten czas Zborowski obroćiwszy się do Monluca Biskupá Wálentyńskiego (ktory był Posłem Fráncuskim ná Elekcyi) rzekł do niego z ressentymtem: *Vitá, ni vos Legati, nomine Principum, hanc conditionem acceptáissetis, hicce Princeps nobis contradicentibus, in Regem electus non fuisset.* Uważając Krol Henryk, że Zborowski żwáwie y zápáczywie, umáwiał się z Monlukiem; spytał się: *Quid tecum loquitur hic Polonus Orator?* ná co poprzedzając Monluka Zborowski, z takim Respektowi y powódze Majestatom należącey uwłaczającym dał się Hyszcć głosem: *Ajo, Rex Serenissim, ni hi Oratores Tui hanc conditionem Dissidentium de Religione, nomine Tuo acceptáissent: nobis contradicentibus Rex eligi non potuisses; imò ni jam approbaveris Rex Polonia non eris.* Pokázuc się ztąd zupełnie, nieposkromiona ná ten czas P P. Dissydenskich záwziętość, że ráczey woleliby byli Krolá porządnie obránego, zwálić z Tronu, y wnéttznosci powszechney Oyczyzny, niezgodami y zámiészániami szápac, á nizeli záwziętey, w utrzymániu tego Artykulu odstápic imprezy.*

F 3

30.

30. Jeżeli Zborowski; tak hárdo sámemu stáwił się Krolowi; łatwo poiąć iák uporczywie sobie postąpił z kolegámi swemi, áby ten ártykuł w przyszęę był wtrącony, broniąc; iákoż że ledwie między niemi, nie przyszło porwać się do oręzá, świádczy iedenże z nich wspomniony Woyciech Łáski Woiewoda Sierádzki, w liście swoim z Páryzá w ten czas dátowanym do Stanisława Kárnkowskiego ná ten czas Biskupá Kujáwskiego, potym Prymasa, his formalibus: *Multa quidem R. D. V. scribenda forent, quid actum hucusq; fuerit in rebus & negotijs Legationis nostrae precipue verò in confirmatione Confederationis. Quibus rationibus Rex noster optimus, ab Hereticis Collegis nostris oppugnabatur, quasq; difficultates & molestias, mecum R. D. Posnaniensis, & D. Mareschalcus, rationibus & Privilegijs, cum illis certando, ita pertulerint, ut parum etiam absuerit, quin ferro deinceps decertaremus. Sed de his coràm latius. &c.*

31. Y tákci iáko tam Senátorowie Rzymscy Oktawianowi mieczem grożącemu rzekli: *Si ita Consulatum petis eum habebis.* Táak y tu; drudzy Posłowie, (á było wwszystkich w liczbie dwunástu) *non tam libenter quàm reverenter* musieli poprześcáć na uporczywości iednego kolegi, obáwiáiac się tego, którym groził Krolowi zámachu, z tym iednáak zezwoliwszy dokládem, że to niemiáło zadnego Wierze Kátolickiey przy-

Lib. 2.
Epist.
Carnco-
vij num.
47. pag.
1741 2da
& p. Z. 4
1ma Edis.

przyniesć uszczerbku. *Tandem* (przydáie wspomnio-
ny, który tę całą Transakcyą opisał Fredro:) *Tandem condescendere Oratores; cum cautela ne in praedictum Catholicae Romanae Fidei ea Lex extendi possit.*

32. Nie tylko w Páryżu Polscy Posłowie, ále też y Pápiecki Nuncyusz, od Grzegorzá XIII. do Henryká posłány, miał *in commissis* áby go od poprzyśczeniá tego ártykułu odwrocił; iáko świádczy Kárdynał Hozyusz w liście swoim do Kárnkowskiego z Sublaku 1573. 7. Aug. pisánym temi slowy: *Qua de re (subscriptione conspirationis Hereticorum) Nuncio suo viro docto prudenti & pio ad Regem istum designato, mandata Sanctissimus Dominus noster dederat.*

32. Tenże Kárdynał Hozyusz, umyslnie, z Rzymu do Páryzá wypráwił Kánonika swego, Stanisława Róskiego (który był potym Opátem Jędrzejowskim, y Ablegátem Neapolitańskim) áby był Krolá Henryká, od poprzyśczeniá tego ártykułu dysswádował, iáko w tymże Liście świádczy: *Ego quorundam Cardinalium consilijis adductus Stanislaum Rescium Ecclesiae meae Canonicum in Gallias misi, qui gratularetur illius Majestati novam hanc dignitatem, deinde modis omnibus dehortaretur, ne subscriberet isti conspirationi adversus Dominum, & adversus Christum ejus. Muneris mei esse putavi, ut de ijs rebus Regem & Dominum meum tanquam fidelis subditus, Consiliarius, Cardinalis etiam,*

In Gestis
Henrici.
l. c.

Lib. 1.
Epistol.
Carnco-
vij. pag.
14. 1ma.
Ed. num.
28. pag.
1676.
2da Ed.

In eadem
Epistola.

Et Episcopus admonerem; cum praesertim admonitionem hanc meam, pondus apud eum non mediocre habituram nonnulli dicerent; quod aliqua de me esset in Regno Gallie praecleara opinio. In Domino confido, nihil designatum hunc Regem eorum facturum, de quibus tanto studio contendunt Christi perduelles Heretici.

34. Tenże Kárdynał Hozyusz w 5. tygodni po wypelnioney od Krolá Henryká przysiędze pisząc do niego (1573. 19. Pázdzierniká) y przeszle mánifestácyę popieraiącę, ták wálor tey przysięgi względem kontrowertowánego ártykułu okryślił; *Quid scribam; aut quomodo nescio! sed nec loqui scio, quod factum est; probare non possum. Itaq; cum ipse, neq; scribere iam, neq; loqui sciam, ejus qui per excellentiam quandam à Græcis, Theologus dictus est epistolam, viri doctissimi, S. R. M. V. mitto, quam ut legi sibi jubeat, supplico, nam quod ego, si praesens adesset, dicturus fuissim, dicit hoc vir ille sanctissimus, atq; doctissimus, ego nihil aliud habeo, quod dicam, quam peccatum esse graviter. Hoc me consolatur, quod non Herodem Regem habemus, qui quod impiè promisit majore cum scelere, adimplevit, sed eum, quem ad Regem David accessurum, quam proximè speramus. Juravit Et ille, se Nabal occisurum, cum quadam execratione, sed cum magna laude sua quod incautè juravit, non prestitit. Hic non unus Nabal occidendus promittitur, sed multa milliá ani-*

animarum, in diaboli potestatem trabenda. Supplex M. V. peto, sicut Petrum peccando est secuta, sic Et pro peccato suo satisfaciendo Petrum imitetur, errorem suum corrigat, Et sciat, quod Iuramentum non est vinculum iniquitatis, nec ullius absolutionis indigere se ab hoc Iuramento, sibi certò persuasum habeat. Quandoquidem cassa Et irrita sunt omnia omni Iure, quae per V. M. parum consideratè facta sunt. Hec ego, cum magno animi mei dolore scribo, tanquam Cardinalis Et Episcopus cui nil salute anime sui Regis Et Domini, prius esse debet Et antiquius. Quaeso, ut in eam in quam scribuntur partem accipiat, quod eam tanto lubentius facturam mihi persuadeo, quod extortum hoc à M. V. Iuramentum esse, non impetratum scio. „ Ten zaś Frágment Listu S. GRZEGORZA, (pisánego do Nectáryusa Pátryarchy Constantynopolitánskiego) ktorego tu, aplikácyą czyni Hozyusz; do Krolá Henryká: y ktory mu rázem z Listem swoim; zá ádmonicýą przesyła, temi wyrażony iest słowy, Peccasti; quid defendis te loquendo? Loqui vis? patere, audi; cede Divinis vocibus; ne turberis, Et amplius vulnereris. Cõmissum est, ne defendatur; in cõfessionem veniat, non in defensionē. Adhibes Te, defensorem peccati tui? vinceris. Quis enim es, ut Te defendas! Idoneus es, ad accusandum Te: noli dicere, aut nihil feci, aut quid magnum feci aut fecerunt Et alij! si faciendo peccatum, nihil te dicis deliquis-

liquisse; nil eris nihil accipies. Paratus est Deus, dare indulgentiam, noli opponere, obicem defensionis: sed aperi sinum confessionis. A tą tak zwawą admonicyą, nie tylko się nie uraził, Krol Henryk; ale owszem, w Responsie swoim; na ten List, iuz w podrozy swey do Polski z Isenachu pisany, zwszelką wypełnienia wyrażonych intency; y stosowania się, do tey S. GRZEGORZA przestrogi; oświadczył się ochotą taką dołożywszy assekuracyą, *Quod si Domino, bene iuvante, eā me observantiā Nobilitas Polona colet; quā hactenus Reges suos prosecuta est; non despero fore; quin in vita mea & Religionis rationem intuens; malit Principis sui, ad exemplum; vere & antiqua pietatis laudem retinere, quam novis quotidie opinionum fluctibus, miserē exagitari & obrui.* Z iaką zaś żarliwością, na odwrocenie tego, gwałtownego na prawowierną Religią zamachu; postępował sobie ten Święty Kárdynał, obszernie to znaydziesz opisano, w życiu Jego, od Stanisława Rescyusá Opatá Jędrzejowskiego wydany. *Libro. 3. cap. 8. & 9.* to jest a pag. 246. ad 254. pierwszej edycyi Rzymiskiej 1587. a zaś a pag. 311. ad 322. drugiej Oliwskiej 1690. dokąd Ł. C. odsyłam. Toż samo niemniej pięknie wyraził, Tomasz Treter Polak Sekretarz Jego, a Kánonik S. Marie trans Tyberim Rzymki, in *Theatro virtutum Cardinalis Hosij: aliás, w życiu Jego; same-*

famemi tylko Kopersztychami adumbrowanym, w Rzymie 1588. wydany; pod figurą 77. która taką niesie inskrypcyą, *Confederationem Hereticorum oppugnat.* A że ta Xiążka jest srodze rzadka, y niewiem iesli gdzie w naszym krajach widziana: tę figurę; iako tam się znayduie wyrażona, piorem określię. Geniusza Kóściolá S. Kátolickiego, takie okrzykuiący háńsio, *Pax non Pax* Geniusza Herety, *ad cardines abyssu* żelaznemi okowywa śancuchami; a zaś Geniusz tey Konfederacyi Warszawskiej (z taką inskrypcyą, *Confederatio impietatis*) stojący przed Ołtarzem; na którym serce na puł rozdzielone; wiedney połowicy ma wyrażone imię Chrystusa; a w drugiej imię antychrysta, (z inskrypcyą *Que conventio Christi ad Belial*) mairący koło siebie różne kártelusze, przymioty swoje y átributá wyrażaiące; (iako to (1. *Magistratum contemptus* (2. *Legum custodia violata;* (3. *Divisio.* (4. *Seditio.* (5. *Vastatio.* (6. *interitus,*) zostaie porážony, niby od Kárdynałá *Hozyusa in superliminari Templi* siedzącego; dwómá strzálámi; do których te dwie przydane są inskrypcye. (1. *Zelus honoris Dei.* (2. *Amor Patrie.* szczegulne; wzbudzoney w sercu tego S. Kárdynałá żarliwości, wyrażaiące pochopy, Obszerne zaś tegoż Kárdynałá *elogium; pro navata in rem Ecclesie* przeciwko PP: Dysydentom *opera* znaydziesz in *epistolis Stanislai Rescij Part. 1. epist. 12.* G2 35.

35. Jako zaś Henryka Krola, Kárdynał Hozy-
uſß w tym liście zganił; że tak lekkomyślną wypeł-
nił przyśięgę: tak w drugim, do Prymása Vchán-
skiego pisanym, Pásterką iego pochwalił żarliwość;
że stanał *ex adverso* Adwersarzom prawowierney Re-
ligij; y rączey gotowym się bydz, do poddania szyi
pod miecz kátowski, á nizeli do dania ręki, ná pod-
pis tey konfederacyi oświadczył: *Quod autem ab istis*
viris illusoribus, illud sibi R. D. V. passa non est, nec
adduci potuit, ut huic eorum tam nefarie conspirationi
potius, quam Confœderationi subscriberet, ingentem apud
omnes pios, ex ea re, laudem est consecuta. Sunt &
hic exauditi sonitus verborum illorum; quibus usa fu-
it, tum D. V. se dexteram potius amputari sibi passu-
ram; ac si que vis fieret, cervicem potius immotam pre-
bituram, quam ut huic tam impie Confœderationi sub-
scriberet. &c. &c. Hęc ego, litera particulã, cum Illu-
strissimo Cardinali Tridentino, qui tum ad edes meas
venerat, legi fecissem; Si Pontifex (inquit) essem,
nunc nunc Archiepiscopum istum Cardinalem crearem,

36. Nie mnieysze y Kápituła Katedralna Krá-
kowska, Stánisławowi Kárnkowskiemu Biskupowi Ku-
jávskiemu dała pochwały za to, że przewrotnym PP.
Diffidentow podczas tey konfederacyi nie dał się u-
śidlic machinacyom, y podobnąż w tey okazyi po-
kazał żarliwość; A to w liście swoim do niego (6.

Már-

§ §
Marcá 1573) pisanym: *Quum primum nuncium ac-*
cepissemus de ea Confœderatione, per quam cuperet Sa-
tan, quidquid usquam est in orbe blasphemiarum, &
abominationum ad nos derivare; sic è vestigio commo-
ti, atq; conturbati sumus, ut vix cuiquam ad creden-
dum verisimile videri possit. Nam etsi à principio ad-
huc, ex illis in perniciem nostram instructis unguibus,
leonem estimavimus, ac idcirco Nuntios nostros, ad eum
Conventum miseramus, ut ab ipsius primis incunabulis
nobis Religioniq; nostræ precaveremus, tamen fieri pos-
se non putavimus, ut in illo Conventu, tam molli, ac
tam levi ipsius rictu, Fides, Pietas; Religio, concide-
re debuerit. Nam ad hæc omnia, semel evertenda,
nihil eã Confœderatione potuit excogitari aptius aut ac-
commodatius, verum cum audissemus & quanto Reli-
gionis ac Pietatis ardore, R. D. V. huic Confœderatio-
ni restiterit, & quanta animi magnitudine flagitatum
assensum, preces, odia & minas superarit, dici non po-
test, quantã letitia cumulati fuerimus. Nihil enim
Pontificio munere dignius, nihil Majorum manibus gra-
tius, nihil Reip. fructuosius fugi aut cogitari posse exi-
stimavimus, quam Religionem à Majoribus traditam
sanctè atq; integrè conservare. &c. &c.

37. Nie kontentując się temi autentycznemi
warunkami, Protestacyami, Mánifestacyami pod czas
samey Henryká koronacyi; kiedy miał konfirmacyã

G3

wszy:

wszystkich Praw koronnych, juramentem potwierdzić; *Vchánski* Prymas, ze wszystkimi przytomnemi Biskupami, imieniem całego Polskiego Duchowieństwa, z wielką częścią PP. Swieckich, ten artykuł: *Pacem inter Dissidentes servabo*; w confirmacyą Praw dołożyć nie dopuścił.

38. *Jakosz Krol Henryk, in Confirmatione Jurium*, nazywa go *Artykułem kontrowertowanym*, temi słowy: *Co się tknie articulos controversos, o których nie tylko tu, ale i jeszcze we Francyi była niemala dysquizycya, tedy o nich; na Seymikách Powiatowych od nas dostateczną sprawę weźmiecie*. A iż o inszym żadnym Artykule, krom tey konfederacyi nie było sporu, tedy się má rozumieć że dopiero wszystkim obywatelom Koronnym, to do tey wiadomości przywieść chciał na Seymikách, y od nich wszystkich iednostaynego na to konsensu potrzebował, y iezeliby ten był nastąpił, tedy na Sejmie, po Seymikách przypadłym, dopiero o tym konsultować miał. Co za iego z Polski odiechaniem skutku nie wzięło.

39. Ale daymy to (*dato non concessó*) że tá konfederacya, *rite, legitimè, debitoq; modo* iest postanowioná, przecież nie wáruie Dissidentom, *liberum exercitium Religionis*, iako oni sobie wnoszą, ale tylko przez Sejm Wieluński 1424. Konfederacyą Korczyńską 1438. Sejm Toruński 1520. Sejm Par-

czo-

czowski 1564. Statut *Jánusza Xiążęciá Mázowieckiego* 1525. tudzież *Edyktá Zygmunta I.* 1522. 1524. 1550. 1555. (iako się niżej położą) káry dawne przeciwko nich ferowane zawieszá, exekucyą Praw ná nich obostrzonych támuie, y od konfiskacyi dobr, więzieniá y wygnaniá y śmierci kátowskiey ich ubezpiecza. Abym to dokumentálne wywiódł, dość mi *absq; omni argumentorum lenocinio*, położyc, dla weryfikacyi, *contextum* tey konfederacyi *de suo tenore*, który iest taki. *Powstać przeciwko kádemu takiemu obiecuiemy; ktoby álbo mieyscá y czasy inne do Elekcyi sobie obierał, y składał*. (Jeżeli to máią za nayfundamentálnieysze Prawo, PP: *Dyssidenci*, to powstać nam przeciwko nim náleży; boć to wszystko czynili, po śmierci *Zygmunta Augusta*, tudzież podczas Elekcyi *Stefána*, iako y po śmierci Jego, obierájąc sobie *Máximiliána*, czego się doczytasz w nászych Historyách,) *álbo tumultuowác ná Elekcyi chciał, álbo Elekcyi oney zgodnie od wšytkich zkonkludowaney sprzeciwiać się śmiał*. A iż w Rzeczy-Pospolitey násey, iest *dissidium* nie máłe, *in causá Religionis Christiane*, zábiegájąc temu; aby się z tey przyczyny, między ludzmi sedycya iaka škodliwa nie wšczęła, którą po inszych Krolestwach iásnie widziemy, obiecuiemy to sobie *spólnie; &c.* iż którzy iesteśmy *Dissidentes in Religione*, pokoy między sobą zachowác; á dla różney wiary y od-

Confeder
Gen:
Warsaw
1574

y odmiány w Kościołach; Krwie nie przelewać, dusi się penować confiscatione bonorum podciwością, carceribus, & exilio, y zwierzchności zadney ani urzędowi, do takowego progressu, zadnym sposobem nie pomagąc, y owsem gdzieby się kto przelomąć chciał. ex ista causa zastawiać się oto wszyscy będziemy, powinni. &c.

40. Toż samo potwierdza; y iakie absurda, iakie ex libero exercitio Religionis Dissidentow Konsequencye; rościćby się w Polsce mogły, pokazuje, Jędrzey Lipski Biskup Krakowski, temi słowy. *Neq̄ vero existimet quispiam parvum, hoc, atq̄ exiguum illis concessum esse beneficium, cum hoc Pacis nomine, pennis in veteri Confederatione Gorcinerst, contra ipsos constitutas, & earum executionem effugiant. Quo beneficio, si saltem isti contenti essent, quemadmodum certe contenti esse deberent, neq̄ latius quam convenit, hoc nomen Pacis extenderent; proculdubio, tam ipsi quam Catholici, quorum nunc deterior conditio esse videtur, quiete & tranquillè viverent, neq̄ toties hujusmodi importunis postulationibus, de Confederatione observandâ; aures Catholicorum obtunderent; sed dum ipsi sub hoc plausible titulo Pacis, loca & vasa sacra, in usus prophanos convertere; Ecclesias & loca Religiosa, ad usum Catholice Romane Religionis exedificata, juri & potestati Episcoporum subjecta, occupare, fundos, & redditus Ecclesiarum auertere, decimas Ecclesiastico ordini, omni Iure debitas,*

Indecade
Quaest: 8
Pag: 112:

tas, negare, novas synagogas in locis & Civitatibus Catholicis erigere satagunt, si quispiam fortè, zelo Catholice Religionis ductus, talia fieri non permittat, aut taliter ablato Iure repetat, extemplò, isti, Pacem inter Dissidentes, de Religione, violari, toto ore, proclamant. Haccine Pax est Confederationis? ut illi licenter in nostrum Ius invadant, nobis verò eodem Iure non liceat repetere?

41. Tenże Lipski ieszcze ná ten czas Scholastykiem Krakowskim, y Płockim, á Kustoszem, Gnieźnińskim będąc, właśnie; *ad rem nostrâ*: wspomniał o teyże Konfederacyi; w Przemowie swoiey do Stanow Koronnych, imieniem całego Duchowieństwa ná kompozycyą Wárszawską, Roku 1607. (Ktora znáyduie się ad calcem Jego *Decadis questionum publicarum Regni*:) Ktorey frágment, tu ná końcu kładę, *sub Litera: B.*

42. Tegoż Roku, mocnemi rácyami, zbiłaiący tę Konfederacyą wyszedł skrypt, authore Anonimo (ktozego bydź rozumiem X. Piotrá Páwelskiego alias *Skargę* rzeczzonego Soc: Iezu Káznoźdźci Stefána, y Zygmunta III. Krolow) pod tytułem *Dyskurs ná Konfederacyę*; Ktory ponieważ sro dze się rzadko znáyduie, tu także ná końcu położyłem. *Sub Litera: A.*

43. Tegoż ieszcze Roku 1607. wydał Andrzej *Tulibowski* Sędzia Brzeski, Stárosta Bobrownicki, swoię *Deklaracyą*, (tey) *Konfederacyi*, z *Praw Koronnych*, z *Konstytucyi Seymowych*, y z *przysięg Krolewskich*; (Ktorą Roku 1718. przedrukować kazał; terażniejszy J. W. JMć. X. Biskup *Kuiński*;) gdzie taką do tey materji właśnie służącą, á lekkomyślnie uformowane, w tym Memoryale niby też iakiś PP. Dyssydentow Polskich *gravaminum Capitula*, zbijającą znayduię y tu kładę reflexyą. Jżalż, quo ad Pacem tuendam, nie czyni się dosyć; Kiedy każdy Krol, Sądowną Sprawiedliwością y ostrą, *contra delinquentes* exekucyą; *tuetur pacem*, między wszystkimi swemi poddanemi, cujuscunq; sicut conditionis, secundum qualitatem & quantitatem excessus; Każdy Jurisdictione ordinatą, ex legum praescripto bywa sądzony, y karany; *nullo habito respectu*, iakieykolwiek iest Religij. O wiare się też nie bijemy, ani slychac, żeby, *eo nomine* iaka prawa, kiedy lubo przed Sąd Krolewki, lubo który infzy przypadła; y iezli kiedy ná miejscu ktore; ich Nabozeństwu służące, á częścicy, z ichże samych przyczyny, co od Ludziletkich, hultaiow, przypadnie; tedy y w tym bywa pilna animadwersya, y Karania proporcjonalne przez urzędy następuią. Jezliby też, to udawać chcieli: że albo Jurydy-

kcyą

kcyą Krolewską albo czyią infzą w swoiey Religij sę opprimowani; to w dowodach ustana.

44. Uczyniwszy, *in talso supposito Legitimitatis* Konfederacyi Wárszawskiey, Roku 1573. tę Reflexyą; y nie chcąc się daley rozwodzić z obszernym opisanem wszystkich machinacyi, fortelow y machiawelstw; prz z ktore PP. Dyssydenć, tę Konfederacyą uknowali, y ią za Prawo ustanowić y utwierdzić usilowali, poniewaz to wszystko obszernie opisał, wszelkiey wiary godzien, iako *oculatus testis*, bo w Wárszawie ná ten czas przytomny *Antonius Maria Gratiani* Florenczyk; *de Burgo S. Sepulchri* ná ten czas Sekretarz Papielskiego Legatá Kárdynała *Iana Francyjska Commendoná*; á potym Biskup *Amelienski*, w życiu tegoż Kárdynała, ktore z Łacínskiego ná Francyjski ięzyk przetłumaczył; ow sławny swego wieku orator *Spiritus Flechier*, Akadémij Francyjskiey Socyusz, á Biskup *Nemausieński*, (do ktorego Historyi odsyłam Ł. C. ktorey *ex quo* w tym kráiu rzadko widzianej Excerpt, tu ná końcu kładę pod Literą, E.) Idę iusz do dalszych PP. Dyssydentow machinacyi, w następujących Látach psonnie uczynionych, ktorými, požądana tey Konfederacyi otrzymać usilowali Konfirmacyą. A naprzod, Roku, 1574. *Sabbatho ante festum S. Mathiae*, ná Ziezdzie Wárszawskim;

H2

skim;

skim; po odiachaniu Krolá Henryká; chcieli byli przy stánowieniu onych Artykułow; ktoremi, przez Posly swe Krolá Henryká do Polski znowu wolkowali, tę Konfederacyą, w ono stánowienie wtrącić, y utwierdzenie iey iákie uczynić; lecz że przed kontradykcyami Stánu Duchownego, y innych wielu Kátolikow, dopiąć tego nie mogli, tedy iey tylko, taką zmiánkę, w tym stánowieniu uczynili (*Konfederacya inter Dissidentes de Religione*, tak iáko teraz jest, zostáwac ma; poniewaz się Stan Duchowny, y innych wiele przeciwniey Opponuie.) Czym samym PP. Dyssydenći przyználi, że nigdy iey zá Práwo nie miáno.

45. Nie większym ubespiecha Práwem; ten Artykuł, *de Pace inter Dissidentes*, (niż przysięgá Henryká od ktorey się bynajmni nie różni) przysięgá *Super pacta conventa* Krolá Stefána Battorego w Megiesze Roku 1575. uczyniona; w którą ten Artykuł, nie należyććie był wtrącony: á to z tąd, że między Posłami: do przyięcia tey przysięgi, náznaczonemi; (á ci byli; Jan Tárto Woiewodá Lubelski, Jerzy Mnisek Kráyczy Koronny, Woyciech Stárzecboński, Mikołay Iazłowiecki Jan Ostrorog: Marcin Lwowski, Jan Płazá Jerzy Niemstá Adam Gorayski, Stánisław Łaszcz, Stánisław Pstrokoński, Jan Beldowski, y Jan Rádzieionwski.) nie było żadnego; Duchownego, owzem, Ledwie

Sulikowski
in
Commēt:
pag: 53.

nie wszyscy Dyssydenći; czego z tąd dochodzę; że kiedy Krol Stefan nowo-obrány iádac do Kráková; w Sniátyniu Mszy S. słuchał, Posłowie, przez ten czas w ántykámerze Krolewskiej stali, y owzem ná Xięzy Kátolickich szemráli, iáko pisze; ná ten czas tám przytomny Solikowski Arcy-Biskup Lwowski *Oratores durante Missa sacrificio, ante fores erant & cum Missam apud Regem haberi intellexissent, Iam isti Sacerdotes (inquiunt) se in possessionem Regis intruserunt*, iákoż y ná inszym miejscu świádczy wyráźnie; że z tych Posłow, tylko jeden szczegulnie był Kátolickiey wiáry *oratores Regem Electum adducebant, qui uno tantum excepto; Heretici omnes fuerunt.*

Commēt:
pag: 63.

pag: 58.
Id. ibid.

46. Nie jest rátyfikowány ten Artykuł, *de Pace inter Dissidentes*; przez poparcie Elekcyi Krolá Battorego; ná Seymie Iędrzeionwskim. R: 1576. albowiem ná nie podpisał się tylko jeden szczegulnie Duchowny ná tym zieżdzie przytomny; Stánisław Kárnkowski, ná ten czas Biskup Kuiáwski, (y to imieniem całego Duchowienstwa dołożywłzy salwę, *in articulo de Compositione; salvo Iure spirituali*) Przy frodze szczupłey PP. Swieckich frecuencyi, to jest 3. tylko Senatorow, á 25. Posłow. ktorych podpisy znáyduią się *in Volum: Constitt:* Jákoż że ná tym Seymie zářly różne prze-

pag: 246.

pag: 245.

ciwko tey Konfederacyi Manifestacye: czyni wyraźną wzmiąnkę, dekret Synodu Prowincyałnego Gnieźnieńskiego Roku. 1578. Który się tu niżej położy.

47. Nie mniej jest rątyfikowany ten Artykuł; *de Pace inter Dissidentes* Roku tegoż ná Seymie Krakowskim; *in Literis: Confirmationis articuloꝝ, Regi Henrico; ante oblatoꝝ;* gdyż tymże sposobem, iako Krol Henryk; tak y Krol Stefan, *in hac Confirmatione Iurium;* ten Artykuł nie nazywa Prawem pospolitym, ale tylko szczególnym niektórych osob obwarowaniem, temi właśnie słowy; *Warowali to sobie niektorzy obywatele koronni, Konfederacyą osobliwszą, że w tey mierze, in causâ Religionis, mają bydź w pokoiu zachowani,* w tych słowach oczywiście upatrujemy; że tey Konfederacyi zá Prawo powszechne, Krol Stefan nie miał, y iey nie kładł zárownó, z innemi Práwami, *rite; legitimé debitoꝝ, modo ac formâ,* uchwalonemi; á zátym ani Iey poprzyśięgał lecz tylko, iako w szczególności, od niektórych osob umowiony; obiecał im trzymać warunek, bez żadnego iednák, wierze powszechney Kátolickiey Rzymskiey uszczerbku; gdyż pierwey, *cum summa solennitate & observantiâ,* taki ná siebie záciągnął obowiązek, *Iura & libertates Ecclesie Catholice Ro-*

mana

In Lit:
Confr-
mar: arti-
culorum,
Henric:
R. obla-
torum.
pag. 253
Volum.
Constit.

mana, pro posse tuebor. A do tego, z tych słow warowali to sobie niektorzy obywatele Koronni, *Konfederacyą osobliwszą,* pokázuie się; że nie obywatele Litewscy o których; tu żadney nie mász wzmiánki; áni tész wszyscy obywatele Koronni; ale tylko niektorzy warowali to sobie; nie Generalną, ale tylko osobliwszą Konfederacyą; A ci byli Zborowscy z swemi Adherentami, którzy: że naybárdziej; Stefaná Krolá; ná Krolestwo promovowali, spodziewaiąc się, że miał im, y Herezyom osobliwiey faworyzowác; iako o tym czynił im nádzicie Jego; ná Elekcyą áblegat Jerzy Blandrata; ow záwołány Heretyk: (oczym świadczy Solikowski: *Etenim cum Stephanus Hereticorum, ut plurimum Studijs. Rex esset nominatus, tanquam is, qui aut Hereticus, aut Hereticorum fautor ab illis existimaretur, & confirmaret hanc eorum opinionem Blandrata homo hereticus ab eo ad Electionem missus tudzież y Piaſecki, Brevi incurrit propterea odia graviora, praesertim apud Zborovios, qui cum in ejus Electione majorem praeceteris operam praestitissent, ex voto suo administrandum Regnum sperantes &c.* Więc záwdzięczaiąc im tę przyśługę Krol Stefan; obiecał ich bez żadney inquietacyi; przy swoiey zachowywác wierze, coby był dotrzymał; gdyby konjuracya: ná własne życie, od Samuela y Krzysztofa

Comment:
pag: 55.

pag: 5.
ed. Amste-
lodam.

stofą Zborowskich uczyniona, od dány; iáko per-
duellionis, & criminis lese Májestatis reis nie u-
wolnią była go obietnicy.

In Con-
sist: Sy-
nod: Lib:
1. de: Fi-
dei uni-
tate.
pag: 7.

48. W Roku 1578. nayıerwszy od Kon-
federacyi owey Wárszawskiej odprawiony w Piotr-
kowie Synod, całego Duchowieństwa Polskiego,
pod Prezydencyą Jakubá Vcháńskiego Prymása;
wszystkie przeszłe Mánifestacye y Protestacye takim;
żarliwością nápełnionym; popárł y rátyfikował de-
kretem: *S. Synodus, profitetur sedus illud reclamantibus ordine Ecclesiastico & Catholicis, & contra ipsam ipsius Regni voluntatem; ut postea publicé & privatim sepe declaravit, factum; quo permissa fuit, in hoc Regno Licentia, credendi. quod quicquid velit, sine ulla cuiusq. Officij coercitione, esse illicitum, cum morte & inferno (ut dicit Isaias) percussum, contra Divinas Leges, contra Canones sacros; contra communes Leges Sanctissimé institutas, contra anterius totius Regni sedus, & Regni Regumq. Poloniae, Sanctissimas & piissimas Constitutiones; contra rationem ipsius Iuramenti, & in confusionem Ecclesie Christianae, in pessimum & perniciosum exemplum, in perniciem Ecclesie & fidelium, in finem fovendorum atq. augendorum, dissidiorum, blasphemiarumq. & ad scindendam pacem & unitatem vere fidei, Catholice, & inconfutibile tunice, hoc est Ecclesie Iesu Christi*

Christi, contra ipsam postremò rationem, cum nec ipsa rerum natura ferat, duas de eadem re, contrarias doctrinas veras esse, His & alijs causis, ubi contrà, nunquam ordo Ecclesiasticus & Catholici consenserunt, quinimo omni Loco & Tempore, tam in Gallia quam postea in Coronatione Regis Henrici, itemq. post Serenissimi Regis Stephani electionem & in Andreoviensi conventu, & in Coronatione repetendo & commemorando, contradicebant, & solenniter protestabantur. Ita & nunc, eadem S. Synodus, approbando, omnes ejusmodi superiores Protestationes, declarat hujusmodi sedus & pactum esse contrà Deum; paciá, & unitati Fidei Christianae contrarium & perniciosum, de quo, coram Deo & Angelis ejus, solenniter protestatur, cōtradicit, illudq. anatematizat.

49. Niemniej ten Artykuł, de Pace inter Dissidentes rátyfikowany iest przez przywiley Krolá Báltorego; Roku 1579. samey tylko precisé Rusi dány; á to ná pobudzenie ich do wszelkiew Krolowi y Rzeczy-Pospolitey wierności; zwłaszcza podczas wrzącey nátenczas Woyny Moskiewskiej; w którym Przywileju, żadne się nie znáyduie, faworu, iákiego Heretykom oświádczenie, á choćby się też y miáło iákie znaydowác, przeciesz ten Przywiley, od żadnego Seymu; nie ápprobowany, vim Legis sapere, bynaimniej nie może.

50. Roku 1584. Staniław Reßká Opát Je-
drzeiowski y Ablegat Neápolitáński, w Liście swo-
im, 21. Stycznia *in agro Tusculano (Tivooli)* pi-
sánym, do Krolá Báltorego (ktory się znáyduie,
in 1. Parte Epistolarum Rescij) znác ex mente
Oycá S. y Collegij Cardinalitij, *Zelo zelantium*
pro Domo Domini Dei exercituum, zárliwie wyrá-
ził mu nápomnienie, do mocnego dánia odporu,
uśilnieyszim coraz PP: Dyssydentow impetycy-
om; przyłączywszy oraz, y ánotacye ná ow Ar-
tykuł Konfederácyi Wárszáwskiej, *Pacem inter*
Dissidentes servabo, srodze ciekaawe, y sílá rácyi tę
Konfederácyą zbijájących y znoszących wyrażáją-
ce. A że te Listy *Rescyusá*, málo gdzie tu w Pol-
szcze znáyduią się; (y tak są rzadkie; że tey Xiążki
żadney dla niewiádomości. nie uczynił wzmiánki,
Samuel Ioachimus Hoppius in *Schediasmate Litera-*
rio descriptoribus Historiæ Polonæ 2. Editioni
Długosij præfixo; áto ztąd, że y w odległym
Mieście, bo áz w Neápolim, y iuż dawno; bo od
137. Lat drukowane; to iest Część pierwsza R:
1594. á záś 2. R. 1598.) Więc te *Notas in*
Articulum Confederationis, pod Literą C iáko y
List wyzey wspomniony pod Literą D *ad calcem*
hujus opelle, tu przyłączone L. C. znaydzie.

Num. 1.
pag: 4.
& sequ:

51. Ani w Roku 1586. nie iest rátyfiko-
wany, ten Artykuł, *de Pace inter Dissidentes*; przez
Káptur Krákowski. po śmierci Krolá Báltorego u-
chwalony; iáko sobie niepotrzebnie wnoszą PP:
Dyssydenći, á to ztąd; że w nim, ow Artykuł, da-
wney Konfederácyi *Korczyńskiej*. 1438; (reassu-
mowaney przez Káptur Krákowski 1572.) *Qui-*
cunq; hereticales errores facere, vel promovere vellet;
contra talem & tales in eorum destructionem consurge-
re volumus wygluzowác, zkássowác y eliminowác
uśilowali; przewyższájący nátenczas w kredyćie
Kátolikow; Dyssydenćcy Obywátele trzech Woie-
wodztw Máłopolskich, á to w ten sens. *Ten miá-*
nowicie Káptur; ktory iest w nowym Mieście Kor-
czynie od Przodkow nászych Anno 1438. uczynio-
ny, y od nas w Krákovie, po zeyściu Krola Zygmun-
tá Augusta, Roku 1572. ponowiony y utwierdzo-
ny, ná miejscu swym zostáwuiemy; excepto articulo
ktory się zniost posledníyszą Konfederácyą Wárszá-
wską; (de quâ res agitur) inter Dissidentes de Reli-
gione, przez Krole y Pány náse Henryká y Ste-
fáná poprzyięzoną Ktora Konfederácyá, Dissidenti-
um de Religione; iż postrzega pokoiu y miłości Brá-
terskiej; tedy onę in robore suo, juxta suam continen-
tiam zostáwuiamy. Albowiem táka eliminácyá, y
wygluzowanie Práwa; tak dawnego, y tak sílá Kon-
stytu-

In volum
Conflictu.
pag: 399.

Stytucyami, Konfederacyami, Kápturami, Edyktami y Mándatami Krolewskimi ápprobowanego, (które się tu niżej położą: *sub Annis* 1439. 1520. 1523. 1525. 1527. 1534. 1535. 1542. 1543. 1550. 1552. 1555. 1556. 1557. 1564. 1568. 1569. 1572. 1573. 1578.) utrzymać się nie może z sílu rácyi.

52. A naprzód, *ex quo* ieden szczególnie Káptur; *in Republica acephalá*; y to od kilku tylko Woiewodztw; iedney tylko Prowincyi, uchwalony; y to *non unanimi consensu* (iáko się niżej pokaże) nie może bynajmniey znośić Prává; tak dawnego, y tak sílá poslednieyszemi ratyfikacyami, *in plena Republica, & ab universis ordinibus*, potwierdzonego; álias *by stante Interregno*; wszystkie naypryncypálnieysze, nayfundamentálnieysze; y naysolennieysze Prává: Státurá y Konstytucye násze; przez fákcyą y máchinacyą Obywátelów trzech Woiewodztw, iedney Prowincyi, zkássowane, ánnihilowane y eliminowane bydz mogły. Zkąd iákieby *absurda sequerentur* káżdemu wiare y wolność kochájącemu do rozsádzeniá zostáwuję.

53. *Powtore* Tá eliminácia; szczególnie fundue się y gruntuie. (1.) ná Konfederacyi Wárszawskiej, (2.) ná Przysiędze Krolá Henryká, (3.) ná Przysiędze Krolá Stefaná, (iáko *appare-*

ret ex ipso contentu, wyżej położonego *de tenore* Kápturu.) ále się nánich ufundowác y ugruntowác nie może. (1.) Nie może się ufundowác ná Konfederacyi Wárszawskiej, (o którą między nami grá idzie;) gdyż táż sámá Konfederácia; zádną miarą utrzymać się nie może, (iákom tak sílá dowodnemi pokazał rácyami.) (2.) Nie może się ufundowác ná przysiędze Krolá Henryká, gdyż pod nią tá Konfederácia podszyc się nie mogła; kiedy *inter Articulos controversos* do przyszłego Seymu od Henryká była odłożona, áni dla nagłego Jego powrotu do Fráncyi skutku swego wziąć nie mogła; (iáko się wyżej pokazało.) (3.) Nie może się ufundowác ná przysiędze Krolá Stefaná; gdyż tá nie wszystkim *in universum* Heretykom, ále tylko, niektórym; promowującym go ná Krolestwo; to iest, Zborowskim fluzyc miála, á y tym fluzyc niepowinná była, dla uczynioney przeciwko sobie od nich Konspiracyi.

54. *Potrzenie*. Tá expunkcyá Artykułu Konfederacyi *Korczyńskiey*, uczyniona iest od Kápturu, trzech tylko Woiewodztw Máłopolskich; to iest, Krákowski, Sędomierskiego, y Lubelskiego; wszczupłey bárdzo ná nim zásiadájących liczbie, to iest, iednego Biskupá dwóch Woiewodów, dwóch Kásztelánów,

lanow, y tylko 47. Sláchy: Choćby tedy, *dato non concessio*; iáki ten Káptur wnoził obowiązek, tedy ten *ad summum*, ná te 3. Woiewodztwá, á nie ná całą Rzeczpospolitą ściągáćby sie powinien.

55. *Poczwarte*. Y to tész rzecz uwagi godná, że Piotr *Myśkowski* Biskup Krákowski podpisał ten Káptur, nie zwyczajną formułą *subscribo*, ábo *subscripsit*; ále tylko ták, *Petrus Episcopus scripsit* przez co pokazał; że się podpisywał, *non tam libenter, quàm reverenter* chcąc ráczey, *cum pluribus errare, quàm solus sapere*.

56. Jeszcze lepiey w tey mierze; *mentem suam exploratam reliquit*. Mikołay *Zebrzydowski* Generał Małopolski, dokládájąc przy swoim podpisie te formalia *subscribo in quantum Práwu dawnemu, ták pospolitemu, iáko y prywatnemu czyiemu non derogat, á ná Konwokacyi approbowáno* będzie, w czym podobnie; *in sensum* iego poszedł *Spytek Jordan* Stárostá Sąddecki, stosuiąc się do tey r.strykcyi tym terminem *Tákże iáko y Pan Stárostá Krákowski*. A że tá expunkcyá *derogat* nie tylko Práwu prywatnemu Duchowieństwą; ále też y Práwu dawnemu pospolitemu, (iáko się wyżej námieniło,) á do tego; nie była; áni bydz moglá; rátyfikowána przez nástępującą Konwokacyą; więc żadną miarą utrzymác się nie może. A zátym; przy nie substu-
iącey

iącey tey expunkcyi; nie jest rátyfikowány *controversus Articulus de Pace Dissidentium*.

57. Y to tész, *non caret mysterio*; że lubo ták mała zásiádájących ná tym Kápturze, była Liczbá, z tym wszystkim, y między temi 47. upátru-
ię ich 11. którzy przy podpisach Pieczęći swoich nie dołożyli, to jest; Jan *Myśkowski*, Káztellan *Zarnowski* (*subscripsit absq; sigillatione*) Piotr *Myśkowski*, Stárostá *Oświęcimski*, Jan *Brzychwá*, Jan *Skidziński*, Anzelm *Kłoczowski*, Stolnik *Sędomiczowski*; Jan *Máchowski*, Adam *Molski*, Páweł *Celejowski*, Bálczer *Porębski*, Stánisław *Kásonski*, y *Marcin Swierczowski*, *absq; sigillo, absq; sigillatione*, z kąd się pokazuje, że ich podpisy musiały bydz *extorsive* wymuszone, kiedy ie pieczęćmi swemi nie ztwierdziłi.

58. Ale daymy to że tá expunkcyá *omni possibili legitimitate & solennitate* zászczycác się może; (lubo się *contrarium* pokazało,) przecięsz *vim Legis* mieć nie może, nie będac approbowána w nástępujących czasách; álbowiem Kápturowe *sancita pro tunc & pro tempore*, to jest, *durante tylko Interregno* máią *vim & robur suū* áni mogą *equiparari, auctoritati* ustánowionych; *coram tribus ordinibus, ac in plena Republica* Praw y Konstytucyi.

59. Náostátek ten Káptur Krákowski: przez sámychże PP: *Dyssydentow* jest zupełnie zgwálco-
ny;

ny; álbowiem między innemi Artykułami tey Konfederacyi (opócz inszych punktow przerzeczoney Konfederacyi Krákovskiej 1572.) iest y ten, *Przyrzekamy też, y postanawiamy sobie, pokoy y miłość Bráterską, áby wszelkie waśni, zamawiania; odpowiedzi, y bunty, miejsca nie miały; á PP: Dyssydenći; podczas tey Elekcyi, wásnie y zamawiania, odpowiedzi, y bunty, fakcye y machinacye czynić nie przestawali; álbowiem (1. w dzieście tysięcy ludzi od Stanisława Górki, Woiewody Poznánskiego, y Zborowskich zaciągnionych, (między ktorými było 500. Cudzoziemskiego zaciągu) ná Elekcyą przybyli. (2. Katolicką Partyą per contemptum & ludibrium nazywali Czarną schadzka; exquo žalobę po zesłym Krolu nosili, swoy Zjazd; Generálnym zgromádzieniem nazywając. (3. Rokosz obwołali; y do niego Senat przeciagnąć usiłowáli. (4. Janá Zamoyskiego Kánclerzá y Hetmána Kor: pro hoste Patrie głosili y udawali, zá to, że im stánał ex adverso. (5. Jusz jusz Woyfko swoje; ztoczyć, z iego szykami chcieli, y iusz działá wyrzchtowali byli ku iego stronie, tak dálece że Prymás z tego miejsca ná koniu ujechać musiał; zá ktorego dopiero perswazyá Zamoyski z polá ziechał; y przez to uchronił się Bráterskiej krwi rozlania; Brzeziński iednak*

Káno-

Kán onik: (á Kánclerz Biskupi) Kuiáwski w tym rozruchu ná plácu poległ. (6. Tegoż Prymásá Kárnkowskiego) subordynowáwszy łódzie ná Wiśle, z Kłasztoru Bernárdynow porwác, y do swego Obozu uwiesić usiłowáli, coby byli y uczynili, gdyby Zamoyski; nie posłał był ná praesidium Pekośtáwskiego; y potym do Zamku dla większego bezpieczeństwa Prymásá nie przeprowadził. (7. Juz po obránym Zygmuncie III. ná kontrápunkt obráli sobie za Krolá Arcy--Xiążęciá Máximiliána; y lubo Senat pisał do niego, reprezentuiąc mu, że tylko od bannitow, y buntownikow zá Krolá był proklamowany przecięz go ná Tron wzywác y zapraszac nie poprzestáli. (9. Wprowadzili náostátek in viscera Regni Máximiliána z licznym Woyfkiem, y wszelkiemi żywemi sposobámi, Krákov opánowác usiłowáli; áby byli Zygmuntá z Tronu zepchnęli y Kátolikow ná głowę porázili; Lubo zá osobliwszą Prowidencyą Boską, y nieporównaną Zamoyskiego dzielnością; przeciwnie się stáło. Y také? przyrzeczoną sobie y postanowioną Miłość Bráterską y pokoy; podczas tey Elekcyi, zachowali PP: Dyssydenći? Y také wszelkie waśni, zamawiania, odpowiedzi, y bunty, miejsca między niemi nie znalazły? Jezli tedy nie oglądáli się ná obowiazek tego Kápturu; kiedy nam

K

szło

szło o zachowanie przyrzczonego pokoju; nie powinni zátym; nim się zástawiác y bronić; kiedy im idzie o otrzymanie od nas pretendowanego pokoju: nie dotrzymáli nam pokoju; Więc y my im go dotrzymać nie powinni *Frangenti fidem; fides frangatur eidem.*

60. Roku 1587. siódmego Márcá. nie iest rátyfikowany ten Artykuł, *de Pace inter Dissidentes*, przez Konfederacyá Wárszawską; gdyż iá tylko ieden Duchowny podpisał, (to iest Wáwrzyniec *Goślicki*, Biskup Kámiemiecki,) y kilku tylko PP: Swieckich Kátolikow. Chcieli byli PP: Dyssydenci; *Kárnkowskiego* Prymása poimác y przymušić do podpisu tak Konfederacyi swoiey iako y Elekcyi Máximilianowey; ále go Opátrność Boska y czułość Wielkiego Hetmána *Zamoyskiego*, pilną strażą w Zamku Wárszawskim obwárowała; (iáko się dopiero námieniło.) *Goślicki* iednak lubo iuż ná *Recessie* Wárszawskim, rowno ze wszystkim Duchowienstwem; pisał się z takim dokładem; *exceptâ Confederatione* po odiezdzie iednak inszych Biskupow; ná tę się Konfederacyá podpisać musiał. Ale uczynił to naprzod przymuszony; *armatiu precibus*; bo, iáko świadczy Autor *Prawdźiwego objaśnienia*; PP: *Dyssydenci przyszedłszy z rusnicami do gospody iego; nadobnie go o to prośili.* A do

do tego musiał *Pacem inter Dissidentes* podpisać, bo *periclitabatur Pax communis inter Regnicolas*, powszechny pokoy, przy wewnętrzney niezgodzie, y zamáchu wojennym, nie mógł bydz inaczey zachowany; náco też wzgląd máiąc; przy podpisie swoim tę ápostyllę dołożył; *subscribo propter bonum Pacis.* Náostátek, w pięć Miešięcy potym, to iest 19. *Sierpnia*, podpisuiąc *Recess* Wárszawski; temi przeszly podpis retráktował słowy, *excepta confederatione* Co znowu powtórzył. 28. *Grudnia*, w Krakowie, Konfirmacyá, *Pactorum conventorum* *Zygmuntá* III. z *Stániławem Kárnkowskim* Prymásem, y *Woyciechem Báránonskim*, *Przemyskim* Biskupem, podpisuiąc temi słowy, *exceptâ conditione Confederationis subscribo.* Z tym wszystkim; Lubo tak siła dał dowodow, że ten podpis przyłożył, nie w intencyi faworyzowania Dyssydentom; ále ubezpieczenia Oyczyzny od domowych rozruchow, tak mu to przecię szkodziło; że wyższego potym z trudnošciá dostąpił Biskupstwa. Cálą tę trásakcyá obizernie opisał *Piaſecki* Biskup *Przemyski*; temi słowy *Archiepiscopus Gneſnensis Stanislaus Kárnkowski*, post obitum Regis *Stephani*; 1587. *Conventum Vársaviae* indixit; In eo, *deliberationem circa formulam Edicti Pacis Interregni*, multum diuq; distinuit *Hæreticorum contentio*;

Prawdźiwe objaśnienie Bráterskiego; ná pomnieńia pag: M. 3.

In volũ: *Constit:* pag: 417. In volum pag: 437.

In volum *Constit.* P. 454.

in ebron: ad A. 1587. p. 56. edit. Amstelod:

tentio; Isti enim, cum ab initijs introductæ in Poloniam Religionis Catholicæ, legibus vetarentur consistere in hoc Regno, & postea lege comitorum *Corcinenfium*, damnarentur ad pænas severiores; nempe publicationis honorum, mortis, notæ, infamiæ, & exilij perpetui; aucti tamen numero & potentiâ, ac usi dissolutæ sub Interregnis disciplinæ domesticæ occasione, illas leges antiquari, & impunitatem, hæresin in Regno profitentibus concedi; non prece, sed minis, ac armorum seditiosorum ostentatione urgebant, primum sub Interregno *Sigismundi Augusti* Regis, ubi multitudine prævalentes; cum insuper Catholicos sæculares, consanguinitatibus, necessitudinibusq; diversis, sibi devinctos, & (ut natura fert sæcularium) inferiores Ecclesiasticis, in suas partes, traxissent; facile libertatem Religionis suæ (*Federationem* vulgo vocant) hujusmodi Edicto Pacis, Interregni; approbari fecerunt; repugnantibus Ecclesiasticis &c. Demum vero sub hoc interregno, licet jam numero & potentia Catholicorum partes prævalerent, tamen; quia Catholici sæculares oscitantius agerent, & omnem curam Religionis rejicerent in Ecclesiasticos, Hæretici tanto majori fervore, pro stabilienda libertate sua certarunt. &c. &c. &c. Et
cum

eum Archiepiscopus Gnesnensis, occasione morbi, quem graviorē contraxerat, è conventu se subtraxisset, eumq; secutus Vladislaviensis Episcopus Hieronymus *Rozrâzenski*, insalutatis reliquis abijisset, totum concertationis negotium Demetrio *Solikowski* Archiepiscopo Leopoliensi, & Laurentio *Goslicki* Episcopo Camenecensi; sustinendum reliquerunt; Ac tandem, cum culpa omnis disturbati Conventus, non nisi in Ecclesiasticos, redundatura videretur; si ob secessionem ipsorum & subscriptionem denegatam, rebus infectis fuisset solutus, vel si Sæculares soli sancivissent leges Pacis, ab eis Ecclesiasticos excludi oportuisset, in eo res stetit, quod Laurentius *Goslicki*, subscripsit actis illius Cōvētūs, adiecta cautione *Pro bono Pacis*. Nempè, quod aliter Pax cōmunis, eo tempore constare non posset, & nullos magis, quam Ecclesiasticos, status Reipublicæ distracto eo conventu confusus, affecisset, contradictione enim suâ, prorsus excidissent à beneficio Pacis, provisæ illo edicto, in quo apponi solent hæc verba - - *Quæ omnia sub fide, honore, conscientijs, servandâ, invicem promittimus, & si quis, istis, contravenire, & pacem publicam turbare ausus fuerit, contra talem omnes consurgemus in ejus destructionem* - - Non deerant tamen, qui prudens illud in necessitate Consilium, carperent,

& ipsum *Goslicium*, alioquin virum in propugnanda Religione Catholica; (ut sæpius doctrinâ & eloquentiâ potens, impugnatores Ecclesiasticorum fortiter in Conventibus publicis represserat) probatissimū, etiā apud sedē Apostol. traducere ac cōivētiæ cum Hæreticis insimulare, nō vererentur; quo postea, in assequendo Romæ majori Episcopatu, non parum ipsi fuit negotij facessitum - Poty *Piascecki*;

61. Nie tylko że tę Konfederacyą Wárszawską nie podpisał tylko ten jeden Duchowny; y to przymuszony á ieszcze z restykcyną klauzulą *Propter bonum Pacis* który nawet podpis potym retraktował; ále do tego; solenny przeciwko niey zanieśli *Manifest* Posłowie, do przyięcia Krolá *Zygmunta III.* náznáczeni; *Hieronim Rozrązewski*, *Kujáwski*, *Lukasz Kościelecki*, *Poznáński* á *Podkánclerzy Koronny*, y *Woyciech Baránowski*, *Przemyski Biskupi*; *suo* & *aliorum Archi-episcoporum* & *Episcoporum, omniumq; & singulorum tam spiritualium quam secularium, sibi in hac parte adherentium, nomine*, - Ktory *Manifest* znáyduie się per extensum, in *Summario Szemiotá*; Zkąd tu *Excerpt* iego kładę; poniewasz go gdzie indziej, (to iest u *Lipskiego*, *Zaluskiego*, *Ancuty*; y w *Addytamentach Synodu Poznáńskiego*,) nie znáyduię; á tak sonat - *Nos* & c. & c. & c. *inherendo prioribus quibus-*

pag. D. 1

*buscumq; protestationibus, super quadā prætensa Confederatione fidei; ad quorūsdā de fide Dissidentium importunā instantiā, nobis omnibus spiritualibus, & notabili parte secularium reclamantibus; ac illi non consentientibus; confictā & editā factis; maximè vero Protestationi, nuper in Comitij Electionis Serenissimi Regis moderni per-tit- Archi-ep: Gnesnensem, (Ztąd się pokázuie że ieszcze Prymás Stánislaw Kárnkowski ná tę Konfederacyą; Solenną zániosł *Manifestacyą*) *Suo* & *omnium nostrum nominibus, facte; publicè, solenniter, & per expressum protestamur, quod in Articulo Iuramenti prefati Serenissimi Regis nostri, de prætensa Confederatione fidei adjecto & apposito, prout hactenus illi nunquam consensimus, nec illum in prædicto Iuramento, pro inserto & descripto habere volumus. Imò Serenissimum Regem nostrum, inquantum super ejusmodi Articulo, importunitati aliquorum cedere, & dissensionum viam præcludere volens, juraverit, (cum Iuramentum, non debeat esse vinculum iniquitatis) eo ipso Iuramento, ad asserendum hujusmodi Articulum, obstringere, & obligare, nolumus nec intendimus. Quandoquidem prætersum juramentum super ejusmodi Articulo, esse contra Deum, Fideiq; Catholicæ unitatem, & lesionem Ecclesie, Pacemq; & tranquillitatem communem; ac contra lura Divina & huma-**

ua,

72
na, Iuramentum Regum & Principum Catholico-
rum, solenne & consuetum, de cuiusquidem Iuramen-
ti, in quantum prestitum fuerit per Serenissimum Re-
gem; nullitate & invaliditate, ac omnibus inde se-
cutis & sequendis; omni meliori modo, jure, stylo;
& forma quibus melius & efficacius de jure possu-
mus & debemus; iterum atq; iterum protestamur &c;
&c: Podpisali tę Mánifestacyą; oprócz wzwyż
wyráżonych Biskupow, Mikołay Vchánski Wo-
iewodá Chelminski, Jerzy z Konczyk Mnisech,
Kászellán Rádonski, Páweł Vchánski, Stárostá
Dráhimski; Stánisław Káwecki. &c: &c: Do te-
goż Mánifestu ieszcze taki przydał Addytáment,
wzwyż miánowany Biskup Kujáwski, Protestor, o-
mni meliori modo, de nullitate & invaliditate omnium
& singularum petitionum; supplicationum, datorum,
& promissorum, contra meam ordinariam Iurisdic-
tionem, & pręjudicium illius & Ecclestarum mihi
subjectarum, cuicunq; persone, seu communitati, eti-
am Civitati Gedanensi; per quoscunq; nomine Sere-
nissimi Regis, cum scitu, sive sine scitu S. R. M.
factorum, datorum, & tam verbo quam scriptis con-
cessorum, que omnia & singula, in quantum aliquid
ejusmodi intercessit, stante hujusmodi Iuramento Re-
gio, cessare, suumq; robur, & effectum, minime sor-
tiri, nec Sereni: Regem obligare, & obstringere pos-
sunt, neq; debebunt. -

73
62. W tey Konfederacyi Wárszawskiej, Ro-
ku 1587. spodziewaiąc się PP. Dyssydenći utrzy-
mac ná Tronie; swoiey Promocyi, y fakcyi Krolá,
to iest Máxymiliáná, y wszelką z niego obiecuiąc
sobie łacwość taki dołożyli Artykuł, Konfедера-
cyą inter Dissidentes de Religione, w Wárszawie u-
czynioną, y poprzyiężeniem Krolow Pánow nászych
útwierdzoną; (to że fałsz pokázuie się z Prótestá-
cyi w Pátyżu od Henryká ákceptowáney, y z od-
łożenia inter Articulos controversos, punktu de Pa-
ce inter Dissidentes, tudzież y przysięgi Krolá Ste-
fána, Zborowskich fakcyi tylko służącey; z ktorey
iednak stał się exvinculatus przez podniešioną od
nich rebellią) nátym Ziezdzie Konwokacyi, so-
bie spólnie, dla mnętrznego pokoiu wćale záchowá-
my. A coby się pokazáło, do iey umocnienia, y ex-
cessow poprawy z obudwu stron potrzebnego, to ná
Seymie Elekcyi przysłey, przez wszytkie Stany Ko-
ronne, oboygá Narodu, uczynić będziem powinni.
Tu przyznawaią PP: Dissydenći, że nie od wszy-
tkich Stanow zgodnie postanowiona iest tá Konfe-
deracya, á zátym, mieć vim legis nie może; Spelzła
bowiem z Elekcyą Máximilianá, od nich ná Tron
promowowánego, tey Konfederacyi Roboracya.

63. Tegoż Roku 1587. dnia 8. Májá, ná Zie-
zdzie ukázowánia pod Pokrzywnicą Woiewodztwo

Sendomierskie, w pierwszej swojej Konsultacji Konfederacją dawną Warszawską; *ratione Articuli Dissidentium*, nie *expresse* & *plenissime confirmavit*; (iako wnosi *Compiler jurium Dissidentium*) - ale o Konfirmację starać się; przyrzekło sobie temi słowy -- Obiecujemy statecznie trzymać między sobą; Konfederację *in causa Religionis, &c.* y na przyszłej Elekcyi, za wezwaniem Imienia miłego Pána BOGA, z Ich Mćmi: Pány Rádami wšytkiemi, y innemi Stany o to się starać będziemy: żeby co naygruntownieysze tego, opátrzenie było, iakoby tá S. zgodá, cále á nienárušenje, wiecznemi czásy zachowana była - Jezeli PP. Dyssydenci; dopiero. ná przyszłej Elekcyi z Ich Mćmi: Pánami Rádami wšytkiemi, y innemi Stany: o Konfirmację tey Konfederacji, starać się mieli, toć iá dotychczas nie mieli? Jezeli starać się mieli; żeby co naygruntownieysze iey opátrzenie było toć znáć dotychczas była ná słabym fundamencie, niebyła gruntowna. Jezeli mieli się dopiero starać, żeby cále á nienárušenje zachowana była, toć znáć dotychczas niebyła cála y nienárušona; y zá Práwo iá nie miáno.

64. W drugiej tegoż zjazdu Konsultacji; te czytam formália. *A iż niektóre Woiewodztwa; przeciwko uchwale Konwokacji przeszłej Protestacje wydali, nieprzyimując rzeczy ná niey uchwalonych, &c:*
Wspo-

pag: 15.

In volum

Constit:

p: 422.

Volum.

Constit.

p: 427.

Wspomnie niektóre przednieysze Konwokacji Artykuły &c: Jest też Konfederacja, *inter Dissidentes de Religione* wárowána, &c: á iako jest, pod tym czásem dotrzymána, y z ktorey strony świeże są rzeczy: Przyznają tu PP. Dyssydenci; (gdyż ná tym Ziezdzie, prawie tylko sami byli Akátolicy) że niektóre Woiewodztwa; przeciwko uchwale Konwokacji przeszłej Protestacje wydali, nie przyimując rzeczy ná niey uchwalonych. Przyznają że między temi rzeczami nie przyiętemi, znáyduie się *Conferentia inter Dissidentes*, przyznają, że pod tym czásem nie jest dotrzymána. Y iakże tedy pretendować mogą, zá Práwo fundamentalne, nam iá wtrącać y udawać!

65. Roku tegoż 1587. 19. Sierpniá ná Reccessie Warszawskim około Elekcyi Zygmuntowskiej taki czytam Punkt. *Ná którym to Ziezdzie (to jest w Wiślicy ná dwa tygodnie przed Koronacją nánáznaczonym) utwierdzając me wšsem Konfederacją inter Dissidentes de Religione, postępek prawny, y Exekucją przeciwko gwałtownikom iey nánápowić utrić, partii serwientem, y naprawę exorbitancji y Korrekturę Praw obiecujemy y przyrzekamy sobie uczynić, y ná przyszłą Koronację przynieść.* Ale też niżej czytam takie podpisy Stanislaus Kárnkowski Archi-Episcopus Gnesnensis, excepto

La

Arti-

In volum
Constit.
pag: 436.

Articulo Confæderationis, inter dissidentes de Religione; Albertus *Báranowski* Episcopus Præmissi; Regni Vice Cancellarius, eadem præmissâ exceptione; Laurentius *Goslicki* Episcopus Camenecensis, exceptâ Confæderatione; (owoż tu retraktuie pierwszy swoy podpis, iako się wyżej namieniło,) Stanisław *Kryski* Woiewoda Mázowieki, iako I: Mśc. X. Arcy-Biskup, Jerzy *Mnišek*, Káosztellán Rádowski, (ten się iusz wyżej protestował) Stanisław *Leszczynski* C C. exceptâ Confæderatione. Obiecuią tu y przyrzekaią sobie PP. Dyssydenći; ná przyszłym Zieździe Wiślickim, utwierdzić we wśsem tę Konfederacyą inter Dissidentes de Religione, y postępek prawny tudzież y exekucyą, przeciwko gwałtownikom iey náмовić. Toć tym samym przyznawaią że dotych czas, ieszcze tego požądánego utwierdzenia nie mieli, y że żadnego nie było prawnego postępku, ná występki gwałtownikow; pretendowanego Práwa, ktore dotychczas zá Práwo nie miáno. Ale iusz obaczmy; iakim sposobem; swoię wykonáli obietnicę.

66. Pisze wyraźnie Compiler jurium Dissidentium, że ná tym Zieździe Wiślickim popárćia Elekcyi Zygmuntowskiey 8. Pázdzierniká miánym *id quod antea decreverant Regni ordines, re ipsa executi sunt, primam omnium, Dissidentium curam habentes,*

N: 17.
pag: 18.

bentes. Ale znać że Polskiey Konstrukcyi dobrze nie rozumiał, kiedy *inter præteritum & futurum* dystrykcyi uczynić nie potráfił; co żeby káždy uznał; kładę *de tenore* słowá tego popárćia Elekcyi. *Zlećiliśmy Posłom nášym, ktorzycheśmy w swych Woiewodztwách ná ten Ziazd y ná Koronacyą obráli sobie, á ktorzyśmy ich nie obráli ná Seymikách, tedy teraz obieramy, áby ztąd zaráz nie mieśkaiąc iácháli do Kráková, y utwierdzaiąc we wśsem Konfederacyą inter Dissidentes de Religione, postępek prawny, y exekucyą przeciwko Gwałtownikom iey náмовili utrią, parti servientem.* Owoż, *nondum capra peperit, & iam hedus saltat;* ieszcze Seym Koronacyi (do ktorego tá máterya iest odłożona,) nie stánał; á Compiler Praw Dyssydenckich, iusz iákies pretendowane utwierdzenie Konfederacyi ogłasza; ieszcze náwet nie wszyscy Posłowie, zostáli obráni, á iusz Konstytucyą ferowaną promulguie. Dopiero się tu zleca PP; Posłom; á uniego już skutek nástępuie *re ipsa executi sunt.* A ieszcze się tym nie kontentuiąc; powtore mydli oczy, udáwaiąc, iakoby Seym *Coronationis;* ten *Recess* *Wiślicki præcisé, quo ad hanc Confirmationem Confæderationis;* approbował; y między Práwá Koronne policzył; *In Constitutionibus Comitiorum Coronationis, Recessus Wisliciensis, qui antiquam inter Dissiden-*

In volum
Constit.
pag: 438.

Nam. 22.
pag. 19.

*dentis Confederationem efficacissime confirmaverat, non tantum confirmatur, sed & (quod probe notandum) inter leges Regni disertis verbis connumeratur, y ná to álleguie te fłowá Konstytucyi Recess ná wielkim głównym Ziezdzie pod Wislicą postanowiony, y przez nas, między innemi Práwy Koronnemi poprzyiężony który też vigore presentis conventus approbuiemy. To tak P. Compiler miscet quadrata rotundis. Przyznáię ia że Sejm Koronacyi approbowal Recess Wislicki; ále tę dyfynkcyą czynię, że ná nim, iedne máterye były postanowione, á drugich tylko wzmiánká stánęła, że potym miály bydz postanowione, á w tey liczbie iest Konfirmacya Konfederacyi: Nie mowi tam Recess, *Vtwierdzamy we wśem Konfederacyą inter Dissidentes, ále Zlecamy Posłom naszym, áby ziąd iecháli do Kráková, y tam ná Sejmie Koronacyi, utwierdzáięc we wśem Konfederacyą inter Dissidentes, postępek práwny icy námowili.* Już tedy Sejm Koronacyi approbuie Recess Wislicki, quo ad puncta *concordi assensu recepta*; ále approbowáć nie może, tego; co dopiero przez Posłow miáło bydz ná tym Sejmie utwierdzono; y iákże bowiem moglá bydz Konfirmacya Konfederacyi *approbata*; kiedy ieszcze nie bylá *probata*? O iuszym to tu punkcie (to iest, *de perduellibus*;) nie o Konfirmacyi Kon-*

In volum.
Constit.
pag. 472.

Konfederacyi; *wzmiánká*, ále P. Compiler, początek y koniec periodu uciáwfszy taką sobie wności illacyą; ia zász kładę *antecedētia*, cum consequentibus; á tá Konsequecyá *spełznie*. *Máięc przed oczyma Konstytucyą Iędrzeiowską, y Recessy, Káptury, powśech Woiewodztwách tey sławney Korony uczynione, á miánowicie Recess ná wielkim głównym Ziezdzie pod Wislicą postanowiony, y przez nas, między inśemi Práwy Koronnemi poprzyiężony; który też- vigore presentis conventus approbuiemy, ten początek y deklaracyą, de perduellibus czyniemy. &c.*

67. Ale iusz obaczmy, co za skutek tey Konfirmacyi konfederacyi ná tym Sejmie Coronationis Krákovskim nástąpił. Pan Compiler zwyčajnym stylem; *ante prelium canit triumphum*, kiedy ná nim Konfederacyą bydz utwierdzoną twierdzi. *Ac ne quid omnino securitati Dissidentium deesset Rex etiam in Recessu Comitiorum Coronationis, Paci ipsorum sollicitè cautum voluit*, y przywodzi ná to fłowá tego Recessu, które y ia sam przywodzę; ná pokazanie że iáko tey Konfederacyi projekt był *à proijciędo*, tak w tym Recessie, stál się że tak rzekę *à recedendo*; gdyż záchodzące zewsząd Kontrádykcye: y przeciwko przeszłym Tránsakcyom Mánifestacye, do żadney Approbacyi nie dáły mu mieycá; y tylko, dálszą znowu spráwiły prero-

Num. 23.
pag. 19.

prorogacją. Ze postanowienie Processu y Exekucyi, na ten czas do efektu nie przyszło, nie przez Nas się stało; ale przez rozroznienie ludzkie, które pod tym czasem, rozmąciło Koronę y W. X. Litew: obchodzi, że namowa o tym uczyniona, niektórym się nie zdała, przez co sprawy te do Seymu blisko przyszłego, *Authoritate presentis conventus odkładając; wárujemy to, że Etc: Etc: z pilnością się apud ordines, stárac będziemy, y w to włożymy: iákoby ten Process y Exekucya; utriq; parti serviens Etc: Etc: gruntownie postanowiona była, Rozroznienie ludzkie, w tey mierze rozmąciło Koronę y W. X. Litewskie obchodziło; namowa o tym uczyniona, niektórym się nie zdała; toć nie był, unánimim ná to consensus; Stárac się obiecuie Krol apud ordines Regni; áby ten Process y Exekucya; (to jest korroboracja tey Konfederacyi,) gruntownie postanowiona była; toć znać do tych czas, ná słabym nie ná gruntownym była fundamencie. Najbliższy potym Seymie Coronationis, był Seym, w Roku następującym 1589. do ktorego się ten Recess referował; ále lubo ná nim sto iedenascie Artykułow postanowionych Konstytucyi czytamy, żadney iednak by najmniejszey áni o Konfederacyi, áni o Konfirmacyi iey, áni o processie y Exekucyi iey, nie znayduię wzmianki, áni ná tym, áni ná*

ná dalszych 28. Seymach, zá panowania Zygmunta III. miánych, R: 1590. 1591. 1593. 1595. 1596. 1598. 1601. 1607. 1609. 1611. 1613. in Februario & Decembri 1616. 1618. 1619. 1620 1621. 1623. 1624. 1625. 1626 w Wárszawie y Toruniu 1627. 1628. 1629. in Februario & Novembri, 1631. y 1632. y takci tak wielka przeciwko Prawowiernemu Kościołowi S. machina przy danym, mocnym odporze, zárliwych o Wiare S. tey Oyczyzny Obywatelów, obalona zostála. Y takci *intumescens styli* Pána Compilatora; gdy *parturiunt montes, nascitur ridiculus mus.*

68. Roku 1632. nastąpiło Interregnum po Smierci Zygmunta III. á zátym *hora vestra PP. Dyssidenci, & potestas tenebrarum*, gdyż zwykły wász proceder; *in turbido piscari, ac dissoluta sub Interregno disciplina domestica occasione uti;* Czytam naprzod w Kápturze Krákovskim. *Związek, ktory jest między námi de Dissidentibus in Religione uczyniony, inviolabiliter Etc: trzymac mamy.* Ale, że już, co *de sancitis* Kápturow trzymac nalezy, wyzey wyrazilém; Więc niechcąc *dicta crambe recuperare*, tam L. C. odsyłam. a.

69. Jde daley do Konfederacyi Generálney (dnia 16. Lipca.) Ná tey *nihil intactum reliquerunt.* PP. Dyssidenci, áby sobie byli przez Generálny Káptur; Konfederacyą swoią ubezpieczyli,

czyli, y owfzem, nie kontentuiąc się dawną w Przy-
 sięgę Henrykã, Stefãnã, y Zygmunta III. podzruc-
 nã formułą. *Pacem inter Dissidentes de Religione tu-*
ebor. Chcieli ieszcze do tego, aby *Liberum exerci-*
tium wszelákich wiar y sekt, we wszystkich Miãstách,
 wszelkiey Kondycyi ludziom pozwolone było, a
 do tego, aby wolny do wszelkich honorow, urzę-
 dow, y Dygnitárstw przystęp, przez Konstytucyã
 był im obwãtowany, owfzem; aby niektore Krze-
 ściã, ministeria, y Urzędy excypowane, cum ex-
 clusione Kátolikow, ná zãwsze; im szczegulnie by-
 ły konferowane, czego domagãli się usilnie, nie
 tak prozbami, iãko raczey grozbami; ktore, pod
 ten czas zwlãszczã, kiedy Dyssydenći Niemieccy,
 iãko y Gustaw I. Krol Szwedzki w Pomeranij;
 Mãrchij, y Slãsku; liczne, bitne, a do tego wikto-
 ryzuiãce mieli ná pogotowiu Woyłkã, hãniebnã
 w zãtrwożonych, podczas Interregnum zwlãszczã;
 umyślãch, sprãwowały apprehensyã: Po dlugich
 Kontrowersyãch gdy wszyscy Senatorowie y Po-
 słowie, tak Kátolicy iãko y Dyssydenći, u Pry-
 mãsã Wężykã ná Konferencyã w tey mierze zã-
 siedli; y kiedy się ná tych propozycyã, tamci, ie-
 dnostãynym głosem okrzyknęli; że *žadnã miãrã*
szereć się dãley bezbożnośei Heretyckiey z uszczer-
bkiem Stãro-Polskiey prawowierney Religij nie dopu-
szczã

szczã ná tym się skończyło, że náznãczono, *ex u-*
troq; ordine Senatorio & Equestri Kommissarzow;
 ktorzyby uformowãli projekt ubezpieczenia *exerci-*
tijs Religionum, kãzdemu Szlãchcicowi, ale w swo-
 im tylko Dworze y mieszkanie, służãcego y ochro-
 nienia wszelkich osob, w Heretyckich błędãch zo-
 stãiających; od wszelkiey kary y penowãnia, dawne-
 mi Prãwami, ná takich ferowãnych, a taki projekt,
 zãnieśli do ápprobãcyi wszystkich Stãnow, ná Kãptur-
 zce Generãlnym; zgromadzonych. Tę cãlã trãnsãk-
 cyã: mam; *ex oculato teste* z Pãwłã Piasieckiego Bisku-
 pã ná ten czas Kãmienieckiego; ná tey Konfederã-
 cyi (iãko się pokãzuie z Podpisu iego, ktory tu zã-
 raz położę) przytomnego, ktorego tesz słowã *pro*
majori fide conciliandã, klãdę: *de tenore. Sola con-*
troversia; cum Dissidentibus in Religione differri
non potuit, ut qui potissimas securitatis sue ratio-
nes, ab edictis Pacis Interregnorum prateritorum,
ducentes, in presentis quoq; Interregni - Edicto pa-
ci (Kãptur, &c. &c. dicto) eam sibi cavere
postulabant. Et quidem non contenti veteri for-
ma verborum sub Interregno, post Augustum Regem,
& postea post Henricum Gallum, demumq; post Ste-
phanum, in similibus Edictis usitata, (Pacem inter
Dissidentes de Religione tuebimur) insuper expres-
se, in omnibus Civitatibus Regni, æque nobilibus ac
 M2 plebe-

In Chron
 pag. 442.
 & 443.

plebeijs usum herefeon quarumcunq; (nullam excludere volebant) concedi, Principum mandata, ac Iudicum decreta, actaq; publica, tali exercitio contraria, rescindi; penas severiores, contra violatores eorum libertatis interponi, ad magistratus in Civitatibus Regijs, eque Hereticos atq; Catholicos assumi; in Aula Regia, certa officia, que nonnisi aliquis ex Regione ipsorum habere posset, institui, eaq; omnia; (in eorum libello, tunc publice presentato, 20. Articulis comprehensa) circa inaugurationem Novi Regis lege publicâ stabiliri volebant; non parcentes & minis, que sub hoc tempus, Dissidentium in Germania federe, ac Gustavo Rege Sveco, prope fines Polonie, in Pomerania, Marchia, Silesia, victrices exercitus tenente tuto contemni non posse videbantur. Mox tamen, de illo fervore suo remiserunt, cum operâ Episcoporum, omnibus Senatoribus, ac Nuntijs, tam Catholicis, quam Hereticis, in aula Archi-Episcopi ad talem causam, uti communem, consilio communi tractandam, congregatis, auditâ eorum propositione, Catholici, uno ore conclamassent, se nullâ ratione permissuros, dilatari licentiam Herefeon, in prejudicium, avite, in hoc Regno Religionis Catholice. Explosaq; statim fuerunt; cuncte ille novitates, & negotium datum certis personis, ex utroq; ordine designati, ut nonnisi exercitijs Religio-

num in cuiusq; Nobilis propriâ sede securitatem, eorumq; personarum, & patris quibusvis propterea legibus Regni antiquitus sancitis, immunitatem, concernentia examinarët, referrentq; in communi omnium ordinum congressu, circa conscriptionem, Edicti Pacis Interregni approbanda.

70. Przy schyłku tey Generálney Konfederacyi, gdy Senatorowie y Posłowie zgromádzeni, Projekt Generálnego Kápturu, od Poselskiego Márzałká, (Xiążęciá Krzysztofa Rádziwiłá, Hetrmáná Polnego Litewskiego Dyssydentow Fautorá) zkombinowány; ad trutinam wzięli; znowu powtorna yielzcze od pierwszey zwáwiza, wszczęła się sprzeczka, o Artykule Dyssydentow. A gdy ieden z Posłow z tym się dał słyszeć, że to, co czytano, nie z powszechnego y z godnego, ná to zezwolenia, ále raczey ex conniventia ac dissimulatione, przez spary pátrzących, pochodziło. Márzałek Poselski X. Rádziwił, zwáwym o to, zá Dyssydentámi ujął się głosem; taką ztąd wnosząc illacyą: że tym podeyrzánym sposobem, nie by się pewnego y rzetelnego favore Dissydentow stánowić nie mogło. A zátym, gdy roźni roźnie, iedni pro, drudzy contra; umawiać się y rácyami certowác poczęli. Tomáš Zamoycki Podkánclerzy Koronny, z zwykłą wymową głos zábrany, takiemi z konkludo-

wał słowy. - Prawowierna Kátolicka Religia; (która Rzecz-Pospolitą naszą, prawie na świat wydała, swoim pieczętowaniem wypielegnowała, y do tey; którą się teraz zaśczyca przyprowadziła pory) w Polszcze sobie osiadła, iáko Gospodyni y Páni; á zaś Dyssydenckie błędy, do nas się zátulawszy z pogranicza, są tylką niby gośćmi, przychodniami, y komornikami naszymi. Więc bez krzywdy y háńby nie powinna Herezya parágonować, brátac y równac się z Rzymską Kátolicką stáro-Polską wiárag. Zabrał zátym głos, Alexander Trzebiński, Podkomorzy Lwowski: (który był potym Refferendarzem: Koronn: Duchow: successivé Podkánclerzym Kor: y Biskupem Przemyskim,) y stufuiąc się do głosu Zamoyckiego; to dołożył. Ze Kátolicy nic fałszywego; wspotobywátelom swoim, choć w Wierze odmiennym, udáwac nie zwykli; átolí Dyssydenckie błędy, nie júst ubezpieczac, ále raczy dyssymulowac im w tey mierze przychodzi, gdyż Herezya, wśelkich błędow Mátká, od prawowiernych Synow żadną miarą ápprobowana bydcz nie może; áni się równac y brátac z Wiárag Kátolicką; tey Oyczyzny, Piástunką; bynaymniey nie powinna, zwłaszcza, tá Mátká, wśelkich niezgod, dyssensij y rosterkow, będąc od niesłáchetnego Herstá, infamisa, Apostaty, do tych Kráioń wprowadzona y roskrzewiona; Zkąd też PP: Dy-

Dyssydenci, żadną prerogatywą y żadnym inšym zaśczycac się nie powinni tytułem; tylko Heretykow: Dotknęta do żywego, tá uszczypliwa expressya PP: Dyssydentow, ále nie máiac co ná to odpowiedziec, inšą wszczęli kwestyą; to iest o Klauzuli; którą wszyscy Duchowni, y wielka część Swieckich, w Podpisach swoich ná ten Káptur generálny, dokładali, tym sposobem: *subscribo exceptá Confederatione ná co srodze amarykuiac, po długiey utarcze, to wymogli; że, nie iusz owey formuli, ále takiej, Salvis juribus Sancte Romanae Ecclesiae* (co ná iednoż wychodzi,) odtąd używac, nási im przyobiecac musieli. *Demum vero* (kontynuie Pia-

pag: 445.

secki) presinito, terminande illius Convocationis, tempore adveniente, Senatores & Nuntij Terrarum omnes simul, congregati, exemplar edicti Pacis interregni, á Marechallo Nuntioru conscriptum, ac omnia, que eousq; in diversis Consultationibus fuerunt agitata examinarunt, ubi iterum circa edicti illius Articulum de Dissidentibus in Religione, acrior contentio exarsit. Dum enim aliquis Catholicorum dixisset, Hereticis, ea que legebantur, non tam concedi, quam dissimulari, ac veluti per transcendam, strictim, oculisq; conniventibus spectari, Dux Rádzwił Mareshellus Nuntiorum &c. vehementiori epilogo, arguebat, tali ratione Dissidentibus, nihil certum sin-

cerumq;

cerumq; sed omnia suspecta & personata relinqui, &c. Ad talem itaq; expostulationem, plurimi Catholici certatim; alius alio gravius, ac ornatius, pro causâ Catholice Religionis respondebant, comprimis Thomas Zamoycki Cancellarius Minor Regni, cujus orationis disertæ argumenta nervosa concludebant. Advenâ & peregrinâ Heresim Fidei Catholice, venerandi Matrifamilias Reipublice istius, quâ ipsa secundo partu genuit, sinu fovit, & ad tantam rerum gloriam enutrivit, sine gravi injuriâ equari, aut comparari non posse. Succamerarius vero Leopoliensis Alexander Trzebiński, sermoni ejus, subjunxit à Catholicis nihil unquam personatum aut fucatum quid conciuibus suis, quantumvis Religione diversis exhibitum fuisse. &c; &c. Ceterum eorum Heresim dissimulari potius, ob bonum Pacis non probari; cum errorum magistra, à recte sentientibus de fide Catholica probari non posset, nec ullo æqualitatis gradu, Catholice fidei, tam grandevæ Matrifamilias, ac Alme Parenti, altriciq; felicissime hujus Regni sociari valeat, ab Apostata ignebili, recens inventa, turbarumq; ac discordiarum Civilium seminatrix Heresis, à qua ipsi Dissidentes, Heretici nuncupantur, nec aliter quàm Heretici possunt vocitari: Comovebatur illi ad talem vocem, (quod non possint, appellari, nisi Heretici) sed inter hesitandum, quid responderent, ali-

am questionem inchoarant. Et cum præcipue quærentur de conditione (exceptâ Confederatione) in subscriptionibus Edicti Pacis Interregni ab Ecclesiasticis, ac non paucis Equestribus Catholicis adhibita, concessum fuit, ut omisâ illâ exceptione, subscriberent Catholici, adjuncto (salvis Juribus Ecclesie Catholice Romane,) atq; ita acquieverunt. Z tego wszystkie pokazuie się dowodnie; że iako podczas pierwszych tak y podczas tey Konfederacyi nie był ~~u-~~ ~~animis~~ consensus na Artykuły, w niey wyrażone, Dyssidentom służące; ponieważ po dwa razy zważa o nie urosła sprzeczka; acrior contentio exarsit; że nie benevolè & spontaneè, ale extorsivè były otrzymane nanie Podpisy, że zwykłym PP: Dyssidentom trybem nie prozbami ale grozbami, minis ac armorum seditiosorum ostentatione; były wymuszone, że w tey mierze nazwać się może, timor cadens in constantes viros, kiedy Sąsiedzkie Dyssydenckich Potencyi, służnie apprehendować należało Woyskâ; że z tym wszystkim, non permissivè, ale tylko dissimulativè mieli się w tey mierze Senatorowie y Posłowie; dissimulando ob bonum Pacis, non probando; niby przez szpary na to patrząc, veluti per transfennam, strictim; oculisq; conniventibus spectantes. Naostatek, że same Podpisy, cum restri-

Etione & clausula uczynione, *infirmant, debilitant & labefactant hunc actum.*

71. Ci zaś tylko; *sine ulla restrictione*, na tę się podpisali Konfederacyą; co albo sami, *nabant in Religione*; (iako ich *specificè Piaſeckie*, in Chronico, opisuie) albo od mnogości Dyssydentow, *importunis & comminatorijs instantijs adacti*, uczynić to: *propter bonum Pacis*, musieli, y dla uchronienia się rozlania krwi w Oyczyźnie; albo też niedbalemi y oziębłemi Kátolikami będąc, *tenuioris fortune* zwłaszcza Obywatele z respektu, Pánow swoich, na których Dworách Synow swoich mieli, albo sami iakiemi Dobrodzieystwy *obstricti* byli, łatwo się podpisali, *in hoc fedus, cum morte & cum inferno percussum:*

Isaia 28.
15.

72. Pan Compiler Praw Dyssydenckich, *pro majori concilianda autoritate*, alleguie, że tę Konfederacyą podpisali Prymás, y Biskupi, &c. z tym dokładem *Salvis juribus Ecclesie Romanae*, ale ponieważ tá Klauzula wniesiona była zamiast pierwszej; *excepto Articulo Confederationis* (iako się wyżej z *Piaſeckiego* námieniło) Lubo y nátey Konfederacyi ieszcze, niektorzy z dawną Klauzulą podpisali, (iako niżej obaczemy) więc takie Podpisy z podobną restrykcyą uczynione, nie już do Konfirmacyi, ale raczej rewokacyi tych Artykułow

kułow służyć powinny. Kładę tu Podpisy wszystkie, *ut sua sint premia Laudis*, podpisującym y żarliwie się w tey mierze, o Wiarę Rzymską Kátoliczką zastawiającym. (1.) Joh: *Węzyk*, Archi-Ep: Gnesnen: *Salvis juribus Ecclesie Catholicae Romanae.* (2.) Mathias *Lubienski*, Episcopus *Vladislaviensis*; *similiter*, *juribus Ecclesie Catholicae salvis*, (3.) Abrahamus *Woyna*, Episcopus *Vilnen*: *salvis juribus Ecclesie Catholicae Romanae.* (4.) Stanislaus *Lubienski* Episcopus *Plocen*: *similiter subscribo, salvis juribus Ecclesie Romanae, & vniversae Diacesis meae Plocensis.* (5.) Jacobus *Zádzik*, Episcopus *Culmen*: *Regni Cancell*: *salvis juribus Ecclesie Catholicae Romanae.* (6.) Paulus *Piaſeckie*, Episcopus *Cameneccensis* sequor *majores & subscribo pacem; salvis juribus E. C. R.* (Ztąd się pokazuie, że *Piaſeckie*, był nátey Konfederacyi przytomny; a zátym, *tanquam oculato testi* wszelka mu powinna być dána wiara; w Excerptách o tey Konfederacyi, ktore ziego Historyi wyiątem.) (7.) Jan *Kárnkowski*, Woiewodá *Plocki*, *excepto Articulo Confederationis in meo Palatinatu.* (8.) Filip *Wólucki*, Woiewodá *Rawki* *excepto Articulo Confederationis in meo Palatinatu.* (9.) Valentinus *Plichtá*, *Castellanus Ravensis, salvis iuribus Romanae Eccl. sic.* (10.)

Stefan Dobrogost Grzybowski Starosta Warszawski, y Kámieniecki, *excepto Articulo Confederationis* w Woiewodztwie Mázowieckim. (11.) Jan Prázmowski: *similiter*. (12.) Adam Glinká Iánczewski, Pisarz Wiski *similiter*; (13.) Jácenty Młodziejewski, Chorąży Liwski *similiter*. (14.) Stánisław Brzóska Podkomorzy Nurski *similiter*. (15.) Michał Kárnkowski, Starosta Wyszogrodzki; *similiter*. (16.) Jakub Kobylnicki, Stolnik Wyszogrodzki *similiter*. (17.) Páweł Noskowski, Starosta Łomżyński *similiter*. (18.) Joachim Brzóska, Podczászny Nurski, *similiter*, &c.

73. Nie będąc przytomny; ná tey Konwokácyi Achácy Grochowski Biskup Łucki, iák się prędko dowiedział o wtrąconym w tę Konfederacyą Artykule Dyssydenckim; tak zaraz solenną przeciwko niemu; w Aktách zapisał manifestacyą. Zkąd pochop wzięwszy PP. Dyssydenći, znowu ná Seymie Elekcyi; *nova seminarunt discordiarum zizania*, nowe czynić burdy, y nowe sobie rościć zaczęli pretenzye. Oczym tak kontynnie Piaścecki.

Post breve colloquium, primo Dissidentes in Religione, querelas suas introduxerunt, auctas contradictione Episcopi Luceoriensis Achaty Grochowski: quam contra transacta, in praeterita Convocatione circa Pacem Religionum interposuerat, eamq; fecerat in Actis

Actis publicis conscribi. Vnde illi veriti ne oppositionibus huiusmodi eluderentur, meliores cautiones, securitati suae prestari requirebant; Sed non minori studio, Catholici retundebant illorum conatus, & ad 15. diem, tali disceptatione protracta, cum nullis alijs deliberationibus locum darent, comminationesq; iactarent, Catholici ferre non valentes, tantam contumaciam responderunt. Heresim advenam precario degentem in hoc Regno, a legitimis rerum dominis Possessoribusq; antiquis, extorquere nihil posse, sed quicquid vel minimum ipsi conceditur, a sponte offerentibus, grato animo accipere debere; quodsi vim praeferreret; certe sciret, Reipubl. ad vindicandas leges Patrias, Religionemq; avitam conservandam, animos ac vires non defuturas. Nec pauci suadebant, ea quoque, quae eorumq; concessa erant subtrahenda, nihilq; ipsis penitus concedendum, sed armis ad officium reducendos, iamq; potentiores de conjungendis contra eos turmis suis militaribus; consilia agitare ceperunt; sed maturiores praesertim Ecclesiastici, veriti, ne sumptis armis Conventus Electionis Regis distraberetur, & alijs ad unam, alijs ad alteram, forteq; pluribus turbulentis, ac equitatem cause utilitate propria metiri solitis, ad injustiorem partem concedentibus, bellum civile concitaretur diuturnum, illas controversias, pacatioribus medijs conciliabant. Ná ten czas wła-

śnie nadziechał był do Warszawy Krolewicz Władysław, na Krolestwo Candydat. Ten tedy obawiając się, aby przy zachodzących, tych, y dalszych na ktore się zabierało, niezgodach, dyssensjach, y scysjach; od bliskiej nie odpadł nadziei; prędkiego utrzymywania się na Polskim Tronie, własną powagą, uśilnemi instancjami, y żwawemi reprezentacjami, Katolickich naklonił Panow, aby contentując się uczynionemi excepcjami, y warownemi prekułtodycami, *non obstantibus protestationibus: & oppositionibus*, na ten Dyssydentom zezwolili Artykuł: Co na ten czas, *ob respectum* blisko przyszłego Regnanta dyssymulować musieli Senatorowie, y Posłowie Katołicy: uczynionych iednak restrykcyi, protestacyi, y Manifestacyi: bynajmniej nie retraktowali owszem, w dalszych częściach; przy następujących okazyach, (iako niżej obaczemy,) ustawicznie ie powtarzać y renowować: nie omieszkali.

74. Chcąc znieść te wszystkie excepcye P. Compiler, y pokazać że bezpieczeństwu Dyssydentow *derogare* nie powinny; przywodzi na to słowá, *Pactorum Conventorum. má bydź pokoy inter Dissidentes zachowany, non obstantibus quibuscumq; protestationibus*, przeciwko tey Konfederacyi po tey że Konwokacyi uczynionych. Z tych słow się

Num. 28.
Pag. 23.

Porząd-
ku Biek-
cyi 1632
p. 5. 11.

się naprzód pokazuie, że oprócz wzwyż wyrazonych restrykcyi, (przy podpisach uczynionych,) zaśły znowu; już po Konwokacyi, różne przeciwko tey Konfederacyi Protestacye: oprócz; wzwyż wyrazoney Biskupa Luckiego (iakoż Zadzík Biskup Chełmiński, w podpisie swoim tychże *Pactorum Conventorum*, Ktory niżej obaczemy, dołożył, *salvâ manifestatione, per me actis antea obl. ta*) a zátym *stantibus his exceptionibus protestationibus & manifestationibus*: nie mogliá: *quoad Articulum de Dissidentibus* tá Konfederacya *vim legis inferre*. A do tego, tę Klauzulę znośi tamże zaraz, *immediatè* następująca *Salva salvis Iuribus Ecclesie Romanae Catholicae*. Chciáno znać, aby był y ich wilk syt, y naszá Owca cała, chciáno oboiey stronie dogodzić, y tak; *contradictoria* położono; gdyż *circa Pacem Dissidentium* nieprzychodzi *Iuribus Ecclesie Catholicae Romanae, salvari, ále owszem vacillare, convelli, pessumdari & labefactari*.

75. Náostátek tak dálece oslepiá P. Compiler, *insatiabilis persuadendi cacoethes*, iż allegując po sobie ten Artykuł *Pactorum Conventorum*, nie postrzegł przy podpisach tychże samych *Pactorum Conventorum*, znowu powtorzone, y wznowione, (*occasione* tegoż samego Artykułu ktery alleguie) tak siá Senatorow y Posłow, pierwszym

wszym podobno, excecpcye y restrykcyę; ktore tu
de tenore kládę; tym chętniey; kiedy ie (rownie y
z niektórymi następuiącemi,) *Author Iuris pleni
Religionis Catholice;* znąc niepostrzegły, opuścił
żadney onich nie uczyniwszy wzmiánki.

Porządek Ele-
kcyi
Wárszaw-
wkicy.
R. 1632.
pag. 16.
& sequ:

(1. Joh: *Węzyk*, Archi-Episcopus Gnesnensis sub-
scribo, ut in Convocatione, salvis juribus Ecclesie
Catholice Romanę, (2.) Mathias *Lubienski*, Epi-
scopus Vladislaviensis similiter ut in Convocatione.
juribus Ecclesie C. R. salvis. (3.) Stanislaus *Lub-
ienński*, Episcopus Plocensis salvis Protestationibus no-
stris antiquis, & in Convocatione iteratis, salvis juri-
bus E. C. R. subscribo. (4.) Melchior *Eliaszowicz-Geyst*
Episcop: Samogitię, salvis juribus E. C. R. & Privi-
legijs ac prerogativis Dięcesis Samogitię. (5.) Jaco-
bus *Zadzik*, Episcop: Culmensis Regni Cancellar: sal-
vis juribus E. C. R. & Manifestatione, per me Actis,
antea oblatą. (6.) Staniław *Rądziowski*, Wojewo-
dą *Łęczycki* Salvis juribus E. C. R. (7.) Jacobus
Szczepiński, Palat: Breitenfis salvis juribus E. C. R. (8.)
Stanislaus *Wárszycki*, Palat: Masovię, salvis juribus
& protestationibus Palatinatus Masovię. (9.) Phi-
lippus *Wolucki*, Palatin: Raven: excepto Articulo,
inter Dissidentes de Religione. (Niegodzi się tu prze-
pomnić, y Samuelą *Konarskiego*, Woiewodę Málbor-
skiego ktory podpisując się w Suffragiách, ná tę Ele-
kcyę dołożył także przy imięniu swoim; salvis juri-
bus Ecclesie Romanę Catholice) (10.) Maximilianus
Przerębski Castellanus Siradien: Referend: Regni:
excepto Articulo Confederationis inter Dissidentes
de Religione. (11.) Jędrzey *Kretkowski*, Káztellan
Brze-

Brzeski *Kujáwski*, salvis juribus E. C. R. (12.) Va-
lentinus *Zielenński*, Castellanus Plocensis salvis juri-
ribus E. C. R. (13.) Valentinus *Plichtá*, Castella-
nus Raven: excepto Articulo Confederationis inter
dissidentes de Religione, contra quem iterum, atq;
iterum protestor. (14.) Krzysztof *Koryciński*, Káztell:
Sądecki, E. C. R. salvis juribus. Dissidentibus in Re-
ligione Pacem subscribo. (15.) Franciscus Felix *Lip-
ski*, Castellanus Sochaczewien: excepto Articulo inter
Dissidentes de Religione; (16.) Joannes Alphon-
sus *Lacki*, Castellanus Minscen: salvis juribus E. C. R.
excepto Articulo Confederationis de Religione (17.)
Petrus *Zábicki*, Castellanus Liven: salvis juribus, Pro-
testationibusq; Palat Masovię. (18.) Albertus Sta-
nislaus *Radziwiłł*, S. Cancellarius M. D. L. salvis
juribus antiquis E. C. R. subscribo. (19.) Tho-
mas *Zamoyski*, Vice-Cancellarius Regni, salvis Eccle-
sie Romanę juribus, (20.) Paulus *Sapiehá*, Vice-Can-
cellarius, M. D. L. salvis juribus E. C. R. (21.)
Nicolaus *Szybski*, Secretarius Major Regni; sal-
vis juribus E. C. R. (22.) Joannes *Lipski*, Reffe-
rendarius Regni. Abbas *Wąchocen*: similiter, (23.)
Jan *Zebrzydowski*, Miecznik Koronny, salvis juribus
E. C. R. (24.) Adam Hieronim *Parys*, Stárosta
Czerski, salvis juribus E. C. R. & Palatinatus Ma-
sovię. (25.) Zygmunt *Oborski*, Chorąży Czerski sal-
vis juribus E. C. R. (26.) Michał *Wojná*, Stáro-
stą *Pieniński*, salvis juribus E. C. R. (27.) Alexan-
der *Trzebiński*, Podkomorzy Lwowski, salvis juribus
E. C. R. (28.) Jákob Máximilian *Fredro*, Stolnik
Lwowski, salvis juribus E. C. R. (29.) Jerzy *Kálino-
wski*, Posel *Hállicki*, salvis juribus E. C. R. (30.) Ká-
sper *Dobromirski*, Posel *Hállicki* salvis juribus E. C. R.

(31.) Jan *Staniſzewski*, Klucznik Łucki, *salvis* juribus E. C. R. (32.) Hieronim *Charliński*, Stárosta Łucki, *salvis* juribus E. C. R. (33.) Stániſław *Lánckoroński* z Brzeźia *salvis* juribus E. C. R. (34.) Woyciech *Miaſtkowski*, Stołnik Podolski, *salvis* juribus E. C. R. (35.) Dániel *Izycki*, *Salvis* Juribus E. C. R. (36.) Caspar Sigism: *Lipski* Vexillifer Sochaczewien: excepto articulo inter dissidentes de Religione (37.) Zygmunt *Opacki* Podkomorzy Wárszaw: *Salvis* Juribus & exceptis in Religione Pal: Masoviae (38.) Stefan Dobrogost *Grzybowski*, Stárosta Wárszawski, excepto Articulo Confederationis inter Dissidentes in Religione Christiana (39.) Joannes *Oberski*, Cap: Liven: excepto Articulo inter Dissidentes de Religione. (40.) Káſper *Rusiecki*, Piſarz Ziemi Wárszawskiej, *salvis* reservatis Palat: Masoviae. (41.) Stániſław *Laskowski*, Cześnik Łomżeński, *similiter*. (42.) Páweł *Noſkowski*, Stárosta Łomżeński, excepto Articulo Confederationis, juxta antiquum morem Palat: Masoviae. (43.) Michał *Kárnkowski*, Stárosta Wyszogrocki, *salvis* juribus E. C. R. (44.) Maximilian Sámuel *Noſiński*, *salvis* juribus E. C. R. (45.) Bártłomiey *Grábiánka*, Stołnik Czerski, *similiter*. (46.) Petrus *Zamoyski*, Succamerarius Łomżen: *salvis* juribus E. C. R. & Protestationibus Pal: Masov: (47.) Stan: *Brzoska* Succamerarius Nurčis *similiter* (48.) Joh. *Chędzynski*, Capitaneus Nuren: excepto Articulo Confederationis. (49.) Marcin *Milewski*, Podstárości Nurki, excepto Articulo Confederationis. (50.) Jakob *Kobelnicki*, Stołnik Wyszogrocki, *salvis* exceptis Palat: Masoviae. (51.) Stániſław *Sutkowski*, *similiter*. (52.) Adam *Brzeſki*, *salvis* juribus E. C. R. (53.) Sebastyan *Wofucki*, Stárosta

rosta Rawski, excepto Articulo inter Dissidentes de Religione. (54.) Máciey Jerzy *Lipski*, Woyſki Rawski, excepto Articulo Confederationis. (55.) Mikołay *Layszczeniowski*, Piſarz Ziemi Rawski; excepto Articulo inter Dissidentes de Religione, (56.) Adam *Brochowski*, Notarius T. Sochaczewiensis excepto Articulo, inter Dissidentes de Religione. (57.) Stániſław *Chodakowski*, Woyſki, Sochaczewski., excepto Articulo Confederationis (58.) Mikołay *Tuſowski*, excepto Articulo inter Dissidentes de Religione (59.) Stefan *Czechowski*, Cześnik Goſtyński, excepto Articulo Confederationis. (60.) Piotr *Małachowski*, Stárosta Stánſławowski, *salvis* juribus E. C. R. (61.) Ludwik *Weyher*, *salvis* juribus, E. C. R. (62.) Jan *Waglikowski*, *salvis* juribus E. C. R.

A tu uważam że wszystkich Osob ktore podpisały te Páktá Conventa; było 224. á z tych, 62. wzwyż wyrażonych, wyraźnie excypowało, Artykuł o Dyssydentách; (á rozumiem że było y więcej, gdyż sítu kontentuiąc się uczynioną od Kollegow swoich imieniem swego Woiewodztwa prekuſtodycyą, ná tym przestáiąc, lubo śli *in sensum* ich, *per oscitantiam*, iednak niedołożyli do swoich Imion podobney Klauzuli.) Ale daymy to; że tylko było 62. excypuiących Artykuł o Dyssydentách, przeciwko 164. faworyzuiących Dyssydentom lub dyssymuluiących; gdyby się tedy unas działo iák w Párlamencie Angielskim, gdzie iák Bill: (to jest projekt Konstytucyi,) od Com-

mité, (to iest deputowanych: z Kámery wyso-
kiey y niskiey Kommissarzow) iest dopiero w ten
czas zá Práwo przyięty; kiedy záchodzi *pluralitas*
votorum; toby *in nostra hypothesis*; Artykuł o Dyf-
sydentách: powinien bydz miány zá Práwo; ále
že u nas; *unanimes requiritur consensus, ac unius*
oppositio valet; zwłaszcza przy Práwie (iáko w tey
cirkumstancyi, kiedy ták siła przeciwko Dyssyden-
tom po záchodziło Konstytucyi; ktore się niżej po-
łożą.) Więc zá Práwo tego Artykułu mieć nie
możemy; *stantibus his protestationibus & excepti-*
onibus. Zwyczajnie w przod nápisáno exemplarz
Pactorum Conventorum; á dopiero przyszło do
Podpisow, więc iezeli *posteriora ligant*; posledno
Podpisy excypuiące *Articulum de Dissidentibus* zno-
sić powinny poprzedzaiący ten Artykuł. Nie od-
pisania ále od podpisania záwiślá wszelka moc; *vis*
& valor, wszystkich Instrumentow; więc *negativa*
podpisania powianá *tollere affirmativam* písania.
Przyznáię, że czytájąc w tych Páktách Konwen-
tách. *Ma bydz pokoy inter Dissidentes záchowá-*
ny, ktory my obiecuiemy trzymác wcale czasy wie-
cznemi, non obstantibus quibuscumq; protestationi-
bus widzę pozor Práwa; ále czytájąc tuż zaráz ták
siła podpisow; ná ten *specificé* Artykuł nie zezwa-
láiących, zá Práwo go mieć nie mogę, ánim po-
winien

winien; gdyż ten Artykuł znośi wprawdzie: Pro-
testácie siebie poprzedzaiące; (alias ná Konwo-
kácii Kápturowey uczynione;) ále znowu zaráz
iest samże znieśiony przez poslednieysze; te pod-
pisy kontrádykuiące. Nie podobał się ten Arty-
kuł wszystkim, więc nie powinien bydz miány zá
Práwo słuźące wszystkim: Nie podobał się wszy-
tkim, więc nie obowięzuie nas Kátolikow wszy-
tkich. Nie podobał się wszystkim, więc nie obli-
guie nikogo; *nam placita que non placuerunt, (dum*
placere debebant) singulis, haud queunt recipi ab
universis. A tu już pokazáwšy płonność preten-
sij PP: Dyssydentow; ktorzy ten Artykuł *Pacto-*
rum Conventorum, biorą sobie; *pro muro abeneo*
Konfederácii swoiey; (iáko oprócz P. Compila-
torá, y Dawid Braun, w pierwszym swoim Trá-
ktácie, *Iurium Regni fundamentalium*; udáie, mo-
wiąc: *In his Pactis Conventie Regis Electi, Arti-*
culus de Pace Dissidentibus servandá elucidatus; ne
ullius protestatione labefactari possit.) Idę już do
dálšzych *seculi currentis* Transákcyi.

75. Roku 1633. wypadł iákiś przywiley
Władysławá IV. Dyssydentom faworyzuiący; ále
ten sámemu tylko Miástu Wileńskiemu służy, y to
verisimiliter subreptitié iest otrzymány, niebędąc
Pieczęcią Kancelláryi Litewskiey, ztwierdzony. Ale

choćby był y należyćie otrzymaný, nie mogłby mieć, *vim legis perpetuae*; nie będąc przez żaden Sejm approbowánym, zwłaszcza, kiedy *vergit in prejudicium* Praw dawnych; Kárdynálnych, przeciwno Dyssydentom ferowaných.

76. W Roku 1638. 27. Kwietniá. uczynioná w Wárszawie podczas Seymu, od 4. Biskupow (*Zadżiká* Krákowskiego, *Lubieńskiego*, *Mácieiá* Kuiáwskiego, *Szołdrskiego* Poznánkiego; y *Lubieńskiego* Stánisława Płockiego,) ásskuracyá tu álleguje Pan Compilátor; którą się PP: Dyssydenci byđż wolnemi od wszelkiew Turysdykcyi Sądow Duchownych, roszczą. Aleć, lubo tam czytám *Promittimus Nos Parochis nostris prohibuituros: ne quis ipsorū in causá Religionis, audeat, actionem intentare Dissidentibus in Religione Christianá*. Przecięż tuż zaraz znáduię Klauzulę, *Nobis, seu Loci-ordinarijs inconsultis* Według tey ásskuracyi; ákcyá intentowác, y do Sądow pociągác PP: Dyssydentow o wiarę nie mogą Plebáni, ále mogą Biskupi, y to y Plebáni mogą, byle się wprzod o to znieśli, y porádzili swego Loci-ordynaryusza. Jest tam y druga Klauzula *salvū juribus Parochorum, quoad obventiones Parochiales consuetas*. Więc-tá ásskuracyá, áni Dyssydentom w niwczym nie faworyzuie; áni Duchowienstwu, w niwczym nie deroguie.

77 Roku 1648. Smierć Władysława IV. *novis moliminibus* PP: Dyssydentow pole otworzyła, & *reliquit Pacem disputationi eorum*, chcieli byli koniecznie, *dissoluta sub Interregno disciplina domestice occasione utis* y przy gwałtownym z rebellij, Kozackiew pochodzącym zamieszaniu, *in turbido piscari*. Więc dawną Konfederacyá utwierdzić y approbowác, á sobie faworyzujący elucydowác, meliorowác, y rozszerzyć Artykuł, tudzież Dekret Seymowy o Zburzeniu Zboru Wileńskiego zkasowác usiłowali, Lecz Jerzy Ossoliński, Wielki, Káncierz Koronny (*dilatantibus phylacteria*, mocny im w tey mierze dał odpor; z taką oświadcziąc się rezolucyá. - Choćby nie tylko Chmielnicki; ále sam Lucyfer, násey śárpał wewnętrzności Oyczyzny, y ostatniá iey groził zgubą; raczy tą ruiną, pogrążonym byđż wolę, á niżbym miał zezwolić, áby iota jedno do dawnego przyđżne było Artykułu. Nie mnieyszą y Albracht Stánisław Xiążę Rádzimil Wielki Káncierz Litewski; pokazał żarliwość; kiedy sekundując swego Kolegi rezolucyá z takim dał się słyszeć głosem, - Niezrozumiany PP: Dyssydentow Proceder. Wsytkie dekretá Grodzkie, Ziemskie, Seymowe, Trybunalskie, Assessorskie, w opáczną u nich podpadáią interpretacyę & c: Ia zaś zátym z moim oświadczam się ser-

tymtem, że lubo moia fortuna na Ruśi na sto tysięcy intraty wielkiemu, (przy terażnieyszych zamieszaniach Rebellij Kozackiej,) podlega niebezpieczeństwu, atoli y tę, y własne życie sakryfikować będę gotow, a na żadną favore PP. Dyssydentow, nie zezwolę innowacyę, Tak o Ossolińskim, y samże o sobie pisze tenże X. Rádziwil, w swoim Dyaryuszu po Łacinie pisany, ktorego tu własne dla więkzszey wiary klade słowa Tum & ego idem confirmavi; dicens, &c: Quod attinet ad Comititalia Decreta, nefas est loqui, & certe miror illorum ingenium, omnia juramentum illis sussepta Castrisia, Terrestria, Comititalia Tribunalitia, Regia; Querendum jus ab illis, uti a Margoldo arbor, in qua deberet suspendi: Ego meam asperio sententiam, licet jam periclitatur mea substantia in Russia, ad centum millia redituum, tamen, & vitam superaddo, nullam omnino novitatem admitendo. Tenże X. Rádziwil, w tymże swoim manuskrypcie, na dwóch miejscach; czyni wzmiánkę; że Senatorowie y Posłowie Mázowieccy, in fundamento swoich Exceptow Mázowieckich, mocno się w ten czas zastawiali; machinacyom, y pretenzyom PP. Dyssydentow, tudzież: że Jędrzey Leszczyński, Biskup Chełmiński a Podkánclerzy Koronny, zwawie powstał na PP. Dyssydentow, wyliczając wszystkie gravamina, ktore Kátolicy w Prusiech

In Pr: Ra
dziovilij
Mss: me-
moriali
parum ge-
narum in
Polonia a
morte Si-
gismun:
III. in-
gboat:
Ad 30.
Julij:
1648.
p: mibi:
1552.

p: 1529.
& 1554.

p. 1553.

siech, od nich poność musieli. Z tym wszystkim, lubo przy tak mocnym odporze, tak siłu Senatorow y Posłow; przecięz, nie tak wzgląd mając na niepomiarkowane PP. Dyssydentow pretenzye; iako raczey z respektu, na Xiążęcia Janusza Rádziwilá Stárostę Zmudzkiego Hetmána Polnego Lit: PP Dyssydentow Fautora; ktorego pomoc y wierność. srodze była w tey okoliczności potrzebna; na znieśienie rebellizujących Kozakow, za iego usilnemi y że tak rzekę uarmowanemi prozbami; Artykuł Konfederacyi ostatniey 1632. w terażnieyszej, słowo w słowo, powtorzono, dwie tylko apostylle przydawszy; to jest po tych słowach żadney wagi mieć nie mają; (dolożono) o co Forum na Seymie - a zaś po tych słowach - quarumvis rerum & injuriarum (dolożono) a w Wielkim Xięstwie Litewskim, w Wielkim Kole; Ten iednak Artykuł znówu powtorzony, żadnego mieć nie może waloru; ex quo ab acephala Republica, in statu violento & calamitoso, był nie tak postanowiony iako dyssymulowany. A do tego; prawie wszyscy Senatorowie; a wielka część Posłow, na ten Artykuł nie zezwalając wyraźnie go excypowali, iako się pokazuie, z ich podpisow; ktore tu (opusciwszy tytuły Urzędow Ziemskich; dla krotkości) de tenore klade.

P

Ma.

(1.) Mathias *Lubiński*, Archi-Episcopus Gnesn: salvis juribus Ecclesie Romanæ, Catholicæ, subscripsi. (2.) Petrus *Gembicki*, Episcopus Crac: salvis juribus & immunitatibus E. C. R. (3.) Nicolaus Albert: *Gnięwoś*, Episcopus Vladislaviensis salvis juribus E. C. R. (4.) Andreas *Szołdrski*, Episcopus Posnaniens: salvis juribus, E. C. R. & Juribus ac Decretis Ducatus Masovix, nec obstantibus Protestationibus Dissidentium (5.) Venceslaus *Leszczyński*, Episcopus Varmiensis salvis juribus, & immunitatibus E. C. R. (6.) Andreas *Gębicki*, Episcopus Luceorien: salvis juribus, & Imm: E. C. R. (7.) Andreas *Leszczyński*, Episcopus Culmensis Vice Cancellarius R. salvis juribus & Imm: E. C. R. (8.) Stanisł: *Pstrokoński*, Episcopus Chelmen: salvis juribus & Imm: E. C. R. (9.) Stanislaus *Zareba*, Episcopus Kijoviensis salvis juribus & indemnitate honorum Ecclesie. (10.) Jan Szymon *Szczański*, Woiewodá Brzeski, salvis juribus E. C. R. (11.) Krzysztof *Konieczpolski*, Woiewodá Bełzki salvis juribus E. C. R. (12.) Páweł *Sápiehá*, Woiewodá Witepski, ták iáko JchMé. XX. Biskupi, podpisuię się. (13.) Stanisław *Wárszycki*, Woiewodá Mázowiecki, excepto Articulo Confæderationis in Palat: Masovix, salvisq; juribus, Protestationibus & decretis ejusdem Palatinatús. (14.) Andreas *Grudziński*, Woiewodá Rawski, excepto Articulo Confæderationis, in meo Palat: salvisq; juribus, Protestationibus & Decretis ejusdem Palat: (15.) Jędrzey *Leszczynski*, Woiewodá Derpski, salvis juribus tam Ecclesie Romanæ &c: (16.) Michał Stanisław *Tarnowski*, Káztellan Woynicki salvis juribus E. C. R. (17.) Przemysław *Bykomski*, Káztellan Sierádzki, salvis juribus. E. C. R. (18.) Mikołay *Rádzicowski*, Káztellan Łęczycki, salvis juribus

ribus E. C. R. (19.) Stanisław *Kobierzycki*, Káztellan Gdański, salvis juribus E. C. R. (20.) Hieronim *Młotowski*, Káztellan Rospierki, salvis juribus E. C. R. (21.) Mikołay *Layszczeniński*, Káztellan Socháczewski, salvis juribus E. C. R. (22.) Stanisław *Laskowski*, Káztellan Wárszáwki, excepto Articulo Confæderationis inter Dissidentes de Religione. salvis juribus E. C. R. & Decretis Duc: Masovix. (23.) Stanisław *Kryski*, Káztellan Ráciązki, excepto Articulo Confæderationis, & juribus, decretis ac Portestationibus Duc: Masovix salvis (24.) Nicolaus *Lopácki*, Castellanus Zakrocimen: excepto Articulo Confæderationis, & juribus Privilegijs, Decretis Protestationibus Duc: Masovix salvis. (25.) Jerzy *Ossoliński*, Kánclecz W. Koron. salvis per omnia juribus Sanctæ Universalis Ecclesie itemq; juribus Palat. Masovix. (26.) Albertus Stan: *Radziwiłł*, Cancellarius M. D. Litvan: salvis juribus E. C. R. (27.) Kázmierz Leo *Sápiehá*, Podkáncleczy Litewski, subscribo salvis juribus E. C. R. (28.) Jan Mikołay *Dániłowicz*, Podkárbi Koron: salvis juribus. E. C. R. (29.) Adam *Kazánowski*, Márzafek Nadworny Koronny: subscribo, salvis per omnia, juribus Eccl: Univ: Rom: & Palat: Masovix. (30.) Michał *Zebrzydowski* Miecznik Kor: salvis juribus E. C. R. (31.) Franciscus *Dębiński*, Podkomorzy Krákowski, salvis juribus, E. C. R. (32.) Jacenty *Gąsiencki*, Stolnik Litewski, salvis ut cæteri Catholici (33.) Alexander *Lubomirski*, Konjuszy Kor: juribus E. C. R. salvis. (34.) Jakub *Brzeski*, salvis juribus, E. C. R. (35.) Krzysztof *Pác*, Chorąży Litewski salvis juribus E. C. R. (36.) Michał Kázmierz *Wofmiski* salvis juribus E. C. R. (37.) Woyciech *Lubiński*, salvis juribus E. C. R. (38.) Marcin *Zaleski*, salvis

juribus E. C. R. (39.) *Staniſław Koniecpolski*, ſalvis ju-
 ribus E. C. R. (40.) *Stanislaus Denhoff*, ſalvis juri-
 bus E. C. R. (41.) *Jędrzey Radoſſowski*, ſalvis juri-
 bus E. C. R. (42.) *Albertus Kądziński*, ſalvis ju-
 ribus & Imm. E. C. R. (43.) *Symon Krzykowski*,
 ſalvis juribus E. C. R. (44.) *Kasper Szukowski*, ſal-
 vis juribus E. C. R. (45.) *Stefan Ponentowski*, ſalvis
 juribus E. C. R. (46.) *Hiacynthus Rysiński*, ſalvis juri-
 bus E. C. R. (47) *Petrus Działyński*, ſalvis juribus,
 E. C. R. (48.) *Joh: Ludov: Borzewski*, ſalvis juribus,
 E. C. R. (49.) *Hieronim Oſſoliński*, ſalvis juribus,
 E. C. R. (50.) *Mikołaj Daniłowicz*, ſalvis juribus,
 E. C. R. (51.) *Jan Adam Stądniccki*, ſalvis juri-
 bus, E. C. R. & unitorum. (52.) *Stanislaus*
Głowiński, ſalvis juribus E. C. R. (53.) *Kaźi-*
mierz Rafał Makowiecki, ſalvis juribus E. C. R. (54.)
Jakub Vroniecki, ſalvis juribus. E. C. R. (55.) *Ję-*
drzey Maximilian Fredro, ſalvis juribus E. C. R. (56.)
Staniſław Firley, ſalvis juribus, & Imm: E. C. R. (57.)
Zbigniew Firley, ſalvis per omnia juribus E. C. R.
 (58.) *Staniſław Sárbiowski*, ſalvis jur: Eccl: & Religio-
 nis Romanæ (59.) *Stanislaus Kłokocski*, ſalvis juri-
 bus E. C. R. (60.) *Grzegorz Reczewski*, ſalvis E. C. R.
 juribus (61.) *Damian Kretkowski*, ſubſcribo, excepto
 Articulo Confæderationis, ſalvis juribus & Decr: Duc:
 Maſoviæ. (62.) *Andrzej Hieronim Parys*, ſalvis juri-
 bus E. C. R. & Privilegijs ac Decretis Duc: Maſoviæ
 (63.) *Constantinus Parys*, ſimiliter. (64.) *Woyciech*
Opácki, ſalvis juribus E. C. R. decretis & Privilegijs
 duc: Maſoviæ. (65.) *Jędrzey Prázmonski*, ſimiliter
 (66.) *Jan Olbrácht Opácki*, ſimiliter. (67.) *Adam*
Glinká Iánczewski, excepto Articulo exercitij diſſiden-
 tium in Palat Maſoviæ (68.) *Michał Kárnkowski*, ex-
 cepto

cepto Articulo Confæderationis, ſalvisq; juribus &
 decretis Palat: Maſoviæ. (69.) *Jan Nákwáski*, ut ſu-
 pra. (70.) *Jan Łopácki*, ſalvis juribus E. C. R. (71.)
Adam Bieliński, excepto Articulo Confæderationis;
 ſalvis juribus & decretis Eccleſiæ Romanæ & Palat.
 Maſoviæ. (72.) *Szczęſny Brochowski*, ſalvis juribus,
 E. C. R. & Proteſtationibus. (73.) *Wiktor Kaźimierz*
Kryski, ſimiliter. (74.) *Adam Kowálewski*, ſimiliter.
 (75.) *Bálcer Sárbiowski*, excepto Articulo Confæde-
 rationis ſalvis juribus Proteſtationibusq; & Decretis
 Pal: Maſoviæ. (76.) *Jánusz Weſſel*, ſalvis juribus,
 E. C. R. (77.) *Hieronimus Rádziewski*, ſimiliter.
 (78.) *Petrus Zamoyſki*, excepto Articulo Confædera-
 tionis, ſalvis juribus, E. C. R. & juribus Duc: Maſov.
 (79.) *Waleryan Potrykowski*, ſimiliter. (80.) *Sta-*
nislaus Cieciszewski, excepto Articulo Confæderatio-
 nis w Woiewodztwie Mázow: (81.) *Staniſław Zali-*
wski, ſimiliter. (82.) *Staniſław Brzoſká*, ſimil: (83.) *Ni-*
kodek Jábłonowski, ſimiliter. (84.) *Staniſław Jáb-*
łonowski, ſimiliter, (85.) *Jan Albrycht Lipſki*, ſal-
 vis in toto juribus E. C. R. (86.) *Alexander Za-*
ruſki, ſalvis juribus per omnia Sanctæ E. C. R. (87.)
Maróin Nieborowski, ſalvis juribus, E. C. R. (88.)
Władyſław Kontánty Wituſki, ſalvis juribus E. C.
 R. (89.) *Władyſław Zawácki*, ſalvis juribus E. C.
 R. (90.) *Jan Zawácki*, ſalvis juribus E. C. R. (91.)
Dániel Zyskiewicz, ſalvis in Univerſum juribus &
 prerogativis S. Eccleſiæ & Religionis Catholice Ro-
 manæ. (92.) *Sebaſtyan Kordyſſ*, ſimiliter. &c &c.

Wſzytkich Podpiſow przy tey Konfederacyi
 ráchuię 189. z tych 92. ſpecyfikowani pod-
 piſali

pisali się z restrykcyą - *salvis juribus Ecclesie Catholice Romanae*, - co iákom wyżej z Piaſeckiego probował, toż ſámo znaczy; co - *excepto Articulo Confederationis*, iákoż y w tey (92.) Liczbie, ieſt ich Siedmnaſtu; (pod Numerámi 13. 14. 22. 23. 24. 61. 67. 68. 69. 71. 75. 78. 80. 81. 82. 83. 84. ſpecyfikowanych.) ktorzy temiż właſnie ſłowy ſwoię wyrażili ſálgę, gdyby tedy przy tey kontrádykcyi podpifow, *mensuram decisionis*, bráć przychodziło, *à ſaniori ſeniorig parte*, to ſtánać by należało; przy excepcyi Artykułu Dyſſydentom faworyzującego, bo z 36. Senatorow, ktorzy się podpifali, 29. wyżej ſpecyfikowanych; excepcyą zápisali, cztery nie przypifali, á trzech tylko *pro parte Dyſſydentow* dołożyli Sálwę. Jeżeliby záś *à majori numero* miała dependowác decyzya, to iednákowo przy Excepcyi tego Artykułu ſtánaćby należało, gdyż 88. iák Senatorow ták Poſlow *indifferenter* się máiąc, nie dołożyli w podpifie, 92. wyżej ſpecyfikowanych zanieſli excepcyą, przeciwko Artykułowi Dyſſydenckiemu; á 10. tylko, *pro parte* ich, znoſić te excepcye uſiłującą dołożyli Sálwę.

78. Tę záś Sálwę, ták ſilá excepcyi znoſić uſiłującą; *pro parte* Dyſſydentow, od trzech Senatorow, y 7. Poſlow uczynioną temi ſłowy wyrażoną czytam. -

(1. Já-

(1.) Jánusz Rádziwił, Stároſtá Zmudzki, ſubſcribo Confederationem, non obſtantibus ullis exceptionibus & proteſtationibus. (2.) Gerhardus Denboff, Pal: Pomeraniae, non obſtantibus omnibus exceptionibus. (3.) Zbigniew Goráyski, Káſztellan Chełmski, ita ſalva ſint jura Ecclesie Catholice Romanae ut illaſſa maneat jura Regni, tum & Liberum Religionis Diſſidentium exercitium. (4.) Stanislaus Chrzęſtowski, in quantum ſecuritas, & liberum exercitium Diſſidentium Ecclesie non violabitur. (5.) Jędrzey Oſſowski, non obſtantibus quibusvis Proteſtationibus, (6.) Jerzy Wolán, non obſtantibus Proteſtationibus contra ſecuritatem Diſſidentium in Religione Chriſt: (7.) Stefan Bojánowski, non obſtantibus quibusvis Proteſtationibus & exceptionibus. (8.) Krzyſtof Potocki, Podſtoli Litewski, non obſtantibus Proteſtationibus & exceptionibus. (9.) Jerzy Niemierzycz, ſubſcribo cum Proteſtationibus, ſi quis forte velit extendere jura alicujus Ecclesie, in derogationem, aut reſtrictionem communis Pacis cum Diſſidentibus de Religione. (10.) Stefan Franckiewicz - Rádziwiński, ſubſcribo, nullis obſtantibus Proteſtationibus, erga jura Pacem & ſecuritatem Diſſidentium.

Atoli te Excepcye, excepcyi, czyli ſublacye kontrádykcyi żadną miarą utrzymác się nie mogą; álbowiem iáko twierdzi Záláſowski; táka Klauzulá *non obſtantibus quibusvis Proteſtationibus & exceptionibus* zda się znoſić; *Ius Fundamētale & Cardinalitium libere vetandi*. Jeżli bowiem, mimo te Proteſtacye y Excepcye; ten Artykuł Dyſſydentom faworyzujący, utrzymác się powinien; toć w tey mierze; te

exce-

excepcye y Protestacye, żadnego nieprzyniosłyby skutku. A iezeliby w tey okolicznosci, nic nie tamowały te Excepcye y Protestacye, toć y w innych Cyrkumstancyach, niczy tamować nie powinny, ażatym *per liberum veto*, ani Krolow Elektya choć nie iednostaynym głosem uczyniona, tamowanaby bydz nie powinna, ani *per liberum veto*, Seymy *ullo casu* rwacby się powinny. Coż zátym? *tenerrimá pupilla libertatis*, głos wolny, y *liberum jus vetandi* zupełnieby szwankować musiał. Y iezli zás te Excepcye y Protestacye iaki przynoszą obowiazek; toć pokoy y bezpieczeństwo, nie iest PP. Dyssydentom assekurowane, ażatym ten Artykuł Dyssydentom faworyzujący, iako przeciwko dawnym, zgodnie postanowionym Prawom, wtrącony; żadną miarą utrzymać się nie może. Podobną zás illacya, czyniona bydz nie powinna *pro parte* PP. Dyssydentow; gdyż lubo ci 3. Senatorowie y 7. Posłowie zániesli w wyżey położonych Klauzulach protestacya; *qua stante nil statui, contra illos posset* atoli; ze *qua Heretici* nie byli; *actu capaces active & passive vocis* (iako się niżej dowiedzie.) Więc tá ich Excepcya, *nihil operatur in casu*.

79. Po tey Konfederacyi; nastąpiły *Pacta conventa* między *Ianem Kazimierzem*, obranym Kro-

Krolem, á Rzecz-Pospolitą, y w nich Artykuł; *pro parte* Dyssydentow, *de verbo ad verbum*, wypisany iest z podobnych Paktow Władysławá IV. Roku 1632. á to dla wzwyż wyrażoney rácyi; to iest dla respektu Xiążęciá *Jánusza Rádziwiła*, *Hermáná* Polnego Litewskiego, na którym polegáło w ten czas bezpieczeństwo Oyczyzny; przy wżczyńiącey się Woynie Kozackiey; atoli y tu znowu więkzey części Senatorow y Posłow, nowe zaszły; przeciwko temu Artykułowi; y iego iakiemu ádytamentowi od PP Dyssydentow pretendowanemu Protestacye y Excepcye tym sposobem. -

(1.) *Máciey Łubieński*, Prymás, ná same Paktá Krolá Władysławá IV. podpisuję *Ecclesie Catholice Romanæ juribus per omnia salvis*. (2.) *Petrus Gembicki*, *Episcopus Cracoviensis*, *subscribo ita, ut ne unum jota addatur in Pactis, quam habetur in Vladislai IV. sal: jur: & Imm: E. C. R.* (3.) *Nicolaus Albertus Gniewoss* *Epis: Vladislaviensis sal: jur: E. C. R.* (4.) *Andreas Szoldrski*, *Episcop: Poseniensis similiter ut Reverendissimus Episcop: Cracov: salvis juribus & Decretis Ducatus Masoviae*, (5.) *Wáclaw Leszczyński*, *Biskup Wárminski, sal: jur: E. C. R.* (6.) *Jędrzey Gembicki*, *Biskup Łucki; tak iako JchMśc. XX. Biskupi przedemną.* (7.) *Paulus Piafecki*, *Episcop: Præmiss: E. C. R. salvis juribus* (8.) *Jędrzey Leszczyński*, *Biskup Chelmiński, sine novo additamento ad Pacta Conventa. (id est Articulo de Dissidentibus) subscribo.* (9.) *Stánislaus Pstrokoński*, *Episcopus Chelmen: sal-*

Porządek Elekcyi Wárszawskiej. 1648. r. 19: 6 f.

vis juribus antiquis & immunitatibus E. C. R. salvis & Protestationibus omnibus, & nominatim Anno 1573. Contra Articulum Confederationis, Sochaczoviæ; Plociæ, & Parisijs, editis. (10.) Stanislaus Zarebá; Episcopus Kijoviensis, juribus E. C. R. salvis. (11.) Michał *Działyński*, Biskup Kámieniecki, tak iáko inși JchMśc Xięza Biskupi przedemną. (12.) Krzysztof *Opaliński*, Woiewodá Poznánski, tak iáko Xięza Biskupi. (13.) Krzysztof *Chodkiewicz*, Woiewoda Wileński, salvis juribus E. C. R. (14.) Dominik Władysław Xięzę Záháwskie, Woiewodá Sandomirski, sine ullo Paťorum additamento subscribo. (15.) Jan Szymon *Szczawínski*, Woiewodá Brzeski, sine innovatione Paťorum subscribo. (16.) Jánusz *Tyskiewicz*, Woiewodá Kijowski, salvis in integro juribus, E. C. R. & Protestationibus, contra Dissidentes de Religione. (17.) Jeremiarz Michał *Korybut*, Xięze *Wiśniowiecki*, Woiewodá Ruski; tak iáko dawne Práwá mieć chćiały. (18.) Jerzy *Chlebowicz*, Woiewodá Smoleński; salvis per omnia juribus & Protestationibus contra Dissidentes. (19.) Paweł *Sápiehá*, Woiewodá Witepski, z zupełną wšytkich Praw Kościelnych, y Dekretow Seymowych władzą podpisuję. (20.) Stánisław *Wárszycki*, Woiewodá Mazowiecki, salvis juribus & Decretis Duc: Masoviz. (21.) Jędrzey *Grudziński*, Woiewodá Ráwski, salvis juribus Pal: Ravenfis, contra Dissidentes. (22.) Já-kub *Weyher*, Woiewodá Málborski, salvis juribus, E. C. R. (23.) Michał Stánisław Hrabia *Tarnowski*, Káztellan Woynicki, nec addendo, nec minuendo Paťis Conv: Vladiš: IV. (24.) Jozef *Klonowski*, Káztellan Witepski, nie náruszając powszechnego Ko-

ściolá

ściolá Kátolickiego, y dawnego Práwá Rzeczy-Pospolitey podpisuję. (25.) Prokop *Leńtionowski*, Káztellan Podláski, salvis juribus, Palat: Podlachiz (contra Dissidentes) subscribo. (26.) Stánisław *Laskowski*, Káztellan Wárszáwki, similiter. (27.) Jerzy *Ossoliński*, Kánclerz Wielki Kor: salvis juribus, E. C. R. & Palatinatus Masoviz, ac Protestationibus per me, ad Acta Varšaviensia post Convocationem oblatis. (28.) Albrycht X. *Rádzimil*, Kánclerz W: Lit: salvis juribus, E. C. R. & Decretis Comitibus. (29.) Kázimierz Leo *Sápiehá* PodKánclerzy Litewski, salvis juribus E. C. R. & Decretis Comitiorum per omnia salys. (30.) Adam *Kázánowski*, Márszałek Nadworny Koron: tak iáko JchMśc. XX. Biskupi y Pieczętarze. (31.) Jan Antoni *Tyskiewicz*, Márszałek Nadworny Litewski, super repetita Vladišai IV. Paťa subscribo. (32.) Jan *Gembicki*, Sekretarz Kor: juribus, E. C. R. & salvis Protestationibus contra Hæreticos. (33.) Martinus *Stárczewski*, Refferendarius Regni Abb: Tremesnen subscribo ut Ill: Archi-Episcopus. (34.) Alexander *Zaleski*, Referendarz Kor: super Paťa Vladišai IV. subscribo, nil addendo vel minuendo. (35.) Alexander *Lubomirski*, Kóniuszy Koronny, super eadem; quæ sub Vladišao IV. subscribo Paťa. (36.) Krzysztof *Záwišsa*, Pifarz W. X. Litewskiego super Paťa in toto Vladišai IV. subscribo. (37.) Jędrzey *Konieczpolski*, Pifarz Polny Koronny, salvis juribus E. C. R. (38.) Kázimierz *Tyskiewicz*, Podezászy Litewski, z wielką powszechney Wiary ochroną subscribo. (39.) Jerzy *Lubomirski*, Starostá Krákowski, salvis juribus, E. C. R. (40.) Jerzy Monwid *Frzykowiez*, salvis juribus, Duc: Masoviz, & Podlachiz (contra Dissidentes.) (41.) Hieronim

Qz

ronim *Rądzieiowski*, salvis juribus & Decretis Ducatus Masoviae. (42.) Xiądz Jan *Vsbyński*, Scholastyk Łucki. (43.) Adam *Brochowski*, salvis juribus S. Matris, E. C. R. & Terrarum Masoviae; Acta Interregni subscribo. (44.) Hiacyntus *Michałowski*, subscribo Pacta Conventa, inquantum nil additum, nec minutum de Pactis Conventis 1532. salvis juribus E. C. R. & Decretis Duc: Masoviae. (45.) Jacobus *Michałowski*, subscribo in Pacta Conventa, inquantum nil additum vel minutum de Pactis Vladislai IV. salvis juribus E. C. R. (46.) Jędrzey *Przygiński*, ná same Páktá Władysława IV. (47.) Stánisław *Potocki*, cum eá declaratione, áby nic nieprzydawáno ád Pacta Conventa Władysława IV. (48.) Jan *Slichting*: similiter. (49.) Emeryk *Mleczo*, salvis juribus & Decretis Masoviae & Podlachiae. (50.) Emmanuel Eustachius *Brzostowski*, tam juribus E. C. R. quám Decretis Comitiorum per omnia salvis (51.) Maycher Stánisław *Sánicki*, Pacta Conv: tak integra, iáko były zá Władysława IV. subscribo. (52.) Krzysztof Antoni *Obryński*, integris juribus E. C. R. (53.) Máximilian *Járzyna*, nie przydawájac nic ad Pacta Conv: Władysława IV. & salvis juribus E. C. R. (54.) Joachim *Kurdwanowski*, nie przydájac nic ad Pacta Conventa Władysława IV. (55.) Jędrzey *Poniátowski*, salvis juribus E. C. R. (56.) Nicolaus *Gniewoss*, salvis juribus, Reipubl: & super Pacta Vladislai IV. (57.) Stanislaus *Oświęcim*, salvis juribus Reip: super Pacta Vladislai IV. (58.) Jan *Mniowski*, salvis juribus E. C. R. (59.) Cessaw Kázimierz *Misossowski*, juribus E. C. R. salvis (60.) JákuB *Rzeszkowski*, salvis juribus E. C. R. (61.) JákuB

kub *Swárádzki*, nie nie przydawájac áni umnieyszájac, ex Pactis Władysława IV. (62.) Marcin *Brzeziński*, salvis juribus privilegijis &c: (63.) Márek *Orzesko*, Salvis Juribus E. C. R. itemq; Privilegijis & Decretis Duc: Masoviae & Palat: Podlachiae. (64.) Jędrzey *Orzesko*, item salvis per omnia juribus E. C. R. (65.) Adam *Krzczonowicz*, salvis juribus antiquissimis Poloniae & Litvaniae. (66.) Jędrzey *Práźmowski* salvis juribus & Decretis Ducat: Masoviae. (67.) Kasper *Rogalski*, salvis juribus E. C. R. & Decretis Ducatus Masoviae. (68.) Albrycht *Práźmowski*, salvis juribus Ducatus Masoviae. (69.) Stánisław *Zázároski*, salvis juribus & Decretis Masoviae. (70.) Piotr *Zamoyski*, similiter. (71.) Nikodem *Jáblonowski*, salvis in toto juribus E. C. R. & Decretis terrarum Duc: Masoviae. (72.) Jędrzey *Swinoleski*, similiter. (73.) Walenty *Godlewski*, similiter. (74.) Woyciech *Lempicki*, salvis juribus E. C. R. & Duc: Masoviae. (75.) Lew *Woynitowicz*, item salvis juribus E. C. R. (76.) Symon *Lempicki*, similiter. (77.) Petrus *Lempicki*, similiter. (78.) Joh: *Lempicki*, salvis juribus E. C. R. & Ducatus Masoviae. (79.) Jędrzey *Lempicki*, similiter. (80.) Marcin Samuel *Nośilski*, salvis juribus E. C. R. (81.) Krzysztof *Gizycki*, salvis juribus E. C. R. y (82.) Jan *Mączynski*, salvis juribus E. C. R. &c. &c. &c. Y tu znouu ze 178. tak Senatorow iáko y Posłow; 82. podpisało się z Protestácyą przeciwko Dyssidentom; 84. dyssymulujac, nic do swoich podpisow nie dołożyło; á 12. tylko, pro parte Dyssidentow; dołożyli Salwę taką *salva pace & securitate Dissidentium*; - to jest Mikołay *Abráhamowicz*, Wojewodá

Trocki; Jánusz Xiążę Rádziwił, Stárostá Zmudzki, Hetman P: Lit: Adam Kisiel, Woiewodá Brácláwski. Bogusław X. Rádziwił Koniuszki Litewski; Stánisław Chrzászowski, Jan Mierzeński, Wilhelm Korff, Jan Grużewski, Gábriel y Łukasz Hulewiczowie; Mikołay Lubieniecki, y Marcin Bielski. -

Więc y tu znówu; *sanior & senior pars* (bo 31. Senatorow Kátolickich, przeciwko 3. PP: Dyssydenckim) tudzież y większa Liczbá podpisujących, stánęła *ex adverso* PP: Dyssydentom; A lubo Xiążę Rádziwił, Stárostá Zmudzki dołożył Klauzulę *non obstantibus ullis Protestationibus, Exceptis Decretis, exclusionibus, limitationibus, contra quas solenniter protestor*: przecięż taka Klauzulá, tym solennym, tak sítu Senatorow y Posłow, preestodycyom *inscias ire* żadną miarą nie może, dla wzwyż wyráżonych rácyi. Już tedy z tego wszystkiego pokázuie się dowodnie, że Artykuł o Pokoju y bezpieczeństwie Dyssydentow, lubo *in hoc tumultuoso, violento, & Calamitoso statu acephale Reipublice*, (zá uśilną nátárczywością, Fautorow Dyssydentow, ktorým Rzeczposp: pod ten czas Woyny Kozáckiey ulegáć musiałá) wszedł w tę Konfederacyą, y w te Pakta Conventa; przecięż żadną miarą, zá Práwo nie może bydź miány, dla zászłych, *in contrarium* Kontrádykeji, nie

tylko

tylko znaczney, ále y większey części Senatorow y Posłow. Zeby álbowiem, ten Artykuł zá Práwo, miał bydź miány; powiniénby był, od wszystkich trzech Stanow, *nemine renitente, reclamante & contradicente*, bydź ákceptowánym y ná Seymie ápprobowánym; gdyż tę Kondycyą: *precise & indispensabiliter* wymaga wszelkie Práwo, w wolnym; y *libere vetandi* prerogátywą zászycájącym się narodzie; iáko o tym opiewáią wyráżne Konstytucye, (Kázimierzá IV. w Nieszowey 1454. Jána Albráchtá ná Zieździe Piotrkowskim R. 1496. Alexándrá ná Zieździe Rádomsk: 1505. y Zygmuntá I. ná Seymach, Krákowski 1507. y Piotrkowskim 1538. ktore znáydziesz w *Łaskim pag: 115. Herburcie v: Constitutio: Sarnickim pag: 41. & sequ:)* Y iáko się tu wyżej námiénilo *pag: 26. Num: 3.*

80. Nie tylko ná Konwokácii tey Konfederacyi, nie tylko przy pisaniu tych Páktow Konwentow, ále náwet y przy sámym dáwaniu Suffrágiow, gromádne podobnym spósbem pozáchoodziły Protestacye, sítu Senatorow, Posłow, y Szláchty: ktorých tu imioná, y wyráżoną Sálwę, *de tenore* wypisuię.

Z Woiewodztwá Trockiego, (1.) Alex: Ludwik, X. Rádziwił, Supr: Marech; M. D. L. sal: jur: E. C. R.
Z Po,

Suffragia
ná Krolá
Kázimie-
rza, *per*
totum.

Z Powiatu Upitkiego, (2.) Michał Kázimierz Wołmiński, salvis juribus E. C. R.

Z Woiewodztwa Ruskiego, (3.) Mikołaj z Załusk. Krośnowski, Arcy-Biskup Lwowki salvis jur: E. C. R.

Z Woiewodztwa Mazowieckiego, Ziemi Czerskiej. (4.) Piotr Cieciszewski, swym y Bráćiey swey (5.) Sámuelá y (6.) Stániśławá imieniem podpisuię y ták dekláruię; salvis juribus contra Dissidentes Duc: Masoviae antiquis. & Privilegijs ac Decretis, eo in Passu latis.

z Ziemi Ciechánowskiej. (7.) Stániśław Krásiński, Kasztellan Ciechánowski, salvis juribus, E. C. R. ac Decretis. (8.) Báłcer Sárbienski, salvis juribus E. C. R. Decretis ac Protestat: Duc: Masoviae. (9.) Wálenty Muchowiecki, salvis juribus, & Decr: ut supra.

Z Ziemi Rożáńskiej, (10.) Marcin Mierzejewski, salvis in toto juribus ac Decretis Duc: Masoviae.

Z Ziemi Lwowskiej (11.) Alexy Boiemski, salvis juribus E. C. R. nec non Privil: & Decret: Ducat: Masoviae nomine. (12.) Casimiri Fratris (13.) & Johannis (14.) Martinus Casim: Podofski, similiter per omnia (15.) Woyciech Niedzwiedzki, imieniem swym, y Rodzonego swego. (16.) Tomási similiter per omnia. (17.) Stefan Niedzwiedzki, similiter p. o. (18.) Stanislaus, & (19.) Christophorus Dobrzeńscy, similiter p. o. (20.) Zygmunt Niedzwiedzki, similiter p. o. (21.) Stániśław Zaliński, salvis juribus E. C. R. nec non Privil: & Decret. Duc: Masoviae. (22.) Adrian Zaliński, similiter p. o. ut supra, suo & Germani sui (23.) Mathiae nomine. (24.) Hiac: Vladisl: Zaliński, suo & Germanorum suorum. 25. Casimiri ac Joh: Vladislaj; tum. (26.) Martini, & (27.) Stanisłaj

nislaj Sárndekich, nomine similiter p. o. (28.) Ignat: Zaliński, suo & (29.) Martini Zaliński, tum (30.) Stanisłaj & (31.) Martini Jgáńskich, nomine similiter p. o. (32.) Lucas Piotrowski, suo, & (33.) Thomæ, (34.) Gaspari, (35.) Adami, & (36.) Andreæ Piotrowskich, nomine, similiter p. o. (37.) Jan Jábłoński, suo & (38.) Christiani. (39.) Jacobi, (40.) Pauli, nominibus sim: p. o. (41.) Bartholomæus Choiecki-Mistrzowicz, simil. p. o. (42.) Adam Choiecki Jurkowicz, (43.) Thomas & (44.) Laurentius similiter p. o. (45.) Thomas, (46.) Boguslaus, (47.) Joh. (48.) Andreas Zaliński, similiter p. o. (49.) Thomas, & (50.) Albertus Czapski, similiter p. o. (51.) Leonardus, (52.) Andreas, (53.) Jacobus, (54.) Paulus (55.) Nicolaus, (56.) Thomas, (57.) Bartholomæus Polkowski, similiter p. o. (58.) Joh: (59.) Alexander, (60.) Albertus, (61.) Casimirus, (62.) Stephanus Zaliński, similiter p. o. (63.) Alexander, (64.) Albertus, & (65.) Paulus, suo, & (66.) Ægidij nomine, Zaliński, similiter p. o. (67.) Albertus. (68.) Andreas, (69.) Stephanus, (70.) Maximilianus Brochowski, similiter p. o. (71.) Hiacynthus, (72.) Stephanus Hiacynthus, (73.) Origenes, (74.) Casimirus, (75.) Sebastianus, (76.) Johan: Młodzieiowski, similiter p. o. (77.) Salomon, (78.) Albertus (79.) Sebastianus, & (80.) Jacobus, Krásnodębski necnon (81.) Martinus de Mroccki, similiter p. o. (82.) Adrianus, (83.) Albertus, (84.) Joh. (85.) Andreas, (86.) Stanislaus, (87.) Nicolaus, (88.) Petrus, & (89.) Paulus Rapiński, sim: p. o. (90.) Stanislaus, (91.) Adamus, (92.) Joh: (93.) Simon: (94.) Stephanus, (95.) Nicolaus, (96.) Al-

bertus Polkowsky, similiter p: o: (97.) Martinus, (98.) Laurentius, (99.) Petrus, (100.) Joh: (101.) Albertus, (102.) Christophorus, (103.) Alexander Suchodolsky, similiter p: o: (104.) Jacobus, (105.) Lucas, (106.) Vincentius, Suscy, similiter p: o: (107.) Paulus (108.) Andreas, (109.) Nicolaus, (110.) Christophorus, (111.) Nicodemus Zabokliccy, sim: p: o: (112.) Thomas, Suchodolski, suo & (113.) Christophori nomine similiter, p: o: (114.) Jacobus Grudzki, suo, & (115.) Bartholomæi, (116.) Adami, (117.) Stephani, nomine sim: p: o: (118.) Joh: Złomicki, (119.) Joh: Czerwiński, similiter p: o: (120.) Alexander Ciołek, suo & (121.) Thomæ, (122.) Pauli Kobylski, nomine, tum & (123.) Joh: Cieciszewski, sim: p: o: (124.) Adam Jozef Stuchowski, similiter p: o: (125.) Stephanus, suo & (126.) Hyacynthi, ac (127.) Stanisłaj Stuchowski, nomine, similiter p: o: (128.) Piotr Cieciszewski, suo, & (129.) Samuelis ac (130.) Stanisłaj, nomine similiter p: o:

Z Woiewodztwá Ráwskiego, z Ziemié Ráwskiej, (131.) Jędrzey Grudziński, Woiewodá Rawski, salvis in toto juribus E: C: R: & Protestationibus Decretisq; Duc: Masoviae. (132.) Kápter Zygmunt Lipiski, Káptellan Rawski, temiz słowy. (133.) Jan Albracht Lipiski temiz słowy. (134.) Samuel Lipiski, temiz słowy.

Z Woiewodztwá Málborskiego: (135.) Jakub Weyber, Woiewodá Málborski (136.) Hektor Wilczenski, salvis p: o: E: C: R: prerogativis. (137.) Fabianus Milewski, (138.) Stánisław Bierkowski (139.) Stánisław Loká, (140.) Martinus Szelski, (141.) Stanislaus Augustynowski, (142.) Piotr Alexander Lewáld, (143.) Sta-

Stanislaus Wolski, (144.) Ignatius Bystrám, (145.) Adam Gárczyński, salvis p: o: juribus Priv: & Imm E: C: R: Z Woiewodztwá Pomorskiego: (146.) Jan Wąglkowski, salvis p: o: juribus E: C: R: (147.) Adamus Przeworski (148.) Stanislaus Komorowski, (149.) Mikołay Konárski, (150.) Michał Rautenberg Kliński, (151.) Eremian Dębiński, (152.) Balthasar Bystrám (153.) Stanisl: Białochowski, (154.) Piotr Lewáld Powálski, (155.) Andreas Alexander Gálemski, (156.) Valentinus Casimirus Berkowski, (157.) Piotr Tuchołká (158.) Jan Powálski, salvis juribus & immunitatibus E. C. R. &c:

Mamy tedy 158. tak Senatorow iáko Posłow y Szlachty w tych Suffragiach, przeciwko Dyssidentom, temi Sálwami protestujących się. A Dyssydentow też siła remanifestujących? dwóch tylko szczegulnie w całej Koronie, y to w iednym Woiewodztwie Pomorskim czytam; Gerardá Denhoffa Woiewodę Pomorskiego y Jędrzeiá Bogorskiego; *Raros nantes, in gurgite vasto.*

81. Recess Konstytucyi Seymu Krákowski-go Coronationis; w następującym Roku 1649. miánego; tak opiewa: *Ponieważ ná tym Seymie, Exorbitancye y Postulatu Woiewodztw skutku swego odnieść nie mogą, tedy wszytkie te sprawy, iáko to Religią Grecką, Dissidentium securitatem honorum & bonorum &c, &c. do przyszłego odkładamy Seymu - nie idzie tu o Liberum Exercitium Re-*

Konstit.
Kraków:
1649.
pag: 20.

ligionis Dyssydentow; ale tylko *de securitate honorum & bonorum*; to jest *de immunitate, ab infamia; & confiscatione bonorum*. Y to y takie ubezpieczenie, nie jest miáne do tych czas za Prawo, kiedy jego postanowienie do przyszłego dopiero odkładają się Seymu.

82. Y na powtornym tego Roku Seymie Wárszawskim; tą znowu materya podobnym, y słowo w słowo, do pierwszego konformującym się Reccessem, do dalszego odłożona jest czasu.

83. Znowu na Seymie Wárszawskim 1650. tą materya, *securitatis, honorum & bonorum* Dyssydentow w trąnsląps poszła; y iuz nawet o niey ani Reccessu, ani żadney nieznaýduię wzmianki, w Konstytucyi tegoroczney. tylko; *in Collectione, Iurium Dissidentium*, czytają assekuracją *favore* ich; (y to nie wszystkich *genericè* Dyssydentow *in Religione Christiana*, ale *specificè* Ewangelikow) daną, a od Krola, X. Prymala Macieja *Lubińskiego*; y Marszałka *Pofelskiego* *Bogusława Leszczynskiego* Generala Wielkopolskiego podpisaną: sub data w Wárszawie R: 1650. 6. *Januarij*; ale że tą assekuracją była *subreptitè* otrzymana, ztąd się pokazuje, że w niey dołożono tę Klauzulę: *non obstantibus quibusvis Protestationibus, in contrarium factis vel faciendis*; Ktora, zda się znośić *liberam vocem vetan-*

Konfyt:
Wársz,
1639.
pag: 24

pag: 30

di;

di; niby usiłuię *onerasam injungere legem* y prawie *despoticum sapit sancitum*. Ale *dato non concessio*; że tą assekuracją jest *rite & legitime* otrzymana, przecięz w niey dołożona jest niżej pierwszą Klauzulę znosząca taka Sálwá: *salvum juribus Ecclesie Catholice Romane, ac Ducatus Masoviae*. Ale choć by y tey Sálwy nie było; przecięz tą assekuracją, żadnego nie ma waloru; gdyż iey żadna nie nastąpiła, na następującym Seymie ratyfikacją, którą *sub sequendam presupponit*, tąz sama Assekuracją, kiedy się od tych słow zaczyna: *Assicuratio DD: Evangelicis data; que in futuris Comitibus ante omnia approbari debet*. Gdyby tą assekuracją miała mieć *vim legis* toby iey nie należało było Krolowi podpisywać; gdyż lubo sam; *primum*; ale nie *solum constituit Reipublice Ordinem* ani bez Senatu y Rycerstwá; żadnego stanowić nie może Prává. Nie należałoby było ani Prymasowi tey podpisywać assekurácii, gdyż lubo jest głową Senatu, nie jest iednak sam całym Senatem, ani by mu należało podpisywać się; *suo & DD: Episcoporum in comitijs presentium nomine*, nie mając na to żadnego od swoich Konfratrow Biskupow, zezwolenia y Plenipotencyi. Aniby też náostatek należało tę assekuracją podpisywać Marszałkowi *Pofelskiemu*;

R3

bo

bo albo by ją podpisywał swoim; albo całej Izby Poselskiej, Imieniem nie mógł swoim, *quā* Marszałek Poselski; gdyż ten Sejm zaczęty dnia 22. Listopada skończył się dnia 4: Stycznia. Ta zaś assekuracja datowana jest dnia 6. Stycznia. A zą tym już po skończonym Sejmie, y po expiracyi Marszałkowskiej funkcyi; nie mógł podpisywać całej Izby Poselskiej Imieniem, gdyż nie miał żadnego, ná to zlecenia; y żadney o tym nie miał wzmianki w Konstytucyi tego Seymu; y to gdyby tak podpisywał, to iáko Xiąże Prymas dołożył: (Lubo nie należyćie): *suo & DD: Episcoporum nomine*: podobnym sposobem; dołożyłby był; *suo & totius Ordinis equestris nomine*. Ktorey formuli nie dołożył, á zą tym; podpisał tę assekuracyą; nie iáko Marszałek, bo już nim byđż przestał, (áni nim byđż mógł ná przyszłym Sejmie, dla zachodzący alternaty) áni iáko Poseł, (bo już po expiracyi Seymu) ále tylko iáko prywatny Szlachćie y Ziemiánin. Z tych racyi, niech káždy zważy: ieżli máią racyą PP: Dyssydenći, tak dálece sobie poważać y szacowác tę assekuracyą, y czy powinni jey oryginał, w Archiwách *Küstrińskich y Berlińskich*, zachowywác y konserwowác? kiedy ten skrypt; nie może się názwać *Asscuratio securitatis bonorum & honorum*,) ále tylko *Asscuratio*

tio Pretensionis PP: Dyssydentow, który podpisałi Krol; Prymas y Marszałek Poselski; nie approbując, rátyfikując; ále tylko approbacyą, y rátyfikacyą obiecując.

84. Ani ná Sejmie Roku 1652. áni w nástępującym Roku 1653. żadney nie znáyduię wzmianki o tey assekuracyi Dyssydentow. Tylko w Konstytucyách Roku 1654. taki czytám Recess. *Pretensya Dissidentium in Religione Christiana; ratione pewnego skryptu, iż ná tym Sejmie uspokojona byđż nie mogła, do przyszłego odkładamy* - Nie nazywa tu ten Recess; tę assekuracyą, Práwem, Poślánowaniem, Konstytucyą, ále tylko pewnym skryptem, który PP: Dyssydenći nie *alleguią*; ále *pretendaią*.

Constitut.
1654.
pag: 8.

85. Roku 1655. podobnym y słowo w słowo do pierwszego zgadzaiącym się Recessem; tá pretensya PP: Dyssydentow, ratione tego skryptu, do przyszłego Seymu znówu jest odłożona. w Recessie zaś Roku 1659. Lubo *inter Materias recessus*, Koekwacya, exorbitancye, *postulata* Woiewodztw y Ziem, są specyfikowane; żadney już iednak, o tey Pretensyi Dyssydentow nie uczyniono wzmianki.

Constitut.
1655.
pag: 70.

86. We trzy lata potym, to jest Roku 1658: Sejm

Seym Wárszawki, wiekopomną y żarliwością o wiary pełną Konstytucyą (która się na swoim miejscu niżej położy) z całej Polski: sektę Nowo-chrześcianców, alias Aryanów; wiecznemi bannizował czasy: Co się zaś tycze Dyssydentów; już tego Seymu Recess, nie *specifi* ich Pretensyą *rati-* *one* tej assekuracyi, ale *in genere*, wszystkie exorbitancye y *desideria* Woiewodztw do przyszłego odłożył Seymu.

Constitut:
1658.
pag: 79.

87. Alleguje tu Compilator Praw Dyssydenckich; zawartych z Elektorem Brandeburskim Roku 1658. a w Roku następującym aprobowanych od Rzeczy Pospolitey Paktów *Welanyskich*, y *Bydgoskich* Artykuł 7. który tak *sonat*; *Ser: Rex Pol: & Resp: promittunt, quod in casu Devolutionis nihil in pre-judiciu tam Augustano-Lutherane, quam Augustano Reformato Religionis innovabunt, aut attentabunt* ale ten Artykuł wniesiony; *si & in casum* nie przypada *ad nostrum casum*, y bynajmniej nie faworyzuie, ani ubezpiecza naszych Dyssydentów Polskich, a ztym go mijam.

88. Niemniej y Paktą Oliwkie Roku 1660. zawarte: od niegoż allegowane bynajmniej nie ubezpieczają naszych PP: Dyssydentów, taką Sólwą *salvo libero. uti ante bellum viguit, in predictis Ci-*

Artic: 8.
Paragr:
3.

vita,

vitatibus Catholica & Evangelica Religionis exercitio gdyż lubo Ewangelikom równie z Kátolikami przez te Paktą, zezwolone iest; *liberum exercitium Religionis*, to iednak ściągac się nie powinno, na całą Polskę; ani na całe Prussy; ale szczegulnie na same Pruss Polskich Miasta; ktore pod władzą Krola Szwedzkiego zostawaly; iako *sonat* ten Artykuł - *Civitatibus Prussie Regalis, que in possessione Regis Svecie hoc bello fuerunt, manebunt Iura, libertates & Privilegia, quibus potite sunt ante hoc bellum.*

89. W Roku 1667. na Seymie Wárszawskim, ową assekuracyą (od Krola Dyssydentom daną, Roku 1650.) aprobowaną bydz twierdzi, P. Compilator Praw Dyssydenckych, przez tego Seymu Konstytucyą: *titulo - Approbatio skryptu, do Metryki Kancellaryi Naszey Wielkiej Koronney podanego ktorego tu własne klade słowá. Novissime Comitijs Anni 1667. Rex datam olim, primis suis Comitijs, Dissidentibus assecurationem, lege publicá firmavit, y przywodzi na to samą Konstytucyą temi słowy wyrażoną. Skrypt pewny, ręką naszą ieden, a drugi ręką Najwielebniejszego Xiędza Arcy-Biskupa Gnieźnińskiego y Wrodzonego Marszałka Poselskiego podpisany; y do Akt Metryki Kancel-*

pag: 4.
Constit:
1667.

pag: 33.
Art: 44.

S

cella-

cellaryi Nászey Wielkiej Koronney podány, lege presenti, in toto approbuiemy, Przyznam się, że primo intuitu, czytając tę allegacyą, wszelki pozor mającą, dubius anceps, & anxius hesi; gdyż aliquam perplexitatem wnośli; właśnie podobnie, Asskuracycy Roku 1650. y skryptu ad Archivum 1667. circumstancye, kiedy y támtá, y ten, ná dwie ręce spisane, y támtá y ten rękami Krolá, Prymása, y Marszałká Seymowego; znaydują się podpisane. Lecz P. Compilator, to płonnie allegując; toto celo aberrat; bo ten skrypt ad Archivum, który jest wzwyż położoną Konstytucyą approbowany, nie jest skrypt iáki dawny; Roku 1650. ále skrypt, tegoż Roku 1667. spisany; y jestci w prawdzie rękami Prymása, y Marszałká Pofelskiego ztwardzony, lecz nie od Mácieia Lubinskiego, y Bogusława Leszczyńskiego, (iáko Asskuracya Dyssydentow) ále Mikołáia Prázmonskiego, y Jędrzeia Kotowiczá podpisany; Rowem; nie o ubezpieczenie PP: Dyssydentow, ále o zaciągnięcie postrońnych pod czas Woyny posilkow traktuie, iákom po długiey inwestygacyi doszedł z samego; (tego skryptu ad Archivum) oryginału; który się znayduje w Archivum Regni Warszawskim, w szufladzie, sub Lit: C. ktorego to oryginał oblatę, dla więkzey pozyskania wiary, tu de tenore kładę. Actum

Actum Varšaviz Feria 3. ante Festum Nativitatis S. Joh: Bapt: proxima die 21. Junij A. D. 1667.

Oblata scripti Comitialis.

Joh: Casimirus &c. significamus &c. Quod veniens personaliter ad Acta Cancellarię Metricę Regni Nob: Carolus Joh: Wolski, Gen: Andreę Kotowicz, Notarij M. D. L. Capitanei nostri Grodnensis, Nuntiorum Terrestrium, in proximę præteritis Comitijs Regni Generalibus Mareschalci, famulus, nomine ejusdem obtulit, ad, Actis presentibus ingrossandum Diploma, seu scriptum Publicum ratione subsidiorum externorum autoritate totius Conventus Regni Generalis, cunscriptum & lege Publica titulo. Approbatio scriptu do Metryki &c. Folio 4. sancitá approbatum, manu nostra Regia, tum & Jll: in Xto: Patris Domini Nicolai Prázmonski, Archi-Episcopi Gnesnensis Regni Primatis, &c: nomine totius Senatús, nec non præfati Generosi Andreę Kotowicz, Mareschalci, nomine Generosorum Nuntiorum Terrestrium subscriptum, & sigillo majori Regni obfirmatum, vacuum spatium, & in eo, lineam subductam habens ----- una cum Paragrapho, in margine, manu ejusdem Gen: Mareschalci adscripto & subscripto, sanum, saluum & illasum, omniq; suspicionis notá carens, petens illud suscipi; cujus quidem Diplomatis, seu scripti, tenor sequitur estq; talis. JAN KAZIMIERZ, &c: oznáymuiemy &c: Jż dla nie dotrzymania Wiary Tatarskiej y rozgromienia Woysk; ex consilio wielu PP: Senatorow przy boku Nászym będących, przyszło auxiliares apud viciniore Principes, szukać copias, wczymeśmy Przyacielską od nich

odnieśli deklaracyę &c: &c: Dan: w Wársawie, na Seymie wálnym Kor: dnia 18. Kwietnia. Roku 1667.

JAN KAZIMIERZ Krol.

Mikołay Prązmonski, Arcy Biskup Gnieźnienski, Prymas Korony Polski, y W. X. Litewskiego, Jędrzey Kotowicz Pisarz W. X. Litew: Marszałek Koła Poselskiego.

Paraphi, in margine scripti, ejusmodi est Linea subducta: Dla tego że się Rzecz-Pospolita nie zgodziła, jeżeli dwu niedzielną, albo sześć niedzielną Sejm, ma być złożony, dana jednak potestas Krolowi Imięci złożenia takiego, iaki videbitur. Jędrzey Kotowicz, (ut supra) &c:

Jest y druga w tychże Konstytucyách R. 1667. immediate przed tą, (o którą grą idzie) położona pag: 3. Konstytucya, titulo Reassumpcyja Konstytucyi, o skrypcie ad Archivum danym: Lecz y ten skrypt ad Archivum dany, (o którym tu wzmianka) nie ma nic w sobie, favore Dyssydentow, y nie jest in materia Religionis, ale tylko względem Woyská dyspartycyi, in ordine, do zapłaty, stipendiorum, ad proportionem Symple Podymnego Anni 1661. y ratione Konsistencyi na ten czas Woyská Zaporowskiego, á Woiewodztwom Bracławskiemu Kijowskiemu y Czernichowskiemu, fluży iákom doszedł; z Oryginału tegoż skryptu, który się podobnie w Metryce Koronney znáyduie.

Już tedy pokázuie się ztąd dowodnie, że Pan Compilator Praw Dyssydenckich, nimis impudenter,

ter & imprudenter, alleguie tę Konstytucyá Seymu Roku 1667. udawiając iákoby była pro parte Dyssydentow ferowana, y approbacyá ássekuracyi Roku 1650. im danej, maiaça. Impudenter, ze quid pro quo; zaciągnienie postronnych posiłkow, za ubezpieczenie Dyssydentow udáie; Imprudenter ze nie rozumiejąc, naturam; skryptow ad Archivum śmieźnie sobie imáginował, iákoby ten skrypt ad Archivum Dyssydentom flużył Albowiem, scripta ad Archivum podane y przez konstytucyę approbowane; bywają tylko dawane dla zachowania sekretu, w iákicyz circumstancyi, y poki tá circumstancia trwa; poty y skrypt; á potym materia deficiente evanescit. Już tedy, przez tę Konstytucyá; nie mogła żadną miarą zayść Approbacya; Ássekuracyi Roku 1650. Dyssydentom danej, bo táka Approbacya nie byłaby rzecz, ani sekretna, ponieważ, gdyby de facto subsecuta fuisset; powinnyby była eo casu ad cunctorum notitiam, (ut ad executionem demandari potuisset,) deveniri; ani táka Approbacya byłaby iákiemu tylko czasowi flużaca; lecz owszem permanentiam ac perpetuitatem za sobąby pociągáć musiała. A zátym táka Ássekuracya nie mogła żadną miarą; per scriptum ad Archivum bydz approbowana. A że Pan Compiler, żadney inszey (oprocz tey frivole & hallucinanter wniesionej)

nie álleguie Konſtytucyi, tę áſſekurácyą ápprobua-
iácyey, áni żadney állegowác może; Więc *dilucidè*
patet, że tá Approbácyá, nigdy *in rerum naturâ* nie
była, á iezli Approbácyá nie náſtąpiła; toć y Aſſe-
kurácyá, (ná ktorey ſię ták bárdzo funduią y záſa-
dzáią PP: Dyſſydenći) ſzyię łomác muſi.

90. Roku 1668. náſtąpiła nieſtychána do-
tąd Abdykácyá; Krolá Janá Káżimierzá; *periculi*
plenum Regis à Regno diſportium; y od tego też cza-
ſu, Oyczyzná náſzá; w Wierze Kátolickiey umo-
cniona, dawác zaczęła *libellum repudiij; ancillanti.*
w tym Pańſtwie *heresi, ac ſuperinducta, in locum*
Sarai Agar; Dotychczas gorę brátá, niepomiarńko-
wána PP: Dyſſydencto w zuchwáłoſć; od tąd, *caſu*
graviore ruet, & unde erupit, experietur facilem
deſcenſum averni; Ogłáſza pod tym Rokiem tákie
bándo, ſamżé Compilátor Praw Dyſſydenckich,
tymi ſłow; *Hactenus ſecuritas Diſſidentium in Po-*
loniâ, tot Regum Iuramentis, tot legibus publicis
firmata; conniventia & promiſſe emendationis ni-
miâ dilacione luxabatur, abhinc libertatis reſtrictio-
ne, violentius quaffanda, ac demum, infeſtarum le-
gum ſanctione convellenda; Ktorych taką niech mi
ſię tu godzi przypisác Párodiją. *Hactenus, libe-*
rum exercitium Religionis, & ſecuritas Diſſidentium

Gen: 16.

pag: 33.
Art: 45.

in

in Polonia; quinç, Confederationibus, in Republicâ a-
cephala, turbulentis; totidemq; obreptitijs adeoq; nul-
lis; Regum Iuramentis, tentata, at nullis legibus pu-
blicis, à tribus Ordinibus concorditer promulgatis, ob-
tenta, renitentia; & pretense Confirmationis conti-
nuâ denegatione luxabatur, abhinc libertatis, imo ve-
rius licentia reſtrictione violentiâ. conquaffanda,
ac demum ſanctiſſimarum legum ſanctione, penitus
abolienda. Co do Konfederácyi Wárszawſkiey: te-
go Roku; znáyduię w niey prawdzie; powtorzone
favore Dyſſydenctow, Artykuły Konfederácyi, ták-
że Wárszawſkiey Roku 1632. ále już przecię,
z niektórymi przydatkami y reſtrykcyámi. A na-
przed, záraz po háryndze, nayıpierwſzy w niey
czytam punktáki, (ktory ſię w zwyż miánowaney
R. 1632. nie znáyduie Konfederácyi;) *Ponieważ*
wsytkich Pańſtw ugruntowanie, in vero Dei
cultu & Religione ſubſiſtit; przez tę Konfederácyą
náſzę; Iuribus & Privilegijs Orthodoxe Romane
Catholicae, & ritus Graeci unitorum Eccleſie, ni-
komu derogare nie pozwalamy, y owſzem przy obro-
nie tegoż Koſciółá Świątego: & immunitatibus one-
go, ſtátecznie przykłádem Przodkow náſzych ſię opo-
wiádamy, y przy nich záwſze ſtawác obowięzuiemy.

91. Powtore, iáko przez Konfederácyą Ro-
ku

Confed:
Varſaw:
1668.
pag: 1.

Confede:
Varso:
1632.
p. 4: 2.
& 1668.
pag: 4.

ku 1632. tak y przez tę ostatnią; w Miastach tylko Krolewskich, (toć ani w wioskach Krolewskich; ani w Miastach lub w wioskach Duchownych y Szlacheckich;) y to tylko w Zborach od siebie in presenti na to erygowanych; (toć nie w Zborach, in subsequenti vel in posterum erigendis;) pozwolone jest PP: Dyssydentom, Religionis exercitium; y to tylko usu non Iure, iako wyraźnie opiewają te dwie Konfederacye. Y lubo w tey posledniej, per sphaera Typi; tak jest wyrażono; Religionis exercitium usum mieć mogą. Sama iednak Konstrukcyja Grammatyczna czytać káže. Vsu (to jest; non ex vi alicujus legis, primitivè obtenta, sed per solam conniventiam ac tolerantiam) mieć; (nie powinni, imperativè, ale permissivè) mogą. iakosz się tak znayduie, w Konfederacyach Roku 1632. y 1648. pag. 3.) Gdzie zaś Zborow na to wyłączonych nie mają, tam ich ad evitandos tumultus erygować nie będą. Te są formalia; Artykułu Dyssydentom służącego w tey Konfederacyi R. 1668. stosującego się, aż do tych słow inclusive, do pierwszych Konfederacyi 1632. y 1648.

92. Następują po tych słowach, w tey posledniej Konfederacyi, dwa punkta, de novo przydane y w owych dwóch dopiero wspomnionych
nie

nie znaydujące się; ktore samże P. Compilator, twierdzi bydz: in summi libertatis Evangelicorum prejudicium adjecta. Pierwszym Punktem; od wolności odprawowania Nabozeństw w prywatnych domach, w tych Miastach Krolewskich, gdzie Dyssydeni Zborow swoich nie mają, są excypowani gminni y służbisci Ludzie; y takie Nabozeństwa mają się odprawować, sine conventiculis, sine Concionibus, sine cantionibus; Punkt ten, tak de tenore sonat: A Xięstwo Mazowieckie, przy Prawach swoich, intuitu Religionis, wcale zachowujemy, wśakże, Nabozeństwa swego PP: Dyssydeni, w Gospodach, y na Akty publiczne, lub na sprawy swoje, y sądowe realne przyjeżdżający, y przy Dworze Pańskim się bawiący; (exclusis iednak plebeiorum servitoribus,) bez schadzek, Kazañ, y spiewania zżywać bezpiecznie mogą.

93. Drugi punkt w tey Konfederacyi de novo dołożony, nie tylko Aryanow lege publica proscriptos, ale też, y wszelkich odszczepieńców; od Kátolickiej, y Greckiej Uniackiej wiary; do innych Religij napotym przechodzących, excypuje z tey Konfederacyi, nakazując oraz; aby o Apostazy konwinkowani, in foro fori wygnaniem byli karani. Ten punkt tak, de tenore sonat. - Ariani id-

ko lege publicâ proscripti, ani Apostatae à fide Catholicâ Romanâ; & Unitorum abhinc transeuntes, nie máią się pod tę Konfederacyą podsywać, y owsem w sytkie Konstytucye o Aryánách ferowane reássumuiemy, y stwierdzamy; perpetuis temporibus; y żeby in quovis subsellio, etiam w Kápturách, teraz tempore hujus interregni, z káżdym Nowokrzczeńcem, utriusq; sexûs, & fautoribus illorum, seźliby się w Koronie lub w Wielk: X: Litew: znáydownáli, do Exekucyi, ad cujusvis instantiam, to Práwo przywodzone było, wárujemy, Apostata zás pomienieni, abhinc conviçti, in foro fori, exilio, máią być karáni.

94. Lubo w tey Konfederacyi; pierwszy poharyndze Artykuł, *satis superq; providit*, Kátolickiey wiary *indemnitati*; Lubo w Artykule, *exercitij, Religionis Dissidentium*; dostateczne zaszły restrykcy; Lubo w przerzeczonych dwóch punktách, potrzebne, y *latam sumptionem* znoszace są dołożone excepcye y explikacye, z tym wszytkim, y ná tę; y inne z dawney Konfederacyi R. 1632. powtorzone Artykuły; Dyssydentom, Bużace, nie zaszedł *unanimis consensus*, Stanow, przy zachodzących, ná tę Konfederacyą *quo ad puncta Dissidentibus faventia*, gromádných Mánifestacyách y protestá-

testacyách, ktore się pokazuią; z tych; ktore tu *de senore* kládę podpisow.

(1.) Nicolaus Prazmowki, Primas Regni, salvis per omnia juribus & immunitatibus Ecclesiae Catholicae Romanae. (2.) Andreas Trzebicki Episcop: Cracov: salvis juribus & Imm: E. C. R. (3.) Casimirus Florianus Dux Czartoryjski, Episcop: Vladislav subscribo, excepto Articulo Confederationis de Dissidentibus à fide Catholicâ. (4.) Alexander Sápichá, Episcop: Vilenen: salvis juribus E. C. R. &c. (5.) Stephanus Wierzbowski, Episcopus Posnaniensis, subscribo, salvis juribus Privilegijs & decretis Ducatus Masoviae, & protestor, contra ea omnia, quae in favorem Dissidentium acta sunt. (6.) Joh: Gembicki, Episcop: Plocens: subscribo, salvâ in omnibus Catholicâ Orthodoxâ Religione, nec non juribus Privilegijs Decretis, contra Haereticos Ducatus Masoviae servientibus. (7.) Joh: Stephanus Wydzgá, Episcop: Varmiensis salvis per omnia juribus & Imm: E. C. R. (8.) Thomas Leżeński, Episcop: Luceorien: idem. (9.) Stanislaus Sarnowski, Episcopus Premisliensis, excepto Articulo Confederationis, circa Dissidentes de Religione, & salvis per omnia juribus E. C. R. (10.) Andreas Ossowski, Episcop: Gulmen: Vice-Cancell: R: subscribo Juribus Ecclesiae, & indemnitate Reip: per omnia salvis. (11.) Stanislaus Wárszycki, Castellanus Cracov: salvis juribus, Ecclesiae Orthodoxae, & Reip: & Palat: Masoviae. (12.) Joh: Tárto, Pal: Sandomir: salvis per omnia juribus E. C. R. & Pal: Masoviae. (13.) Michał Kazimierz Pác, Kásztellan Wileński, Hetman W: Litew: nie naruszając w niwczym Praw Kościoła S:

Rzymskiego, także Statutów y Przywilejów W. X. Litu Mazowieckiego y Podlaskiego (Woiewodztw) contra Dissidentes in Religione, non obstantibus quibusvis illorum Protestationibus. (14.) Joh: *Opalinski*, Pal: Califfien: salvis jur: E. C. R. (15.) Nicol: *Stephanus Pác*, Palat: Trocen: salvis juribus E. C. R. ad indemnitate jurium Reip: Polonæ & M. D. L. (16.) Władysław *Leszczyński*, Woiewodá Łęczycki, salvis juribus E. C. R. & Ducatus Masovix. (17.) Stanisl: Joh: *Jablonowski*, Palat: Russiæ; salvis juribus E. C. R. Prussix & Masovix. (18.) Vladislaus *Rey*, Pal: Lublin, salvis juribus E. C. R. (19.) Joh: *Lipski* Pal: Raven: salvis juribus E. C. R. Decretisq; Duc: Masovix. (20.) Mikołaj *Ciechanowski*, także salvis per omnia jur: E. C. R. Prussix, & Masovix. (21.) Jan *Gniński*, Woiewodá Chełmiński, salvis juribus E. C. R. Prussix & Masovix. (22.) Albertus *Emericus Mleczko*, Pal: Podlachix salvis juribus Religionis Catholicæ &c: (23.) Stanisl: *Casimirus Bieniewski*, Palat: Czerniechovien: salvis juribus E. C. R. (24.) Stanisław *Witowski*, Káztellan Sandomirski, salva E. C. R. (25.) Stan: *Skarszewski*, Castellanus Voynicien: salva immunitate E. C. R. (26.) Alexander *Sielski*, Castellanus Gnesn: salva imm: E. C. R. (27.) Andreas Maximilianus *Fredro*, Castell: Leopold: salvis juribus E. C. R. (28.) Damian *Kretkowski*, Káztellan Chełmiński, salvis juribus, E. C. R. decretisq; Duc: Masovix. (29.) Bernard, *Gosdzki*, Káztellan Czerski, salvis juribus Duc: Masovix (30.) Mikołaj *Tholibowski*, Káztellan Słoński salvis juribus E. C. R. (31.) Jan *Sobiecki*, Marszałek y Hetman W. Koron: juribus

&

& indemnitate Reipublicæ per omnia salvis. (32.) Krzysztof *Pác*, Kánclerz W. Litewski, juribus E. C. R. Duc: Litvaniæ, Masovix, Podlachix, & indemnitate Reipubl: per omnia salvis, & cum Protestatione nullitatis, wśzytkiego tego; co się przeciwko Prawom Przywilejom, y zwyczajóm działo. (33.) Michał *Kázmierz X. Rádziwil*, Podkánclerzy, y Hetman Polny Litew: salvis per omnia jur: E. C. R. & indemnitate Reipubl: (34.) Jan Andrzej *Morstyn*, Podkárbi W. Koron: salvis juribus E. C. R. (35.) Joh: *Clemens Bránicki*, Marszałek Curix R: salvis juribus E. C. R. Duc: Masovix, & Pal: Podlachix. (36.) Jan *Chrapowicki*, Marszałek Kołá Pofelskiego, salvis jur: E. C. R. (37.) Jan *Pieniążek* salvis juribus E. C. R. (38.) Jan Stanisl: *Korzeniewski*, salvis juribus E. C. R. (39.) Andrzej *Sobocki*; salvis juribus E. C. R. (40.) Michał *Leo Drucki Sokolński*, salvis juribus E. C. R. utriusq; ritus & Privilegijs & Decretis M. D. L. & Duc: Masovix. (41.) Cyprian *Paweł Brzostowski*, Referendarz y Pisarz Litewski salvis juribus E. C. R. utriusq; ritus, nec non juribus M. D. L. Masovix, & Pal: Podlachix. (42.) Jan *Zenowicz*, salvis juribus & imm: E. C. R. (43.) Stanisl: *Zenowicz*, salvis per omnia antiquis juribus E. C. R. (44.) Gábryel *Kázmierz Gorski*, salvis juribus, E. C. R. & Iur: M. D. L. circa Officia Dissidentibus in Religione, non conferenda, illorum Protestationibus non obstantibus. (45.) Hieronim Michał *Komornicki*, salvis per omnia juribus E. C. R. & Iur: Duc: Masovix, tum & salva per omnia indemnitate Reipubl: (46.) Andrzej *Kotowicz*, Pisarz Litu zachowując wcale Práwá tegoż

T

Xis.

Xieſtwá, względem rozdawania Dignitárſtw, y urzędow Kátolikom Rzymſkim, tákże Práwá Woiewodztwá Mázowieckiego, Podláſkiego, względem Religij Kátolickiey Rzymſkiey non obſtantibus quibusvis in Religione Diſſidentium Proteſtationibus. (47.) Jan *Lubáński ſnatowicz*, ſalvis juribus E. C. R. (48.) Michał Kázimierz *Wulmiński*, ſalvis juribus E. C. R. (49.) Kázimierz *Zapolski*, ſalvis juribus E. C. R. & Reip: (50.) Nicolaus *Mycielſki*, ſalvis juribus E. C. R. & indemnitate Reipub: (51.) Hieronim *Olſonſki*, ſalvis juribus E. C. R. (52.) Stefan *Sarnowſki*, (53.) Miłkołay *Bykowſki*, (54.) Rafał *Leſzczyński*, (55.) Mátusz *Ryſiński*, Poſłowie Łęczyccy, ſalvis per omnia juribus, E. C. R. (56.) Jan Károł *Bilewicz*, ſalvis juribus E. C. R. utriusq; ritus & ſalvis Privilegijs D. Samogitiæ. (57.) Andrzej Kázimierz *Gielgud*, ſalvis juribus & Privil: M. D. Lit: circa dignitates & Officia Catholicis Romanæ Eccleſiæ conferenda (58.) Spyttek *Pſtrokonſki*, Regent Kanc: W: Koron: ſalvis juribus Privil: Decretis Duc: Maſoviæ & M. D. L. ratione Fidei Catholicæ Romanæ. (59.) Páweł Jan *Sierákowſki*, E. C. R. & Duc. Maſoviæ jur: Privil: & Decr: per omnia ſalvis. (60.) Hiacynth *Tholibowſki*, ſalvis per omnia juribus E. C. R. & Privilegijs Decretis Duc: Maſoviæ. (61.) Piotr Felician *Telephus*, ſalvis juribus E. C. R. & (62.) Jan *Firley* ſalvis per omnia jur: E. C. R. (63.) Marcyan Zbigniew *Korſák*, ſalvis juribus E. C. R. utriusq; ritus. (64.) Piotr *Szołuchá*, idem ſentio. (65.) Boguſław Kázimierz *Máſkiewicz*, ſalvis juribus E. C. R. (66.) Alex: *Slizien*, ſalvis juribus E. C. R. (67.) Bázyl *Piaſeckí*,

ſeckí, ſalvis juribus, E. C. R. (68.) Mátusz *Prze-
ciſonſki*, ſalvis juribus E. C. R. (69.) Páweł *Mo-
ſtonſki*, ſalvis juribus E. C. R. (70.) Andrzej Ká-
zimirz *Bráński - Bielecki*, ſalvis juribus E. C. R. utri-
usq; ritus. (71.) Sámuel Jerzy *Prázmonſki*, Cho-
ráży Nadworny Koronny, E. C. R. & Duc: Maſoviæ
Privilegijs, Decretis Proteſtationibusq; contra Arti-
culum Confæderationis, in rem Diſſidentium in Re-
ligione, formatum, emanatis, per omnia ſalvis. (72.)
Remigian Konſtány *Láſſocki*, ſalvis p. o. E. C. R. &
Duc: Maſoviæ juribus, Privilegijs & Decretis, Prote-
ſtationibusq; (contra Articulum) Confæderationis,
in rem Diſſidentium in Religione formatum, emanatis.
(73.) Jan Dobrogost *Kráſiński* Referendarz Koronny,
ſalvis per omnia E. C. R. & Duc: Maſoviæ. jur: Priv:
Decr: & Proteſt: contra Diſſidentes in Religione. (74.)
Kázimierz *Kotowſki*, ſalvis juribus E. C. R. jur: & Pri-
vil: Duc: Maſoviæ, nullam Manſionem Varſaviæ Diſ-
ſidentibus concedendo, nec quemquam ad Iuramen-
tum neceſſitando. (75.) Floryan *Drozdowſki*, ſal: ju-
ribus E. C. R. & Decretis Duc: maſoviæ. (76.) Wá-
cław *Láſſocki*, E. C. R. ac Duc: Maſoviæ, libertatib9
juribus Privilegijs Decretis, per omnia ſalvis, cum
Proteſtatione contra Articulum Confæderationis de
Diſſidentibus. (77.) Albrycht Adryan *Láſſocki* E. C.
R. & Duc: Maſoviæ juribus Priv: Decr: & Proteſt:
contra Articulum Confæderationis, in rem Diſſiden-
tium in Religione formatum emanatis per omnia ſal-
vis. (78.) Kázimierz *Gumowſki*, ſalvis per omnia E.
C. R. & Duc: Maſoviæ juribus Priv: Decr: & Prote-
ſtationibus contra Diſſidentes de Religione. (79.)

Franciscus *Wessel*, salvis p: o: juribus E. C. R. & Duc: Masoviz (80.) *Marcin Rádzicki*, salvis juribus E. C. R. Priv: Duc: Masoviz (81.) *Jan Duczynski*, salva immunitate E. C. R. nec non juribus Decretis Privil: Duc: Masoviz (82.) *Paweł Młocki*, salva immunitate E. C. R. nec non juribus Decr: Priv: Duc: Masoviz (83.) *Woyciech Remigian Prązmonski*, salvis p: o: E. C. R. & Duc: Masoviz, juribus Privil: Decr: & Protest: contra Articulum Confederationis, in rem Dissidentium in Religione formatum emanatis, (84.) *Wawrzyniec Grąbia* similiter. (85.) *Nicolaus Casimirus Podofski*, E. C. R. & Ducatus Masoviz juribus Privil: Decretis & protest: p. o. salvis contra Dissidentes in Religione emanatis. (86.) *Martinus Oborski*, salvis juribus & Imm: Duc: Masoviz; lege novissima (respectu securitatis Romanæ, Catholicæ Religionis) concorditer obarmatis. (87.) *Nikodem Jabłonowski*, salvis p: o: juribus & Decr: Duc: Masoviz. (88.) *Stanislaus Károl Łuzicki*, cum Protestatione in facie totius Reipub, per me declarata, contra punctum Dissidentium, &c: (99.) *Sámuel Węz*, salva Protestatione in facie totius Reip: facta, in puncto Religionis, ratione unionis terrarum Podlachiz prejudicio. (90.) *Marcin Nieborowski*, subscribo sal: juribus E. C. R. & jur: ac Decr: Duc: Masoviz: (91.) *Alexander Załuski*, Podkomorzy Rawski, (92.) *Marcin Oborski*, (93.) *Jan Nieborowski*, (94.) *Zygmunt Grudziński*, similiter. (95.) *Teodor Káraściemiec-Tokarzewski*, salvis juribus E. C. R. utriusq; ritus (96.) *Michał Działyński*, salvis juribus E. C. R. (97.) *Jan Trębnie*; salvis juribus E. C. R. (98.) *Władysław*

Dobrok, salvis juribus E. C. R. (99.) *Franciscus Bielński*, Basilifer Regni juribus E. C. R. salvis. (100.) *Jacobus Swarádzki* salvis juribus Romanæ fidei Catholicæ (101.) *Vladislaus Łoś*, salvis juribus E. C. R. (102.) *Casimirus Zawacki*, salvis in toto juribus E. C. R. (103.) *Jan Wilczenski*, sal: jur: E. C. R. (104.) *Krzysztof Korycki*, salvis p: o: jur: Catholicæ Romanæ Religionis (105.) *Jan Jerzy Przebendowski*, (nie dawno zmarły Podkárbi Kor:) sal: jur: E. C. R. &c: Przy tey Konfederacyi, podpisow *ex Senatorio ordine* znayduie się 37. Z tych żaden się nie podpisał pro parte Dyssydentow; trzech żadney, *nec pro, nec contra*, nie dołożyli Klauzuli; á zaś 34. wyraźną przeciwko Artykułow Dyssydentom służących przypisali salwę. Zaś *ex ordine equestri*, jest *in universum* podpisow 152. (nie komputując Posłow z Miałt) Z tey liczby 58. podpisało się, *absq; ullâ clausulâ*, 71. wyraźną przeciwko Artykułom Dyssydentom służącym dołożyli salwę; á tylko 22. pro parte ich reprotestowało się: (to jest; (1.) *Achacy Pifariski*, (2.) *Teophil Dunin-Ráiecki*, (3.) *Jan Stánisław Dunin Kárwicki*. (4.) *Krzysztof Twárdowski* (5.) *Jerzy Dunin Ráiecki*, (6.) *Krzysztof Kázimierz Grotowski*, (7.) *Zygmunt Wieruß Belski*, (8.) *Krzysztof Niemierzyc* (9.) *Krzysztof Potocki*, Podczászy Lit: (10.) *Krzysztof Drohoiewski*, (11.) *We-*
spazyan

Spázyan *Sienicki*, (12.) Jan *Protásowicz*, (13.)
Teofil Olendzki, (14.) *Bogusław X. Rádźiwit*,
Koniuszy Lit.: (15.) *Krzysztof Czyż*, (16.) *Wła-*
dyśław Denhoff, Podkomorzy Pomorski, (17.)
Ernest Krokowski, (18.) *Piotr Przebendowski*,
 (19.) Jan Jerzy *Máßelisz Sulicki*. (20.) Jan
Cedronski (21.) *Andrzej Tyzenhauz Łowczy*
Litt: y (22.) *Stan: Ozarowski.*) Już tedy *in*
tanta contradicentum sibi perplexitate; bárdziej
numerari ac ponderari powinni, Kátolicy *prote-*
stantes, contra articulum Confederationis, á nizeli
reprotestantes, pro articulo suo Dyssydenci, gdyż
 támtá stroná, y Senatorow wszytkich; y Posłow,
 w troynasob większą od tey miałá po sobie liczbę: á
 to bez dokládu tych, którzy się podpisałi *absq̄ ullâ*
clausulâ, á y tych w tey mierze *taciturnitas pro con-*
sensu, cum saniori & seniori parte, bráćby się po-
 winná.

95. Po Elekcyi Krolá *Michála*, nastąpiły
Pacta Conventa, w ktore iáko y w przeszle, przez
 fákcyę PP. Dyssydentow, dawny favore ich Arty-
 kuł, znowu iest dołożony; ále też znowu prze-
 ciwko niemu, rózne zászły Mánifestácye, w takich
 podpisách wyrażone.

(1.) *Nicolaus, Práźmowski*, Primas subscribo *insten-*

stendo *meæ manifestationi publicæ, & ad acta por-*
rectæ, contra certa Puncta in his Pactis expressa. (2.)
Stefan Wierzbowski, Biskup Poznański *salvâ publicâ*
Protestatione contra Dissidentes. (3.) *Alexander*
Sápicha, Episcopus Vilnensis *salvis juribus E. C. R.*
 (4.) *Tomáš Lezeński*, Biskup Łucki. (5.) *Stánisław*
Sárnowski, Biskup Przemycki, *excepto Articulo Dissi-*
dentium & salvis juribus E. C. R. (6.) *Andreas*
Olsonski, Episcopus Culmen: Vice-Cancellarius R.
subscribo, cum Manifestatione contra certa Puncta
juribus antiquis contraria (7.) *Michał Kázimierz Pác*,
Káztelan Wileński, Hetman W. X. Litewskiego,
 podpisuję się, zachowując wcałości wszytkie Práwá
 Kościoła Świętego Rzymkiego, także y przywileie
 W. X. Litewskiego, Mázowieckiego, y Podlaskiego,
 Woiew: *Protestując się przeciwko Punktom tym, kto-*
reby in Pactis Conventis, przeciwko Práwu napisane
były. (8.) *Joh: Tarło*, Palat: Sandomir: *salvis ju-*
ribus, antiquis per omnia: (9.) *Joh: Gniński*, Palat:
 Culmen: *salvis juribus, E. C. R.* (10.) *Mikołay Cie-*
chánowiecki, Woiewodá *Mściński*, *salvis p. o. juri-*
bus, E. C. R. & Unitorum, także X. Mázowieckiego
y Podlaskiego. (11.) *Jan Lubowicki*, Káztelan Wo-
 żyński *salvis p. o. juribus.* (12.) *Marćin Limont*, Ká-
 ztelan Witepski *salvis juribus E. C. R. Iur: & Priv:*
M. D. Lit: & Duc: Masowia; *cum Protestatione con-*
tra non nulla Puncta Pactorum Conventorum, Iuri
Communi præjudiciosa. (13.) *Christoph: Pac*, Can-
 cell: M. D. Lit. *subscribo cum Protestatione, contra*
certa Puncta juri & consuetudini contraria, & salvis
p. o. juribus E. C. R. (14.) *Joh: Krásiński*, Refer:
Regni salvâ indemnitate jurium E. C. R. & totius
 V₂ Rei-

Reipub: (15.) Cyprian Páweł *Brzostowski*, Referend:
y Pisarz Litew: salvis juribus, E. C. R. & Unitorum.
(16.) Valerianus Stan: *Judycki*, Notarius M. D. L.
Archi-Diac: Vilnen: jur: salvis E. C. R. & Unitor:
(17.) Stanislaus *Lipski*, Regens Canc: R: Præp: Cru-
svicen: juribus salvis E. C. R. (18.) Jan Stánisław
Zbąski, Kán: Gnieźnieński salvis juribus E. C. R.
(19.) Jan *Wielopolski*, Stolnik Kor: Gen: Krák: sal: ju-
ribus E. C. R. (20.) Samuel *Leszczyński*, Oboźny Ko-
ronny sal: jur: E. C. R.: (21.) Adryan *Powiński*, sub-
scribo cum Protestatione, przeciwko temu, cokolwiek
jest in præjudicium Fidei Rom: Catholicæ & Reipub:
(22.) Stanislaus Georgius *Marćinkiewicz*, sal: juribus
E. C. R.: & Unitorum (23.) Janusz *Wyzgierd*, sal: p: o:
juribus & immunitat: E. C. R. (24.) Alex. *Mośiewicz*,
salvis juribus E. C. R.: (25.) Jan Michał *Wołmiński*,
salvis per omnia juribus E. C. R.: (26.) Michał Ká-
zimierz *Wołmiński*, salvis p: o: juribus E. C. R. (27.)
Stanislaus *Laudański*, salvis p: o: juribus E. C. R. (28.)
Martin. Mich: *Dembicki*, salvis p: o: juribus E. C.
R. (29.) Stánisław *Zarębá*, salvis juribus E. C. R.
(30.) Hieronim Mich: *Komarnicki*, salvis juribus E. C.
R. (31.) Kázimierz Alexander *Zapolski*, salvis juribus
E. C. R. (32.) Kázimierz Michał *Zapolski*, salvis juri-
bus E. C. R. (33.) Piotr Konst: *Dulski*, salvis juribus
E. C. R. & Unitorum: (34.) Andreas *Gąsiorowski*, sal:
juribus E. C. R. (35.) Spytek *Pstrokoński*, salvis ju-
ribus. E. C. R. p: o: (36.) Joh: Stanislaus *Jastrzebski*
salvis juribus E. C. R. & Priv: Duc: Masovix. (37.)
Jerzy *Mrozowicki*, salvis p: o: juribus E. C. R. (38.)
Vencellaus *Hulewicz*, salvis juribus E. C. R. (39.)

Sámu-

Sámuel Kázimierz *Ciechánowiecki*, salvis juribus E.
C. R. & Unitorum (40.) Jan *Myskowski*, salvis juri:
E. C. R. (41.) Woyciech Aloizy *Zieliński*, non de-
rogando juribus Dissidentium, si ad unionem Ecclesiæ
Rom: Orthodoxæ redibunt. (42.) Páweł *Szydłowski*,
salvis juribus E. C. R. (43.) Sámuel *Rudziński*, salvis
p: o: juribus nec non exceptis Duc: Masovix. (44.)
Martinus *Oborski*, salvis juribus & Decretis Ducatus
Masovix, (45.) Jan Władysław *Skulimowski*, sal: jur:
& immunitatibus E. C. R. & Decr: Duc: Masovix &
Podlachix (46.) Franciscus *Wessel*, salvis Decr: Duc:
Masovix (47.) Kázimierz *Kotowski*, salvis juribus,
E. C. R. & Decretis Duc: Masovix. (48.) Jan *Kossá-
kowski*, salvis juribus E. C. R. & Decretis Masovix.
(49.) Wáclaw *Lásocki*, E. C. R. Reipub: Duc: Ma-
sovix, juribus & Privil: p: o: salvis. (50.) Albracht
Adryan *Lásocki*, salvis E. C. R. Reip: & Duc: Maso-
vix juribus & Priv: (51.) Casimirus *Gumonski*, jur:
E. C. R. nec non juribus Exceptis ac Decretis Duc:
Masovix salvis (52.) Páweł *Młocki*, salvis juribus,
E. C. R. nec non juribus, Exceptis ac Decretis Duc:
Masovix contra Dissidentes. (53.) Woyciech *Prá-
żmonski*, salvis juribus, E. C. R. (54.) Jan *Szydłowski*,
salvis juribus E. C. R. (55.) Njcol: Casimirus *Podó-
ski*, salvis juribus E. C. R. & Decr. Duc: Masovix,
per omnia salvis. (56.) Tomasz *Cieciśewski*, sal: ju-
ribus E. C. R. & Privil: Duc: Masovix, (57.) Alex:
Łoś, salvis p: o: juribus E. C. R. (58.) Adam *No-
womicycki*, inhærendo alijs Protestationibus (59.) Stá-
nisław Michał *Ubyś*, salvis juribus E. C. R. & M. D.
Lit. & Masovix (60.) Joh: *Brzostowski*, salvis p: o:
juri-

V 3

juribus E. C. R. & Unit: (61.) Martin: *Rybkowski*,
salvis juribus E. C. R. y (62.) Hieronim Komor, sal-
vis juribus E. C. R. & Unit: &c:

Podpisało się tu w prawdzie 13. Posłów Dys-
sydentów z Protestacyą, (to jest, Krzysztof *Porocki*,
Podcząszy Litewski, Michał X. *Rądziwił*,
Koniuszy Lit: Piotr *Chrzastowski*, Teophil *Dunin*
Raiecki, Jan Wawrzeniec *Dembicki*, Krzysztof
Gołuchowski, Stanisław *Czercki*, Jan Melchior *Hu-*
lewicz, Jan *Przystanowski*, Wespazyan *Sienicki*,
Paweł *Sienicki*, Paweł *Fragkiewicz-Rądziwiński*,
y *Frąnciszek Weyber*,) Ale nie tylko, że kom-
put Protestujących, pięć razy przewyższa Liczbę
Reprotestujących, do tego, takie reprostący; za-
dnego tu nie powinny mieć waloru; gdyż Prote-
stący są uczynione *in fundamento*, Praw dawnych,
y Konstytucyi zgodnie przez trzy Stany stánowio-
nych; przeciwko Heretykom; a zaś Reprotestący
tylko się wieszają ná pretensyách, usurpacyách,
extorsyách, y tylko się gruntują ná Konfederacy-
ách, *in Regno acephalo, in turbulento, ac violento*
statu, Republica ustanowionych.

96. Nie tylko w Konfederacyi Generálney,
in Pactis Conventis, ale nawet y w samych suffra-
giách Krolá *Michála*, sílu Senatorów, Posłów; *ad*
Exorbitantias, Pacta Conventa, & excipienda Iura-
menta;

menta; tudzież y Szlachty wzwyż wyrázoną, przy
podpisie imion y suffragiów swoich, dołożyli *Sal-*
wę, salvis juribus Ecclesie Catholice Romanae, kto-
rą tu nie powtarzając; ustáwicznie, same tylko *Má-*
nifestántow, y tę prekursodycyą zánoszących kła-
dę imioná.

Z *Woiewodztwa Wileńskiego*, (1.) *Alexánder Sá-*
piehá, Biskup Wileński, salvis &c: & Privilegijs circa
dignitates & Officia, Dissidentibus in Religione non
conferenda. (2.) Michał *Kázimierz Pác*, Káźtel:
Wileński Hetman W: X. Lit: tymiz słowy. (3.) *Gá-*
bryel Kázimierz Gorski, tymiz słowy. (4.) *Hiero-*
nim Skolski, tymiz słowy. (5.) Piotr *Pác*, tymiz
słowy. (6.) Jan *Pác*, (7.) Michał *Mirski*, (8.) *Ste-*
fan Czerńiński, (9.) *Alexánder Bieściecki*, (10.)
Gabryel Komarowski Sákowicz, (11.) *Zynko Dzieńwa-*
łowski, (12.) *Kázimierz Medenecki*, (13.) *Władysław*
Wawrzęcki, subscríbimus salvis per omnia juribus E.
C. R. & Privil: M. D. L. circa dignitates & Officia
Dissidentibus in Religione non conferenda, & Priv:
Duc: *Masowia*, & *Palat: Podlachia* per omnia salvis.

Z *Woiewodztwa Sandomirskiego*, (14.) Jan *Tár-*
to, *Woiewodá Sandomirski*.

Z *Ziemi Hálickiey*, (15.) *Stefan Złoczowski*, (16.)
Jan *Jastrzębski*.

Z *Woiewodztwa Podolskiego*, (17.) *Albertus Ko-*
ryciński, *Episcopus Camenecen*: (18.) *Alexánder Sta-*
nisláus Beźcecki, *Pal: Podolia*. (19.) *Frąnciszek Po-*
wálski, (20.) Piotr *Felicyan Telephus*.

Z *Woiewodztwa Płockiego*. (21.) *Frąnciszek Bie-*
liński

lipiński, Miecznik Koronny. (22.) Mikołaj Jakub *Narzymiski*.

Z *Woiewodztwa Mazowieckiego*, Ziemi *Czerskiej*, (23.) *Frąnciszek Mroczek*,

Z *Ziemi Liwskiej*, (24.) Jan *Dąbrowski*, *salvis juribus & Decretis Ducatus Masoviae contra Dissidentes, E. C. R.* (25.) Jan Antoni *Dąbrowski*, tymiż *Kowy*.

Z *Woiewodztwa Rawnego*, (26.) *Joh: Lipski*, *Pal: Raven: (27.) Woyciech Mokronowski*, *Kälztel: Rawki. (28.) Constantinus Lipski*, *Dec: Gnesnen. (29.) Alexander Załuski*, *Podk: Rawki. (30.) Joh: Franc: Lipski*, (31.) *Frąnciszek Mokronowski*, (32.) *Alexander Łoski*, (33.) *Franc: Wołucki*.

Z *Ziemi Sochaczewskiej*, (34.) *Stanisław Bratostewski*.

Z *Woiewodztwa Málborskiego*, (35.) *Joh: Stefan Wydzgá*, *Episcop Varmien: (36.) Stanisław Działyński*, *Woiewoda Málborski. (37.) Maximilian Guldenstern* *Kasztelan Elblącki. (38.) Jan Dominik Działyński*, (39.) *Michał Działyński*, (40.) *Jan Wąwrzyniec Działyński*, (41.) *Jan Wilczewski*, (42.) *Wiktoryn Sieliski*, (43.) *Stanisław Wilczewski*, (44.) *Olbrycht Szák*, (45.) *Jan Sieliski*, (46.) *Władysław Łoś*, (47.) *Jan Theodor Schliben*, (48.) *Kázimierz Kretkowski*, (49.) *Jan Zawadzki*, (50.) *Ludwik Wilczewski*, (51.) *Stef: Sieliski*, (52.) *Mich: Borowski*, (53.) *Jan Wilczewski*, (54.) *Władysław Borowski*, (55.) *Władysław Wilczewski*, (56.) *Marćin Sieliski*, (57.) *Zygmunt Wilczewski*, (58.) *Sámuel Gostkowski*, (59.) *Ludwik Kolbrzyński*, (60.) *Andrzej Sieliski*, (61.) *Alexander Plemięcki*, (62.) *Krzysztof Augustynowski*, (63.) *Zygmunt Otto Felkierzon*, (64.) *Zygmunt Łeski*, (65.) *Máciey Kálsteyn*, (66.) *Sámuel Sieliski*, (67.)

Wá-

Wąwrzyniec Borowski, (68.) *Ludwik Cześnowski*, (69.) *Páweł Wierzbowski*.

Z *Woiewodztwa Pomorskiego*, (70.) *Jan Ignacy Bąkowski*, *Woiewoda Pomorski*, (71.) *Jan Piotr Tuchałkó*, (72.) *Jerzy Konopacki*, (73.) *Páweł Białobłocki*, (74.) *Leonard Bystram*, (75.) *Sámuel Czárliński*, (76.) *Jan Kczewski*, (77.) *Stanisław Niewieściński*, (78.) *Mikołaj Konojicki*, (79.) *Jerzy Dembicki*, (80.) *Adam Grálewski* (81.) *Woyć: Jan Bráurski*, (82.) *Frąnciszek Jan Niewieściński*, (83.) *Máciey Kos*, (84.) *Jan Jerzy Przebendowski*, (*successivè Podskarbi Koronny*), (85.) *Jakub Stanisław Płaskowski*, (86.) *Piotr y* (87.) *Gáspár Gorkowie*, y (88.) *Márek Erazm Márselisz Sielicki*.

Czytam wprawdzie w tychże *Suffragiach* imioná 18. *Szlachty Pruskiej*, ktorzy podobną, *pro parte* *Dyssydentow* uczynili *Sálwę*, to jest.

Władysław Denhoff, *Frąnciszek*, *Ernest*, y *Teodor Weyherowie*, *Ernest*, *Frąnciszek*, *Jerzy*, y *Jerzy Reinhold Krokowsky*, *Piotr Przebendowski*, *Dániel Ernest Cyremberk*; *Fromhold Wolff*, *Jan* y *Frąnciszek Márseliszowie - Sieliccy*, *Antoni Pierzchó*, *Grzegorz Bárskmann*, *Jan Abráhám Gebemá*, *Jan Ernest Heyná*, y *Ewald Fryderyk Janowski*,

Ale nie tylko, że ci wszyscy, iednego tylko *Woiewodztwa Pomorskiego* obywatelami będąc, *universalitatem in reprobando non inducunt*, do tego; takie *Reprobacye*, (iako się wyzey *námienio*) przy *zázłych* tak *licznych*, (bo 88. *pre-*

W

ciwko

ciwko 18.) *in contrarium* Protestacyách, żadną miarą utrzymać się nie mogą; iakoż to czuiąc, niektórzy Woiewodztwa Málborskiego Dyssydenći, (to iest Władysław Kázimierz *Guldenstern*, Mikolaj Bąkowski, Jakub Swárádzki, Kázimierz Zawádzki, y Andrzej Gostáwski;)

Usiłując y Wilká w sytości, y Owcę zachować w całości, tak swoją wyrázili Sálwę *salvis juribus SS: Romane Ecclesie, & Dissidentium in Religione Christianâ similiter per omnia.*

97. Po śmierci Krolá Michála Roku 1674. nastąpił Sejm *Convocationis*, ná którym stąnęła Konfederacya Generálna dnia 15. Stycznia, która, *bona & mala Dissidentium communia habet*, z Konfederacyą R: 1668. (iako sąm uznáic *Compiler* Praw Dyssydenckich,) gdyż w niey przepisáne są, słowo w słowo Artykuły Dyssydentom szkodzące, y szkodzące, z tądtey blisko przeszłej Konfederacyi. *Bona*, w punkcie im *provisis securitatis vite & honorum*, y náznáczeniu mieyscá spráwom *violatae securitatis Dissidentium, inter causas recentium criminum.* A zás, *Mala*, w Punkcie (po háryndze pierwszym,) *non derogationis* w niwczym; *Juribus & Privilegijs Ecclesie Catholice Romane*; tudzież w Punkcie, inhibicyi erygowania nowych Zborow w Miástách Krolewskich; (w których

pag: 25.
Art: 14.

Konfe-
deracyi
Wárlzá-
wskiej.
R. 1674.
pag: 1.
4. & 5.

rych tylko sámych mieć ie; y to *usu non Iure* pozwala się, y to *salvis juribus X. Mazowieckie-go* y *exkluzyi, plebejorum servitoratum*, od prywatnych, (bo bez schádzek, Kazán, y śpiewánia) tylko pozwolonych Nabozeństw, gdzie Zboru nie mász żadnego. Y náostátek w punkcie, *exkluzyi* z tey Konfederacyi; á zátym *& ex securitate vite & honorum* rownie z Aryánami; wšytkich od Wiárcy Kátolickiey do Dyssydentow przechodzácych *Apóstátow*; którym, *abhinc convictis, in foro fori pena exilij decernitur*, iako zás przy dáwnych Konfederacyách, z okázyi Artykułow Dyssydentom szkodzących, zázwsze záchodziły, tak y przy tey Konfederacyi zázšly, rózne Senatorow y Posłow Kontrádykcye y Mánifestácye; wyrázone taką sálwą: *salvis juribus, indemnitatibus; per omnia, Ecclesia Catholice Romane*; á w niektórych podpisách z tym dokládem, *salvis in toto juribus, Privilegijs, Decretis, Protestationibus, nec non Exceptis Ducz Masovie contra Dissidentes.* Ktorą, dla krotkości, co raz nie powtarzájąc, (chybá żeby która Sálwá inšzemi bylá wyrázona słowy) sáme tylko, z Protestacyą y Kontrádykcyą podpisujących tu kładę imioná.

(1.) Casimirus Florianus Czartoryjski, Archi. Episcop: Gnesn: sal: jur: E.C.R. & salvis Protestationibus

bus contra Dissidentes (2.) Andreas Trzebicki Episcopus Cracov: salvis juribus E. C. R. & excepto Articulo de Dissidentibus in Religione. (3.) Nicolaus Stephanus Pac Episcop: Vilaensis tymiż słowy. (4.) Stephanus Wierzbowski, tymiż słowy. (5.) Joh: Gembicki Episcop: Plocensis. (6.) Andreas Olssonski, Episcopus Culmenfis Pro-Cancell: R. (7.) Alexander Kotowicz Biskup Smoleński, (8.) Michał Kazi- mierz Pác, Woiewodá Wileński, Hetman W. Litew- ski, (9.) Joh: Tárto, Pal Sandomir: (10.) Andreas Kotowicz, Káztellan Wileński, (11.) Marcyan Ogiń- ski, Woiewodá Trocki, (12.) Jan Károl Kopéc Ká- zítelan Trocki (13.) Michał X. Czártożyjski Woie- iewodá Wołyński. (14.) Vladislaus Rey, Palat. Lu- blin, (15.) Jan Antoni Chrapowicki, Woiewodá Wi- tepski, (16.) Jan Albrycht Lipski, Woiewodá Rawski, (17.) Joh: Gniński, Pal: Culmen: (18.) Alexander Stelski, Káztelan Gnieźnieński, sine ullá diminutione legum antiquarum, pro immunitate E. C. R. sancita- rum. (19.) Joh: Franc: Lubowicki, Castell: Volhy- nia. (20.) Alexander Ludw: Niezabitowski, Káztel: Beiski, (21.) Sámuel Rudziński, Káztelan Czerski, (22.) Dámian Kretkowski, Kázt: Chełmiński, (23.) Nicolaus Smogulecki, Castell: Gedan: (24.) Stefan Gembicki, Káztel: Rogoziński, (25.) Andrzej Rá- doński, Káztel: Zárnowski (26.) Jakub Zboński, Ká- zítelan Dobrzyński, (27.) Alexander Hilarius: Połu- biński Marechal: Supr: Lit: (28.) Christoph: Pác, Supr: Cancell: Litv: (29.) Michael Casim: D: Rá- dziwił, Pro-Cancell: & Dux Campestris Lit: (30.) Jan Cerekwicki, (31.) Woyciech Chrzastowski, (32.) Alexander Lukomirski, (33.) Franc: Szembek, (34.)

Kázi-

Kázimierz Montom-Czyz. (35.) Michał Kázimierz Jámont-Pollenicz, (36.) Adam Jan Litáwor-Chrepto- wicz, (37.) Wáwrzyniec Odlániski-Poczobut, (38.) Michał Brzożowski, (39.) Michał Leo Tur, (40.) Jároslaw Alex: Wáwrzecki, (41.) Andrzej Dunin-Kár- wicki, (42.) Károl Kázimierz Wásonicz, (43.) Jan Proski, (44.) Jan Károl Scibor-Márchocki, (45.) Sta- nislaw Záigczek, (46.) Stánislaw Konopnicki, (47.) Alexander Zapolski, (47.) Joh: Vladisl: Ukolski, (49.) Vladisl: Rosochácki, (50.) Stefan Eustachi Alexandro- wicz, (51.) Jan Stánislaw Szukstá, (52.) Sámuel Wę- ciński, (53.) Stánislaw Kázimierz Stegwił-Laudański, (54.) Spytek Pstrokoński, (55.) Nicolaus Mycielski, (56.) Sigismundus Kociełkowski, salvis juribus, E. C. R. & salvis juribus Reipubl: Privilegijsq; ac Decretis Ducatus Masovia, & Tribunalis Regni, non obsta- ribus quibusvis Protestationibus, Dissidentium in Re- ligione, ac Articulis & appendicibus; posterioribus Confederationibus, ultrá Confed: Neo-Corczynen: adjunctis. (57.) Vladisl: Mycielski, (58.) Constant: Tomicki, (59.) Stanislaus, Starzeski, (60.) Wilhelm Eustachi Grotz, (61.) Zygmunt Dgmbski, (62.) Sta- nislaw Jamieński, (63.) Jerzy Michał Mániecki, (64.) Sebastyan Járánonjski, (65.) Andrzej Niemoienjski, (66.) Woyciech Jan Zboński, (67.) Jan Łukowski, (68.) Jan Károl Románonjski, (69.) Jan Władysł: Brzołowski, (70.) Bázyli Stánislaw Boreysá, (71.) Wáciaw Stojnski, (72.) Andrzej Rozwádonjski, (73.) Be- nedykt Ignácy Przyściecki, (74.) Marcyan Zbi- gniew Korják, (75.) Michał Kozulski, (76.) An- drzej Jan Niemczewicz, (77.) Mikołay Nárzymjski, (78.) Andrzej Kowalenjski, (79.) Páwel Mostowski, (80.) Mikołay Zakrzewski, (81.) Piotr Szydłowski, (82.)

W3

(82.) Samuel Jaliciecki, (83.) Andrzej Kázimierz Bráński-Bielecki, (84.) Włodzimierz Stanisław Podbereski (85.) Remigian Kázimierz Lasocki, (86.) Stanisław Cieciszewski, (87.) Jan Kráínski, Referendarz Koronny, salvis &c: cum Protestatione contra Articulum Confederationis, in favorem Dissidentium connotatum. (88.) Jan Kázimierz Tedwin: temiz słowy. (89.) Jan Kázimierz Szymánowski, (90.) Jan Kossakowski, (91.) Floryan Drozdowski, (92.) Albrycht Andryan Lasocki, tymiz iák sub Num: 87. słowy. (93.) Wáclaw Lasocki, temiz słowy. (94.) Michał Lasocki, (95.) Marcin Rádżicki, (96.) Adam Bieliński, temiz iáko sub Num: 87. słowy. (97.) Jan Zielínski, (98.) Stanisław Sárbienski, temiz słowy. (99.) Woyciech Prázmowski, (100.) Justynian Bonifacy Luba, (101.) Franciszek Wessel, (102.) Nicolaus Casimirus Podolski, (103.) Jan Cieciszewski, temiz iák sub Num: 87. słowy. (104.) Marcin Oborski, (105.) Tomasz Cieciszewski, salvis &c: prout superius per omnia. (106.) Tomasz Goczłowski, temiz iák sub Num: 87. słowy. (107.) Nikodem Jábłonowski, (108.) Nicolaus Jáxa Bykowski, salvis &c: cum Protestatione contra Dissidentes de Religione. (109.) Valentinus Kuczyński, subscribo similiter, ut supra, sup & (110.) Joh: Vladisl: Skolimowski, nomine. (111.) Stanisł: Joh: Krásowski, ut supra subscribo. (112.) Kázimierz Cieciszewski, temiz iák sub Num: 87. słowy. (113.) Kázimierz Stanisław Orzesko, tymiz słowy. (114.) Nicola: Skászewski, (115.) Christophorus Zelski, (116.) Alexander Załuski, (117.) Adam Nowomieyski, cum omnibus bene sentientibus & optantibus Patriæ. (118.) Alexander Mikászewski, (119.) Stefan Kázimierz Bie-

niewski, (120.) Mikołaj Szczawiński, (121.) Mikołaj Zochowski, (122.) Michał Drucki Sokoliński, (123.) Konstanty Jan Szuyński, (124.) Jan Philon Woronicz, (125.) Michał Działyński, (126.) Adam Trzcíński, (127.) Franciscus Casimirus Wysocki, (128.) Joh: Bojánowski, (129.) Marcyan Jozef Kociel, (130.) Władysław Łos, (131.) Władysław Denhoff, (132.) Stanisław Kázimierz Niewieściński, (133.) Leonard Bystram, (134.) Michał Kázimierz Raczynski, (135.) Jan Franciszek Tuchotka, (136.) Jan Karol Wolff. (137.) Dądzibog Jerzy Łukomski, (138.) Michał Rdułowski, (139.) Stanisław Michał Judycki, (140.) Joh: Geotgius Przebendowski, y (141.) Franciscus Cieszkowski, &c:

Y tu znowu ex ordine Senatorio, czterech podpisało się, bez żadney Sálwy; 29. pisało się z Sálwą *Iurium Romane Ecclesie* á żaden się nie pisał z Sálwą *pro parte* Dyssydentow. Zás *ex Ordine Equestri* 49. pisało się bez żadney Sálwy; 112, z Sálwą *Iurium Romane Ecclesie* y Protestacyą contra Articulos controversos; á tylko szeregulnie 11. *pro parte* Dyssydentow (to jest

Alexánder Bronikowski, Stanisław Duńin Kárwicki, Krzysztof Połocki, Podczászy Litew: Páweł Bogusław Orzechowski, Wespázyan Sienicki, Stefan y Páweł Frąckiewiczowie, Radzimińscy, Władysław Kázimierz Guldenstern, Piotr Przebendowski, Jan Jerzy Marselisz Szelicki, y Jan Tyzenhaus.)

Lecz ich Sálwy remanifestacyą zawierajúco, żadną

dną miarą utrzymać się nie mogą; dla racji wzwyż
wyrazonych.

98. Nástąpiły *Paſſa Conventa*, ś: p: Krolá
Janá III. y w nie, znowu, Artykuł Dyſſydentom
ſaworyzuiący, z dawnych Konfederacyi ſlowo w
ſlowo był wpifány ále tez znowu, lubo nie w tak
wielkiey, iák przedtym liczbie; ále *ſufficienter, ad
firmandam poſſeſſionem Iurium Eccleſie Catholice
Romane, & labefactandum Articulum controversum,*
záſzły nowe przeciwo niemu excepcye, w Klau-
zulách; przy podpisách doſłożonych, wyrázone;
które tu *de tenore* kláde.

(1.) Mikołay Stefan *Pác*, Biſkup Wileński, *ſalvis ju-
ribus, E. C. R.* (2.) Bonáwenturá *Mádaliński*, Epi-
ſcop: Plocen: *ſalvis juribus E. C. R.* (3.) Andrzej
Ołſowski, Biſkup Cheſmiński Podkánclerzy Koronny,
ſalvis &c: (4.) Weſpazyan *Lánckoroński*, Biſkup Ká-
mieniecki, *ſalvis &c:* (5.) Albrycht Adryan *Laſo-
ski*, *ſalvis juribus & Decretis Duc: Maſovix.* (6.)
Stániſław *Sárbiowski*, *ſalvis juribus E. C. R. & Duc:
Maſovix.* (7.) Paweł *Szydłowski*, *ſalvis juribus, E.
C. R.* (8.) Michał *Rdułtowski*, *ſalvis jur: E. C. R.*

Podpiſało ſię w prawdzie támeż trzech Dyſſy-
dentow, (to ieſt; Piotr *Zychliński*; tudziez Páweł,
y Weſpazyan *Sieniccy.*) z taką reſtrykcyą, *ſal-
vâ pace & ſecuritate Diſſidentium non obſtantibus
quibuscumque proteſtationibus.* Ále tez támeż zno-
wu, podpifał ſię, Stefan Euſtachi *Alexándrowicz,*
z taką

z taką reſtrykcyą, *ſalvâ pace & ſecuritate Diſſiden-
tium, non obſtantibus quibuscumque proteſtationibus,*
ále tez támeż znowu podpifał ſię, Stefan Euſtachi
Alexándrowicz z taką *Sálwá; ſalvis per omnia juri-
bus libere vocis,* á takie reſtrykcye, w brew biżá
wolnemu głoſowi, y *ius palmarium ac Cardinale,*
libere vocis libertatiſque vetandi, znoſić uſiuią, á zá-
tym żadnego względu; y żadnego mieć nie powin-
ny waloru.

99. Tákié wielką záwſze, ná zamyſſy PP. Dyſ-
ſydentow, y ná utrzymánie nienáruſzoney wiáry Ká-
tolyctiey w tym Kroleſtwie niewálicircumſpekcyą,
avite Religioni addiſti, Senatorowie y Poſlowie, że
zwykłą *pro juribus & immunitate Eccleſie Catholi-
ce Romane* renowowác nie zániedbywáli *Sálwę;*
quacunq; datâ occasione, y w ſámych náwet Suffrá-
giách ná obránym Krolow, iákoż y w tegoro-
cznych Janá III. tákié znáyduie podpify.

Z *Woiewodztwá Wileńskiego*, (1) Nicolaus Stepha-
Pác, Episcop: Vilnen: *ſalvis juribus E. C. R. & Prote-
ſtatione contra Articulos Diſſidentium.* (2.) Michał
Drucki - Sokoliński, Piſarz Litewski.

Z *Powiatu Lidzkiego*, (3.) Káżimierz *Kuńcewicz*,

Z *Powiatu Bráctáwskiego*, (4.) Jan *Ogiński*,

Z *Woiewodztwá Sandomirskiego*, (5.) Jan Albrycht
Jánicki,

Z *Woiewodztwá Trockiego* (6.) Marcyan *Ogin-
ski*, *Woiewodá Trocki,*

Z Powiatu Kowieńskiego, (7.) Jan Krzysztof Skar-
bek Kiełczewski.

Z Woiewodztwa Brzeskiego, Kujawskiego, (8.)
Jędrzey Gąsiorowski,

Z Woiewodztwa Jnowrocławskiego, (9.) Sebastya-
an Járnonowski.

Z Woiewodztwa Smoleńskiego (10.) Alexánder
Reinhold Połubiński,

Z Woiewodztwa Bełzkiego (11.) Jan Myszkowski,
(12.) Jan Brodecki, (13.) Jozef Bránicki.

Z Woiewodztwa Mázowieckiego, Ziemi Linijskiej,
(14.) Stánisław Wilczki, *salvis per omnia iuribus, &*
Decr: Duc: Masovix, contra Dissidentes.

Z Woiewodztwa Ranskiego Ziemi Ranskiej, (15.)
Jan Albrycht Lipski, Woiewoda Rawski, (16.) Woy-
ciech Mikránowski. Kástelán Rawski, (17.) Ale-
xander Zająski, Podkomorzy Rawski (18.) Jan Frán-
ciszek Lipski, (19.) Adam Nowomieyski, *salvis iuribus*
E. C. R. inherendoq; priori subscriptioni in actis Con-
federationis präterite expressæ. (20.) Hieronim No-
womieyski, (21.) Stánisław Járzyná,

Z Ziemi Gostynińskiej, (22.) Stánisław Michał
Ubyś, (23.) Sebastyan Szleszeński, (24.) Mikołay
Szczawiński, (25.) Walerian Piotr Vbyś,

Z Woiewodztwa Chełmińskiego, (26.) Joh: Steph:
Wydzgá Episcopus Varmientis: (27.) Joh: Gniński,
Palat: Culmen: (28.) Damianus Kretkowski, Castelan:
Culmen: (29) Krzysztof Korycki, (30.) Andrzej Ko-
nárski, (31.) Jákub Szwarádski, (32.) Adam Trzcíński,
(33.) Franciscus Wysócki, (34.) Michał Konárski,
(35.) Jan Boiánowski.

Z Woiewodztwa Málborskiego, (36.) Stánisław-
Dzia

Działyński, Woiewoda Málborski, (37.) Michał (38.)
Jan Działyński, (39.) Władysław Łoś, (40.) Kázimiera
Zawádzki, (41.) Michał, (42.) Páwel Działyński,
(43.) Jan Theodor de Schleben.

Z Woiewodztwa Pomorskiego, (44.) Jan Piotr Tu-
chońka, (45.) Páwel Białobocki, (46.) Leonard By-
strám, (47.) Jan Fránciszek Tuchońka, (48.) Zygmunt
Kowálkowski, (49.) Jákub Przewoski, (50.) Joh: Ge-
orgius Przebendonowski, (51.) Melchior Augustinus
Heidenstein, (52.) Jerzy Konopácki, (53.) Samuel
Czarliński, (54.) Alexander Milenski, (55.) Jan Frán-
ciszek Páwlowski.

Y tu znówu trzech Dyssydentow, (to jest z Wo-
iewodztwa Málborskiego, Władysław Kázimierz,
Guldenstern, & z Pomorskiego, Antoni Pyracá, y
Ernest Weyher,) z taką podpisałi się Sálwá; *sal-*
vis iuribus Dissidentium, nullis obstantibus Protesta-
tionibus; ále ta Sálwá, nihil operatur in hoc casu; bo
y Iura Dissidentium nulla, (iáko się dotychczas po-
kazało) y taka Klauzulá zda się znosić *liberam*
vocem jusq; vetandi, (iáko się wyzey námieniło,)
& zátym taka Sálwá żadną miarą utrzymać się nie
może.

100. Roku 1682, Gdy ś: p: Krol Jan III.
náznaczał Kommissyą z okázyi zburzenia Zboru
Wilenskiego; Kancellárya, w Diplomá z Iánoro-
wa dátowaným, ná ten czas wypadłym, tákiey zá-
żyłá háryngi, *Proinde Nos, vigore iurijurandi Re-*
X2 gú

Práva y
wolności
Dyffyd:
pag: 71.

gij quo Pacem inter Dissidentes tueri tenemur & c.
Zkąd Pan Compiler Praw Dyffydenckich;
prospecimine, religioſe dotrzymáney przysięgi Kro-
lewskiej te álleguie ſłowá. Aleć te *minime*
evincunt, boć wszystkim wiadomo, że tenor tá-
kich Dyplomatow, *datur ut petitur, ſcribitur ut po-*
ſtulat Alleguie dáley y Rátyfikacyą Krolewską,
Dekretu w tey okkázji ferowánego, *de data* w Wil-
nie 1688. *dnia 22. Kwietnia*. Ale y to niepo-
trzebnie, rátyfikowány bowiem ieſt ten Dekret,
quodad reedificationem Zboru Wileńſkiego, *tum con-*
victionem & *penas criminales tumultuantum*, ále nie
quodad liberum Religionis exercitium & *tutionem*
Pacis ac ſecuritatis honorum & *honorum PP; Dyſ-*
tydentow.

pag: 14.
Tit: 0
Prokura-
torách.
pag: 20.
Tit:
Reieſtr
Aryáński

101. Alleguie dáley P: Compiler Praw
Dyffydenckich; *áerem verberans* dwoiaką Konſty-
tucyą, *de non evocando ad in competens Regeſtrum*,
Roku 1678. y 1685. Ale y tu *in vanum labo-*
rat; bo pierwsza Konſtytucyá, żadney o Dyffyden-
tách nie czyni wzmianki, tylko *in genere* znoſi
wszystkie, *crudas* & *evocatorias citationes, omnia*
competenti jurisdictione factas; A zaś drugá námie-
nia, że do Regeſtru *Arianismi* nie tylko należą ſá-
mi Aryáni, ále teź y *Apoſtaſie rei; ac eorum fauto-*
res & *complices* przez co zda ſię poćiągáć do tego
Rege-

Regeſtru, y ſámychże Dyffydentow, od Wiáry Ká-
tolickiey ápoſtátyzuiących; ápoſtázyi faworyzuią-
cych, y do niey dopomagájących.

102. Roku 1666. *dnia 29. Sierpnia* po
ſmierci Nayaſ: Janá III. zaſzła Konfederacya Ge-
nerálna *Ordinum utriusq; gentis*, po niedoſzley Kon-
wokacyi Wárſzawskiej. Te, że záczyto od nay-
pierwszego Punktu, obwárowánia Praw Dyffy-
denckich, álleguie Compiler ich Praw y wolno-
ſci; & *quidem*, iáko zwyczajnie, *mala fide*, gdyż po
háryndze, y ubezpieczeniu *vocii vetandi*, (á to z o-
kázji zaſzley Poſełskiej Kontrádykcyi *Hóródyn-*
skiego; ná Konwokacyą) zaraz pierwszy Punkt zá-
liwoſci o prawowierną Religiyá peſen; ieſt poło-
ny táki, Pro fundamento, *publicznego ſzczęſcia zá-*
kładamy: *Regna cum Deo Regi oportere, felicitatem*
& *ſtabilimentum Rzeczypoſpoli náſzey*, in vero Dei
cultu & Religione, *záſadzając*, dla tego to ſobie,
ſingulariſſimé anté omnia przyrzekamy, y ná to ſię,
fide, honore, conſcientijs, *ſprzyſięgamy y obowięzu-*
jemy, że przyſtego Krolá IMſci, Páná náſzego, pra-
wdziwego Kátolika Rzymſkiego y Krolowá Kátolicz-
kę, á nie inſzey ſtrzeż Boże, Religiy obierzemy, oraz
ná záwſe Iurá & Prívilegia, *Orthodoxæ Romanæ*
Catholicæ, & Ritus Græci unitorum Eccleſiæ,
wszystkimi ſilami náſſemi trzymáć będziemy, y nikomu
X;
w nich

Práva y
wolności
Dyffyd:
pag: 74.

w nich derogare nie pozwolemy: owsem przy obro-
nie tegoż Kościoła S. przykładem Przodków naszych,
substancje y zdrowia nasze łżyć, przez tę Konfederacy-
ę naszą, poprzyśiegamy. Następnie w prawdzie
niżej Punkt Dyssydentom faworyzujący, y Konfe-
deracyą Warszawską R. 1574. iako y wszystkie
inne, przeszłych Interregnum Konfederacye re-
assumujący (*salvo* iednak *jure*, *et* *exceptis* Xię-
stwa Mazowieckiego y z excepcyą, Aryanow, A-
postátow, Quakierow y Mennonistow,) ale na ten
Punkt, nie był *unanimo consensus*; kiedy iedni Po-
rowie, zwyczajną przy podpisach dołożyli. *Pro*
Iuribus et immunitatibus Ecclesie Catholice Roma-
ne lub *pro Iuribus et Decretis Duc: Masoviae contra*
Dissidentes Sálwę, inni na niektóre szczegulnie Pun-
kta, *precise* tylko, *securitate publicá; et solitam Actu-*
um Interregni formam wárujące zezwolili, a drudzy
się wcale, ná inne wszystkie, oprócz w podpisie wy-
rażonych, a zátym y ná ten Punkt, imieniem cá-
łych Woiewodztw y swoim protestowali: iako się
tu z takich tu położonych pokazuje podpisow.

(1.) Michael Cardin: *Rádzieiówski* Primás, *salvis*
iuribus ac Immun: E. C. R. (2.) Constantinus Li-
pski, Archi-Episcopus Leopoli: (3.) Stanisl: *Dąbski*,
Episcopus Vládislawien: (4.) Stanisl: *Witwicki*, Epi-
Poznan: *salvis iuribus E. C. R. & Duc: Masoviae De-*
cretis Ducum & Regum in causá Religionis, (5.) An-
dreas

Konfed.
Warszaw-
ska.
1696.

dreas *Zaluski*, Episcopus Plocen: *salvis iuribus & im-*
munit: E. C. R. (6.) Joh: Stanisl: *Sbąski*, Episcopus
Varm: *salvis E. C. R. jur: & immunit: cum Protesta-*
tione contra omnes Sectas, contra Iura Regni sese
extendentes per Prussiam, (7.) Georgius Albracht9
Denhoff, Episcopus Præm: S. Regni Cancell: (8.) Ni-
colaus *Popławnski*, Episcopus Livoniae. (9.) Stanisl: Jo-
an: *Jáblonowski*, Káztelan Krákowski, Hetman W: Kor:
(10.) Jan *Jáblonowski*, Woiewodá Wołyński *iuribus*
Reipubl: & Masoviae per omnia salvis. (11.) Joh:
Krásniński, Palat: Plocen: *salvis iuribus, E. C. R. & Du-*
catus Masoviae Decretis. (12.) Alexander Jozef *Za-*
łuski, Woiewodá Rawski, *salvis iuribus E. C. R. &*
Reip: (13.) Jan Kos Woiewodá Chelmiński, *salvis*
iuribus E. C. R., tum quoq; *inhærendo Protestati-*
oni contra Mennonistas, Quakeros, & novos Se-
ctarios. (14.) Marcin *Chometowski*, Woiewodá
Bráclawski. (15.) Jan *Gutński*, Woiewodá Pomorski,
(16.) Jerzy *Towiański*, Káztellan Leczycki, (17.)
Fránciszek *Grzybonowski*, Káztel: Inowłocławski, *salvis*
iuribus & Decr. Duc: Masoviae. (18.) Jan *Sieráko-*
wski, Káztellan Belzki. (19.) Stanisl: *Morsztyn*, Ká-
sztell: Czerski (20.) Hieronim *Zaluski*, Káztell: Ra-
wki, (21.) Jan Jerzy *Przebendowski*, Káztell: Chel-
miński, *salvis &c: cum solenni Protestatione, contra*
Quakeros, Mennonistas & alios sectarios. (22.)
Christophorus *Skárбек*, Cast: Halicien: (23.) Flory-
an *Drozdowski*, Káztell: Wiski, (24.) Ludwik Kon-
stan: *Obojski*, Káztell: Liwski, *piszę się salvis iuribus*
E. C. R. tum Decretis Duc: Masoviae, & cum salvis
&c: &c: (tu specyfikacya Punkow, ná ktore pozwala)
et przeciw inazym Punktom, zá zerwaną Konwokacyą;
ponie-

ponieważ idzie de Prærogativâ juris vetandi, protestor (25.) Konstanty *Walewski*, Kázi: Konárski-Lęczycki. (26.) Stan: *Lubomirski*, Supr: R: Mareschalculus solum quò ad securitatem & terminum liberæ Electionis, cæteris Punctis exceptis, quæ ad libertatem & ordinem Confederationis non pertinent, ob rationem Protestationis Nuntij absentis, & immunitatem juris vetandi. (27.) Domin: Nicol: Dux *Rádzimil*, Supr: Cancell. Litv: subscribo in vim ratihabitionis Reipubl: ad hæc inferitis specificata, id est &c: &c: exclusis cæteris Punctis, quæ non videbantur Reipubl: acceptabilia. (28.) Carol: Stanislaus Dux *Rádzimil*, Pro-Cancell: Litv: subscribo exceptis punctis, quæ prorsus non sapiunt securitatem internam & externam. (29.) Hieronim *Lubomirski*, Podskárbi Koron: cum Protestatione przeciwko Materjom do Konfederacyi, contra jus vetandi nienależącym, pozwalając ná &c: &c: (tu Punkta wyrázone,) y co ad securitatem internam & externam należy. (30.) Alexander *Páweł Sápichá*, Marszałek Nadworny Litew: ad solam determinationem czásu Elekeyi &c: podpisuję się.

(31.) *Woyciech Zboiński*, (32.) *Páweł Niszczycki*, (33.) *Stánisław Rzewuski*, podpisuję quò ad solam actum Electionis. (34.) *Stefan Potocki*, podpisuję się tylko, quò ad actum liberæ Electionis & securitatis publicæ. (35.) *Stánisław Szczuká* Referendarz Koron: quò ad puncta pressè Confederationem concernentia, salvâ manente contrâ reliqua Protestatione, tum salvis juribus & prærogativis juris vetandi. (36.) *Pawel Jan Kochánowski*, piszę się ad puncta necessitatis publicæ, aliàs ad exorbitantiam status protestor, (37.) *Woyciech Jónski*, (38.) *Pawel Sienicki*. y (39.) *Jan Stánisł: Gizycki*, (40.) *Kázi-*

Kázimierz Bileński, Podkom: Koron: y (41.) *Jan Kázimierz Szymánowski*, salvis juribus E.C.R. & Duc: Masoviz piszemy się in his punctis, (tu punkta wyrázone,) á przeciw innym punktom zá zerwaną Konwokacyą, ponieważ idzie de prærogativâ juris vetandi protestamur (42.) *Wáclaw Szczuká*, Kuchmistrz Koron: (43.) *Kázimierz Rostkowski*, (44.) *Michał Lásocki*, Ziemiá Wyszogrodzka też præcustoditionem sòbie cavet; co y Ziemiá Wárszawska (sub Numero 40.) & ad præmissâ consentit, iáko w teyże prekustodycyi expressum est (45.) *Ludwik Lásocki*, (46.) *Adam Zábicki*, (47.) *Páweł Krášíński*, swoim y Kollegi swego (48.) *N: Zielińskiego*, imieniem (49.) *Páweł Prázmonski*, (50.) *Stánisław Wessel*, (51.) *Ludwik Zieliński*, (52.) *Jan Cieciśewski*, (53.) *Josephus Gabriel Cieciśewski*, (54.) *Stánisław Godlenski*, (55.) *Jan Stánisław Glinká*, salvis juribus E.C.R. Privil: & Decretis Duc: Masoviz, contra quosvis Dissidentes latis. (56.) *Alexander Butler* salvis. &c: (tu punkta rózne) approbo, contra cætera puncta protestor. (57.) *Jákub Chálecki*, podpisuję się, ná te tylko niżej wyrázone Punkta. (tu rózne Punkta.) My Posłowie Woiewodztwá Podlaskiego Ziemi Mielnickiey. (58.) *Jan Seweryn Cieciśewski*. (59.) *Jan Nowosielski*, podpisujemy się ná to &c: (tu rózne Punkta) contrâ cætera Punkta protestamur. My Posłowie Woiewodztwá Podlaskiego Ziemi Bielskiey. (60.) *Wáclaw Járúzelski*, y (61.) *Alexánder Gassowski*, super actum præsentis Confæd: intuitu sámeego bezpieczeństwa, porzâdku, y czásu náznáczonego Elekeyi, &c: consentiendo, in cæteris vero punctis, ad liberam ratihabitionem JchMéciow Bráci sese referendo podpisujemy. (62.) *Adam Stánisław*

nistał Trzciniński, (63.) Franciszek Boski, (64.) M^s Grudziński, zgadzam się z deklaracją Woiewodztwa Mazowieckiego (sub Numero 40.) (65.) Felicyan Kráiewski, (66.) Piotr Godebski, podpisuję się *pressè*, ad terminum Electionis, &c: &c: na więcej punktów, jeżeliby były inferowane do tej Konfederacyi, nie pozwalam, y protestor. (67.) Tomasz Dziąsyński, Kráyczy Koron: (68.) Stanisław Bąkonski, *salvis clausulis & omnibus præconditionibus ut supra.* (69.) Remigian Ludwik Bystram, (70.) Piotr Alexander Czapski, (71.) Jan Kos (72.) Jozef Kos, (73.) Stanisław Chomętowski, (74.) Samuel Sznykowski, (75.) Chryzostom Dorpowski, (76.) Hektor Czárliński, (77.) Andrzej Kczewski, (78.) Hieronim Potrykowski, (79.) Bernard Trzciniński, (80.) Martinus Franc: Borowski, podpisuję się *super libertam electionem &c: salva in alijs rescissione & salvis juribus E. C. R.* (81.) Melchior Michał Czapski, (82.) Jan Łoś, (83.) Kazimierz Stán: Kitnowski, (84.) Michał Stán: Kczewski, *salvis juribus E. C. R. cum solennissima protestatione contra omnes Menstronitas, Quakeros, & novos Sectarios.* (85.) Piotr Ernest Kczewski, tymiż słowy. (86.) Mikołaj Kazim: Panikowski, *salvis per omnia ut supra.* (87.) Jch. Niewieściński, (88.) Jan Karol Raczynski, (89.) Konstanty Lewald Jeziorski, (90.) Adam Lwiski, (91.) Joachym y (92.) Piotr Jerzy Przebendowscy, (93.) Krzysztof Czapski, (94.) Michał Szymánowski, (95.) Jan Bogustaw Kczewski, (96.) Alexander Zapendowski,

Y tu znowu z 58. Senatorow; którzy się na tę Konfederację podpisali; większa połowa, (to jest 30.)

30.) tudzież y zé 133. Połow znowu połowa, (to jest 66.) *zwyczajną pro juribus & immunitatibus Ecclesie Catholice Romane tum & juribus ac Decretis Duc: Masoviae contra Dissidentes latis* dołożyli Salwę, a nawet z między nich, dwudziestu y trzech, na niektóre tylko wyrażone zezwolili y podpisali się punktá, na inne zaś; *à per consequens* y na Punkt Dyssydentom faworyzujący (od żadnego nie wymieniony) solenną zanieśli protestacyą; (iako widzisz pod położonemi tu Imionami sub Numero, 24. 26. 27. 28. 29. 30. 33. 34. 35. 36. 40. 41. 44. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 64. 66. 68. 80.) *quibus stantibus exceptionibus*, ten Punkt Dyssydentow żadną miarą utrzymać się nie może, y nie powinien.

102. Roku 1697. dnia 27. Czerwca, po doszłej Elekcyi, szczęśliwie nam panującego Najjaśniejszego AUGUSTA II. nastąpiły *Pacta conventa*; w które znowu, zwyczajnym przeszłych Konfederacyi trybem, z nich wypisany, dołożony jest Artykuł Dyssydentom faworyzujący; ale że y tu znowu, nie był, *unanimiti* na niego *consensus*, pokazuje się z położonych tamże (które tu wypisuję podpisow.)

(1.) Franc: Grzybowski, Kásztel: Inowrocłáwski, *salvis juribus Duc: Masoviae,* (2.) Krzysztof Skárbeł,
Ys Ká-

Kasztel: Hállicki, *salvis juribus E. C. R. & jur: Duc: Masoviz.* (3.) Jan *Moránski*, Kasztell. Przemęcki, *salvis Imm: E. C. R.* (4.) Alexander Jan *Jablonowski*, Chorąży Koron: *sal: jur: E. C. R. p: o: nec non contra Protestationes Dissidentium.* (5.) Páweł *Sienicki*, *sal: jur: Duc: Masov.* (6.) Mikołay *Stefan Rádscki* *salvá p: o: fide Rom: Cath: contra Protestationes Dissidentium.* (7.) Hieronim *Bronikowski*, przy wolności y Práwách. (8.) Stanisław *Czesnowski*, *salvis juribus Duc: Masoviz & Religionis orthodoxæ* (9.) Piotr Władysław *Boglewski*, *salvis juribus per omnia Duc: Masoviz.* (10.) Stan: *Młocki*, *salvis juribus D: Masoviz, circa Dissidentes.* (11.) Stan: *Moránski*, *salvis Imm: E. C. R.* (12.) Maurycy *Kázim: Glogowski*, *salvá per omnia fide Rom: Cath: contra Protestationes Dissidentium &c:*

Juz tu nie ták liczne pozáchodziły Sálwy, iáko przy dawniejszych Konfederácyách; bo też y nie ták siła było Senátorow y Posłow; do tych Páktow Conventow deputowáných, dla zászley scissy Pártyi Kontiuszowskiey; áleć dosyć y ná jedney, zwiászczá przy Práwie oppozycyi, *circa legem positivam, unius oppositio valet.* Znáć że y te Sálwy, znalazły konfederácyą, y byli w ápprehensyi u PP: Dyssydentow, kiedy siedmiu z nich (to jest Jan *Orzechowski*, Mikołay *Kossakowski*, Wilhelm *Bucholt*, Stánisław *Dunin-Kárwicki*, Dobrogost *Kornatowski*, Alexander y Sebastyan *HázáRádliczowie*,) táką przy podpisách swoich dołożyli re-

prote-

protestácyą, *salvis juribus libertatibus & pace Dissidentium, non obstantibus quibusvis Protestationibus,* Ktorá jednák, iáko znosząca *Ius Cardinale vocis vetandi;* á zwiászczá od tych pochodząca, ktorzy sámi, ex *præscripto* dawnych Práw; ex quo Heretycy *nulla, nec activá, nec passivá gaudent voce,* żadnego nie ma waloru, y żadnego niespráwuię obowiązku.

104. W tychże Páktách Conventách; po punkcie Dyssydentom faworyzuiącym, z dawnych Konfederácyi słowo w słowo wypisánym, ták drugi zaraz nástępuie immediate Artykuł. W rozdawaniu zász Dygnitarstw, *Krzeseł Senatorских; y Stárostw Sądowych, Continuum usum & antiquam praxim,* przez s: p: Ianá *Kázimierzá, Micháłá, y Ianá III. Antecessorow nászych, sacro-sanctę zachowane, punctualiter trzymać obiecuię, exceptis Mennonistis, Anabaptistis, Quakierow, ktorzy pod to Práwo Dissidentibus in Religione Christiana służące podpadác nie máią; y owšem wszytkie Práwa y Statutá, contra Arianos ferowane, ná nich reassumuiemy. Ná tym mieyscu, P. Compiler Praw Dyssydenckich, sam się z sobą nie zgadza, y oczywistą popełnia kontrádykcyą, gdyż w posledníy Edycyi Polskiey Roku 1720. táką *immemore mendacio**

pag: 75.

na text tego Artykułu czyni glossę. *Tu tedy Rzecz: Pospolita Dissidentom liberum aditum do honorum, iako rowney Bráci zostawuie; á ktorzy excluduntur iakoż y nie mogą pod te chronić się Práva, tych iawnie wyraża y specyfykuie, zapomniawszy co samże dawniey w pierwszey Edycyi Łacińskiej R. 1708. passus est & non negavit, tenai na moy sentyment przypadając słowy, Clausula isthac ábigua & anceps, prima fronte Evangelicis favore, ipsiq; ad dignitates Senatorias aditum pandere videtur, ab iisdem solos Mennonistas Anabaptistas & Quakieros excipiens, quorum tamen nullus unquam, tali dignitate ornatus reperitur. Quia verò Regis hęc in re dispositio, ad praxi. Non Sigismūdi, Augusti, Henrici, Stephani, Sigismundi III. Vladislai IV. sub quibus Evangelici ijs dignitatibus gaudebant, verum novissimorum Joh: Casimiri, Michaelis, Joannis III. sub quibus iisdem excludebantur, restringitur, ea clausula utiq; in prejudicium Evangelicorum, constata esse intelligitur. A iako tu słuznie przyznáie, że ten punkt, Ewangelikow excluduie od wszelkich Dygnitarstw, Krzesel Senatorskich, y Stárostw Sądowych; tak táma przy oczywistej własney kontrádykcyi, pessimè hallucinatur gdyż te słowa; exceptis Mennonistis, &c;*

regu-

regulują się do tych słow ostánich pierwszego punktu, *integrá Dissidentium pace & securitate*, nie do pierwszych drugiego punktu, *w rozdawaniu zaś Dygnitarstw y Krzesel*, iakoż tak sonat samże *contextus* słow tego posledniego punktu. *Exceptis Mennonistis, Anabaptistis Quakierow*, ktorzy pod to *Práwo Dissidentibus* słuzące podpadáć nie máią. Nie idzie tu o *Práwo aditum* do Dygnitarstw y Krzesel, ále o *Práwo pacis & securitatis*, tak dálece, że tá Klauzula, o rozdawaniu Dygnitarstw y Krzesel, stáie się tu, niby parenthesis punktu *de pace & securitate Dissidentium*, traktującego, iakoż tę Klauzulę *intra parenthesis*; (ktoraż znáć *in typo* opuszczono) *położywszy; extra omnem ambiguitatem, ac perplexitatem* zostánie. A poniewaz, tá Klauzula, o rozdawaniu Dygnitarstw, Krzesel Senatorskich y Stárostw Sądowych, álleguie; *continuum usum & antiquam praxim*, (nie *Zygmuntá Augustá*, nie *Henryká*, nie *Stefáná*, nie *Zygmuntá III.* nie *Władysława IV.* za ktorých Pánowania, sílá w Senacie zasiádało Dyssidentow) ále *Ianá Kázimierzá, Michála, y Ianá III.* nie toruie, zátym, *liberum aditum*; y wstęp do honorow, Krzesel y Dygnitarstw PP: Dyssidentom, ále ich ówszem, od nich ubliża; oddála, excluduie, y niesposobnemi żadney godności,

ści czyni. Jákoż to rozumiał dobrze P. Compilator, w 1. Edycyi Łacińskiej, ále w drugiej Polskiej nie rozumiał, bo zrozumieć niechciał, áby był (z tego Prává, uczyniwszy sobie, *nasum cereum; & regulam Lijsbiam;*) zdanie swoje pierwsze odmieniwszy; sens iego, *in favorem PP.* Dyssydentow, nákierował; y *ad libitum* ich interpretował. Aleć iezeli *mutare consilium in melius sapientia est;* toć *mutare in deterius* byłoby *stultitia*. A zátym przy pierwszym sentymencie zostáć się musí Pan Compiler, á zátym PP. Dyssydenci, powinni się osądzić, wszelkich Dygnitárstw, Krzesel Senator- skich, y Stárostw Sądowych, *in perpetuum in habiles & incapaces*.

105. Nie tylko ná Konwokácii, nie tylko przy pisaniu Páktow Conventow, ále náwet y przy sámych Suffrágiách Nayiásniejszego AUGUSTA II. pozáchodziły, rózných Senatorow, Posłow, y Szláchty, z rózných Woiewodztw, Ziem y Powiátow *pro Iuribus & Immunitatibus Ecclesie Catholice Romanae* Sálwy, ktore tu nie powtarzájąc, same tylko podpisujących, z taką preukstodycyą, wypisuię Imioná.

Z Woiewodztwá Poznáńskiego, (1.) Jan Morawski, Káztellan Przemęcki.

Z Xięstwá Zatorskiego y Oświęcimskiego, (2.) Stanisław

nissław Pięglowski, Káztel: Oświęcimski. (3.) Mikołaj Stároniewski, (4.) Stanisław Cukowski, (5.) Jozef Nielepiec, (6.) Antoni Felicyn Szembek, (7.) Jozef Pięglowski, (8.) Adryan Belsbácki, (9.) Stanisław Selecki.

Z Woiewodztwá Wileńskiego, (10.) Władysław Biegáński, (11.) Jan y (12.) Tomáš Duśiáccy Rudomi- nowie. (13.) Hippolit Ciecchánowiecki.

Z Woiewodztwá Trockiego, (14) Alexander Jan Podbereski, (15) Károl Białozor, (16.) Mikołaj Kárp, (17.) Krzysztof, (18.) Jozef, (19.) Michał, Puzyno- wie, (20.) Bogusław Juszkiewicz, (21.) Páweł Mar- ćinkiewicz (22.) Kázimierz Pigtkowski, (23.) Franc: Białozor, (24.) Stefán, (25.) Mateusz, y (26.) Andrzej Ramerowie, (27.) Woyciech Raczynski, (28.) Krzysztof Han, (29.) Władysław Krukowski, (30.) Władysław Marćinkiewicz.

Z Xięstwá Zmudzkiego (31.) Jan Hieronim Kry- spin Biskup Zmudzki,

Z Woiewodztwá, Ruskiego, (32.) Alexander Stá- nissław Rykowski, sal: jur: ad hoc usq; tempus, sacro- sanctè ab Antenatis nostris servatis, & in futurum servandis E. C. R.

Z Ziemi Halickiej (33.) Krzysztof Skárbek Ká- sztellan Halicki, (34.) Alexander Jan Potocki, Pod- komorzy Halicki. (35.) Antoni Stáronowski, (36.) Floryan Jástrzebski, (37.) Báltázár Nowosielski, (38.) Fránciszek Jástrzebski, (39.) Mikołaj Krogulecki, (40.) Alexander Lokucieniski.

Z Woiewodztwá Nowogrodzkiego, (41.) Krzysztof Komorowski, Kuchmistrz Litew. (42.) Teofil Olgázer,

Z Woiewodztwá Witebskiego, (43.) Andrzej Ká- zimierz

zimierz *Kryspin*; Woiewodá Witebski, (44.) Michał Kázimierz *Kociel*, Káasztelan Witebski, (45.) Teodor *Lukomski*, (46.) Jozef Kázimierz *Hurko*.

Widzieliśmy dotychczas, że od śmierci Krola Stefáná, ná kázdey Konfederácii; przy kázdych Páktách Conventách, y przy kázdych Suffrágiách, niezliczona liczba Biskupow, Senatorow, Ministrow, y Urzędnikow Koronnych, Posłow y Szlachty ze wszystkich Woiewodztw, Ziem, y Powiátow, *incessabili voce*, protestowali się przeciwko Dyssyden-
tom, excypowali solennie Artykuły, *favore* ich zfabrykowane, ustawiczne, *pro Iuribus & pro Immunitatibus Ecclesie Catholice Romane* (tudzież *pro Iuribus, Decretis, & Exceptis Ducatus Masoviae*) czynili Sálwy; á z tym wszystkim PP: Dyssydenći, ná tychże Konfederacyách, ná tychże Páktách Conventách, naygruntowniej sze swoje funduią y zászadzaią Prává, znosząc *radicitus, pupillam libertatis, liberam vocem vetandi*. Funduią ieszcze Prává swoje, ná prywatnych Przywilsiach Krolewskich, *subreptitis* otrzymaných: ná Konstytucyách *Coronationu*, w ktorých *Acta Interregni approbantur*, ná Recessach Seymowych osobliwie Elekcyynych, y ná niektorych Mánifestacyách *per nonnullos Regni Proceres* ná Aryánow zániesionych, tudzież ná kilku prywatnych, Biskupow, Listách; ktore pisáli, do Plebá-

now, swey Iurydykcyi podległych, *inhibendo*, álbo *suspendendo Processus*, ktore oni do Konfystorza álbo Trybunału formowali, &c: á tak *confidunt super baculum arundineum*, gdyż nie máią, *de cetero* żadnego *favore sui* wyraźnego Prává, przez trzy Stany zgromádzone; postanowionego, y tylko náciągáią iák mogą tych Konfederacyi *sub pallium publice legis*:

Przeczytałem od kárty do kárty Łacińską y z Supplementem; tudzież y Polską, *Praw y wolności Dyssydenckich* Kompilacyą; á żadnego takiego Prává nie znalazłem, ani kázdy zemną czytájący, nie znajdzie ále tylko, widząc *tantam molem & farraginem*, niepotrzebnych allegacyi z zadziwieniem przyznać mási. *Quantum in (his) rebus inane!* widząc że Łacińska Edycya 10. árkuszy to jest 40. kart, á Polska 20. Arkuszy; to jest 83. kart w sobie zázwiera, rozumiałby kto, że tam główne y liczne Prává; pro parte ich *numerantur & ponderantur*: álo *à capite ad calcem* przebiegły; z podziwieniem uzna, że *multum vocis; at nihil lanae, inest*.

Już tu miałem, do 2. Części, Prává przeciwko Dyssydencom ferowane zázwierájącey przystąpić; ále kiedy iuż *in decursu scriptiois*, y po

wydrukowaniu pierwszych arkuszow, dostalem; dopiero Polskiej edycyi Praw Dyssydenckich, od Łacińskiej in duplo obszerniejszey, więc tak dla supplementowania Replik, ná Allegacye, w pierwszej Edycyi Łacińskiej nie znáydujące się, a zátym y odemnie nie wniesione, iáko y dlatego, áby káždy *in ictu oculi* mógł obaczyć, y mieć *in promptu*, racye, narácy, to iest, ná káždá *seorsivè*; *Pseudo-Legum*, pretendowanych Praw Dyssydenckich állegacyą osobliwą replikę; kładę tu *Synopticum Elenchum* tych wszystkich állegowanych dokumentow w nayobszerniejszey Kolekcyi Polskiej Praw Dyssydenckych, dokládając przy káżdym Punkcie Dyssydenckim, numero, Punktow, wyżej odemnie wyrażonych; podkótym zupełná ná ow Punkt znáyduie się Repliká; áby tym łatwiey mógł káždy; *conferre thesim cum anti-thesi; á*
ták opposita contra se posita,
magis elucescent.

SUM-

SUMMARYUSZ

Wszystkich Allegacyi, znáydujących się, w Kompilacyey *Praw y wolności Dyssydentow w Nabożeństwie Chrześciańskim w Koronie Polskiej y w W. X. Lit: służących* edycyi ostatniey Polskiej. Roku 1720. z specyfikacyą przy káżdym Artykule, Punktow tu się znáydujących, a Replikę ná káždá Allegacyą zowiąc raiących.

I. R. 1563; 6. Czerwcá Przywiley Zy-
 gmuntá Augustá, w którym cále Kieństwo Lit: do
 równości Szlacheckiey przypuszcza y pierńsze Przy-
 wileie w Horodle wydáne, objaśnia, w których ze-
 tylko ci do Prerogatyw przypuszczeń: bydz mieli, kto-
 rzyby byli W.áry Rzym-skiey, y Herby z Korony
 Polskiej wzięli, tedy tym Przywileiem te dwa Pun-
 kta kassuje, y tak wssytsich, iákiegokolwiekby byli
 Chrześciańskiego Nabożeństvá, y Ktorzyby Her-
 bow z Korony nie bráli, zarowno przyimie, y do
 wsselkich dostoięństw y honorow ákcess dáie (RE-
 PLIKA.) (1) Ten Przywiley naprzod, w Ruszná
 Z; poz

poniekąd podpada, z fabrykacyi suspięcy, gdyż na nim, znayduie się Podpis Pieczętarski pod datą 6. Czerwca Xięcia Mikołaja Rádziwitá (Czarnego) Woiewody Wileńskiego Marszałka y Kancelerzá W: Lit: (za ktorego powagą y staraniem, miał bydz otrzymány;) a on właśnie na ten czas z Jerzym Chodkiewiczem Kásztelanem Wileńskim, y Hetmánem W. Lit: z 2000. Litewskiego y 1500. Koronnego Woyska, ruszył się z Mińská, na sukurs obleżonego od Moskwy Połocká; (iako świadczy Woyciech Wójuk-Koiálewicz, S. J. in Fastis Radwilianis; pod tym Rokiem 1563.) a zátym w Wilnie, na tym, samey Litwy Seymie, nie mógł bydz przytomnym. Aleć, ieżeli nie wcale ten Przywiley zfabrykowany, iednak *non caret suspitionis nota*, że przynajmniey, był *subreptitia modo* otrzymány, z następujących racyi. (2) Taki Przywiley prywatny, iednego Krolá, dla respektu iedney ofoby dány, nie może znośic Praw, dawnych, wiecznych y fundamentalnych; iako to Roku 1424. *Quicumq; in Regno hereticus, aut herese infectus vel suspectus de eadem, repertus fuerit; capiatur, puniatur, &c: nec unquam, ad aliquos honores assumatur; sed semper infamis maneat.* Roku 1438. *Quicumq; hereticales errores facere,*

Pag: 40.
ms: Ma-
nuscripti:
ex russi-
mo opp:
impr: Vil-
nae. 1653
desumpti

vel promovere vellet, contra talem, in ejus destructionem, consurgere, & punire volumus. Roku 1525. *Quicumq; de Luteranorum secta, legitime convictus fuerit, talis vita privari debeat, & bona ejus confiscari &c: &c:* (3) Nie tylko zaś ten Przywiley: sprzećiwia się dawnym Prawom, przećiwko Heretykom ferowanym; od *Władysława Iágiellá; Władysława Iágiellonowiczá; y Zygmunta I.* ale też, *contradictorie* iest dány, y w brew, samymże tegoż *Zygmunta Augusta.* 5. Edyktom, pierwey; przećiwko Heretykom promulgowanym; ktore tu niżej masz pod Rokiem 1550. 1552. 1555. 1556. 1557. Y gdyby był, *Zygmunt August,* miał intencyą, dania takiego Przywileiu *favore Dissidentow,* toby był w nim dołożył iaką Klauzulę, dawne swoiciz własne Edykta rewokującą, a przećiwnym Artykułom derogującą, aby się był nie zdał: *claudicare in duas partes Domini & Baal:* 3. Reg. 18. 215 y żadney nie czyniąc potrzebney restrykcyi, *anilogias, contradictoria, & inter se pugnantia,* postánawiać, a ponieważ w tym Przywileiu, żadney podobney nie masz Klauzuli; więc z tą się pokazuje, że był *subreptitie & obreptitie* otrzymány. (4) Nie może się tu wnosic, że *posteriora ligant,* gdyż w ten czas tylko, późniejszye Prawa obowięzują. Kie:

kiedy są *de meliori*; kiedy pokazują się że pierwsze, *ex noviter repertis documentis*; lub *ex defectu requisitorum*, są inwalidowane; kiedy są postanowione, *ab eadem, plenâ, liberâ, & sui Iuris Potestate*; kiedy, miánowicie w Rzeczyposp: wolney, *ab omnibus & singulis, unanimi consensu, & nemine contradicente*, są akceptowane; kiedy wyraźnemi Klauzulami pierwsze Prawa, od teyże zwierzchności, z racyi słusznych, *rite & legitime cassantur, abrogantur & annihilantur* albo im, *pro certo temporis intervallo, vel pro unâ solâ vice*, iaka staie się derogacya. Ale w tym Przywileiu, nie tylko te wszystkie, ale ani jedna z nich, nie znajduje się Kondycya; bo ani ten Przywilej jest *de meliori* ani *stante* dawnych Praw *invaliditate*; ani *à plena Potestate*; ani *cum prerequisite trium Ordinum consensu*, ani, *cum aliquâ expressâ derogatione*; dawnych Praw jest PP. Dyssydentom dany, a zátym dawne Prawa przeciwko nich ferowane; a ten Przywilej znoszący, *in suo robore* zostają. (5) Nie tylko tego Przywileiu, żadna nie zaśła confirmacya w Rok potym, na następującym Sejmie *Parczenyskim*; ale owszem na tymże Sejmie, Krol *Zygmunt August*, dawnych Praw przeciwko Heretykom ferowanych rygor, znowu nowym obostrzył Edyktem; nakazując

zując surowo, aby byli śądzeni, y karani; (ktory Edykt tu masz niżej, pod Rokiem 1564.) z kąd choćby ten Przywilej PP. Dyssydentom favorezujący, był dany, przed Rokiem; tedy żadney na tym Sejmie, nie dostąpiwszy Konfirmacyi, przez to samo, tym przeciwnym, byłby zniešiony Edyktem; Ze zaś, nie przeciwko samym tylko Aryanom, ten Edykt wypadł (iako wnoszą PP. Dyssydenći) ale przeciwko wszelkim Heretykom, y nowych náuk (od stárożytney, prawowierney Religij Kátolickiey, odmiennych) sektátorom, same tego Edyktu słowa, *ad trutinam* wzięte, iawnym pokazują dowodem. (6) Jeżeli PP. Dyssydenći, z tego pretendowanego Przywileiu, czynią illacya; że wszelkiey wiary, y Zakonu Chrześciańskiego ludzie, są sposobnemi, do dostapienia, wszelkich honorow, dygnitarstw y Urzędow; toć y Aryani, y *Menonistowie*, *eodem*; owszem, iako *priores tempore, potiori Iure*; nálegać będą, o reindukcyą do wszelkich Urzędow sposobności, bo y oni *Chrystusá, zá Messyasá*, uznawają, a zwłaszcza, że oni ieszcze na tenczas, *pro principali*, w tym tu Przywileiu; *includi videbantur*. A icżeli oni nie mogą *gaudere hoc Privilegio*; toć y PP. Dyssydenći przynajmniej mogą, *non gaudere*. (7) Náostátek, iako

ko niegdy *Chrystus Pan Moyżesz*, tak *Augusta Pierwszego*, AUGUST Wtóry poprawić może, y co tamten, *propter duritiem cordis, & impotentem potentiam* Heretykow, większą częścią na ten czas w Senacie zasiadających, uczynić do czasu musiał, to ten, iako Pan, prawowierną Religiją kochający, zakłócić może.

Page 7. II. Roku 1568. dnia 1. Lipca Przywilej drugi, na Sejmie Grodzieńskim dany, tenże potwierdzający. (REPL:) Ten Przywilej, nie favore wszystkich Dyssydentow, ale tylko szczegulnie, samych *Inflanczan*; do Unij z Koroną przystępujących był dany; y im samym, miejsce po Oficjalistach Litewskich było naznaczone, a to tylko do czasu; w nadziei, tym przedszego, (przez to zachęcenie:) do prawowierney Religij, nawrocenia. Im tylko bowiem samym, mogła Rzecz-posp: taką konferować prerogatywę, bo na nich samym, nie ściągaly się dawne Prawa, *Hrodelskie, Wieluńskie, Korczyńskie*, ktore się ściągaly na Polskę y Litwę. A do tego na następującym Sejmie Lubelskim Roku 1569. samych tylko w szczegulności *Inflanczan* Prawa są potwierdzone; a o Dyssydentach, w pospolitości żadney nie masz wzmianki. A że y samym *Inflanczykom Akatolikom*, do czasu tylko

ko, pozwolony był przystęp do honorow; z tą się pokazuje; że Konstytucya Seymu Warszawskiego Roku 1589. mocno obwarowała, aby Dostoieństwa *Inflancckie*, mianowicie Starostwa, nie Obywateľom *Inflancckim*, (*exquò Akatolikom*,) lecz *alternativè*; raz Polakowi, drugi raz Litwinowi, były konferowane; a gdy w Roku 1598. Komissarzow do *Inflant* naznaczone, y im wszelką wziąć wiadomość polecono, dopiero R: 1607. gdy się Wiara Katoicka w *Inflanciech* cokolwiek rozkrzewila, do alternaty Polskiej, y Litewskiej, y *Inflanccka* trzecia jest przypuszczona *in ordine*, ad *affecutionem* tamiecznych Starostw. Już tedy, jezeli PP. Dyssydenci, z tego Przywileju chcą wnieść, sposobność swoją wszelkich dostapienia honorow, niech nam wprzod pokażą; iakązkolwiek tego Przywileju *Approbacyą*, na następującym Sejmie Lubelskim uchwaloną. Ale iey nie pokażą, y pokazać nie mogą, gdyż na nim tylko *mentio* *Inflant*; ale Dyssydentow, najmnieyszey nie masz wzmianki. Jezeli ten Przywilej; nie tylko do *Inflanczan* ale też, ściąga się y do Litwy? niechże go nam ukaza PP. Dyssydenci, w Statucie Litewskim. Ale go tam nie znajda; bo lubo ten Statut, zebrany jest, aż do tego właśnie czasu, to jest aż do Sey-

In vol.
Constitut.
p: 508.

Ibidem
p: 708.

Ibidem.
p: 843

mu *Unionis* Lubelskiego, w Roku następującym 1569, pżecięż tego Przywileiu tām niemǎsz. (lubo dawniejszy R: 1563. iest położony.) Nie może się zátym mowić, że przez niewiǎdomość był opuszcony; gdyż swieża ieszcze ná ten czas mogła byǎć pámięć, przed dwudziestǎ lat tylko, dánego Przywileiu, (ǎlbowiem Státut *Litewski* pierwszy raż z druku wyszedł Roku 1588.) słowem; w Státucie *Litewskim*: nie iest dołożony ten Przywiley powtorny; (lubo się znáyduie pierwszy) coż zátym za konsekwencyǎ? że do Státutu *Litewskiego*, nie należał, że ná Dyssydentow *Litewskich* ściągǎć się nie miał; że sǎmym tylko miał służyć *Infantczanom*. A dǎlsza ieszcze tǎka illǎcyǎ. Ten Przywiley pośledni, *asseritur*, byǎć potwierdzeniem; konfirmacyǎ y ǎpprobacyǎ pierwszego, pośledni, *nullus*, toć poprzedzǎjący *nullitatis*.

III. Roku 1569. 11. Sierpnia. ná Seymie Lubelskim, Postǎnowienie, *Vnij* Korony *Polskiej*, z *W. X. Litewskim*, w którym Stany, Prǎwǎ y Przywileie wśytkie, toć y te umacniǎǎ. (REPL.) Jeżeli ná tym Postǎnowieniu *Unij*, Stany potwierdziły y umocniły, wśytkie zobopólne oboygǎ *Narodow Prǎwǎ*, toć tym sǎmym umocniły y

Prǎ-

Prǎwǎ; pżeciǎwko *Dyssydentom* ferowǎne w Roku 1413. 1424. 1438. 1520. 1525. 1543. 1552. y 1564. Nie konfirmowały zǎś Prǎwǎ *Dyssydentow*, bo ich dotychczas, żadnych nie mieli, iǎko *ex predictis patet*.

IV. Ná tymże Seymie, Przywiley *Krolowski*, to *Postǎnowienie*, y *dawne Przywileie utwierdzǎjǎcy* (REPL.) W tym; Przywileiu, toż *Postǎnowienie Unij*, ǎle nie wśytkie dawne Przywileiǎ sǎ utwierdzone; gdyż tu tylko, tych szczegulnie *Przywileiow* stǎie się wzmiǎnkǎ, które się regulowały do *Unij*, nie innych; iǎko wyrǎżne opiewǎǎ słowǎ; *My tǎ uchwalǎ, tǎ sǎrǎwǎ Vnij, umacniamy y utwierdzamy; oczym wśytkim Listy y Przywileie, od nas popierwey y potym tu dǎne sǎrcey obmawǎǎ, które my tu pro insertis haberi volumus.*

V. Tegoż Seymu *Konstytucyǎ*, wśytkie *Przywileie approbujǎca* (REPL.) Tǎ *Konstytucyǎ ejusdǎ tenoris* iest, co y *Przywiley Krolowski utwierdzǎjǎcy Unia*, y tylko czyni wzmiǎnkǎ *Listow y Przywileiow* do tey *Unij*, *precisǎ* regulujǎcych się, nie innych. Przydǎie glosę swoię ad marginem *Compilerator*. *Tǎc to sǎ które się tu approbujǎ; tǎs sǎme Przywileie które sǎ wyżej położone. ǎle to fałsz, gdyż tǎ Konstytucyǎ; dawniey od Władysława Iǎgielłǎ,*

Aa 3

przy

przy Wcieleniu Litwy do Korony ustanowioną rątyfikuje Unią tymi słowy. *Abyśmy Unią W. X. Lit. z Koroną Polską, przez Dziadą naszego y wszystkie inne Stany; tych Państw, uczynioną, y potym przez inne Przodki nasze, także y ich samych utwierdzoną y umocnioną, ku takiemu końcowi przywiedli, iakoby nigdy niczym, ani się naruszać, ani nigdy rozrywać nie mogła, &c.* A tegoż samego Wcielenia Przywilej, wyraźnie ekskluduje wszystkich Akátolikow, od wszelkich honorow. *A ná dostojenstwa wszelkie, niechay nie będą wybierani, ieno, ktorzy są powsechny wiary, y poddani S. Rzymskiemu Kościołowi.* Już tedy gdyby ten Punkt ekskluzyi Dyssydentow od wszelkich honorow; miał być owym Przywilejem, *favore* Dyssydentow od *Zygmunta Augusta* danym, znieśiony, zkasowany y abrogowany, toby w tej Konstytucyi, wyraźna tego Punktu, położona była restrykcyja, lub owego Przywileju *specificá mentione*, Approbacya, czego, że nie masz, ten Przywilej, (*probabiliter*, otrzymaný *subreptitiè* od Dyssydentow,) żadnego mieć nie powinien waloru.

VI. Roku 1569. 8. Sierpnia, ná tymże Seymie Lubelskim Przywilej tegoż Krolá dány Kálwinom ná ogrod Seyfrydowski w Krakowie ná Kirchoff.

(REPL.)

(REPL.) Tym Przywilejem, cmentarz pozwolony umarliym; ale nie *liberum exercitium* Religij żywym.

VII, Roku 1572. 2. Májá, w Wárszawie dány Przywilej; ktorým się, dom Brog nazwany, ná Zbor y Szkołę tymże Ewangelikó pozwala. (REPL) Fráńkowie; (tak nazwani Chrześciani nie już ieden dom; ale całe przedmieście *Perá* nazwane, mają sobie nádane w *Sztámbule*, á przecię nie może się mowić, żeby Chrześciani mieli *liberum exercitium Religionis* w Turzech; W Krakowie, iako w Stołecznym mieście musiáno pozwolić Kálwinom Zbor y Szkołę, (zwłaszcza pod ten czas, kiedy większa część Senatorow w Heretyckich była usidlona błędach, y kiedy ci wszyscy liczni, y możni Nowatorowie swoje Wiary wyznanie; w *Sendomierzu* umowione, publicznie ná Sejm ostatni: 1570. podáli:) ale w nim tylko szczegulnie, nie w całym *Krakovie*, dopietoz nie w całej *Polszcze*; zezwolone im swoiey Religij wyznawanie *permissentes eis, liberum exercitium Religionis, in dictá domo, nie in dicto Regno.* A do tego, ten Przywilej tylko do czasu służył, *quieti, & tranquillitati Regni consulentes, & ne occasio aliqua intestinis odijs detur, providere cupientes, ázátym,*

tym żadną miarą, dawnych y solennych Praw, przeciwko Heretykom ferowanych znieść nie mogli.

Pag: 16.

VIII. Roku 1573. 27. Stycznia, *Konfederacya Generalna po śmierci Zygmunta Augusta, która w całym Królestwie y w całym Stanom Rzeczypospolitej: jest ufundowaniem wolności &c.*: REPLIKĘ tu masz, obszerną od Num: 1. aż do Num: 13. inclusive iako y w Autorach wyżej pag: 23. Specyfikowanych tudzież w Dyskursie X. Piotra Skargi Soc: Jesu (sub Lit: A) Mowie: Lipskiego Biskupa Krakow: (sub Lit: B) Annotacyách, Rescyusa Opata Iędrzejowskiego (sub Lit: C) Rozkładu Solikowskiego. Arcybiskupa Lwowskiego (sub Lit: E) y Mowie Kárdynała Commendoná (sub Lit: H) w Excerptie zaś życia Jego od Gratiániego Biskupa Amelienkiego, pisánym, (sub Lit: G) obaczysz iákiemi fakcyami y máchinacyami, tę Konfederacyą uknowáli PP. Dyssydenći. Jest jeszcze wzwyż miánowanego X. Skargi obszerny Proceś na tę Konfederacyą, z poprawą y odprawą przeciwniká, który się ozwał ganiąc wywody, przeciw tej Konfederacyi; ktoremi się oná, mocno umarza y znayduje się (rownie z Dyskursiem na tę Konfederacyą, w przod anonimé od niego wydánym, á tu przedrukowanym, tudzież; *Vpominaniem do Ewangelików*

ów o Zbor ich Krakowski zburzony Roku 1591. y Przestroga do katolików; o zachowaniu się z Heretykami;) w Kolekcyi; tego Kazan przygodnych z innymi drobniejszymi pracami; wydanej, w Krakowie in folio Roku 1610. od karty 423. aż do 456. dokąd Ł. C. odsyłam.

IX. *Artykuł Paſtorum Conventorum, Henrykowi obróncemu Królowi, między innymi za wieczne Prawo poſtánowiony* (REPL.) Numero 14. 15. 16. 17. 18. 19. Pag: 18.

X. *Przyſięgá tegoż Króla Henryka, na záwsze poſtánowiona Dyſsydentow Práva zmacniająca.* (REPL.) No. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. iako y Num. 29. 30. 31. y 34.) Pag: 19.

XI. *Roku 1574. w Krakowie na Seymie Coronationis, Confirmatio Iurium Henryka, w ktorej wszystkie dawne Przywileia potwierdza, y rovniceż Konfederacyą y Paſta Conventa, na wieczne czasy umacnia* (REPL:) Num: 37. y 38. Pag: 20.

XII. *Artykuł y Punkt w Paſtách Conventách Króla Stefana podány* (REPL:) Num: 44. 46. Pag: 20.

XIII. *Przyſięgá Poſtów Króla Stefana* (REPL.) Num: 20. & sequ: aż do 28. y 47. Pag: 20.

XIV. *Potwierdzenie y poprzyſiężenie* te- Pag: 21.
goß

gość Krolá; ná gránicy wšytkich Praw y Przywileiow (REPL.) pod tym iż. Numerámi, tudzież Numero 45. 47.

Pag: 21.

XV. Ná Koronacyi tegoż Krolá obwárowánie Praw Dissidentium (REPL.) Num: 47.

Pag: 22.

XVI. Konstytucya toż ápprobująca (REPL.) No: 47.

Pag: 23.

XVII. Konstytucya w ktorey na wieczne czasy, Przyśięgę ktora máią wšyscy Krolowie przyśięgáć, opisuią y w niey Iura Dissidentium, zárownó wáruig (REPL.) Sam poczátek tey Przyśięgi Quod, omnia Iura, libertates, immunitates, Privilegia publica & privata * Iuri communi non contraria, & c. tuebor. (Zwła szczá, ze w niey są specificè wyrażone Práwa, od Władysława Jagiełły, y iego Nástępcow postanowione) práwie znosi ostatni Punkt, Pacis & securitatis Dissidentium, gdyż to ubezpieczenie Dyssydenctow; dawnym Práwom, od tych Krolow przeciwko Heretykom ferowánym, iest w brew przeciwné. Ten záś Punkt, szczegulnie był položony, favore Zborowskich; ktorych koniurácia przeciwko Krolowi, od tych zupełnie uwolnilá go obowiazkow, Pátrž Num: 47.

Pag: 24.

XVIII. Konstytucya; ktora wšytkie Konfederácie & acta interregni approbantur. (REPL.) samie

mi

mi P. Compilátor Praw Dyssydenckich, defensywa, *ultra subministrat arma*, kiedy tę álleguie Konstytucyą, ktora, nie tylko Konfederacyą & Acta interregni immediatè preteriti, ále też wšytkie in-sze dawnieysze Konfederácie; y dálsze Acta Interregni, approbuie, excypuiąc tylko szczegulnie, Káptury Ziemie Dobrzyńskicy y Wiskicy, Wšytkie spráwy y Konfederácie, Wárunki práwne y postępkí przestłych czasow Interregni, w Koronie Polskicy wšytkich Ziem y Powiátow, rowno & c. wewšytkim, iáko w sobie są y obmawiáią, skutek swoy mieć y bráć máią & c. oprócz Kápturow Ziemi Dobrzyńskicy y postępkí wšytkie Wiskicy Ziemi & c. Nie excypuie tu tá Konstytucya, Kápturu Woiewodztwa Krákowskiého po śmierci Zygmunta Augusta R. 1572. postanowionego. A tenże Káptur co ma w sobie? Reásumpcyą, ponowienie y potwierdzenie wálney Konfederacyi Korczynskicy. A táż Konfederácia co znowu ma w sobie? Oto masz wyrażné iey słowá, *Quicumq; hereticales errores, facere vel promoveré uellet, cõtra talem cuiuscunq; statũs & conditionis, gradũsq; fuerit, in ejus destructionẽ consurgere & c. nec pro eo loqui volumus sed punire promittimus & c.* Y tákci iuz iest; *sagitta missa retrorsum.*

XIX. Roku 1586. Po śmierci Krolá Stefána;

Bb2

Kon-

Volumen
Consti:
P: 295.

Vide
pra; hic.
Num. 51

Pag: 26.

Konfederacya Woiewodztw, Krákovskiego, Sandomierskiego, y Lubelskiego Káptur Korczyński, ná swym mieyscu zostáwnie, ale ratione Religij; tám bedący Punkt; objaśnia, y áby in præiudicium Iurium Dissidentium, nie był náciagány wáruie, (REPL.) Patrz Num: 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. y 59.

XX. Roku 1587. f. 2. post Dom: Letare: (7. Márcá) *Konfederacya Generálna Wársáwska; toż potwierdza (REPL.)* Patrz Num: 60. 61. y 62.

XXI. Tegoż Roku 9. Majj *Laudum Proszowickie, wiolátorow Zboru Krákovskiego circumscribens. (REPL.)* To laudum tylko; inquizycyá; w tey sprawie; nayscia Zboru Ewángelickiego, ná káznie. y ná to 9. Kommissarzow náznacza; ktorým *compertos criminis reos*, poimác y więzieniem opátrzyć, zleca; ále áni słowá; *liberum exercitium* Dyssydentom pozwalájącego nie ma.

XXII. Dniá 8. Májá w Pokrzywnicy, *Woiewodztwo Sandomierskie, komprobuie Iura Dissidentium (REPL.)* Numero 63.

XXIII. *Támże Postánowienie dwoiákcie w spráwach Rzeczyp: gdzie máiąc ánimádwersyá ná tych, ktorzy wiolencyá uczynili Zborowi Krákovskiemu, máią*

máią to pro publicâ injuria, y sąd nie odwłoczny deklaracie Rzeczpospol: (REPL.) Nie Rzeczpospolita cáła, ále tylko Woiewodztwo sáme *Sandomierskie* Sąd nie odwłoczny deklarowało, tego excessu (*Obiecujemy ná przyszley Elekcyi, tego wšyscy poprzeć iákobybył znácznie skáran; ten kto jest tego Authorem, také y ci ktorzy to czynili,*) máiąc to *pro publicâ injuriâ; bo in falso supposito;* bezpieczeństwa Dyssydentom poprzysiężonego; ten Woiewodztwá *Sandomierskiego* większá częścią Obywátelámi Dyssydentámi osádzonego, Kongress; prywatná háńbę: przez popełnioná w swoim Zborze wiolencyá, spolná, y powszechná Rzeczypol: rozumiał byđz krzywđá.

XXIV. *Konfyderacya pewna w tymże Postánowieniu Proszowickim (REPL.)* Num: 64.

XXV. Roku tegoż 19. Sierpniá, *Konstytucya Seymu Electionis, toż wšytko y dawne Práwa Dyssydentow korroboruáca (REPL.)* Num: 65.

XXVI. Dniá 18. Pázdzierniká, ná Ziezdźie głównym pod Wislicá, *Approbacya Iurium, ordynacya Processu przeciwko gwałtownikom (bezpieczeństwa Dyssydentow,) declaratur; (REPL.)* Numero 66. y 67.

XXVII. Dnia 28. Grudnia. Przysięgá Kro-
lá Zygmunta III. którą iáko in se Prává, ták teź
y Dissidentium, in Religione; cum clausulá exvin-
culationis ab obedientiá poprzysięgł, y

XXVIII. R. 1588. 30. Stycznia. Approbácyá,
tego publico Diplomate, (REPL.) Num, 20. &
sequ: ad 28.

XXIX. 8. Stycznia; Konfirmácyá Generál-
ná; ták wšytkich Práv iáko, oraz Dyssydentow
in Religione Christiana, y

XXX. *Punctum in Pactis Conventis, pro lege
perpetuá sancitum, od Rzeczypośp: á od Krolá IMci,
poprzysiężane zárowno (REPL.)* Przy tey Konfir-
mácyi Iurium y poprzysiężeniu Páktow Konwen-
tow, solenne, co do Punktu Dyssydentow fluźá-
cego zászly Protestácye; iákož przy podpisách
tákie czytám Klauzury; *Stánisław Karnkowski,
Arch: Gnesnensis; exceptá conditione de Religione,
Albertus Báránowski, Episcop: Premisliensis, Vice-
Canc: R. exceptá Conditione de Confederatione.
Laurentius Goślicki Episcopus Camenece; exce-
ptá conditione Confederationis, (iáko się iuž wy-
zey námieniło. Numero 60.)* A zátym stancibus
his Protestationibus, Artykuł Dyssydentow, nie po-
winica się podszywać pod Konfirmácyá Práv Ge-
nerál-

In volum
Constit.
P. 454.

pag: 610
67.

nerálná, y pod Krolewskie Páktow Conwentow
poprzysiężenie. vide quoq; Num: 61.

XXXI. *Approbatio Recessu Wislickiego, w kto-
rym Iuribus Dissidentium specificè cavetur (REPL.)*
Num: 66. ná koncu.

XXXII. *Recess Seymu Coronationis Krakowskie-
go; ná utrzymanie Práv y sádzenie krzywd Dyf-
sydentow (REPL.)* Num: 67.

XXXIII. *Statutu W. X. Litewi (Rozdziału 3.
Artykuł 2.) w którym przy wolnościách Chrześciań-
skich wšytkich zachowuic wšytkie Przywilciá, in
anteceffum wspomniane utwierdza (Krol Stefan Bát-
tory.)*

Tegož Rozdziału Artykuł 3.) *w którym Konfe-
derácyá po śmierci Krolá Zyg: Augusta, (1573.)
stánowioná securitatem & Iura Dissidentium wáruic-
cá, zá Práwo wieczne w pisuiq.*

Rozdziału 11. Artykuł 3.) *Gdzie zá gwałt
Kościołow Bożych, wšelkiego Nabożeństvá Chrześci-
áńskiego, tudzież Domow Kápláńskich, Popowskich,
y Predykáńskich Invasoribus rowne peny náznácza,
ták iáko o Dworách Szlácheckich opisáno.*

Tegož Rozdziału, Artykułu 27. *Paragr. 7.)
Gdzie sáme osoby Duchowne wšelkiego Nabo-
żeństvá Chrześciańskiego, y ich zony y dzieci,
poro-*

pag: 31.

pag: 32.

pag: 34.

pag: 35.

pag: 35.

pag: 36.

porównywa z Stanem Szlacheckim, *ratione penarum in violatores constitutarum.*

(REPL.) Ná Seymie swoiey Koronacyi Roku 1588. 28. Stycznia, Krol Zygmunt III. Statut Litewski, nowo zebrany, konfirmował y potwierdził; y dlatego też, ná tym miejscu, to jest, zaraz po tym Seymie *Coronationis.* te 4. Artykuły, z niego wyięte, y PP. Dyssydentom, (*prout asseritur,*) służące tu położył P. Compilátor. Ale wszystkie 4. niepotrzebnie. A naprzód, co do pierwszych dwóch Artykułow *in genere*, nie potrzebnie ie tu położył Pan Compilátor Praw y wolności Dyssydenckich, bo ie nie należycie dołożyli w Statucie, PP. Compilátorowie, Praw y wolności Litewskich. Ná pokazanie, że, te dwa Artykuły, z Statutu Litewskiego wyięte, nie potrzebnie naciągają *favore sui* PP. Dyssydenći; dość mi pokazać, że niepotrzebnie też dwa Artykuły w Statucie Litewskim są dołożone. A zkądże tego dowiedę? Z ichże samych, Autorá Dyssydentá; to jest; Dawidá Bráunná Brandeburskiego Konsyliarzá; Ten; *in Scriptorum Poloniae & Prussiae Catalogo & Iudicio Pag: 7.* tak o tym Statucie Litewskim pisze *Quaecunq; leges in Statuto hoc enarrantur, à Jagiello-nicâ Familiâ, ejusq; Posteritate, originem habent,*
y ni-

bent y niżej *Constitutiones in Comitibus Regni, ab A. 1569. Unione videlicet plenariâ, cum Regno, pro Lithuanis sancitas, demum, 3. & 4. Editioni, privatâ industriâ, adjectas esse, notandum* Iczeli tedy Statut Litewski, szczegulnie, w sobie zawiera Práwá, od Krolow Jagiellońskiej Fámilij, nádane; toć w nim mieścić się nie powinna Konfederacya Wárszawska; po śmierci ostatniego Jagiellończyká *Zygmuntá Augustá* stánowiona, tudzież y Przywiley Stefána Bátorrego. (Ze zaś od niego; dopiero; nie dawniey był dány Przywiley; w Rozdziale 3. Artyk: 2. Statutu położony; ztąd się pokazuje; *ex quo* w nim iest wzmianká *Henryká*, między Krolmi Predecessorami.) Jezeli Konstytucye poslednieysze Uniey to iest od Roku 1569. Ktorego, *privatâ autoritate*, do Statutu Litewskiego są przyłączone, toć Konfederacya Wárszawska R. 1573. stánowiona, y Przywiley Bátorrego ieszcze późniejszy, nie publiczną mocą y powagą; ale prywatnym usiłowaním, w tym Statucie, znaydują się dołożone; á zátym podszywać się nie mają, pod solenną tego Statutu Konfirmacyą Przywileiem Zygmuntá III. ztwierdzoną. Dotąd pokazałem, że Konfederacya *Wárszawska*, y Przywiley *Bátorowski* nie powinien być bydz dołożony, w Statucie Litewskim; teraz pokazę, że nawet y nie mogli bydz
Cc doło-

dołożony. Kiedy, albowiem, na Seymie Lubelskim 1569. Waleryana Protaszewicą Biskupa Wileńsk: Melchiora Szemiota Kąsztell: Zmudzkiego, Mikołaja Dorobostayskiego Stolnika Litew: Łukasza Swierskiego, Jana Steckowicą, Benedykta Iurąbę, Pawła Sokolińskiego, Jana Skołkę, N. Kierdeyiá-Krzyczewskiego, N. Sieleckiego, Marcina Wołoczkonwicą, Dokt: Augustyną Woytą Wileńskiego, Jędrzeiá Mączkowiczá y Piotra Staniśławowicą, deputowalá Rzeczposp: na rewizyá y skorrygowanie Státutu Litewskiego; pilnie im to záleciłá; áby w nim nic nie mieścili; coby Práwu y Konstytucyom Koronnym było przeciwnego *Przy ktorey popráwie ci Deputáci, Státut Polski, mają przed się wziąć, á co naybliżej z nim Práwa Litewskie zgadzác, á by iuz wewszyskich Pánstwach naszym, iáko w iedney Rzeczyposp: iednáká spráwiedliwóść ludziom isć moglá &c.* Jeżeli tedy, Artykuł 2. y 3. Rozdziału III. Státutu Litewskiego; w brew bię, wšytkim Práwom Koronnym, przeciwko Heretykom ferowanym, nie mieli zátym, tego zlecenia y mocy, ci Deputowani Kommissarze, inferowác ie w Státut Litewski; y poniewáz się w nim znáyduią, muszá byđ *subreptitię* w nim dołożone; iákoż w tymże Rozdziale niżej, pod Artykułem 43. czytamy tegoż Artykułu 2. rekápitulacyá do nie-

*Volume
Constitutio
pag. 194.*

*pag. 84.
2da Edit.*

go się referuiącá; á przecięź, w nim, żadney o Dyssydentách, nie znáyduię wzmianki.

Co się zástycze dwóch poślednieyszych Punktow; z Státutu Litewskiego wyiętych, to iest, Artykułu 3. y 27. Rozdziału XI. *quoad immunitatem, & penas pro invasione* Domow Predykánskich zarowno z Káplanskimi y Popowskiemi, domyślam się, że to słowko *Predykánskich* tudzież *wšelkiego Nabożeństwą Chrześciáńskiego* przez upor ktorego z Kommissarzow Dyssydentá, iest dołożone; Ale choćby y *ex mente Reipubl:* było dołożone, przecięź żadnego; *favore PP:* Dyssydentow nie przynosi Práwa; tylko to znáczy, że *intantum, inquantum* są tolerowani w Polszcze Dyssydenći, Predykánci ich, *ex quo* należą *ad forum spirituale*, mają *gaudere, potiori pre laicis; ac Ecclesiasticis personis coequatá immunitate*; tak właśnie iáko kiedy z Kancelláryi wychodzą Przywileie na Krolestwo Cygáńskie, lubo, osobliwsze, ich Krolowi bywáią nádáne Prerogátywy; przecięź przez to, *non autorizatur liberum exercitium*, ich przewrotney y niezrozumianej wiáry, áni ich *incolatus*, w Polskim Pánstwie, przez to utwierdzony y ubezpieczony bywa; owtżem zostáią, *in suo robore*, Konstytucye 1557. 1563. y 1578. przeciwko nich terowane, wyp-

dzenie y wywołanie ich z Polski: *sub penis*; (na przechowujących,) *complicitatis Banniti*, nakazujące.

Page 36. XXXIV. Roku 1627. Konstytucya, Dekretá Trybunálskie pro præterito, & in futurum *Kássuica*; ktore gravaminosè były ferowane, á że się tá Konstytucya ściągá do Dyssydentow, objaśniono to Konfederacyami 1632. 1648. 1668. y 1674. (REPL.) Konstytucya tu specyfikowana, *Decreta vim legis sapientia. nullitati subesse*, deklarująca, żadney, ani w słowku iednym o Dyssydentách nie czyni wzmianki. Prawdą że iá Konfederacye wyrażone naciągáją *favore* Dyssydentow; *immunes* ich przez to czyniąc, od exekucyi Praw surowych, przeciwko Heretykom ferowanych, *in fundamento Pacis & securitatis*, którą utrzymać y ustanowić usiłowały, ale też dla tego, tak gęste Polkow nąszey wiary, przy tych Konfederacyách pozáchodziły kontradykcye; ktore się położyły, pod temi (*respectivè* do lat wyrażonych) Konfederacyami, to jest Roku 1632. sub Num: 68. & sequ: 1648. Num: 77. ff: 1668. Numero 90. ff: 1674. Numero 97. ff:

Page 37. XXXV. *Cassatio* Dekretow; ná Bolestrászyckiego, w Trybunale Koron: ferowanych, vigore tey

Page 19. tey Konstytucyi (REPL.) Czytam wprawdzie w Konstytucyi Seymu 1649. *Coronationis*, Restytucyá, *ad pristinum honoris statum*, Sámuelá Bolestrászyckiego, y Kássacyá Dekretu przez, Biskupá Przemyskiego (Achácego Grochowskiego,) w Roku 1627. ná nim otrzymanego, z ktorego okazyi; po dwa rázy Roku 1643. y 1645. á *loco standi* w Trybunale był *repulsus*, *ac in penas legum condemnatus*; ále, nigdzie nie czytam, żeby ten Proceß był ná nim przewidziony, *ex occasione Dissidij in Religione*; y żeby tá Restytucya, Iego, była uczyniona, *ex motivo*, Konstytucyi wzwyż miánowanej Roku 1627. iáko álleguie P. Compilátor, *Ille Dominus multa dicens & nihil probans*; W sámej bowiem Konstytucyi ani słowá iednego nie mász; żeby Bolestrászycki był Dyssydentem, żeby Proceß był ná nim przewidziony; *ex occasione Dissidij in Religione*, y żeby tá Kássacya Dekretow ferowanych stála się; *vigore* tey Konstytucyi. Szczegulne tey Restytucyi *motivum* znayduię w sámychże sey słowách (*zá zgodą presentis Convētūs*) iákie y w inszych podobnych Restytucyách, ná Seymie następującym, tegoż Roku drugim; przyznanych; *favore* Grudźickiego, Sokoła, Pisárskiego, Kondrackiego, Kopczyńskiego; Gowárzewskiego,

go, Mikulskiego, Morzkowskich, Iuriewiczá y Matá-
chowskiego. Ale daymy to, że Rzeczpospolita przy-
znała tę Restytucyá: o wiarę processowánemu Bole-
straßyckiemu, wolno iey to było, iáko *Legislatrici*;
Et *Domina Iurium suorü.* (*Quam penes arbitriü est Et*
vis, Et norma loquendi) ále że w teyże samey Resty-
tucyi, żadney nie dołożyła Klauzuli; *ne similes pro-*
cessus imposterum fiant. toć tym samym zdała się taci-
te Et *implicite* zerwolić (*permissivè* się máiąc) ná
práwny o wiarę przeciwko Dyssydentom postępek.

Pag: 37.

XXXVI. Roku 1631 Konstytucya także ju-
ra Et *securitatem Dissidentium*, wárująca; ktora tymiż
Konfederacyami wyżej wyrázonemi iest reássumowá-
na (REPL.) Tá Konstytucya nie bynajmniej fa-
vore *Dissidentium*, nie opiewa, tylko ná swawol-
nych ludzi pod pretextem Religij tumulty y wi-
olencye czyniących, forum ná Trybunale, *inter cau-*
sas recentes criminis, náznacza, y áby *penis con-*
trá violatores Pacis publicæ Sancitis karáni byli
mieć chce. A ponieważ iá Konfederacya Gene-
ralna 1632, (tudzież z niey wypisáwszy nástę-
pujące) *in securitatem Dissidentium* poćiągáią, więc
dla tego, przeciwko Dyssydentom tak wálne przy-
nich pochodziły Sálwy, Protestacye, y Mánife-
stacye; *suis locis* wyżej położone.

XXXVI.

Horatius
de arte
Poeticá.Confij.
1631.
Pag: 18.

XXXVII. Roku 1632. 15. Lipcá, Woie-
wodztwá Krakowskiego Káptur Práwem approbo-
wany po śmierci Zygmunta III. stánowiony (REPL.)
Num: 68. y 52. Pag. 38.

XXXVIII. Konfederacya Generalna Wársá-
wska, wszystkie dawne Práwa y Konfederacye appro-
bująca (REPL.) Num: 69. 70. 71. 72. y 73.

XXXIX. Zborow w Krolewskich Miástách no-
wych budowác zákázniq; ále gdzie były, tam, że y
bydź powinny, wáruią. Konstytucya 1631. ad exe-
cutionem przywodzą. Forum Ministrum Dyssyden-
ckim y spráwom ich, náznacząq. (REPL.) Co do
pierwszego Punktu pátrž Num: 91. Co do dru-
giego; pátrž immediate wyżej. Co do trzeciego;
inutilis allegatio solvitur silentio. Pag. 39.
40.

XL. *Articulus Pactorum Conventorum*,
w którym, *Iura Et libertates Dissidentium de Religi-*
one, approbantur; Seymem Electionis (REPL.) Nu-
mero 74. Pag. 40.

XLI. *Iurament Postow ná utrzymanie tych*
Páktow, y Pag. 40.

XLII. *Iurament samego Krolá Władystawá*
IV. rotą Krolá Henryká, poprzyśięgáiącego Dyssy-
dentow wolności. (REPL.) Num. 21. ad 28. Pag. 31.

XLIII. Roku 1633. *Confirmatio Iurium*
omni- Pag. 42.

omnium, etiam pariter Dissidentibus, Práwem wiecznym ná Seymie Koronácyi, stánowiona. y

Pag. 45.

XLIV. *Approbatio sancitorum Interregni.* (REPL.) Pod tę Konfirmácyą Praw wszytkich, nie może się podszywać *Pax & securitas* Dyssydentow, bo nigdy zá Práwo nie była miána; *stantibus in prepeditionem. tot tantisq; oppositionibus, & protestationibus.* Tudzież, te tylko *sancita Interregni;* podpadáią pod tę ápprobácyą; ktore zá zgodą Stánow były umówione, *secus* záś te; ná ktore nie przystąpił *unanimis consensus,* y owszem solenne požachodziły Mánifestácye, iákoto *peculiariter & signanter,* przeciwko Punktowi Dyssydentom faworyzującemu.

Pag. 45.

XLV. *Tegoz Roku, Przywiley obywatelom W. X. Lit. Wileńskim, ná Zbor, Cmentarz, wolne Nabożeństwo, ná Aktora spraw, y wolne Synodow coroczne odprawawanie, dány.* (REPL.) Num: 75.

XLVI. R.oku 1635 Konstytucya Religij Greckiey. y

Pag. 55.

XLVII. Roku 1638, Druga Konstytucya tákasz. (REPL.) Te dwie Konstytucye tylko samym Schizmátykom Wschodniego Kościoła, pokoy y bésbezpieczeństwo waruią, *in spem securitatis exinde conversionis;* Lecz o inszych *in genere* Dyssyden-

dentách, żadney nie czynią wzmianki. Łatwiejszą się tu pokazáła Rzeczposp. Schizmátykom, niżeli Heretykom, gdyż támcí, dwómá tylko szczególnie Artykułami, rozniąc się od Kościoła Kátolickiego Rzymkiego (to iest względem pochodzenia Duchá S. od Oycá y Syná, tudzież względem uznania Biskupá Rzymkiego, *pro visibili ac supremo Ecclesie Capite;*) pozornieyszą snádnego nawrócenia dáwali otuchę, iákóž to *eventus probavit;* kiedy Unią z Kościołem Rzymkim, przez puścárástá lat, w nászych kráiách kwitnącá; zá Metropolity Ionásá, rozerwáná, á znowu od Michála Rábozy odnowioná; niedawno, to iest Roku 1720. ś: p: Lew Kyská, Metropolita Ruski, Synod w Zamóściu złożywszy; przy godney Prezydencyi, teráznieyszego Kárdynała Grymáldego nátenczas Polskiego Nuncyusza, zá iednostáynym wszytkich Episkopow *unius labij,* konsensem, finálne umocnił y ugruntował; ktora się co raz dáley krzewi; *extenditq; palmites suos:* Jezeli tedy PP. Dyssydenći, poydziecie przykłádem Schizmátykow; dopiero was w ten czas przyimiemy do wszelkich honorow; dygnitarstw, wolności y prerogátyw Szlácheckich, inaczey á *sacrario libertatis exeste prophanis.*

XLVIII. *Tegoz Roku 1638. Konstytucya,* Pag. 46.

Dd

de

de Decretis vim legis sapientibus (REPL.) Jako Konstytucya Roku 1627. tą reásumowána; tak y tá; żadney á żadney o Dyssydentách nie czyni wzmianki, y lubo Konfederacya Roku 1632. y następuiące, koniecznie iá náciągáią; iákoby miała *directe concernere securitatem Dissidentium*, przecież, *stantibus in contrarium oppositionibus ac praecustoditionibus*, (ktore wyzey *suis locis* položylem) nie mogły, y Konstytucyi 1632, y tey, *hunc, prorsus alienum, appingere sensum; absq. unanimi, Stanow Rzeczypospol: consensu.*

Pag. 47.

XLIX. Tegoż Roku 27. Kwietniá Affekuracya od 4. Icb Mciom XX. Biskupow dána, *tolens abusus evocationis Dyssyden-
torum, extra forum* (REPL.) Num: 76.

Pag. 48.

L. Roku 1648. 16. Lipcá Konfederacya Generálna poświęci Krolá Władysławá, którą toż *co y w pierwszey cavetur.* (RE-PL.) Num: 77. 78. 79. y 80.

P. 50. ff.

LI. Roku tegoż 1. Sierpniá Mánifestacya Xiążęciá Prymássá, z 8. Biskupow, y z wielá Senatorow, y Ministrów, zániesiona do Grodu Wárszawskiego, *cōtra Arianos & Hereticos; pacē autē & securitatem Dissidentium, in toto wáruiąca, y za spolnych Cbrześcián, wierzących w BOGA w Troycy S. iedy-*
nego

nego ich wyznawáiąca. (REPL.) Nie mogąc Biskupi, tudzież Senatorowie y Posłowie Kátolickiey Wiáry podczas tey Konwok: Wárszawskiey; wcale *eliminare*, Artykuł Dyssyden-
tom faworyzuiący, á niechcąc też; niewczesną Kontrádykcyą podać Rzeczpospol: *zwłaszcza in tam turbido & violento statu* w oczywiste szkodliwey Scyssyi niebezpieczeństwo, ná tym przestác musieli; że w wyráżonych przy swoich podpisách Sálwách, zwyczajną *pro Iuribus & Immunitatibus Ecclesie Catholice Romanae*, zániesli pre-
kustodycyą. Atoli, słuszną máiąc ápprehensyą; áby drudzy nowi Sektarze, iáko to *Aryáni, Nowo-
chrzczeńcy; Sábátystowie;* y inni tym podobni Kácerze: pod ow Artykuł *Pacis & securitatis Dissidentium*, nie podszywáli się, równo z Lutrám y Kálwinám, tę solenną zániesli mánifestacyą, z ktorey to P. Compilátor, wywodzić usiłuie; że Stan Duchowny y Swiecki, nigdy Dyssyden-
torow nie miał za Heretykow, ále, owszem, za współcznikow Chrześciáńskiey Wiáry, iáko równo z niemi, w BOGA w Troycy S. iedynego, wierzących: Ale tá nadobna iego illacya, tak właśnie, zda mi się, konwinkuiąca; iákogdyby kto, z tego przykazania Dekálogu; *non machaberis*, chciál wnosć konsekwencyą; *ergo simplex fornicatio est licita.* Nie tylko

Dd2

Ary-

*Aryánom z Nowo-chrzęściami; ále y Lutrow z Kálwinámi, chćiałá Rzecz-Pospolita, od pokoiu y bezpieczeniá oddalić, á że tych, iáko możniefzych y mocniefzych nie moglá wcale pokonáć, więc zamách tylko uczyniwszy, cały impet ná nich wywárlá, w ták gęstych Sálwách, prekuftodycyách y proteftácyách, Zeby záś im ná fukkurs; *auxiliares* támtých Sektarzow: nie przybywály *copie*, tą solenną mánifestácyą zágrodziłá im drogę. Przyznáię ia; że tę Mánifestácyą, pozor faworyzowania Dyffydentum máiącą; podpisało 1. *Augusti* ták sílu godnych Biskupow, Senatorow, Ministrow, y Pořłow, ále też P. Compilátor przyznáć mi musi; że dniem przedtym, to jest 31. *Iulij*, ćiz sami Biskupi, Senatorowie, Ministrowie y Pořlowie. zwa-we, przeciwo Artykułowi, imże sámym słuźacemu, zánieřli proteftácyę; w Sálwách przy podpisách dołożonych, wyrázone. Co ieźli ták iest, (iáko to pokázuię) y iákte; ćieplo y zimno, miáło z ich ust rázem wychodzić? y iákte, co dziś (31. *Iulij*.) *placuit*, záraz názájutrz (1. *Augusti* im *displacere* miáło? y iákte, co, ledwie *uná manu edificarunt*, *alterá destrucere* mieli? Y tákći P. Compilátor, tych ták sílu godnych Senatorow, *pro discolis, ambidextribus; ac in utramq; partem claudicantibus,**

tibus, udáwáć się nie wzdryga, byle tym sposobem; swoje illácyę, zmyslonym przyozdabiał pozorem. Kláde tu Imioná tych to Mánifestácyą wzwyż wyrázoną podpisuiących Senatorow y Pořlow, dokládiąc oraz przy káždym Imieniu, Numero pod ktorym, Imię iego z kontrádykcyą wyrázone znáduie się, między podpisámi Konfederácyi Wárszáwskiej, tu wyžey *paginá* 106. állegowánemi; á káždy konfrontuiąc, te dwoiákie podpisy łatwo doydzie; że káždy podpisuiący Mánifestácyą, przeciwo *Aryánom*, &c. ktorą *favore sui* náciągáią PP. Dyffydenci; dniem przedtym, podpisał się ná Konwokácyi z Proteftácyą ná tychże sámých PP. Dyffydentow; (oproc kílku tylko; ktorzy álbo się nie znáydownáli; przy podpisie ná Konfederácyą; álbo choć się znáydownáli nie mieli *campum* podpisania się ná niey, nie będąć ani Senatorámi, ani Pořłámi, álbo też; ktorých Sálwy w druku przez omyłkę są opuszczone.)

Máćiey *Lubiński*. Prymas Num: 1. (Biskupi;) *Gembicki* Krákowski. Num. 2. *Szořarski* Poznáński 4. *Přstrokoński*, Chelmski, 8. *Wáclaw Leszezyński*, Wármínski, 5. *Gnięwoř* Kujawski, 3. *Gembicki* Łucki, 6. *Jędrzey Leszezyński* Chelmiński, Podkanclerzy Koronny, 7. *Zaręba* Kijowski. 9. (Woiewodowie) *Szczawiński* Brzeřki K. 10. *Konieczpolski*, Beřzki 11. *Gru-*

dziński Rawski 14. Sapięh Witepski, 12. (Kasztellánowie) Bykowski Sieradzki 17. Rádzieionwski Łęczycki 18. Tarnowski Woynicki 16. Laskowski Wąrszowski 22. Misonowski, Rospirski 20. Leszczyński, Gnieźnieński, y Kobierzycski Gdński, 19. Opaleński, Mąrszałek W. K. ; Oſoliński, Kánclerz W. Kor. 25. X. Rádziwit Kánclerz W. L. 26. Daniłowicz Podskárbi W. Kor. 28. Tryzna Podskárbi, W. Lit. ; Sapięh Podkánclerz Lit. 27. Kázánowski, Mąrszałek N. K. 29. Tyſkie-wicz N. Lit. ; Gembicki Sekretarz, Stárcewſki Duch: Referendarz, Koronni, Oſoliński, Podskárbi N. K. Daniłowicz Podſtoli K. 50. Lubomirski, Koniuszy Kor. 53. Opaliński. Stolnik Kor. Leszczyński, General Wielkopolski, Mąrszałek Poſelſki. Lubomirski, Stár: Krá-kowski Zebrzydowski Miecznik Koron: 30. Koryciński, Oſwiecimski, Wielopolski Biecki Stárostowie, Zytke-wicz, Inſtygator Kor. 91. Rádzieionwski, Stárostá Łomżyński; 77. Firley Lubelſki, 57. Łubiński Chorąży Sieradzki 37. y Koſſowski Podſtárości Wąrszawſki.

Y tákci ciz wszyscy práwie Senatorowie y Poſlowie, ktorzy podpisali ſię ná tey (niby Dyſſyden-tom faworyzuiącey) Mánifeſtácii, wprzod piſali ſię ná Konfederácii z Proteſtácjami przeciwko Arty-kułowi Dyſſydentom ſłużącemu. Ná Konfederácii piſali ſię przeciwko Lutrom Kálwinom, á záś w Mánifeſtácii piſali ſię przeciwko Aryánom y No-wo-chrzczęcom; *actusq; poſterior non excludit prio-*
 rem. Kontynuie ſwoią illacją P. Compilátor te-
 mi ſłowy. (Z tey Mánifeſtácii iáwnie patet, że Dyſ-
 ſyden-

ſydentow, Stan Duchowny áni Swiecki, nie miał zá Heretykow; y owſem pro confortibus in Religione Xſtiana, &c: ktorym Praw y pokoiu per leges pu-blicas poſtánowionego, nigdy niemieli intencyi, per additas clauſulas, przy podpisách ſwoich; ſalvis Ju-ribus Eccleſiæ Romanæ w niwczym náruſzać, iako to teraz, injuriosa legibus noſtris chce tłumaczyćó zawziętość) Ale to fałszywie udáie, injuriosa; zdro-wemu rozſádkowi, Páná Compilátorá uwziętość. Albowiem; gdyby ci wszyscy, Biſkupi, Senatorowie, y Poſlowie, nie mieli byli intencyi; *per additas clau-sulas* przy podpisách ſwoich; *ſalvis Iuribus Eccle-siæ Romanæ*; we wſzytkim náruſzać, pretendowa-nych Praw, y wymuſzonego pokoiu, Lutrow y Kálwinow; ále tylko Aryanow y Nowo-chrzczę-cow, ná coźby tedy *acta agerent, crambeq; repeterent;* *entiaq; ſine neceſſitate multiplicarent;* y uczyniwſzy, ták ſolenną *per additas clauſulas*, prekuſtodycyą; znowu tę *poſſliminio* zánoſili Mánifeſtacyą? ná coźby, X. Rádziwit Stár: Zmudzki, Denhoff Wo-iewodá Pomorſki, Gorąſki, Kaſztell: Chełmſki, Chrzęſtowski, Oſowski, Wolán, Boiánowski, Poto-cki, Niemierzycz, y Frąćkiewicz, Poſłowie, Dyſſy-denci; pewnie nie Aryáńſkiej y Nowo-chrzczęſkiej, ále Luterſkiej y Kálwińſkiej Wiáry, te Proteſtácye
 per

per additas clausulas wyrażone, znośić koniecznie uśłowáli, przez takie swoje Reprotestacye, (wyżey nãmienione) *non obstantibus ullis exceptionibus & protestationibus*. Jeżeli bowiem te Protestacye, były *extra illos*, toć, *nihil ad illos*; y nie było racyi, oco się reprotestowác; ále to bardziej, w stoł uderzono, y nożyce się odezwały. Jak PP. Dyssydentow, widzę; takich piszę; *Lutrzy y Kálwini* reprotestowáli się; toć kuszną czynię illacyą; że przeciwko *Lutrom y Kálwinom*; tak gęste pozáchodziły Protestacye w Klauzulách wyrażone. Konkludue P. Compilátor; swoje glossę tymi słowy. *Do tey Mãnifestacyi referuie się przy podpisie swoim in Convocatione I. W. IMię P. Jerzy Ossoliński Kánclerz W. Kor.* przez co chce insynuowác, że Sálwá, przez tego Wielkiego przy nie porównáney godności y głębokiey penetracyi Ministrá; ná Konwokacyi uczyniona, nie ściąga się ná *Lutrom y Kálwinow*, ále tylko *Aryánow*; Ale to fałsz, álbowiem, Jego podpis ná Konwokacyi, dniem poprzedził, podpis ná Mãnifestacyi; á zátym w przeszłym podpisie, nie mógł się referowác, do podpisu poslednieyszego. Wprzod tedy pisał się z Sálwá przeciwko *Lutrom y Kálwinom*, ná Konwokacyi; á dopiero potym podpisał, y wespół z *Leszczyńskim Biskupem*

P. III.

Pag. 53.

skupem Chełmińskim á Podkáncl: Kor: do Xiąg Grodzkich podał; tę to zániesioną przeciwko *Aryánom y Nowo-chrzczęńcom* Mãnifestacyą.

LII. *Recess Seymu Elekcyi, ná uspokoienie Mátteryi exorbitantiarum, w sprawie Dyssydentow* (REPL.) Num: 81. Pag. 53.

LIII. *Przyśięgá Krolá Ianá, Kázimierzá; super Pacta Conventa; & supra omnia Iura, tak też y Dyssydentom należące.* (REPL.) á Num: 21. ad 28. Pag. 54.

LIV. *Roku 1649. Approbatio wszytkich; więc y Dyssydentom służących Praw ná Seymie Coronationis.* (REPL.) Approbował nowo-obrány Krol Jan Kázimierz; *omnia Iura actu exstantia*; ále nie *Pseudolura*; w presuppozycyi tylko; y imáginacyi będące. Nie mógł ápprobowác Práwá Dyssydentow; bo (iakośmy widzieli) do tych czas zádnych, zgodnie; *cum consensu trium ordinum* ákceptowanych; nie mieli. *Prius enim est probari, deinde approbari.* Trudno miał ochrzćić; co się ieszcze nie urodziło. Niech P. Compilátor stánie przy swoim áxiomá; *Qui omnia dicit, nihil excipit*; á ia też także stawam przy swoim: *Qui omnia excipit, nihil acceptat.* Pag. 55.

LV. *Approbatio Confederationum & Acto-* Pag. 56.
Ee rum

rū Interregni ná tymże Seymie Coronationis (REPL.)
Intantum aprobował Seym Coronationis, *Acta In-*
terregni, inquantum, były od Stanow ná Konwoká-
 cyi zgromádzonych ákceptowane. Wszystkie są
 ákceptowane: oprocz Artykułu Dyssydem flú-
 żącego w Konfederacyá wpisánego; toć ná wszystkie
 się ściága tá Approbácyá, oprocz Artykułu Dyssy-
 dentom, flúżącego.

Pag: 55. LVI. *Recess ná tymże Seymie Coronationis, in*
causâ Dissidentium (REPL.) Num: 81.

Pag: 56. LVII. *Recess ná drugim Seymie, w teyże má-*
teryi tegoż Roku (REPL.) Num: 81. & 82.

Pag: 56. LVIII. *Roku 1650. 6. Stycznia; Affeku-*
racya Rzeczposp: ná Seymie, z podpisem Krolenskim,
Xiążęciá IMci. Prymásá, y IMci P. Máršatká
Poselskiego (REPL.) Num: 83.

Pag: 59. LIX. *Roku 1654. Deklaracya aprobácyi*
tey Affekurácyi uczyniona ná Seymie (REPL.) Nu-
 mero 83.

Pag: 59. LX. *Roku 1655. Deklaracya powtorna ná*
Seymie, (REPL.) Num: 84.

Pag: 59. LXI. *Roku 1657. Tráktátu Bydgoskiego*
Punkt in causâ Dissidentium y

Pag: 60. LXII. *Roku 1658. Approbácyá tego Trá-*
ktátu, á z onym y tego Punktu ná Seymie Wársá-
wskim. (REPL.) Numero 86.

LXIII

LXIII. *Roku 1659. Recess Approbácyi wšsy-*
tkich, y wyżej wspomnioney Affekurácyi. (REPL.)
 Num: 81. 84. Pag: 60.

LXIV. *R. 1661. Páktow Oliwskich Punkt*
záwárty. (REPL.) Num: 87. Pag: 60.

LXV. *Roku 1667. Approbácyá wyżej ná-*
mienioney w Roku 1650. dáney Affekurácyi, ná
Seymie wálnym (REPL.) Numero 88. Pag: 60.

LXVI. *Roku 1668. Konfederacya Generál-*
na po Abdykacyi Krolá IMci Ianá Kázimierzá,
w ktorey to, co y w przesłých, Inribus Dissidentium,
Rzeczposp: wáruie. tylko inż Excepcye, Xiąstvá Má-
zowieckiego latius opisuje. Pag: 61.

LXVII. *Tę Konfederacyá zá wieczne Prá-*
wo, przyimuie Rzeczposp: (REPL.) Num: 89.
 90. 91. 92. 93. y 94. Pag: 62.

LXVIII. *Obwárowanie Praw Dyssydem*
in Pactis Conventis (REPL.) Num. 95. y 96. Pag: 63.

LXIX. *Przyśięgá Krolá Nowo-obránego*
Micbála (REPL.) Num: 21. ad 28. Pag: 64.

LXX. *R: 1670 Diploma Iura omnia wíęc*
y Dissidentium confirmans, (REPL.) tu wyżej Nu-
 mero XLIII. Pag: 65.

LXXI. *Konstytucya Seymu Wársáwskiego,*
Acta Interregni y Konfederacyá aprobuięca (REPL.)
 tu wyżej Num XLIII. Pag: 65.
 Ec2 LXXIII.

Pag: 65. LXXII. Roku 1674. 15. Stycznia, Statuta Seymu Convocationis, po śmierci Krola Michała, ktorymi Iura Dissidentium approbantur (REPL.) Num. 97.

Pag: 66. LXXIII. Obwárowanie Praw Dissidentium, ná Seymie Electionis; przez Punkt osobny w Paktách podany (REPL.) Numero 98. 99.

Pag: 69. LXXIV. Roku 1676. Iurament Krola IMci Iana III. ná Seymie Coronationis, gdzie y Práva Dyssydentow poprzysięga (REPL.) Num: 21. ad 28.

Pag: 69. LXXV. Confirmat tenze Seym, publico Regis Diplomate (REPL.) tu wyzey Num: XLIII. y LIV.

Pag: 70. LXXVI. Approbatio, sancitorum Interregni (REPL.) tu wyzey Num: XLIII. y LV.

Pag: 71. LXXVII. R: 1678. Konstytucya przeciw tym, ktorzy ad Regestrum Arianismi Ewangelikow pociągali, ná Seymie stanowiona (REPL.) Num: 101.

Pag: 71. LXXVIII. Roku 1682. Naznaczenie Komisji o zburzeniu Zboru Wileńskiego. (REPL.) Numero 100.

Pag: 71. LXXIX. Roku 1688. 22. Kwietnia, Approbacya Dekretu o to. y

Pag: 72. LXXX. R: 1683. Przynwiley temuż miejscu po zburzeniu dány (REPL.) Num: 100.

LXXXII.

LXXXI. R: 1685, Konstytucya przeciwko tym, ktorzy ad Regestrum Arianismi ewocabant. (REPL.) Num: 101. Pag: 73.

LXXXII. R. 1696. Konfederacya Warszawska, po śmierci Iana III. toż co y dawnieysze w sobie zawierająca. (REPL.) Num: 102 & 105. Pag: 74.

LXXXIII. R: 1697. 27. Czerwca, Artykuł in Pactis Conventis Najiasnieyszemu Krolowi IMci AUGUSTOWI II. podány ná Seymie Electionis (REPL.) Num: 103. Pag: 74.

LXXXIV. Tamże ratione rozdawania Dygnitarstw y Krzesel Senatorskich, usum od Iana Kazimierza, Michała, y Iana III. zaciągają, tych zaś, ktorzy Iura Dissidentium nie służą, excypują (REPL.) Num: 104. Pa

LXXXV. Tegoż Roku, ná Seymie Coronationis Przysięga Krola IMci Augusta (REPL.) Numero 21. ad 28. Pag: 75.

LXXXVI. Confirmatur to od Krola IMci, publico, ná wieczne czasy Diplomate, ná tymże Seymie (REPL.) tu wyzey Num. XLIII. y LIV. Pag: 75.

LXXXVII. R. 1699. Expressio Pactorum Conventorum, á z niemi y Praw Dyssydentow, ná Seymie Pacificationis, á zátym pouspokoieniu Approbatio (REPL.) Numero 103. Pag: 76.

Ec 3

LXXXIX.

LXXXVIII. R. 1701. 9. Czerwcá, *Inhibicya* Swięćckiego Biskupá Poznánskiego, *contra aggressores, Dyssydentow.* (REPL.) Ten Process Biskupá Poznánskiego do swego Konsystorza Poznánskiego wydány, nie może się názwać *Inhibicya*, ále tylko do czasu *suspensá à prosecutione* spraw Dyssydenckich; ktorých *cognitionem* sobie sámemu rezerwuje; tak bowiem sonat, *Precipimus & mandamus Fraternitatibus vestris, quatenus à cognitione causarum quarumcunq; ad Officium nostrum Confistoriale Posnaniense, per quoscunq; Parochos Dissidentibus in Religione motorum & movendarum; supersedeant, tantisper, donec in personá nostra, ad Ecclesiam nostram Cathedralém descenderimus, quapropter omnes causas & Actiones, ad quacunq; subselliá per Clerum Dissidentibus institutas & intentatas, in iisdem Iudicijs pendentes, indecisas, ad idem tempus supra prefixum suspendimus.* Patrż także Num: 76.

LXXXIX. R. 1703. Ná Seymie Lubelskim *Approbacya* wszytkich Praw, Przywileiow całej Rzeczypospol: toć y *Dissidentibus in Religione Christianá* słuźących. (REPL.) tu wyżej Num: LIV.

XC. Roku 1716. *Aktá* niektóre, podczas ostatniey *Konfederacyi*, *Listy* y *dokumentá*, ná obronę Praw *Dyssydentow* słuźące, y *Dyploma ex mente* Rze-

Rzeczypospol: od Najásnieyszego Krolá IMci dáne 1717. 3 *Februar: w Wárszawie* (REPL.) Dwanaście tu czytám *Artykułow*, ktore P. *Compiler* z *kompiłowáwszy, pro colophone corrafi undiq; operá* położył. (1) *List Kommissyi Generalney* W. X. Lit: *Brzelkicy* do IMci P. *Leduchowskiego* *Márszałká* *Konfederáckiego* *Koronnego.* (2) *List IchMciow PP: Senatorow* ná *Kommissij* *Generalney* W. X. Lit: w *Brześciu* *zgrupádzonych* do tegoż (3) *List* tychże *IchMciow*, do *IchMciow PP.* *Márszałkow* *Generalnych*, *Konsyliarzow* y *Kommissarzow* *Korony* *Polskicy* y *W. X. Lit:* (4) *List* *IM. X.* *Ancuty* *Koádintora* *Wileńskiego*, do *J. O. Xcia* *IMci* *teráźnieyszego* *Biskupá* *Krakówskiego*, ná *tenczas* *Kuiáwskiego* (5) *List* *Stánisławá* *Potockiego* *Straźniká* y *Márszałká* *Woyfk* *zkonfederowanych* W. X. Lit. do *IM: P.* *Potockiego* *Straźniká* *Koron:* y *Márszałká* *Woiew: Bełskiego.* (6) *List* *Generála* *Wielkopolskiego* w *Szedzie* *zgrupádzonego* do *IchMciow PP.* *Kommissarzow* do *Tráktatu* z *Prowincyi* *Wielkopolskicy* *destynowanych* pisány: (7) *Punkt* *Instrumentu* od *Woiewodztw* *Wielkopolskich* z *konfederowanych* *IchMciow PP.* *Kommissarzom* z *tychże* *Woiewodztw*, do *Tráktátow* *destynowanym* *danego.* (8) *Punkt* *trzeci* in

in ordine do Stanow Rzeczy-posp: z konfederowánym, dány IchMćiom PP. Kofsylarzom Deputowanym à Sessione Generali ná Pradze R. 1716. 22. Grudniá, do IchMćiow PP. Plenipotentiaryuszow J. K. M. (9) Respons ná ten Punkt. (10) Proiekt *ex assensu publico* z podpisem ręki IMći P. Márzalká Seymowego, dla inferowánia do Konstytucyi podány. (11) Drugi Proiekt takiz. y (12) Diploma Krolá IMći AUGUSTA II.

Co do Listow 6. w nich PP. Senatorowie y Poslowie; dla uniknienia usilney PP. Dyssydentow importunij, zdáią się wnośić zá niemi instáncyá; áby przy dawnych Práwách, Przywileiách, y wolnościách byli zachowani, á lubobym mogli mowić, że ci IchMśc politycznie sobie w tey mierze postępując, mentalney mogli záżyć restrykcyi, y poniewaz żadnego PP: Dyssydenći nie máią Práwá, tym samym requirowáli; áby przy żadnym zostáli się Práwie; przecież bárdziej rozumiem, że te Listy instáncyálne, znác gotowe do podpisu podáne, ci IchMśc nie czyniác żadney ná dalszá konsekwencyá *animadversij* podpisáli, przy zwykley animusz wspaniałego, uczynności. Jákoż, że miánowicie (w 4. Liście) s:p: Koádiutorá Wileńskiego zászlá tá instáncyá; szczegulnie, zá prywatnemí niektoremi

mi osobámi; w bliskim náwrocenia zostájącemi terminie, *ipse fidus sue mentis interpres*, nie raz to zázywotá zeznáł, iáko świádczy Rodzony iego, teráznieyszy J. W. JMśc X. Referendarz Litewski *in Iure pleno. pag. 280.* Więc odtąd; ostroźnieyszemi máią bydź, nási Pánowie, w podpisowáníu wszelkich *favore* PP. Dyssydentow Skryptow, gdyż ie záraz sobie, zá dokument nie przełomány, uzurpujá; zá Práwo álleguiá; á przez to; *pro fautoribus Hereticorum*, ich udáwác nie wzdrygáią się. Co do Punktu Instrukcyi Woiewodztw Wielko-polskich, obaczemy nízey, że w Tráktácie požádány nie otrzy mał skutek. Co záś do Punktu *in ordine* 3. od Stanow zkonfederowanych dánego, oraz y iego Responsu; przestáię ná podpisách Plenipotencyaryuszow Krolewskich, J. O. Xćiá IMći teráznieyszego Biskupá Krákowskiego; ná ten czas Kuiáwskiego, y s:p: Nieb: Chomętowskiego Woiew: Mázowieckiego; z taką wyrażonych Sálwą. *Constantinus SZANIAWSKI &c. salvis Iuribus S. Romane Ecclesie, & Patrijs contra Dissidentes. Stan. Chomętowski &c. salvis Iuribus E. C. R. Patrijs & Ducatus Masowie contra Dissidentes.* Co do dwóch Proiektow, *nihil hic dicendum venit*; bo stály się, á *proijciendo*; kiedy do tych czas nie ákceptowane; do żadney

dney nie są inferowane Konstytucyi; Naoftatek, co się tycze *Diploma* Nayaśnieyszego Krola IMci; dość mi powiedzieć, że ie podpisał, iako Pan Łaskawy, *non tam libenter quam gratosè*; pragnąc z Cezarzem *Tytem Wespazyanem*; (przykładem ktorego, stać się *Delicie generis (Poloni) ne unquã contingat; quenquã à facie consortioq; Principis abscedere tristem;* ktoremu *Koronatowi*; uprzejmym życząc sercem, aby w nim; *Superi vota nostra coronent*, w nie zamierzone wieki, wiekopomną Jego pomnażając Część y Chwałę, iuż tey Części; *impono coronidem*, y na wszystkie pretendowanych Praw y wolności Dyssydenckich odpisawszy Punktá; przystępuję iuż do náleznych, wiecznych, y fundamentalnych Praw; przeciwko nim ferowanych; a zátym do drugiey Części.

*Cedant tenebræ noctium
Lux Sancta nos illuminet.*

CZĘŚĆ II.

L Atwo każdy, baczny Czytelnik, iuż w 1. Części obaczył że Konfederacya Wárszawska Dyssydentom faworyzująca, Prawem nie jest, ani bydz żadnym sposobem nie może; y że Artykuł Przyięgi Krola Henryka y Jego Następcow do obserwacyi tego Punktu, *Pacem inter Dissidentes servabo* pociągac nie powinien; tudzież że kompilacya, Praw y wolności Dyssydentow R. 1720. w druk podana, żadnego fundamentalnego, y od wszystkich Trzech Stanow, postanowionego w sobie nie zawiera Práva; Aby się zaś pokazało, iako ta Konfederacya (na ktorey się szczegulnie fundują y zászadzają PP. Dyssydencki) jest przeciwna Prawom dawnym; w tym Krolestwie, od Przodkow náleznych, świątobliwie, chwalebnie, y zgodnie, swym przyśtoynym porządkiem, na miejscách do tego przyzwoitych, w czásiech na to determinowanych. postanowionym; kładę tu, ułożoną, chronologicznym porządkiem, konnotacyą; wszystkich á wszystkich Praw, Konstytucyi, Státutow, Ustaw, Uchwał, Laudow, Edyktow y Diplomátow Krolewskich:

wikich, iako y Dekretow; tudzież y Konstytucyi Synodálnych Prowincyálnych, przeciwko wszelkim w Wierze Chrześcijańskiej, od Wiary Kátolickiej Dyssydentom, aż po dziś dzień, od samego wprowadzenia Chrześcijańskiej Wiary do tych Kráio w ferowáných; aby każdy uznał; ieżeli tá bezpráwna, gwałtowna, *extorsiva, subreptitia, obreptitia, & omnibus legalibus formalitatibus*, ogołocona Konfederácyá, te fundáméntálne Práwa, przekonác, przeważyć y przewyciężyć może.

1. Roku 1713. 2. Pázdzierniká,

Ná Seymie Hrodelskim, w Przywileiu wciele nia Litwy do Korony, takie *Władysław Łągiello* postánowił Práwo, Pány, Szláchte y Boidry Ziem Litewskich, w dárowiznach, Przywileiach, dozwole niach, im przez nas, danych; udzielonych zachowu iemy, gdy tylko będą; powsechney Wierze y Rzym skiemu Kościołowi poddáni. A nízey A ná takowe Dostoieństwá, niechay nie będą wybieráni ieno ktorzy są powsechney wiary, y poddáni S. Rzym skiemu Kościołowi y teź Vrzędy Ziemie wieczne, iako są do stoieństwá, Kástellanie y inne, tylko Chrześcijańskiej Wiary ludziom niech będą podawáne, y do rády ná szej przypuszczáni, y przy tych niech będą, gdy o do brym

brym Rzeczy-posp; będziemy rádkić; Albowiemczg- srokóc rozność Wiary, przynodzi rozność umy sów, y Rády bywáią wydawáne, ktore máią bydz taiemnie chowane. A ieszcze nízey Teź przerze czonych wolności y Przywileiow, y takowych łask, tylko oni Pánowie y Szláchta Ziemi Litewskiej, máią używác, y z nich się weselić; ktorým są dáne Herby Szláchty Królestwa Polskiego, y ktorzy są Chrześcijańskiej Wiary, y poddáni Rzym skiemu Kościołowi; á nie odszczepieńcy, albo niewierni.

2. Roku 1416.

Synod Prowincyálny w Wieluniu od Mi kołaiá Trąby Prymássa odprawiony, taką ná He retykw ferował Konstytucyá *Heretici quarum- cunq; sectarum, & credentes ipsorum erroribus, nec non receptatores, defensores, & fautores eorum excommunicati sunt, quos universi fideles Christi, maxime Parochiales Presbyteri, Diocesano loci, vel Inquisitori Heretice pravitatis, denuntiare te- nentur, ut pro suis demeritis, ultionem accipiant, ne fidelium corda, eorum doctrinis pestiferis, cor- rumpantur. Támże zaraz znáyduią się 8. Reme- dia contra Hereticos-* to iest sposoby; iak sobie

Ff3

postg.

Jánuszowski
Lat. & Pol.
p. 745. 7.
Szemiót.
Summarium.
pag. 9.
Jusplenum.
pag. 33.

In Constit.
Synodal. 1.
Ed. A. 1579
pag. 116. alt.
Ed. p. 269.

230
postępować mają Biskupi y Plebani: dla zabic-
żenia szerszącym się Herezyom.

3: R 1424. die Dom. *Iudica me Deus.*

Władysław Jagiełło, w Wieluniu; takie
postanowił Prawo. Rozkazujemy, iż któryby-
kolwiek w Królestwie naszym, y w Ziemiach nam
podległych Heretyk, albo Kacerstwem zaróżony,
albo podeyrzany w Herezyi; albo ich obrońca albo
podpomocznik znalezion był, taki każdy przez ná-
sze Stárosty; Radę mieyską inne Vrzedniki; y przez
ktorekolwiek poddane nasze, iako obrazca Maiesta-
tu Krolowskiego, ma bydz poiman, y co zasłużył, ma
bydz karan. A ktorzyby przyšli z Czech, do Kro-
lestwa naszego, takowi poimani pod exámen Loci
ordinarijs y Inquisitorom od Stolice Apostolskiej
wysádzonym niech będą oddani, A ieżliby kto-
ry Obywátel Królestwa naszego; ktoregokolwiek
Stanu, Dostoicństwa y Zawołania; od tego czasu
do Bożego Wstąpienia, bliskiego, zániedbał się
do Czeskiej Ziemi, albo niechciał wrocić, albo
wzgárdził, niechay będzie mian, za przekonanego
Heretyká; y karaniu niech będzie podległy temu;
którym zwykli bydz karani Heretycy, ani inż wię-
ccy

Januszowski
p. 260. Za-
ski pag. 75.
Herbert Lat.
106. 191.
Pol. 160:
Braterskie
napomnien.
L. 3.

Tulibowski.
18. Lipski.
103. Szemiót
7. Zafuski II
741. Addi-
-tam. ad Sy-
nod. Posnan.
n. 3. Anon.
(id est. Laur.
Arturus) in
Tractatione
de controversi-
is inter Or-
dines p. 71.

231

cey do Królestwa naszego, ná mieszkanie niech się
nie wróca á ktemu wszytkie ich dobra ruchome, y
nie ruchome w ktorychkolwiekby rzeczach były,
niech będą publikowane, y do Skárbu naszego obro-
cone, á Potomstwo ich, utriusq; sexûs niech ná wie-
ki nie ma żadnego wstępu do ich Dobra, y niech
będzie bezecne, a niech nigdy; ná iákie dostoi-
ctwa y Vrzedy przystępu nie ma, ále z Rodzicmi
swemi zawždy niech bez czci zostáie, áni ná-
potym, niech się nie weseli, z iákiego Przywileju
Slábsctwa albo dostoi-
ctwa.

4. Roku 1430.

w Iednie Obiecuia Stany, że ná tych po-
wstáná iednostáynie, ktorzy Woyny domowe
fomentowác, Konspirácy machinowác; lub
Herezye wprowadzác y promowowác ważyć się
będą. To Prawo 50. Pieczęćiami ztwierdzone.

* Lipki in De-
cade p. 203.

5. Roku 1432.

w Poznaniu. Toż samo postanowiono,
y 60. Pieczęćiami ztwierdzone.

Id ibid.

6. Roku 1433. feria 3. Paschatis.

w Brześciu Toż samo postanowiono, y
44. Pieczęćiami ztwierdzone.

Id ibid.

G

7. Roku 1434.

id. ibid. 60. w Dobrzyniu Toż samo postanowiono y
Pieczęćmi ztwierdzono.

8. Roku 1438. 8. Márcá, w dzień
S. Márká.

w Korczynie. ná Seymie, takie promulgowáno Prawo Ktobykolwiek Kacerskie błędy; miał wnośić y ie forytować, tedy przeciwko takowemu, by też nieniedzieć iákiego Stanu y zámowania byli, Duchowni y Swieccy; chcemy ku skáźcie ich powstác, y obiecniemy pod Wiąg y czcią nászą, bez chytróści zdrády, ani im pomoc y rádq, álbo przyiąźniq, chcemy pomagác, pod Wiąg y czcią nászą, chociaźby przyiąźniq krewnościq po Zonách; álbo ktorqkolwiek bliskościq, nam álbo ktorymkolwiek z nászych, byli powinni, ani zámimi chcemy mówić iednego słowá, ále one chcemy, y obiecniemy karác.

Ianuszowski pag. 262.
Zalki. 76.
Herbert Lat. 106. 192.
Pol. 162.
Tulibowski. 19. Lipki. 102. Sze-
miot. 3. Za-
fuski. II.
741. Ius Ple-
num 44. ad-
dit. ad Sy-
nod. Poln.
n. 4. Brá-
zer. napom.
L. 3.
Arturus de
Controver-
sijis Statuum.
pag. 70.

Uczyńmy tu Parálellon Konfederacyi Wár-
sáwskiej y tey Konfederacyi Korczyńskiey. W tey
czytam, My Duchowni y Swieccy, w támt ey zász
tylko My Swieccy (cáłe bowiem Duchowien-
stwo

stwo, owemu stánowieniu było przeciwné) Tu
czytam ktobykolwiek kacerskie błędy miał wnośić
y ie forytować, przeciwko takiemu, chcemy ku ská-
źcie jego powstác. Tým zász znáyduię; że kázde-
mu; różne Herezye; trzymác, y nowe błędy
wprowadzić wolno. Tu ná ostatek czytam
Ani zász takiemi chcemy mówić y iednego słowá, ále
obiecniemy karác. Tým zász przeciwnie wyczy-
tnię ktoby się temu sprzeciwic ábiat, á pokoy pfo-
wác; przeciwko takowemu wssysey powstániemy, ná
iego skazanie.

Niechże tu káždy, nie mówię ieszcze, odro-
binę bóiaźni Božey, nie mówię adźbó Wiary
Kátolickiey, nie mówię kroplę krwi y podćwó-
ści Szláchecckiey, ále iskierkę przynajmniej roz-
umu przyrodzonego máiący, nas rozfádzi, czy-
ie tu pierwsze Prawo? a zatym kto patior Inre?
czyiá wáźniejszy Przyśięgá? ktora godniejszy
mánutencyi Konfederacya? ktora gruntowniey-
sze statutum? czy przeciw, czyli zász Dyssyden-
támi? chyba że Rok 1573. iest pierwszy; niá
1438. chyba że Władystaw z Jágiellonow pier-
wszy, iest późniejszy, niá Zygmunt August z Já-
giellonow ostatni; chyba że Konfederacya Wár-
sáwska, ktora iedna tylko, (y to oszukány) Du-
cho-

Epistola
Christi
Kátolicko

chowny Senator podpisał, przeciwko ktorey zaraz tamże *in flagranti*, wszyscy się Senatorowie Duchowni opponowali, wiele się Swieckich Senatorow, dopieroż Szlachty y Posłow protestowało, y całe 4. Woiewodztwa *nemine excepto*, przeciwko niey się manifestowało, y podziś dzień, ledwie się nie cała Polska, manifestuje; w ktorey Konstytucyi, ten Punkt *de Dissidentibus*; tylko *per potentem*, na ten czas *impotentiam* Dyssydentow, (nawet ieszcze y Aryanow) wymuszony, y *in turbido ac violento statu*; pod czas Interregnum bez głowy, *in Republicâ acephalâ*; wymierzony; y na ktory się Punkt, potym zawsze *inviti* Krolowie, tylko *ob spem & cupiditatem* Korony y z boiżni potężney na ten czas fakcyi y rebellij pisali? czy mowie, tá Konfederacya, ktora każdy choć ieden *seorsivè* z tych Punktow, *plane invalidat*, dopieroż wszystkie razem? wazniejszy jest niz owá Korczyńska na ktora się wszystkie á wszystkie Stany, *in plenissima Republ: nemine contradicente*, zgodziła, bez żadney *in pacatissimo statu* impressyi, lub boiżni rebellij, przeciwko ktorey się nikt, przez 300. lat nie protestował. A nawet, y tá sama Wárszawska Konfederacya, y żadna inna Konstytucya,

cya, *expresse* iey *derogare* nie śmiała, á przeciż, tak znaczne, wálne; y wickuiste Prawo, *tolli* inaczey, *per posterius* nie mogło, chyba *per expressam in terminis derogationem, juxta communissimè acceptam Iuris legumq; regulam*. Owszem y ci; co się ná tę Wárszawską Konfederacyą z Kátolików pisali zwyczajnie Sálwę, *fidei Catholice, & Iurium Sanctæ Romane Ecclesie*; á zátym *implicitè*, y teyże Konfederacyi Korczyńskiej przydawali, á owszem iá *diferè* & *per expressum* (wespół z wyżej położonym Státutem Wieluńskim Iągiewłá 1424.) cała Rzeczposp: nawet Lutrzy y Kálwini Roku 1658. przeciw Arianom reássumowali? Ale ich, sam Pan BOG zaślepił, że się ná nichie sámych táż sukienká, *per irrefragabilem consequentia paritatem*, właśnie *ad vivum*, iákoby ná nich sámych miarę bráno przydać kiedyżkolwiek miała, álbo przynajmiej mogła. Niewiem tedy w całe, coby, ná te wszystkie racye, *lumine nature*, iásnie odpowiedzieć mogli Dyssydenći? Ale wiem, że dla ponowy wstydu, nie odpowiedzą. Coż to takiego? áto rzećby mogli, *posteriora ligant*, pokazując *prejudicata* w tyśiac Apostátách, poczawszy od sáмого Pátryarchy; ktory pierwsze

Gg2

śluby

Sluby Zakonne, nie raz BOGU przy-
przysiężone znieść y potargać miały, dla do-
trzymania słowá choć pozmocy dąsogo, swey
Kátarynce.

9. Roku 1439.

*Lipki. p.
193.* w Mościskách. Toż samo postanowiono
co w Jedlnie 1430. y 64. Pieczęciami ztwier-
dzono.

10. Roku Tegoż.

ibid. w Kamieńcu Podolskim. Toż samo posta-
nowiono, y 23. Pieczęciami ztwierdzono.

11. Roku 1520.

*Lipki. p.
104.
Ar. 1000.
pag. 72.
Zakuski.
II. 742.
Im plo-
num. 46.* w Toruniu. Na Seymie Zygmunt I. takie
postanowił Prawo. Przykázujemy, aby kádem od-
rod, nie wázył się Xęgg od pewnego Brátá Marcína
Lutra napisanych, do Krolestwa y Pánstw naszych
wprowadzić, przedawic, lub ich zázynwíc pod ni-
ną Kónfiskacyi Dobr, y wygnánia; ktorą káždy,
bez przykaz nasz przestępniący podpadnie, bez przy-
tęcia, niewiádomości, lub inney wymówki.

Lubo wStátucie Zygmuntá I. nie inayduie
się tá Konstytucya, że iednak, była promulgo-
wana; świádczy *Lipki*

Ná Synodzie Piórkowskim, 1. Prymás
Łaski, z całym Duchowienstwem, taką posta-
nowił Konstytucyą.

*Constit.
Synod. Lit.
bro 4. p.
117. 118
& 272.
ada. Edm.*

*Statuimus; ne Hereticos, Schismaticos, &c.
in seruitio domestico, circa se spirituales soveant,
& mediante hac sacra Synodo inhibemus, Ordinarij
autem si apud aliquos, tales invenerint, absq. con-
tradictione aliqua, eosdem recipiendi facultatem ha-
bebunt, seruitio vili in bonis Ecclesie applicandos.*

13. R. 1523. sab. ante f. Nativit. B.M.V.

w Krakowie. Zygmunt I. zá usilnym
stáranielem Jedrzejá Krzyckiego, Biskupa Przemy-
skiego nátenczas, potym Prymásá; taki promul-
gował Edykt:

*Constit.
Synod. p.
126.
294. Ar-
turus 72.
Lipki.
104. Za-
kuski II.
742. Ad-
dit. ad
Synod. no
17.*

*Mandamus ne qui libri Lutheri cujuscumque,
ejusque sequacium, quorumcumque, nequaquam ad Re-
gnum & Dominionis nostrae inferantur, & legantur,
neve quis, dogma ipsum pestiferum ac jam pridem
damnatum, approbare, profiteri, vel tueri audeat; sub
pena capiti, & confiscatione honorum omnium.*

Ten Edykt de terore rázem z Krzyckiego
Listem do Krolá Zygmuntá o Schizmie Luter-

skicy, y Bártłomieciá ab *Vfingen*. Ord. Erem. S. Augustini, Kazániu de *Matrimonio Sacerdotum*; iest wydrukowány tego Roku, w Strážburku a-
pud Joh. *Hervageu* in 8.

14.

Roku tegoż

Constitut
Synod. p.
117. 272

Synod Łęczycki 2. od Janá Łaskiego Prymása Konwokowány; taką postanowił Kon-
stytucyá *Excommunicamus & anathematizamus, omnem Hæresim extollentem se, adversus hanc Sanctam, orthodoxam, Catholicam fidem, Ecclesiamq. Romanam, condemnantes Hereticos universos quibuscumq. nominibus censeantur. & presertim Lutheranos noviter exortos, & Hussitas quosdam, quasi postliminij iure reversos. Damnati verò, presentibus secularibus potestatibus juxta Bullæ Apostolicæ, Sacre Majestatis Regiæ, generale Decretum, & Canonica Instituta, relinquuntur animadversione debitâ puniendi, Clericis prius à suis Ordinibus degradatis, ita quod bona taliter damnatorum, si Laici fuerint confiscentur, si vero Clerici applicentur Ecclesijs, à quibus stipendia receperunt. Qui autem inventi fuerint, solâ suspitione notabiles, nisi juxta conditionem suspitionis, qualitatemq. persone, propriam innocentiam, congruâ pur-*
gatio-

gatione monstraverint, anathematis gladio feriantur, et utq. ad satisfactionem condignam ab omnibus evitentur; ita quodsi per annum, in excommunicatione perstiterint, ex tunc velut Heretici condemnentur. Deinde &c. si impressores librorum, reperti fuerint, libros Hereticos impressisse, adduxisse seu vendidisse; penis supradictis subjaceant.

W Konstytucyách Synodalnych położona iest ná tym mieyscu, *Bulla Apostolica, contra errores Martini Lutheri & sequacium; de data. Romæ ad S. Petrum. 1527. 10. Cal. Iulij.* która tego Státutu Synodalnego postanowienia, była okazyą.

15.

Roku 1525.

Wydał Krol Zygmunt Reskrypt do Krzysztofa Szydłowieckiego, Woiewody y Stárosty Krákowskiego; surowo przykázuiący; áby wzwyż położony Edykt 1523. do iák nayprędzey był przyprowadzony Exekucyi. Ten zaś Reskrypt znáyduie się u *Lipskiego in Decade.*

Lipski
106. luv
plenum.
115.

16.

Roku tegoż

Podobny Krol Zygmunt wydał Reskrypt do Gdańszczan surowo przykázuiący, áby się nie wazyli *statum Religionis Catholice immutare.*

re. Mandamus vobis sub gravissimâ indignatione Nostrâ, ut quamprimum Religionem Sanctam Catholicam, ad eam observantiam & ordinem, quem à Majoribus vestris, per manus accepistis, & eam quo Nobis subditi estis, in omnibus, que mutata, destructa, ablata & violata sunt, restituatis. Sacramentum Eucharistie, servari in Ecclesijs & Monachos ac Moniales, ad sua Monasteria, que nostri Patronatus sunt, liberè redire permittatis intrusosq; quamprimum ejiciatis &c. &c.

17. Roku tegoż feria 5. ante Dom, Oculi.

Zakł. 11. 744.
In ple. 109
addit. ad Synodum.
P. 1. n. 5.

w Wárszawie Janusz. Xiążę Mázowiecki, na Seymie wálnym całego Xięstwa Mázowieckiego, ielzcie nâteneczas udzielnego, de communi omnium ordinum consensu, nemineq; contradicente, takie przeciwko Lutrom ferował Prawo.

Illustrissimus Dominus Princeps, cum toto Consilio suo, volens sectam Lutheranorum & ejus falsum dogma in Ducatu suo, ab omnibus subditis suis penitus eradicari, & ne hoc falso errore ac dogmate subditi sui, à fide orthodoxa, & à sancto ritu Romane Ecclesie seducantur, ex officio suo, & auctoritate Ducali, ut verus Christiane Religionis, & fidei Princeps providere repestivè cupiens ita decrevit, constituit &

& conclusit. Vt nullus in toto Ducatu Masovie, tam in Civitatibus, oppidis, quàm in eorum villis, cujuscunq; conditionis & status, existat, presertim in Civitate Varsoviensi Libros & falsam doctrinam Lutheri, in quocunq; sermone, sive Latino, sive Alemanico, aut quovis alio, tenere, apud se & in domibus suis habere, falsum dogma Lutheranorum profiteri, sectam portare, tueri, & alijs eam per suadere presumat. Ita tamen, ut quicunq; de hac sectâ legitimè convictus & probatus fuerit, talis vitâ privari debeat, & bona ejus omnia, quecunq; habet, mobilia & immobilia confiscari & ad thesaurum Ducalem recipi debeant, &c.

To Prawo integerrimè cała potym Rzeczpospolita przy Inkorporacyi Xięstwa Mázowieckiego, przyjęła, approbowiła, y wieczyście poprzyjęła; a zátym iaz vim legis universalis, w sobie zawiera. To też notandum: że dáleko fluszniey y práwniey, mieliby byli Lutrzy, ysdem subiacere parit, co y Aryáni, bo Aryánów nigdzie przećtym wyraźnie de nomine, Prawá Polskie nie potępiály, tylko in genere w sztykich Dyssydentow álbo Heretykow. A zás Lutrow nie tylko in genere z drugiem, ale też in particulari de cognomine to Prawo wyraźnie proscripsit.

18. Roku 1526 feriâ 3. ante f. Maria
Magdalene.

Zygmunt I. przy sporządzeniu Miasta
Gdańska, ktorego właśnie czasu naybárdziefy sze-
rzyć się w Prusiech zaczęły Herezye, takie prze-
ciwko nim ferował Prawo.

Titulo 6.
Constitutus.
Manifest.
facimus.
§. Ac im-
primis

Statuimus; ut deinceps usus antiquus Religi-
onis, & Ceremoniarum, tot seculis in omnibus Re-
gna, & Dominijs Christianis, observatus, & à
Majoribus nostris per manus nobis traditus, ac per
Nos, ut Principem Christianum decet commodum
restitutus, diligenter, in hac Civitate, & in omni-
bus Ecclesijs observetur. Quem, si quis; vitupe-
rare, aut illi detrabere, presumpserit, debito mo-
do convictus, puniatur, cui autem juxta veterem
Religionem, & normam, universalis Ecclesie, &
Constitutiones nostras vivere non placuerit, si, in-
tra duas hebdomadas, post Edictum publicum, exire,
& alio commigrare, poterit, nunquam deinceps re-
versurus, alioqui, ultra hunc terminum, adversus Con-
stitutiones nostras vivens, supplicium capitis non evadet.

Statuimus item, ut omnes & singuli, Mo-
nachi, Moniales, Sacerdotes Apostate, alieq; per-
sone sacris addite, que contra professionem suam,
&

& contra fidem DEO prestitam, ad connubium &
nuptias desciverunt, & prima vota irrita fecerunt,
sectas, & doctrinas, ab Ecclesia Catholica damna-
tas profitentes, in scandalum & perturbationem
Christi fidelium, & in dedecus ordinis Ecclesiasti-
ci, intra diem naturalem, seu 24. horas, ab edi-
ctis publicè presentibus Constitutionibus nostris ex
hac Civitate, discedant, & nunquam buc deinceps,
revertantur, sub pena ultimi supplicij. A nizey Et
quia nunc solent, pleriq; temerè se ad concionan-
dum ingerere, & pretextu tritici verbi DEI, zi-
zania seminare. Statuimus, ut nullus deinceps,
intra & extra Civitatem, quibuscumq; in locis,
tam sacris & Monasticis, quam etiam prophanis
tam publicis quam privatis, & secretis, docere &
concionari audeat, vel ad docendum & concio-
nandum aliquem admittat, statuatur, & conducatur,
nisi cum scientia, & examine, de vita & doctrina
ipsius concionatoris, per Consulatam & Officialem
Domini Episcopi, debito facto; sub pena Capitis,
& honorum omnium privatione. Quia etiam nunc,
novi Religionis censores veteres, Orationes & can-
tica, dudum recepta, abrogant, & suas precandi
formulas & cantilenas Sacris ingerunt, Statuimus
ut cuncta Officia Ecclesiastica, nempe Hora Cano-

nice & Misse, juxta veterem Ecclesie Catholice ritum & consuetudinem, in hac Civitate & Ecclesijs peragantur, & ut nulle deinceps Orationes, Antiphone, Responsoria, Cantilene, & idgenus insolita, dicantur, seu canantur, intra Divina, nisi que ab Officiali Domini Episcopi, & Consulatu fuerint approbata. Quia item Censuras ipsi, aliorum cupiditatem, & avaritiam insectantes, ipsi met vero à sacris quidem manus non cohibent, Statuimus, ut quisquis vasa, ornamenta, suppellectilem, & alia quaecumq; in usum & ornamentum sacrorum, Ecclesijs & Monasterijs concessa abstrulerit, imminuerit, aut in usus alios temere converterit, ultimo supplicio, ut sacrilegus puniatur. Item sicze nizey: Inhibemus, ne quis deinceps Libros ab Ecclesia Catholicâ dissidentes, & damnatos, nec non Cantilenas &c. que vel Religioni detrahunt, vel bonam famam cujuscumq; aspergunt, invehat in hanc Civitatem nostram, aut illis quodammodo uti audeat, sub pena exilij; & bonorum omnium privatione:

Te Artykuły znáydują się w Kolekcyi Praw Prowincyalnych Miasł Pruskich od Stánisława Kárakowskiego, Prymasá zebranych y wydanych w Krakowie Roku 1574. pod tym Tytułem

tułem: *De Jure Provinciali Terrarum, Majorumq; Civitatum Prussie.* W ktorey to Kolekcyi troiákie znáydują się Prawá. (1. Konstytucye Zygmunta Augusta, R. 1552. od Marcína Kromerá Biskupa Wármińskiego zebrane, (iáko sam o sobie świadczy;) ktore się bárdziey nazywác powinny Responsami Krolewskimi, ná kwestye niektórych prywatnych *Communitatis Gedanensis* osob, á te, nigdy *vim legis* nie otrzymały, ani do obserwancyi y skutku przyprowadzone były. (2. Konstytucye tak rzeczony Gdańskie, R: 1570. A te są zniešione y ábrogowane; przez Tráktát Portorij z Krolew Stefanem ná Seymie Wárszázaw. 1585. zawarty (ktory się znáyduje w Kronice Gdańskiey po Niemiecku wydáney od Reinholdá, Curicke) (3. Konstytucye Zygmunta I. Roku 1526. y 1538. ferowane. A te szczegulnie, *vim legis obtinent.* A ze wyžey položony Artykuły są wyięte, z Konstytucyi Roku 1526. Więc, inobserwancyi y ábrogacyi innych Konstytucyi w tey Kolekcyi znáydujących się; nie podpadáją.

19.

Roku 1527.

Zá Jana Łaskiego, Prymasá Prezydencyi

Hh3

ná

pag. B:
3.

pi D. 3.

Polonia.
Lib. 2.
pag. 202.

pag. I. 1.

Lib. 2.
Cap. 20.
pag. 164.Hoppin
u Sched.
pag. 142.

ná Synodzie Prowincyálnym Łęczyckim táka od nástępcy Jego Mácieiá Drzewickiego potym promulgowana; stáneńá Konstyucya.

Constit.
Synod.
pag. 127.
196.

Decrevit haec sacra Synodus, ut Rmi. Archiepiscopus: & Episcopi, pro exterminio Sectae Lutheranae ex Diocesis Comprovincialibus, & praesertim Vratislaviensi; & Cujaviensi; intendant, procedendo contra notorios & suspectos de Heresi; secundum Decreta Sacrorum Canonum, & Statutorum Provincialium, veterum & novorum, a omni timore postposito solum DEVM, fidem ejus, ac Religionem Sanctam, pra oculis habentes, non parcentes praetera laboribus & expensis &c.

20,

Roku 1530.

Ná Piotrkowskim Synodzie, zá Prezydeneyi tegoż Łáskiego, toż ponowiono, y postánowiono.

Ibid.

Innovantes Constitutiones, tam Iuris Communis, quam Statutorum Provincialium anteriorum, eiusq; addendorum; sacra haec Synodus decrevit, arctissimeq; injunxit, ut ordinarij harum Provinciarum his iniquissimis temporibus, diligentius, exactiusq; quam unquam antea, de Heresi Lutherana, aliq; quapiam perversa doctrina in suis Di-

cesi-

cesibus invigilent, injungantq; heresum Inquisitoribus, ut ubi suspicio aliqua ejus heresis emergerit, illinc diligenter pertentent, excutiant, & perquirant. Quod Officium de heresi inquirenda, Sacra Synodus Archidiaconis, ubi Inquisitores non sunt, voluit esse injunctum, & deinde hi, ubi quidpiam de hoc crimine innotuerit, citra ullam negligentiam Dominis Ordinarijs deferant, qui mox ad hoc crimen persequendum, jura communia, Statutaq; Provincialia distringant, servatis tramitibus; modiq; ab ysdem juribus Constitutis.

21.

Roku 1534.

Krol Zygmunt I. táki do Piotrá Kmity, Káztellána Sandomierskiego, Márszałká W. Koronnego, Stárosty Krakowskiego, wydał przeciwo Heretykom Reskrypt.

Audivimus permultos esse in Regno nostro factiosos, & novandarum rerum cupidos homines, qui sectas, ab Orthodoxis Patribus, in universalibus Concilijs reprobatas, non in occulto saltem sectantur, sed & publice profitentur & disseminant, non sine contemptu piorum sanctionum, à S. Catholica Ecclesia institutarum, & receptorum, atq; Edictorum nostrorum. Esse item non paucos, qui libe-

Lipski. p.
89. Ar-
turus. p.
73. Zafu-
ski 11.
744. Ius
plenum.
47.

liberos. propinquos, & affines suos Wittebergam mittūt, ut illic mox ab ineūte etate, pestifera dogmata, ab ipso Luthero; imbibāt & postea, in Regno nostro diffundant & propagent. Quae res, quam feliciter vicinis circumcirca Regionibus. ceciderit, nemini obscurum est. Videmus enim; luce meridiana clarius, quante seditiones, quante caedes, bonorum direptiones, & quanta rerum omnium perturbatio, quanta pietatis ruina, quanta deniq; honestatis eversio, ex his inijtjs excitata sit. Quod, ne nobis quoq; & subditis nostris, unquam usq; ventret; cavimus aliquoties Edictis nostris, gravibus penis, in transgressores constituta, Itaq; & nunc mādāmus S. Vrae; prospiciat etiā, atq; etiam, ne quis aliquid adversus Ecclesiae Constitutiones palam vel facere, vel loqui ausit. Quod si quem ejusmodi, post hujus Edicti nostri publicationem, investigaret, castiget eundem pro delicti magnitudine, ad praescriptum priorum Edictorum nostrorum; penitus enim Dominia nostra, ab hujusmodi Novatoribus, volumus esse immunia. A nizey Quod attinet ad eos; qui apud Lutherum, vel apud quoscunq; alios, factionum istarum Principes, vitam degunt, his omnem aditum ad quasvis dignitates & Magistra-

stratus, precludimus in posterum. Qui autem post publicatum hoc Edictum, vel sua voluntate, vel jussu suorum, ad istos sectarum auctores, ut eorum dogmata imbibant proficiscerentur, eos vel extorres esse jubemus, vel severius castigabimus. &c.

22. * Roku 1527.

Synod Prowincyjálny Łeczycki, za Prezydencyi Łaskiego Pizmala; zabiegajac sierzacym sie Herezyom, aby wewsztych Diecezyach; a mianowicie w Wroclawskiej y Wloclawskiej; iako pogranicznych, Inquisitores Heretice pravivatis; byli naznaczeni; dysponuie taka Konstytucya.

Decrevit eadem Synodus, prioribus statutis innitendo; & eadem innovando; ut DD. Arch: & Episcopi praesertim vero Vratislaviensis & Cujaviensis, in suis Diecesibus servent Inquisitores, & Visitatores Heretice pravivatis, qui per singulas Dieceses; visitent & inquirent diligenter; de suspectis & notorijs, in secta Lutheranā, quos DD: Ordinarijs deferant puniendos. Qui Inquisitores, unus ad minus esse debet, in quolibet Diecesi, Presbyter secularis, vel Regularis. Sed quoniam visitatio & inquisitio, quantumvis diligentissima, ad

Constit.
Synod.
pag. 23.
b. 85.

extirpationem ejusdem secte parum prodesset, nisi adhiberetur fidele pabulum verbi Dei, per viros, verè Catholicos, valentes, verbo, opere, & exemplo, quorum sanà doctrinà scirent homines, reprobare malum & eligere bonum; Ideo decrevit hæc sacra Synodus, prioribus statutis inherendo, ut DD. Archi: & Episcopi præsertim verò Vratislavienfis & Cujavienfis; in Curijs, Ecclesijs, Metropolitanis, Cathedralibus & Collegiatis, & illis potissimum; ubi secta Lutherana, adhuc pullulare videtur, servent Theologos doctos, verbi Divini Concionatores, qui Evangelium Christi & Sacramentum, per solidam Scripturam, verum & approbatum intellectum, Christi fidelibus tradant, & interpretentur. &c.

23.

* Roku 1532.

Constit.
Synod.
Pag. 25.
b. i. Bd.

Na Synodzie Prowincyjálnym Piotrkowskim; za Prezydencyi Marcina Drzewickiego Prymasa, taka Xiąg Heretyckich czytanie, surowie zakazująca; stanęła Konstytucya;

Vt libri Apocriphi vel Heretici, facilius explodi possint, & ut explodantur, nec in vchi permittantur, imo verius ut neq; legantur alicubi, & legi prohibeantur, Synodus, RR: DD. Ordinarijs,
cuiam

curam hanc ut provideant, maturè ingerit; maxime, si fieri potest, ut severitati, que in Regno Hispaniæ sanctissimè, adversus prævaricantes, vel suspectos in Religione observatur, inheratur.

24. Roku 1535. w dzień S. Alexego.
dnià 17. Lipcà.

W Wilnie, Krol Zygmunt I. surowy w całym Xięstwie Litewskim, kazał publikować Edykt; przeciwko szerszący się na ten czas, Luterskiej y Anabaptyskiej wierze; który się szczęśliwie, znayduje, w Summáryuszu Mikołaiá Kázmierzá Szemiotá, Podkomorzego Wendeńskiego Roku 1669. wydánym, zkąd, samę tu treść kładę.

Prohibemus ne quisquam hominum, cujuscunq; sexus, ætatis, status, dignitatis, præeminentiæ, authoritatis, officij, professionis, & cujuscunq; conditionis fuerit, dogmata Lutheri & sequacium ejus, tum Anabaptistarum, ac aliorum, à confessionibus, Sanctæ Matris Ecclesiæ exorbitantium, intra limites Dominiorũ nostrorum, profiteri, celebrare, promoveri, nec affirmare manifestè, nec occultè,

in locis publicis; nec privatis, nec quovis modo vel arte aut colore questio, vulgare, nec spargere, aut libellos eorum venundare, servare, imò nec apportare, in dominia nostra, neq; apportatores aut venditores hujusmodi libellorum, seu quoscunq; Professores aut Fautores, Heresis predictae, in domibus, & quibusvis ditioni suae subjectis locis, suscipere, admittere, protegere, tutari, neq; ulla auxilij, aut favoris officio juvare, aut prosequi presumat, sub pena proscriptionis sui, ac omnium bonorum suorum confiscationis, penitus ac irremissibiliter sumenda & exequenda.

25. Roku 1542.

Ná Piotrkowskim Synodzie, zá Prezydencyi Piotrá Gamratá, Prymála; také przeciwko Heretykom, promulgowáne byly Konstytucye.

In Scholis particularibus in tota Provincia, non legantur omnino libri Martini Lutheri, Melanchtonis & sequacium, ne ex eorum lectione, juvenus, ab ipsis incunabulis inficiatur. Y nizey Inquiratur etiam diligenter per Archidiaconos & Inquisitores de Pedagogis, in domibus Nobilium, & Civium, ne aliquos libros suspectos legant pueri eorundem, & eos in sacra fide corrumpant.

Y ni-

Constit.
Synod.
p. 111.
258.

Y nizey: Et quia multorum Nobilium, & Plebeiorum filij, contra Edictum Regni publicum Vittebergam, & ad alias, Universitates Germanie, heresi infectas, studiorum gratia hactenus proficiscuntur, & ibidem commorantur. Decrevit haec Sancta Synodus, contra tales, monitorium speciale & generale, ut infra certum tempus, arbitrio Domini Archi-Episcopi, & Episcoporum modernorum, Universitates predictas, deserant, sub pena privationis beneficiorum, si beneficiati existant; si autem non beneficiati pena arbitraria per DD: Loci ordinarios imponenda. Decrevit etiam monitorium contra Parentes, Tutores, & alios, eisdem in praemissis sumptus & impensas, probabiliter facientes, ne id de cetero faciant, sub pena, in Regiae Majestatis Edicto expressa. Rogandaq; S. R. M. est, per Nuncios Synodales, ut contra tales, Edicta in prioribus Comitijs, facta, exequi, & omnes, ex Universitatibus predictis, penis gravioribus revocare dignetur.

26. Roku Tegoż.

Ná tymże Synodzie, taka lustracya Bibliotek; y palenie Xiąg Heretyckich; nakázująca stanęta Konstytucya.

li3

De

pag. 112.
Edit: 1.

Constit.
Synod. p.
26. 89.

Decrevit sacro-sancta Synodus, ut in singulis Diecesibus, ad minus, semel in Anno, per DD. Loci-Ordinarios aut eorum Delegatos, Bibliotheca, ac libri venales, in eis contenti visitentur, & diligentius revideantur, quodsi, qui libri suspecti, aut Heretici; in eis, reperientur, cremari debent, & Bibliopola puniri penâ arbitrariâ; per Locorum Ordinarios imponendâ, alias, juxta Statuta Regni & Constitutiones Regie Majestatis, atq; Edicta jam dudum, super hac facta, quorum exemplum est in Statutis novis Łaski, de Hereticis insertum.

Ibid. 26.
b. 91.

A niżej *Vt* Reformatio aliqua commodius fieri valeat; decrevit Sacra Synodus, ut DD. Locorum Ordinarij in Curijs & officijs suis srent viros doctos, Deum timentes, & presertim in officijs Cancellarie, unum ex Prelatis vel Canonicis Ecclesiarum suarum Cathedralium, qui vice illorum, alioquin negotijs publicis occupatorum, & extirpationibus Heresum, & executionibus Decretorum Synodalium superintendant.

Herburt.
Lat. 107
193. 14-
nusowski
263 Ar-
zurus. 74
Ius ple-
num 30.

27.

Roku 1543.

W Krakowie Krol Zygmunt I. dawne przeciwko Heretykom, Prawa, tym potwierdził Edyktem.

Si

Si quis rediens, ab alienâ Provinciâ, qualescunq; novas doctrinas, aut libros, propagare, subministrare, & uti illis vellet, is juxta antiqua Jura & Privilegia Regni, debet se justificare.

28.

Roku. tegoż.

Tamże promulgował Státut; że sprawy Heretyckie, do Sądow Duchownych należą. Imprimis ad Spirituale Iudicium pertinet, judicare differentias, Religionis Sanctæ Christianæ, hereses videlicet, schismata, blasphemias contra DEVM, & Apostasias, pro decimis, 7. Sacramentis Ecclesie, Beneficijs, sacrilegijs, & simonia.

Herburt.
l. c.

Y takci: ten pobożny Monarcha, Prawowierney Stáro-Polskiej Religij prawdziwy Obronca Zygmunt I. temi wzwyż wyrażonemi Edyktami, stał się murus & antemurale, náchylającego się na ten czas, przy nieprzyjaznych Heretyzi impetycyach, Kościoła S. o czym świadczy Cudzoziemski Historyk, z Kálwiná, Kátolik; Florimundus Remundus Kousyliarz Parlámentu Burdegaleńkiego, temi słowy. Exorto Lutheranos Schismate, & Heresi, per totam Germaniam grassante, contagium quod tanti mali ad Poloniam pervenit, nihilominus metuentem, quam fore, ut tante

Ibid. 26.
l.

De ortu
& pro-
gressu
Heresis.
Lib. 4.
cap. 8.
p. 541.

tur-

turbæ, ex tam tenuibus principijs nascantur. Rex quidem Sigismundus, cujus ob singularem virtutem & prudentiam, tanta erat existimatio, ut ab omnibus Principibus, etiam ab ipso Solimanno, Pater appellaretur, memor, rem suam agi, paries quum proximus ardet; convocatis Regni ordinibus, assentientibus Proceribus, Decretum promulgavit, ut qui à Catholicâ discederent Ecclesiâ, pro DEI & Reipubl: hostibus, ac lese Divine & humane Majestatis rei, adeoque Patrie proditoribus haberentur, & tanquam intestabiles, ex Nobilibus albo eraderentur.

29. Roku 1544.

Na Synodzie Piotrkowskim, za Prezydencyi; Piotra Gámrata, Prymasa, dawnieysza, przed dwoma laty; ferowanã, reásumuiaca, stãneã Konstyucya.

Decrevit S. Synodus, quod illi qui in Studio Vitembergensi vel Montis Regij, aut alijs partibus Germanie, de Heresi suspectis, commorantur, beneficijs Ecclesiasticis omnibus, nisi à die presentis Constitutionis, infra sex menses, redierit, priventur, & ad alia obtinenda, ac etiam suscipiendos sacros ordines reddantur inhabiles, autoritate presentis Synodi.

Constit.
Synod.
p. 27. b.
1. Edit.

30. Roku 1550. feria 6. post Fes. Conceptionis B. M. V.

W Krakowie, Zygmunt August, przy początkách panowania swego, takie przeciwko Heretykom wydal Diploma. Testatum facimus, & pollicemur, hostes Ecclesie Catholice non solum Ethnicos, sed etiam Hereticos, qui se alienos esse testantur à S. Romanâ Ecclesiâ; propugnaturus, & à Regno nostro propulsaturus, in Consilium seu Senatum nostrum Regium, eos, qui aliquâ Heresi essent infectis quod quidem nos sciamus, nunquam admissuros, dignitates nullas aut Prefecturas, eis commissuros, imo si qui ad Nos delati fuerint, effecturos, ut Statuta Regni Nostri contra eos extendantur, & summâ diligentia exequantur, quo semper, inglorij, infames, extorres, & exules à Patriâ permancant, nisi, ad gremium Ecclesie redire, eiq; se reconciliare studuerint. &c. Quae quidem omnia: Reverendissimo in Xsto Patre D. Nicolao Archi-Ep: Gnesnensi, & alijs Co-Episcopis suis, ceterisq; Consiliarijs nostris, nos pro Officio suo eâ de re, admonentibus, facturos esse, verbo nostro, Regio, polliciti sumus, & firmiter sub sacramento fidei nostre Regie, subditis nostris, per nos, in Inau-

Zakuski,
Il. 745.
Additum,
ad Synod.
Pofn. n. 9.
Ius ple.
num. 58.

guratione nostrâ, prestito, observare, volumus &c.

31. Tegoż Roku. 2. Márcá.

Aby ten Edykt do skutku, iák nayprędzey był przyprowadzony, wyszedł od Krolá Re-
skrypt; do Jędrzeiá Gorki, Generála Wielkopol-
skiego, który rownie z Edyktem, z náyduie się
w Aktách Poznánskich, iáko świádczy Lipski.

Acturus
pag. 74.
Lipski. p.
109.

32. Roku 1551.

Synod Prowincyálny Piotrkowski, zá Pre-
zydencyi Mikołáia Dzierzgowskiego, Prymála
temi, przeciwo szerzácym się Herezyom zábie-
gał Konstytucyámi.

S. Synodus; propter exterminandas Hereses,
que in Provinciâ Gnesnensi, radices, iam nõ medio-
cres egerunt, multosq; in Ecclesiastico ordine infe-
cerunt; decrevit nemine contradicente, ut Rdissi-
mi DD. Archi-Episcopi, Episcopi presentes, & absen-
tum Nuntij, nec non Abbates, & Capitulorum
Nuntij, Confessionem fidei sue, in exordio præ-
sentis Synodi facerent, prout ibidem fecerunt in effe-
ctu, Catholicam scilicet confitendo fidem; quam San-
cta confitetur Romana Ecclesia; &c. quam quidem
Con-

Constit.
Synod. p.
128. E-
dis: 1.

Confessionem, singuli, Episcopi, Prelati, Canonici,
Abbates, Plebani, & alij Presbyteri & Clerici
facere deinceps teneantur, &c. &c. Quicumq; au-
tem post Confessionem hujusmodi factam, perjuri, &
Heretica pravitate assertores, aut Libros Hereti-
cos, tenentes, vel legentes, vel etiam cum Hereti-
cis commercia & familiaritatem habentes, aut eos,
in suis domibus, sive familijs tolerantes, comperti
fuerint, tales, nisi, monitione premissâ, ab hoc de-
stiterint, &c. deferantur, legitimè puniendi. Co-
operari etiam debent Reverendissimi Domini Ar-
chi-Episcopi, & Episcopi, per Nuntios Synodales,
ut Regie, Májestatis autoritate, Domini Senato-
res Seculares, Ducatus Litvanie eandem Confessi-
onem suscipiant, similiter & Senatus, cum totâ No-
bilitate Regni Polonie.

33. Tegoż Roku.

Ná tymże Synodzie, táka stáneła Konsty-
tucya.

Sacra Synodus decrevit, ne deinceps, homi-
nibus, Hereticâ pravitate notatis, vel de Herefi
suspectis, Castra, oppida, villas, predia, aliáq; bona
Ecclesiastica, in provisionem conferant, sive in

Constit.
Synod.
p. 129.
297.

Kk2

Em-

Emphiteosim (ut vocant) ad Beneplacitum. vel quocunq. alio modo, sub penâ 500. Ducatorum auri in auro, irremissibiliter per Synodum exigendorum. Et si quos ejusmodi habuerint de Heresi suspectos, & bona ipsa & Praefecturas auferant. Sunt enim, nonnulli seculares, hoc suspecto tempore, bona Ecclesiastica, à Dominis Episcopis, alijsq. spiritualibus hominibus, modo praemisso illis concessa obtinentes; qui posthabitâ fide Sanctâ Catholica, Hereses ipsi complectuntur, Hereticosq. vel de Heresi suspectos apud se fovent, & Ecclesie subditos, in eundem errorem & periculum secum trahunt, à templis, sacris, Confectione, aliorumq. Sacramentorum Ecclesie perceptione arcent, & diebus celebribus, feriatis ad labores obeundos cogunt. Ideo decrevit hac Synodus Sancta, tales omnes, ad gubernanda Ecclesie bona, debere esse deinceps inhabiles, & hujusmodi provisionibus & bonis privandos fore, per DD. Ordinarios, sub pena 500. Ducatorum Reverendissimo D. Archiepiscopo & ejus Ecclesie Gnesnensi, irremissibiliter persolvenda, à publicatione presentium Constitutionum in duobus mensibus; etiam eo non obstante quod in tales Concessiones, Capitula, etiam Regularia, adque praesens Constitutio extenditur consenserint, sigillaq.

gillaq. sub Literis apposuerint. Bona autem hujusmodi, post privationem, ad Dominos suos Ecclesiasticos redeant. Vt autem Reverendissimi DD. Ordinarij & eorum in spiritualibus Vicarij, ad exequenda ea, que contra Hereticos sunt decreta, magis expeditiores esse queant, decrevit eadem Synodus, quatenus juxta Statuta Provincialia priora quisq. illorum, Inquisitores Hereticæ pravitatis, in suâ Diœcesi habeat, eisq. stipem honestam & competentem, singulis annis, vel annorum quartalibus solvat, & quoties opus fuerit, cum Officium Inquisitionis peragent, illis, de securitate eorum, per familiam suam, aut alias quomodocunq. prospiciat. sub pena 100. marcarum pecuniæ, per Synodum Provinciale exigendâ.

34.

Tegoż Roku.

Nâ tymże Synodzie, tåka stånęła Konstytucya.

Tametsi nihil dubitat d. Synodus, infra scripta per RR. DD. Archiepiscopos & Episcopos, semper fuisse inviolabiliter observata, ad majorem tamen cautelam decernit, ut ipsi RR. DD. Archiepiscopi & Episcopi, ceteriq. beneficiati omnes cujuscunq. statûs, præminentie & conditionis exi-

Kk 3

stant,

Constit.
Synod.
p. 28. 95.

stant, Hereticos, sive de heresi suspectos, vel excommunicatos, suis in Curijs non teneant, neq̄ tolerant, quinimò illos à familiaritate suà, & colloquijs arceant, & ipsi à librorum hereticorum lecturà abstineant. Sed neq̄ disputationes de Fide, aut Fidei Articulis, (qui in dubium per Hereticos vocantur) presertim verò, cum Secularibus hominibus, circa mensas suas fieri permittant. Pro vacillantibus autem & ignavis in fide viros doctos Catholicos, & in sacris Litteris versatos, sub pena 500. aureorū per Synodum exigenda, suis in Curijs foveant, qui ejusmodi ignaros & dubitantes, ex sacrâ Scripturâ docere possint & valeant.

35. Tegoż Roku.

Ná tymże ieszcze Synodzie.

Ibid.

Decrevit etiam eadem Synodus, ut DD. Ordinarij, provideant diligentius quam antea, ut Parochi & Concionatores, in Concionibus suis, pure & sincerè verbum Dei predicent &c. Scripturas sacras, non sensu proprio, aut ab Hereticis sumpto, sed juxta SS. Doctōrū expositionem interpretando &c. propter quod, dabit operam Reverendissimus D. Archiepiscopus, de providendo aliquo Homiliario, simul cum Catechismo excudendo. ex quibus rudis

popu

populus doceri poterit, sic enim Hereticorum libri pestiferi, facile extrudi poterunt ac refutari.

36. Roku 1552.

Ná Piotrkowskim Seymie, ferował Krol Zygmunt August iákies przeciwko Heretykom Prawo, o którym wspomina niżej w Reskrypcie do Kościeleckiego y pod Rokiem 1557. z kąd łatwo dochodziemy iego contenta; Lubo nigdzie tego Prawa, de tenore nie mamy; gdyż Konstytucye tego Roku, lubo były postanowione, nie znaydują się in Volumine Constitutionum; zebrańia Iędrzeiá Piotrkowczyká y lubo Tytuł iego Kollekyi, obiecuie Konstytucye, od Roku 1550. dopiero iednak zaczyna się iego Kompilacya od Roku 1557. y Konstytucye 1552. y 1553. są opuszczone; iákoż po dŕugiej indagacyi; tylko Laudum Tributi, to iest Uniwersał Poborowy tegoroczny, po Łácinie ználazłem; ále osobno; bez Konstytucyi drukowaney. Ale lubo nie mamy tey Konstytucyi, contenta iey czytamy w nástępującym Reskrypcie.

Braun. de
Cemisyjs
Regns. p.
43.

37. Roku 1554.

Ná Synodzie Piotrkowskim zá Prezydencyi Mikoláia Dzierzgonfskiego Prymása, między inżemi; y tá stánęła Konstytucya. DD

DD: Episcopi, Hereticos; seu de heresi suspectos & alios scandalosos & criminosos, omnino à consuetudine sua, etiamsi sint consanguinei, amoveant. A nizey Heresibus sese; sanà doctrinà, viriliter opponant, & illas explodere, è suis Diocesisibus, pro virili studeant; alter alterum in hoc mutuo juvent, labori & sumptui non parcendo.

38. Roku 1555. 27. Czerwca

w Wársawie Krol Zygmunt August, wydał Reskrypt; Konstytucyą przeciwko Heretykom ná Seymie 1552. ferowaną reállumuiący; do Jánuśiá Kościeleckiego Woiewody Sierackiego Generała Wielkopolskiego; sequentis tenoris.

Zasuski.
II. 747
Addit.
ad Syn.
Posn. n.
19. Ius.
plenum.
62.

Non dubium S. Vre arbitramur, in proximè preteritâ Convocatione, (1552.) eam esse constitutam ordinationem, quâ quelibet innovationes, in Religione Orthodoxâ, & schismata, Conventiculaq; privata, ubicumq; per quascumq; personas, cujuscumq; statûs, conditionis dignitatis, & præeminentie existentis publicè, vel occultè peragi & celebrari, omnino prohibita sunt, cui ordinationi satisfacere cupientes, mādamus S. V. ut, si quos, ejusmodi rerum novarum studiosos, innovationes &

Schis-

Schismata, & Conventicula privata; in Civitatibus, Oppidiis, domibusq; tam Civium, quam quorumcumq; Nobilium, publicè vel occultè peragere, compererit, eos ipsos ex Civitatibus, & oppidiis eliminare & pellere debeat, vel si rebelles fuerint, pro magnitudine excessûs, puniat & castiget.

39. Tegoż Roku 12. Grudniâ.

Krol Zygmunt August Valentina Predykantâ Elbląskiego za to, że ná Kazaniách swoich, przeciwko Kátolickiey Wierze bluźnił; de toto Regno proscripsit, uti publicè Pacis atq; Religionis Orthodoxæ turbatorem, przez swoy Edykt; ktory się znayduie u Zasuskiego.

40. Roku 1556. 1. Márcâ.

w Wilnie wydał Krol Zygmunt August, Edykt przeciwko Heretykom; ktory się nigdzie, nie znayduie de tenore, ale tylko Lipski y Arturus czynią wamiánkę że się od tych słow zaczyna Perfertur ad nos, Picardorum Bøemorum, Anabaptistarum, Sacramentariorum, Lutheranorum & aliorum Hereticorum, prava dogmata, palam publicari &c.

41. Roku y dnia Tegoż.

Tamże w Wilnie; pod tąż datą; Krol Zygmunt

LI

Tomo II
Epist. H.
F. pag.
747.

In Decade pag.
199. de
Controversijs
Ord. Eccl.
& Sac. in
Polonia.
Pag. 74.

Constit.
Synod. p.
26. 90.

gmunt August; taki znaydujący się w Konsty-
tucyách Synodálnych: promulgował Edykt.

*Universis & singulis Palatinis & Castella-
nis &c. significamus & mandamus harum tenore:
Quod antiquitus Bibliopole omnes & impressores,
sint, & esse debeant, sub potestate & jurisdic-
tione RR. DD. Episcoporum, eorumq; Officialium, ne
& FF. Vestre, eos à potestate & jurisdic-
tione Ecclesiastica, in ijs que ad impressionem invectionem
& venditionem librorum pertinent, eximere &
vindicare audeant. Imò verò FF. Vestre Episcopis
eorum Officialibus, quoties opus fuerit, favorem &
auxilium contra eos prebeant, ad perquirendū & au-
ferendū hereticos libros, si quos, ij impresserint, im-
portaverint, vel viderent, & habere comperti fuerint,
cum non modò Edicto Divi Parentis nostri, verum
etiam, omnium Christianorum Principum, atq; po-
pularum legibus & Constitutionibus olim cautum sit;
ne ejusmodi libri heretici, vel de heresi suspecti, us-
quam edantur, vel ulla modo evulgentur. Ne quis
igitur aliter faciat. &c.*

42. Roku Tegoż.

Constit.
Synod. p.
31. Inic.
Edit.

Ná Synodzie Łowickim, w przytomności
Aleizego Lipomána Biskupa Weronenkiego;
Nuncyusza Papielskiego, zá Prezydencyi Miko-
łaja

łaja Dzierzgowskiego Prymása, odprawionym;
taka stanela Konstytucya.

*Cum per licentiam Pseudo-Predicatorum, po-
testatem sibi predicandi in Ecclesia Dei, defacto
usurpantium, innumera penè hereses, in dies ma-
gis ac magis in Provinciam hanc invehuntur. Itaq;
innitendo, prioribus Constitutionibus Synodalibus
S. Synodus statuit, ne deinceps, per Parochos, & e-
os, ad quos pertinet, quisquam ad predicandum
verbum Dei passim admittatur, nisi prius admis-
sus fuerit, per Locordinarium, seu eius Officiale
premissis illius examine legitimo, & prestito per
eum, in manibus illius, corporali juramento, de Con-
fessione sue fidei, juxta dispositionem Constitutionis,
novissime Petricoviensis, vel nisi ita fuerit perspe-
cta illius fidei & doctrine integritas, quod omni
suspensione, omnino careat.*

43. Tegoż Roku.

Ná Łowickim Prowincyálnym Synodzie,
taka, tamze ieszcze stanela Konstytucya.

Constit.
Synod. p.
118. 6.
162.

*Quoniam plurimum Reipubl: interest, ut scho-
larum recta sit institutio, in quibus, juvenus Chri-
stiana; & in virtutibus Catholice discipline, &
in bonarum Literarum doctrina, à probis, & Ca-
tholicis Magistris, & Preceptoribus Deum timen-
tibus educari possit, quandoquidem, multum refert,
L12 à ju.*

à juventâ sic vel sic aliquem institui. Proinde sacra Synodus, vetera Statuta innovando, ad præcludendam viam agendis hæresibus, ne juventus ipsa ad studia Germanica, & hæresi suspecta, ex hâc Provincia mittatur, ubi non sine gravi dispendio animarum agere possit, demumq; nonnisi peste hereticâ imbuta, domum reverti, decrevit diligenter agendum, cum S. R. M. in proximo Conventu Varsaviensi de restituendis Vniuersitatibus, & Studijs Generalibus Cracoviensi & Polnaniensi eisdemq; reformatandis & melius providendis. Præterea, ut quoq; eadem Majestas Regia publicum Edictum de revocandis his, qui Vitembergam aut Regiomontum, vel ad alia suspecta studia profecti sunt, edat & promulget, sub penis gravioribus. Quod autem ad Scholas alias particulares, injungit sacra Synodus Dominis Locorum ordinaris, ut Statuta Provincialia, vetera & nova; que de illis, clare disponunt, diligenter exequantur, atq; juxta eadem Statuta provideant, & Scholas Kozminensem, Seceminensem Pinczoviensem, aliasq; illis similes per novatores Hæresum receter erectas, cum eorum Pedagogis & Pseudo-Magistris, iuventutem corrumpentibus, explodi & proscribi auctoritate Regiâ procurent.

44. R. 1557. f. 4. post Epiphaniam.

Nâ Warszânskim Seymie, Krol Zygmunt August za zgodą wszech Stanow; taki przeciwo Heretykom promulgował Edykt.

Cum magna orta esset de eo controversia, quod multa essent publicè, contra vetera Catholica instituta, atq; contra leges Regni, & Edicta in Religione, ritibusq; Religionis; propriâ quarumdam temeritate, atq; audaciâ innovatâ, templaq; in quibus ad eam diem, veteri Romane Ecclesie ritu, sacra agebantur, ac sacramenta administrabantur, novis à Romanâ Ecclesiâ alienis, introductis, occupata & prophanata, Ministri earum vexati, ac sedibus suis pulsî, ornamenta ablata, bonaq; & redditus retenti idq; cum aliâs tum post Conventum Regni nostri, quem Petricovix proximè habuimus, (znowu drugą mamy wzmiankę, ferowaney iâkieyis Konstytycyi nâ Seymie Piotrkowkim, Roku 1552.) in quo edixeramus ne quid in Religione, ad hunc usq; Conventum innovaretur, &c. Mandamus igitur, Constitutione videlicet Petricoviensi in Comitijs præteritis factâ, ac legibus nostris ad eam rem freti, precipimusq; ut omnes, à blasphemis quibusvis in DEVM, Sanctaq; Ecclesie Sa-

In Conf. Pro. vine. p. 230. 299 Ius ple. num. 272 Addit. ad Syn. Poln. n. 11.

cramenta, ac tremendum Altaris sacrificium, abstinere, deinde ne quispiam vestrum ullos jam deinceps, in Regno nostro, motus atq; turbas excitare, cætus, conventicula, conventiones, in Urbibus, oppidis, arcibus Curijs, villis & possessionibus nostris, pretextu Religionis, quovis modo, habere & celebrare, neq; in ijs, aut alijs quibuscunq;, quorumcunq; hominum status & conditionis, cujuscunq; Bonas, Ecclesias atq; Tempia in quibuscunq;, nunc antiquas Romane Religionis manet ritus, violare, aliquid inde tollere, seu in alium statum atq; formam quidquam ibi immutare, & innovare, Sacerdotesve & ministros templorum vexare, spoliare, pellere, ijsq; vel pulsis, vel morte extinctis, alios in locum eorum, sine autoritate & institutione Ordinariorum inducere, seu Ecclesijs ipsis præficere, aut aliquam sibi potestatem & Jurisdictionem, in Ecclesijs ipsis usurpare, aliudve quipiam agere, quod seditionem, contentionem, atq; tumultum, excitare inde possit, audeat. Quod si quis contra hoc Edictum nostrum aliquid committere & facere ausus fuerit, id non, pro privatâ ordinis aut persone alicujus injuriâ, sed pro nostrâ, autoritatîsq; nostre Regiæ reputabimus, in eumq;, tanquam violatorem autoritatis nostre & Pacis publicæ turbatorem legitimo Juris ordine, animadvertemus.

Au.

Author Anonymus; (to jest Wawrzyniec Arturus Jezuita Angielczyk) Traktátu; de Controversijs Inter Ordinē Eccl: & Secul. in Polonia, tu dokład, że Krol Zygmunt August nie tylko ten Edykt, omnium Ordinū consensu promulgował; ale też y Reskryptá, do Starostow y Miałt powydáwał; ktoremi, Edyktá swoje dawne przeciwko Heretykom ferowane, y ten ostatni, do skutku, y nieodwólczoney exekucyi przywieść nakazał.

45. Roku 1564. 7. Sierpnia.

Ná Párczowskiem Seymie, zá instáncyá usilnâ Jakubá Ostrorogá, ná ten czas Poslá ná Seym; potym Generálá Wielkopolskiego (ktory w Regestrze Generálow Wielk: eximij operis J. X. Niešieckiego S. J. jest opuszczony) Krol Zygmunt August takâ ná Trynitaryusow Anábáptystow y Aryánow &c. ex sententiâ totius Conventus ferował Konstytucyá. In his Generalibus Comitijis, Decreto nostro Comit. ali, mandamus, ut omnes extranei; qui propter Religionem, ex alijs Regni, vel Dominijs hac ad nos profugerunt, & qui novâ qualemcunq; doctrinam, circa fidem, quâ privatim, quâ publicè; in suis catibus, & quâ verbo, quâ scriptis tradunt, hi omnes, ad summum post festum

pag. 75.
reperitur
In opuscu-
lis à Mel-
chiore-
Stephani
dâ colle-
ctis &
Cracoviae
1632. e-
ditis.

Arturum
pag. 75.
Lipski. p.
109. Za-
puski 11,
748. Ad-
dit. ad Sy-
nod. Poln.
n. 11.

S.

S. Michaelis tertio die, ex omnibus nostris Dominis excedant, quos nos iam, vigore hujus Decreti nostri, ex nostris terris, proscribimus & proscriptos esse volumus, denuntiantes illi, unicuique illorum, quod ubicumque quispiam illorum, visus abhinc aut inuētus fuerit, is ubique ab Officio nostro Capitaneali, capi, judicari, & equè ac alius malefactor puniri debet. Item mandamus nostris subditis, ne se novis, & extraneis ullis doctrinis, in aliud Evangelium, præter hoc, quod ab initio, in Regnum hoc illatum, nobisque de manu in manus traditum est, abduci, permittant, sed quemadmodum subjectionem nostram, verbo & alijs signis, apud Rempubl. agnoscunt, pari ratione, Religionem & fidem nostram, quam ab Antecessoribus acceptam, constanter tenemus, imitentur. Præsertim caveant, ne proprietate hujus nove & venenate sectæ, infici se sinant, que secta, arroganter de se sentiens, temerariè, os suum in celum levavit; Quæ in re, si hoc mandato nostro, cohiberi noluerint, nos longè severiora mandata dari præcipimus, ut, unumquemque talè refrænent, nihilque ejusmodi præsumere permittant. quod, contra nostram & uniuersæ Ecclesiæ Catholice consuetudinem fit, & aliquam publicam perturbationem causare possit.

pag. 65.

Ta Konstytucya znayduie się po Polsku; in
Iure

Iure Pleno y in: Opusculo: Braterskie Nápomnienie, pag. L. 4.
gdzie oraz, przydany jest Reskrypt do Janá Grábi Tęczyńskiego, Stárosty Lubelskiego, exakucyą tey Konstytucyi nakázujący.

46. Roku 1568. 3. Września.

w Wársawie Krol Zygmunt August wydal Reskrypt, do Miásta Poznania, aby do tamiecznego Magistratu żaden Heretyk nie mógł bydź przyięty. Mandamus & severè præcipimus, ne alios ad prædicta officia videlicet Advocati, Scabinorum & Seniorum Fraternitatum seu Contuberniorum eligant, quam Catholice Religionis viros, qui templa Catholica juxta veterem consuetudinem visitent, cæremoniasque ac ritus constitutas, tam publicos quam suos privatos in templis antiquitus constitutis: non abhorreant &c.

Addit. ad
Syn. Pol.
n. 29.

47. Roku 1572. Sab. post f. Divisionis
Apostolorum.

Káptur po śmierci Krolá Zygmunta Augusta, w Krákovie na Zamku uchwalony, reásumował, co do wszystkich Punktow, a zátym y co do Artykułu przeciwko Heretykom; Káptur Generalny Konfederacyi Korczyńskiey. Roku 1438.

In vol.
Constitut.
p. 207.

Mm

48.

Roku 1573.

Tu należą wszystkie Tránsákcye, Protestá-
cye, Mánifestácye, o których się w 1. Części
námieniło, z okázyi Konfederácyi Wárszawskiej,
y kontrowertowásęgo Artykułu Przysięgi Kro-
lewskiej.

49.

Roku 1577.

Oyciec S. Grzegorz XIII. w swoim Bre-
we Apostolskim do Prymása Jakóbá Vchánskie-
go pisánym; y 5. Xięgę Konstytucyi Synodal-
nych ápprobuiącym, zákázue Duchownym
chowác Pisarzow, Sekretarzow, &c Akáto-
likow, temi słowy. *Illud etiam eadem autho-
ritate Apostolicá, prohibemus, ne quis Episcoporum,
Clericorumve, utatur scribá, Consiliario, Secretario,
aut alio Officiali Heretico. Docent enim Sancti
Patres, Hereticorum hominum, non modo convi-
dium & consuetudinem, sed etiam sermonem vitan-
dum esse, neq; decere illos, nimis honorificis verbis
apellare, tam exitiosam veró pestem tamq; Catho-
licis omnibus infensam nutrire, atq; in honore ha-
bere, perverissimum, atq; ab omni ratione alienissi-
mum est.*

Constitut.
Synod. p.
188. 403.

50.

50.

Roku 1578.

w Piotrkowie nayıpierwszy od Konfederácyi
Wárszawskiej (Roku 1573.) odpráwiony cá-
łego Polskiego Duchowienstwá Synod, zá Prezy-
dencyi Prymása Vchánskiego, wszystkie poprze-
dzájące Duchowienstwá, Protestácye y Mánifestá-
cye, surowie obostrzoná popári y reássumował
Konstytucyá, ktorá de tenore, wyžey položylem;
sarná tylko (rigor ná ápprobuiących tę Konfede-
rácyá wyrażájącá) opuściwszy Konkluzyá; kto-
rá tu teraz wypisuię. *Si quis autem, cujuscumq;
tandem statús, aut conditionis, predictum Fædus ap-
probare, tueri, defendere, aut illi consentire velit,
hic, autoritate hujus Sancte Synodi, spiritualis qui-
dem, anathema declaratur, ac ab officio suspensus,
benefició quoq; privatus; esse decernitur seculari ve-
rò, excommunicationis sententiam, ipso facto incurrat.*

Constit.
Synod.
pag. 7.
Iur plenú
263.
pag. 56

51.

Roku 1589. 6. Februarij.

Sixtus V. Papielz; promulgując Polskie-
mu Duchowienstwu Bullę, ápprobuiącą Acta Sy-
nodu Prowincyálnego Piotrkowskiego; pod cięż-
żkim cenzur Duchownych, rygozem: Dyssyden-
ckie

Mmz

ckie

ckie osoby; od Polskiej na zawsze ekskludował Korony.

Ta Bulla
jest wy-
drukowa-
na in folio
volanti.
Excerpt
zás zni-
czy zni-
tych in Lu-
re pleno.
pag. 297.

Tam in presens, quam in futurum, nemo unquam agnoscatur, nec recipiatur in Regem Poloniae, nisi fuerit verè Catholicus, quiq; Sanctam Catholicam & orthodoxam fidem; quam sancta Romana & Apostolica Ecclesia tenet, docet, & predicat, palam & publicè profiteatur & sequatur, & in veritate ejusdem Sancte Romane Ecclesie permaneat. A niżej: Quicumq; sive ex Senatoribus, sive ex Nobilibus, in promovendo Rege Heretico opem, consilium, auxilium, vel favorem prestiterit, vel consenserit, aut ei jam promotò adhaeserit, præter alias censuras Ecclesiasticas, & penas, in quas eas incurrere, sacris Canonibus & Constitutionibus Apostolicis constitutum est, tam ipse, quam posteri ejus & descendentes, ad omnes honores, dignitates, & beneficia Ecclesiastica obtinenda, perpetuò inhabiles & incapaces sint & esse censeantur.

Nullus Episcoporum, seu inferior Prelatus, audeat Hereticum hominem, ad honores, dignitates, officia, vel beneficia spiritualia & temporalia promovere, vel promoveri facere, aut intercessione, opibus aut alià quacumq; ratione ad ea assequenda juvare. Quodsi id attentare presumpserit, penam privatio-

tionis omnium & quorumcumq; beneficiorum Ecclesiasticorum vel officiorum que obtinet, nec non suspensionis à regimine & administratione sue Ecclesie ipso facto incurrat, & ad alia obtinenda, incapax prorsus existat. &c. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostre voluntatis &c. infringere, vel ei ausu temerario; contraire; si quis autem hoc attentare presumpserit, indignationem Omnipotentis Dei ac BB. Petri & Pauli Apostolorum se noverit incursum. Dat. Romæ ad S. Petrum.

52. Roku 1589.

Synod Prowincyjálny, w Gnieźnie; za Prezydencyi Staowława Karnkowskiego odprawiony; de Professioe Fidei Cap. 1. Decreto. 1. znów ową Konfederacyą Warszawską potępił, y anatematyzował.

Principio Sancta Synodus Provincialis legitime congregata, considerans fidem, spiritualis edificij ac Religionis esse fundamentum; sine quâ, neq; Ecclesia consistere, neq; quicq; Deo placere potest, eandem Catholicam & Orthodoxam professâ, ipsâ, Sancte Sedis Apostolicæ & Sanctissimi Domini nostri Sixti V. dignitate, & Auctoritate tuenda, omne suum studium atq; operam obtulit devotiq; Hæreses universas detestando, anathemati-

Conci
Trident.
sess. 25.
cap. 8.
de Refor.

zandoq̄ iterum atq̄ iterum Confederationem, tanquam orthodoxe Religionis pestem, antiquisq̄ Regni Legibus adversantem, cui toties, in publicis Conventibus contradixerunt, ordinis Ecclesiastici Univerſi, Episcopiq̄ sese strenuè interpositis protestationibus solennibus opposuerunt.

Tamże niżej Decretum 3. Præterea quoniam S. Synodus, post varias de Religione, tam innumeris Heresibus in Regnum inductis, labefactatâ, conservandâ, deliberationes, ac de morum ad veterum conformandorum disciplinam ratione juriumq̄ & libertatum tuendarum vid, consultationes, animadvertit, multa, in proximè præteritâ Synodo, per Sedem Apostolicam approbatâ, ex alijs antiquioribus bene ac sapienter constituta, hætenus fuisse neglecta, decrevit, ut omninò Reverendissimi DD. Loci Ordinarij, primo quoq̄ tempore, omnia & singula, in executionem deduci curent.

Constit.
fol. 186.

Fol. 188.
c. Quo-
niam.

De Heret.
icis cap.
1. Decr. 1.

Constit.
fol. 112.
c. Quo-
niam.

Tamże niżej reâssumowana jest Konstytucya Synodu Łowickiego 1556. temi słowy.

De Ministris & Scholis Hereticorum, in Civitatibus Regijs, sensim & per occasiones commodas exterminandis, ac in posterum prohibendis, serio Reverendissimi deliberent.

Ten Synod Kárákowskiego, z ktorego są wyięte

ięte te Artykuły, labo się nie znáyduie w Kolekcyci zwyczajney Konstytucyi Synodalnych powagą Synodu Gembickiego za rozkazem Wężykâ w Krákwie 1630. wydanych; (publikacya onego, będąc ná dâlszy czas; dla pewnych racyi, odłożona) znáyduie się iednak, lubo rzadko, w Prâdze w Czechách Typis Ioch. Othmari: 1590. drukowány: z kąd wżwyż położone wyiętem Artykuły.

Vid: Rè-
gula in e-
mendatio-
ne Const-
Syn: ser-
vata.

53. Roku 1621. 26. Kwietniâ.

Synod Prowincyjálny w Gnieźnie odprâwiony, za Prezydencyi Wawrzyńcâ Gembickiego Prymâssa znówu reâssumował Konstytucyâ Synodu 1577. co do opozycyi całego Duchowienstwa przeciwko Konfederacyi Warszawskiej 1573. y 1586. temi słowy Inherendo, Decreto Synodi Provincialis. 1577. De unitate fidei tenendâ, promulgato, impiam & execrabilem per In-terregna, Ecclesiastico ordine universo, & non exiguâ parte secularis, protestante, in vecliam libertatem credendi, quod quisq̄ velit, detestati & execrati sunt omnes & singuli.

Tit. 46
Professione
Fidei.
pag. 7.

Tamże niżej: Tuitionem libertatum Ecclesie, y valor opozycyi Duchowienstwa przeciwko

De immu-
nit. Eccl-
cap. 20.

ko ustawom Seymowym, *praedictum* iakie prawowierney Religij przynoszącym, taką waruie Konstytucyą; *reassumuiac* podobne *sancitum* Synodu Máciociowskiego Roku 1607.

Tit. de Libertatibus Ecclesiae suanda.

Cum non deceat Ecclesiasticos, superari à secularibus, qui absq[ue] ullo respectu, metuve inuidie, aut cuiusvis potentiae, tam anxie, sollicitè, & efficaciter jura sua & libertates tuentur, multo magis convenit Episcopis, Christum speritè confiteri, & strenuè causam Dei agere, ideòq[ue]; si quid invito Ordine Ecclesiastico pro lege habendum, à Secularibus decernatur (iako sic stało przy Konfederacyi Wárszawskiej,) conjunctim operam Metropolitanno suo & Primati, ad tuenda jura Ecclesiae praestent, & non modo, circa conclusionem Comitiorum protestentur, se eà lege, que non de publico omnium consensu ferretur, non teneri, verum etiam ad Acta Regni publica, relata[m] Protestationem singuli in Diocesis per Decanatus rurales, Clero suo in-timent, & publicari mandent per Processum, ad eum effectum, ut Clerus premoneatur, se, ad ejusmodi prejudicialium legum observantiam, non obligari. Et Confessarij, praesertim nonnulli Regulares, qui per indulgentiam nimiam, aut alia de causâ; Nobiles à quibusvis criminibus absolvunt, noriat probe examina-

minare conscientias eorum, qui Constitutiones libertati Ecclesiasticae contrarias; in Comitijs promouent, & Clerum, inauditâ causâ; per injuriam aut invidiam oppugnant. Quamobrem praesentis Synodi auctoritate, omnes sacros Canones, & Apostolicas sanctiones, in favorem Ecclesiasticarum personarum, libertati Ecclesiasticae & contra ejus violatores editas, omnia item superiorum temporum, Provincialia Statuta, in hac materia de Immunitate Ecclesiarum sancita, ab omnibus exactè servari praecipimus.

54. Roku 1628. 22. Májá.

Synod Prowincyalny; w Piotrkowie, zâ Prezydencyi Janá Wężykâ Prymasá odprawiony; taką Konstytucyą: szerzący się herezyi dâć odpor uśiłował.

Quia relatum est, in Synodo praesentis, ex vicinis Provincijs, multos hereticorum ministros, homines vagos & extraneos, in Regnum hoc confluere, ided praesens Synodus, pro Officij sui debito, fidei Catholicae integritati consulendo, monet DD. Ordinarios, ut unusquisq[ue] in sua Diocesi provideat, & occurrat, ne hereses latius serpent, & oves sibi commissa hac labe inficiantur. Et insuper, per

Na

suos

*Constis.
penultimè
de Mini-
stris he-
reticorū.
p. N. 20
100 plenè.
265. &
266.*

suos Nuntios; supplicabit Synodus sue Majestati, in proximis Comitijs, ut pro sua pietate provideat, ne blasphemijs & impietate heresum, ira Dei, magis in Patriam nostram provocetur. Tamzē Injungit sacra Synodus DD. Locorum Ordinarijs, ut Statuta Provincialia vetera & nova, qua de illis clarè disponunt, diligenter exequantur.

55. Roku 1632. 16. Lipcá.

Wárszawska Konfederacya Generálna; po śmierci Zygmunta III. Zborow Dyssydenckich budowanie, takiemi okryślila restrykcyami.

Konfed.
Wársz.
włka.
1632. p.
A. 2.

W miastách Krolewskich; gdzie in presentis; w Zborách od siebie ná to erygowanych, publicum Religionis exercitium, máią Dissidentes; tam ie y ná potym, tak iáko teraz usu, mieć mogą. A gdzie Zborow teraz wyłączoneych ná to nie máią; tam ich ad evitandos tumultus, erygowac nie będą.

To Religionis exercitium pozwala się im, nie per modum legis & Iuris; ale tylko permissive propter bonum Pacis, y to nie we wszystkich, ale tylko w niektórych; (gdzie ná ten czas swoje Zbory mieli;) miastách: y to nie Slácheckich, ani Duchownych; ale tylko Krolewskich; y to conditionatè, aby się to działo, usu non lege, ná in-

innych zaś mieyscách im to zakazáno. A lubo tak ostroźnie, wárownie, y restrictivè napisany był ten Artykuł, przecież y ná niego zaszły; i 5. tak Senatorow iáko y Posłow; Protestacye; w klauzulách podpisow wyrażone iáko się wyżej położyły. Zkąd co P. Compilátor Praw Dyssydenckich o Konfederacyi Roku 1688. to ia o tey Konfederacyi 1632. y słowá nie odmieniając, bezpieczniey; y niż on prawdziwie, mówić mogę, *Hec ipsa tamen, & quae his similia, turbatis temporibus irrepsere, quoniam extra mentem Reip: contra leges & Confederationes antiquas sunt apposita, ideo legi positivae; aeternae, tot Confederationibus & Regum Iuramentis firmata ac stabilite, praedudiciosa esse, non possunt, quemadmodum etiam instantaneè, circa subscriptiones plurimis Protestationibus sunt restricta.*

Supra.
pag. 91.

pag. 34
& 35.
Edis. La.
tina.

56. Roku 1634. 13. Listopadá.

Synod Prowincyálny w Wárszawie za Prezydencyi Janá Węzyká Prymasá odprawiony; JegozEdykt w Łowiczu R. 1634. 28. Kwietniá promulgowany, czytanie Biblij Luterskiej, we Gdąńsku u Iędrzeiá Hunefeldá R. 1633. po Pol-

De deffr.
na Chri.
stiana.
cap. 1.
pag. B. 2.

sku wydanej, *sub interminatione censurarum Ecclesiasticarum* zakazujący jako od Stolicy Apostolskiej aprobowany, solennie akceptował, a po wszystkich Diecezyach publikować y do exekucyi prędkiy przyprowadzać nakazał.

57. Roku 1638. dnia 24. Kwietná.

Ná wálnym *Wársáwskim* Seymie; wszystkie zgromádzone Stány ferowały iakiś Dekret, ná Wiléńskich Zborow nie zbożność Kalwińską; o którym wzmiankę czyni Autor Bráterskiego nápomnienia *ad Dissidentes*; że go iednak *de tenore*, dla przedśuzecia nie położył; odsyłając Czytelniká do Aktow Ziemskich y Grodzkich, *contenta* iego zgádnąć trudno. Ze zaś *defacto* stánał ten Dekret; *non inficiatur*. Autor Dysydent; który Refutacyą tego skryptu wydał, pod tytułem *Bráterskiej deklaracyi ná nie Bráterskie nápomnienie*.

58. Roku Tegoż. fer. 3. post Dom.
Misericordia.

Támże, podczás Seymu Krol Władysław IV. drugi ferował Dekret ná Aryánow Rákowskich,
z oká-

zobázy; popełnionego od nich przez różne bluźnierstwa kryminatu *lese Majestatis Divinae*, który Jakubowi *Sienińskiemu* Woiewodźcowi *Podolskiemu* tey Sekty Fautorowi; státuicyą obwionych nakazawszy; do tego; Szkoły támeczne zamknąć; Professorow wypędzić, y Drukárnią zburzyć; pod surowemi karámi przykazał.

Tum & insuper, quantum ad ipsas scholas & studium ibidem, quoniam, ex scrutinijs & inquisitionibus Gymnasium illud tanti criminis occasionem dedisse; presentesq; nonnullos, dum crimen illud perpetraretur interfuisse & spectasse elicitur: ideo, easdem scholas vel Gymnasium, cum exercitio presenti, Arianorum Secte, nusquam in posterum reassumendo ac innovando, demolendas & abrogandas in 4. septimanis à datá presentis decreti, sub pená perpetuæ Infamie, vigore Decreti sui Comitatus adinvenit. Professores demum ejusdem secte, in scholis illis, hucusq; ibidem, pretextu studiorum & doctrine; Commorantes teneri quoq; in 4. septimanis, de Regno Poloniae, & Dominijs ac Provincijs omnibus; sub pená perpetuæ infamie, & colli migrare statuit. Tandem porro & ultimo Typum, quo precipue blasphemie, omnium Christianorum auribus intolerabiles, videntur & pro-

Bráterskie nápomnienie. pag. C. a.

mulgantur, uti & omnes, in eodem Oppido Rákow, intuitu exercitiū studiorum, & doctrinae ipsius Arianae innovationes, in perpetuum per Regnum, Provincias, ditiones omnes, & dominia sua, sub pena 10000. aureorum Hungaricaliū toties, quoties contraventum esset Decreto presenti, per partem conventam vel successores ejus irremissibiliter fisco solwendorum, itidem in 4. septimanis, realiter, & absq; ullo, nunc & in posterum colore, abroganda censuit & decernit.

59. R: 1640. Sab. post f. Convers. S. Pau.

Krol Władysław IV. na fundamencie Praw dawnych na Heretykow ferowanych; y Exceptow Mázowieckich, Dekretem swoim Assessor skim; wszelkich Dyssydentow, w Mázowieckim Xięstwie, incapaces bonorum Civilium & fundorum osądził y deklarował.

*Addit. ad
Syn. Po-
sman. n:
28. p. 3.*

60. Roku 1650. feria 4. w dzień
Popielcowy.

Mid. Krol Jan Kázimierz, też samo potwierdził podobnym swoim Dekretem Assessor skim.

61. Roku 1658. 10. Lipca.

Konstytucya Seymu Wárszawskiego, sekte Ary-

Aryańską z Państw Polskich wiecznemi wykorze-
niła czasy, taką Konstytucyą. *Lubo zawsze Sekcie Aryańskiej, lub Nowochrzeńskiej w Pań-
stwach naszych, bydź y krzewić się Prawo Pospo-
lite nie pozwalało; iż iednak, fatali quodam Rei-
publ: casu, pomieniona sekta, nie dawnych czasow
w Państwach naszych tak Koronnych iako y W. X.
Litew. szerzyć się poczęła; ktora Synowi Bożemu,
Przedwieczności wymwie. Reassumowanysy & in suo
vigore zostawiając przeciwko nim, Statut Włady-
sława Jagiełła Antecessora naszego, o Heretykach,
za zgodą wszech Stanow postanawiamy. Iż ie-
zliby kto taki znalazł się, ktoryby Sekte tę Aryań-
ską w Państwach naszych śmiał y ważył się wyzna-
wać, krzewić albo opowiadać, albo onę y asserto-
res icy protegere & fovere, a byłby o to legitime
convictus, takow y każdy wyżej mianowanemu Sta-
tutowi podlegać ma, y bez wszelakiey odwłoki,
przez Starosty nasze, y Wzrędy ich, na gardle ma
bydź karany, sub privatione Capitaneatus; A fauto-
ribus ich; tanquam pro pæna perduellionis forum
w Trybunale naznaczamy &c. &c.*

62. Roku Tegoż. 20. Listopada.

Pod Toruniem Krol Jan Kázimierz, in-
ha-

*Tit. Se-
kta Ary-
ńska p.
1. Zala-
szewski.
tom. 1.
pag. 59.
Lauter-
bach. in
opusc.
Germ.
de Soci-
nianis.
mo. pag-
471.*

Addit. ad
Synod.
Poznan.
n. 21.

herendo dawniejszym Reskryptom Krolow Antecessorow Iwoich *Zygmuntá I.* Roku 1525. *Zygmuntá Augusta* Roku 1554. 11. Stycznia. *Zygmuntá III.* Roku 1619. tudzież Roku 1628. 15. Lipca, wszystkich Dyssydentow Heretykow Poznańskich wedle opisanía, dawnych Dyplomátow, Laudow, Uchwał y Konstytucyi Koronnych, od wszelkich Urzędow publicznych Mieyskich, lub w Magistracie na Ratuszu, lub w innych Bractwach y Cechách, w Poznaniu będących, wiecznemi czasy oddalił y rugował, y aby ciż Dyssydenci Poznáníscy, do żadnych Rządow, Urzędow, publicznych, Mieyskich, y wszystkich innych nie wdzierali się, ani obierani y wysadzani nie byli, y aby żadnych z tąd tumultow, buntow y sedycyi; w Mieście nie wszczyńáli, pod relegacyą od Miasta; wywołaniem, y konfiskacyą dóbr ich wszystkich zakazał, czasy wiecznemi.

63. Roku 1659. 17. Márcá.

Konstytucya Seymu Warszawskiego, reasumowała przeszloroczną Konstytucyą, o wypędzeniu z Polski Aryánow y Nowochrzcęncow, czas wyprzedania się, do lat trzech na przeszłym Seymie, nąznáczony, do dwoch tylko lat, to jest, aż do 10. Lipca 1660. zkróciwszy.

Tit. De
klaracya
Konstyt.
o Ariá-
nách p.
1.

Lauter-
bach p.
478.

64. Roku 1661. 2. Májá.

Ponieważ ieszcze, Aryáni y Nowokrzczęncy, uciekając się pod różne Polskich Magnátow protekcyę, mimo dwie przereczone Konstytucye, kryjomo; w Polskich zachowywali się Państwach; więc Konstytucya Warszawskiego Scymu, Urzędow wszelkim y Sądom exekucyą tych Konstytucyi nakazała; w Trybunale Litewskim, takim samym sprawom, *inter causas Compositi Iudicij forum* nąznáczywszy.

Tit. o Ariánách
pag. 1.
Lauter-
bach p.
478.

65. Roku 1662. 28. Grudniá.

We Lwowie Wydał Krol *Ian Kákimierz* Reskrypt; wszelkie schadzki y Nabożeństwa, Dyssydentow, w *Warszawie*; wiecznemi czasy zakazujący.

Addit. ad
Syn. Pozna-
num. 24
par. 7.

66. Roku 1664. Feriali 3. post Festum
Sandæ Margarethæ.

Stánał Dekret w Trybunale Kor. *Lubelskim*, *ex ferijs partium controversis*, między *Mateuszem Jagodowiczem* Officyalem Warszawskim Aktorem; y *Dissidentami Warszawskimi* pozwánemi,

nemi, który nie tylko ich; za gwałcenie Praw Xieństwa *Mázowieckiego* karał; ale też na potym obwárował, aby tam żadnych nabozeństw y schadzek publicznych nieodprawowali, *sub poena infamiae & colli atq; confiscationis bonorum.*

67. Roku 1668. 5. Listopada.

Konfederacya generalna Wárszawska, po Abdykacyey Krola Jana Kazimierza, nie tylko faworyzuiący Dyssydencom, na Konfederacyey R. 1632. artykuł; nieco *interpolavit*, *in nonnullis*, (iako samże przyznáie P. Compilátor Praw Dyssydenckich) lecz *de novo* dwa przydála punkta *in praedictum* ich (iako samże uznáie) ferowane.

Pag. 34.
edit. Lat.

Konfed.
Wársz.
2. 5.

(1. Punkt) taki: *A Xieństwo Mázowieckie, przy Prawach swoich, intaitu Religionis wcale zachowuiemy; wśakże Nabozeństwa swego PP. Dyssydenći, w gospodach y ná Akty publiczne, lub ná sprawy swoje, y sądowe realne przyiezdziący; y przy Dworze Pańskim się bániący exclusis plebejorum servitoratibus; bez schadzek; bez Kazania, bez spiewania, zázynwać bezpiecznie mogą.*

2. (Punkt) taki: *Ariáni, iako Lege publicá*

cá proscripti, áni Apostatae à fide Catholicá Romaná & Unitorū Græcorum abhinc transeuntes, nie máią się pod tę Konfederacyą podsywać, y owszem, wśytkie Konstytucye a Aryánách ferowane, reássumuiemy y ztwierdzamy, perpetuis temporibus; y żeby in quovis subsellio, etiam w Kápturách teraz tempore hujus Interregni, z káżdym Nowokrzecńcem, utriúśq; sexús & fautoribus illorum, ieźliby się w Koronie, lub Litwie, náydowali, do exekucyey, ad cuiusvis instantiam, to práwo przywrodzone byt, wárujemy. Apostatae zaś pomienieni, abhinc convicti, in foro fori, exilio máią bytż karáni.

68. Roku 1669. feria 6. post Dom. Oculi
Quadrages.

W Sądach Kápturowych Wárszawskich, ex ferijs partium controversijs, stánał Dekret między X. Andrzejem Sienkiewiczem Instygatorem Konsystorza Wárszawskiego, Aktorem, y Dyssydentami Wárszawskimi pozwánemi; przez którzy; od tego Miásta, są ná záfwe oddaleni y relegowani.

Addit.
Syn. Posn
n. 22. p.
4.

69. Roku 1670. 9. Wrześniá.

Seym Wárszawski, sprawom Ariánisni, Sacile-

*crilegij Iudaici & cujusvis apostasie, w Trybuna-
le Koronnym; agitującym się, pożądaną sprawił
acceleracyą, taką Konstytucyą :*

Constit.
n. 16. p.
21.

*Ponieważ kryminały, przeciwko Majeſtato-
wi Boſkiemu popełnione, celerem requirant vin-
dictam; iako Arianismi, Sacrilegij Judaici; &
cujusvis Apostasie; tedy takowe sprawy, każde-
go dnia y Miesiąca, mają być przynwane, y
ſądzone, ante omnia.*

70. Roku tegoż, feria 5. poſt f. S. Lucia.

Adit.
Syn. Pol.
n. 22 p. 4

W Sądach Grodzkich Wárszawskich, mię-
dzy Szczepanem *Wierzbomskim* Biskupem Po-
znańskim Aktorem, y Dissidentami Wársza-
wskimi zápozwanemi, (z okazyi reſkryptu Kro-
lewskiego, *ſubreptitiè* otrzymanego, którym mię-
ſzkanie w tym Mieście, do Roku pozwolone,
im było,) ſtanał *ex ſerijs partium controversijs*
Dekret; który im *publicum Religionis exercitium*
w Mieście y przedmieściach Wárszawskich, tu-
dzież *conventicula* y wszelkie ſchadzki zakazał;
y aby *in ſpatio* Roku, z Miasta y przedmieścia
wynoſili się; *ſub poena infamie & colli, atq; con-
ſiſcationis honorum*, nakazał.

71. Roku 1671. feria 5. ante f. S. Prisca.

W tychże Sądach; ſtanał podobnyż Dekret,
pierwszy potwierdzający.

72. Roku 1679.

Przywiley przeciwny *prejudicium*; Ex-
ceptom Mázowieckim przynoſzący; ſprawil nam
prejudicatum. Nieiaki bowiem N. Koll Akató-
lik, podczas Seymu Grodzińskiego, *ſubreptitiè*
otrzymał był wolnoſć mięſzkania y handlu pro-
wádzenia w Wárszawie, więc zaraz *à primè no-
titià*, różne pozáchodziły Proteſtacye w Gro-
dzie Czerſkim; feria 3. poſt Dom. Rogationum y
podczas Seymiku, w Grodzie Wárszawſkim Sab-
batho poſt Feſtum SS. Viti & Modesti: zład
przerzeczony Koll do używania ſwego Przywi-
leju nie był przypuſzczony, owżem śmierci le-
dwie uſzedł.

73. Roku 1687. f. 2. poſt Dom, Rogar.

W Trybunale Koronnym Lubelskim záſzedł
Dekret, ná Staniſława *Mikołajewskiego* Predy-
kanta Kálwińskiego w Dyeczyi Krakowskiej,
błędny ſwe rozſiewającego; ktorego Oblata
znáyduie się w Aktach Konſyſtorskich Wársza-
wskich; *ſub die Martii, 25. Aprilis 1690.*

Ibidem
par. 4.

74.

Roku 1694.

W Trybunale Koronnym Lubelskim, *ex instantiâ* Instygatorá za delácyá Im. X. Wálentego Kierzkowskiego Kánoniká Wárszawskiego, záfzedl Dekret, przeciwno Dyssydentom Wárszawskim; dawnieysze, wyzey polozone; potwierdzájący; y rygor wyrażony reásumujący.

75. Tegoż Roku f. 6. post Dom. Cantate.

Ibidem
par. 8.

W tymże Trybunale; tudzież y w Konfystorzu Wárszawskim; pozáchodziły różne Dekrety; obywatelstwo ná *Lesznie* pod Wárszawą, Dyssydentom zákázujące.

76. Roku 1696. 29. Sierpniá.

Konféd.
Gł. pag.
4

Konfederácyá generálná po śmierci Krolá Janá III. przeszła R. 1674. Konfederácyá reásumowála; *salvo nihilominus iure & Exceptis* Xięstwá Mázowieckiego, *Aryánow* y *Apostátow*, áni *Quákierow* y *Mennonistow* pod tę Konfederácyá nie przyimując.

77. Roku 1697. 27. Czerwca.

Punkte *Pactorum Conventorum*, Krolá IMci AUGUSTA II. *implicitè* potwierdzájący, dawnieyszemi Práwami obwarowaná Dyssydentow od

od wszelkieu godności ekluzyá, iáko się námieniło wyzey Num. 104.

78. Roku 1715. f. 2. post Dom. Latave
(1. Kwietniá.)

W Sądách J. K. Mci Assessorkich, záfzedl Dekret ná Kupcow Wárszawskich Dyssydentow; ktorzy pod pretextem serwitorátow Dworskich; Cechowi Kupieckiemu, wielkie przynosiłi *prejudicia*; ktorým; podobne Serwitoraty Krolewskie do sárnego tylko czasu wálnego Seymu *restringendo, ulnatim, libratim, unciatim; ollatim & quartatim* towáry swoie przedawác, *in perpetuum* zákázáno.

78. Roku 1717. 1. Lutego.

Konstytucye, ná zákóńczeniu Konfederácyey Tárnogrodzkiej; ták o Zborách Dyssydenckich opiewáją: *Ponieważ nayprzednieysze Práwná, o tym postanowione, á mianowicie w Konfederácyách Generálnych Wárszawskich Annorum 1632. 1648. 1668. 1674. wyswiadczáją, iż Dyssydentom w Wierze Chrześciańskiej, oprócz dawnych Zborow, z wolnym w nich Nabożeństwą swego odpráwowaniem, ktore przed uchwatą praw pomienionych zbudowane są; nowych Zborow stáwiac*

Att. 4.
pag. 26.

wiać nie godzi się, ale miejskaiącym po Miastách y innych miejscách Koronnych y W. X. Lit. prywatnie tylko po swoich Gospodách albo Domách Nabożeństwą swę używać, y to bez Kazania y śpiewania pozwolono. Przeto reássumując wszystkie dawniejsze Práva y excepcye, respectivè Mazowieckie, postanowiono iest, aby ieżeli są iakie Zbory dotąd, potym, y przeciwko uchwale Praw pomienionych, w Miastách, Miasteczkách, Wsiách y samych Dworách, świeżo wystawione, bez żadney od nikogo przeszkody, zburzone, y poobalane bywały, y tym którzy rozmaite zdania około wiary trzymają, żadnych schadzek, zgromadzenia publicznego, albo prywatnego miewać, y na nich Kazania y śpiewania, (podczas tey wojny Szwedzkiey bezprawnie y nienależycie praktykowanego) gromadnie odprawować nie będąc się godziło. A którzyby się kolwiek wzięli, takowe schadzki, nabożeństwą, y Kazania, iawnie lub tajemnie czynić, albo nauczyćcielow kácerskich, Predykántow, na wypełnienie obrządkow swoich zaciągac, lub dobrowolnie przychodzących przyjmować, takowi, gdy to im będzie dowiedziowo, naprzod winą piękną, potym więzieniem, nakoniec wygnaniem, oraz z swemi Predykántami, karani być mają, wyię.

wyięwszy tylko samych postronnych Pánow Ministrów, którzy Nabożeństwą swę zwyczajne, z domowemi tylko swemi prywatnie odprawować będą mogli, tak iednak, iż inszym, przychodzić do tego Nabożeństwą pod winami wyżej opisánemi, nie iest pozwolono.

80. Tegoż Roku. 15. Márcá.

Dekret Konsystorza Warszawskiego; ná Walterze Predykáncie Luterskim, który wazyl się dysponować zkazanych ná śmierć swę wiary ludzi.

Addit ad
Syn. Po-
suan. no.
22.p. 7.

81. Tegoż Roku. 26. Májá.

Dekret Konsystorza Warszawskiego zabraniający *incolatum* w Lesznie (Przedmieściu Warszawskim,) Akátolikom.

pag. 8.

82. Roku 1718. 3. Oǳobra.

Dekret Konsystorza Warszawskiego, zakázuiący Kupcom Kátolikom; chowac y trzymac przy sobie *pro seruitio mercature* czeládnikow y chłopcow; Dyflydenckiey wiary.

pag. 7

83. Roku 1719.

Drugi podobny temu pierwszemu, Dekret.

ibid.

Pp

84.

84. Tegoż Roku. 27. Stycznia.

pag. 8. Drugi dekret Konfystorza Warszawskiego, zabraniający *incolatum* w Leśnie Akatolikom.

85. Roku 1720.

pag. 7. Trzeci Dekret zakazujący Kupcom Kátolikom, chować czeládnikow Dyssydentow.

86. Tegoż Roku. 23. Lipca.

pag. 6.

Dekret Sądow Assessorskich I. K. Mti. ktorym; tácy czeládnicy Kupieccy Dyssydenái, popełniwszy kontrawencyá ostátniego Dekretu, są declarati succubuisse penas; quilibet pro personâ sui mille marcarum, circa Acta Officij Castrensis. in duabus septimanis Actoribus exolvendarû, & ad pias Causas per medium applicandarum, nec non expensarum litis refusionis, idq; subpenâ bannitionis perpetuae, ex nunc in casum ulterioris fortis, finalis, & ultimarie, ex personis, bonis, mercibus, executionis. Quam penam, post elapsum terminum 2. septimanarum Decreto Castrensi Varsaviensi incidisse declarati, & actu, pro perpetuis bannitis publicati & proclamati.

Z tych

Z Tychtedy wszystkich Praw, Konfytucyi, Edyktow; y Dekretow; oczywisty wynika dowod; że wszelkim Heretykom w Polsce.

1. Nie godzi się w niwczym *immutare statum Catholicum*. Num. 16. 44.
2. Xiąg *Marciná Lutrá*, iego Sektátorow, y wszelkich innych kácerzow drukowanie y czytanie, surowo jest zakazáne, N. 11. 13. 14. 17. 18. 23. 24. 25. 26. 27. 32. 34. 41. 56.
3. Wszelcy Heretycy y Nowátorowie są deklarowani Infamisami Num. 3. 66. 69.
4. Nie powinnyby gaudere, *ullo nobilitatis privilegio*, Num. 1. 3. 59. 60.
5. Dzieci ich powinnyby bydz oddalone od wszelkicy sukcessyi. Num. 3.
6. Wszelkie *Conventicula*. schadzki y zgromádzenia są im zakazáne. Num. 38. 44. 65. 60. 67. 69. 78.
7. Zbory nigdzie im stawiać *de novâ radice* nie wolno. Num. 55. 78.
8. Nabozeństwa swoje, z schadzkámi, spiewániámi y Kazániámi *admissi plebejorum sercitoratibus*, zabroniono im odprawować. Num. 43. 65. 66. 67. 78.

Pp2

9

9. Do Krzesel Senatorskich, honorow, Urzędow, y Dygnitarstw, żadnego nie mają przystępu. Num. 1. 3. 21. 30. 76.
10. Nawet y w Miastach, nie mają być przypuszczeni do Mągistratu. N. 46. 62.
11. Kupcy Dyssydenći nie mogą händleru prowadzić, z uszczerbkiem Kupieckiego Cechu. Num. 62. 71. 77.
12. Nawet czeladników Dyssydentow, nie wolno Kupcom trzymać N. 81. 82. 85.
13. Duchownym nie wolno sług Dyssydentow trzymać N. 12. 33. 34. 37. 39.
14. Protekcyą Heretykom dający; *hostes patrie declarantur* Num. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 17. 24. 44. 47.
15. *Ea ipsa* są exkommunikowani N. 2. 14. 50.
16. Cudzoziemcy Heretyckie błędy w Polsce rozsiewający; pod gardłem; mają się wynosić y rugować Num. 3. 43. 45.
17. Apostátowie od wiary Katolickiej, wygnaniem mają być karani. Num. 18.
18. Według rygoru Praw dawnych, wszyscy Heretycy powinni być wygnani, *eliminati, extorres* Num. 3. 11. 18. 21. 23. 28. 45. 78.

19.

19. Dobrá lch wszystkie *mobilia immobilia*, konfiskowane Num. 3. 11. 13. 14. 17. 18. 24. 66. 69.
20. Sámí łapani, y karani Num. 3. 45.
21. Nawet ná gardło sądzeni. Num. 13. 17. 18. 45. 66. 69.

Jednym słowem niech iák chcą PP. Dyssydenći przewracają Prává Oyczyste; Konfyzycye Koronne, *Volumina legum*, niejednák *favore sui* nie wyszukają; owszem doczytają się dostatecznie, *nihil illis à Republicâ deberi, nisi panas, exilia, supplicia*. Z tych zaś wszystkich dokumentalnych y autentycznych dowodow, pokazuje się. (1. Ze te (iako ich Memoryał Angielski nazywa) essentialne, fundamentalne, gwałtowne, nieprzewyciężone, *ac in dubium vocari* nie mogące Prává, Przywileie, y prerogatywy PP. Dyssydentow, nie są fundowane tylko ná przywłaszczeniu, usurpacyi, y złey interpretacyi (2. Ze lubo PP. Dyssydenći Polscy pod takimi, wyraźnemi y oczywistemi aggrawowani zostają Právami, atoli w żadnym innym kraju, taką iako w tym wolnym Narodzie, nie mogą się zaszczycać wolnością. (3. Ze choćbyśmy w sa-

Pp3

mey

*Libellus
supplem
Dissiden-
tium.*

me y rzeczy chcieli, (iako opacznie insynuie
 Memoryal) lubo tego nigdy nie usiluiemy,
 zburzyć ich Zbory, poodbierać Szkoły, konfi-
 skować possessye, doczesne zniszczyć wolności, t-
 dy, nicby przez to, naszym Prawom przeciwno-
 go nie stało się, y mowićbyś ny im mogli, *Ami-
 ci non facimus vobis injuriam.* (4, Ze PP. Dyf-
 sydenci *ex solo motivo clementie non justicie*, nie
 z kłuzności ale z szeregulney łaskawości Królów
 naszych y Rzeczyposp. są tolerowani w Polsce;
 ponieważ żadnego nie mają po sobie Prawa;
 ktorymby wszelka im była obwarowana tole-
 rancya, a choćby też od nich, takie wynalezio-
 ne, lub prokurowane było Prawo, nie mogłoby
 preiudykować, y znosić te, tak dowodne Prawa,
 przeciwko nich obostrown; ktore Rzeczyposp.
 za siebie, y za swoich Następcom solennie przy-
 rzeka obserwować, *sub fide, honor. Et conscientia.*

Ale choćby też otrzymali byli PP. Dyf-
 sydenci, iakie Prawa, Przywileie, y Prerogaty-
 wy, sobie kłuzące, tedy iużby ie powinni byli
 zupełnie utracić, przez zagęszczone zdrady: ma-
 chinacye, tumulty, sedycye, y inne szkaradne
 kryminały; ktoremi Rzeczypospolita, zwłaszcza,
in luctuoso ac turbulentissimo podczas Interregnow
 Statu

statu, w bliski upadek y w oczywistą podawali
 zgubę. A tu iuż *prolixam horum malorum texe-
 re pergo Iliadem.*

SPECIFIKACJA

*Wszystkich Fákcyi, Máchinácyi,
 Tumultow, Sedycyi, Buntow, mieśá-
 nia, zdrad, y innych kryminálnych
 Akcyi, rożnemi czásy, zwłaszcza
 sub Interregnis, od Herety-
 kow Polskich.
 popełnionych.*

BYnamniey się nie dziwuię że PP. Ablegaci An-
 ielscy dobrą o Pobratyncách swoich Dyf-
 dentách Polskich uieć opinią; w wyzey położo-
 nym Memoryale, nazywają ich (*Dobremi y skro-
 mnemi Rzeczyp. Obywátelami*) *plenisq; busis de
 tonant*, że wszelkie tey Ojczyzny Prawa z nale-
 żytą

żyta wypełnią wiernością y punktualnością, boć to przyzwoita, że *Kruk Krukowi oką nie nrykluie; Parcitas cognatis maculis similis fera*, Siedząc w prawdzie teraz cicho; ale to; *Et ab inquietis quandoq; simulatur quies*. Poki Rzeczposp. *in tranquillâ Et pacatâ statione* została; poty y oni *pacem simulant impacati*, iak zaś prędko stanie *in turbulento Et calamitoso* zwłaszcza podczas *Inserregnum statu*; tak zaraz, onych *que tranquilla nequivit, peragit violenta potestas* jako tego często powtorzone, dąli tyle razy; *specimina*; ktore tu, z Historykow pozbierałszy kładę.

Iuven.

Seneca in adipo.

R. 1755.

(1) Po śmierci *Zygmunta Augusta*, bez żadnego na najwyższą powagę Prymasa; na ten czas *Vice Regis munus obeuntis* względu, pominawszy Konwokacją Generalną od niego, naznaczoną, partykularne sobie. to w *Krakowie*, to w *Knyśynie*, to w *Glinianach* czynili zgromadzenia y schadzki poki się na ostatek do *Kask* pod *Warszawę* nie zecháli.

Solikonjski Fredro.

(2) Niektorzy *Magnates* Dyssydenci; lubo dobrze wiedzieli *Legem Cardinalem* tego Krolestwa, że Krol Katolikiem być powinien, nieporównaną iednak ambicyą na Tron osierociąły, przez

osierociąły przez mocne pięli się fakcye; aż poki się od *Zamoyskiego*, takim nie stali ekskludowani wyrokiem, iż ktoby był miał aspirować do Korony od miejsca Elekcyi, powinienby był być oddalonym.

Idem.

(3) Uffyszawszy PP. Dyssydenci w Senacie niespodziewaną Prymasa *Vchąńskiego* rezolucyą; w opponowaniu się Artykułowi, *de Pace servanda*, tamże zaraz, bez żadnego na osobę y miejsce względu, wprzod na niego szemrzeć, a potym zuchwałą hardością y grozić mu ważyli się.

(4) Piotr *Zborowski*, Woiewodą Sendomirski Dyssydent, Kardynała *Commendoniego* Legata Papieskiego, podczas publiczney audyencyi w Senacie miáney, żwawą na Artykuł Konfederacyi *Warszawskiej de Pace servanda* czyniącego inwektywę w poł mowy przerywając, znacznego stał się okazyą rozruchu, y zamieszania.

Gratianus in vita Card. Commendonis.

(5) Pod czas Konwokacyi PP. Dyssydenci, z wielką natarczywością proponowali: aby były ferowane, nowe Prawa y Konstytucye na utwierdzenie ich wolności, y na zmniejszenie władzy Krolewskiej; tudzież, aby niektore dawne Prawa, były reformowane, a do czasu niniejszego y terażniejszej Rzeczyp. sytuacyi akkommo-

Q 9

do-

dowane, a pod tym płaszczykiem ułożenia Prawa Pospolitego pretendowali, nadržalić; lub całe znieść, dawne Konstytucye przeciwko Heretykom ferowane, imáginuiąc sobie; że, imby mnieysza, przy Krolách zostawała władza, tym by większą mieć mogli licencyą. Spodziewali się zátym, że ogołociwizy władzą Krolewską z nayıpięknieyszych prerogatyw, iuzby ná ten czas, poftronni Monárchowie, nie stárali się dáley o Koronę Polską, y że tym sposobem, mogliby zázásem upátrzyć, czas sposobny ze swey pártiy kogo, osádzić ná Tronie.

Id *ibid.*

(6) Jáko piętko Dyssydenći, o iednostáynym ná *Henryká* dowiedzieli się konsensie, ták zázraz zámánudukcyą Janá *Firlejá* Woiewody Krakowskiego odłáczywszy się pod *Grochowem*, z táką; práwo-dájącą oświadczyli się dekláracyą; że nie prędzey ná Elekcyą zezwolić mieli, pokiby ták od Stanow Rzeczyposp. iáko y od Posłow *Henryká*; požádanego *de Pace servanda* Artykułu, nie otrzymáli ákceptacyą; co y wymusili, *parvâ legum apparente contra gladium auctoritate*, iáko świádczy *Fredro*.

In *Henri-*
co pag.
214. Ed.
in 4.

(7) Prymáś *Vchański*, nie mogąc dnia 12. *Májá*. dlá záchodzących áż do nocy Kontestacyi

cy obránego proklámowác Krolá, odłóżył proklámacyą do jutrá, przepomniáwszy że názájutrz był dzień *Świąteczny*, w ktory nie mogła bydz *Sesya*, więc PP. Dyssydenći, profituiąc z tego, dnia całego, frysztu, nowe wszczęli intrygi y zamieszánia, y názájutrz nie chcieli przystápić do Generálnego zgromádenia, prywatną u Woiewody Krakowskiego uczyniwszy schádzkę; Tá separácya nie omylnie iáką wzbudziłaby była sedycyą, lub domową wszczęłaby była woynę, gdyby byli Dyssydenći tyle síł w sobie czuli, ile mieli ná Ka. *Id. ibid.*

(8) Tym wyłácczeniem się od Generálnego Zgromádenia; PP. Dyssydenći, byli okázacyą, że się wszytká Szláchtá hurmem ruszyłá y doręzá porwála, iákoż przyśloby było do potkánia się y ztoczenia bátalij, gdy by się byli Biskupi y niektorzy Senatorowie nie stárali usilnie, te pierwsze uhámowác y ułágodzić impety. *Id. ibid.*

(9) Po uczynioney przez Prymásá proklámacyi Krolá *Henryká*, y wypełnioney od Posłow Fráncuskich, imięniem swego Pryncypála przysędze, gdy liczny zgiełk pospolstwá, huczniemi áklámacyami szczęśliwego swemu nowemu Pánu życzył powodzenia, Woiewoda Krakowski *Firley*

ley Dyssydent profitując z tego hałasu y tumultu, chciał przymusić *Monluká* Biskupa Wálentynieńskiego, pryncypálnieyszego Fráncuskiego Posła, do wypełnienia osobliwzey Przyśięgi imieniem swego Pryncypała, któraby się obowiązywał nigdy kryminalnym nie dochodzić Processem, tych którzyby od Kátolickiey odpadali Religij. Jákożby to był y wymogł, od niewiadomego nászych Praw Posła; gdyby był, przestrzeżony Prymas, zaraz zbliżywszy się do Posła, nie deklárował mu solennie, że Krol nowo obrány żadnym innym nie powinien podlegać Prawom, tylko tym; któreby zá iednostáynym były uchwalone konsensem.

Id *ibid.*

(10) Lubo iuz *Henryk* został obrány Krolém, przecież PP. Dyssydenci, wszelkich szukali sposobow, áby do Tronu nie był przypuszczony.

Id *ibid.*

(11) Ponieważ pod ten właśnie czas, we Fráncyi, Krolowa Wdowa pánująca kazała zgładzić ze świata *Kásprá de Coligny* Admirála Fráncuskiego, Hugonottow herztá, więc Dyssydenci Polscy, *Henrykowi* tę gwałtowną przypisywali ákcya; á takie udawania, będąc do wierzenia podobne, (gdyż wszystkim rzecz była dobrze

wia-

wiadoma; że *Henryk*, tego *Coligny* y iego sekty, otwartym był nieprzyjacielem) ná hániebną *Henryká* podały inwidyá tak dálece; że ledwie do iákiey rewolucyi, y do ciężkiego nie przyszło zamieszania.

(12) Chcąc PP. Dyssydenci sekundować intencye Krolá Szwedzkiego, á nie máiąc áni tyle kredytu; áby byli Kátolikow do swey przeciągneli pártii; áni tyle sił, áby im odpor dáć mogli; staráli się usilnie, z iednoczone ich rozłączyć chęci, y w nich umnieyszyć ochotę utrzymywania interessow Fráncuskich; á záтым ná wszystkich Konferencyách y posiedzeniách, rozległemi dyskursami, fałszywemi reprezentacyami; y zmysłownemi inwektywami, odciągáć Kátolikow usiłowali od pártii *Henryka* iuz obránego Krolá.

Id *ibid.*Id *ibid.*

(13) Takimi sposobami požadáná między Kátolikami (práwiwszy dizuniá takiego Krolá ná Tronie osądzić umyśliwali, któryby im faworyzował, y im był zupełnie powolny.

(14) Jakie w *Páryżu cum dedecore gentis* wzbudził diffidencye, y między drugimi wespół Posłami niesnáski, Dyssydent, *Jan Zborowski*, iák się prętko dowiedział, o ákceptowáney od *Henryká*, przez drugich Posłow Kátolikow zanieśionej

Q 93

prze-

przeciwno Artykułowi *Pacis Dissidentium*, Protestacyi, powiedziało się iuz wyżej.

(15) Tenże náten czas *Zborowski*; takie-
mi, groźliwemi, y powadze Krolewskiej uwłacza-
jącemi, tárgnąc się ważył, ná *Henryk* iuz obrá-
nego Krolá, słowy; *Ni hunc Articulum appro-*
baveris, Rex Poloniae non eris przez co od niego
práwie wymusił, że Artykuł, *de Pace servandá,*
non tam libenter, quam reverenter, ákceptować
musiał. A tu z okázyi námieniam, że fałszywie
nápił, *Stephanus Iunius Brutus*, (alias pod
tym imieniem ukryty Fráncuz *Hubertus Langue-*
tus) á z niego wypisał, *Gratianus Severius Li-*
piński (alias; *Adria van der Linde*) iákoby zá tro-
iáką od Polów przytomnych uczynioną expo-
stulacją, potrzykroć, Krol Henryk, ten miał po-
przyśiąć Artykuł; (*Conditionem de Pace servan-*
da Henricum conceptu verbis, ter stipulantibus Pro-
ceribus, ter sponduisse;) gdyż w żadnym History-
ku Polskim, ani nawet w żadnym skrypcie Pol-
skim Dyssydenckim ná ten czas wydánym, táka
nie znajduie się *circumstancia*.

(16) Gdy Krol Henryk, w piśanych do Se-
natu Listách, żadney o wyiezdzie swoim ze Frán-
cyi nie uczynił *wzmianki*, Dyssydencki profitu-
jąc

Fredro
Solikowski

in Vindi-
ciji contra
Tyrannos.
Quaest. 3.
p. 255.

In Sicili-
mentis ad
Epistolas
Zaluscia-
nas. pag.
82.

iąc z tey; ná którą czuwáli okázyi, zmyśloné
rozrucáli Listy, y nie pomyslné głóśli wieści; to
iuz: że *Henryk* był przytrzymány przez záchodzące
co raz we Fráncyi zamieszánia, to iuz że wzgár-
dził Krolestwem; to iuz że mu brakowało pienię-
dzy, ná znaczną do tak dálckiey podroży *expensę*;
przez co zaciągác musiał summy; ná sprawowa-
nie *equipázu* potrzebney, dla czego też trudno-
by mu było wyiechác tak prętko.

(17) Nie przestáli ná tym, ále; y postępk
iego gánić y strofowác ważyli się; to raz udává-
jąc, że był zbytnie w uciechách zátopionym,
niewieściuchem; to znowu ze był okrutnym, y
krwi prágącym Tyránem y ze ziego okázyi we
Fráncyi pochop wzięły, pámiętne; w Historyi,
popelnione w Wigilią *S. Bartłomiciá* krwi ro-
złania.

(18) Nawet do tego excessu, przyszlá ich
rospusta, że po Zborách swoich publiczne czy-
nili *supplikacye*, áby Pan BOG; tak niebespie-
czne odwrócił Pánowanie.

(19) Zaczęli oraz; rózne czynić *fakcye*;
y praktyki, usiłując, iáką *in statu* uczynić rewo-
lucyą, kiedy właśnie pod ten czas, nádzie-
iá *Katolików* osłabiála, y co raz dálsze *Hen-*
ryk

Id ibid.

Id ibid.

Id ibid.

ryk prolongacye, iakiżkolwiek tym fałszywym powieściom czyniły pozor, zwłaszcza, kiedy nikt sobie imáginować nie mógł; áby Heretycy wazyć się mieli z tak bezpieczną effronterią szkalować Krolá, gdyby byli pewnych nie mieli wiadomości, że iuz swoią, wyiazdu do Polski odmienił intencją.

Id ibid.

(20) Nie przestając Jan Zborowski, ná uczynioney w Paryżu, Krolowi Henrykowi pogroźce, chciał iá nawet y do skutku przywieść w Krákovie; pod czas samey Jego Koronacyi; kiedy tak solenną przerywając Ceremonią, z całą swoią Dyssydencką partją, z wielkim hałasem; wrzaskiem y tumultem, poty nie przestał nalgać ná niego; áby ten Artykuł rownie z innemi przysięgą ztwierdził. (Lubo koronujący Prymas, z przytomnymi Biskupami, zwáwie się temu oponował;) poki, Krol Henryk sprzykrzywłszy sobie; przedłużoną w klęczeniu fatygę, zádosyć tey nie uczynił pretensyi, deklarując *pacem inter Dissidentes; salvis iednak Iuribus Ecclesie Catholice Romanae.*

*Fredro
Solikowski*

*vide hic
pag. 33.*

(21) Po koronacyi; Firley Marszałek Koronny Dyssydentow Fautor; niewinnie do więzienia wtrącić kazał Typografa Krákovskiego Mát-

Mátuszá Siebeneycherá; zá to tylko, że od Jana Dymitra Solikowskiego (*in subsequenti* Arcybiskupá Lwowskiego) zkoncypowány; á od Biskupá Kuiáwskiego Stánisláwa Kárnkowskiego, Biskupá Krákovskiego Fránciszka Krašíńskiego, Prymála Iákubá Vcháńskiego; y nawet samego Krolá, (*conficio & rogante Rege*) ápprobowány skrypt: przeciwko Konfederacyi Wárszawskiej (ktorego tu masz fragment pod literą E) do druku podał. A do tego gdy się Solikowski Autorem tego skryptu oświadczył, Posłowie Dissidenci, w Senacie, z uszczypliwemi ná niego powstałi inwektywami, áż sam Krol; *motu suo*; pisany byđ ten skrypt deklarując; *obturavit ora maledicentium.*

*Solikowski
pag. 26.*

(22) Samuel Zborowski Brát Janá, także Dissident, zwádziwszy się z Janem Tęczynskim; *publicam securitatem violando*; bo podczas trwającego ieszcze Seymu, *nefandumq; lese Majestatis crimen perpetrando*, bo pod bokiem Krolewskim, bá y w samey bramie Zamkowej; áttakując Adwersarzá, wazył się porwać do czekaná; ktorym Iędrzeiá Wapniewskiego Kásztellaná Przemyńskiego, rozwadzać chcącego uderzył, ciężki mu raz zádał; y o śmierć przypawił.

*Fredro p.
13. Soli-
kowski.
pag. 27.*

Rr

(23.)

(23.) Gdy raniiony y krwią zbroczony Wapowski; pomsty żebrząc, z przyjaćiołmi do Krolá poszedł; á ztąd wielka ná Antykámerze Krolewskiej stála się czúba; dla ktorey Krol drzwi do pokoju swego otworzyć kazał; PP. Dyssyden- ci Zborowskiego pártyzánci, taką ná Krolá wło- żyli potwarz: iákoby miał w ten czas dáć się kłyszcć, z temi słowy; *pateant fores, & fiat nunc quod fieri oportet*: o ktore *calumniose* zmyślone słowá; wáżyli się náwet niektorzy PP. Dyssyden- ci w Senacie Krolá strofowác, y *scemmatice* ná- pominác, poki się sam Krol, z tey nie wyiustyfi- kował suspicyi.

Soliko-
wki.
pag. 28.

(24.) Gdy Krol Henryk, zá ten excels Zborowskiego; (*ex quo* záraz po śmierci Wapo- wskiego uiechał) bannitem deklárował; á Pi- bracdu Faur Francuz, Dekret promulguiąc, znác przez omyłkę dołożył taką klauzulę *proscribi- tur, citra tamen infamiam*. Poślowie Dyssyden- ci, ztąd uchwycili okázýą, podánia Krolá, ná inwi- dyą publiczną, udawájąc iákoby niespráwiedli- wá y Zborowskiemu faworyzuiącą ferował sen- tencyą: *Nuntij complures, plerumq; Heretici, vociferationibus suis Regi, multum invidia con- flabant,*

flabant, tanquam, minus iustam, & in favorem Zboroviorum, apertam sententiam dixisset.

Idem
pag. 29.

(25.) Tenże Samuel Zborowski uciekły z Polski, przyłączył się do Kozaków Ukraiń- skich, y tam różne przeciwko swey Oyczyźnie czynił máchinácy; *multa nefanda tentavit.*

Kocho-
wki
Clim. 1.
pag. 7.

(26.) Po odieździe Krolá Henryká z Pol- ski, z wielką władzy Prymáśowskiej uymá, wprzod PP. Dyssyden- ci pártýkulárne Seymiki, á potym y zjazd generálny w Iędrzeiowie; *pri- vatá auctoritate* sobie náznaczywszy odpráwo- wáli, przeciwko surowym Práwom y zakazom, *de conventiculis & congressibus privatis* żadnymi Krolewskimi, áni Prymáśowskimi Uniwersa- łami, *non auctorizatis.*

Solikowski

(27) Zborowscy Dyssyden- ci, *capita factionum*, y ich ádherenci; spodziewájąc się ze Ste- fan Batory (ktory się dla Senatu Węgierskiego, y pospolstwá Siedmiogrodzkiej Ziemi herezyą zaráżonych, táić musiał z Kátolicką wiarą; y kryiomo z rąk Pustelniká jednego Weissembur- skiego, Sákráméntá S. przyimowác,) miał im, y szerzácym się w Polsce herezyom, osobliwiey faworyzowác, *tanquam is qui aut hereticus, aut hereticorum fautor, ab illis existimaretur*: (iáko

Solikowski
pag. 55.

o tym czynił im nadzieję; iego ná Elekcyi Ablegát; ow zwołány Heretyk, (*Ierzy Blandrátá*) przez różne fákcyę, máchinácyę y scissyę, onego ná Tron promovowali, lubo potym Opátrznóść Boska pomięszala ich szyki, kiedy z zawodem ich, á z dobrem Kátolikow, wyszła *Batorego* inauguracya.

vide supra pag. 63.

(28) Gdy wysyłano 13. Posłów z denuncyacyą Elekcyi, do Krolá *Batorego*; Pártyzaná *Zborowskich* wszystkich Dissydentow, oprócz iednego szczegulnie Kátoliká, (to iest *Ierzego Mniská* potym *Woiewody Sandomirskiego*) ná tey utrzymali funkcyi; *uno tantum excepto, Heretici omnes fuerunt*; á to dla tego; áby go przez nich, ná poprzyśiężenie Artykułow sobie faworyzujących, tym łatwiey náklonili byli; czego się obawiając *Kernkowski* Biskup *Kujáwski*; *Solikowski* (*in subsequenti* Arcybiskupá *Lwowskiego*) do Krolá *Stefána* wysłał, przestzegając; *ut Hereticorum consilia, tanquam Regno & sibi perniciofa, suspecta habeat*, z tym dokładem, że ieżeliby sam w Heretyckich; miał zostawać błędach, nie tytkoby mu Korony dostąpić, ále áni się z *Krákowem*, koronacyi mieyscem, obaczyć nie przyszło.

Bielski. p. 732.

Solikowski p. 58.

vide supra p. 61

(29)

(29.) Gdy Krol *Stefan*, bez zadnego ná promocyę Dissidentow miánowicie *Zborowskich*, (ktorzy mu ná Tron dopomogli) względu, nie zá ich; ále zá cnoty y godności rekommendacyami, wszelkie rozdawał wákánse, odtąd srodze go nienáwidzić, strofowác y náwet szkodzić mu wlázdzie nie przedstawáli; *incurrit propterea odia graviora apud Dissidentes, praesertim Zborovios.*

Piasiecki pag. 5. & hic p. 63.

(30.) Kiedy w krotce potym, pominąwszy konkurrencyą *Zborowskich*; buławę y pieczęć *Zamoyskiemu* konferował Krol *Stefan*, rozgniewáni, y pomsty szukający Dissidenci koniuracyą ná Krolá podnieśli; co tak opisuje *Piasiecki*.

Pag. 12. editi Amstelod.

Tanto majora exinde odia in Regem exarserunt, praesertim, incitantibus Zborovijs, qui licet jam, ex proprijs offensis, satis in eum malevolentie concepissent; alienas tamen potius divulgabant, & quae viderentur ad publicarum legum pertinere injuriam, quam maximè attollebant, ut eò plures, in suas partes traherent; & Legibus publicis patrocinantes, non suam sed Republicae causam se agere probarent. Ac brevi, animos Equestrium Ordinum, in tantum corruperant, ut nomen Regis, quasi Romp: opprimere volentis, exosum haberetur,

Rt 3

&

Et in Conventibus singularibus terrarum Anticomitalibus, nihil ad mentem Regis, nihil ad quietem publicam, sed omnia turbulenta, concluderentur; Ad quod Nuncij quoque plerumque homines factiosi, qui nimirum obstinatius tuerentur, partes Regis contrarias, deligebantur operam Zborovianorum. Multum enim isti, consanguinitatibus et opibus pollebant, quas profusa liberalitate dispensabant, maxime in exhibendis convivijs, tantam convivarum, idque sine delectu, nobilium, ac militarium frequentiam, ut eorum mensa communis omnibus, etiam egentioribus pateret. Et cum jam studia populi, ut ipsi judicabant, alienata esse a Rege viderent, etiam conjurationem, quam cum Regno perlerent, vel tollerent, concipiunt. A nizey; conjurationem, futuram Reip. Regisque; si maturuisset, perniciosissimam.

(31.) Teyze konspiracyey (z delacyi Woyciechą Długoraią, Muzykantą Chrystofą Zborovskiego, doćieczoney;) complex pokazał się y ow Samuel Zborowski; ktory dawniey, za zabićie Wapowskiego, z Krolestwá bannizowany, do Siedmiogrodzkiey Ziemi ućiekszy, razem z obranym Kroleem Batorym, znowu powrócił się do Polski. A gdy go Zamoycki; kazawszy zřapać,

za wyraźnym Krolewskim Reskryptem, pod miecz kátowski wskazał; Zborowski immediate przed e-
zekucyą; chustkę swemu podał Dworzáninowi, aby ją w tey krwi zboczywszy; ktorą się miał w krotce oblać, do rąk syná oddał, ná znak; y nieustanną mściwey pomsty pobudkę; strophium porrexerat uni, ut intinctum in sanguine suo, traderet filio, commoneretque eum vindictae.

Piasocki
p. 14.

(32) Gdy niemnicy y Brat Samuelá, Chrystof; stał się o tę konspiracyą obwinionym, a Krol ná agituiący się Seym Wárszawski, mandats; ad dicendam causam Lesse Majestatis wydać mu kazal; chcąc się ubešpieczyć od wszelkiego tych Sądow rygoru; z licznym ná ten Seym stáwł się woyskiem, tak dálece, że sam Krol Zamkowey aukcyą warty nakazác, y w Pálacu niby w iákim obozie, otoczony, przez ten cały Seym, mieć się ná ostrožności, od wszelkiey impetycyi musiał; Armata erant illa Comitia, ad que partium Socij, turmas militares conduxerant plurimas, et Rex auxerat suas cohortes Pretorias, que circa ejus arcem assidue, toto Comitiorum illorum tempore, tanquam in Castris excubabant. Ale nawet y Izbę Sądową, swoią Krol, kazawszy opasac wartą, obawiając się iakich nátarczywych Partyi Dyssydenc-

Piasocki
pag. 15.

denckiey insultow obraniać musiał; á co więk-
ksza, podczas samego sprawy przywołania; Krol
przy Tronie, á Senatorowie przy Krzesłach, *in
omnem casum* swemi ubeśpiecząc się musieli gwar-
dyami; iáko świadczy *Solikowski; Arx tota, ar-
matis intus & extra repletur, Domus ipsa Consi-
lij Regij, à partibus omnibus, satellitibus, armis,
bombardis circumfidelur. In Senatu ipso, Rex
suis, Cancellarius, Marechalculus, Palatinus Posnani-
ensis, quisq; suis, à tergo vallabantur. Archiep.
Gnesnensis salutis sue & Fratrum Episcoporum
curam non deferens, suos, licet inermes, asta-
re voluit. Nova & haecenus inusitata, in Po-
lonie Regno, Iudicij forma, & facies apparebat.*

(33.) Z inquizycyi w tey sprawie wywie-
dzionych, nie tylko się ná Krzysztofa Zborowskiego,
pokazały kryjome y zdrádzieckie, prz. ówko
Krolowi y Rzpltey máchinácye, y znoszenia się
w Lubeku z Carem Moskiewskim; ále tész y szká-
rádna ná same życie Krolewskie konspiracya,
ktora się wyiáwiła, z przeciých dwoch iego Li-
stow, do Bráta Samuelá; 1583. 17. Julij y do
Rycerstwa *N. zowcami* názwanego pisanych,
W pierwszym te się znáyduia punktá. *Nie wą-
pię żeś W. M. P. z mego ostatniego pisania to*
wyro-

wyrozumiał, iáko z Krolew stoiemy; y czego się
ztámąd spodziewać mamy. -- Musi mi tego długo
bydź žal, że z *W. M. P.* cyffer nie mam żadnych,
bo wiele jest; czego się Listowi niebeśpieczno zwie-
rzać. -- Ieścze pomysłem o sobie, choć nas trochá;
ieścze ten ternarius numerus, do czego dobrego się
dóciśnie, da Bog. -- Y tak *W. M.* wiedz, żeby się
jedno troché odcięto przekazek, (bo czásowi
folgować trzeba) musimy o sobie wiedzieć, in-
totá propagine nostrá, kto nás, á kto nie nás, kto
dispergit, kto cōgregat: *A* spisać się potym przyidzie,
ábyśny ex conjunctis sanguine conjunctissimi &
fortuna & voluntate zostali. Tak tedy rzeczy náše,
z tym Krolew, (si hoc nomine dignus est) sto q; że
iuz classicum cecinerunt zágnieść Dom nás; Což tu
czynić? Przecię tak czynić, y postępować sobie, iáko
Mężom przystoi. Tu ne cede malis; sed contra au-
dentius ito. Iákiemi tedy sposoby, y iáko przystoyne-
mi wárniemy rzeczy swe, ná ten czás, Listowi tego
nie powierzam; ále uzna to zły y niezbożny człowiek
że się we zły czás ná poczciwe ludzic, psim zębem
swoim puścił. -- Tráfi się tedy w to, że się przeciwo
tym insultom, będzie mogło, nie lada iáko zástawić.
Oczym teraz nie trzeba pisać: *Atoż; per non compia-
cer à gli inimici nostri dla Bogá nic głównego nie-*

poczynaycie, bo Szlachtę obruśycie ná wieki, ktorey nam, zwłaszcza teraz trzeba Sapiienti satis.

W drugim zaś Liście; te się znayduią flowa: Nie długo nam da Bog; tego czasu czekać przydzie, że się sobie w iakicy ważney sprawie przygodzić będą mogli. Oczym, iż się piśać niegodzi, wolemy tu zawnę IMci naszemu, a niż Listowi powierzać. &c.

Z tych tedy Listow; ale bardziey z depozycyi samegoż przed exekucyą Samuelá; całą winę, ná Krzysztofa składającego, pokazała się tego, oczywista, *in vitam Regiam machinatio*. Iako świadczy Solikowski: *Precipua, que illi obijcebantur fuerunt; conspiratio in necem Regis, que tamen ex literis ipsis, que publicè lecte sunt; non satis clarè constabat, quam tamen, Samuelis Zborovij; ipsemet, ante necem, omnis culpæ in Christophorum reiecte confessione, Instigator confirmabat: A dotego, y fuga fecit reum; gdyż żadney, nieczekając decyzyi, z liczną przyiaciół asystencyą uiechał do Morawij. To wszystko, rownie z innemi iego excessami y kryminałami, obszernie dowodził, Iędrzey Rzeczycki Instigator Koronny; ktorego w tey sprawie, cała *sufissime* wypisána Induktá; znayduie się w druku, pod takim tytułem: *Andreae Rzeczickij; Accusationis in Christoph: Zborovium Actiones 3. de fide publicâ.**

In com-
ment p.
166.

De prescriptionibus ante Iudicium oppositis, de criminibus, Cracovia. 1585. in 4.

W moim tey Xiążki, exemplarzu; znayduie się taka, *cuiuspiam coetanei*, Gotyckim charakterem przypisána, ná tytule apostilla. Nie wysy-
stko Autor dołożył; trzeba było napisać y to; że zbijał y rozbijał ná Śląsku Owosz *preclarum: intemperate erga Regem & Rempubl fidei;* tudzież Spokoyności y skromności PP. Dissidentow *specimen!*

(34.) Roku 1580. ná Seymie Wirśá-
wskim; Polkowie ná ten Sejm Dissideni; wyno-
sząc się *suprà equalitatem*, dla iakieysis distin-
kcyi, y osobliwzey prerogatywy, *proprio ausu,*
ac priuatâ authoritate; Ouder iakis pod tytułem
S. Tomášá; to iest, konterfekt Świętego, ná me-
taliku złotym wymalowany; sobie przywłaszcząc;
y ná wstęgách powieśiwszy, w Senacie przy Kro-
lu nośić ważyli się; iako czytam, w godney y
uczoney lukubracyi J. W. IMci P. Janá Sápie-
by Káztellaná Trockiego; *in Adnotationum Hi-* Pag. 340
storicarum; de ordine Aquile albe Corollario.

(35.) Roku 1587. Gdy pod ten czas Kon-
federacyey Generalney, powróciwszy ze swey
Rzymskiej u Syxtusa V. legacyi Jan Dymitr So-

likowski Arcybiskup Lwowski; tego Poselstwa czyniąc relacją, w niej y w odpowiedziach Papieskich, znakomite zmarłego Krola Stefana, wspominał pochwały; Dyssydentow, aliás Zborowskich Partya, ktorey ná ten czas był Pryncypalem Staniław Gorká Woiewoda Poznański; rozne potwarzy y kálumnie, z uszczerbkiem dobrej sławy tego chwalebnego Krola; tudzież y zlorzeczenia, ná Zamoyckiego; przez ten czas; y przez cały czas tego Seymu, głośc, nie przedstawiali: *Cum in recensione Legationis, & Responsis Papae, non nisi laudes Stephani Regis resonarent, omnium penè, nempè partium Zboroviorum Stephani nomini infensorum, aversas aures à sua oratione invenit.*

(36.) Podobnym sposobem, gdy ktory Senator lub Posel, w swojej mowie wspominał imię y zasługi, tego Oyczyznę kochającego Pána, głos jego przerywając y tamując, uszczypliweni inwektywami pamięć jego lżyli. *Nec alia in illo Conventu audiebatur, praeter iactationes in defunctum Regem Stephanum. variorum convitiarum; & maledictorum in Zamoiscium. Plerumq; obstrepere & clamoribus interrumpere; tales sententias solebant.*

(37.) Tudzież iezeli ktory Senator rozróżnione, y zapalczywością tchnące ánimuszce, swe-

Piasiecki
pag. 57.

Piasiecki
pag. 57.
& Solikowski
pag. 178.

swemi do zgody y unij prowadził perswazyami opócznemi, był od nich wexowany interpretacyami; *Vnde si quis Senatorum, moderatius sententiam dixisset, quàm vel Stephani Regis, nomen & merita commemoraret, vel lesas ad condonandas injurias moneret, tanquam ea sibi injuria diceretur; sinistre interpretabantur, & convicijs ac dicerijs, quasi voces adulatorum petebant.*

(38.) Widząc swym zamysłem y pretenzyom sprzeciwiających się Biskupow, y Zamoyckiego, nic bardziej ná tey Konwokacyi nie usiłowali, iáko żeby było, Duchowieństwu we wszystkim szkodzić, y Zamoyckiego powagę poniżyć; *Et cum Statum spirituale, moderatiorum consiliorum svasore esse viderent, hoc tota illa Convocatione laboratum est, ut & cause spiritualium deteriore conditionem efficerent, & Cancellarij potentiam sibi infestam, in arctum redigerent.*

(39.) Siła punktow, z znaczną powagi Senatatu uymą; tudzież nienawisną o wiatę konfederacyą; iáko y powszechnego pokoiu, niefluźne popisáli kondycye; *Non pauca quibus tota Senatus auctoritas subrueratur conscripserant, quibus & Confederationem de Religione acriorem, & pacis publicae conditiones tales inseruerunt, ut ipsis*

Solikowski
pag. 176.

Solikowski
pag. 179.

14. *ibid.* *quidem licerent omnia, in adversarium, illi autem, contra eos nihil.*

(40.) Publicznym Rzpltey skarbem száfuiąc, znaczne summy, lub sobie przywłaszczáli, lub niepotrzebnemi lárgecyami rozpraszáli; ná co iezeli ktory Senator, nie zezwaláiąc; podpisać się nie chciał; z wielkim hukiem; háńsém, y gwałtownemi ná niego następowali impetycyami, niby iákąs nieograniczoną, sobie przywłaszczáiąc zwierzchność. *Multa de publico, largiebantur, & sibi usurpabant, que, ut quis Senatorum subscribere renuebat, magnis vocibus & impetu, in eum insurgabant. Summá fere potestate, in omnibus rebus uti voluerunt.*

14. *ibid.* (41.) Skrypt iákis; do zgody, między Zborowskiemi y Zamoy skim reguluiący się; od zopolnych Superárbitrow uformowány, poodmieniawszy ná swoje stronę, niektóre słowá, do podpisu Prymássowi, Biskupom, y innym Senatorom Kátolikom dawáli, ná co gdy ci niezezwaláli, ná wielką Zborowskich nienawiść, y publiczną ich podawali inwidyą; *Scriptum quoddam ab ijs, qui mediatores sese, inter Cancellarium & Zborovios, auctoritate Senatús fecerant, confectum, cum utriq; parti, equo jure servire potuisset,*

tuisset, si Cancellarius adfuisset, detortis quibusdam, in suam partem verbis, quibus Cancellarium, capi posse putabant; subscribendum Archiepiscopi & Episcopis, ac reliquis offerebant. Quod dum illi, ne causam Cancellarij inaudit, nequiores redderent, facere recusarent, magnis Zboroviorum querelis, & populari invidie exponebant. 14. p. 180

(42.) Podobnym właśnie sposobem; uftáwy iákies gwałtowne uprojektowawszy, aprobacyą ich wymuszáli: *Ordinationes quasdam violentas, approbandas proposuerunt.* 14. p.

(43.) Podpisy ná Reces przeszley Konwokacyi, w ktorą był Artykuł favore ich spisány, od Arcybiskupa Lwowkiego Solikowskiego y Biskupa Kámienieckiego Goslickiego, gwałtem wymágáli; podájących ná inwidyą Swieckich, ktorzy im grozili; iż iezeliby ná ten Artykuł nie podpisali; mieliby ich, zá szczególną; zerwánia tey Konwokacyey przyczynę; *Ita vehementer, in illo certamine actum fuit, ut seculares illi minitarentur, eos convocationis dissipate, fore reos, nisi subscriberent.* 14. pag. 182.

(44.) Gdy Solikowski Arcybiskup Lwowski, prozbą y grozbą do podpisu tey Konfederacyi sollicytowány, po długim zbránianiu się, mucet

mucet zrzuciwszy, y pierśi obnażając; y szyję odkrywając z taką się oświadczył rezolucyą; że przedzey Arcybiskupstwa y samego, gotow był postradac życia, aniżeli na Artykuł Dyssydencki, przeciwko Bogu, wierze, y Prawom Oczystym spisany podpisac, a nazaiutrz unikając, podobnych impetycyi, z Warszawy uiechał; dowiedziawszy się o tym PP. Dyssydenći, bez żadnego względu, że to był dzień Swięteczny, Radę na to złożyli, na ktorey: *Każmińskiego* strofowali; sromotnie, że Arcybiskupa choć y w gospodzie, do podpisu tego Artykułu nie przymusił; chcieli nawet; y w pogoń za nim poslac, wymagając ten podpis; y posłaliby byli, gdyby im był ieden z nich przypominając stęteczny umysł, y niewzruszoną tego chwalebneho Arcybiskupa w przedsięwzięciu stałość, tak gwałtowney nie wydysswadował rezolucyi.

Idem p.
183.

(45.) Gdy *Goślicki* Biskup *Kámieniecki*, oświadczywszy się, z podobnąż *Solikowskiego* rezolucyą; życia raczey postradania; aniżeli na on Artykuł podpisania, dla uycia dalszych gwałtownych importunii do *Dziekánová* z *Warszawy* umknął; posłali w pogoń za nim PP. Dyssydenći, upraszając go usilnie; aby wzruszony kompassyą

passyą nád zostającą w głębokiey toni Oczystą, chciał ją swoią radą salwować, y z tego niebezpieczeństwa wyrwać; A gdy się ten Biskup, tak zwawemi zmiekczoney reprezentacyami, do Warszawy wrocił; PP. Dyssydenći, *Patrem Patrie* miánuiąc, chcieli go tym pochlebstwem, naklonić, do podpisu owego Artykułu; a gdy to nie pomogło; przyszedłszy z *rusznicami* do gospody iego; nadobnie go oto prosili, (iako świadczy Author Anonymus) co też; *armatis huius precibus*, przyniewolony uczynić musiał; (przypisawszy tylko klauzulę; *Propter bonum pacis*) a to z wielką Polskiego Duchowieństwa inwidyą, y z naczym swoim uszczerbkiem; gdyż mu taki podpis srodze szkodził w *Rzymie*, w wyższych dostąpieniu Biskupstw.

Id. p. 184.

Prawdziwe obiąszenie *Brátera* skiego na pomnie-
nia p. M.
3.

Piasocki
p. 56.

(46.) *Dissydenckiey* Partyi *Heršutowie*, *Stánisław Gorká* *Woiewodá* *Poznański*; y *Zborowscy*; *ut arma tenentibus*; *Es' vel injusta non nearentur*; z dzieściami tysięciami ludzi od siebie zaciągnionych, na *Elekcya* przybyli.

Id. p. 58.

(47.) Sam *Krzysztof Zboron'ski*; iako publiczną na sobie mając bannicyą; lubo nie powinien był odważyć się *intra Regni viscera* wracać, (*ab Electione, si ratio illa mutue pacis conservan-*

Solik. p.
187.

de constitisset, abesse debuerat) nietylko ná Elekcya przybył; ále do tego pięćset ludzi Cudzoziemskiego zaciągu; iáko to Włochow, Niemcow, Czechow y Fráncuzow; *stipendiarios eosq; exercitatissimos*, z sobą; w podobnych zamyślach sprowadził.

Pias. p.
58.

(48.) Lubo między dwomá partyámi, dla łatwiejszey kombinácii, stanęła umowá, żeby żadna stroná, ná mieysce obrad, z orężem nie przystępowała; przecież; gdy Senat, y *benevolenties* Posłowie, niektóre *abusus*; ábrogowác chcieli, *Zborowskich* áliás Dissidentow Partya; owe *armistitium* zgwałciła; z zbroynemi ná Selsye ugęszczając ludźmi; *statuerunt, ut nullus eorum armatus, ad Confessum publicum veniret. Sed contentione excitatâ, de Actis Convocationis praterite &c. que non tantum Zamoysciani sed & Senatus universus, ac maturior quisq; abrogari volebat, nempe Comitum Gorkani ejusq; affectatorum arbitrio composita, plurimaq; mori antiquo contraria, Zboroviani ea ferocius propugnantes, multitudine armatorum stipati, Comitum frequentare ceperunt.*

Pias. p.
58.

(49.) Gdy się dwie Partye rozstały; PP. Dissidenci Partyá Kátolická; *scommatice*: Czarną

ng

na schadzka czyli *poczwarą* nazywając; (gdyż sami tylko Kátolicy po zesłym Krolu Batorym załobę nošili;) *quandam, in equalitate summé nocivam, superioritatem* sobie uzurpując, swoy zjazd; *Generálnym* zgromádeniem, nazywali *Disterijs eos incessabant, & illis Nigri Concilij nomen; sibi verò Generalis titulum imposuerunt.*

Solikowski
pag. 188.

(50.) Ná tym swoim *Generálnym Ziezdzie* rzezonym, (á prawdziwiey *Conventiculum*); Janá *Zamoyskiego* Kánclerzá y Hetmána W. Kor: *qui illis resistendo nobis restituit rem; z wziętości y nienawiści, że im mocny dawał odpor, za Oyczyzny nieprzyjaciela, y dobrá pospolitego przeciwniká udawali. In quo, Generali Confessu; carpebatur Cancellarius; & hostis fere Patrie, ac bonorum omnium declarabatur.*

Id. ibid.

(51.) Gdy ná tym Ziezdzie; nic po myśli PP. Dissidentom nie poszło, zrywając Konwokacyą, z wielkim tumultem; uczynili scyssyą w ktorym zamięszaniu siłu nászey Partyi ledwie niebezpieczeństwá usli; á *Wacław Wasowicz* (według *Piasieckiego*) czyli *Brzeziński* Kánonik y Kánclerz Biskupa Kujáwskiego (według *Solikowskiego*), śmiertelnie porazony ná placu poległ.

Pias. pag.
58.
Solik. p.
192.

Tt2

(52.)

(52.) Podnioszy Pártya *Zborowskich*, áliás Dyssydentow *Rokasz*; osobliwe sobie, do swoich obrad náznaczyła mieysce, gdzie fałszywie ogłaszaiąc, iákoby wolność Stanu Rycerskiego, ná owym pierwszym generálnym zgromádeniu była opprymowana, wszystkie Szláchtę iáko y Senatorow, ná swoje stronę przeciágnąć usiłowała; *secessione factâ, alium locum Zboroviani, celebrandis Comitijs sibi delegerunt & declarantes, quasi libertas status Equestris in confessu illo primo opprimeretur, omnes Nobiles ad suas partes atrahere conabantur Rokosz instituerunt, ad quod, quemq; è Senatu, ut in medio eorum adesset, evocabant.*

*Piaf. 58.
Solikowski
p. 189.*

(53.) Tym niewczesnym y szkodliwym *Rokoszem*; o włos PP. Dyssydenći do ostatniey Oyczyznę nie przyprowadzili zguby; gdyż Litwa; niechcąc się do żadney przywiezywać Pártyi, osobno, zá *Wisłą*; pod *Kámieniem* stánęła, y tak troiáką Rzplta rozłączona została scyflýá; *Et ita tripartitâ Republicâ, omnia in summo integritus discrimine pendebant.*

*Piafecki
58.*

(54.) Gdy Jan *Dulski* Podskarbi W. Koronny w gócie swoim; szczerze *Zamoyskiego* intencye, stosowania wszystkich swoich postępkow do u-
beśpie-

beśpieczenia y uspokoienia Rzeczyp: w Senacie óswiadczał; Pártya Dyssydencka; przerywając głos iego, stánawszy w szyku, iuż działa; ku mieyscu zgromádenia Senatorow rychtować kazála, tak dalece, że gdy *Solikowski* Arcybiskup *Lwowski*, (ktory to opisuie) zawołał, że *gwałt się im dzieie oczywisty*; Prymás, *Opaliński* Márszałek Kor. y inni Senatorowie, dla wszelkiego beśpieczeństwa, ná koń wsiadąć musieli.

(55.) Iákosz iuż Xciá *Konstantyna Ostrogskiego* Woiewody *Kijowskiego*, *Jędrzeia Opalińskiego* Márszałka W. Kor., *Stánisława Szafranieckiego* Woiewody *Sendomierskiego* pułki; z nászey strony, także w szyku stánęły; iuż y *Zamoyski* z woyskiem się zbliżał; y nieuchybnie do krwawey przyszłoby było bitwy; gdyby Prymás; obieżdzaiąc pártie y dywizye, z płaczem prosząc y nálegając áby Rzeczposp. w oczywiste nie wdawali niebeśpieczeństwo, rozjątrzone ádwersarzow nie ubłagał ánimuszem.

*Solikowski
192.*

(56.) Widząc pártia Dyssydencka; przeciwnego swoim zamysłom Prymásá, przez subordynowane ná *Wisłę* łódzie chciała go porwać z *Klasztoru OO. Bernárdynow*; gdzie miał stancýá, y do swego Obozu uwieść, coby była y
Tt3
wyko-

wykonają, gdyby *Zamoyski*; uwiadomiony o takich zamiarach, nieposłał był na praesidium *Staniława Pekořawskiego* Starostę Sandomierskiego, a potym do Zamku; dla większego bezpieczeństwa Prymasa nie przeprowadził.

Piasiecki
p. 61.

(57.) Już po obranym Zygmuncie III. nową składając Elekcyą, y *altare contra altare* stawiając, obrali sobie Arcy-Xiążęciá Rakuskiego *Máxymilianá*, y *formâ normâq. insolitâ*, przez nominowanego tylko Biskupa Kijowskiego *Łakubá Woronieckiego* uczyniwszy proklamacyą na *Te DEVM* posli do Bernardynow, niemogąc dla zamkniętych bo iuz w nocy Bram Mieyskich: w Kościele S. Janá; tę temu miejscu przyzwoitą odprawić ceremonią.

Piasiecki
62.
Solikonski
194.

(58.) Przeciwnego swey Pártyi *Staniława Tarnowskiego* Káztellaná Sandomierskiego, náiechawszy y złapawszy w *Brzeźnicy*; więzili.

Solikonski
197.

(59.) Siłá Domow Slácheckich, náiezdżali y plądrowáli *multas Nobilium domos dissipaverant*,

Id. Ibid.

(60.) Zamek *Wislicki*, tudzież y *Lubowelski* w Starostwie Spiskim, w niebytności *Káspára Máćiejowskiego*; dobywszy, na *Máxymilianá* odebrali.

Id. Ibid.

(61.)

(61.) Lubo Senat pisał do *Máximilianá*; reprezentując mu żeby; będąc tylko od bannitow y buntownikow za Krolá obrány, nie dał się im uwodzić przecięż go na Tron wzywać y zapraszać nie przestáli tak dálece że go y náklonili.

(62.) Iákoż z licznym: *intra viscera Regni*; wprowadzili go woyskiem.

Id. 200.

(63.) *Kraków* wszelkiemi sposobami opánować usiłowali chcąc *Máxymilianowi* poddać, a niemogąc nic wskorác otwartym boiem, chcieli zdradą y fortelem dobyć, iákoż przekupiwszy, y do zdradziectwa nákloniwszy, przed mieyskich obywatelow *Gárbárzow*, wśyřtkich Niemcow, a zátym pártýą *Máximilianowá* utrzymujących, dwa Regimenty przed Szewcką bramę wprowadzili byli; na przetorowanie drogi całemu woysku; ktore nieochybnie opánowałoby było Miásto, gdyby w czasie przestrzeżony *Zamoyski*; opásawszy zewsząd; podpalić to przedmieście y z nieprzyacielem, y z zdraycami nie kazał.

Pia
p. 65.

(64.) Gdy Krol *Zygmunt*, do *Kraková* pośpieszał, *Staniław Stadnicki* y *Krzysztof Zborowski* z znaczną Dyssydencką Pártýą pod *Przedborzem* na pierwszą Krolewką straż, z ludzi *Opaliń-*

Solikowski
p. 200.
Piasiecki
p. 66.

palińskiego Marszałka W. Kor. y innych złożoną uderzyli, y porażili, tak dalece, że Krol, licznego nie mając konwoiu, musiał się aż cofnąć do *Rawy z Piot. kowá;*

(65.) Podczas Lwowskiego Ruskich Woiewodztw zjazdu, *Iázłowiecki* Mąximilianowy á za tym *Dyssydencki* Partyzánt, (gdyż wszyscy jego ádherenci, oprócz kilku, sami tylko *Dyssydenći* byli) *Lwow* dobywać zanošil się y iuż *Nisowczykom* z woien *Multańskich* powracającym stawać, iuż ludzi nowych zaciągac y swoje pułki rekrutowac, iuż same nawet działa, z sobą sprowadzone ku *Bramie Halickiej* wyrychtowac kazal.

Solik. 240

(66.) Gdy *Zamoyski* pod *Byczyną* na głowę zbawczy *Máximilianá;* ádherentow iego; prawie wszystkich *Dyssydentow*, ná parol, że się mieli swego czasu, do przyzwoitego stáwíc sądu, wolnych pušcił; ci, mianowicie *Zboronscy*, widzac się uwolnionemi y samego *Máximilianá*, w *Zamku Krásnošlaskim* árcelitowanego, z oczywistym dalszego *Rzeczyp.* zamięszania niebezpieczeństwem uwolnić usilowali; iákosz iuż y konie; aż do *Sląskiej* iáko y *Węgierskiej* gránicy porozstáwiali, y w ścienie pokojou

koju *Maximilianowego* dziurę przebić kazali, y nieochybnieby go byli uwieźli, gdyby był, támezną straż mający *Márek Sobieski* Chorąży Kor. (*Dziád s. p. nieb. Krolá Janá,*) o tey zdrádzie uwiadomiony, straż nie zmocnił, y pilniejszego ná więźniá nie dał baczenia. *Piasiecki*
p. 70.

(67.) Roku 1606. Do podniešionego pod *Stężycą* y *Pokrzywnicą* *Rokoszu* przeciwko *Krolowi* *Zygmuntowi III.* od *Mikoláia Zebrzydowskiego* *Woiewody* *Krąkowskiego*, który ledwie do ostatniey *Rzeczpospolitą* nie przyprowadził zguby, przystąpili *Dyssydenći*, pragnąc wolności *Duchowienstwa* poznošić; á swoje rozszerzyć; *Heretici eá occasione usi, Libertates Ecclesiasticorum restringi, suisq; sectis, majores immunitates preberi querebant.* *Piasiecki*
235.

(68.) Pewny *Dyssydent* wielkiej *Fámilii* *Litewskiej* (*parco nomini*) pod ten czas, wszystkich prawie *Polkow* *Litewskich*, ná stronę swoje przeciągnawszy; podczas ágitującego się *Seymu*, z niemi do tegoż *Rokoszu* przystąpił. *Lithuanie Nuncios penè omnes, ad partes Stężyciane secessionis avocarat, & ipse medijs Comitijs abierat Stężyciam.* *Id. p. 236*

(69.) Roku 1626. Gustaw Krol Szwedzki, za zdradą Dyssydentow Ráycow *Elblagskich*, wpadł z Inflánt do Pruss, y iuz był odebrał dobrowolnie poddaíjące się Miásta, *Elblag, Málborg, Gniew, Tczew* y inne Zamki, á y dáleyby był wtárgnał, gdyby mu był przedkiego Krol Zygmunt nie dał odporu, y pod *Gniewem* iego woýlká nie poráził.

Piasiecki
p. 384.

(70.) Roku 1632. Po śmierci Zygmunta III. PP. Dyssydenći, tegoż Krolá *Gustawá*, iáko gdyby był naylepíey Polszcze zasłużony, zamýslali ná osierociáły Tron Polski sprowadzić, y dopiero gdy ná Seymikách Wielko-polskich, publiczne, uslyszáne były áklámácye, że za nieprzyiacielá Oyczyzny miał bydz miány, ktoby naymnieyszá o Kandydácii *Gustawá* ná Krolestwo uczynił wzmiánkę, swoich odstápić musielizamyflow, tym bardzíey, gdy się dowiedzieli, że w *Szalku* ná Seymiku *Sierádzkim*, wzytka Szláchtá ná Janá *Báramowskiego* Woiewodę powstála; y ledwie się ná niego nie porwála, o to tylko; że w mowie swoiey coś o tym napomknął, z instynktu, iáko wszyscy dorozumiewáli się, Elektora Brandeburskiego; o ktorego Siostrę, *Gáborá Betlémá* Siedmiogrodzkiego Woiewody Wdowę, ná ten czas konkurował. (71.)

Piasiecki
p. 441.

(71.) Ná Konwokácii Wárszawskiey przed Elekcyjá, PP. Dyssydenći *in turbido piscantes*, nieprzeštájąc, ná dawnym Artykule: *Pacem inter Dissidentes servabo*, chéieli ieszcze do tego, áby wszelákich wiar y sekt *liberum exercitium* we wszystkich Miástách, wszelkiey kondycyi ludziom pozwolone było, á do tego, áby wolny do wszelkich Honorow, Urzędow y Dygnitarstw przystęp przez Konstytucyjá był im obwárowány, owszem áby niektore krzeslá, ministeria y Urzędy, excypowane *cum exclusione* Kátolikow, názáwsze im szczegulnie były konferowane, czego domagáli się usilnie; nie ták prózbami, iáko raczey grozbami, ktore pod ten czas zwlászczá kiedy Dyssydenći Niemieccy, iáko y Gustaw Krol Szwedzki, w Pomeránii, Márchij, y Słásku, liczne, bitne, á do tego wiktoryzujáce, mieli ná pogotowiu woýská, hániebná w zátrwożonych zwlászczá podczas interregnum ánimuszách, spráwowały áprehenzijá.

Idem p.
442.

(72.) Gdy, ná tey Konwokácii, nieprzytomny Achácy *Grochowski* Biskup Łucki iák się przedko dowiedziál o wtráconym w konfederáciyjá Artykule Dissydenckim solenná przeciwko niemu, w Aktách zápisał mániifestáciyjá, wziáwszy ztąd

Uuz

po chop

pochop PP. Dyssydenći, znowu ná Seymie Elekcyi, *nova seminarum discordiarum zizania* y przez 15. dni publiczne támuiąc obrády, ten czas swemi záprzátnełi rozterkámı, y kontrowersyámı nie przestáiąc rózne Kátolikom czynić pogroźki.

Piasiecki
p. 448.

Ad 15. diem; tali disceptatione protracta, nullis alijs deliberationibus locum dabant, comminationesq; iactabant.

(73.) Temi, zwáwemi kontrowersyámı y hárdemi pogroźkámı, ledwie domową nie spráwili woynę PP. Dyssydenći gdyż iuż záwieraly się obie strony do oręża, nászá 15. tysięcy; á ich pártıa 5. tysięcy woyská licząc; á tym nieuchybnie przyszłoby było do potyczki; gdyby byli nie hárowáli Duchowni y nie nádiechał Krolewicz *Władysław*, ná Krolestwo Kandydat; ktory obawiając się, áby przy záchodzącym, dyssensyách y scyssyách; iego nie była odwołczona Elekcyá, wiaśną powagą, usilnemi instancyámı, y zwáwemi reprezentacyámı, Kátolickich náklonił Pánow, áby kontentuiąc się uczynionemi excepcyámı, ywárowánemi prekułtodycyámı, ná kontrowertowány Dyssydentow zezwolili ártıkuł.

idem ib.

(74.) Gdy iuż obránemu y promulgowáne-

wánemu, Krolowi Władysławowi, Diplomá Elekcyi, po wykonány przysiędze oddájąc Jan *Węzyk* Prymás, uczynił do niego przemowę, przestrzegájąc, że ártıkuł Dyssydentow w tę przysięgę dołożony; żadney, wiecznym prawom Religii Kátolickiey, przynosić nie miał derogacyi; Rafał *Leszczyński* Woiewodá Bełski Dyssydentow Pryncypał, beż żadnego ná tak powážną ceremonią respektu, z zwawą ná Prymásá, powstał kontradykcyą: poki mu Prymás, temi ustá nie zawarł słowy. *Wiem dobrze że pokoy Dyssydentom zachowuiemy, ále o żadnym prawie; 1d. p. 456* któreby go potwierdzało y wárowáło, niewiem.

(75.) Ná Seymie Koronacyi *Władysława*, znowu PP. Dyssydenći, wznowionemi querulacyámı y pogroźkámı publiczne támowali obrády; biorąc zá pochop kontrowertowánia, wzwyż położoną Prymásá *Węzyká* ápostrofę, tudzież y przysięgi Krolewskiey formułę; iákoby miała byđz odmieniona, przez to; że do tych słow, *Fidem Catholicam* dołożono *Romanam*; lubo to słowko, żadnego nie przynosiło powátpiwánia, kiedy y sámı nawet Heretycy, pod tytułem Kátolickiey Rzymską uznawáją Religią. *Diutius 1dem. p. 459* inaniter contendebant, dubia, in re non dubia querentes, minasq; iactantes. Vu3 . (76.)

(76.) Roku 1648. Podczas Elekcyi; y oraz wrzącej Ukráínskiej Rebellij PP. Dyssyden-
 ci, ktorzy zwykli, swoje *pretensive* ufor-
 mowane álleguiąc gravamina, (ktore iáko
 były niefluszne pokaże się niżej) byli okazyą
 wielkiego w Rzeczypospolitey zamięszania. *Egres-
 sus erat fervor Civilem disceptandi modum, adeo
 ut pleriq; velut ad conflictum arma expedirent vi
 reprimende. Si qui componendis animis loqui
 institerent, acclamationibus obruebantur, nec cuius-
 quam industriã sedata tempestas fuit, nisi quod, dum
 cuncti in dissonas voces prorumperent, mox omnes,
 velut ex conducto in silentium conyentiebant; iáko
 świadczy Kochowski,*

Climas.
 1. ad
 hunc An-
 num,

Nástepują teraz Roku 1656. y 1657. popeńnio-
 ne pod czas wojny Szwedzkiej, od Aryánow, fá-
 kcye, machinące y zdrády; wyięte z skryptu te-
 mi czasę wydánego, pod takim tytułem: *Przy-
 stugá Aryáńska, ktorą się Koronie Polskiej, podczas woj-
 ny Szwedzkiej przystużyli.*

(77.) Sami Aryanie z tego się w Kráowie
 chęlpili, że u Szwedow iáko y inni Dyssyden-
 ci, wielki fawor y konfidencyą, przez to, so-
 bie ziednali, że y rádá, y *nervo belli copiose
 oblato* do Polski ich záciiągnęli, mszcząc się te-
 go,

go, że ich konfessyą w *Wárszawie* spalono y
 Autorá wygnaniem skaráno.

(78.) Zeználi to wszyscy ktorzy pod czas
 oppressyi Szwedzkiej w Kráowie mieřkali, że
 zaden z Kátolikow, w takim poszánowaniu nie
 był u *Wirca* Generála Kommendánta Kráowskie-
 go Szwedzkiego, w iákim byli Dyssyden-
 ci, mianowicie Aryáni, po nich Zydzi, y Szo-
 ci. Y wydał ten affekt, *Wirca* w Liście pi-
 sanym do Xiążęcia Siedmigródzkiego, ktorego kopią Włady-
 ślaw *Rákocy*, Kátolik, zacnemu iednemu, Pod-
 gorza nášzego Pánu, ná ten czas w Węgrzech
 mieřkaiącemu pokazał; w tym mu liście, oso-
 bliwie, zalecał Aryánow y Zydow, zowiąc ich
 naywiernieyszemi swemi ádherentámi, y odwa-
 żnemi w rzeczach woiennych Káwalerámi, y ná
 podiázdách przeciw Polakom, nielitóściwemi wo-
 iownikámi.

(79.) Nápatrzyli się ci, ktorzy ná ten czas
 w Kráowie mieřkali, iáko z wielką odwagą Szwed-
 dom Aryáni służyli, iak pilno y ochotnie, z li-
 stámi, do Prus, do Słáská, do Węgier biegáli,
 z iáką pracą y odwagą, wszystkie zamyřły,
 obrońcow Koronnych szipiegowali, y Szwedom, o
 wszystkim znać dawáli.

(80.)

(80.) Pełen tego był Kraków; że ieden Aryaniń, który wielkich Szwedzkich faworów doznawał, z Wieliczki; do obozu Mogilskiego, przyechawszy, gdy w nim wielki nieporządek y pijatyki postrzegł, prosto zamtąd do Krakowa iachał, y *Wirćowi*, o tym co wiedział, dał znać, y teyże go nocy, ku *Mogile* wyprawił.

(81.) Drugi Aryanin, w wielkie u Szwedów pośmiewisko poszedł, gdy pod *Tyńcem*; wrzeko-
mo się z Szwedami potykac chciał, a gdy do rzeczy przyzło, z płaczem się Szwedowi modlił; żeby go za więźnią wziąć raczył, zaczego z takiego Kawalera sami szydzili Szwedowie, aplikując mu ow Poety wierszyk.

Hic, quia pugnabat, tanquam qui vincere nollet.

Haud agrè est victus, prodicione sua.

tę przesydzienia dawając przyczynę, że wiedzieli, iż ten miły więzień, tak wielką miał z *Wirćem* przyiaźń, iako rzadki Szwed. Znim *Wirć* zasiadał, znim się bankietował, znim grawał, znim o swoich zamysłach konferował, lubo na inszych więźniów daleko zacnieyszych, był frodze okrutnym, iako tego, między inszemi, pod *Tyńcem*, poimany Rotmistrz Pan *Wilkoński* doznał; że niewspomnie tych
kto-

ktorych w *Tarnowie*, y gdzieindziej w domach pobrano.

(82.) Patrzał y na to wszystko Kraków, iakie tryumfy *Aryani* Szwedom, po rozgromie, *Mogilskim*, *Tynieckim*, y *Warszawskim* czynili; iakie z Kátolikow szyderstwa stroili, iako obelżywie Krolową udawali; iako sromotnie samego Krola lżyli, że go nawet y Krolom zwac nie chcieli, ale tylko *Ianem Kazimierzem*.

(83.) Nuż kto wypowie iako N. M. P. Matkę Bożą, SS. Polskich Patronow y samNayświętszy Sakrament, rownie z Zydami bluźnili, osobliwie się z tego ciesząc; gdy widzieli Zydow, kielichy, monstrancye, y insze naczynia Kościelne, kupujących y przedawających.

(84.) Sami Szwedzi od Mogiły powrociwszy, w głos to mowili, że się nie spodziewali, żeby się którzy Polacy, przeciw Polakom tak okrutnemi znaleść mogli, iako byli pod Mogiłą, *Aryani*, *Zydzi*, y *Kupczykowie* Krakowscy *Szkoćci*, aliás *Dyssydenći* którzy trupy z bud wywłaczali, odzierali, y na nich swego oręzia probowali, zabitych rozcinali, kłoli, niedobitych dobiali.

(85.) Podczas obozu *Jerzego Lubomirskiego*
Ww

skiego Marszałka Kor. sámi Szwedzi, szczególną ścisłego swego obleżenia przyczynę Aryanom przypisowali, twierząc, żeby był *Wirco*, o ustąpieniu z Krakowa traktował: gdyby go byli Aryani, Żydzi, y Szkości nie zatrzymywali.

(86.) Po żalofnym pogromie Wárszawskim, wesoło tryumfowali y listy rozpisywali; w których potęgę Szwedzką pod niebiosá wynosili, á Krolá Polskiego srodze zelzywie unizáli; tudzież pewny Uniwersał *de datá* w Krakowie 1656. 11. Sierpniá; *Wircowi* napisáli, w którym tá pokatna tyránna Szwedzkiego wiktorya, sławná ná wfzystek świat nazwana; przeciwnie zaś *contemptibilis*, o Krolu, woyskach Koronnych y o wfzystkim stanie Rycerskim *mentio* jest uczyniona, táżże znayduie się rozwiązywanie rąk sługom y poddánym, ná to żeby swoich Pánow, y ludzi Rzeczypospolitey wiernych, á Oyczyznę miłujących, zabiáli y głádzili; z obietnicą, takim Pánow swoich zaboycom; pofowicy dobr, zabitych Pánow, y od páńszczyzny iako y wfzelákich roboćzn uwolnienia. Zápierác się zaśim trudno, że tego Uniwersálu (iako y trzech innych, Roku 1657. 9. Márcá, 29. Kwietniá, y 28. Czerwcá pisanych) Authorámi byli; bo za-

Vide n.7
Przyśięgi
Aryan-
skiey.

den

den przy *Wircu* nie był, któryby tak wyborną polszczyzná (iako te Uniwersály są pisáne) mówić álbo pisać potráfił; oprocz Krzysztofa *Stegmanna*, Stánisława *Lubicnieckiego*, y Wespazyána *Slichtingá*, którzy u *Wirca* ustáwicznie prześiádywali, iego wielkiemi Sekretarzami byli; tak, że się pewny Officier imieniem *Fersen* srodze ná to skárzył, że *Wirco*, więcey tych trzech Aryanow do rady wzywał; niżli iego, y inszych Szwedzkich Oberfuterow.

(87.) Tychże Sekretarzow duch Ministrowski, wydaie się w słowách przyśięgi, Obywatelom Krakowskim nakazáney; ktorey te są słowa. *Przyśięgam Pánu BOGV &c. iż będąc pod protekcyą Krolá Szwedzkiego, y iego potomkow, onym wiernym chcę bydz, tym sposobem, iż nigdy tam znáydownąć się nie będę, gđżicby o Krolu IMci, y iego rządách, y armádzie, złóśliwie mówiono, álbo traktonáno. Jeźliby mnie też co do wiadomości došlo, tedy záraz I.P. Gubernatorowi Szwedzkemu obiáwić, á nic nie tacić chcę; &c. Chcę się też wfzelakiey korespondencyi škodliwey strzedz, á gđżiebym, o takowych wiedziat IMci P. Gubernatorowi obiáwić. Od tey przyśięgi złómánia, żadna excepcya, Infámia; práwo Duchowne*

Wwz

y

y *Swieckie*, żadne *Katolickiego Kościoła dyspensy y Odpusty*; nie mają mię uwolnić. *Éc. Éc. Éc.*

(88.) Po *Wárszawskim pogromie Aryáni* szeroki imion swoich napisali *Regestr*, *Szwedzkiemu Tyránnowi* zwycięstwá winszując; á dobrá mu swoje, y wielkie pieniądze, do dalszych woennych *progressow* ofiarując; ktory *perduellium ac Patrie proditorum*; *Reiestr*, przy porazce *Szwedow* pod *Regnowem*: dostał się w ręce pewnego *Regimentarzá* woyska *Polskiego*.

(89.) *Aryáni* także; gdy *Szwedom* posiłkami *Rakuskiemi* grożono; wydali *pisaną przestroę*; którą *chłopom* stácyce *zwożącym* do *roznoszenia* rozdawali. W niej *zápewnie* *twierdzili* o śmierci *J. K. Mći*, y *kommendą Márzálkowską* *potrzáfali*; á *potym*, gdy tych *posiłkow* długo *widác* nie było, *wilcze zęby* *zátáiwszy*, *owczym* się *głosem* *odezwáli*, w *napisanym*, pod *imieniem* *Wircowym* *Uniwersale*, *de datá* 11. *Majá* 1657. w *ktorym*, *między* *inszeni*, *tákie* *czytam* *řłowá*; *kto* *ty rady* *uřlucha*; *á* *do* *domku* *y* *rol* *powróciwřy*, *řtácyce* *będzic* *odwoziř*, *zátłowác* *řego* *nigdy* *nie* *będzic*, *ále* *uparni*, *y* *odważni*, *w* *řtácy* *niedbáli*; *y* *zřořliwie* *řprzeczn*; *iáko* *nieprzyiaciele*, *ogniem* *y* *mieczem* *od* *nas* *prześládowani* *będa*.

(90.)

eiusdem
Scripti.
Vide n.
3.

(90.) Nie mnieysze y tych *przyřlugi*, ktorzy przy *Szwedách*, áż do *ostátniego* ich do *Dáni* *uřtápienia* *puřkowniczyli*; *lud* *zbieráli*, y do *Szwedow* *gromádzili*; przy nich áż do *upadku* *zostáiąc*.

(91.) *Ciz Aryáni*, nie tylko *piorem*, ále y *mieczem* *ná* *krew* się *Szláchecká* *řzucáli*, *Principem* *Senatús*, *Stánisřláwá* *Wárszyckiego* *Kářztelána* *Krákowskiego* *po* *zdrádzieckim*, y *práwie* *Iudaszkowskim* *pocáłowániu*, *náiecháli*, *ludzi* *iego* *pozábili*, *iego* *sámego* *řrodze* *zránili*, y *zá* *umárłego* *odeřli*. W *ktorey* *sámey* *zbrodni* *pokazáło* się; *coby* *czynic* *chćieli* *byli*; *gdyby* *ich* *malevolentie* *potestas* *responderet*.

(92.) *Aryáni* także do *Polski*, *Rákocego* z *Węgierskiemi* y *Kozáckimi* *rábownikámi* *zácicágnęli*: *iáwno* *było* *wřyřtkim*, *iák* *częřto* *do* *Węgier*, *to* *Czchowskim*, *to* *Dopczyckim* *to* *Sámbořskim* *gořcińcem* *wylátywáli*, y do *Rákocego* *uczęřzczáli*, y *Krákowskich* *obleżeńcow* o *bliskim* *Węgierskich* *posiłkow* *przyřřciu* *upewniáli*.

(93.) *Záczym*, *cokolwiek* *Węgierka* *irrupcyá* *řzkod* *Koronie* *Polskiej* *przyniořlá*, *wřyřtko* *to* *Aryáńskicy* *przyřřudze* *ma* *bydź* *poczytáno*. *Ználi* *to* *Węgrzy*, *iák* *wiele* *Aryáńskicy* *ży*

Ww3

czli-

czliwości byli powinni; dla czego ich też, na Wielko-Rządy Krákowskié, y ná infze wyfokie urzędy wystáwiali, stácyé im náznáczáli, y máiętności cudze rozdawali: owo zgoła, zá wielkich przyiaciół, ich ználi, y wsfelkiemi im faworami, wdzięczność swoię oświadczáli.

(94.) Nie mniey y Szkoći; Kálwińskiey Sekty; y w Litwie y w Koronie Polskiey, iáwne mi nászey Oyczyzny pokazowali się zdraycami; ná *Kromwellá* więcey niż ná obronę Polski wydáváiąc, y z nich niektorzy, osobliwie, *Hunter, lungá, Phorbes* wielkie z Kráková Skárby, do *Szczecina* do *Lipská* y do *Wrocławia* wywozili.

(95.) Nie wymieniam tu, bo dobrze ie-szcze pámiętne, pod czas ośtátney rewolucyi Szwedzkiey PP. Dyssydentow zdrády, y ná zgubę Oyczyzny máchinácyé: iáko y owe uproiektowáne *in perniciem* starożytney Religii; *Paeta Conventa*. *Facta sunt ista palam, nec illa refert in acta referrí.*

(96.) Coż dopiero mówić? o owych prywatnych, z postronnemi Dyssydentckiemii Potencyami ná zdradę Oyczyzny Korrespondencyách. Lubo mamy práwo, áby żaden prywatny Pan, nie wazył się Posłow, do postronnych Monárchow
posy-

posyłać, áni do siebie pośłanych przyimowác, pod winá *crimini lese Majestatis* przecięż PP. Dyssydenci, mimo to práwo; z tymi potencyami, ktore w wierze nászey *stant nobis ex adverso*; ustáwicznie *in perniciem* Oyczyzny y prawowierney Religii; znośić! y komportowác się *per suos Emissarios*; lubo, *per literas circulares & encyclicas* nie przestáią.

(97.) Trudno y tego przepomnieć że Dekretá *ultima instantie, in altissimo* Trybunału Koronnego, y Lit. *subsellio* w sprawách swoich ferowane; *pro gravaminibus* udáią; (iáko się to pokázuie z punktow *Pseudogravaminum* ná Konwokacyi R. 1648. podánych) *pro partialibus* táxuia, y *scommaticè* nicuia, *cum summo* tego najwyższego Areopágu *vitipendio & dedecore*; iáko zwlászczá czytany w ich supplice ná Seymie Grodzínskim 1718. podáney tákie sentencyi Trybunalskich *qualifikácyé sententiam inauditam, impiam, iniquam, atrox supplicij genus &c.*

(98.) Tym się nie kontentuiąc; náwet z postronnych králow, z Cudzoziemskich Akadémii; ná falszy wie udáne informácyé, faworyzuiące sobie wymagáią rezolucye *in opprobrium, ludibrium, & ignominiam gentis nostrae* iáko gdyby iuż żadna
dna

dna w Polsce znaydować się nie mogła sprawiedliwość.

(99.) Nie mniej Ministrowie y Predykanci PP. Dyssydentow opaczne informácie, fałszywe wieści, o niby iákichśi ponieśionych gráwaminách w cudzoziemskich áwizách y gazetách rozsiewając, nierozsądną y niepomiárkowaną záślepieni zárliwością; szukają przez to, dobrą postronnych Dworow z naszym, mięsząc hármónią; w podeyżrzaną Braterską poufałość wprawić diffidencją, iuż ziątrzone, tym bárdziej irytować ánimuszce, á nieśnaski, rozterki, dyssensye; prawie woyny domowe wzbudzać, nieuwážając ná to; że podczas woyny *Religionis*, stali by się sami: *scopus ad sagittam, primaq; preda furentium*.

(100.) Jednym słowem; poki, nowe wiary; y Nowatorow błędy, nie wkroczyły do Polski, spokojnie, zgodnie, y z zwykłym porządkiem odprawowały się; wszystkie Konwokácie, Elekcye y Koronácie, rzadko kiedy rwały się Scymy; wszelkie woienne szczęściły się zamyśły; iák zaś prędko herezye; nasze opánowały kráie, tak zaraz, *omnia secum in oras nostras, invexere mala*.

(101.)

Mówić się za tym może że nigdyby był Dom *Iagielloński*, do ostatniego Oyczystej y Macierzyńskiej linii spadku, Polskiego nieosiadał Tronu, gdyby były dawniey herezye: naszą mięszaly Oyczyznę. Iakoż podobno, dyssymulácii y tolerancyi, że nie rzekę faworyzowaniu herezyi; tego w Polsce wiekuiącego do mu może się przypisać zeyście.

Coż ná to PP, Dyssydenći; coż replikować możecie, ná te wszystkie nasze *gravamina*, y *accusationum capita*? Trudno je negować, lub *in dubium vocare*, bo z inkwizycyi *contemporaneorum scriptorum* á przy tym oczywistych świadkow, dostatecznie są wam dowiedzione? tym się tylko chyba bronić będziecie; że coście kiedykolwiek czynili, wszystko to *per repressalia* czynić przynaglenni byliście, że *lesi lesistis, injurias injurijs pensastis, ze defensio degeneravit in offendiculum*. Ale się to utrzymać nie może, gdyż lubo są surowe przeciwko wam práwá, przecież nigdy do exekucyi, nie bywały áni bywają ná was przywodzone. Alleguiecie podobno, że się wam ciężkie dzieią *gravamina, in libero Religionis exercitio*, ále y tá się utrzymać nie może illácia, gdyż lubo Konfederácie, ná których się szczer-

Xx

gulnie

gulnie funduicicie, od Kápturu *Korczyńskiego*; y dawnych innych Praw przeciwko Heretykom ferowanych; was ubešpieczyć nie mogą; przecież, *pacem non habentes, ullâ lege assertam; alta pace fruimini*; wyiezdzaćieć wprawdzie náplác, z wymyšlonemi coraz, pretendowanemi ággrawácjami, áleć w samey rzeczy *jugum vestrum suave, & onus vestrum leve*. Wspominaćie y w ostatnim Memoryale, *Anielskiego* Krolá imieniem podánym, o iákichší gráwaminách; ále z nich *specificè* nigdzie nie znayduię, *pro specimine* zwykłych wászych pretenzyi, biorę tu przed się *Gravamina*, ná Konwokácii: R. 1648. od was *Ordinibus Regni* podáne, á poniewaž nigdzie nieczytałem, uczynioney dotąd ná nie Repliki; więc iá tu, dołóżyć, *non supervacaneum duco*; áby mógł káždy, *ex ungue leonem* poznawác; y z tych pretenzyi, o wszystkich inszych, nápotym; y co raz nowo uprzátzionych zupełná sobie uformowác Ideę.

GRA-

GRAVAMINA

Prætenſa

Diffidentium de Religione.

Ták z Trybunálskich Dekretow, iáko y z inszych miar uformowáne ná Konwokácii Wárszawskiey R. 1648. *Ordinibus Regni* podáne, á teraz repliká zniešione;

(1.) **D**ekret 1. Trybunálski Anni 1627. z Officyalem Lubelskim; á Pánem Bełzkim; ktory *liberum exercitium Religionis, etiam in domibus privatorum* broni, *sub pœna infamie*.

(2.) Dekret 2. Tryb. R. 1630. Między Xćiem Zásłáwskim á JP. Woiewodžiną Wołyńską, ktory *inherendo Decreto 1621. Exercitium Religionis* w Lublinie, we Dworze iey zábrania, *sub pœnâ bannitionis*.

(3.) Dekret 3. Tryb. R. 1627. między Biskupem Przemyſkim á P. *Boleſtráſyckim*: ktory
Xx2 chowác

chowác, y przedawác, y czytác Xiążki Heretyckie, *in perpetuum* zábrania, *sub poená infamie*.

(4.) Dekret 4. Tryb. R. 1643. Między P. Bolestrászyckim á Biskupem Przemyskim; który ná zárzucenie Dekretu 1627. y infámii nie publikowáney, niezezwała *locum standi* Aktorowi.

(5.) Dekret 5. Tryb. R. 1643. między X. Sokołowskim á P. Dębickim, który administratio-nem Sacramentorum, tum prædicationem verbi divini, Ministrowi zábrania, *sub taxâ in citatione positâ, duorum millium marcarum*.

(6.) Dekret 6. Tryb. K. 1644. Między Konwentem Láchowieckim, á P. Sieniutą, áby w máietności Láchowieckiey niechowal Dyssy-dentow, *sub poená infamie*. Tymże Dekre-tem P. Stoińskiego Dyssydenta proscrybowáno y od Szlachectwa odsądzono.

(7.) Dekret 7. Tryb. K. 1644. między Plebanem Málickim, á JchMciámi PP. Málickie-mi, którym Zbor zniešiony, y *in posterum* erygo-wác *in præjudiciùm Ecclesie Catholice* zakazáno, *sub poená infamie*.

(8.) Dekret 8. Tryb. K. 1645. *inter Bo-lestrászyckie inter se*; którym, *locum standi* nie u-znawa,

znawa, ná zárzucenie Dekretu 1627. y ná nie publikowaną infamią, y dáno Aktorá konde-mnowác, *in evasione cause poená talionis*.

(9.) Kádúk dáný po 20. *in circa* Ewán-gelikách Mieszczánách Málborskich.

(10.) Ciáło JP. Woiewodżiny *Derpskiey* áresztowáno.

(11.) Dekret ná P. Ostrowskiego w *Piotr-kowie*; oto że nie klęknał, kiedy inši w Izbie; Trybunálskiey, ná słu-ch dzwonká przed Nayšw. Sákrámentem klękneli.

(12.) Podkomorštvo Kijowskie JP. *Nie-mierzycowi* od Krolá dáne, *eo solo respectu, ze diversus in Religione, in dubium* wokowane; *per Processum*.

(13.) Tutoryą IchMPP. *Zbaskich*, z Kán-celláryi wydáno, ktorá, *propter diversitatem Re-ligionis*, odstrychniono Stryjá rodzonego od o-pieki.

(14.) Káptur Woiewodztwa *Kijowskiego* 1648. w którym od Konfoederácyi, Dyssydenći są exkludowani.

(15.) Laudum Smoleńskie R. 1641. w kto-rym, obowięzuie się Szláchta, Dyssydentow ná-žadne urzędy, Deputácy, Poselstwa, nie przy-mowác.

(16.) Nie przypuszczenie JP. Adama Reja Deputata Trybunalskiego do tej funkcji *ex quo* w sprawie, o poświecenie Obrazu obwinionego. Toż się stało y P. Podśędkowi Łuckiemu.

R E P L I K A.

Pretensa te Prejudicia, ze trzech fundamentow álleguią PPDyfydenći ktorých nie dowiodą z pierwszego; iż *contra legem*; z drugiego; iż *praeter legem*; iakoby *in causis novorum emergentium*, *in vim legis lata*, *seu vim legis sapientia*; z trzeciego; iż pokoy pospolity wzruszające; albo *contra securitatem & pacem Dissidentium lata*; (presupponując; ze ten pokoy y tá beśpieczność iest im prawem obwarowana.) Do pierwszego mają Konstytucyą 1570. *ordinationis* Trybunału, y Rotę przysięgi iego przydaną; iż Trybunał, *juxta jus scriptum, equitatem, controversias partium* sądzić ma. Także Konstytucyą 1607. *Wedle praw y zwyczajow Sądowi Trybunalskiemu należących.*

Drugiego mają Konstytucyą 1607. o *Remissis*; *Nova emergentia* iednak, ná Seymie decydować mamy. Tegoż drugiego y trzeciego; mają Kon-

Konstytucyą 1627. *Iż Trybunał potestatem Legum condendarum, nie ma, iedno wedle prawa, od wszystkiey Rzeczypospolitey postanowionego, sądzić powinien, takich spraw, ktoreby w Prawie opisane nie były przypuszczać przed się nie ma, ani onemi, nikogo aggrawować, nád to, iako są Prawem pospolitym oznaczone. A gdzieby się takie Dekreta, lubo klauzury ich znalazły, ktoreby vim legis saperent, albo pokoy pospolity wzruszały, iako to pewne Additamenta w niektórych Dekretach ná przeszłym Trybunale w sobie mają; do takich żaden pociągany bydz nie ma. Mąją y Konstytucyą 1638. Acz to Prawem pospolitym, osobliwie Konstytucyą 1627. dostatecznie warowano, aby Trybunał spraw takowych; ktore w Prawie opisane nie są; przed się nieprzypuszczał, y onemi nikogo nie aggrawował; iż iednak w tym, Prawu pospolitemu, nie dosyć się dżicie; warujemy to, terażnieyszą Konstytucyą, że się Trybunał, wedle Prawa pomienionego, wcale zachować powinien będzie: A iezeliby przecimko pomienioncy Konstytucyi, takowe Dekreta poym stąnęły; nullitatis vitio subiacere mają; y exekucyi żadney podlegać nie będą. Mąją y drugą Konstytucyą tegoż Seymu. *Abi in posterum Dekreta w Trybunale Spraw tak Koronnych, iako**

Tit. o Dekretach Trybunalskich.

Tit. o Dekretach Trybunalskich W.X.L. y w Koronie.

Tit. Religiońska.

ko

ko y Litewskich; ktore vim legis sapiunt, nie były ferowane, autoritate presentis Conventus wariemy reasumując Konstytucyą 1627. Miał y Konfederacye: począwszy od Interregnum po Augustie I. ktoremi, daymy to, że pokoy polspolity iest im warowany, przecież nie *liberum exercitium Religionis*; ale iakoby zahamowanie Statutu Władysławowego przeciwko Heretykom uczynionego, y przeciwko Konfederacyi Korczyńskiej; ktora, Heretycy, & eorum fautores infames publicati, Capture & executioni mandati. Y te Konfederacye służą im y służyły iako gleyty & gratie literarum salvi conductus, a nie więcej.

Hic presuppositis: przystępuję ad trutinam; tych pretendowanych grawaminow.

N.(1.) Ná Dekret z Officyalem Lubelskim a P. Bełskim, *interdicti exercitij Religionis* w Domu prywatnym we Dworze iego. Miał P. Bełski w tym Dworze Zbor Kálwiński, w którym snadz Minister popełnił iakie bláspemie, dano Rok, o to, sádzono y Zboru zakazano. A do tego ten Dekret ferowany iest R. 1627. a Konfederacya; Zbory w Miástách Krolewskich, zezwalajúca aż R. 1632. a za tym *contraventio*
antici-

anticipativè accusatur. Y takci ten Dekret, ani iest *contra legem*, ani *preter legem* ani *contra securitatem & pacem Dissidentium*.

N.(2.) Ná Dekret między Xciem Ierzym Zastawskim Pásierbem Dźiedzicem, a Xiężną Zastawską Mácochą Pánią dozywonią poprzedzájący także Konfederacyą R. 1632. Tá, *deprehensa in abusu Iuris advitalitij, ad usum, eodem decreto reducta*. Bo Mąż iey, a Ociec tegoż Xcia Ierzego zápisal, teyże Xiężnie, *usum fructum ad vitalitalem* swoich Dobr y Dworu w Lublinie; *juxta formulam advitalitatis, prout ipse maritus tenuit & uti fruebatur*; ktory był Kátolik. A Xiężná, nie tak *uti fruebatur*, bo go obrociła ná Predykancyą; ná Zbor; ná *publicum exercitium Religionis*. Xiąże Pásierb Dźiedzic, także Kátolik, máiac większe práwo bo wieczne do tamtego Dworu, y niechcąc w nim dopuścić, *prophánári nomen Domini*, stał się *vindex abusús advitalitatis*; ná ktorego instancyą; Trybunał sádkawie się z Xiężną obchodząc, że iey nie odsádził (choć mógł) *usum ex abusu; licite, illicitam predicationem & publicum Religionis exercitium zakazał*; a nákazał, *advitalitate Curie uti; non abuti, & jure a marito dati contineri non ampliari*. Co się stało

Yy

ani

ani *contra legem*, ani *preter legem*, ani *contra pacem publicam*, y owszem *ad pacem publicam*, zabiegając tumultom, które się na ten Dwór włączynały.

(N. 3.) Na Dekret między Biskupem Łuckim Grochowskiem a P. Bolestrąszyckim; o Xiążkę przez niego przetłumaczoną a Krolewnie Szwedzkiej przypisaną; *multa scommata & indecentias* przeciwko temuż Biskupowi zawierającą przez którą honor Biskupi y Senatorski ubliżony; wedle praw, infamią jest redintegrowany (bo *culpe honoris pediss qua poena honoris.*) Xiążka zaś kondemnowana, *Vulcano tradita*; czego oboygą Trybunał miał *facultatem decernendi*; Nie było to, ani *contra legem*, ani *preter legem* y Dekretu tego, *inter partes, nominatim, ad ius vocatas*, uczynionego, nie zniósł Konstytucya 1627. ale Additament tego Dekretu, *inter partes ad illud Ius non vocatas, ultra contenta Citationis, contra Vniuersitatem uniuersaliter, a Iudicio Tribunalitio, non uniuersalis, at limitata potestatis* która samym trybem zgromadzonym Stanom, *Rempublicam integritibus competit*, przyczyniony, pomieniona Konstytucya zniósł, y że do takiego Additamentu, żaden pociągany bydź nie może, deklaro-

wala

wala. A taki był Additament. *Iz ktoby taką Xiążkę czytał, Plebeius, poenâ capitis, a Szlachcie poenâ infamiae podlegał.* Do takiego tedy Additamentu, mocą tey Konstytucyi znieśionego, żaden *ex Vniuersitate*, pociągiony bydź nie mógł, ale sam Dekret, *ut supra*, w mocy iest zostawiony, infamia nie zkassowana, ani do czci P. Bolestrąszycki przywrocony.

(N. 4.) Na Dekret, *non agniti loci standi* P. Bolestrąszyckiemu, *ad obiectiones infamiae*, tak od Biskupa Przemyckiego, iako y drugi raz po tym od Brata iegoż; *notandum*; że w tych obu dwuch Dekretach, *non est recensitum, a quo & pro quo infamia obiecta; unde ambigitur*, czyta, czy insha. Umyslnie tego Trybunał nie wspomniał. Ale daymy to, żeby była *recensita*, ta a nie insha, *non errasset in abjudicatione loci standi* Trybunał bo przeciwko niey, *intra fatalia Iuris, ani solitas de jure & more, salui Conductus literas, ani ich publicationem, ani ad Acta publica adificationem*, (iako Statut rozkazuje *Salvus Conductus Infamibus dandus; y drugi; ut nullius Salui Conductus poena incurratur, nisi qui fuerit publicatus, & qui illo velit sese palam tutari*) ani *Processu, inherendo literis Salui Conductus, ad cassandas infamias* zwy-

Yz

czay-

czáynego, áni *cassata ejusdem infamiae* Dekretu álbo Konstytucyi, z imienia y nazwiská; infámia, do czci przywroczonego, wyrażájącey, produkował, tylko zaszczyt, & *suppositum incertum, occulte & innominata cassationis infamiae, obliqua Constitutionis 1627. interpretatione, praesumpsit & pretendit*; A z iákiey rácyi; tá *occultatio* álbo *innominatio*, miáľaby się raz w Konstytucyách, iáko *Phoenix* przytráfić, poiąć niepodobna. Słowem, prawnie y sľusznie, ábjudykowany *loco standi*, áni go to rátować mogľo, że nie byľa publikowana infámia; bo publikácyá infámii dla tego tylko bywa, áby ludzie strzegli się *cum infami* obcowánia, żeby zás, gdyby kogo, *pro complicitate* pozwáno, niewymawiał się niewiádomościá, áby był ow z którym obcował, infamowany, gdyż infámia niepublikowana, od Dekretu ferowanego, zaráz *infamiae vigore* bierze, y *execucyey* podlegľá, *ab obtentione; robur sumit nõ à publicatione*, ktora publikácyá *ad evitandam complicitatem, in jus est introducta*. Y iest to wyrok Seymowy, w sprawie, między *Miaskowskim* Podśedkiem *Podolskim*, y *Mikulínskim*. Záczym ten Dekret, áni *contra legem*, áni *praeter legem*, áni *contra pacem*.

(N.5.)

(N.5.) Ná Dekret między *X. Sokołowskim* y *P. Dębickim*; musí byď że *P. Dębicki* w swoiey wsi, gdzie iuz był Kościół Kátolicki, wybudował Zbor Ewángelicki, (ktorego tam przedtym nie bywáło;) *extra orbita* Konfederácyi 1632. y że támeiczny Predykánt wdźierał się *in ad ministracionem Sacramentorum, & Parochialium functionum*; á zátym sľusznie Trybunał: *hunc ausum* tym Dekretem *compefcuit*.

(N.6.) Ná Dekret między Konwentem *Láchowickim* á *P. Sieniutą*. Ten *P. Sieniutá*; zostáł był z *Aryáná* Kátolikiem, y w *Láchowicách* máiętności swey, fundował *Dominikanow*; potym, *redijt ad vomitum*; y radby ich był zbył, á rewokowác tego trudno byľo; chćiał zátym mieć tam znou Zbor *Aryáński*. Zakonnicy się oparli, pozwáli, y ten Dekret otrzymáli, sľofuiący się *ad mentem fundationis & Fundatoris* iáko to *patet, ex collatione* tego Dekretu y fundácyey tego Konwentu; *Stoiński* zás, áliás *Statorius* Minister *Aryáński*, przy tey okázyi iest *infamis declaratus, ex quo* był *hujus moliminis author*.

(N.7.) Ná Dekret między Plebanem *Málickim*, á *PP. Málickiemi*. *Páni Ligeżina* *Podskárbina Koronna*, będąc tey wsi *Málic* *cohere-*

Yy3

dissa

dissa; podałá Plebaná do Kościoła, który byli, occupowali Heretycy; w Trybunale wygrała o to sprawę; Xiędzâ wprowadziła. Wypędzili go po tym PP. *Máliccy*, pozwał ich ná Trybunál; y otrzymał ten Dekret, którym zprofánwany Kościół Kátolicki redintegrowány; Ministrowie; *loco cedere jussi*; Pleban, *jure primævo Ecclesie* podány. Y taká to u PP. Dyssydentow, *communissima querela*; *redintegratio* zprofánowanych Kościołow; *exclusio* z nich Ministrow, y *presentatio* Plebanow, tam gdzie náwet, *exercitium Religionis* Konfederacyi im nie służy.

(N. 8.) Ná Dekret *inter Bolestrábsyckie*. Ci PP. *Bolestrábsyccy* Bracia, sami sobie zádawali infamiá, ieden wygrał, bo drugiemu nie znaleziáno, *locum standi*, ná infamiá Trybunálską, czemu zaś nie znaleziáno; pátrz wyzey N. 4.

(N. 9.) Ná Areszt ciála P, Woiewodziny Derptkiey. Jest to *injuria privata non publica*. Stawa się to y Kátolikom; gdy kto umrze, nie popłáciwszy impens iákich w chorobie záuziętych, czasem y służy záużymwáią ciáło Páná swego do zapłaty.

(N. 10.) Dekret ná P. *Ostrowskiego*; & *secun-*

secundum jus scriptum, & secundum equitatem ferowány; bo gdy Izbá Trybunálka, ná dzwíek dzwonká, znak niešionego Nayšw. Sákrámentu klękneła, on sam ieden, nie tylko nie klękneł, ále ieszczé *presumpsit blasphemare*, przez co y Májestat Boży *contempsit*, y *Iudicium dishonoravit*. Ieżli bowiem Cudzoziemiec, do cudzego Pánstwa przyiechawszy, gdy przed Konspektem Krolá támeicznego przyidzie; musí przed nim czapkę zdiąć y pokłonić się; choćby tego nie powinien czynić; bo nie tego poddány, toć y Dyssydenci, choć nie wierzą, żeby w Przenayšw. Sákrámenće, miał bydz przytomny BOG prawdziwy, iednakze iáko Cudzoziemcy máiac się do nászey Religij, powinni ten honor wyšwiadczyć, utáionemu w nászym Przenayšw: Sákrámenće BOGU. Słuszna tedy y práwna *vindicta contemptus divini, & inhonorati Iudicij*, tym Dekretem stáneła; y lepiey, że temu spráwiedliwość záużeglá, niżeby; *zelus* pobożnych Kátolikow, miał byt dáć okázyá do tumultow, y do gwałcenia, od nich pretendowánego pokoju y bešpieczeństwa.

(N. 11.) Podkomorštvo Kijowskie, iáko *ad male narrata*, P. *Niemierzycowi* Aryáninowi, upro-

uproszone; *non suo jure, more, & processu, obstantibus contradictionibus, & protestationibus Dignitariorum Status Spiritualis & Secularis*, nieporządnie dáne, słuźnie, *in dubium* wokowane, bo iáko, *iure resistente, Protestationibus, contradictionibusq; obstantibus*, ták *indebitè electo*, nieporządnie ten jest Urząd konferowany, y słuźnie procesami *in dubium* wokowany, y práwnie náuwagę Seymową, przez Trybunał odesłány. Oczym Konstytucya, álbó raczey Przywilej przywrocenia Xięstwa Kijowskiego do Korony. Tymże sposobem; obiecniemy y powinni będziemy. Dostoienstwu y Dygnitarstwu, Wzędow Ziemie náśey Kijowskiej; Duchownych y Świeckich, wielkich y máłych, ták Rzymskiego, iáko y Greckiego Zakonu będących, nieumnieysáć, áni zátłumiáć y owssem w cále záchowáć. Item Státut; o wybierániu Sędziow w Powiećie ośiádłych, nie inney wiáry tylko Chrześciáńskiej. Náostátek pokázuie się to, z Roty sámezye przysięgi Podkomorskiej Pánu BOGV w Troycy Świętey iedynemu w ktorą Aryáni niewierzą. Iákoż y tá odpráwá przysięgi P. Niemierzycá; *cum bláspheimiá Trynki*; (o co Protestácyce zászły) jest uczynioná. Niemnicy to patet; y z Przywileju Wócieleniá W. X.

In Volũ:
Constit.
p. 167.
R. 1569.

Rozdz. 1.
Art. 4.

Art. 70.

X. Litewskiego; (ktorego Státutem sádzi się Kijowskie) z Koroną. *Et hujusmodi Dignitarij non eligantur, nisi sint fidei Catholica cultores, & subiecti S. Romanae Ecclesiae &c.*

Januszowski
747.

(N. 12.) Tutorya PP. Zbąskich słuźnie jest przyśádzoną, pokrewnym bliskim, Religii Kátolickiej, w ktorey Dział ich umárl; uczyniwszy ábjuracyá Kálwińskiej wiáry. Niemniey słuźnie, stánął y Dekret, ktorym; *Religionis causá* rodzonego Stryiá odstrychniono od opieki; Wedle písanego Práwá, oboie się to stáło. Bo lubo *Ius proximiorum, est ad Tutoriam praecustoditum, sed tantummodò idoneorum & habilium; propter inhabilitatem enim, proximiores, utpote, naturales Tutores, jure Regi remouentur. Sic Patrus non maritans neptim nubilem, remouetur à Tutoriá. Sic Patrus Fratricida, ab occisi fratris Filijs remouetur, admoventur verò, & succedunt remotiores, in portionem hereditariam, consequenter & in jus naturale Tutoriale. Tákże Opiekun, nie popierájący o głowę sierot, remouetur à Tutoriá; Konstytucyá Roku 1588. Ieźli tedy Opiekun, *incommodus quo ad bona temporalia, remouetur, dáleko więcey; incommodus ad sempiterna; ktery per educationem in erroneá fide, privat bo-**

Virgo

fratricida

Zu

nis

nis eternis. Jeżeli *occisor, respectu corporis*, daleko więcej, *respectu anime.* Więc ten Dekret, *neq̄, contra legem, neq̄, prater legem, imò cum lege* ferowany.

(N. 13.) Káptur Woiewodztwá Kijowskiego, Obywátele támtego Woiewodztwá, stánowali y dáli rácy, że się; z Práwem y wolnościami ich zgadza.

(N. 14.) Laudum Smoleńskie; także od Obywátelów támecznych jest stánowione, którym wolno było *statuere* co ich *Territorio conducere* *videbatur.*

(N. 15.) P. *Rejá* do funkcyi Trybunalskiej zaraz nie przypuszczono, ále go też nie odsądzono, y owszem áby mógł zásiadác, nákazał mu Trybunál hábitowác się y dysponowác, *per expurgationem objectorum.* (Y słusznie, jeżeli bowiem ná Seymách, *Polá* żadnego nie przypuszczáią między się; który ma, *causam lese Majestatis Regie, Dei creature.* Coż dopiero mówić o tym: który miał *causam lese Majestatis Divine, ipsius Creatoris?*) iákoż *post plenam justificationem* prędko przypuszczony jest do swojej funkcyi. Záczyń y ten Dekret y insze pomienione, áni *contra legem*, áni *prater legem*, áni *contra pacem.*

A tu

A tu już krotką; *anté dictorum* czyniąc rekápitulacyą, uważmy, *dato non concessio*; że pokoy; *Dissidentibus in Religione*; przez Konfederacyę (*si dijs placet*) jest wárowány, w czym y iáko jest wárowány, y iáko ma bydź záchowány.

Roku 1424. ná Heretyków postanowiony był ostry Státut, áby każdy *heresi infectus*, był imány, karány, ná dobrách konfiskowany; y *proles* iego, áby była *insuccessibilis* &c. Dla tego tá ostrość Práwa stáneńa była, że *in damnū animarum, & exterminium virtutum*, przeciw prawdziwey y stárożytney Kátolickiey wszystkim Polaków wierze, Herezya; to jest, *Electio nove credulitatis*, w poyśrzodek nas Kátolików wniesiona była; zá którym wniesieniem, *nocumenta sustinebant virtutes, dum eis contraria inducebantur vitia.* Nástąpił potym Státut poslední czyli Przywiley R. 1433; który generałem zawarł swobodę Szláchcką takim sposobem. *Nullum captivabimus, nec vindictam in ipso faciemus, nisi rationabiliter fuerit convictus.* Zá tym, bez excepcyey *Herescos*; generałem rozumiejąc się Heretycy, że już od srogości pierwszego Státutu są uwolnieni, y z swobodnemi koequowani, *rixosam* rozniećili *contentionem*, y onę aż do Konfe-

deracyi, po śmierci Zygmunta Augusta R. 1573. żarliwie utrzymywali, z namaganiami się, aby *leniente universali lege, defidat & rigor*, na nich postanowiony. Iakoż *subsecutum*, że w tey pomienionej Konfederacyi; za usilnem (iakośmy widzieli) następcem heretyckim, *consulendo protunc paci publice*, zelżyło Prawo surowości uchwaloney; ale Herezya postaremu *manet sub prohibitione legis*, Statut iednak nieznieśiony; ale rygor tylko Statutu, na nich nie extendowany; y w tym tylko sławym, pokoy Dyssydentom wárowány, że dla różnicy wiary, krew nie ma bydź przelewána, ani máią bydź penowani, ani konfiskowaniem dobr, y wygnaniem karani. Toż konfederacya po Krolu Stefanie, toż po Zygmuncie III. toż y po cásznych Następcách reásumowała, y ratifikowała. Zkąd pokazuje się że tym by tylko bezpieczeństwo y pokoy Dyssydentow nádwerżone były, gdyby ich o wiare karano, imáno, konfiskowano, tumultami y zuchwałstwem gwałtownym, podług Konstyt. R. 1631. *publicam securitatem* pod pretextem Religii Kátolickiej wíolowano; álbo, iako przedtym czyniono, (co *pater* z Konfederacyi 1573.) żeby Zwierzchności im nád poddanemi swemi, *ex causâ Religionis*

broniono; lecz gdy tego wszystkiego nie mász; to smi cáły máią pokoy, y pretensyi swoich w in-fzy cel bijących, za exorbitancye poczytać nie mogą, ani za to przyjęte bydź máią; gdyż *exorbitare*, nic innego nie iest, iedno *à recto decedere, & quasi extra orbitam ire*. Nie uchybiliśmy w niwczym tey koleiraz ustanowioney; co się im przyrzekło, dotąd trzymamy, y onych *nostro malo* cierpiemy ale oni chcąc, aby *patientia nostra, vertatur nobis in legem*, pod pretextem Exorbitancyi iakás, przez swoje pretensye, do propagacyi Herezyi, ścielą sobie drogę, *aliud intendentes, aliud pretendentes*. Naprzód ná Dekretá Trybunalskie biją y ná nie się oburzają. A żeby się nie zdáli, *temere* to czynić, dali *speciosum integumentum* y pokrywka nákryli; te Dekretow pomienionych konwulsyą, iakoby były ferowane, *verbis vim legis sapientibus, contra securitatem & pacem Dissidentium*, lubo nemász, żadnego takiego Dekretu, którymby który Heretyk, dla tego, że po Lutersku wierzy, miał bydź kiedy karany; ale że albo pisał *in publicum*, *dogmata* swe Heretyckie tráduiąc, álbo ie *in publico* rozsiewał, álbo predykował, álbo blásphemie iakie czynił, y do druku podawał, álbo też na-

miejscá iákie, dostoyności y funkcye Kościelne wrywał się; chcąc się tam wtulić; gdzie tego *Catholicismus* broni. Takie oni Dekretá niechcą mieć zá Dekretá, y powiádaią że to iest, *contra securitatem, & vim legis sapit*. Te Dekretá zá excessá, nie o wiarę, y nie ná wszystkich Dyssydentow *universaliter*; ále tylko ná excessuujących są ferowane; á zátym, znośić takie Dekretá, iest to znośić samę sprawiedliwość; *Exulante iustitiâ dominium acquirit licentia*. Od exekucyi Státutowey Dyssydentow tylko ochroniono, ále herezye rozsiewać, predykować, dogmatyzować, tego im nie pozwolono. Przez takowe znieśienie Dekretow *queritur impunitas criminum*, á zá tym *jus statuitur peccandi*. Każda Rzeczpospolita, á zwłaszcza *bene ordinata*, broniła y zázawsze bronić będzie; *novi dogmatis* rozsiewania. *Necessarium enim est ad pacem conservandam, coerceri ingeniorum licentiam & petulantiam*, ktora pospolicie w Ministrách y Predykántách wynikáć zwykła. Ciekáwość ich, około Pismá S. nic inzego nie iest, iedno *scientie ostentatio*; á ono, *non est curiositate opus post Christum, non inquisitione post Evangelium, cui cum credimus, nihil amplius desideramus*. Pismá S. iest wyrok, *scrutator*

tor Majestatis opprimetur à gloriâ. Przyznáć to kázdy muśi; *ex ingenijs hereses animari*; iákoż wszyscy ogółem Heretycy; *suarum inventionum malunt esse Magistri, quàm veritatis discipuli; omnia movent, nihil tenent, pleni questionum novarum, inanes fidei*, zkad pospolicie, *series contentionum* wypada, zkad *ortus novitatum* ludzi rwie, y mięsza ich predykácye, Pismo S. u nich, *flabrum & incitamentum turbarum*.

Státut nasz Koronny; R. 1496. ferowane, tak pisze; *Nos, cum in nomine Iustitiae veritatem, in veritate, Deum dictum implicite credamus*; A pisze *Nos* wszystkie Stany w tym zawieraiąc. Gdy tedy, przeciw temu Práwá pospolitego wyznániu, kto ináczey dogmatyzuje, słusznie *poenas legis* ná sobie czwie, iest *ipso facto, violator legum; Iustum est quod ex lege est; quod contra Legem, violentum*. O takie zgwáłcenie Práwá pospolitego słusznie się uymuią Trybunały y Práwá wszystkie. Ná pozwolenie Práwá kto sobie więcey uzurpuie, czyni to, *licentiâ duce, non libertate suafore*. Co inzego *libertas*, á co inzego *licentia*; owá, *cum legibus vivit; tá leges excutit*. Nie iest to *libertas, ut pro arbitrio vivas, tuâq; sis in potestate*, ále *ut Magistratui obedias, vitam ad*

tit. Judi-
cia Leg.
Ad locum
Judicij
nemo ar-
matum ve-
niat.

ratio-

rationis, legumq; formam componas. Czegoć Práwo nie pozwoliło, tego nie czyn. *Rumpitur pax, per actum provocantem ad iram.* Odzywają się w tej mierze PP. Dyssydenci, ná Konstytucyą 1627. którą wárowáno, iż Trybunał takich spraw, ktoreby w Práwie opisáne nie były, przypuszcząc przed się nie ma, ani *pœnas irrogare*, ani nimi nikogo *aggravare*, ani ferowác Dekretá, ktoreby *vim legis saperent*, álbo pokoy pospolity wzruszáły. Nie czyni tego Trybunał, y owszem *nova emergentia* ná Seym odsyła; excelsá tylko sádzi; ále *in vim legis* nie dekretuje; bo to jest, *in vim legis decernere, ut omnes liget.* Ale Trybunał, *excessivos* tylko udzielnie sádzi, gdyż o wszelákie excessy, dána mu jest, *omnis Iudicij potestas*; ani *pœnas inusitatas* skázuie; ále tylko, *juxta qualitatem facti* (iáko Konstytucya uchwalená) one decernuie. *Ordinarie pœne, in ordinarijs excessibus decernuntur; extraordinarie, (iż delicta innominata, ad arbitrium Iudicij są referowane,) juxta qualitatem facti statuuntur. Leges sunt finite, casus infiniti.* Niemász ei u nas Práwa, *de incestu, de Bigamiá, de adulterio, de veneni propinatione &c.* Ktoby się tego náwyliczał? á przecię to wszystko Práwo karze. Gdyż

inter-

interest Reipublice; ne delicta maneant impunita; alioquin; że zbrodni ktorey w Práwie nie mász *specificè* wyrázoney, dla tego nie ma bydź karána, otworzyłaby się swywoli do wszelákich niecnót drogá. Pod tym Práwem; iáko Statut opisał; *ut subditi honestè vivant, alter alterum non ledat, & jus suum unicuiq; tribuatur,* wszystkich zbrodni zakaz jest ustanowiony; záczym kto *honestatem violat*, kto *privatim* lub *publicè ledit*, kto nie oddáie *cuiq; quod suum est*, w wszelákiey powinności, kto *Patriæ Civis* będąc, *inciviliter se gerit*, dáleko więcey gdy *ipsas Leges contemnit*, álbo sobie nád nie, niż mu Práwo pozwoliło, więcey uzurpuie, y tą uzurpacyą *publicè* szkodzi, słusznie táki, *legi obnoxius* zostawa, á za tym karány bywa. *Non pecces in legem, non punieris à lege. Propter hoc conditur Statutum, seu Constitutio. ut humana coerceatur licentia, sive audacia, & inter improbos, innocentia securitate letetur.* Tenże Státut mowi: *Requirat audacia perverforum, ut non simus, sola delictorum prohibitione contenti, sed etiam pœnam delinquentibus imponamus.* Iákoż tedy bez káźni złość ludzka ma zostawác?

Drugi Státut, sub tit. *Decime* mowi. *Quam-*

Aaa

vi

vis subditi debeant esse pudici, modesti, iusti, ac pacifici. Pod tym, generalnemi słowami wyrażonym punktem, *contraria vitia*; tych cnot, wszystkie są zakazane, a zátym mają być windikowane. Sprawy sądowe jedne są *juris*, drugie *facti*; które nie należą Trybunałowi, nie sądzi ich Trybunał. Iáko to, pozwano P. Niemierzycá; że Podkomorzym być nie może, będąc Aryáninem. Odeśłał to zaraz na Sejm, y odsyła, gdy się co takowego trafi; *Facti* zaś sprawy, iáko *in causas merè criminales*, które Sejmowi są naznaczone, y w te się nie wdáie; potoczne tylko *Civiles causas mixtas pro qualitate excessus* sądzi, które *ex vi Statuti* należą, a które Konstytucya 1611. reásumując Konstytucyá 1598. o wszelákie *excessy in perpetuum*, na wszystkich *cujuscunq; conditionis, Status & praecminentie* ludzi do sądzienia, *juxta qualitatem facti* podáła. *Dum scandala removemus, in eorum quiete quiescimus.* Niech tedy káždy przyzná, że gdy PP. Dyssydenći takich Sądów cierpieć niechcą, nie inszego, tylko *impunitatem delictorum* szukáią. *Legem non esse, quae iusta non est. Nec jus esse, quod non est iustum, Iudicata denuò judicare, sententias retractare, auctoritatem Iudiciorum convellere, est, Leges ipsas*

¶

& statum Iustitiae invertere, ac ipsam Rempublicam pessumdare. A co się tknie Konstytucyi 1631. tit: *Zátrzymanie Pokoju pospolitego*: Sámym, wprawdzie Dyssydentom, zda się tá Konstytucya służyć, ále coby to było za PRAWO, żeby jednym służyło, drugim nie; *in eá equalitate*, którą się szczyćemy, byłaby wielka *inequalitas*. *Lex debet omnibus communis esse, equaliter omnes ligare debet.* Záczyń y my, gdy się iáka *violatio Pacis* przez nich stánie, słuźnie iey także po sobie záżyć możemy. Wedle tey Konstytucyi y opisu iey, zádnemu z Dyssydentow, sposobem w Konstytucyi wyrażonym, zádná nie dzieie się po tey uchwale, wiolencya; zkáđ znáć że za pokojem, zostáwáią. Ocoż się tedy skárzą? Wydał ieden *scandalosum & blasphemum libellum*; kazáno skrypt *publico supplicio* palić, nie godzien też był inszego tráktámentu; O prywatny pászkwil, wiadomo, iákie *acritudines poenarum statuuntur*, choć ich w PRAWIE opisanych niemáisz; a coż o takie skryptá, które gorzenie wszystkich ludzi y bluźnierstwa záciągáią, nie ma być ádwertowano. Gorzeyby to było, gdyby mu było nákazáno; pod sławá odszczekiwać publicznie, iáko *de jure* należy; *ut quod calamus illinivit mordax, hoc lin-*

Aaa 2

gua

gva delingat procax, ale ná Xiazce tylko *rigor* extendowáno, dálej nic. *Excessus* to był, *contra publicam honestatem*, ktora iáko Státutámi wyžey mianowanemi jest wárowána, iuż się dotknęło. Była y *lesio enormis Catholice Religionis*, *cum scandalo* popełniona; tymże Práwem, *neminem ledere*, zázakána. Izaliż nie trzebá było, *tá perniciosum exemplum*, *notabili poená* znošić; *secundum excessus qualitatem*. Dáno ákcyą drugiemu, iáko się iuż wspomniáło, że ty Aryáninem będąc, Podkomorzym byđź nie masz. *Ex lege*, to jest; Státut ták mowi; *Et huiusmodi Dignitarij, non eligantur, nisi sint fidei Catholice cultores, & subiecti S. Romane Ecclesie*; *Disparitas cultus, diversitatem inducit animorum*; y dálej mowi. *Nec etiam aliqua Officia Terre perpetua, ut sunt, Dignitates, Castellanus, &c. nisi Christiane fidei cultoribus conferantur*. Co więkšza; *tantum illi libertatibus gaudere debent, quibus arma sunt concessa, & qui sunt cultores Christiane Religionis, Romane Ecclesie subiecti, & non Schismatici, vel alij infideles*. On z támtego był Woiewodztwá, ktore Unia Litwy, tym obowiązkiem okryła; pod tym się tám Práwem urodził, iákoż tedy, iáwne Práwo znošić? PP. Dyssydentom może owo powie-

ut Vnio
fol. 526.

dzieć

dzieć: *Ex nobis estis, nobiscum non estis, ex eodem semine Evangelij estis, & Christi nomine procreati, pravis tamen opinionibus, ad dogmata falsa vos convertistis*. Gdy się ták *dogmatum diversorum* rozbiegły kółká, czego się dobrego dálej spodziewać? obawiać się Koronie, *quemadmodum Dei cultus, nostre felicitatis fuit initium, ita contemptus, finem est allaturus*. Wszystkie Práwa iáko Státut mowi, máią byđź *in suffragium bonorum morum & in ministerium equitatis communis* stánowane á PP. Dyssydenci chcą aby były *in bonorum morum & iustitie subversionem* sposobie-
ne. U Rzymian, bywáli *Discussores legum judicatarum*; ale my się po Rzymku nie sádzimy Polacy, áni Trybunał nász Koronny *ultima instantie*, ták wielá Konstytucyámi wárowány, podległ przetrzasowánu iákiemu wyrokow swoich; ale iž *sententia*, odtąd jest názwana, że ma *sentire cum jure & equitate*, niech ieden Dekret ukáżá ktoryby *non sentiat cum jure & equitate*. Wszak jest Konstytucya o tym 1607. *Práwem oto czynić nie tumultem*. Wolno się w domu swym Dyssydentom modlić, Psalmy swe śpiewać, ale nie wolno *Conventicula* y schadzki czynić, *predykować, y dogmatifować*, bo im tego Práwo

Aaa 3

nie-

niepozwoiło, jeżeli tego iaki Dekret zabronił, słusznie zabronił. W Konfederacyi R. 1648. warowano, iż Mandaty przeciwko Dyssydentom dawniey wydane, żadney mocy mieć nie mogą, y napotym żeby wydawane nie były. Y także to jest powagą spraw Krolewskich? tak że to o Boską krzywdę, uymować się, *nefas* będzie? *Et crimen erit, crimina accusare*, y na potym, jeżeli mandaty, o takowe zbrodnie, wydawane nie będą, to wszelakie bezprawia, obrzydliwości Kościoła Bożego, y wiary powszechney Katolickiey, wolne będą? Boday było takich czasow nie doczekać? których nie tylko złym bydz wolno, ale nawet nieprawościom od Práva protekcyja służy! Czytam w prawdzie y w tey y w inszych Konfederacyach gęste podpisy, z klauzulą; *salvis Iuribus Ecclesie Romane Catholice*. Dobrzeć to, ale już to ostatnia, komu *Salve* spiewają; Coż tam bydz może za *salva Iurium*; kiedy *permissa eorundem lesio*. Przynajmniey było, y tego ostrzedz, co z Statutu, Prawu Duchownemu służy: *Salva quoque Iurisdictione Spirituali*, gdyż iemu należy, *hereses blasphemias, &c.* sądzić y Jurisdykcyje Swieckie, powinny to co w tey mierze osądzono będzie, *exequowac, alias* wolna będzie,

tit. Hæreticus.

będzie, tym nowym Doktorom, *omnis pravitatis hereticæ dogmatizatio!* W czym, iakie ci *prædones animarum*, uczynią szkody, *ipsi viderint*, ci, co na takie Konfederacye pozwalają: *Cooperatur malo, qui ea agit, quæ ad peccatum ordinantur, ut sunt, illud stabilire, augere, defendere.* Dla pokoiu (rzecze kto) trzeba, aby to tak staneło; aleć *non sunt facienda mala, ut eveniant bona.* Obawiajcie się PP. ktorzy jesteście *Reipublicæ Tutores, & Administrari*, *ne spe pacis presentis, perpetuam Pacem amittatis.* Uważcie pilnie, że *ferociores reddimus, quorum arrogantiam, patientiã, ac modestiã nostrã, vincere posse arbitramur.* Wi dziemy, co się, po inszych Państwach dzieie: *Quoties mota est, Sacra hæc Religionis anchora, toties fluctuavit Reipublicæ navis:* Ey dla Boga! uiać się za ręce spolnie trzeba, y uważyc, że to jest nie Oyczysta, ale do nas *translativa;* *Et violento modo irrumpens hereticorum Religio, iæ Religionis patrocinium & tutela Legum, vera Regnorum sunt fundamenta.* Co tedy przez Kátolikow, *animo non satis provido*, na Konfederacyach staneło, nie może to, *in Legem verti.* *Vana & irrita sunt, quæcumque potestates Sæculares de rebus Spiritualibus* (iákowa jest herezyja) *ad Forum Ecclesiasticum*

cum spectantibus statuunt, propter defectum Potestatis & Jurisdictionis. A JchMość też Duchowni ná Seymách y ná Konwokacyách, *non exercent Jurisdictionem Episcopalem, sed tantum Politicam;* przeto podpisy ich, zwłaszcza z excepcyą, nie mogły autoryzować takiey Dyssydentow Konfederacyi, ani krzywdy Boskiey. A zá tym, *quod nullum est, confirmari non potest,* będzieli *secus, crescent damnis, cladibusq; nostris.* Heretykom wygadzać, á Kátolikom szkodzić; co to za Prawo? co zá słuszność? *Legem latam in privata utilitatem, non esse legem, sed iniquitatem.* Nowe Práwa, ná stare knować, nic inzego nie iest, iedno widzieć potym *Legibus adversis leges conflictari, & ex nimis Privilegijs rebelliones oriri.* Videndumq; *ne legibus fundata Civitas, legibus evertatur; hesternus error sit hodiernus Magister.* Jmię pokoiu: iest imię zbáwienne, ále Bog to wie, doczekamyli się kiedy iego z Dyssydentami *Dissociati animi Religionis contentione, raro inter se coalescere queunt.* Quorum diversa est fides, nie może bydź między niemi ku Kátolikom *affectus fidus.* In dissidentibus de Religione opinionibus, & in contrarias factiones distractis sententijs nunquam pacatam, nec concordem

dem fore Rempublicam. Iákoż tylko uważać, iák proszą pod czas Elekcyi o pokoy? Z wojennym rynsztunkiem *armati pacem petunt;* nayprawdziwly tam pokoy, gdzie iedność wiary: *Religio est vinculum unitatis, sit unus Dominus, una fides, unum Baptisma, unus Deus, & erit unio;* gdyż *Religionum diversitas, certa ruina Regni.* Niech się tam szczyć Dyssydenći iáko chcą Konfederacyami, áleć *Religio, omnibus legibus nobilior,* onę samę nie Konfederacyą w uwadze mieć trzeba. *Discordia Religionum fecit, ut magna Imperia mortalia essent. Collidant inter se, necesse est, quorum natura contraria, discordes animi in se insurgunt, & diversi mores, se compati non possunt.* Vbi non erit una Religio, non erit una societas. *Fidei unitas, animorum unitas, ipsa Religio, in Religionum multitudine peribit.* Káżde Prawo, powinno *Religioni convenire, disciplina congruere, saluti proficere.* W takim bezprawnym Práwie, iákie chcą mieć Dyssydenći, byż żeby ten skutek, iáki się *ex requisitis legis* położył? Bynaymniey; owszem wszystkieby stąnęły *contraria.* Przeto *Legibus illis standum non est, quarum refelluntur Authores.* A ktoż Autorem iest takich Konfederacyi postanowienia? Dyssyden-

ci; y ma bydź to ważno, co oni po sobie, przeciwnam Kátolikom tumultami dopinają! nie daj to Boże! wysadziłby w krotce, gość Luter Kátoliká Gospodarzá z własności y starożytności swoiey. Zydow cierpiemy choć są wierutni oszustowie, bo ci *privati*, tylko *sibi nocent*, *non alijs*, *Reipublice tranquillitatem non turbant*, *non dogmatifant*, nic nie czynią *in opprobrium Legis nostrae*. Przeciwnie zaś Herezya, *Pacis Filia*, *Martem detestatur*, *Martem adsciscit*, choć się w pokoiu wylęglá, niepokoiem się przecię karmi. Prawdą że jest *finis Legum*; *quies Reipublice*. Lecz umieią *hereses quiescere*, *cum turbare non possunt*, *quandiu impares sunt*, *supplicat*, *ubi vires acquisiverint invadunt*. *Libertatem proferunt ut Regnum exerant*, *si perverterint ipsam aggređiuntur*. Z takimi spokojniczkami, iáki pokoy pewny bydź może? ktorým *multitudinis numerus addit animos*. Y iákze się ich nie strzedz; kiedy *humiliter irrumpunt*, *blandè capiunt*, *molliter ligant*, *latenter occidunt*. O miła Oyczyzno! iákoś kwitnełá, gdyś w wierze Kátolickiey nierozerwanie żyłá! Teraz; *eodem Caelo regimur*, *Es non eundem Caeli Dominum agnoscimus*, *aut si agnoscimus*, *non eandem illi fidem animo*; *non easdem ore laudes offerimus*,
Tem-

Templa Scholę dividimur; *Es dum non eadem Sacrificia Legesq; tenemus*, *ad arma pro Legibus convolamus*. Ledwie nie taki pokoy niebezpieczniejszy od woyny, gdyż *in voce significatur*, *id quod in mente* u PP. Dyssydentow *non habetur*. Trzymają się oni słow Konstytucyi 1627. ktore takie są; Trybunał iedno według Práva, od wszystkiey Rzeczypospolitey postanowionego, sądzić powinienn; á takich spraw, ktoreby w Práwie, opisane nie były, przypuszcząc przed się nie ma. Te słowá, bierzemy y my Kátolicy, wzáiemnie po sobie. Iż też Dyssydenći, predykować, dogmatyzować, niepowinni, ponieważ od wszystkiey Rzeczyp. postanowienia tego niemá, y w Práwie, opisano to nie jest; ani Práwem pospolitym oznáczono. Nabożeństwą prywatnego, zązywác im pozwolono, predykowania y dogmatyzowania niepozwolono. *Exercitium Religionis* w tym záwiślo, siebie samego, w nim ćwiczyc; nie inszych w nie záprawiác. *Si pestifer es*, *alios ne inficias*, iezeli nas mają *stringere verba*, *stringant Es illos*. Co do tych y takim podobnych innych gráwáminow, te nic inszego nie są; tylko prywatnych pretenzyi *congeries*; ále *de publicis* mowmy! w czym oppresyą cierpią? kto ich pozywa
Bbbz o wiá-

o wiare? kto ich o nie karze? kto konfiskuie? kto więzi? kto krew przelewa? Nikt! ma kto krzywdę iaką! ma od tego Prawo, niech iey Prawem docho-
dzi, nie tumultem, nie fakcyą, nie akklamácyami,
niech nie mieſza *privata publicis, quadrata rotundis*.

Pokazawſzy dowodnie pſonnoſć uprzatnio-
nych proźnie od naſzych Dyſſydentow pretenſyi;
rzetelnieyſze, á całemu ſwiátu wiadome, y wi-
dome, *per retorſionem argumenti*; tu iuż wyliczę
gravamina, ktore naſi Kátolicy, codziennie w Pań-
ſtwách Akátolickich, z ſkromnym milczeniem,
w cierpliwoſci ponofzą, áby tak każdy uyrzał,
że w tey okolicznoſci *gravaminum*; *parva cure*
loquuntur majores ſilent, y kiedy, (że tak rze-
kę z utrapionym *Kambiſſem*;) *Domestica mala (ex-*
traneorum Fratrum) majora ſunt, quam ut ea, la-
chrymis deſlere queamus; przy nieuſtaiaćey, owſzem
co raz gorę biorąćey, Kátolikow Bráći naſzych,
w Pańſtwách Dyſſydenckich, perfekucyey; PP. ná-
ſi Dyſſydenći, niewieſćim trybem, bez żadney
przyczyny, *ad lachrymas oculos erudiendo ſuos*, zmy-
ſlonemi prawdziwe y iſtote *gravamina*, tłumia-
querelámi; áby litoſćiwą poſtronnych Monárchow
wzbudziwſzy ná ſię kompáſſyą, w ſwoich fałſzy-
wie uprzatnionych pretenſyách, tym ſnádniey po-
żądáną mogli otrzymać ſátisfakcyą. OPI-

O P I S A N I E

*Ciężkich perfekucyi y gravaminum,
od Kátolikow w Pańſtwách Dyſſyden-
ckich ponieſionych y Praw ſurowych,
przećiwko nim ferowáných.*

OD Anglij naprzód zácynam, áby *indè eja-*
culata ſagitta, w Memoryale, *revertatur re-*
trorſum. Kládę tu wſyſtkie Angielskie Edyktá,
przećiwko Kátolikom ferowane, *ſerie Chronologicá*;
to ieſt lat porządkiem, á to dla tego, áby każdy
obaczył, że co raz bardziej *attollunt criſtas* Ad-
wersarze naſi, y coraz więkſzemi Kátolikow gnę-
bią perfekucyami, uſiłuiać zgruntu; Rzymſką
w ſwych Pańſtwách wykorzenie Religią.

Roku 1558. Krolowa Elzbieta nákazála
wſyſtkim ſwego Kroleſtwa Obywátelom, áby
każdy wykonał przyſięgę, wyrzekáiać ſię trzy-
mánia zá Głowę Koſćioła S. Biskupa Rzymſkie-
go; á uznawáiać, *pro Capite viſibili Eccleſie*,
Krolá lub Krolowá Angielskich, *pro tempore* pá-
nuiaćych, wte ſłowá. *Ia NN. ſwiadcę y ſu-*
mnieniem ztwierdzam, że Krol, (lub Krolowa)

Angielski, jest sam szczególnym, w tym y we wszystkich naszych Królestwach, iemu podległych, w rzeczach tak doczesnych, iako też y Duchownych, Namiestnikiem, y że żaden inſy poſtronny Stan, Prząd lub Xięzę, nie może, ani powinien mieć, ani używać żadney Iuryſdykcyi, Władzy, Primacyi lub Preeminencyi ani mocy Duchowney w całym tym Państwie &c.

R. 1562. Tąż Krolowa taki surowy wydała Edykt; ktobykolwiek ważył się utrzymać Iuryſdykcyę Stolicy Rzymskiej, w tych Państwach, lub wzwyż wyrażoney niewykoſnał przyſięgi, ma podpadać pod karę, która się nazywa Præmunire. Ta zaś kara na tym za wiſła, że nią obwiniony, nie może daley zaſłaniać się Krolewską protekcyą, ani Praw narodu obroną, ale ma być z Dobr wszystkich wyzuty (które do ſkárbu Krolewskiego mają być konfiſkowane) y nazawſze inkarcerowany.

Roku tegoż; znowu taki wydała Edykt: ktobykolwiek choć raz w życiu Mſy S. ſłuchał, y za powtorzoną przestrogą niewypełnił przyſięgi miánowanej; ſtanie się Læſæ Majestatis reus a za tym ma być na śmierć dekretowany.

R. 1571. Ktobykolwiek ważył się ſprowadzić

dząć do tego króla, Krzyżyki, Rożánce, Szkąplerze, Agnus Dei, y obrazki Świętych, y kryjom rozdawać, rownie z tym, któryby od niego przyjął; podpada karę rzeczoną Præmunire.

R. 1581. Ktobykolwiek zaniedbywał ugeſzczać do Kościołow kommunii Anglikańskiej, ma być karany płaceniem 20. Liwrow ſterling Angielskich, za każdy Mieſiąc ktoregoby się abſentował.

Roku tegoż: ktobykolwiek chował Szulmiſtrzą, Preceptorą, Bakálarzá inney oprócz Angielskiej wiary, ma być karany płaceniem 10. Liwrow za każdy Mieſiąc, a taki Preceptor, ma być nieſpoſobnym na żadne wſelkiego Vrzędu, deklarowany, y bez żadney dopuſzczenia rękami, przez Rok cały więziony.

R. 1583. Wſyſcy Duchowni, miánowicie Jezuići, z tych Państw rodem będący, lub z innych Królestw tu przybywający; mają być pro reus criminis læſæ Majestatis poczytani.

Roku tegoż: Ktorzykolwiek, Kátolickich Xięży przyimują, żywią, ſuſtentują crimen capitale popełniają; ani im w tey mierze może ſłużyć Beneficium Cleri (według Prawa Angielskiego, Beneficium Cleri, jest dárowanie życiem, iuz po dekrec-

dekretowaniu na śmierć takiego Złoczyńcy, któryby umiał explikować wierz iaki przytrudny Pismá S. lub inny sobie zádány.)

R. 1593. Wznowiła znowu Krolowa *Elzbieta* wzwyż wyrażoną przysięgę, y pod surowemi kárami, nákazála; áby iá wszyscy wypełniáli Kátolicy; z wielkim życia lub fortun Kátolikow uszczerbkiem, álbo sumnienia ich zawodem, effencyálny bowiem Katolickiey Wiáry *Artykuł*, uznawájący Biskupá Rzymkiego za Głowę Kościoła S, znośi tá przysięgá *hujus tenoris: Ia NN. pokornie uznáię, że m srodze obraził Pána Boga, posponiáć przyzwoitą Krolá IMci władzą, nieugęszczájąc do Kościołow Komuny Anglikánskiey, y wzdrygájąc się bydz przytomnym; przy obrzádkach Duchownych; przeciwko wszelkim Prawom y Státutom tego Pánstwa, czego z sercá zá-
żnię; uznáię oraz; sumnieniem potwierdzájąc, że Biskup, áni Stolicá Rzymška, nie ma, áni mieć powinna, żadney mocy lub władzy, nád moim Krolém (lub Krolowá) áni żadney Iurysdykcyi, w Pánstwach iemu podległych.*

Tegoż Roku. Dla mánutencyi tey nákazáney Przysięgi; táki *Elzbieta* wydała surowy *Rekrypt*. Ktorybykolwiek *Papista*; máiący lat 16. nie-
chciał

chciał wypełnić wzwyż wyrażoney *submissyi*, względem nieuznánia Iurysdykcyi Duchowney w *Papieżu*, á będąc oto strosfowany, nie wrocił się do mieyscá mieśkánia swego, y od niego dáley nád 5. mil *Angielskich* oddalił się, ma bydz przywovaný ze wszystkich generálnie *Dobr y máiętności*, tak áktuálnych iáko sukcesyónálnych przez cáte życie swoje, iezeliby záś był ubožssey kondycyi, y nie mógł bydz ścigány ná *Dobrách*, ma bydz dożywotnim skarány wygnániem, á iezeliby się potym wáżył do *Angli* powrócić, popełnia główny kryminat, álias *crimen Capitale*, sine beneficio Cleri; to iest ma bydz ná śmierć dekretowany bez wszelkiego náuki względu.

R. 1602. á pierwszego pánowania swego, Krol *Iákub I.* reásumiájąc wzwyż wyrażoną R. 1581. *Konstytucyá*, táki wydał *Státut*; áby ták *Preceptor*, lub *Szkolnik* wieyski, inszey oprócz *Angielskiey* wiáry; iáko y *Patron*, takiego chowájący, y utrzymiájący; byli zárownie skaráni, pienieżną winą; według proporcyi 40. *Soldow* monety *Angielskiey* ná dzień.

R. 1604. Tenże Krol *Iákub* táki wydał *Edykt*, kterybykolwiek w tym Pánstwie kogo z ná-
szych poddáných, z *Papieżem* lub z *Stolicá Rzym-
ską* rekoncylionwał; lub kogo namawiał, áby się pod

394
Iurydykcyę Duchowną poddał; ma bydź reus læ-
fæ Maiestatis. Ktobykolwiek w Domu swoim
przechowywał Ludzi do Kościoła Anglikańskiey
kommunij nieubezpieczających, ma bydź penowany,
według proporcji 10. Livrow Sterling na Miesiąc.
Ktobykolwiek wzdrygał się wzwyż wyrażoney sub-
missji (wyrzekającej się władzy Duchowney Pa-
pieżá) á wazył się iáki Vrzęd, u Dworu, lub Sługę
w woysku otrzymywać; tudzież, Iuryfka, Lekárską,
Aptekárską w tym Państwie bawić się professyą; ma
bydź karány płaceniem 10. Livrow Angielskich,
z ktorých połowá Krolowi, á połowá ma służyć de-
látorowi. Gdyby Papista iáki miał ślub brát, gdzie
indziej, nie in facie Ecclesie, przy przytomno-
ści Predykántá, y według obrzǳku kommunii An-
glikáńskiey, ma się stáć incapax trzymánia wszel-
kich Dobr Zony swóiey; tym sposobem zrzęzoney;
ieźliby iákie miałá, sin secus, ma płácić 10. Li-
wrow sterling Angielskich, Zoná zaś iego; tráć
práwo, dochodzenia Poságu, y niemoże záżywać
dobr mężá swego. Ktobykolwiek Papista, dzie-
cią, lub dzieci swoie nie dał Predykántowi do
chrztu in facie Ecclesie naydaley w Miesiąc po u-
rodzeniu, podpada winę stu Livrow Sterling, á ie-
źliby niedożył Miesięcá, Wdowá powinna zá-
niego

395
niego płácić. Káždy Papista, ktoryby niewypeł-
nił, wzwyż wyrażony przyśięgi, ma się stáć nie-
spodobnym do wszelkiey funkcyi, iáko to Opiekuná,
Administratorá, Exekutorá Testamentu &c &c.

R. 1688. Zá pánování Károlá II. náka-
zána iest wszystkim Obywátelom Pánstwa An-
gielskiego przyśięgá, rzeczona pospolicie Test,
wyráźnie ekskludująca fundámentálne wiáry Ká-
tolickiey Artykuły, *hujus tenoris*. *Io NN.*
świadcze, dekláruję y sumnieniem potwierdzam, że
státecznie wierze, iż w Sakramencie Wieczerzy Páń-
skiey, żadna nieznyduie się; Osob Chlebá y winá,
w Ciáło y Krew Chrystusá trąnssubstáncyácy, podczas,
lub po konsekrácii iákiegożkolwiek Kápláná. Y że
inwokacya, czyli ádoracya MARYI Pánny; lub
innych Swiętych, tudzież Ofiárá Msy S. według
obrzǳku Kościoła Rzymkiego, iest w sámej rze-
czy superstycya, y bálwochwalstwo. Ták mi Pá-
nie Boże dopomóż &c. Przez tey przyśięgi ná-
kazanie, Kátolicy wypełnić iey przez sumnie-
nie nie mogąc, są ekskludowani z Párlámentu,
czyli wyższey; tudzież y niższey Kámery, áliás
Izby Poselskiey, iáko też stáią się *incapaces*, wszel-
kich Urzędow Mieyskich, y Szarzy Woysko-
wych,

wych, a nad to dwoiaki, to jest połową od innych Obywatelów, większy płacić muszą trybut.

R. 1689. Potwierdzony jest ten Edykt, nakazujący wszelką na zawsze, od wszystkich Urzędów, funkcji, Dygnitarstw, honorów, y prerogatyw ekskluzyą, tym którzyby tę specyfikowaną niewykonali przysięgę *Test* rzezoną.

R. 1701. a pierwszego *Gwilhelma III.* taka promulgowana jest, surowa Deklaracya, że ktobykolwiek niewykonał przysięgę wzwyż mianowanych, taki od tąd miałby być *incapax* wszelkiego dziedzictwa, na siebie z Rodziców sukcesyonalnie spadającego, iako też y Testamentowey legacyi (Prawo y własność takich dobr y gruntów mają się w tej okoliczności przenosić do naybliższego pokrewnego, Protestantskiej wiary, który ie ma ogarnąć, z perceptu tych Dobr, nikomu się nie sprawując) tudzież *incapax*, kupowania, y nabywania iakiegokolwiek gruntu, lub Dobr nieruchomych; y nieposobny do akceptowania, Tutoryi, Kuratoryi: &c.

Roku tegoż taki wydany jest Edykt, ktobykolwiek przytrzymał, albo złapał Biskupa, lub Kaptana iakiego Papiśkiego, y choć przez jedne-

go świadka dowiodł mu, że się wazył w tym Państwie *Mszą* celebrować, lub *Sakrament* iaki administrować, otrzyma w rekompensę sto Livrow Sterling, a taki Biskup czyli Kaptan, na całe życie ma być inkarcerowany.

Roku tegoż. Przysięgę wzwyż wyrażoną R. 1558. od Krolowey *Elzbiety* promulgowaną, wyrzekającą się trzymania za głowę Kościoła S. Biskupa Rzymskiego, znowu wznowił, y wykonać ją wszystkim Kátolikom, surowie nakazał Krol *Wilhelm*.

Roku tegoż. Od tegoż Krola reasumowane jest Prawo Roku 1604. (numero 6.) *de incapacitate ad quodvis munus & Officium*, Papiśtow niewykonywających przysięgi *Test* rzezoney.

Roku tegoż. Wydał tenże Krol surowy Edykt, aby wszyscy Obywatele Państwa jego, wzwyż wyrażone składali przysięgi, a ktoby się wzdrygał, y wypełnić iey niechciał, miał być tym samym konwinkowany, y od tąd miány za Papiśkę; y iako taki, według Praw karany, podpadając surową owę karę rzezoną *Premunire*.

R. 1713. Toż Prawo reasumowała Krolowa *Anna* y tę przysięgę pod wielkimi karami pełnić kazala.

R. 1714. á pierwszego pánowania swego Krol *Jerzy I.* toż sámo potwierdził y promulgował.

Roku tegoż. Renowował także tenże, Práwo o wykonániu przysięgi *de Primatu Papae*.

R. 1716. Znowu powtornie toż Práwo re-
assumowane y promulgowane.

Roku tegoż. Finálny promulgowany iest Edykt, dekláruiący, że wszyscy ktorzyby nie-
chcieli wykonać juráment dwoiáki, tak o Zwierz-
chności Krolewskiej w rzeczách Duchownych,
iáko y przysięgę *Test* rzezoną, máią w 6. Mie-
siącách, (ráchuiąc od dnia 20. Stycznia) wszy-
stkie swoje dobrá realne przed Mágistratem de-
klárować, y w Regestrách publicznych konno-
tować, wyrażiájąc obszernie wszelkie okoliczno-
ści, to est imioná swoje, role y gruntá, ktore
trzymáią, mieysce, ná którym się te gruntá znáy-
duią, otáxowanie tych gruntow (áby tym sá-
twiey w nagłych potrzebách, z trzech części
Dobr wszystkich Kátolikow, Krol dwie Czę-
ści mógł sobie przywłaszczyc) ktorzyby zaś,
temu Edyktowi, zádosyc nieuczynili, tym
sáмым utrácą te wszystkie gruntá y role, *ex-
quo*, niebyły wpisáne, w publiczne Rejestrá,
ábo opácznie wyrażone; do tego, zá winę zdrá-
dy

dy y chytróści, iesliby się iáka znáydowná, w o-
pácznym udániu, máią bydz karáni, płáceniem
sámey táxy, y waloru, tych wszystkich rol y
gruntow, ktore od nich spadkiem sukcesyónál-
nym, lub iákimkolwiek innym sposobem nale-
żec mogá, y ná ten czas ze trzech części, dwie
Krol ná siebie odbierze, á trečia ma się dostać
w rekompensie Delátorowi, byle był Proteštánt-
skiej Religij.

Tá generálna Dobr wszystkich deklárácyá, przy-
szła do skutku, z tak wielką Kátolikow rzetel-
nością y punktuálnością; ze náwet y ci iá uczy-
nili, ktorzy tylko mieli 12. groszy rocznego do-
chodu, iáko się z drukowanych pokázuie Rege-
strow. Y lubo Krol owych dwoch części so-
bie nie przywłaszczyl, uchwalona iest jednák przez
Párláment częzka y exorbituiáca kontrybucyá;
stu Tysięcy *Livrow Sterling*, ná tę máłą garstkę
Kátolikow, bez zádney dyminucyi inszych zwy-
czáynych podatkow, ktore we dwuynasob tyle
płáca ile Proteštanci płáć zdawná zwykli.
Te są naypryncypálnieysze ucięmiężenia, ktore
Kátolicy w Anglij ponoszą, (gdyż cáłych by trze-
bá Foliašow, ná opisánie rzetelne, pomnieyszych
gráwáminow.) Są zaś wyięte z Xiążki po Niemie-
cku

cku pod takim tytułem *Draconica; oder ein Auszug aller Englischen Penal-Gesetze, die Sache der Religion betreffend, mit beygefügtten unterschiedlichen Eyden, und Testen, als Supremacy, Allegiance. &c.* W Hamburku 1688. in 4to wydany do ktorey odsyłam. Y takci ten Kray w całej swoiey cyrkumferencyi; żadnych niemający wilkow, ustawicznie wilczą ku trzodzie Chrystusowey, wywiera zaiadłość, y zda się właśnie, że w tym Kraiu, S. Pawła osobliwiey ową prawdzi się predykcyą. *Ego scio quoniam intrabunt post discessionem meam, lupi rapaces, in vos, non parcentes gregi. Et ex vobis ipsis exurgent viri loquentes perversa, ut abducant Discipulos post se.* Gorąco za tym prosić nam Pána Bogá przynależy; aby wydarte prawowierney swoiey trzodzie, kiedyżkolwiek przywrocił dziedzictwo; przykładem tegoż S. Pawła mowiąc: *Et nunc commendo vos Deo Et verbo gratie ipsius, qui potens est edificare Et dare hereditatem in Sanctificatis omnibus.*

Od Anglij obracam się do Irlándij.

To Państwo od początku Chrześciańskiey wiary státecznie Kátolicką zaszczycáło się wiarą; aż do ostatniey Rewolucyi, y zupełnego Miásta

Lau-

Loumeath, áliás *Lemeryck* rzeczonego; od Krolá *Wilhelmá* obleżonego dnia 3. Pázdziernika Roku 1691. obiećia; przy kápitulácii iednak, ná ten czas závártéy, między Stárszyzną Irlándcką, y woyská Generałem Leytnántem z iedney; á Kommendántem *Lemeryckim*, Generałamí, y innemi Officyálistámi Kátolickimi, swoim y wszytkich Kátolikow, w tym Mieście, y Hrábstwie, iáko y Prowincyách, *Kims-County, Corke, Májo, Cárlov* (ktore; w Kátolikow Possessyi ná ten czas zostawáły) miészkáiących; imieniem, czyniących, z drugiey strony, między inszemi, te dwa stypulowáne były z obu stron Punkta.

Pierwszy, że wszystkim Kátolikom tego Krolestwa, będą pozwolone też wolności, y prerogatywy *quo ad liberum Religionis Exercitium*, ktorými się zaszczycáli za pánowania *Károlá Wtórego*, y ktore nie są bynajmniey przeciwné Práwom tego Krolestwa, y że Krol IMć nieodwłocznie Párláment tego Krolestwa konwokowác będzie, aby ná nim zupełne Kátolikom obwarowane było bezpieczeństwo, od wszelákiey wexy, przeciwności y infestácii; *in libero Religionis suae Exercitio*. Artykuł zaś 9. tak opiewa. Przysięgá wierności ktorą od tąd Kátolicy *in a-*

Ddd

gni-

gnitionem Supremi Dominij Krolowi Angielskiemu obowiązywać się będą; nie ma się konformować do deklarácyi *Test* rzeczoney; ale od tąd; ma bydź tylko *hujus tenoris*. *Ia NN.* przysięgam, y rzetelnie obiecuję; że będę wiernym poddanym, y nieodmienną zachowam wierność Krolestwu *Ich Miom Wilelmowi y MARYI*; lubo iednak takową przysięgę wypełnili wszyscy Kátolicy *Irlándyi*, y po dziśdzeń poprzysiężoną státecznie, dochowali wierność; tak dálece, że nie tylko żadna odtąd, niepowstáła Pospolstwa, lub Duchowienstwa *Rebellia*; (zwlászczá przy faworyzującecy y podájącecy się okázyi wewnętrzney niezgody, y domowey woyny w *Angliji* y *Szkocyi* szerzącecy się) ale náwet, żadnego nigdy, niebyło *Processu* prywatnego, iákiego fákcyántá, *Herzta*, álbo *Rebellizántá* Kátoliká; lub te wzwyż wyrázone *Artykuły*, kápitulácyi *Lemeryckiey*, były ákceptowane y rátyfikowane od Krolá *Wilelmá*, y Krolowey *MARYI*, y wielką pieczęcią Angielską roborowane, z tym wszystkim; bez żadnego ná to względu, *Párlament Irlándski*, zá dozwoleńiem Krolá, bez żadnego intentowanego *Processu*, áni żadney z strony Kátolikow *prewarykacyi*, różne różnemi czásami wydał *Edykta*,

ktá, z oczywistym tego *Tráktatu* zgwáńceniem; y widomą *Praw Kátolikom* obwárowanych, lezyą.

A naprzód *Roku 1709.* tákí. Aby żaden *Papista*, od dnia 10. *Májá* tego *Roku* niewazył się; áni przez się, áni przez żadną ordynowaną *Osobę*, trzymać áni nábywać żadnego *dziédzictwa*, *gruntu*, *possefyy*; lub *rocznego iákiego używáćprowentu*, pod *strátá*, ták nábytych *gruntow*, *possefyy*, &c. *ktorych usum fructum* ma mieć *Delator &c.*

Roku 1710. Tákí: *Wszyscy Prááci*, *Duchowni*, y *Zakonnicy*; choć w poczet w pisáni, y *registrowáni*; ktorzyby niewypefnili *Iurámentu Abiurácyi* przed dniem 23. *Márcá* tegoż *Roku*, máią bydź ná *wieczne skazáni wygnáni*; á iezliby *ktory iáki Bannit*, znowu się wazył powrócić, tedy bez żadney *kaucyi*, y *rękoymi* ma bydź do *więzienia wtrácony* ná *Rok cały*; po *ktorym ná wygnáni* będzie *wypuszczony*, á iezliby znowu *potym powrócił* się; tedy iáko *reus læsæ Majestatis*, ma bydź *kryminálne karány*. Ten záś *Iuráment Abiurácyi*; ma bydź tákí. *Ia NN.* *prawdźiwie, y wiernie, uznáię oświadczam y dekláruję według sumnienia, przed Bogiem y swiá-*

Dda

y światem, że nasz najwyższy Pan; Krol Jerzy jest prawdziwym y przyzwoitym, tego Krolestwa, y wszystkich Państw do niego należących Krolem; tudzież deklaruje solennie y prawdziwie, iż Pretendent Angielski, uzurpujący sobie tytuł Krola Angielskiego pod Imieniem Jakuba III. niema żadnego Prawa, ani słusnej pretensyi do tej Korony, y odprzysięgając się iemu wszelkiej wierności, y posłuszeństwa, poprzyśięgam, Krolowi I Mści Ierzemu, wiarę y poddaństwo, y że go według możności, przeciwko wszelkim machinacyom bronie będą iakiejkolwiek konjuracye, przeciwko iego Osobie, Koronie y godności uczynione; wydaję, y do wiadomości doniosę, y że descendentes ex lumbis Krolowey Anny (à in defectu prolis Xżney Elzbiety Wdowy Hannowerskiej) byle byli Protestantskiej Religij, uznawac pro legitimis Successoribus na Tron, zawsze będą. A tę deklaracyę czynię bez żadney tajemney rezerwacyi, restrykcyi, lub mentalney equivokacyi, ale prawdziwie, wiernie z serca, y wiarę Chrześcijańską to wszystko obiecuję; sic me Deus adjuvet. &c.

Tu uważac trzebá, że frodze máła liczba Duchownych, na wypełnienie tej przysięgi rezolwować się mogła, y że z nich sítu już poumieráło,

ráło, y choćby teraz który z Regestrowanych odważył się na tę przysięgę, już mu nie będzie dozwolona, y czas mu upłynął, Do tego dla łatwiejszego wykorzenienia Wiary Kátolickiey w tym Krolestwie, wyzedeł Edykt taki; że każdy Delátor donoszący Urzędowi, o iakiey Duchowney Osobie, w Irlándyi ukrywającej się, ktoraby Juramentu abiuracyi niewypełniła; przed expiracyą nánznaczonogo terminu 25. Marca 1710; proporcyonalną odbierze rekompensę, to jest za Arcybiskupá, Biskupá, Officyalá, lub innego Prálatá zwierzchność máiącego, 50. Liwrow Sterling, á za inną Duchowną lub Zakonną Osobę 20. Liwrow, ktore to Summy, Kátolicy tego Miásta, czy Prowincyi; gdzie iaki Duchowny będzie złapaný, máią komportowác; y ieszcze nád to postanowiono, dla nieochybney Xięzy Kátolickich indágacyi; że wolno będzie každemu, Sędziemu Pokoju (iako ich tam miánuią) každego Kátolika 16. lat máiącego, przyzwólac, y pod karą więzienia roczniego przymusić, áby przysięgą zeznał; imię Kápłaná ktorego Mszy S. od 30. dni słuchał, tudzież miejsce, czas, y Osoby tej Ofierze S. ássystujące. Ieszcze dálej postanowił Parlámént, że ktobykol-

wiek ważył się przechowywać; do gospody; lub w gościnę przyjąć, albo w czymkolwiek sprzyjać iakiemu Xiędzu Kátolickiemu, za pierwszą rązą ma płacić winę 20. Liwrow Sterling, za drugą in duplo 40. a za trzecią ma popaść wszystkich Dobr swoich konfiskacją, y na dożywotnie więzienie ma być skazany.

Niekontentując się Párlament Irlándzki; temi Edyktami *percutere Pastores*; znówu ieszcze dálej usiłuje *dispergere oves gregis* takie promulgując Konstytucye; (1.) Aby odtąd żadne nie były Kátolickie Szkoły, y dzieci Papistów niebyły informowane w náukách, tylko od Preceptorow Proteštánskich, a ieszeby który Szkolnik Kátolicki był złapány, tedy do więzienia ná Rok ma być wsádzony; a potym ná wieczne wygnanie ma być osádzony. (2.) Zadnemu Kátolikowi nie będzie wolno synow swoich do postronnych Kráioy Kátolickich, ná náuki posyłać pod surowemi kárámi. (3.) Zadnemu Kátolikowi nie będzie wolno mieć koniá przewyżsájącego walor piáciu Liwrow Sterling. (4.) Zadnemu Kátolikowi nie będzie wolno mieć w Domu arma offensiva & defensiva, ani nosić iákiegokolwiek orężá pod winą pieniężną, wedlug woli Sędziego náznáczoną y więzienia

nia rocznego. (5.) Zaden od tąd Kátolik nie będzie mógł włádnąć, żadnym Woyskowym lub Mieyskim Vrzędem, ani náwet za Gemeiná alias prostego Zolnierzá będzie mógł być przyięty. (6) Zaden nie będzie mógł odprawować swoiey Profesyji Pátroná, Prokuratorá, Pisárzá, Medyká, Cyruliká, Aptekarzá; Szulmistrzá &c. ieszeby nie wypelnił Juramentum Abjurationis. Náostátek (7.) Ieszeby który Syn Kátoliká został Proteštántem, tedy sąd ma mu przysádzić taką część Oycowskiey fortuny, iáką będzie rozumiał być dostáteczną ná sustentácyą onego. Tudzieß wszystkie possessye y dziedzictwá, ktore per modum feudi simplicis, vel conditionati bywáią trzymáne, poki będą zostawáły w ręku Kátolików, odmienią naturam bonorum, y stáną się Allodialia. Po dług tego Dekretu, zaden Kátolik wkrotce, nie będzie mógł mieć żadnych reálnych Dobr, bo ieszeby żywota nie sprzeda swoiego dziedzictwá, to po iego śmierci dostanie się dziedzicznym Prawem nie náturálnemu Sukcessorowi, naystárszemu iego Synowi, gdyby był Kátolikiem, ale ktoremukolwiek in-szemu Proteštánskiey wiáry, a po nim znówu spadną te Dobrá nie ná naystárszego iego Syná ieszeby był Kátolickiey wiáry, ale ná drugiego innego, Proteštánt-

testantskiej wiary y také daley &c. *A in defectu prolis masculæ, spadną te dobrá ná Corki, á gdyby y tych nie było dostaną się dalszym y kollateralnym Krewnym Protestantskiej Religij, pominawszy naybliższych krewnych Kátolikow. Y tymic niezbożnemi y Tyránskiemi Edyktami w brew przeciwo dawniejszy Tráktátom, y wzwyż miánowaney Lemeryckey Stypulácii wydánemi; w tym Pánstwie, ktore per excellentiam, Insula Sanctorum, Regio Martyrum, słusznie iest miánowane, Wiará Kátolicka, krwią tak sílu SS. Męczenikow zázczepiona, sanguine plantata ac rigata, obawiać się áby nie była w krotce wcale wyniszczona, y wykorzeniona, y áby tá ziemiá krwią SS. Pánskich zboczona inter has fidelium tribulationes, nil progerminet nisi spinas & tribulos, si Deus incrementum non dederit.*

Od Irlandyi obracam się do Szwecyi á nie chcąc, dla krotkości, przywodzić wsfstkich dawnych Edyktow ktoremi od wprowadzenia pretendowaney Reformy wcale wykorzeniona iest Wiará Kátolicka (zwłaszczá że o tym obszerniey iuz pisał; Joannes Vastovius, Szwed, Kánonik Wármiński, y Zygmuntá III. Krolá nášzego Bibliothecarius, in Vite Aquilonia) dość mi będzie

Edit. Colonia,
1623. in
4.

námie-

námienić, że iáko przez gwałty, wiolencye, perfekucye, y niewinney krwi rozlania, Luterska w tym Krolestwie osadzona iest wiará (kiedy trzy Arcybiskupi Upsálscy, *Gustaw Trolle; Ian Magnus, y Olaus Magnus*, tudzież y inni Biskupi, *Ian Brásk* Linkopeński *Magnus Haraldi* Scáreński, *Magnus Sommar* Strigneński ná wygnaniu á *Otto* Arosieński w więzieniu, smrodem y głodem nádwałone kończyć życie, á trzy pod miecz Kátowski uwieńczone koroną Męczeńską poddać musieli głowy; to iest, *Wincentij* Scáreński; *Mátyáš* Stregneński, y *Piotr* Sunnánvedereński Biskupi) tak przez też gwałty, wiolencye, y perfekucye, wzelkie Kátolickiey wierze do tego Pánstwa záwarte iest weyście. Dalszych niezásięgájąc czasow, dość námienić, ostatni przeciw Kátolikom edykt, á ten iest promulgowany Roku 1718. 20. Stycznia, podczas Elekcyi terázniejszyey Krolowey Szwedzkiej *Vlryki*; gdyż formula tey to Elekcyi, deklaruie zdrayczá Oyczyzny: y iáko takiego karác kryminalnie nákázuię; kázdego ktorybykolwiek iáká wnošil propozycyá, áby kto rožney od Luterskiej wiary, do Senatu, lub innych mogł bydz przypuszczony Urzędow; w tymże Elekcyi ákie de-

Ece

klaruie

Vastovius in Prefatione ad Sigism. III. Regem Poloniae.

Motrayus in suo Itinerari Gallice conscripto tomo 2. pag. 807 8. p.

kláruie Krolowa *Viryká*, że w całym Państwie, żadney inšzey oprócz Luterskiej, niedopusći, *liberum exercitium* Religii, oprócz samym Poślom ktorzy będą mogli mieć Xięzy swoich; Mieszczanom zaś y Obywátelom Cudzoziemskim nie zezwolono, ani Xięzy dla nabożeństwa y obrządkow Kościelnych: ani Preceptorow dla náuk y edukacyi dzieci trzymać, chyba żeby byli Luterskiej sekty. Do tego; w tymże Akcie przyrzekła táż Krolowa że ani Kátolicy teraz znáydujący się we *Szwecyi*, ani ich dzieci, nie będą mogli otrzymywać Prawo Mieyskie, y stać się Obywátelami Mieyskiemi, poki Luterskiej nie przyjmą wiary, á ieżliby kto ważył się przeciwko tey wierze co mówić, ma bydz degradowany z wszelkiej godności, lub z Państwa *Szwedzkiego* wygnány; lub ná śmierć skazány; według proporcyi występku. Niemnicy *in Formula Regiminis*, taki jest punkt, położony ná samym czele; *in capite Libri*; bo *Articulo 1mo*: że Krolowa żadney oprócz Luterskiej nie będzie wyznawala wiary; y że ją statecznie utrzymywac będzie, z *ekskluzyą* wszelkiej inšney miánowicie Kátolickiej Wiary.

Idę dáley do *Hollandyi*: gdzie wszystkie Narody, y naybezpieczniejsze sekty; zupełną zaszczy-

szczycaią się wolnością, Kálwińska Wiara *predominatur*; á samá tylko *serviliter ancillatur*, Kátolická, á to przeciwko wszelkim Prawom, Paktom, y Kápitulacyom ktore tu *serie Chronologicá* położe; aby każdy obaczył, że *per violationem fidei publicae*; *fides Catholica* z tych jest wykorzeniona Kráioy. Wszystkie tu niżej wyrażone kapitulacye, y transakcye są wyięte, z Xięgi *Hollenderskim* ięzykiem; od Piotrá Chrystyaná *Borá* pod takim tytułem wydány *Oorsprong, Begin ende Vervolng der Nederlandse Oorlogen, van 1555. tot 1619.* w 8. Tomách, drukowány w *Lugdunie Niderlandzkim* 1621. *in folio.*

R. 1572. 25. Czerwca, Stołeczne *Hollandyi* Miasto *Dordrecht*; przyięło protekcyą y poddało się Iurydykcyi Xiążęcia *d' Oranges*; w Osobie iego Komissarzá *Bartholda Euts de Mentbeda*; pod temi kondycyami; (1) że wszystkie Stany Duchowne, y Zakonne oboiey płci, będą zachowane, *in statu quo*; y w niwczym; nie będą inquietowane ále konserwowane; iáko do tych czas były, według przywileiow y Praw tego Miasta. (*Mimo tey kondycyi umowionej*; Duchowni y Zakonnicy byli zá-

raz z *Miastá wyrzuceni.*) (2.) Ze żadná; nie będzie żadná szkoda, ani żadna nie stanie się woleney, żaden uszczerbek; żadna ruina wszelkim Kościołom; Klasztorom, Káplicom; Domom; y miejscom; do Osob Duchownych tego Miastá, y Holándyi wschodney należącym.

Roku 1577. 9. Stycznia: Stáneło ziednoczenie y konsocycya wszystkich Stanow Niderlandzkich, zgromadzonych w *Bruxellách*; na ktorey umowioná y stypulowána była, zupełná wiary Rzymskiej Kátolickiey konserwacya, (z tym *wszystkim nie jest dotrzymána, iáko wwszystkim wiadomo.*)

Roku tegoż 22. Stycznia. Miasto *Hárlem* poddało się Xiążęciu *d'Oranges*; y Stanom *Holándyi y Zelándyi*; pod takiemi kondycyami. (1.) Ze *Liberum exercitium* Kátolickiey Wiary, będzie konserwowáne w tym Mieście, tak między Swieckimi, iáko y Duchownemi, bez wszelkiey trudności, krzywdy, y prepedycyi, y że będzie promulgowány, y zachowány Edykt, nakazujący aby ci ktorzy iákąkolwiek Kátolikom, wazyli się wyrządzać krzywdę, iáko pokoy męszaiący pospolity, byli surowo karáni bez wszelkiego respektu y konniwencyi. (*Exercitium Wiary Kátolickiey; zaráz po odebraniu Miastá, było znieścio-*

*Christ.
Bor.
Tomo 2.
Lib. 10.
pag. 210.*

*Idem,
Tomo 2.
Lib. 10.
pag. 201*

ne przez wyrzucenie Duchowieństwa; y odebranie gwałtowne Kościołom.) (2.) Ze Kálwini będą mieli, ieden tylko Zbor; Panny *MARYI* ná miejscu nazwanym *Backenes*, á wszystkie infze tego Miastá Kościoły; zostaną się przy Kátolikách. (*Niedotrzymána tá kondycya bynajmniey, bo Protestanci obiegli wwszystkie Kościoły á Kátolicy żadnego.*) (3.) Xiąże *d'Oranges*, bierze odtąd y nápotym w swoje y Stanow *Holándyi y Zelándyi* protekcyá y obronę, wszystkie Kościoły y Klasztory, y całe Duchowieństwo tego Miastá, ze wszystkimi ich prawami, przywilejami, y dobrami; á miánowicie Biskupa tutecznego z całym iego Dworem y wszystkimi Officyalistami, y niedopusći; aby im stała się iáka trudność, krzywdá, y prepedycya: (*Tey kondycyi w żadnym punkcie niedotrzymáno.*) (4) Obiecuie Xiąże *d'Oranges* y Stany *Holándyi y Zelándyi*, manutencyá we wszystkich punktách *Gándawenskiey Pácyfikácii*: w krotce przedtym doszley, respektem tak Duchownych, iáko y Swieckich Kátolikow, y pozwala, aby Biskup y wszyscy iego Dycezanie, tá pácyfikacyá mogli się zaślaniać od wszelkiey nieprzyiázney impetycyi bez żadney przeszkody. (*Y tey kondycyi bynajmnie-*

nie dotrzymáno.) (5.) Wszystkie intraty y dochody Opactwa Egmondskiego zachowują się Biskupowi tutecznemu; to Opactwo trzymającemu z tym dokładem; aby z tych dochodów, tyle żywił Zakonnikow, ile ich według fundacyi bydź powinno. (Wszystkie dobra y dochody tego Opactwa są konfiskowane, y miasto wyżynienia, Biskupa, Duchowieństwa; y Zakonnikow służą na wikowanie; Ministrów Kálwińskich.)

Ibid.
Tomo 2.
Lib. 10.
pag. 219

Roku tegoż 11. Lutego; Stąnęło ziednoczenie y Konfederacya; między pięcią Kápitulami y Duchowieństwem; á między Rycerstwem y Mágistratem *Vtrechtiskim*, ná utrzymanie y manutencyą Wiary Kátolickiey (Te 5. Katedry są Kátolikom wydarte; y dotych czas zostają w ręku Protestántow; tudzież exercitium Kátolickiey wiary; od Szlachty y Mágistratu jest zniešione; y zakazane.)

Roku tegoż 20. Lutego Miasto *Schonau*; pod Xciá *d'Oranges* y Stanow Holándyi poddać się władzą; tę sobie uczyniło prekuštodycyą; że miało bydź iednostáynie zachowane; circa *Liberum Exerctium* wiary Kátolickiey, bez wszelkiey trudnošci; przeszkody y wiolencyi, y że wszystkie Duchowne Osoby, ich dobra; Košcio-

šcioły: Káplice, Kłaztory, miały *in suo esse* zostawać bez żadney innowacyi (z tym wszystkim, eo non attento Kátolicka Wiara jest w tym Miešcie zniešona, y wszystkie Košcioły, Káplice, Kłaztory, y Dobra, Duchowieństwu są wydarte.)

Roku tegoż 17. Kwietnia. Miasto *Tholen* w *Zelándyi*, poddać się Zwierzchnošci y Iurydykecyi Xciá *d'Oranges* y Stanow Holándyi, taką z niemi obwarowało sobie kápitulacyą; że iáko to Miasto, y przyległe *Territorium*, do tych czas w Kátolickiey zostawało wierze, tak Xiąże *d'Oranges* obowięzuie się, że y ná potym, będzie w całošci *liberum* icy *exercitium* zachowane; biorąc w swoią protekcyą y sálvágwardyą, wszystkie Košcioły, Kłaztory, z całym Duchowieństwem y wszystkiemi Osobami Kátolickiey Wiary (w ninieczym nie jest zachowana ta Kápitulacya, y zaraz po odebraniu Miasta popelniona jest icy kontrawencya.)

Ibid.
Tomo 2.
Lib. 10.
pag. 239.

Roku tegoż 9. Pázdzierniká. Prowincya *Vtrechtska*, poddać się Zwierzchnošci Xciá *d'Oranges*, w otrzymaney ná ten czas od niego y Stanow *Holenderskich* Kápitulacyi; takie sobie obwarowała punktá.

Ibid.
Tomo 2.
Lib. 11.
pag. 300

W Artykule 1. Ze w Miešcie wšiacz y całym

łym Territorium *Vtrechtskim*, bez żadney przeskody, będzie konserwowána; od pamięci ludzkiej tam kwitnąca Kátolicka Wiára (záráz po kápitulácii, zniešona iest y w Mieście y w Territorium Kátolicka Wiára.)

W Artykule 2. Obliguie się Xiąże d'Oranges, surowo karać y penować tych, ktorzyby się ważyli powstać ná Kátolikow, *exercitium* tey wiary przeskadzać; y Kátolikow lub słowem lub uczynkiem inqwietować, (*niedotrzymána iest tá kondycya, owšě dyssymulowano wszystkim similia áttentującym.*)

W Artykule 3. Wszelka zwierzchność Duchowna, w swoim zostawie się wigorze, według dawnego zwyczaju; (*Tá Iurydykcyja Duchowna zniešona iest we dwie lecie potym, z oczywistą tey Konwencyi kontrawencyą.*)

W Artykule 6. Xiąże d'Oranges, iako najwyższy Namiestnik y *Stadhalter*, bierze ná się obowiązek, nominowania, ná Duchowne *beneficia*, ludzi ukwálifikowanych, dawney Kátolickiej Wiary, wprzod ná to *exáminowanych* od Biskupá, *Vtrechtskiego*; lub iego Komissarza, (*w brew tey prekusodycyi, naprzod; wszystkie Kánonie y Prebendy, częścią Kátolikom, częścią Protestántom były dawáne, aż Roku 1622. od wszelkich; beneficiorow ekskludowani są Kátolicy.*) W

W Artykule 9. Záchowane będą Miastom; wsiom, y całej Prowincyi *Vtrechtskiej* iako y Obywátelom ich; tak Swieckiego iako y Duchownego Stánu, wszystkie ich Práva; Przywileie; wolności, *exempcy*; y zwyczaje, ktoremi, *à tempore immemorabili* do tych czas záchyczają się (*wszystkie, Duchowieństvá; Práva Przywileie; exempcy, wolności, y zwyczaje są zniešone; w brew tey deklarácii.*)

W Artykule 11. Reásumując Pácyfikacyą *Gándawenską* Xiąże d'Oranges, pozwala wszystkim tey Prowincyi, Obywátelom tak Swieckim iako y Duchownym w *possessyą* odbierać, *usum fructum* używać y *alienowane* windykować, w wszelkie máiętności, dochody, *emphiteuses*, dziesięćiny, czynsze, y insze iakiežkolwiek *prowentá*, gdziekolwiek znáydujące się, y tymże ie sposobem trzymać: (*Przecimko tey Konwencyi Protestántci poodbieráli wszystkie Dobrá nášym Duchownym.*)

W Artykule 15. Pozwala się Arcybiskupowi, y innym Prálatom, im przyzwoita Iurydykcyja, y Zwierzchność Duchowna; nád Plebanami y Diecesánami swemi, á co się tycze Kolacyi ná *Beneficia*, y *Iusparronatus Laicale*, w tym reásumuie się pácyfikacya *Gándawenska* (*Iurif-*
FF dy-

dykcyą znieśiona; à beneficya Kátolikom są wy-
darte.)

W Artykule 16. Wolno będzie Biskupom
Práfatom, y innym Duchownym Osobom sen-
tencye, Dekretá, cenzury; prout jurá & consue-
tudinis promulgować ná swoich Diecezánow,
Kátolikow, w czym Status Holándyi y Zelándyi
wszelki obiecują im sukurs y mánutenencyą (Y
tá Konwencya, niewzięła swego skutku zá znie-
sioną záraz Zwierzchnością Duchowną.)

Roku 1578. 8. Stycznia. Miasto *Amszter-*
damskie, po długiej resystencyi, za interpozycyą
Stanow Prowincyi *Vtrechtskiej* poddało się Xciu
d'Oranges, z takimi kondycyami.

(W Artykule 1.) w Mieście, y całym *Territoriū*
Amszterdamskim, żadna inna wiara, nie ma być u-
czona; y publikowana; oprócz iedney staroda-
wney Kátolickiej; y ktorybykolwiek ważył się
inquietować iákiego Kátolika o wiarę, ma być;
tanquam publice tranquillitatis perturbator suro-
wo karany (teraz przeciwnie w *Amszterdamie*.
wszystkie Sekty, Schyzmy, y naybezecniejsze wiá-
ry publiczne mają exercitium; samá tylko Kátoli-
cka Wiara, kryjomo y tájemnie, jest tolerowana,
y tó zá znacznemi summami, ktoremi, pod różnemi

pretex-

Ibid.
Tomo 2.
lib. 12.
pag. 4.

pretextami, okupować się *Stárszyznie*, Kátolicy mu-
szą.)

(W Artykule 10.) Co się tycze Osob Ducho-
wnych, referują się tuteezni Obywatele; we
wszystkim do zupełney Biskupa swego *Hárle-*
meńskiego dyspozycyi (to Duchowieństwo nie mo-
gło być ubezpieczone od Biskupa; gdyż tegoż Ro-
ku 29. Májá, w dzień Bożego-Ciała podczas No-
ny, w tumulcie rebellizánci, burmem wpadłszy do
Kościółá Kátedrálnego, sílu Kánonikow, y innych
Xięży, okrutnie zamordowali; tak dalece, że Bi-
skup *Godefredus* à *Mierlo*, przed tą persekucyą u-
ciekać musiał aż do *Westphalij*, gdzie w Rok po-
tym; z tym się pożegnałszy światem, żadnego inż
więcey ná tym Biskupstwie nie miał *sukcessora*.)

(W Artykule 19. Ná te wszystkie prze-
rzczone punkta obligują się *Xiąże d'Orange*, y
Status *Holándyi* y *Zelándyi* otrzymać od swoich
zkonfederowanych ádherentow, ákceptacyą; z tá-
kim warunkiem że nic przeciwnego tym artyku-
łom nie uczynią, ani czynić kaza; lub pozwolą
&c. (Wkrótce wbrew tey kaucei, wszystkie do-
brá Duchowne są konfiskowane, y dotych czas są
częścią sekularyzowane, częścią dla sustentacyi
Ministrow Kálwińskich służą.)

1ff2

Roku

Id. Tom.
2. lib. 13.
fol. 85.

Roku 1579. 23. Stycznia Stánowiona iest w *Vltraieckteńsk* tráieckie zgodá, między Prowincyá *Vltraieckteńská*; *Hollándyá*, *Zelándyá*, *Geldryá*, *Zutfániá*; y *Fri-zyá*; Ktorey Artykuł 13. wárował; żeby Prowincyom *Holándyi* y *Zelándyi*, in puncto Religionis, wolno było, prohibitu agere, ták iednak żeby kážd; przy swoiszy wierze, mogli bydz beśpiecznie záchowány. (*Ten Artykuł niedotrzymány, zá znieśieniem zupełnym wiary Kátolickiey.*)

W Artykule 14. wárowáno aby Duchowień-
stwo beśpiecznie trzymać mogło, dobrá swoje, w iedney z tych dwoch Prowincyi znáydujące się, według pácyfikacyi *Gándáweńskiey* (*Te dobrá, eo non attento w ten czas záraz ad fiscum są przy-
łączone.*)

W Artykule 15. Wárowáno, aby Xiężom, w Kol-
legiách, lub Konwentách mieřzkájącym, *licite & libere*, według Reguły sprawować się, y hábitu Za-
konnego używać było zezwolono. (*Stroy Ducho-
wny y Hábit Zakonny, záraz był potym záka-
zány, contra fidem tego Tráktatu.*)

Id. Tom. 2.
lib. 13.
fol. 116.

Roku 1579. 15. Czerwcá. Gdy bez zadne-
go, ná ták sílá kompáktacyi względu, Wiará
Kátolicka, codzień większe odbieráła uszczerbki;
5. Kápituł Kościołow *Vltraieckteńskich*, osobli-
wszy

wszy zázawály Tráktat, z *Vltraieckteńskimi* Pro-
testántami, *Religions Vrede*; to iest; *Pax Religio-
nis* rzeczony. W tego Tráktatu Artykułách 2.
4. y 5. wárowáno, aby Proteřtánci kontento-
wali się 4. Zborámi, á záś Kátolicy byli zácho-
wáni przy dwoch Kościołách. W Artykule 9.
zákazáno, aby odtąd, Swiátnice Páńskie, Oł-
tarze y Státuy Swiętych, od dálszego łámániá,
y kruszenia były ochronione. W Artykule 13.
obowizáli się Proteřtánci, obserwowác Niedzie-
le iáko y Swiętá znáczniejsze Rzymřkiego Ko-
ścioła: y w te dni, *opera servilia, non nisi clausis
ianuis exercere*. Ale te wszystkie punktá, nie
są dotrzymáne, gdyż w krotce pó tym, wszystkie
Kościoły *Vltraieckteńskie*, sámym Proteřtántom
są oddáne, á inne Punktá obwárowáne przez E-
dykt Xciá *d'Oranges* R. 1580. 23. Márcá pro-
mulgowány są záraz zniešione.

Id. Tomo
2. lib. 14.
fol. 190.

Roku 1580. 8. Czerwcá. Mágistrat *Vl-
traieckteński*, ábioguiąc; ten *Pokoy Religij*; wydał
Edykt; zázazující: aby żaden Kápłán Swiecki
lub Zakonny, nie wáżył się odpráwować iákie
obrzádky Kátolickiego Kościoła, w Mieřcie y
cáłym *Territorium*; *sub pœná amissionis Beneficio-
rum & Officiorum*; á tym ktorzyby zádných nie

Id. Tom.
2. lib. 17.
fol. 218.

mieli Beneficyow, pod winą 10. Zł. á to tylko *provisionaliter*; pokiby *ab Ordinibus* dalsze nie były postanowione káry. Niemniej zakazał ten Edykt, aby Xięza *utriusq; Status Secularis & Regularis*; nie wázyli się, *in publicum prodire*, áni ná ulicách pokázywać, w stroiu y hábićie stánowi y wokácii przyzwolitych; pod winą utracenia sukien.

Id. Tomo
3. lib. 21.
fol. 32.

Roku 1586. 3. Lipcá. Zdięto w *Vltrie* kćie dzwony Kościołow, de *Oudemunster*, S. Piotra y S. Páwła. y publicznie *per plus offerentiam* zprzedáno. Niemniej poszedł ná taxę y Klastor *Ten-Dael* zá Míastem, iáko y Klastor *Panien Aen de Biet*.

Id. T. 3.
lib. 21. f.
68.

Roku 1586. 21. Listopadá. Kátolikom *alias* 5. Kápitułom *Vltriekreńskim* odebráno dawną; ktorą się zaszczycáli dotąd; prerogatywę, zsiadania przy zgromádeniu *Ordinum Status Vltrie*; Tandem ná ostatek.

Id. T. 4.
lib. 24.
f. 114.

Roku 1588. 11. Lipcá. Zakazáne jest, przez Edykt; w *Vltrie* wszelkie *exercitium*, choć najtajemniejszy, Wiary Kátolickiej, pod wielkimi winami y kárami.

Y tákiemé Edyktami y ággrawacyami w tym wolnym Kráiu; *filij libere* stali się *filij ancilla*.

Ancil-

A lubo szczupła iuz Kátolikow, w tym Kráiu, znáyduie się garstka; przecięz iá, coraz nowemi gnębić nie przestawiają Edyktami *Status Federati Belgij* iákoż y nie dawno; dwa takie Reskryptá wypadły; Roku przeszłego, 2. Wrześniá, á tego Roku 21. Lipcá, ktore z Fráncuzkiego ięzyká przetłumaczywszy; tu ná końcu kładę pod literą I. y K.

Mogłbym tu obszernie mowić o Grávami-
nách ktore nási Kátolicy ponoszą w inszych Pán-
stwach Dyssydenckich: iáko to, w *Dánij*; *Nor-*
wegij; *Helwecyi*; *Węgrzech*; y rożnych Prowin-
cyách Niemieckich; ale *brevitati studendo*; miám;
gdyż z wyżey wyrażonych; łatwo sobie brác ká-
żdy może, o támtych miarę. *Mala que tangunt,*
magis angunt: á zátym należałoby tu wyliczác
Gravamina Kátolikow Pruskich, od Dworu *Ber-*
lińskiego ponieśione; ále ponieważ *sunt ista pa-*
lam; *haud cupiunt hic in Acta referri*; zwiászczá
że iuz są opisáne, w skrypcie pod takim tytułem
wydány: *Litere & scripta, in quibus continen-*
tur, tam gravamina, que R. sp. Polonia, contra R.
Prussie, nuper exhibuit, quam Responsiones. A Re-
pliká tego skryptu tak jest intytułowána, *Soli-*
da & convincens Responsionum Aule Berolinen-
sis

sis, ad Gravamina Reip. Poloniae, Refutatio; więc tam L. C. odsyłam.

Wielkie ponosi *preiudicia* Wiara Kátolicka, y w náleznychże sámych *Pruskich* Miałstách, miánowicie we *Gdańsku*; iáko to pokázuie się, (1. z Pretensyi do Mágistratu *Gdańkiego*. (2. Z Artykułow Konwencyi między J. O. Xciem IMcią Biskupem *Krákowskim* qua ná ten czas *Kujáwskim*, á tymże Mágistratem iészczé w Roku 1718. uproiektowaney, á do tych czas do skutku nieprzywiedzioney; y (3. z krzywd Duchowieństwa *Gdańskiego*; ktore tu *de tenore* ná koncu są przydrukowane pod literami L. M. y N.

A co do *Toruniá*; dóść mi námienić, nie zupełne wypełnienie Dekretu Assessorskiego; R. 1714. ferowanego, *cum summo Iudicij Regij vilipendio ac convulsione*, tudzież záciętą tego Mágistratu, ná támezną garstkę Kátolików, á miánowicie Sukcessorow Konstantyná *Máryáńskiego* záwziętość, oczym obszernie świadczy Manifestacya Theodatá *Házy Rádliczá* do Grodu *Kowalewskiego*; Roku przeszłego 3. Pázdzierniká zániesiona.

Widzieliśmy wyżej że nási PP. Dyssydenci, nie *in fundamento* żadnych Praw Oyczystych, ani

ani *favore* ich ferowanych Konstytucyi; ále *per puram, spontaneam, & gratuitam tolerantiam*, trzymają się w *Polszcze*, więc zápatrując się, ná tak ciężkie Bráci náleznych Kátolików, (boć *unius Corporis Ecclesiae, membra sumus*) w postronnych Kraiách perfekucye; należałoby nam, poyść, *per repressalia, illatam vim, vi repellere*, y żadnych wcale daley niećie pić, *in hoc Regno Orthodoxo* Dyssydentow; á to z sílu rácyi.

1. Naprzód; bo to wymaga, po nas, sam tytuł *Regni Orthodoxi*, nálezemu Krolestwu przez *Alexándrá VII.* w Osobie Krolá *Ianá Kázimierzá* dány, tudzież; prerogátywa *Defensoris fidei*; ktora (prawdziwiey niż *Angielscy* nie iuz *Defensores*, ále raczey *Offensores fidei*) nási *Polscy* Krolowie *OEcumenica sedis praconio*, zászczycają się. Znał to dobrze, ow sławny, wielki Kánclerz *Ossoliński*, y więc od *Władysława IV.* y od *Rzeczyp.* do *Urbána VIII.* będąc *Poslem*, *in illo orbis Theatro*; w *Rzymie* perorując, ztąd cnotę zálecał *Polską*. *Nulla è Poloniae heresis, nullum Schisma, prodijt, & si qui sunt vicinarum gentium peste afflati, acerrimò legum supplició, & infamiae perpetuae notà á reliquo Nobilitatis corpore rejiciuntur; si quis Legem, à Vladislao Iagiel-*

Ggg

Kwiat-
kiewicz
in Annal.
Eccel. p.
952. &
Zielenie-
wicz in
Ep. De-
dic. Vi-
ctoria Cu-
dnowien-
sis.
Kochow-
ski in 2
Climaste-
ra Lib. 7.
pag. 121.

giel-

giellone latam, totius Nobilitatis consensu firmatam legit, fatebitur, nullius Concilij Anathema, acrius heresim perstrinxisse, & quamvis, iniquitati temporum, amoris, consanguineo, aliquid indulgisse videamur, non tamen Legem unquam abrogari passim sumus, nec patiemur, testaturi posteritati, nos Legem, Patrię salutem, Religionis integritate firmare. Hoc ipso lugubri Reip. Statu, cum Sigismundum R. terris ereptum planximus, vidisses, Senatium Populumq; Polonum, magis pro Religione, adversus concives suos, dirę heresi corruptos, certantem, quam de communi Patrię salute, aut de futuri Principis electione, sollicitum; innatum scilicet, genti Polonę, avita Religionis studium. Przyznał toż samo naszey Oyczyzny, y Cudzoziemski Author, Antonius Spinellus; temi słowy; Religionem Catholicam apud Polonos, esse gemmam pretiosissimam, auro libertatis & pietatis zelo inclusam. Iżeli tedy; Religio Nobis ea servanda est, quam à Majoribus accepimus toć; herezya à Regno Orthodoxo, exulare powinna.

2. Miłość Oyczyzny wymaga od nas, abyśmy temu zabiegali, ne portio hereditatis nostre incidat in errorum inextricabilium barathrum. A nie mniey nas do tego pociąga, y miłość Braci ná-

Georgij
Offolin-
ski Orn-
ationes, Ell
Dant,
2647. P.
6. & 7.

Ilocra-
tes ad Ni-
locem.

naszych w Heretyckich błędach zostających, kro-
rzy są os ex ossibus nostris, & caro de carne no-
strā: gdyż pozwaląc im dobrowolnie, ná duszy
ginać, byłoby to, okrutnie ich nienawiedzić
Crudelis est non clemens; qui non punit cum de-
bet. Pokoy Dyssydentom pozwaląc, iest to;
sumnieniu ich niepokoy przynosić. Przeyznał
się we wszystkich błędach Heretyckich Xiążę
Mikołay Rádziwił Woiewodá Wiliński; miał po-
koy w wierzeniu; ále się nie mógł uspokoić ná
sumnieniu, pisząc bowiem do syná swego ták-
że Mikołáid, (potym Marszałká W. X. Litt.)
przed samą śmiercią; ták synderesim swego su-
mnienia opisał. Se tot sectarum in Ministris,
& novarum semper, monstrosarumq; de rebus Di-
vinis opinionum, ac dissensionum, multum perie-
sum, vix scire, quidnam sequendum sit, nunquam
se tantos discordiarum tumultus, post relictam an-
tiquam Religionem, in ea quam sequebatur expe-
ctasse. Przeklęta y diabelska to maxymá, pokoy
Heretykom dotrzymywác; y wolność wierze-
nia dobrowolnie pozwaląc; zá zdaniem samegoż
owego zwołanego Herezyarchy Theodorá Bezá,
ták specificę o Polsce, y o Konfederacyi Wár-
szawskiej twierdzącego. Libertatem conscientie

S. Hieron-
imus.

Petrus
Skarga,
in opp. f.
397.

As sua E-
pistola
Theologi-
ca pag.
20.

permittere, sinere unumquemq; si volet perire, diabolicum dogma est: & hec illa est diabolica libertas, que POLONIAM hodie, tot pestibus infecit, quas nulle alioquin sub sole Religiones tolerarent. Na wszelkie tedy PP. Dyssydentow in exercitio Religionis pretendowane gravamina; taką z S. Augustynem dąć im powinniśmy replikę. *Fratres diligimus vos, hoc vobis volumus, quod & nobis, si propterea nos gravius odistis; quia errare vos, & perire non permittimus, hoc Deo dicite, quem timemus minantem malis Pastoribus, & dicentem, quod erraverat, non revocastis, & quod perierat, non inquisivistis.*

3. Wiara Luterska y Kálwińska, nie już w niektórych tylko punktách kontrowertowanych, różni się z naszą Religią (iako specioso titulo alleguie Memoryat Angielski) ale owszem wcale ją znosi, y onie się usilney nie stara, iako żeby ją zupełnie, wykorzenić, y abrogować, gdyż (ze słowy wspomnionego Vástoniusá rzekę) skutki, y korzyści grásfuiących rożnych Sekt Heretyckich te są; *Summum illud Sanctissimumq; Trinitatis mysterium antiquare, Christi Divinitati detrabere, Angelis insuper, hominibusq; Sanctis in celestem beatitatem receptis, debitum honorem ac*

In Dedi-
catione
Sigismun-
do III.
Vitis A-
quilonia.

revel-

reverentiam eripere, fidelibus vitâ functis, auxiliũ Ecclesie militantis complures Sacra Scriptura, libros, omnia ferè Sacramenta, traditiones universas, Sacerdotiũ, Sacrificium, vota, stata jejunia, festos dies, peregrinationes ad Sacra loca susceptas, templa, altaria, reliquias, imagines, unò verbò, omnia bona opera, & monumenta pietatis, ac deniq; Leges omnes, ad gubernandam Ecclesiam divinitus institutas, annihilare &c.

4. Nietylko Herezya w Polsce, usiłue znosić Statum Religionis, ale też, y Statum Politicum invertere, będąc usławiczną woień domowych, scissy, sedycyi, niesnásek, tumultow y gwałtownych excessow okazyą, iako się okazało wżwyż położoney Specyfikacyey; Prawdziwe są w tey mierze choć Pogańskich Filozofow, zdánia Plátóna: *Non posse immutari Religionem, absq; magnâ Reip. immutatione,* y Cyce-rona; *Non debet esse liberum, cuiquam de Religione iudicium, quod hec Libertas, magnam pariat perturbationem, atq; perniciem Reipublicæ.* Niech sobie Specyfikacyą przeczytają PP. nási Dyssydenći, a dopiero przyznają, *quâ fronte* udąć przed Dworem Angielskim mogli, *ze w konserwacyey* (iako czytamy w Memoryale Ablegatow Angielskich) *Prav*

Plato
lib. 4. de
Republ.
Cicero
Lib. 2. de
Legibus.

Ggg 3

y

Prerogatyw Dyssydentow, zawiść interesy Rzpltey y sameyże nawet Religij; że ciż PP. Dyssydenci, są ejsdem corporis membra z Kátolikámi, że wśy-
skie Práwa Oyczyste z mśelką pełnić zwykli pun-
ktuálnością, y że z nich przykład mamy dobrej kár-
ności, y chwalebne Obywátelow zachowania się
&c.

5. Póki tedy będziemy mieli Dyssydentow
w Polsce, poty *fovebimus in sinu serpentem*, po-
ty się nam obawiać będzie trzeba, dalszych scyf-
fy, tumultow, y podobnych Toruńskiemu ex-
cessow. *Nam disparitas cultus, diversitatem in-*
ducit animorum: poty áprichendowác nam będzie
trzeba, jeżeli nie zupełney Religij prawowier-
ney odmiany, przynaymni znaczney álterácyej,
y w Kátolikách oziębłości, iaką za swych czá-
sow opisał, zawołány Polski Eklezyástes Sokoło-
wskij: *Spreta est Majorum Religio ac pietas, con-*
tempse ceremonie & res Sacre jacent, Majestas
Divina lesa; quid deinde Sacrum, permanet?
Coż dáley zátym? *Senatus & Patres filicernia*
vocantur, Iudices, corporum inanes umbra, Domi-
ni serworum mancipia; Iudicia araneorum tela &
sunt, & esse putantur. Póki Rzeczp. będzie się
mocno y státeczenie gruntowála ná opoce Piotra,
poty

In Incor-
poratione
M. D. L.
Regno
Iánuázo-
włki p.
747.

Citatur á
Sæmiot.
pag. 6. 2.

poty się chwiać y obalác nie będzie; *nam qui*
vere fidei, & vere lucis fulcro innixus non est, ne-
cesse est ut in partem aliquam ruat. Słusznie Po-
litykow nászych *Antesignanus*, Iędrzy Máximilian
Fredro Woiewodá Pódolski, *inter Patrie in-*
tegritatis, & permansure Libertatis omina, kła-
dzie, principe loco; státeczne prawowierney Reli-
gii utrzymánie; quamdiu Catholicam Religionem,
Rex & Cives, cum cultu Virginis Dei Matris
constanter tenebunt, ac tuebuntur, tunc verò, fa-
vente Deo, Polonum nomen, Resq; publica; cum
Libertate, (accipe omen non ex falso) duratura.

Zá odmianą Religij, następuie y odmiá-
ná dobrej Rzeczyposp: hármónij, y zupełney
między Stanámi konfidencyi; iest zdánie Polskie-
go Demosthenesa Orzechowskiego. *Postquam discessum*
est á fide Catholicá, etiam á fide áccessum Politicá, nam
neq; Senatus Populo, neq; Senatui Populus credit am-
plius, utraq; pars, alteri nihil fidit, perijt fides Catholica,
perijt etiam fides Politica; sit una fides, & ea Catho-
lica, futurum est; ut una quoq; sit fides Politica.

6. Coraz większe PP. Dyssydenci, uzur-
pują sobie prerogatywy, y co raz większe, ro-
szczą sobie pretensye; *& dum eis plus licet, quam*
par est, plus volunt quam licet. Dyssymulując
ich

Iustus
Liphus
Cent. 1.
Epist. 97.

In Fra-
gmentis
sen Togæ
& Sagi
notationi-
bus Ma-
nino. 10.

Publicum
Syrus.

ich *in servitute*, będą uśiłowáli *assertionem libertatis licentiose*, y że tak rzekę z Mędrcom Pańskim; *Laxabimus manus illis, & querent libertatem, (licentiam) á zátym; summè verendum; ne serui nostri, dominantur nobis: Jezeli teraz kurcząc się á kolą iák ieze; plangunt, & angunt, což dáley będzie, kiedy co raz bárdziej, utwierdzáią, wzmagáią, y zmacniáią się w mnogość, síly, y postronne protekcye, boć zwyczajnie według Póéty;*

*Nemo (esse) satis credit, tantum delinquere, quantum
Permittas, adeò indulgent sibi latius ipsi.*

Pozwoliwszy im, równie z námi prerogatywy Szlacheckiey, zechcą *capacitatem*, do Urzędow Ziemskich; to im dáwszy, będą chcieli być ná funkcyách publicznych, pozwoliwszy im, wstęp do Izby Poselskiey, będą uśiłowáli wtargnąć, y do Senatu, *semper májora audendo*; Gdyż o ich niepomiarkowáney, y niepowsięagliwey wyniosłości bezpiecznie mówić się może, co nápiisał *Plutarchus*. *Plorant se non gestare vestem Patriam, & si frunt, plorant quod non sint Praetores, & hoc adepti, querulantur, quòd non Consules,*

*sules, & Consules quod non priores, sed posteriores fuerint renuntiati Magis eos unus ledit, qui praecedat, quam recreant mille, qui sequuntur. Słusznie, nigdy nienáfycone, w nowych co raz zamyślách y pretenzyách ich żądze, nasz sławny Krásomowcá Krzysztof Wárszewicki, przyrównał do nieuspokojonego, w puchlinie zostaiących prágnienia; *Vt hydropici siti, sic seditiosi novandarum rerum perpetuo studio, magis ac magis quotidie aestuant, ac excitantur, non enim fedit qui ledit, neccito mansuescit, qui temere insolenscit.* Poki tedy będzie trwał w sereách PP. Dyssydentow *fomes erroris omnis causa mali*, poty trudno będzie z nich wykorzenić *fomitum dissensionis*, poty trudno będzie ugásić, takie nienáfycone *in innovando*, ich żądze; *Cre-**

scit indulgens sibi dirus hydrops, nec sitim pellit, nisi causa morbi, fugerit; venis, & aquosus, álbo corpore langvor.
Co do pretenzyi PP. Dyssydentow, áby byli przypuszczeni do wszelkich honorow, dygnitarstw, y Urzędow, ponieważ o tym obszernie pisze *Author, Iuris pleni*. Cap: 4. & 5. więc niechcąc *crambe recocta repetere dicta*, tám Ł. C. odsyłam, taką tylko przydatąc *Reflexyą*; Gdzie *Religio predominans* iest Luterska álbo Kalwińska,

nie tylko, nie przyjmą Kátoliká do Mágistratu, ále áni do Burly Kupieckiey, áni do nayliższego rzemieślniczego Cechu; *w Polſzcze Religio predominantis*; iest Kátolicka, y iákże mogą pretendowác PP. Dyſſydenći, áby wolny mieć mogli przyſtęp, do Trybunálſkiego Párlamentu, do Izby Poſelskiey, do Senatu, do wszelkiey preeminencyi? Dla różności wiary; Angielczykowie, od ſamego Tronu; ſwego odſtrychneli Pretendentá, choć naturalney ſukceſſyi ſpadkiem iemu należącego; Y w czymże lepsi od niego, náſi PP. Dyſſydenći, żebyſmy ich nie mieli; dla teyże różności wiary oddalić od wszelkich Urzędow y funkcyi? Czy máiąż Kátolicy w Pánſtwách Dyſſydenckich; áby ieden Koſciół, áby iedną Káplicę? ktoraby im była dobrowolnie pozwolona, oprócz tych, ktore przez dawne Pákta, y ſolenne Tráktáty im ſą obwárowane? A za cóż tedy PP. Dyſſydenći u nas, co raz więkſzą Zborow chcą przyczyniac liczbę? Náſz Zygmunt III. choć naturalny dziedzyc, Kroleſtwá Szwedzkiego, choć *Dominus abſolutus* tego Pánſtwá, á przecięsz z wielką trudnoſcią, ledwie od ſwoich wymogł poddanych, áby Kátolikom wolno było, *w Szwecyi* mieſzkać, bez Koſciółow, y bez

žadne-

žadnego do honorow y urzędow przyſtępu, á y tego mu náwet nie dotrzymáno, bo żadnemu Kátolikowi niedozwolono, przy ſwoiey utrzymywác ſię wierze, A náſi PP. Dyſſydenći, chćeliby *pro libitu & arbitrio*, Zbory ſtáwiać, co raz nowe fundowác; ſłowem, *w Polſzcze*, iák w ſwoim Dziedzictwie ſię rządzic?

Z tych y tym podobnych rácyi y reflexyi; mogłbym konkludowác, że nam, *jure reſpreſſationum uſis* tak właſnie z PP. Dyſſydentami obchodzić należy; iák oni poſtępują, *w Anglii, Hibernij, Szkocij, Szwecyi, Dánij, Hollandyi, Helwecyi, Węgrzech &c.* z Kátolikami: że ponieważ PP. Dyſſydenći, *inquirunt Pacem, & perſequuntur eam*, naylepiey raz ná záfwe z niemi taki ſobie uczynić pokoy iák z Hugonottami uczyniła Fráncya; (czym zda ſię nam grozić *Memoryal Angielski*) *Cogi debet ut ſit quietus, qui ſuo uitio renuit eſſe pacificus*; Ze ponieważ *nulla eſt ſocietas fidei & perfidie*; ponieważ *nullus eſt nobis poteſt, aliquâ ratione conjunctus, qui à nobis fide & Religione discordat*, ponieważ; *non habemus partem cum ijs; qui faciunt partem, qui ſe ab Vniuerſali Eccleſiâ diwiſerunt* Więc ná fundamencie dawnych Praw y Státutow, przeciwko Heretykom ferowanych, tak ſię ich po-

Hhhz

zbyć

Gl. ad
Pf. 33.

bic p. 4.
Caſſiodo-
rus.
S. Cypri-
anus. Ep.
55.
Honorius
Imp. l. 42
de Her.
e. Theod.

S. Aug.
Schisma.
24. qu. 16.

zbyć mamy, iakośmy się pozbyli Socynianów?
 &c: Mogłbyśmy to wszystko naturalną konsekwencją inferować, ale tego nie czynię; owszem *in lenitate & mansuetudine Spiritus* konkluduję, żeby; iako; *quasi aliqui ex nobis*; iako *os de ossibus nostris*; iako; *caro de carne nostrâ*, w naszej zobopólnej Oyczyźnie, w pożądanym Pokoju, y we wszelkim zostawać na zawsze mogli bezpiecześnie. A to iakim sposobem? Podaje ten sposób S. Hieronim: *sit inter nos una fides, & illico Pax sequetur.* Niech przestaną PP. Dyssydenci, byź Dyssydentami, *& illico Pax seruetur*; niech na prawowierną przyłtaną Religiją, *& illico Pax sequetur*; niech StároPolską wezmą przed się wiare; niech się nie imięnia Ewangelikow, ale samey trzymają Ewangelij; (*nomen habentes quod vivant, mortui;*) a foremna będzie między nami zgodą; oczywisty nastąpi Pokoy; *& illico Pax sequetur*, Dopierożby natenczas naszą Oyczyznę w zupełnym, *ad invidiam* postronnych Narodow, kwitneją Pokoju *Quam infirma, & ad casum properans nostra Republica*, (mowi do nas Legat Papięski Kardynał Kommendon) *si adulterata & varia; quam felix futura; si vera (unicè) ei contingat Religio.*

Podziękowawszy tedy za prawowierny Dar S. Religij Bogu Wszchemogącemu, rekomendo-

Gen. 3.
22.
Gen. 2.
23.

In Apocal. 2.
ad Ruf. fin.

Apocalip. 3. 1.

Fredro. in Valefio pag. 49.

wać nam przynależy Majeſtatu iego Pańskiemu, uwikłanych w ſiđłach y pętach Heretyckich błędow, Bráci naszym, wſpoł obywatelow naszym; żebrać nam trzebá łaski *Spiritus ubi vult spirantis* Duchá Przenayświeźszego; aby *adjuvet infirmitatem nostram; nam sicut oportet orare nescimus, & ipse Spiritus postulet pro (eis) gemitibus innarrabilibus*; proſić nam uſilnie trzebá *Angelum Pacis*: Zbawiciela naszego, *qui venit pacem mittere non gladium*; aby ich obdarzył darem swego pokoju, *quam mundus dare non potest pacem*, a tak wieczny im z nami ſprawić raczył pokoy; *ut impleantur agnitione voluntatis Dei, in omni sapientiâ, & intellectu spirituali, ut ambulent dignè, Deo per omnia placentes in omni opere bono fructificantes, & crescentes, in scientia Dei.* A tak będziemy wſzyſcy *populus unius labij*, będziemy zupełnie złączeni y ziednoczeni, w iednym Koſciele S. *unius moris, (unius oris) in Domo Domini*, ſtaniemy się *unius Corporis Christi; sub uno Capite Ecclesie membra*, ſtanie się *unum ovile, & unus Pastor.* *Si qua ergo consolatio in Christo, si quod solatium charitatis, si qua viscera miserationis; Implete gaudiũ nostrũ ut idem sapiatis, eandẽ charitatẽ habentes, unanimes, adipsũ sentientes.*

Amen. Amen. Fiat. Fiat.

Ad Roman. cap. 8. v. 26.

Matth. 10. 34.
Iob. 14. 27.
ad Coloss. 1. 9.

Gen. 11. 6.
Ps. 67. 7.
Iob. 10. 16.
Ad Philipp. 2. 1.

PRZYDATEK

Różnych

SKRYPTOW,

y

FRAGMENTOW,

Ad Contentia operis

Relacją mających.

D Y S K U R S

Ná Konfederacyą

Domagają się Pánowie Ewángelicy Processu prawnego oboiey stronie: to iest, onym, y Kátolikom służącego. ná Konfederacyą uczynioną w Wárszawie pod *Interregnum*, roku Pańskiego 1573. przeciw tym osobom ktorzyby iey nie dosyć czynili, albo się iey sprzeciwili. To domaganie nie má w sobie żadney sprawiedliwości, y owszem má w sobie dziesięćoraką niesprawiedliwość. y szkody ciężkie Kościoła Bożego, y rény sumnienia Kátolickiego, y ná przyzwoleniu gniew Boży. Położywszy za fundáment, iáko się niżej doaknie, iż tá Konfederacya iest przeciw prawom wszystkim Boskim y ludzkim, y przeciwna sámemu przyrodzonemu rozumowi, áby o skazę wiary y prawdy Bożey, y o zárząd dusz ludzkich nikt penowany nie był, y obronę prawną miał: są inne ciężkie nieprawości do tego nalegania ná proces przypoione.

Pierwsza niesprawiedliwość.

Jż to ná Kátolikách wyciągają, czego sami nie czynią. Penować różnych wiar nie każą: á sami niewinnie Kátoliki dla wiary y o wiare trapią y penują. Co bráćia ich Kálwinowie y Puritáni w Anglii Kátolikom czynią, iáko ie penują ná májtności y zdrowiu, więzieniem, mękami, zabiianiem y ćwierowaním: świat wszytek wie, y onym się okrucieństwem brzydźi. Co czynią Xiążcá y Miásta Niemieckie, Luterskie, y Kálwińskie, Kátoliki owiare wyganiając nikomu nierayno. Co w Polfcze y w Litwie y w Prusiech Ewángelicy czynią: ręką dotykamy y ná grzbietách naszym czuim. O coż Plebány swoje wyganiają z ich fundacyi one súpia, y Kościoły im odeymują? iżali nie o wiare ie penują, iż tak wierzyć iáko oni niechcą? frogieź to penowanie. A z poddánemi swemi Kátoliki co

(a)

czy-

*Kálwinowie
penują o
wiare.*

*Plebany pe-
nują.*

czynią? płaczem się żalewać, na ich zniewolenie do zborow slysząc y patrząc. Drudzy gdy kilá mil Kościoła y Káplaná szukają, záto karanie odnoszą. Jákaż to tedy spráwiedliwość? to ná nas wyciągają, czego sami nie czynią, ábo czynić nie mogą.

Kompozycya
poprzyjężo-
na od nich
iáko się cho-
wa.

Mają pokoy
Konfed-

Wtóra. Y to wielce gruba niepráwość: *sub fide & honore & conscientia*, w tey Konfederácii obiećali Duchowienstwu kompozycya: to jest nagrodę szkody y krzywd wszystkich, które Kościołom Bożym, y temu Kápláńskiemu stanowi uczynili: ieśliby ich o religią nie karano. Stan Duchowny éichy, w láskawości Chrystusowey czeka áby młode rozumy postánowiły się á ku sobie przychodziły, á náukę y wywody prawdy Bozey swiatłość brali, y niekarze ich, y przegláda nierozumy ich, y mają pokoy iákiego w Konfederacji chcą: mają wolność w korey zginąć mogą kiedy chcą, nie mąż ná nie inkwizycyi, nie mąż sądow onych w práwie ná nie opifánych, Iurysdykcyá Duchowná ná nie y exekucya ustáá. Nie konfiskują ich *bona*, nie sádzają ich do więzienia, y mają wszystko czego się domagáli, siedzą w wielkim pokoiu, záden się im urząd nie przykrzy. A Kátolicy y Duchowni nie mają tego, co im *sub honore fide, & conscientia* obiećowali. Kompozycya nie dochodzi, od Seymu do Seymu się wlecze, y iuż się z niey, swoje mając, Konfederácii śmieć, kościoły w ręku ich y u ministrów ich zostáją, Plebányi kilká tysięcy ábo pustych, ábo od nich wydárznych w spustoszeniu fromotnym y poimaniu siedzą, fundácy y dochody y role y imioná kościelne odięte, skárby z których nie tylko się kościoł s. zdoził, ále y R. P. nádzicią się w swoich potrzebach kármidá, powydzierane: dusze kátolické bez káplánów opuszczone, dzieściny pobráne, o które y pozywánia gdzie mogą nie dopuszczają. J inney nédze y pláczu dosyć zostáło, y tak się iszczą w obietnicy y przysiędze swoiey. Oni tryumfują, á Kościoł y Duchowienstwo sżami się polewa, A iákaż to spráwiedliwość? *Trećcia niespráwiedliwość.* Jeszcze więcej, niżli w Konfederácii záwzięli, przyczyniáć chcą boleści y zálu fromoty y szkody Kátolikom. Proces iuż nie ná Konfederácii,

Proces ná
tumulty.

bo

2.

bo w niey iuż mają czego chćieli: ále ná tumulty skládają; wktorym chcą sobie takie Práwo u wszystkich Stanow wymoc: áby o zepsówanie zboru ich, iáko oni zowią, w Krolewskim ktorym Mieście, káżdego stanu ludzie do świeckiego Sądu pozywáć y sádzić bez áppellácii, y karáć ná máiętności y gardle mogli. W co chytro bárdzo wstępują, y dwie rzeczy przewieść chcą, których w Konfederacji nie mają. Jedną, áby Duchowne persóny do sądow świeckich wciągnęli, y potwarzone od kogokolwiek o te domy prywatne, które zborami názywają, karáć ie y názdrowiu mogli. Drugą áby sobie práwá do stáwienia zborow swoich w Miáściach Krolewskich ziednáli Obojá rzecz éiężką ma niespráwiedliwość. Dawno się ná to wszystką sílę zbieráją: áby Duchowne pod swoim sądem y ręką iáko Ruskie Popy mieli. Dawne ná to stáranie ich, áby Zbory swe w Krolewskich Miáściach ofadzáli; y nie mając do tego przystępu innego, jedno z obálenia nie ktorých domow Szláchceckich, nie zborow, (bo nigdy w Miáściach Krolewskich być nie mogły) ná te ktorzy ie nászli, takiey spráwiedliwości chcą, takiego práwá y Processu, ktory by im zá przywilej stáł. Wczym chytrość ich wytchnąć potrzeba: áby cásé sumnienie y Krolá J. Mći. y Biskupow, y wízytkich ktorzy się o tę niespráwiedliwość zástawiać winni, przed Pánem BOGIEM zostawáło.

By Krol J. Mśc. Kátolicki Pan, w domu swym y Miáściach swoich dopuścił zákládat *Cathedras pestilentie*, y Kácermistrzom dáł miejsce, dusze ludzkie zábiáć Kościoły swoje psowáć, y wiarę Kátolicką obaláć, nieczgoly y rozruchy w Mieście swym szczepić: á iákoby się o to pánu BOGU spráwił? Jzali ten owiec nie zábiia, ktory wilkom do nich wrotá otwarzáł krew ich náńby pádía. Toż się dáleko wícey y o Biskupách mowi: gdyby y jednym punkćikiem y literką ná to zezwaláli, á Krolewskich Miast y Káthedr swoich, od kácerskich káthedr y od zárázy, owiec swoich nie bronili: wielkiegoby u BOGA potępienia nie uszli, y w wícejšzaby pomstę BOGA strážliwego, niżli świętey Pánowie wpadáli. Ná tey obronie winni y zdrowie o ow-

Dwie rze-
czy škodli-
we bárdzo.

Sumnienie
Krolewskie
y Biskupie.

22

cc

Biskupi co
paniuni.

ce położyć, y rychley się wilkom dać rozszarpać maia, niżli im namnieyszey dziury do owiec dopuścić. Przetoż takiego ich processu *de tumultibus*, w którym sobie do miast Krolewskich prawo na Synagogi swe wtracają, pozwalac pod utratą zbawienia swego nie maia. Bo krew owiec ich, ktoreby wilkom wydawali, na nichby zostala, y rzeczonoby im: *O pastor & idolum derelinquens gregem.*

Zach: 11.
Krzywdy o
zboru.

Rzekną: ale się nam krzywdy stała w obaleniu domu Szlacheckiego. Powiedzieć im: Maia prawo pospolite, niech o krzywdę czynią: a zboru nie wspominają, y publicznego na schadzki miejsca, ktorego nigdy w Miastach Krolewskich mieć nie mogli, ani mogą. Duchowieństwem y Kościołami, dobrze są opatrzone Krolewskie Miasta, nowe Ewangelij y Katedry Heretyckiej nie potrzebuia, y owszem iako ognia się y złego Powietrza strzegą. Zakładac Kościoła, y *Exercitium* iakiej religij czynić, nikt bez urzędu Biskupiego y Pana miejsca onego nie może. Łażni pospolitey y iatek budować bez urzędowego przyzwolenia nie dopuszczają: a Kościoła obcey wiary y publicznego miejsca y *Exercitium* obcey religij, na którym wiele do rządu, dobra, y pokoju pospolitego należy, miąnoby dopuścić?

Exercitium
religionis w
audzynie mie-
ście.

Sami się po-
rębiają.

Niech się sami swemi usty ofadzą: iczeli oni w swej wsi albo Miasteczku, Biskupowi albo ktoremu Katólikowi, Kościół stawić pozwolą? iaki to wielki niewstyd, tego się u sąsiada w domu jego domagać, czego mu sam w swym domu nigdy nie dopuści y broni? Pátrzcieu Xiążąt Niemieckich y Miast heretyckich, iesli ktorego Katólikowi Kościoła dopuszczają y karą im iednego nie zostawia, w którymby Nabożeństwo swoje odprawić mogli. Pátrzcieu w Pruskich a to podległych, choć pod Xiążęciem Miastach, iesli Katólikom Kościoły mieć dozwolą. I owszem y Szlachcicowi w jego własnym imieniu tego bronia. Pátrzcieu na Elblążany, a to własne poddane, iako z Krolewskiego y Biskupiego Kościoła Katólickiego Kápfany wyganiają y do tego czasu. Czego Mieszczanin y Szlachcic Biskupom y Katólikom w swoim imieniu nie dopuści: to
Krol

Krol w swoim mieście pozwalac ma; O iakie to baczenie tego się domagać? z iakim wstydem o to prosić mogą? iaka to sprawiedliwość?

Czwarta niesprawiedliwość. Na swoię máluczką krzywdę, iednego w Poznaniu albo w Krakowie obalonego domu, nowego się Prawa nowego Statutu domagać: a Katólikom o krzywdy niezliczone Kościołow Bozych, starego y od wšytkich stanow postanowionego prawa bronic. Onym dwa domy Szlacheckie zgorzały, ktorych szkoda na kilka set złotych szacować się może: a Katólikom Kościoły pobrali, fundusze podbierali; Imiona y wsi y role odiełi, y szkody po kilkakroć sto tysięcy poczynili. Oni lichą szkodę na prywatnym domu odnieśli: a nam domy chwaly Bozey, domy zbawienia ludzkiego, domy Rzeczypospolitey pobrali y popustofzyli y wyłupili. O ich chafupkę, nowe y na maiećność y gardła ostre, y na wšytkie się stany y na Duchowieństwo ściągające prawo stawic: a o naleznych krzywdach nieoszacowanych stare prawa podlawę mieścić. O iurysdykcyi Duchowney ktora tak wiele set lat trwała, y tak mocnemi Prawy Koronnemi utwierdzona iesł y Kościoły y drapieństwo ich milczec z Prawem się y z prawdą nie ukazowac a o ich ieden dom albo dwa wšytką Koronę zatrzasnac, y nowych bez appellacyi nalezyc Duchownych y na dużę Katólikow. Praw się domagać: iaka smiałość? iaka sprawiedliwość?

Nowe prawa
na máluczką
y prywatną
krzywdę.

Wielka krzy-
wda Kościo-
łow.

Jurapatro-
natus.
Krolewskie.

Piąta niesprawiedliwość. Napisałi w tey Konfederacyi, aby Krolewskie Jurapatronatus albo podawania, personami Katólickiego Rzymskiego Kościoła ofadzone były: a Gdańszczanie y Elblążanie y Torunianie, y inni ktorzy się do tey Konfederacyi odzywają, tego nie czynią co obiecali y przysięgli, y persons Katólickiej do Kościoła Krolewskiego podawania przypuścić niechcą. Gdzież tu sprawiedliwość? A co gorzszego, gdy ic pozywają o te Kościoły Krolewskiego Jurapatronatus, Panowie Ewangelicy Konfederacji o nie się zastawiają, czyniac dośc swey obietnicy, *sub iuramento. honore & fide, & conscientia.* O Boska sprawiedliwości iako się z ciebie smięią o wierne podsumnicnem przysięgli!
Boffa

Przyjęcie
Krolewska.

Pacé inter
dissidentes.

Kondycje
dnie.

Proces jaki.

Szesta niesprawiedliwość. U Krola JMci. przyjęte się na tę Konfederacyą swoię y na Proces upominają; a tę przyjęte do tego czego w niy nie mają przykładają. To tylo w przyjęte mają: *Pacem inter dissidentes conservabimus*, y to się im isci. mają tego pokoiu y nazbyt, bo ich nikt o wiare nie penuhi, a Prawa na nie z starodawną uczynione zawieszane są. y *justitium* mają. Lecz tego w przyjęte nie mają: aby Kościelne Prawa dla nich co cierpieć miały, a wolność swoię traciły, a żeby im Kościoły brać y ministrom dawać, y fundacye pbować wolno by o: tego w przyjęte Krola JMci. nie mają. Jowzem pierwey ta Kościelna wolność, y Prawa Dchownych w teyże się przyjęte umacniają. W ktorey też iesli im Proces obiecano, tedy *sub duabus conditionibus*: iesli Kompozycyi dosyć uczynią, a wszystkie stany na to zezwolą. Kompozycya nie dochodzi y w śmiech się obraca: Na Konfederacyą nigdy stany wszystkie nie zezwoliły. y prawem Koronnym nigdy nie była, ani jest. Bo się iey wszystkie stan Duchowny y wiele całych Wojewodztw przeciwko: y do tego czasu na nie jako Prawu Bożemu y ludzkemu y samemu rozumowi przeciwną, nie zezwalała. A żeby w Krolewskich Miastach zbory swoie osadzać mieli: tego w przyjęte Pańskicy nie mają, ani bydz mogło. Gdzież tu sprawiedliwość?

Siodma niesprawiedliwość. Prowadząc swoy Proces, obmyślają y obiecują pokoy: ale taki. w ktorymby przewodzili co chcieli, y przy tym, co Kościołom pobrali, zostawali: a na Katołiki wszystkie niepokoy krzywdy y placz obalali. Uczynimy, prawi, takie przymierze: My cosmy wzięli przy tym zostaniem, y ieszcze więcey w Krolewskich Miastach wolności sobie przyczyniam: a wy swego się nie upominacie a o swoie krzywdy milczcie, ani się ruszajcie. Sprawiedliwy bardzo pokoy, jako kokoszy z kołmi czynić chcieli: My w zlobach waszych owies wasz wybierac przed wami bedziem: a wy ani gębaj zębami, ani nogaj nas nie ruszajcie. Raduy się z takiego pokoiu Katołiku. Milcz, gdy BOGA twego w Trojcy iedynego y Chrystusowe Bostwo, y Sakramenty twoie, y wiare twoię, y Na-

bozeństwo sbluznią. Nie ruszaj się, gdy wilki y kacemistrze na cie wywierac beda. Nie mow nic iz twoie Kościoły zwoiowano, y twoje z nich Kapłany wygnano, y fundacye dobr Bozych na swieckie pozytki zlupiono. Otworzaj swe miasta Krolu, y Biskupie, na osadzenie zborow Kalwińskich, y wszystkich innych sektarzow: aby wiara Katołicka wyswiecona z nich byla. O piękny pokoiu! taki dają na głowę porażonym, ktorzy siły żadney na odpor iuz nie mają. Taki dają kokoszy, ale zdechłym co sobą niewładną, izkąpom. Takie nasz z nimi pokoy, takac sprawiedliwość.

Osma niesprawiedliwość. Gdy im tego nie pozwalają, czego niesłusznie się domagają: grozą rozerwaniem Seymu, a nietylo grozą ale umyślnie rady dobre na podparcie Oyczyzny, na obrone od nieprzyaciol, na sprawiedliwość y karność, rozrywają, na zgubę Rzeczypospolitey y Oyczyzny niedbając, na koszty wielkie ktore się w Seymach podejmują oka nie mając, y na zginienie łamych siebie nie pomniac.

Coż tu ma czynić miłośnik czci Bozey, y Kościoła Bozego y Oyczyzny y swego sumnienia stroz dobry? albo Pana BOGA złym przyzwoleniem na tak szkodliwe prawo obrazac: albo Oyczyznie nie dogodzić. Nie trudna kwestya y *scrupulus*. Pierwey słuchac BOGA nizli ludzi. Pierwey Kościoła y dufz ludzkich bronie, a nizli Oyczyzny. Pierwey o chwałę Bożą zastawic się, nizli o część swiecką. Pierwey wieczney Oyczyzny nabywac, nizli doczesney. Pierwey zdrowie polozyć, nizli w smiertelny grzech upasc. A gdyby nam tak mowili: iesli się BOGA nie zaprzecie, Seymu dobrogo miec nie bedziecie. A my im odpowiadamy: y dla zguby wszystkiego Krolestwa, BOGA się przed nie bedę. A to pewnie wiem: izby moy grzech Krolestwa nie zatrzymał: y owzem rychleyby Oyczyzna zginela, gdybyśmy Pana BOGA y łaskę iego tracili; ktorey nie mając, a coż mamy? By Polskie nasze Krolestwo, y nad Turreckimi wszystkimi Państwami wyniesione bylo: a Pana BOGA y łaski iego niemielibysmy: cożesmy wygrali?

J oni

Rozerwanie
Seymu.

Actus. 2.

Pierwsza Oyczyzna
wieczna.

*Skąd się gę-
bić chcemy
w jednym o
kręcie sie-
dziem.*

Y oni ktorzy takie grzechy ná nas wyćiskać chcą, iá-
ko pomoc sobie mogą? Jesli Oyczyznie zle, izáli
y im będzie dobrze? álbo nie w tymże okręcie siedzą co
y my? sobie źle czynią, nie tylko nam. Oni y wieczne
potępienie, y tu gyczynny utracenie odniosą: á my grze-
chu się strzegąc, ná jedney y mniyszey szkodzié zámu-
ceni będziem. Oyczynę ziemską utracim: á wieczną
naydziem.

*Nie chce my
leść z potopu
cz mu ná-
płecy.*

Podobni są ci ludzie dotego ktorzy w studnią wpadł y
wniey tonie, á mowi temu ktorzy go z niey wyrwać chce:
nie imę się tego powroź, aż mię dáruię, aż mi tu wor-
pięńdzy spuścisz. Co rzecze on Dobrodzię? álbo się
rozniewawszy powie: zdechnieyże tu á sam się utop: álbo
mu one piędzde wrzuci, krole trzymając á ciężaru onego
znieść nie mogąc, że studni się nie podźwignie, y zginie.
Mowiá nási Ewángelicy: Seym rozerwiem, iesli nam te-
go Processu nie dáruię: utopiem się sami y zginie, A
my im mowim: Gdy to wam pozwolem, á BOGA nay-
wyższego rozniewamy, rychley zginieć, y my zwami.
A gdy nie pozwolem dla ochrony łaski y czci Bozey, nie
zginie nam Oyczyná nászá. A iesli zginie doczesná, przy
wiecznym się zostoiem, y tey zaś doczesney da Pan BOG
szczęśliwie dostaniem.

Ná zamknienie tego Dyskursu, zostáią dwie okrutne nie-
spráwiedliwości, ktore dziwnie nieznośny upor, y frogie
zámienie ukázuia.

Dziwigná niespráwiedliwość. Jz tá Konfederácyá ná kto-
rą exekucyi chcą, samá w sobie to wyciąga, aby nikogo
o religią nie penowano ani karáno; ktore słowá tak rozu-
mieć chcą. Aby każdy wolność tę miał wierzyć iáko sam
chce, y przyjmowác heretyckie náuki y falszywe proro-
ki, y niemi ludzie inne zarázác, y Ministry á kácermistrze,
iákieykolwiek sekty stáwić: á o to nie nie cierpieć, y ow-
szem obronę práwną ná to mieć. Tá rzecz wielce grubá
ma w sobie niepráwość. Bo jest przeciw práwu Boskiemu
pisánemu ktore takie ludzie y falszywe prorozi karác ká-
že. Pátrz u Moyzeszá, á nie mow iz to Práwo Zakonem

Deus: 13.
8c. 18.

no-

nowym zniešione jest: Bo nie doceremonij ále do čnoty y
obyczáiw służy, y przeto jest, iáko Ewángelia w ktorey tá-
kże Pan BOG y Zakonodawcá nász Pan JEZUS odganiác
falszywe prorozi káže: gdy ie wilkámí zowie, y do drzewá
ie złego przyrownywa. Tęž náukę Paná y BOGA swego
Apostołowie y ná piśmie zostáwili, gdy się strzedz Herety-
kow kázali, y w dom ich puszczác y pozdrawiác ich bro-
nią, y kánkrem álbo ogniem piekielnym, álbo dziwym mię-
sem członki bliskie zarázácym, názywáią.

Zá tym BOGA naywyższego Práwem idą wszystkie Prá-
wá Chrześciánkie, co iedno ich ná swięcie, Koscielne Kon-
cylia y Kánony, Doktorckie náuki, Cefárzow Chrześcián-
skich ustáwy, Krolow wšytkich Chrześciánckich y Rzeczy-
Pospolitey wyrozi. Wšyscy iedną myślą y rozumieniem w
tym stóią, to mowia, to kázá: aby zarázá dusz ludzkich y
falszywe religie nie byfy. Polskie teź Koronne Práwá y stá-
re Konfederácy w Poznaniu y Piotrkowie, w Jedluy, o kto-
rych w Skárbie Koronnym powiádáią: á poślednia Korczyn-
ska, ktora jest w Státucie, wšytkie przeszle umacnia, y wielu
Krolow nászych mándaty teź stánowia. Słow ich kłáść dłu-
goby bylo iáko y támtych innych.

Kákolu wedle Pánsckey náuki nie wypelác, gdy się ie-
go korzeń z korzeniem pszenice zroście y uplećie, to ro-
zum y gospodarstwo, ále kákol podśiewác między przeni-
cę, to dyabelskie, iáko Pan sam mowi, dzieło: ktorego czy-
nić álbo go dopuszczác nigdy się niegodzi. To dziwná bár-
dzo, iz nási Ewángelicy Mistrzow swoich náuki y przykła-
dow nie przyjmúią. Kálowin bluzniercę Troyce Swiętey
Serwetá skárał y spalil, roku Pánsckiego 1555. A Berneń-
skie Kálowińskie Miásto Gentyliá smierciá pokarálo Roku
P. 1566. o złá náukę y kácerstwo. iáko oni osádzili. y
takie písmá zostáwid Kálowin y Bezá, aby Heretyki karał
urząd, á płowác im wiary nie dopuszczá. Słowá są Bozy.
*Sumnieniom wolności dopuszczác, y dozwalác, aby kto się chce gu-
bic zginá: jest to diabelská náuka. Táć jest wolność diabelská,
ktora dżis Polskú y Siedmigrodzkú ziemú takimi zarázámí ná-
pełniá, ktorychby żadná religia pod słońcem nie cierpiá*) Z kto-
regož

Tit. 5.

2. Tim: 2.

2. Ioan: 2.

Mat: 13.

Epist: Theol

(b)

regož

regoż wzdry światá są ci ludzie, ktorzy się y ze wszystkim światem Kátolickim y z swemi Ewángeliki y Mistrzami o tym karaniu fałszywych prorokow zgodzić nie mogą?

Dziesiąta niesprawiedliwość. Domagają się tego czego rozum przyrodzony broni, y Obraz Boży ná ludzie wżytkiego światá włożony: y musielibyśmy inną naturę niżli tę w ktorey stworzeni jesteśmy mieć, albo záśakies z innego światá bestye poczytani bydz. Jeśli co szkodliwego y złego bydz rozumiemy, á mowiemy: nie wymiataj tego, á dopuszczaj y broń: strąciłibyśmy rozum, ludźmi nas prożno zwąć, natury się swey przemy. Wżytkim wiadomo, y każdy to wyzoawa: iż Herezye dusze ludzkie zaráżają, do nápełnienia piekła służą fałszywi Prorocy monetę słowá Bożego psują, od Pána BOGA práwego y wiary weń odwodzą. Kościół jego tągają, w grzechy wielkie ludzie y w błędy wprawują, y ná koniec Krolestwá świeckie niezgodami gubią: możemyże ie dobrmi zwąć y zá potrzebne mieć? Zaden nie może tego mówić, ktory się człowiekiem urodzi, poki rozum ma; áby dobrze było BOGA bluźnić, prawdę jego y słowá fałżować, áby dobrze było duszę zabijać, y ná wieczne potępienie dyabłom ie oddawać: áby dobrze wilki między owcami chować: áby dobrze truciznę ná stole, u ktorego proste dzieci siedzą, pokładac: á kto to dobrym nazwie? kto się ná to iáko ná wężá piekielnego nie zedrnie? kto uciekać od tego nie będzie? kto tego złym bydz nie oładzi? A zátymco? jeśli to tak szkodliwe y złe: precz z nim, wypychaj, nie dopuszczaj; y mury wysokie na obronę od tego złego podnoś.

Tu rzec mogą Ewángelicy: Jż my się zá heretyka nie mamy. Tákze mowcie, y o to się pierwey z nami rospieraycie, á ekzekucyi się ná rzeczy wątpliwey prawdy nie domagaycie: aż ukazećcie pierwey dowodnie, iżescie prawowierni, á żadnego fałżu w swoiey Religij, y w tych wżytkich ktorych bronicie y ktore wprowadzacie, nie pokrywacie: toż dopiero Prává ná swoię obronę proście. Tu stoymy y ztąd się nie ruszaymy, aż to iásko y iáwno będzie, iż z prawdą idziećcie, y nie podeyżrzaną naukę Ewángelij práwey macie, y w niey się wżylcy zgodzacie. Lecz z tego

ście plácu uciekli, dysputacyom niedostoićcie, iuzescie ich ták odbiegli, iż iáko Turcy mówić z sobą o religij nie dacie, náślad się żadny y wżytkiego światá rozumi; á podobno y ná Anielskie nie dacie. Wywárzyć y wymoc y wygrozić to chcecie, czego nam BOG, y Obraz jego ná nas włożony, to iest rozum przyrodzony nie dopuści. Od dysputacyi udacieć się do innych szrodkow y mieszániny, drogę prostą do pokazania prawdy opuściwży.

Was słusznie Kościół Święty zá heretyki ma: boście od wiary Kátolickiey stárodawney przodkow swoich, y od sukcesyi Apostolskiey y Biskupow swoich, y od wiary światá wżytkiego Kátolickiego odstąpili. Boście ná stáre herezye dawno potępiene przypádl. Boście wieku tego od *Concilium* powżeczne-go Trydenckiego, ná ktore się wáśi pierwsi Mistrz wie ukazać niechcieli, oładzeni są. Boście między sobą około prawdy, ktora jedná iest, niezgodni. Bó nie jednę sekte ále wżytkie, y tę ktora Chrześcianską w áre BOGA w Troyey iedyne obalą, y Bóstwo Chrystusa Pána náiego bluźni, przypuszczacie, y im obronę jednacie, y pogánstwo iákieś wprowadzacie. By wzdry jednę sekte miánowali, ná ktora obrony práwey szukają, byłoby znośniey: ále gdy ze wżytkiego światá heretykom, do tego Krolestwá y Oyczyzny twey, ná zgubę dusz ludzkich; y zgody sąsiedzkiey płowanie, wrotá otwarzają; co to, dla BOGA, zá rozum? co zá chęć do zbawienia wiecznego? co zá miłosc ku Oyczyźnie? Jeśli wżytkie sekty dobre; czemuż jedná drugą gani, y od siebie iá wypycha, y zniá woynę podnosi? Luter ná Kálwiná, Kálwin ná Lutrá, obá ná Nowochrzeńce y Aryány, y ná Purytány, á oni też ná nie powstają; iákoż to wżytkie dobre, gdyż jedná drugiey złość y nieprawość zádaie? A jeśli wżytkie złe, coż ponich? precz z nimi. Złego się rozum strzeże: od fałżu y zarazy duszney y piekła każdy ucieka. Czuiem się tedy, w ták dzikiey y bezrozumney niesprawiedliwości. y oną się zaráżać, y sumnienia swego mázac y od rozumu odpadac niehcemy. Bog nam pomoż, á błędne oświeć, Amen.

)b 2)

EX-

B
E X C E R P T
z Przemowy
Jędrzeiá LIPSKIEGO.

*Náten czas Scholástyka Krákovskiego
y Plockiego Kustosá Gnieźnińskiego;
(á potym; successivè Kanclerzá W.
Koronnego; Łuckiego Kujáwskiego y
tandem Krákovskiego Biskupá &c.)*

*Dostanow Koronnych, imieniem wszy-
tkiego Duchowieństwa, ná Kompozy-
cyá w Wárszawie Roku 1607.*

Pięć ran, bárzo szkodliwych ná członkach swych od-
niosła, y odnosi Mátká názá Kościół Kátolicki, kro-
re nietylko zágoić się iey nie mogą, ále im dáley
tym bárdziej się odnawiają.

Zrániona jest naprzód, srogá y okrutná raná, w głowę
swą, od Konfederácyi. Jáka to jest raná, y co zá chorobę z
niey cierpi Kościół Boży, mowić o tym wiele niepotrzebá,
skutek to sam pokázuie. Bo iáko skoro ná świat się poka-
záła (á ukazáła się *sub interregno* ná ten czas kiedy Páná z
obcych kráíow obieráno) zárazem miásto pokoju; który miáł
z niey płynąć, wielki niepokoy, *tam in Politicis quam spi-
ritualibus*, záwziął się w Koronie, ktorego skutkow y teraz
oto świeczo doználiśmy, á day Boże ábyśmy więcey nie dozna-
wáli. Chcą tego po nas ludzie różney religiy, ábyśmy tey no-
wey Konfederácyi, iáko prawu podlegáli; á nie baczą tego,

ie

że Prává zadne unas stánowione byđz nie mogą, bez pozwo-
lenia stánów wszystkich Koronnych, w czym się też bez wle-
lákiego wátpienia zámyka stán Duchowny. Ták iáko Státut
Zygmuntá pierwszego w Piotrkowie, Roku 1538 postáno-
wiony obmawia, temi słowy: *Constitutiones novas, non nisi Con-
siliariorum & Nunciorum Terrestrium consensu secundum Státu-
tum Alexandri Regis faciemus &c.* A tá miá Konfederácyá,
iáko się wyżej wspomniáło, nie swego czasu, mimo wolá
y pozwolenie nietylko wszytkiego Duchowieństwa, ále wie-
lu zacnych y przednich ludzi stánu Rycerskiego: tudzież
cálych Woiewodztw niektórych, iáko Plockiego, Mázo-
wieckiego, y Ráwskiego, y innych: o czym świádczą pro-
testácye do Akt roznych podáne, jest uknowána, przeciw-
ko ktorey nie zánieďbáli, y ci ktorzy byli posláni do Frán-
cyi po nowego Krolá táńże zárazem przy oddawániu Ele-
kcyi y odbierániu przysięgi, protestowác się. Więc przy
Koronácyi znówu wszytko Duchowieństwo, y zniemi wie-
le Sen torow świeckich *solenniter* się protestowáło. Czego
wszytkiego będzieli potrzebá, gotowiśmy *authenticè* dowieść.
A więc to zgodá, więc to práwo, gdzie ták wiele prote-
stácyi zászło? niechay się przypátrzą dobrze, iesliżé ták-
owym kizástem, ábo tákowym porzádkiem Prává one da-
wne y spiski przodkow nászych miých stánowione były.
Nie dáleko chodząc, mimo innych wiele spiskow y Kon-
federácyi (ktore iáko się to z Metryk Rzeczypospolitey
pokázuie, niemal w káżdym zosobná Woiewodztwie bywá-
ły) one generálná, Konfederácyá w Korczynie, Roku 1418.
die 8. Martij uczynioná, weźmiycie, W.M. przedsię, obá-
czyćcie tá W. M. dáleko inšzy rząd około stánowienia
praw y swobod, sumnienia się dotykájących. Mowi tá
naprzód tá Konfederácyá: *Nos Principes spirituales & sacula-
res.* A tu obaczćcie W. M. iesli w tey nowey Konfede-
rácyi, ktorá nánas wloká, jest wzmiánká iáka o Duchow-
nych: Albo iesli jest, tedy tylko *dicis causa*, Duchowni są
miánowani. Mowi potym dáley: *Barones & Comites, Prin-
cipes, Milites, Nobilitas, Civitates totaque communitas Regni Po-
lonia, singulariter singuli; & universaliter uniuersi, eodem ani-*

(b3)

mo,

mo, eadem, voluntate, scientia & assensu, & ratihabitione. Pá-
trzcie iáka tu zgodá, iáka iedność, iákie wšykich stanów
zezwozenie? co dáley mowi? *Quicumque hereticales errores fo-
were vel promovere vellent in eorum destructionem consurgere vo-
lumus.* J dáley ieszcze: *nec pro eis loqui volumus aliquid verbum,
sed punire permittimus.* Nie wšpominájac tu Státutow Jágielo-
nowych w Wieluniu, Anno Domini 1424. Zygmuntowego w
Toruniu, Anno 1520. y w Krakowie Anno 1525. ucynionych.
Tákże innych Edyktów, Dekretów, y Mándatów od Krolów,
Zygmuntá y Augustá, do Stárořtów, y innych urzędów wy-
dánych, áby práwa dogmata, á miánowicie *Picardorum Boe-
morum, Anabaptistarum, Sacramentariorum, Lutherianorum, & a-
liorum Hæreticorum,* bronili; y rozšiewáć nie dopuřczáli.
A iákož dla miřego BOGA te Práwa gruntowne, te Stá-
tutá powáŹne, te Konfederácyje pierwřze y św. áto bliwe, ná
plácu swym zostáć się będą mogły, ięli tá nowa, y tu-
multuariá uknowána Konfederácyja. *ex diametro* práwie ták
powáŹnym y mocno ugruntowánym Práwom przeciwna,
mieyćce mieć ma? což iuž będzie po Práwach, nietylko
Duchownym osobom ŹuŹącym ále y Źwieckim; co po przy-
wileiách, co po Státutách, kiedy wřzytko to *studia & opi-
niones privatorum,* zepsowáć y poznořć, *pro arbitrio suo,* bę-
dá mogły; Więć pátrzcie W. M: co tu dáley zátym idžie.
Udawájac to *diversa religionis* ludzie, y piéknym přalzczy-
kiem przykrywájac, że idžie o pokoy poŹpólity. My záiřte
nie wiemy, co to zá pokoy, kiedy ná wiárę powřzechná, ná
osoby Duchowne, ná Źlugi BoŹe, ná Kořcioř iego nářtępujac,
y wniwecz práwie obroćić go chcá: áŹeby to práwdá byřá,
przyznáć nam to káŹdy muř, że napřzd tá Konfederácyja to
ma w sobie, żeby káŹdemu iákieykolwiek kondycyi - czřo-
wiewkowi wolno byřo wierzáć, NaboŹeńřtwá záŹywać w
máiętnořci Źwey, podřug upodobánia Źwego. Záczym rzecz
pewna, że prořtemu czřowiewkowi, á nabárdŹiey ubogim
poddánym, iuž będzie záwártá drogá do práwdŹiwey chwa-
řy BoŹey. A iáko Źię iuž teraz znájdzie tego wiele, że
Pan swym poddánym nie dopuřci w inřzym Kořciele by-
wáć,

wáć, iedno w swym zborze! AtoŹ widžicie W. M. że tá
Konfederácyja ubogich ludków dusze, krwiá niewinná Pá-
ná y Zbáwiciela nářzego odkupione, ná miře (iáko po-
Źpólitye mowiá) iátki, wydáneby od nas byđž muřáły: cze-
go nas uchoway Pánie BOZE. Druga, zá tákowá Konfe-
derácyja, áŹeby fundácyje, erekcyje, y inřze nádania lu-
dŹi poboŹnych uřtáć nie muřáły? AŹaby Kořciořy Káto-
lickie, Źpítale, Klastory, zá tákowym práwem, wnet nie
byřy zprořánowane, y ná brzydkie Pánu BOGU Nabo-
Źeńřtwá obrocone? A co więkřzá, á iáko my to Duchowni,
bá y wřyřcy Kátořicy, ktorzy iedney gřowie naywřřřszemu
PapieŹowi podlegamy, y ieden powřzechny Kořcioř Chřze-
řciáńřki Rzymřki wyznawamy, tę Konfederácyja zá Práwo
przyimowáć moŹemy? AŹaby niewiemy, że ieden tylko ieřt
Pán, iedná wiárá, ieden Chřeřt, iedná práwdá: y co nam
Apořtoř Swięty rořkázuie, ábyřmy Źię Źrzedli *offensiones &
offendicula, praeter doctrinam quam didicimus.* A tá Konfe-
derácyja nie inřzego nie ma w sobie, iedno Źebyim iá Káto-
lik to trzymař o wierze Luterskiej, Nowochřeřciáńskiej, y
inřzych, że iáko wiárá moia ieřt práwdŹiwa, ták y iego:
y iáko iá w Źwey wiárze mogę byđž zbáwion, ták y on w
Źwey. A nietylko, ábyim iá ták rozumiař, ále Źebyim go
y bronil w iego opinij. Co iáko byđž moŹe, niechay to
ŹadŹi káŹdy bacŹny. Inřřac ieřt rzecz tych rzeczy przeba-
czywáć ácz y to zářořna, ále *propter bonum pacis,* á to y wřym
Źię ludziom dogadzác muř: á inřřa Źpřisowáć Źię y obowię-
zowáć ná pomagánie y obronę tákich rzeczy, iákowa ieřt
Konfederácyja. Bo to *expresse* ma w sobie, *eos defendemus &
tuebimur.* Dořyc zřego Pánie miřy Ewángeliku, że iá ciebie
cierpię, znoszę, kumam Źię z tobá, zádnyci przykřořci nie
wyrádzam: á ieszcze cię mam bronil, zá twá krzywdę Źie zá-
řtáwiáć áty mnie Kořciořy přuieř, Klastory obalař, do-
brá Kořcielne Źárpař, á ná Źwoy poŹytek wřařny obrácař:
wielkaby to byřá á nieřřychána, nieřpráwliwořć, cze-
go uchowa ná Pan B O G z miřořierdzia Źwego Swię-
tego; y Ći ták řawni Potomkowie, onych zácnych przod-
ków

kow Polkich, ktorzy za Kátolicką wiárę meźnie się zástá-
wiáli, nie dopuszczą. W czym áby ich Pan BOG má-
drością swą pošilác raczył my niegodni Káplani, do iego
Świétey miłości w gorących Modlitwách nášzych, ućie-
káć się bédziemy,

C

N O T Æ

In Articulum Confœderationis, quo *Polonia* Re-
ges promittunt Pacem servare, inter Dissiden-
tes de religione nec quemquam propter di-
versitatem fidei, aut mutationem in tem-
plis; pœnis afficere &c.

Pax servetur inter dissidentes de Religione.

At aliter scriptura. Omnis qui non fecerit legem
Dei, & Legem Regis diligenter, iudicium erit de eo; si-
ve in mortem, sive in exilium, sive in condemnationem
substantiæ ejus; vel certe in carcerem.

Pax servetur.

Propter hoc Audite verbum Domini, viri illusores.
Quia dixistis. *Percussimus sedus cum morte, & cum inferno se-
cimus pactum: Id circo hæc dicit Dominus: Delebitur sedus
Vestrum cum morte, & pactum vestrum cum inferno non sta-
bit.* Flagellum inundans cum transierit, eritis ei in con-
culcationem.

Pax servetur.

Quare id? Quia nondum tempus venit domus Do-
mini ædificandæ. Sed nunquid; ait Dominus tempus
vobis, ut habitetis in domibus laqueatis, & domus DEI
deserta

pax

Pax servetur.

Talis pax, talem securitatem pariet, qualem describit
Amos. Fugiet vir à facie Leonis; & occurret ei Ursus: in-
gredietur domum, & mordebit eum coluber.

Pax servetur.

Talis erit ista Confœderatio, qualis illa in Exodo ten-
tatio, cum Iudæi dicerent; Estne Dominus in nobis annon?

Pax servetur.

Similis erit sepulchro de albato, pleno cadaveribus
mortuorum.

Pax servetur.

O crudelem pacem! Erraverunt, ait Dominus, gre-
ges mei in montibus, & in univërso colle excelso; & non
erat qui requireret.

Pax servetur.

Quid simulas? dic apertè. Quod perierat, non requi-
ram; quod abjectum erat, non reducam; quod confractum
erat, non alligabo; quod pingue & forte, non custodiam.

Pax servetur.

Quæ pax? ait Jehu. Adhuc fornicationes Iesabel ma-
tris tuæ, & veneficia ejus multa vigent?

Pax servetur.

Per hanc pacem conteres, sicut ait Propheta, cate-
nas ligneas, & facies pro eis catenas ferreas.

Pax servetur.

Bonus sermo Domini. ait Ezechias: Sit pax, sed sit
& veritas in diebus meis.

Pax servetur.

Quæris in Regno pacem? Orate pro ea ad Dominum,
quia in pace illius, erit pax vobis.

Pax servetur.

Quorsum ambages? quorsum circuitus? cur non cum
Elia dicitis, si Deus, est Deus? sequimini illum.

C

Pax

Pax servetur.
Quem Paulus concessit, tu Regi gladium eripis, ne sit terrori discolis.

Pax servetur.
Sed subditorum vitia si feras, facis tua.

Pax servetur.
Dura promissio, turpis permissio; sed longè erit acerbior solutio: quam necesse habebit lugere, etiam ipse, qui fecit.

Pax servetur.
In nomine Dei juras, quòd Nomen Dei blasphemari permittes.

Pax servetur.
Sed juramentum non est vinculum iniquitatis. Talis autem pax hominem Vero Deo tollit, à quo factus est; & immundis Dæmonibus subdit, per quos seductus est.

Pax servetur.
Absurdum est ut quos pæna meruit consummare, etiam lucrum sibi valeant vendicare.

Pax servetur.
Quæ pax? Inter homines alis dissidium, & pacem in Regno quæris?

Pax servetur.
Scelus debet esse, tali quod lege tegitur. Scelera enim, & suum conspectum reformidant.

Pax servetur.
Vbi turpis medicina, sanari piget.

Pax servetur.
Non est pax impijs, ait Propheta.

Pax servetur.
Citiùs inter flammam, & undas, inter lucem, & tenebras, inter lupos & agnos.

Pax

10
Pax servetur.
Quasi diceret; Ignem in sinu ferre, & non vri; licet mendacium amplecti, & non falli.

Pax servetur.
Sæva bonitas est, in perniciem rogantium exorari.

Pax servetur.
Abominandum remedij genus proponis. morbo debere sanitatem.

Pax servetur.
Ac si diceret; submerge hominem, ut naufragium pingas. Domum incende, ut flammam exprimas.

Pax servetur.
Abijcienda sunt falsa remedia; quæ sunt veris periculis graviora.

Pax servetur.
Sed si hæresis fouetur; quod scelus punietur?

Pax servetur.
Si populus Regem suum hæresis amicum agnoscat, cui crimini credet inimicum?

Pax servetur.
Sed quid timebit reus, cum crimen viderit in fascibus constitutum?

Pax servetur.
Talis pax, ignis doloso tectus cinere.

Pax servetur.
Vbi talis pax habetur, quid ei Regno timeas? Quod non times.

Pax servetur.
Pax ad scelus præfertur: Nam quibus datum est omnia posse, optima præsumuntur elegisse.

Pax servetur.
Nunquam vidi clementiam nocentioram.

C2

Pax

Pax servetur.
At hoc est Hæresim galeâ tegere. Difficilius cum armata pugnabimus.

Pax servetur.
Pax ista non emplastrum est, sed scalpellū spongiâ testū.

Pax servetur.
Mensuram non quarit iniuria. Pax vera si in parvo violatur, in omni parte contemnitur.

Pax servetur;
Sed talis pax, si cum bello de crudelitate certaverit, vincet.

Pax servetur.
Scelus imperas. Nam qui non vetat peccare cum possit, iubet.

Pax servetur.
Homicidij genus est, à præcipitio non revocare,

Pax servetur.
Obruitur innocentia, cum relaxatur audacia.

Pax servetur.
Bene agere, & illicita non prohibere, consensus erroris est.

Pax servetur.
Saviendi licentia aufertur; pereundi relinquitur.

Pax servetur.
Sed nihil est crudelius, quam sic offendere, ut magis sis offensurus, si satisfeceris.

Pax servetur.
Sic pacem in dissidio poteris servare; sicut in aqua non esse, & natare.

Pax servetur.
Sed remedia vacant, cum crimina indulgentur: & crimina manent, si remedia vacant.

Pax servetur.
Ista pax similis erit Senecæ balneo, sine sensu doloris peribimus.

Pax

Pax servetur.
Hoc vero nihil aliud est, quam ignibus incendium extinguere.

Pax servetur
Sed sicut omne homicidium, etiam extra sylvam, latrocinium est; ita omnis hæresis, etiam extra pænam maleficium.

Pax servetur.
Fatetur facinus, qui iudicium fugit.
Pax servetur.
Tali pacis pace, bello quodam muto, neq; nomen habente, Patria peribit.

Pax servetur.
Quid esse prodest, quod esse non prodest?
Pax servetur.
Prudentiâ ad maleficium abuti, nefas.

Pax servetur.
Tali stante lege, non pax parabitur, sed bellum differetur.
Pax servetur.
Hoc non est aliud, quam post beneficium occidere.

Pax servetur.
Beneficium vocas, quod portam ad præcipitiū aperuisti.
Pax servetur.
Pestifera vis est, valere ad nocendum.

Pax servetur.
Ad summam libertatem, nihil hucusq; in Regno defuit: nisi pereundi licentia; nunc, nec ista.
Pax servetur.

O quam verum est istud: Scelera sceleribus tuenda sunt.
Pax servetur.
Quanto fuisset melius, silentio præterire, quàm per istâ indulgentiam numerari inter Principes publico malo natos.

C3

Pax

Pax servetur.

Bonitatis verba imitari, major malicia est.

Pax servetur.

Hoc verò est, non sanare, sed in aureo lectulo, ægro-
tantem collocare.

Pax servetur

At securitas delicti, delicti libido est.

Pax servetur.

Argumentum morientis libertatis, liberè peccare. Non
est libertas, quæ innocentia facit injuriam.

Pax servetur.

Sed clamabunt homicidia, furta, latrocinia, adulte-
ria. Quid agis mollissima disciplina? Aut omnibus nobis
hoc esse debebis, quod hæresi; aut, nec hæresi.

Pax servetur.

Idem est, acsi dares gladium furenti, frigidam febricitanti, laqueum desperato.

Pax servetur.

Hoc scilicet agis, vt subditi tui omnia in Regno tuo
habeant bona, præter seiplos.

Pax servetur.

Regem agere non decet, quod rectè quisquam accuset.

Pax servetur.

At Hæreticorum ne pacata quidem nequitia, tole-
randa est.

Pax servetur.

Fœlix necessitas, quæ compellit ad meliora; infelix
libertas, quæ ducit ad deteriora.

Pax servetur.

Te, per te, o Rex, petit Hæresis; Stare, nisi stante Re-
ligione non potes.

Pax

Pax servetur.

Quorsum istud pallium? quorsum putamen? Nucle-
um proferte. Vale Deus, mens perit; & corpus.

Pax servetur.

Funem & scalam porrigis, & à suspensio dehortaris?

Pax servetur.

Cui bono? vt Hæretici in tua potestate sint? In sua
nunquam fuerunt.

Pax servetur.

Si finis coronat opus, quid pacatum tali stâte pace vidimus?

Clerum affixerunt Lutheristæ.

Reges oppresserunt Calvinistæ.

Orcum dederunt infantes Anabaptistæ.

Christum Deum negaverunt Trideistæ.

Deum, cælum, orcum reiecerunt Atheistæ.

Pax servetur.

Quid dicam aliud? Vincent nos vitia, nisi tota vin-
cantur.

Pax extra pacis authorem qui inveniri potest, in-
veniri non potest.

STE-

D
Epistola
STANISLAI RESCIJ,
Ad
STEPHANUM
POLONIÆ REGEM.

AD 20. diem Januarij, cum Illustrissimus D. Andreas S. M. V. Fratris filius, in agro Tusculano, rusticaretur; venerunt ad me Majestatis V. literæ 19. Novemb: in Brescia datæ. quibus mandat, ut consilia M. V. de erigendo in Civitate Bresten: Societatis IESU Collegio suscepta, apud S. D. N. promoveamus: quod etiam ea qua par est, fide & diligentia curabimus. Cæterum Benedictus Deus excelsus, qui abyssalem, ut ita dicam, Hæreticorum superbiam ferre diutius, sustinereq; nõ valens, te Principem istis tam sanctis cogitationibus armatum, ad Regni gubernacula collocavit; in quo ad Orthodoxæ fidei salutem, & Regiam potentiam & sacerdotalem vigere videbat industriam. Benedictus Deus. Non satis tibi putas, o Rex, immanem hostem vicisse; triumphos duxisse; Regni fines protulisse; sempiternam tuo nomini laudem & gloriam castris & armis paravisse: Nullam etiam in summa Regni tui pace, pacem; nullam tibi requiem concedendam existimas, nisi cum requie Sanctæ Ecclesiæ periclitantis: cui quicquid operæ, studij, & pietatis impendis; tibi tuoq; id Regno scis sine dubio profuturum. Et merito quidem ejus sperare expectareq; debes

13
bes protectionem, cujus defendis veritatem. Tu Christi causam; vnà Christus te, crede mihi Regnumq; tuum vtrâq; manu defendet; talemq; omnino Regni tui statum esse volet, qualem tu Religionis esse volueris; Religatis enim ad verum veri Dei cultum subditorum tuorum animis, quod in omni doctrina Christiana pulcherrimum & utilissimum esse dicit Nazianzenus: Pax & concordia consequatur necesse est: quæ apud Hæreticos propterea nulla videtur, quod animos omni metu vacuos relictâq; destitutos religione habeant. Idq; ita esse, in urgendo Confederationis articulo declaraverunt; per quem licet essent cædis & armorum periculo liberati, armatum tamen adhuc gerere animum contra Catholicos non desierunt. Ijs tu artibus, o Rex, cito in Regno tuo perficies, ut majorum nostrorum simus, quam simillimi; vel potius, ut omnes subditi tui, tanquam si tu esses, ita sint. Quamdiu enim Principes obediunt Prophetæ dicenti. Servite Domino in timore: Tandiu subditi eorum Paulo obedient præcipienti; ut omnis anima subdita sit sublimioribus potestatibus, tandiu quoq; illud intelligent; Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit: & sicut apud Magnum Leonem legimus: Quamdiu permanebit quod de Christo Petrus docuit; tandiu permanebit quod in Petro Christus instituit. Sed veniam à M. V. precor. Nescio quomodo sit, ut quam ex his M. V. consilijs voluptatem accipio, eam non possim intimis medullis clausam tenere. Nã & in magnis tempestatibus, summi nonnunquam Gubernatores à vectoribus admonentur: & in lucta stadioq; clariùs à vilissima plebe victoribus acclamatur. Et qui cæteros, omnes celeritate superat, is potissimum spectatorum vocibus, magis atq; magis ad currendum incitatur. Quamobrem non verebor ego quoq; , o Rex, aliam adhuc tibi currenti, teq; dignam pietatis exercendæ materiam ministrare; quæ curam sancti pectoris tui exerceat, & præcedentium meritorum coronas multiplicare valeat; audaciam mihi Dei amico Abrahamo suppeditante; qui cum cinis & pulvis esset, qualem ego quoq; me esse in conspectu tuo

D

profiteor, ac præfero; ausus tamen est pro Sodomitis
semel, & iterum & tertio Creatori suo supplicare: sicut &
ego tibi Regi & Domino meo supplico. Si in civitate
tua Varfaviën inveneris decem Catholicos, nonne illam
tua gratia protectioneq; dignam putabis? si viginti, magis
etiam: si triginta, si centum, si mille, tanto etiam magis.
Ecce tibi, ò Rex plulquam septem millia Orthodoxorum
offero, qui genua sua non curvaverunt ante Baal, vel
Isebiënsem, vel Geneueñ. vel Pinczoviensem, vel quem-
cunque tandem alium. Cum his omnibus, ad tua genua
provolutus Deo dilectæ pietati tuæ humiliter supplico, ut i-
stos Baalitas in Orthodoxa civitate tua, non patiaris de
fide disputare, quos constat à fide deviare; non patiaris
doctrinam veritatis oppugnare, quos vides à Cathedra uni-
tatis aberrare. Iam per Dei gratiam declarata est in Con-
cilio Tridentiuo veritas; jam detecta est ab Ecclesiæ Do-
ctoribus falsitas: jam in orbe toto manifestata est novarum
doctrinarum fæditas: jam probata est Orthodoxorum uni-
tas. Quid aliud isti in civitate Varfaviënfi quærunt, ni-
si mendacium? non video. Nam qui post inventam veri-
tatem aliquid aliud quærit, mendacium quærit: Tenebras
quærit, qui in medio & perspicuo die commentitium lu-
men inquit. Mendacia desiderat seminare, qui credit
veritatem extra unitatē habitare. Pacem habere in tua
civitate desideras? jube subditos tuos omnes cum Christo
pacem tenere, Pax extra pacis authorem quæri potest, inve-
niri non potest. Pro Christi legibus, secundum Christi
leges pugnandum est. Quorsum isti circuli in quibus
foli tantum impij ambulant? Quorsum circumlocutiones?
quorsum in rescriptis dubia & sine sensu verba? Quid
agunt in luce tenebræ? Per falsitatem non itur ad verita-
tem. Veritas enim falsitatem, non falsitas debet vincere
veritatem. Nec est quod existimes, unquam esse quietu-
ros veritatis inimicos; nisi rem eò perduxerint; ut dicant
omnes in Regno tuo: Non est Deus. Finem contendendi
nullum statuunt, nisi tu feceris. Quin ergo tu potius,
nulla usus circumlocutione, zelum quem pro domo Dei,
in

14
in corde clausum geris, quemq; sæpe & libenter, & li-
berè profiteri convēvisti, scripto quoq; & calamo apud
tuos subditos testari profiteriq; non dubitabis: verbis non
hodie & nudius tertius natis, sed ante multa sæcula, ma-
gno tum judicio à pijsimis Imperatoribus meditatis; quo-
rum gloriæ cum sis æmulator: esse proculdubio voles &
zeli & pietatis imitator. Verba autem Legis sic habent.
Cunctos populos quos Clementiæ nostræ regit imperium,
in tali volumus religione versari, quam Divum Petrum
Apostolum tradidisse Romanis, Religio usq; adhuc ab ipso
insinuata declarat: quamq; Pontificem Damasum (tu di-
ceres Gregorium XIII.) sequi claret Nullus itaq; sit,
Hæreticis ministeriorum locus, nulla ad exercendam ani-
mi obstinatoris dementiam pateat occasio. Sciant om-
nes, etiam si quid speciali rescripto per fraudem elici-
to ab hujusmodi hominum genere impetratum sit, non
valere. Hæc tu tantum, o Rex, Orthodoxis populis tuis
impera, reliqua Deo per mitte. Agamus viriliter, (ait Scri-
ptura,) pro populo nostro, & pro Urbibus Dei nostri, Do-
minus autem quod in conspecto suo bonum est, faciet. Ade-
rit ille causam suam agenti. Tu Christi procurator, ille tuæ
voluntatis erit executor. Ita fiet, ut hæc, quæ instituis Col-
legiã, hæc, quæ cõgregas doctissimorū virorū examina, lōgè
felicitiûs faciliusq; quos ab illorū pietate expectas fructus &
utilitates in Regno tuo proferent; si conatus illorum tuus
Deo serviens Principatus & fide & potestate juverit. Quod
etiam à tua Deo amabilissima pietate, & speramus & expe-
ctamus, precariq; nunquam intermitteremus, ut ad hæc o-
mnia perficienda, det tibi vitam, quam mereris, & quem
dedit Sacerdotalem istum Regiumq; simul animum, ad
multos annos conservet.

De conjuratione contra Dominum, & contra Sponsam
ejus Ecclesiam, quam Cõfederationem vocant, multos sæ-
pè coram Majestate Vestra tam Catholicos quàm, qui se vo-
cant Evangelicos, in utramq; partem differentes audivi,
istis necessitatem hujus fæderis, isto rerū in patria statu, o-
sten-

stendentibus illis, cum Augustino asserentibus: Nullam esse posse Christiano homini peccandi, atq; à Christo deficiendi necessitatem; cui una sola necessitas incumbit non peccandi. Mitto M. V. quæ nobis quoq; tum Ecclesiæ Dei, tum charissimæ Patriæ amor in hoc genere suggestit. Unde spero videre quisq; poterit, hæc quæ pacis causâ excogitari media videntur, veris esse periculis graviora.

Iterum, atq; iterum me Regiæ Maiestatis Vc.

stræ clementiæ diligenter commendo.

Datum in agro Tusculano. XXI.

Januarij 1584.

E.

EXCERPT

Z pewnego Skryptu, pod takim tytułem:
*Rozsądek o Warszawskich sprawach,
na Elekcyi przeszłej do Koronacyi na-
leżącey* - Wydanego. w Krako-
wie u Mateusza Sibeneychera in 4to
Roku 1573: (o którym się tu namie-
niło, paginâ 33.)

ZA tym pokoim Elekcyą złożono, Paną obrano, a takiego Paną, za ktorego winniemy Panu BOGU dziękować. To wszystko dobrze się potrzebnie y z dobrempolitym działo y nie *controversum* było, a dla tegoż *ratum* zostać ma. A czegoście dziać nie mieli? tego, roznie wrzucić, dawny kształt, albo formę Rzeczypospolitey odmieniając, iedni bez drugich Konstytucyi nadziać, iedność targać, z posusznością ludzi wypuszczając
tegoście

15
tegoście dziać nie mieli, y cokolwieście takiego naczynili, wszystkoście to, (trąćcie mi odpuścić) z wielką szkoda y upadkiem Rzeczypospolitey uczynili, a okażę to na oko tą szczęścią dowodow.

Pierwszy, iż Rzeczspolita naszą ze trzech stanow do sprawowania iej złożona iest, z Krola, Senatu y Szlachty. Jeden stan bez dwu, ani dwa bez trzeciego nie stanowiąć mogą *ergo in Interregnum* nie stanowiąć bydź nie mogło, gdy Krola moderatorem obudwu stanow nie było, cokolwiek się tedy stanowiąć *irritum & inane*.

Drugi chociażby się co mogło stawić *in interregno* wszakże by to musiało bydź za zgodą oboygá stanu y za wiadomością wszystkich, nie działo się zgodnie, ani z wiadomością wszystkich, dla tego wszystko *irritum & inane*.

Trzeci na Elekcyą Szlachta nie stala Poslow, ale sami iachali, nie do inszego aktu, iedno Krola obrac, bo to *& vocabulum electionis* pokazuie, kto nie był, sobie winien, że nie był, gdyż było wolno wszystkim iachać y owšem byli powinni. Kto był, y sobie y temu, co doma został Paną obrał, bo to był efekt onego Seymu.

Paną obrac mogli *presentes*, ale stanowiąć co na *absentes* na te co doma zostali, y bez ich wiadomości, y przyzwolenia tego nie mogli, *& jus commune vetat, ergo*, cokolwiek się tak stanowiąć *irritum & inane*.

Czwarty, *omnium agendorum est. situs locus & ordo*: ten iest porządek, y postępek, czas y miejsce stanowiąć, czego w Rzeczyposp. Krol na Seymiki proponuie, na Seymikách o tym mowią, Szlachta z tym Posly wyprawuie, y to przydać co bydź potrzebnego rozumie, z czym na Seym wálny przyjeżdżają, tam znażają y stanowią. To się tu nie działo, *ergo leges non rogata, non scita, non decreta, irrita sunt*.

Piąty, *Respubl. intendenda, perpolienda, & perficienda est, non mutanda; aut relaxanda* Te rzeczy ktorycheście na Elekcyey nie swego czasu, nie na swym miejscu, nie swą drogą, bez drugich naczynili, *non intendunt, non perpoliunt, non perfici-*

perficiunt, sed mutant & relaxant Rempubl. Dla tego nie wa-
żą, a iako szkodliwe, miejsca nie mają.
Szofy, Respubl. tantum est perfecta, quantum est una &
unita: perfectio enim omnis ab unitate: ktora nam, y do tey
tak fortunney Elekcyey pomogła. Ale gdyż to iawną że te
rzeczy iedność Rzeczypospolitey rwa, a dla tegoż *adimper-*
fecticnem & per consequens ad interitum, wioda, przeto nie wa-
żne. A chcecie ieszcze proby, oto iest, a za tego na oko
nie widzicie, że te cztery kliny Rzeczypospolitą rozbiiają y
rozdzierają. Pierwszy klin, *Confederatio,* ktora rozbiia *uni-*
tatem fidei. Drugi, *absolutio ab obedientia,* ktora rozdziera
unitatem obedientie. Trzeci, *sedecim viratus,* ktory rozbiia
unitatem potestatis Regia. Czwarty, *diversitas iudiciorum,* ktora
targa *unitatem Provinciarum.* Słuchajcie to często, że Rzecz-
pospolita iest iako człowiek ktory złożony iest z rozmái-
tych członkow, ktore gdy zgodnie iednemu ciáłu służą,
człowieká zachowują, gdy się od siebie dzielić poczną,
y ciáło roztargną, y wszystkiego człowieka, to iest, wszystkie
samy siebie strącają, tak y ná się pewnie przydzie pádác, ięśli się
tak podzielimy, podrobimy, a te węzły Rzeczypospolitey
między sobą potargamy. Chcecie to ieszcze iásniey? Czte-
rech rzeczy potrzebá do wszelákiego stánowienia w nálezey
Rzeczypospolitey. *Pierwsza,* áby o tym wszyscy wiedzieli.
Wtora, áby się nánie zgodzili. *Trzecia,* áby koniec do
ktorego ią prowadzą, był *rationabilis,* y Rzeczypospolitey
zdrowy. *Czwarta,* áby słuzną drogą szło *ad finem illum con-*
sequendum. W tych rzeczách ktorycheście w tym *interre-*
gnum náczynili, żadney z tych rzeczy nie było. Bo o nich
nie wszyscy wiedzieli, y ná nie się nie zgodzili, y koniec ich
iest, *perturbatio & indignitas,* y nieśluszny postępek ktory *ad-*
versatur communi libertati, dla tego miejsca mieć nie mogą.
Bo powiedzcie mi ięśli Konfederacyą, o wolności dzierże-
nia o Bogu iako kto chce wszyscy stánowili, y ięśli się ná
nie zgodzili, y co zá koniec icy y iakąście drogą o nie się
stáráli, wierzyć to podobno że *Confederatio intendit perpolit,*
perficit, emendat Rempubl. By káská, y owfzem ią *mutat, dividit,*
relaxat, remittit, zły tedy koniec icy y szkodliwy, miásto zgo-
dy

16
dy niezgodá, a mniemacie że tym zgodá będzie w Rzeczy-
pospol. gdy sercá różne będą, miásto pokoiu będzie zámie-
szanie, zbroj kto co, powie że tak wierzy, dajcież mu po-
koy, a Cudzoziemcy zbiegowie ktorzy w Oyczyznach swych
przez swoje rosterki miejsca nie mają, skoro się dowiedzą,
że tu u nas w Polszcze wszystko wolno wierząc y czynić,
nábieży się ieh tu do nas, że się im opędzić nie będziemy
mogli, ktorzy *inquietis suis ingenijs* Rzeczypospolitą náfę w
dálize trudności záwioda. A ięśli się ktemu Pan Bog roz-
gniewa oto ná nas, coby było bez pochyby, żeśmy się przy-
sięgli *impune* go bluźnić, *qua salus erit irato Deo?* dáley: A
to nie widzicie, iaką poápkę ná się budujecie. Jeśli wam
tá Konfederacya służyć będzie, tedy y Krolowi może słu-
żyć (Aczci iá o tym *omnia bona polliccor,*) ále może zá czá-
sem taki bydz, ktory powie, że ia tak wierzę, ábych przy-
sięgi nie trzymał, y wolno mi to, bo mam zá sobą Konfede-
racyą; co wy rzeczeć? takci mili Pánowie. *Parvus error*
in principio, maximus est in fine, nie rozpuszczajcie tych ko-
łek, bo ich nie zádzierzycie potym byście náymocniey
chcieli? Iużci są dobre *mitia,* spytajcie iedno, dowiedcie
się, że iuż *post hanc Confederationem* ná Elekcyey, kilká Ko-
ściołow gwałtem wzięto? ięślić to wolno, tedyć tá Konfe-
deracya *non quarit pacem, sed dissensionem,* y do ztego wrota
otwarzá, iakoż to pewna, że iest mácica wszelkicy licencyi,
ktora *omnes leges evertit.*

SEY-

F.
SEYMOWA RADA

albo

*Napominanie pobożne ku Seymowi
Piotrkowskiemu 1567.*

Drukowane w Krakowie u tegoż Mateusza Sibeneyche-
ra in 8vo Roku 1567.

COż to ma być, moje miłe cne Rycerstwo Polskie? Czućcie się, czyli nie czućcie? młodym nie dziw, iż im stroie, bryze y biesady, o przyzłych rzeczach myśleć, a osobliwie radzić nie dopuszczają, A starszych zbytnie gospodarstwo, po wielkiej części z uciskiem ubogich poddanych złazone, oślepiło. Acz nie wiem, by kto był tak sprostny albo zapamiętały, żeby nie baczył, na którym stopniu teraz jest Korona Polska, Oyczyną naszą miłą, Y pospolicie mówimy, iż ginimy: a przecie temu nie zabiegamy, żebyśmy nie zginęli. Aczkolwiek y tego mówić nie mogą, żebyśmy nie zabiegali. Bo częste y dżugie Seymy dzierżemy, a rzetelnie y ozdobnie się na nich o dolegliwościach, y niebezpieczeństwach Rzeczyposp. mowi. Ale nie wiem co się dzieie, iż albo ku celowi niepráwie zmierzamy, albo nam drogę zamotano, iż rady nasze opak idą: czego przedtym za starych wieków nie bywało, chociaż też trudności wielkie y niebezpieczeństwa na Koronę przychodziły, a Szlachtą nie tak wypolerowaną była: w Pániech też Rádných, wielka się prostota ukázowała. Coż temu wždy za przyczyną? Iż-
bych rzekł, prywatą, która zawsze każdą Rzeczpospolitą niszczy y gubi, kiedy każdy więcej się o siebie łamego stara, niżli o spolne a pospolite dobro: a co pospolite jest, ku sobie garnie. Y tać nas poniekąd zaślepia. A nie tylkoć to prywatą, kiedy pojedynkiem ta albo ową osobą, mając radzić o Rzeczypospolitey, na swoy młyn wodę wie-
dzie,

Seymy nie
pożyteczne.

Prywata
Rzeczposp.
szkodliwa.

dzie, ale też kiedy to stan który czyni, na drugie się nie oglądając: iakoż się to u nas znayduie, y toć nam nie pomáfu do zabezpieczenia upadkowi zawadza. A wszakoż bywało to y przedtym w Polfcze, iż się stány na się targaly, a ieden na drugim granice uieżdzał. Y prześiadało im też tego, y wśystkieu Koronie: iako mamy tego przykłady z Historyi, za Kázimierzá Wielkiego, Kázimierzá Trzeciego, y Olbráchtá, Krolow: w których się niechęć rozszerzać na ten czas: są ci iefzcze między wami, którzy to po części pamiętają. Ale iednak przez to Korona nie upadła: za zgodą spolną a miłością Rzeczypospolitey, zabiegało się temu dobrą a skuteczną radą, tak iż bywły złe, było potym dobrze. Teraz iako kiedy kto tonie, chwytá się czego dosięgnąć może, tak my też moi mili Polacy, acz się staramy, iakobyśmy nie zginęli, ale nam wśystko nie sporo, tak iż w rozpácz przychodziemy, a sami práwie ku upadkowi przyspieszamy. A czemu? nie iżeby nam na chuci, albo na radzie, albo na mocy. albo na Pánie zchodziło: ale iáwny gniew Boży nad nami. Bo tak mowi Pismo S. gdzie Pan Bog nie będzie strzegł miásta, próżno czuie ten, kto go strzeże. Jest pospolita przypowieść, iż gdy kogo Bog chce skarać, y rozum mu odeymie. Rzecze kto: Ubłagaymyż Páná Bogá, tedy się nam wśystko dobrze powiedzie. Dobra rada. Ale iako ku temu przysć? wszák Bog iest miłosierny, y bezmiernie miłosierny? kiedykolwiek grzeszny do niego się przywroci, wśystkich grzechow iego zapamięta: iako sam przez Proroká obiecał. Y to prawda, Łacnoćbyśmy Bogá ubłagali, byśmy chcieli: aleby trzeba ferdecznie się kniemu przywrocić. Abowiem mowi Dawid: Gdzie się nie przywrocicie, mieczá swoiego dobył, (rozumiey Bog) łuk swoy wyciągnął y nágotował, a nań náłożył sędy śmiertelne, strzály ognište. A tenci się ku Bogu nie nawraca, kto nie tylko łáki iego nie szuka, ale gniewać go nie przestáva. Prawda, iż człowiekowi w grzechu poczętemu y národzonemu, trudno bez grzechu na świecie żyć. A przeto w powszedniey modlitwie, ktorey nas Pan Chrystus Zbáwiciel nász náuczył, każdy z nas mowi, a słusznie

17
Nieżgoda
stanow między
sobą.

Rady nie
skuteczne.

Gniew Boży
nad Polską.
Psal. 126

Ezech. 18.
Gniew Boży
iako ubla-
gać.
psal. 7.

Psal. 50.

E

sznie

Hier. 15.

Polacy Boga opuszczają.

Num. 16.
Ibid. 11.

Polacy stary jako starożytni Polacy, którzy daleko znosić rzeczy a błędów nie cierpieli, ani z takowymi bluźniercami, nie tylko w Rządzie, ale ani przybieście, zafiadałi: albo gdzie się przytrafiło, obrusy przed nimi rzeźali boję się aby nas za wyrodki nie mieli. A przeto też,

iznie y prawdziwie mowi. Opuść nam nasze winy. Prawda y to: iż nasi Przodkowie nie mniej, niżli my, też grzeszni byli a jednak gniew Boży ubłagawali, y upadku nad sobą wiszącego uchodzili. Ale się po grzechu upamiętywali. A też wielka jest różność między grzechy: ścnieyci o ieden niż od drugi Boga ubłagać. Tenże Bog przez drugiego Proroká mowi: By też dobrze staneli Moyżesz y Samuel przedemną, nie mam chuci ku temu ludowi. A mało nizey: A kto się nad tobą zmiświe Jeruzalem? albo kto się za tobą zasmuci? albo kto poydzie prosić o pokoy twoy? A czemu miły Pánie? Tyś mię opuściło, mowi Pan, nawstecześ odeszło. Ściągnę rękę swoię na cię, y zabię cię. A to przyczyna tak srogiego gniewu Bożego, iż się nie da ubłagać, kiedy go kto opuści. Ale spyta kto: A zażesmy Boga opuścili? wszak o nim często a gęsto gadamy, y w Piśmie S. się bádamy. Czytne bádanie y gadanie, pełne hániebnego a strážliwego bluźnierstwa. Dżiw iż nas ziemiá znośi, która za stárego wicku, Chore, Dáthána, y Abirona. ná putzczy nie znośiła: albo iż nas wżysklich ogień nie požre, iáko gromády Zydowskie pozarł, dla szemrania przeciwko Bogu y Przełożonym. Już u nas (niestety sz) nie tylko Przełożeni w żadney cenie nie są, ale y chwałę Bożą, y Świątosci Kościelne, przez Syná Bożego ustawione w posmiech ludzie wszeteczni obracają, y hániebnie sromocą: y dziatkom, y poddanym swym, ich broniąc, zbawienia dufznego im zárzca. A co więkřza, y Bostwo Synowi Bożemu, y Duchowi Świętemu, odeymują: a Troycę S. to jest Boga w Troycy iedyneho, który jest grunt wiary naszey Chrześciańskiej, sprośnie bluźnią: tak iż im jedno żółtych czapek, a kołek Zydowskich, albo Záwoiów Tureckich nie dostawa. A takie my nie tylko cierpiemy między sobą, ale ie rączymy, y ná urzędy y sprawy Rzeczyposp. wřadzamy. By teraz ożyli oni cni starożytni Polacy, którzy daleko znosić rzeczy a błędów nie cierpieli, ani z takowymi bluźniercami, nie tylko w Rządzie, ale ani przybieście, zafiadałi: albo gdzie się przytrafiło, obrusy przed nimi rzeźali boję się aby nas za wyrodki nie mieli. A przeto też,

choć

choć za innymi występki ich, trudności wielkie y niebezpieczeństwa ná nie przychodzily, iednak ich Bog nie opuszczal, iż się o Wiarę y chwałę iego przeciwko Pogánom y Heretykom zastawiali. My wżyskto to sobie lekko wazymy: a więcey się ná coźkolwiek innego, niżli ná Boga oglądamy. Albo się obawiamy, iżebyśmy tym swobodom y wolnościom swym nie uszczerbili, kiedybyśmy takie niezbedne swowoleństwo hamowali, mając do tego nie tylko chwalebne przykłady, ale y ustawy y zbuntowania Przodkow swoich. Lotrowikieyby to swobody byly, gdzieby każdemu wolno bylo kraść, wydzierać, zdradzać, zbiiać, cudzołożyć, gwałcić, mordować. A iesli tego, co jest z obrażeniem bliźniego, swobody nikomu nie dopuszczają: a nie narusza swobody urząd, gdy takie występne ludzie hánie y karze: pogotowiu gdy tak sprośne, hániebne, a Boga obrażające bluźnierstwa powciaga. Y owżem iáko ten obraża polpolite swobody a wolności, który złoczyńcom, przed ktorymi drudzy spokojni a státeczni ludzie praw y swobod swoich wcale zachować nie mogą, swey woley dopuszczą: tak y ten dáleko więcey, który Prawá wiary a Zakonu naszego, w ktorychesmy zaśiedli, a za ktorymiśmy Slácheństwá, Swobod, řawy, y zacności dostali, ludziom wszetecznym niszczyć a deptać, nie karząc, dopuszczą: a cierpiąc takie rzeczy, nie inaczey, iáko by ná nie przyzwalał, a ie pochwalał, y forytował. A coź za tym idzie? iedno iż *consentientes & facti sentes, eadem poena punientur*. Co nie tylko Pogańskie Piśma, ale y Dawid Prorok, y Paweł S. twierdzą. On, gdy mowi Bożym imieniem: Jesliś widział złodzieiá, biegales z nim: a z cudzołożnikis się składał. A wnet potym: maimales niepobożny, iż ci będą podobnym? Będę cię karał y w twarzci się zastawię. A Paweł: Godni są śmierci nie tylko ci ktorzy czynią, ale y oni ktorzy czyniącym przyzwalają. Y owżem srožey Bog karze Przełożone, ktorzy poddanym swych, a tych, o ktorich winni są pieczę mieć, od sprośnych grzechow nie powścigają, niżli samych występnych. Jako mamy tego przykład w czwartych księgách Moyżeszowych: Gdzie gdy się był lud Zydów

E2

Przeziwać występny wielki grzech Swobody Polskie.

Za Wiarę wżyskto dobre do Polski przyszło.

Psal. 49.

Rom. 2.

Num. 17.

Hamowa--
nie bluźnier-
cow y He-
retyków.

Bluźnier-
stwa z ką-
d urosły.

Kácerze
czemu błá-
dzą.

Zydowski w niebytności Moyżeszowej w bálwochwalstwo uduł, rozkazał Bog, iżeby celnieysfi á Przełożeni ludu onego, przeciw słońcu zwieszani byli. Mogłoby się takich przykładów więcej pokazać. A tak niechay się tego y nási Przełożeni obawiają, iżeby ich też Bog za cudze występki, prędko á znacznie nie karał: á niech się nie spuszcza-
ją ná swoje zacności, pieniądze, rozumy, albo praktyki, iżeby się zřemu umknąć mieli. Wiem, iż się roku przeszłego o to stáráno, iákoby takowi bluźnierce á Heretycy powciágani á karáni byli. Chwaliłbym, kiedyby wszyscy zádneho nie wymuiać. Ale chcieli drudzy ulegać, á snác y błędy swoie tym utwierdzić, málo lepszymi będąc: á z ktorych oni urosli, ktore częścią Trzybożniki zowiemy, częścią Ebionithy albo Photyniany, á málo nie Zydy albo Turki zwąć możemy: ktore Kościół S. y owšem Jan Święty Ewangelią swą, dawno poraził y potłumił. Coż za pożytek tego, złe ziele przerywać, albo złe drzewo podcinać, á korzeń iego w ziemi zostawić? odroście znowu, boday nie gorźce, niż pierwey. Z Lutrac, z Melanchtoná, z Kálwiná, y z innych Sáskich y Szwáycarskich Doktorow ci Bluźniercy powstałi y pochop wzięli, á nie mniey niż oni Pismem się á słowem Bożym szczycą. A iako onym wolno było wedle woley swey Pismá wykłádać, albo naciágáć: przez co tym też wolno być nie ma? iákóž to sami mawiają. Ale mogą się y te bluźnierstwa ich w Lutrowych, Melanchtonowych, y Kálwinowych piśmiech po części pokazać: iákóž są pokazane. Y sami ci bluźniercy, ná ich pismá się odzywają? czemu się oni czásem nie znają, á iako mogą błędy swe bárwić: czásem przec nie mogąc, sromáć się muszą. A to im z tego przychodzi, iż mowiąc, albo pisząc nierozmyslnie, ále co im ślínká do ust przynieśie, to jest, co im gniew á upor, zli Ráyce, dopuszczają, to podczas bluźnią y pozwalają, zwłaszcza kiedy im kto przyprze, iż mu odeprzec nie mogą: czego ich potym wstyd bywa; ále się im ná wstecz niechce, aby sławy swey, dla ktorey wszystko czynią, u ludu pospolitego w czym nienaszczerbili. Albo chociaź czásem obaczywszy się błędow swych poprá-

poprawiają, tedy iednak Uczniowia ich onego się nie puszczaią, czego się raz chwycili, wszelkie ná dmy zá słowo Boże mając. Aby też dobrze to nie było, iżeby oni (mowie ci Sási, á Szwáycarscy Doktorowie) tym tak czynnym błędem y bluźnierstwom przyczynę dali, iednak máło znośnieysze błędy przeciwko Wierze y słowu Bożemu, w ich Pismiech się naydują, ku ktorym się oni y násládownicy ich znają: dla ktorych też sami, w zamiar ieden drugiego wartogłowy, Heretyki, y bezbożnymi się zowią, y ośádzają: co jest rzecz tak iásna, iáko słońce. Náczytamy się tego, y w uszy swe náśłuchamy, á jest ich wiele u nas w Polźcze w Rycerskim, y w innych stániech, ktorzy to dobrze baczą: y dla tego często przesiodływają, aby ich niewstyd był przywrociliby się ná stárá wiarę, ktora od wiekow po wísztkim swiecie zgodna y iednostayna jest. Aleć tu zádneý íromoty nie máłz, zbłádziwłzy albo będąc zwiedzionym, ná práwá drogę się przywrocic. *Humanum est errare, falli, decipi.* Toć srom, á nie człowiecza, ale czartowska zapámietáłość zbáwienia swego, błáđ obaczywszy, w nim przednie upornie trwáć: albo co też niektorzy czynią, w rozpácz przyłzedźzy, nie nie wierzyć. A toć jest cel, ku ktoremu czárt tym tak rozmáytym strzęsieniem Wiáry zá nászych czásow zmierza, iżeby rzekł nie mádry, *Non est Deus*, nie máłz Bogá. Jakož ktemu się u nas w Polźcze bárzo chyli. Stárgawszy zwiázek Pokoju, á Jedność Kościoła Chrześciańskiego, Przełożonym władzą y posłuszeństwo odiawszy, swą wolą ludziom rozpuściwszy, zelżywłzy dobre á Wierze przystoyne uczynki, á cenę u Bogá im odiawszy, porzuciwłzy pobożne Obrzędy Kościelne, y chwaleę Bożą: Swiátości przez Páná á Zbáwiciela nášzego ustáwione częścią podeptáwłzy, częścią wyszpociwłzy; á za tym takowym budowaniem, y grunt Wiáry Chrześciańskiej wywrocilwłzy, to jest, albo Człowieczeństwo, albo Bóstwo Synowi Bożemu, á Zbáwicielowi nášzemu odiawszy, á Duchá S. też z Bóstwá złożywłzy, á tak Troycę Swiętą zniszczywłzy, y ná koniec (czego widzimi się nie długo czekáć) Ewangelią, ktora nie tylko tym, ále y drugim

Kácerze nie
zgodni między
sólá.

Dla sromu
w błędzie
trwają nie-
ktorzy

Cel różnic
w Wierze;
nie nie wie-
rzyć.
Psal. 13,

Ewangelia
Kácerzom
w brew biic.

Króla Bożia
z innymi
Państwami.

Słowo Boże

Nationale
Concilium.

gim bardzo w brew bje, z ydom kwoli z rzuciwszy, ani na Talmudzie, ani na Alkoranie nie przestana, a ze rzeka, *Non est Deus*, chyba by szabla Turecka przymusiła. A za takimi postępkami jeszcze się, moi mili Polacy obaczyć nie możemy, albo nie chcemy? ani się karzemy postronnymi y przyległymi Państwami, które bywły przedtym sławnymi y szczęśliwymi, a moc y władzą wielką miawszy, za taką sprawą częścią zginęły, częścią jeszcze jako Mácrowy śnieg taką, różlicznie roztągnione, a przeciw nieprzyiacielowi swemu y Wiary Chrześcijańskiej, ani ferca, ani rady nie mają. Takie Bog opuścił, iż oni jego wprzód opuścili: acz śnać nie tak bardzo, iako my Polacy, opuścili, ani tak głęboko w błędy a niedowiarstwo zabrnęli. A czegoż my czekać mamy? Rzecz kto z Kálwinistów albo Proteśtantów: Więc Ewangelią a śczyre słowo Boże opuścić, a ku błędom Papiestwa przywrócić się mamy? Temiż słowy jego, też Gentylista albo Trydeitą, albo Ebionitą który spyta, iesli dla Kálwinowej, Lutrowej, albo Melanchtonowej nauki Ewangeliy a śczyrego słowa Bożego ma odstąpić? Bo iako ci, tak oni Ewangelią się buca, a błędów swych podpierają, a jedni drugich dumy w zamiat borzą. Także y Kálwinistowie albo Sakramentarze Lutrowi, albo Proteśtantowi, y ci zaś onych: co jest rzecz iatna. A gdzie, albo ktoreż tu będzie iatne a śczyre słowo Boże? Uczyńmy z *Nationale Concilium* albo *Colloquium*, iżebyśmy się na iedno zgodzili, a prawego słowa Bożego domacali. Czysta rada. Jakoć się to bardzo dobrze w Niemczech y we Frańcyey przed kilkiem y kilkanaście lat, albo u nas w Polsce już nie raz, a na koniec w Piotrkowie przed dwiema lity między tymi Ewangeliki zdarzyło, tak iż się z takich ziańców a gadania, większych a sprotniejszych błędów y bluźnierstw między niemi narodziło, ktoremi się Polska u postronnych ludzi y Narodów po wlystkim Chrześcijaństwie offawiła, więcej śnać niż kiedy meństwem, Rycerstwem, a zwycięstwem. A ktożby był Sędzią na tym *Concilium* albo *Colloquium*? Krol z Radą? Jako wiele na nie dawacie w rzeczach tych, które się nierzkać Korony, ale o-

sob

20
sob a imion wafzych, albo y Kmieci wafzych dotyczą: albo iakoby oni w Piśmie S. bardzo ćwiczeni byli. Mogł. by też podobno drugiemu rzec, *Navita de venis, de tauris narrat arator*.

Więc wyśádzeni od stron. A czemu nie Burmistrz, albo Woyt z Przyśięźniki z Szłumnik, albo z Rádofzyc? Pewniebyśmy iaką nową Babilonią zbudowali, alboby było iako ono mowią: zmázawły to, (to jest Ewangelią y wiarcę Chrześcijańską z rzuciwszy) pomyi znowu. Wiem co mowią niektorzy, y wiele dobrych a prostych ludzi taką swą mową błażnią: iż wolniemy ludzie, nie może nikt na mię ustawić, na co ia sam nie zezwolę. Prawdą: około Poborow, a woyny albo Ruszenia pospolitego, y innych swobod Statutem Koronnym, y Przywileymi Xiążęcymi, albo Krolewskimi opisanych, ktorých iednak nie godzić się, miły Bracie, daley wyciągać, niż się same ściągają. Być kto o głowę winę dał, rozumiem temu, żebyś się rad odpryśiągł: Albo kiedybyć syna zabiło, wolałbyś iżeby go gárdłem, a niż siedzeniem a stem grzywien przypłacić. Ale iednak musisz rad nie rad to cierpieć, a na tym przestać, co Prawo pospolite niesie: chociaź na nie nigdy nie zezwalał, a podobno ani Przodkowie twoi. Wszak wiemy iako przed lity Seymy szły w Polszcze, a kto na nich Statut a Prawa ustawił: a było dobrze. Nie odmieniały się tak często Statuta, a też posulzniejszy im ludzie byli. My ie mało nie na każdy rok odmieniamy, y wolno nam to: iesli pożyteczno, tego nie wiem. Ale co się Wiary y Zakonu Chrześcijańskiego dotyczy, tenci nie u nas się urodził, ani do nas samych przyszedł, iako pilze Paweł S. ani iednego jest Państwa, albo narodu, albo ięzyka, nierzkać Miastá: ale z inąd do nas do Polski y do Litwy, posledz niż gdzie indziej przyszedł, nie ludzkim wymysłem wynaleziony, ale od Boga Wszchemogącego przez prostaki a rybitwy Apostoły y Námieśtniki ich Duchem S. nápełnione, od wiela wiekow po wszech narodach y ięzykach światá tego zwiastowały, y dawnością zgodną, a iednostayną ugrunčovány, a tak od náfzych Przodków od szczęfiet lat zgo-

Swobody
Polskie.

Statuta.

Seymy Pol-
skie.

Wiara przez
kogo ma
być stano-
wiona.
1. Cor. 14.

Polska kiedy
wiarę przy-
jęła.

Statuta o
Wierze.

Ephes. 4.

Jedność
Wiary.

zgodnie przyjęty, y nie tylko dawnością, ale y Statuty u-
twierdzoney. A tak my Polacy sami nim nie władniemy,
ani sto rozumu mamy, iżebyśmy go poprawić, albo we-
dług zdania swego wykładać a porządzić mogli, ani za-
dny inšzy národ. Boby to byſto proſto tak, iako kiedyby
Koniński albo Buſki ſąd chciał Krolewſkie Sądy porządzić,
albo Dobrzyński, albo Wieluński Poroczek roſtrzącać, a
poprawić tego, co ná wálnym Seymie ieſt uchwalono, al-
bo po wſzytkiey Polſzcze zſtárádawna zá Práwo ludzic
dzierzą. Ale przyſtoi każdemu człowiekowi, y każdemu
Powiatowi a Ziemi ná tym przeſtać, co Krol z Rádami
ſwemi poſtánowił, albo zwyczaj poſpolity za Práwo trzy-
ma. Tak też wſzytkie Pańſtwa y Narody Chrzeſciańskie,
powinny ſą wſzytko to ſtále a ſtátecznie trzymać, co ſię
Wiary a Zakonu Chrzeſciańskiego dotycze, cokolwiek
Przodkowie náſi w iedności Koſciółá S. Powſzechnego od
Przełożonych iego z przodku przyjęli, a nam iakoby przez
ręce podali. Do czego nas y Statutá a chwalebne Konfe-
derácye Przodków náſzych ciſną: chybałyśmy zarázem ſwo-
bod y wolności ſwych z niemi zwiázaných odſtąpić, a ná
ſtárą ſię ſprolnóſć a barbariem Pogańſką przywrocic chcieli.
Ale gdzieby ſię co około Zakonu tego a Wiary wſtrzę-
ſto, albo trudnoſć a wątpliwóſć iaka uroſła, ſą od tego
ſtárożytne obyczáie, częſciá przez ſámego Pána Chryſtu-
ſa y Apoſtoły iego podáne, częſciá zá zgodnym zezwolen-
iem wſzego Chrzeſciańſtwa poſtánowione, iako ſię to ro-
ſpráwiác ma, a czego ſię nie ten albo ow człowiek albo ná-
rod z ofobná, ale wſzyłcy w obec dzierzeć máią, tak iże-
byśmy według náuki a upominánia Páwła S. ze wſzelką
układnoſciá y ſkromnoſciá, y z ćierpliwóſciá w zamiar ſię
podpieráli w miłóſci, ſtáráiąc ſię żebyśmy záchowali ied-
ność Ducha w zwiázkú pokoia. Jedno ciaſo, y ieden
duch, iakoſmy zwołáni w iedney nádziei wezwánia ná-
ſzego: ieden Pán, iedná Wiará, ieden Krzeſt, ieden Bog y
Ociec wſzech, który ieſt nád wſzytkimi, po wſzytkim,
y we wſzech náſ. A ktoreż to ſą obyczáie, przez ktore
poto-

21
potoczne trudnoſci a wątpliwóſci w Wierze rozprawiane
bydź máią, a iedność Wiary po wſzem ſwiecie w ludziach
Chrzeſciańskich w zwiázkú pokoju y miłóſci zachowac
ſię ma? Tenże Paweł S. moi mili cni Polacy, na tymże
mieyſcu nas uczy, tak piſząc: A on (rozumiey Pan Chry-
ſtus) dał niektore Apoſtoły, niektore Proroki, drugie E-
wangeliſty, a drugie Paſterze a Doktory, ku dokonaniu
albo naprawieniu Świętych, ku ſprawie ſłużby, ku zbud-
waniu Ciaſa Chryſtuſowego, áże ſię wſzyłcy zbierzemy w
iedność Wiary y uznania Syna Bożego; w męža doſkona-
łego, w miarę wieku zupełności Chryſtuſowej, iżebyśmy
daley nie byli málutkimi, ktorzy ſię chwieią albo narza-
ią: a iżebyśmy ſię nie dali unóſić wſzelkiemu wiatrowi
náuki, przez prz wrotnóſć a chytróſć ludzi w bład zá-
wiedzeni &c. A to powieda, iż dla tego Pan Chryſtus
dał Koſciółowi, albo wiernym ſwoim, aż do końca Do-
ktory, Paſterze, y inne Urzędy, iżebyśmy ſię nie wahali,
ani narzali, ani dali unóſić wſzelkiemu wiatrowi náuki
obſędliwey, chytrych a przewrotnych ludzi. A tak Dokto-
rowie a Paſterze y inni Urzędnicy Koſcielni, ktorzy ſą
Namięſtnicy Apoſtołów y Proroków, a wiecznym porząd-
kiem y poſtępkim trwają w Koſciele S. (a nie kto inny)
wſzelkie trudnoſci y wątpliwóſci náuki y wiary náſzey
roſprawiac máią. A to gdzie ſię przez ſpor iaki pojedyn-
kiem nie zdarzy, tedy ſię na Synodziech według ſtáro-
żytnego, a od Apoſtołów podanego zwyczáiu dzieie. A
iż nie każda ziemia ſwá, ale wſzyłcy, iako iednego Pana,
Boga, y Oyca mamy, tak iednę a powſzechną wiarę, y ied-
nen Krzeſt, to ieſt iednoſtáyną ſprawę Koſcielną mieć
mamy, nie ná poſtronnych, albo pokátnych Zborzech, ale
ná powſzechnych Synodziech, albo Koncyliach to rozbie-
rano, rozprawiano, y ſtanowiono bydź ma, co ſię wſzy-
łkich dotycze. Jakie z ſtarodáwná w tey mierze w Chrze-
ſciańſtwie bywały: iakie były Niceńskie, Konſtantyno-
polſkie, Epheskie, Chalcedońskie, y inne. Jakie też
przed kilkiem lat w Trydencie zgromadzone były, gdzie
F ſię

Różnice o-
koło wiary
iako roſpra-
wione bydź
máią.
Ephes. 4.

A. 15.
Concilia.

Trydencie
Concilium

się blisko dwieście Biskupow, a mnostwo Doktorow uczonych, mądrych, bogoboynych, ze wszech Chrześciańskich Państw, y narodow zebrało było, a przez długi czas pilnie, poważnie, y z dobrym rozmyślem wszystkie potoczne wątpliwości, y różnice czasow naszych rozbierane były. A iż tam ci nowacy a Ewangelikowie (iako się sami zowią) ktorzy się od Kościoła S, powszechnego oderwali, przy tym nie byli, ktoż w tym winien? wszak są wezwani po wszystkich Państwach, a sami go pragneli, a na nie się dawno odzywali, y gleyt im dano według ich żądności, iesli się czego bali. Mienią, iż nie na takie się odzywali. Prawdą, y mądry Marchość nie mogli wleść drzewa takiego naleść, na którymby chciał wisieć. Takie sobie wymyślają Concilium, iakie ani za Apostołów, ani potym w Chrześciaństwie nie bywało, a iakieby skutku żadnego nie wzięło, ani pożytku nie przyniosło: y owszem iakie bydz nie może. Prożno to: porządne to było Concilium y pobożne, y wolne, y według słowa Bożego, y przykłądu Apostolskiego się sprawowało. Bylić tam y od nas zacni, stateczni, bogoboyni, a przednie uczeni (drugim nie przyganiając) dwa albo trzey Biskupi, y przednicysze miejsca w owym sławnym zebraniu mieli. Czemużbyśmy na tym, co się tam około Wiary postanowiło, nie przestali? nie sadząc się na swe, albo kilka ludzi, wszetecznych, niestatecznych, a z inąd wygnanych y zbiegow, rozumy? ktorych wszeteczność a niezbedność BOG sprawiedliwy iuz po części niezwy- czaynymi a fromotnymi śmierciami iawnie okazał, y skarał. Im bardziey wtey Wierze grzebiemy: tym ią rychley rozgrzebiemy. A iako Grekowie, y Asyatycy przed laty, a za naszego wieku niektore inne narody, prędko ku upadkowi przyidziemy: a na koniec snac, (bodaybych ią skłamał) w ręce Pogañskie a mizerną niewolą wpadniemy, albo ze wsząd od postronnych sąsiadow, ta zacna a sławna Korona ro- star-

Ewangeliko-
wie iakiego
Concilium
pragną.

Kacerze iako
Bog ka-
rze.

stargana, rozszarpana, y spuśtoszona zaginie. Kczemu żeby nie przyšlo, staraycie się moi mili Panowie Polacy ze wszelką pilnością a zgodnie: prywaty, a warch między sobą na stronę odłożywszy, a BOGA iednego, Oyca, Syna, y Ducha Świętego w iedney Wierze starożytney, y w iednym Kościele nie pokątnym, albo postronnym, ale powszechnym iednostaynie a uprzy- mic wzywając, a gniew iego porządym hamowaniem tych tak sprośnych bluźnierstw, a rozmaitych kacerstw y rostykow około Wiary błagając. Bo gdzie tego nie będzie, bądźcie tego pewni, iż się wam w Radach y sprawach waszych pospolitych (iako pote wszystkie czasy) nie nic powiedzie.

PSALMO XXXII.
*Dominus dissipat consilia gentium: Repro-
bat autem cogitationes populorum: &
reprobat consilia Principum.*

F2

EX.

G.
E X C E R P T

*Z życia Kardynała COMMENDONA,
Legata Papieskiego w Polsce; od Antonie-
go Maria Gratiani Biskupa Amelieńskiego
pisanego, a z Łacińskiego po Francusku prze-
tłumaczonego od Święto Ducha Flechier
Biskupa de Nimes, y w Paryżu Roku 1695
wydanego; po Polsku przetłóżony.*

Po śmierci Zygmunta Augusta; przez Rok cały by-
ło Interregnum; y lubo już był obrany Krolim;
Henryk Xiążę Andegawęński; przecież rozruchy
nie ustały; gdyż Dyssydenci, wszelkich szukali
spółobow, aby do Tronu nie był przypuszczony; czego
im była pochopem, wiadomość, o śmierci Kaspra de Coli-
gny y potraceniu sifu Hugonottow; na różnych miejscach
we Francuy: Ten przeczeczony Coligny zaraził był część
tego Krolestwa; różnemi błędami herezyi Kalwińskiej;
która czyni profesyą, nie obawiać się, ani Praw, ani Uczę-
dow, utrzymywać niezbożność, przez moc, y przez orężę,
y przekładać swe lekkomyślne imaginacye, wszystkim
Prawom Duchowaym y Świeckim. Uczyniwszy się her-
sztem tych buntowników, y pobudziwszy ich do wojny,
y do rebellyi, rozlewał nie przestawał niewinną krew,
swoich współobywatelów; y przez wewnętrzne zamieszka-
nia, a zupełną tego Państwa dezolacyą; tak się był umo-
cnił, że samemu Krolowi poniekąd iego potęgę aprehen-
dować przyszło; nikt bowiem tak gwałtownie nie powstał,
ani atakował Krolewską Familią, y nikt ją do bliższej
nie

23
nie przyprowadził ruiny. A zatym Krolowa Matka, czy
to nie znaydując innych sposobow, publicznych usmie-
rzenia zamieszanie; czy też dowiedziawszy się o iego za-
myślach, oprymowania całej Familii Krolewskiej, chcąc
go w tym uprzędzić, rezolwowała się zgładzić ze świata,
tak niebezpiecznego Oyczyzny nieprzyjaciela. Więc pod
płaszczkiem rekonyliacyi y amnistyi zwabiwszy go do
Paryża, z znaczniejszymi tej Partyi adherentami, iego y
ich zamordować kazała. Ta transakcyja rozdrażniła He-
retykow Polskich przeciwko Henrykowi; Dobrze było
wszystkim wiadomo, że Henryk otwartym był nieprzy-
jacielem tego Colignego; y iego sekty, a zatym iemu sa-
memu tę gwałtowną przypitywano akcyą, y gdyby roz-
kiesznańce Dyssydentow animuszę, nie były się cokolwiek
zczasem uspokoiły; albo gdyby Katolikom zbywało by-
ło na odwadze y rezolucyi, nieochoybnie, znaczne jakie
stałoby się było zład w tym Państwie zamieszanie. Od
tąd tedy Heretycy, szczegulnie starali się faworyzować y
sekundować intencye Krola Szwedzkiego, a że nie mieli,
ani tyle kredytu, aby byli Katolikow, do swey przeciagnę-
li partyi; ani tyle sił, aby im odpor dać mogli; więc sta-
rali się ziednoczone ich rozdwoić y rozłączyć chęci, y w
nich umniejszyć ochotę utrzymywania intereffow Fran-
cuskich a zatym na wszystkich Radach y posiedzeniach,
rozległemi dyskursami, takie, y tym podobne, swoim współ-
obywatelom czynili reprezentacye. *Mamy między sobą
Panow znakomitego urodzenia, y niepospolitych przymiotow, kto-
rzy w niwczym Cudzoziemskim nie ustępują Xiążętom. Nie zby-
wa im, ani na biegłości rozumu, ani na powadze y wspaniałości,
y zupełniejszą mają wiadomość Praw Obyzstych, niż Cudzoziem-
cy, a zatym lepiej z tych jednego obrać sobie za Krola. Ta-
kiego nam trzeba Pana, któryby był wychowany w naszych zwy-
czajach, któryby kochał to Krolestwo, iako swą Oyczyznę, a podda-
nych swoich, iako swych ziomkow, a nie Cudzoziemca, któryby miał
sobie Polskę za znalżuc Państwo. Dawni nasi Przodkowie, wo-
leli w podobney okazyi, obrać sobie za Pana, choć podley kondycyi
Po-*

Polaka Piasta, aniżeli poddać się pod rząd Cudzoziemca, iakoż nie mieli potym racji tey żalować Elekcyi, kiedy iego potomstwo, przez kilkaset lat szczęśliwie y pomyślnie tym władnęło Krolestwem. Wstyd to, y bábá nas Polaków, czynić rekurs o Regnanta, do Nacyi od nas. ani roztropniczych, ani odważniejszych y Xiążętom odległym, nieznanym, y tylko słymowanym na ogłos niepewny ichże partyzantów, dać preferencyą nad ludzi godnych, cnoty y odwagi doznancy w Pokoju y w boju. Iżali taki proceder, nie zda się wszystkim Narodom na oko pokazywać, że żadnego nie mamy Polaka, któryby był do Panowania sposobnym. Nie należy nam poddać się pod iarzmo Pana, nieświadomego, ani Praw, ani zwyczajów, ani języka tego kraju. Nie należy nam podlegać woli, takiego Pana, którego nam trudno zrozumieć rozkazania. Trudno będzie y temu samemu, obserwować y wykonywać: Prawa, których samżc nie rozumi. Przyjdzie y namże samym zapomnieć te Prawa, (które naszą Ojczyznę, do tak kwitnącej przyprzrowadziły pory) á na to miejsce uczyć się Praw, Wstaw, y zwyczajów nowotnych, y obyczajów Cudzoziemskich. Tymi y tym podobnymi dyskursami, y reprezentacyami, uśłowali PP. Dyssydenci, disunią y niezgodę między Katolikami sprawić, y takiego Krola na Tronie osadzić któryby im faworyzował, y im był zupełnie powolny. Jakozby to byli wykonali, gdyby Vchaniński Prymas y inni znaczniejsi Senatorowie swemi przeciwnymi, y tamte zbierającymi argumentami, nie otworzyli byli wszystkim oczy, y nie pokazali dowodnie, że te PP. Dyssydentów reprezentacye, miały pro obiecto własną prywatę, á nie Dobropospolite. Po tych koncertacyach, wszczęła się druga sprzeczka o miejscu Seymu Elekcyi, ktore tandem, z inisauacyi Kardynała Commendona, naznaczone pod Warszawą; á to dla tego, że to miało znajdować się w posrzed kraju szczególnie Katolickiej wierze podległego, nie masz bowiem żadney Szlachty mniey podeyrzanej y prawdziwszey wiary, iako Mazowiecka. Ta konsyderacya, na dobre potym wyszła; gdyż Szlachta Mazowiecka, proficując z okazy bliskości, w liczney sławiła się na Elekcyą liczbie, na którą się PP. Dyssydentów, po różnych odległych Prowincyach rozproszonych, unikając kołztu y fadygi podro-
żacy

żacy nie ziechało, zkąd partya Katolicka pokrzepiła się, widząc się przez znaczną liczbę zmocnioną. Po umowionych niektórych nappilniczych materyach, nayznaczajęcy tego zjazdu Panowie, przed dokończeniem tego kongressu, do domow porozieźdzali się. Pod ten czas tedy PP. Dyssydenci straciwszy już nadzieję obrania Krola swey sekty, y widząc że ich przewyższała partya Katolicka w liczbie y w siłach, deliberowali między sobą potajemnie; iakimby sposobem temu zabieżyć, żeby nowoobraný Krol nie pociągał ich do Praw surowych zdawna przeciwko odszczepieńcom wiary Katolickiej ferowanych, ani z niemi sobie postępował. *per viam penarum & suppliciorum.* Widząc tedy niepodobienstwo abrogowania tych Praw, znaleźli sposób swoich wykonania intencji, nie się z niemi nie odkrywając; y uyscia tychże Praw na się obofrzonych, bez żadney o nich czynienia wzmianki. Wyjednali byli na początku tey Konfederacyi postanowienie, żeby wszyscy Ministrowie Cudzoziemscy pod ten czas wyiechali z Warszawy, á to pod tym pretextem, aby swemi fakcyami iakiego w Rzeczypospolitey nie sprawili zamieszania, á w samey rzeczy, dla tego: aby Kardynała Commendona od miejsca Elekcyi oddalili; obawiali się albowiem, aby ich skrytych fakcyi, y tajemnych machinacyi nie odkrył, y ich zamysłom odporu nie dał. Po umowionych tedy niektórych ustawach o Pokoju powszechnym y ubezpieczeniu publicznym, y po spólnym przyjęciu, iż każdy ten Pokoy mięszający, á iaką wioleńczy czyniący, za nieprzyjaciela Ojczyzny miał byđz deklarowany, PP. Dyssydentscy, podięwzięli się spisac formułam tey Konfederacyi, (ktora zdała się mieć wszelką appearance pokoiu, iedności, miłości Braterskiej, y żarliwości ku dobru pospolitemu) ieden pod nią podięyli artykuł, stanowiący, iż odtąd nikt nie miał byđz panowany za odmianę Katolickiej Religij, á przyjęcie nowey iakiej wiary, y że miało byđz każdemu wolno, mieć różne o wierze sentymenta, á swoim sposobem y obrządkiem służyć Panu Bogu

Bogu. Tę zaś bezbożną Konstytucyą, tak pięknie i łagodnie wyrazili terminami, że niektórzy Katolicy, tą pozorną apparencyą, y temi expressyami ubezpieczenia pokoju powszechnego uwiedzeni, wprzód na tę Konfederacyą podpisali, niż się tego zdradliwego domyślili fortelu. Jak prędko zaś Biskupi tam przytomni, tych skrytych PP. Dyssydentów dociekli zamyślow; tak zaraz o czas upraszali na examinowanie artykułów tej Konfederacyi, lecz w tym PP. Dyssydenci, konsens na ten artykuł, gwałtownie wymagać zaczęli instancyami, protestując się na ostatek, iż nigdy seymu Elekcyi nie dopuszczą, jeżeli tej wprzód nie oczyszczą asekuracyey, iakiey chcąc trzymania bezpiecznie wiary; y oświadczając się, że się uprzędzić nie dadzą, aby na nich o odmianę Religij miano tak gwałtownie powstać, iako we Francyi nie dawnemi czasy na *Kaspra Koligny* y adherentów jego, za wiarę maffikrowanych. Tak się zatym niepohamowanym uwiedli rankorem, y z tak zbyteczną grozili hardością, porwawliży się do oręża szukać pomsty nad tymi wszystkimi, którzyby na ten artykuł zezwolic niechcieli, że ledwie do gwałtowney nie przyszło sedycyi. Nie zezwolili wprawdzie Biskupi na ten artykuł zły przydład za sobą pociągający, ale też takiego iaki należał, nie dali na ten czas odporu, y obawiając się iakiego, na który się zabierało zamieszania, dla zupełnego uniknienia, jedni się od Senatu absentowali, a drudzy wcale z Warszawy wyiechali, *Vchanski* zaś Prymas, przyznawając się że mu trudno było determinować się tak nagle, w materyi takiey importancyi; dwa dni srylztu, na deliberacyą sobie uprosił, na co Dyssydenci, chętnie zezwolili, spodziewając się, że iako przedtym zdał się niby faworyzować ich Partyi, tak y w tej mierze, miał ich sekundować intencye; Katolicy zaś śluznie się lekali, aby ten przedtym już od siebie proponowany nie approbował artykuł &c. Jam był na ten czas w Warszawie (*Gratiani* to o sobie mowi) dokąd mię *Card. Comendon* posłał, abym iego intencye proponował, niektó-
rym

25
rym pryncypalnieyszym tego zjazdu Panom, y na cały tej Elekcyi proceder pitne dawał baczenie; W tej tedy powatpliwe y y inter. srujący koniunkturze, obszedłem wszystkich Biskupów, a mianowicie *Vchanski* Prymasa, zachęcając ich do utrzymania w tej mierze, prerogatywy charakteru swego &c. *Vchanski* Prymas, bardzo obliźnie y rozładnie zemną o tym dyżkurował, a trzeciego dnia poszedł za innemi wszystkimi, do Senatu, gdzie iego rezultatum, z niecierpliwością od wszystkich oczekiwane było. Już PP. Dyssydenci gotowali się tryumfować, y na obliczach wszystkich spektatorów, widzieć było, odmienne, podług różności partyi, nadziei, lub boiaźni impressye. W tym Prymas, swoją zaczął mowę, y wnet się pokazał, iż nie owym *Vchanskim*, wszelkich zamieszania Oyczyzny sposobow szukającym, z postpozycyą o Rzymie mówiącym; Synod nacyonalny konwokować usiłującym, za głowę Nowatorów w wierze mianym; Doktora Luterskiego z wielkim poszanowaniem przy sobie chowającym, ale Biskupem, pobożnym, żarliwym, y na wzor *S. Stanisława* Biskupa Krakowskiego; odważnie y wiernie mówiącym, y za wiarę Chrystusową zastawującym się. Y takci serca nasze są w ręku Boskich, który, oświecającą prawdą przenika rozumy nasze, kiedy się od ciemności, różnych passy i y namiętności znajdują uwolnione. W ten tedy sens swoją *Vchanski* konkludował mowę. - *Długo bardzo, y z wszelką attencyą deliberowałem, nad tą takiey importancyi materią; abym mógł dać, zdrową y moiey Oyczyźnie pożytkującą radę; Na tę intencyą konsekrowałem Bogu nieczmazaną Oltarzową Ofiarę: zamowilem gorące ślug Bożych modlitwy, we wszystkich zgromadzeniach Zakonnych, y Klasztorach Pamiętskich, post sobie, zalezyłem surowy, rzęsiście rozdałem ialmużny, odprawiłem różne nabozeństwa, na usmierzenie gniewu Bożego, a uproszenie łaski Boskiej, y wewnętrzznego oświeccenia, naradzilem się oraz z nayszczynliwszemi y naysroptniejszyemi przyjaciolmi, przytym y sam głębokie przez te dwa dni uczynilem Reflexy; po których konkludowałem, iżby mi na ten pozwolic nie przyszło artykuł, bez ciężkney violacyi wiary, ktora luazie Bogu dochować powinni, y bez*
G cięż-

ciężkiej Maieftatu Boskiego urazy: Przyimować te wiary nowotne, y błędliwe, jest to wynwrać całą Chrześciańską Religiją, jest to mięszyć prawa Boskie y ludzkie, y wcale niszczyć, obrządek Kościelny Chrystusa Pana. Iżaliż przez tę Konfederacyę, związanę mamy mieć ręce, do karania Machometanow, Epikurey-czykow, y Aryusow, ktorych błędy, ta niekarność, nieomylnie do nas sprowadzi. Y słuśniaż to rzecz pozwolić im niešťczęśliwey wolności, wierzenia lub niedowiarstwa! Y mogłaż taka bezbo-żność, ludzkiemu kiedy przypaść rozśądkom? Y mogłaż bydź kie-dy uczyniona komu propozycya bezrozumneyśa? Y czy będzieś mogła utrzymać się Rzeczposp. nasza, kiedy tak zachwała licencyę Konstytucyę approbować, y konfirmować będzie? Iżaliżby to nie było wcale znosić jedności y wolności powszechney &c. &c. Przydawszy Vchański do tey materiy słuzące, różne inne motiva; protestował się solennie, że tak był w przedsię- wzięciu, niedopuszczenia tego artykułu, utwierdzonym, że prędzeyby sobie rękę uciąć dopuścił, a niżby iey miał używać na podpisanie tak szkodliwego y zgubę dufz przy- noszącego Prawa; y że nie tylko rękę, ale y Szyję dać go- sów, dla obrony prawowierney Religij. Y cożby mię (pra- wi) potkać mogło chwalebniejszego, y pomyślniejszego w sędziwym rośtaiącego wieku? iako życie własne postradać za wiare; za pra- wowierną Religiją, za zbanwienie moje, y moiey Oyczyzny całość; iako ofiarować Bogu schyłek życia słabego y już nadwątlonego, ktore bez tego wkrótce do oddania naturze, poczuwać mi się na- leży - - Ułyszawszy tę niespodzianą rezolucyę Dyssyden- ci, wprzod na niego szemrzeć, a potym z zachwałą har- dością y grozić mu zaczęli. Z tym wszystkim, bynaj- mniej się nie zatrwożył temi pogrozkami Vchański, owszem z wszelką rezolucyę opponował się wpisaniu tego arty- kułu w Konfederacyę; a widziawszy, że gwałtownie wpi- śać go umyślili Dyssydenci, więc swoim, wszystkich Bi- skupow, całego Duchowieństwa y wszystkich Katolików imieniem, protestował się solennie; deklarując, że ten ar- tykuł był uformowany przez zdradę y konspiracyę niektó- rych osób przewrotnych, większy wzgląd na swoją pry- wate,

26
watę, niż na powszechnę dobro Rzeczypośp. mających. Tęż samą manifestacyę potym ponowili Katolicy w ro- żnych Woiewodztwach, na swoich Sejmikach Powiato- wych. Y tymci sposobem, ta bezbożna Heretykow kon- iuracya spełzła, żadney nie wzięwszy approbacyi. Jak prędko Vchański wyszedł z Senatu, tak zaraz poszedłem do niego, czyniąc mu apprekacyę, że tego dnia niešťmier- telną sobie pozyskał chwałę, przez swoją pobożność, żar- liwość, y stateczność przy prawowierney Religij. W tym przyznał mi się poufale, że w tey mierze, umyśl iego mię- dzy różnemi przeciwnemi chwając się opiniami, na ko- niec dopiero stanął przy prawdzie, sobie od Boga wewnę- trznym instynktem wyiawioney. Przydał y to, że appa- rycye iakieś we śnie miane, a do tego się stosujące, odwro- ciły go od approbacyi tego artykułu. Ta Konfederacya, (tym bowiem terminem, mianowali swoją konspiracyę He- retycy) wielkie Commendonowi przyniosła trudności; wszel- kiemi bowiem sposobami usiłował, aby ją był zniósł, y wszystkim ohydził; a to przez pewne pisma; ktore z wiel- ką pilnością sam komponował, a pod cudzymi publiko- wał imionami:

Pod o Konfederacyi Warszawskiej Gratiani, niżej zaś (to jest w 9 Rozdz. IV Xigi) tak piśse o audyencyi Kardynała Commendoniego

Jak prędko się wszyscy uciszyli, Commendon Senatowi prezentował Listy od Oycy Świętego, po ktorych przeczytaniu, zaczął srodze wytworną mowę o potrzebie obrania Krola Katolickiey wiary. Zwawie przy tym mówił, przeciwko Konfederacyi Warszawskiej, a zamyślom y machinacyom PP. Dyssydentow, pokazując różnemi dowodami, iż takie fakcye od Chrześciańskiego Duchá, y maxymy prawowierney Religij, srodze odległe. Ta inwektywa przeięła do żywego; Herztow, y pryncy- palnych Autorow tey konspiracyi, (ktorzy z dyzgustem uważali, że go z wielką attencyą y upodobaniem słucho- no) tak dalece, że Woiewoda Sandomirski, (ten był Piotr Zborowski, ktory potym postąpił na Woiewodztwo Krakowskie) obrociwszy się do Commendona, tem słowy po łacinie wyra-

pag. 412.
edycyi Fri-
cuskicy.

zonemi, iego przerwał mowę. - Wykraczał W. P. z mocy Legata, y zdał się wdziierać w funkcję Senatorow y Posłow. Zostaw nas proszę przy wolności deliberowania o tych, które się nas samych tykają, interesach. Pobamuy zbyteczną ciekawość, y pominiawszy censurę naszych postępów, racz zważyć, żeś tu jest Cudzoziemcem, a koniecznie się pełnić rozkazy Papięskie, ięś i jakie maś sobie zlecone. Na te słowa, wżycy Senatorowie Karolicy; z mieysc się swych ruszyli, y wielki dał się słyszeć hałas ludzi Woiewodę srofuających, y milczenie mu nakazujących; Do tego wżycy Szlachta, tak się tym zirytowała, że nie nie słyszeć było, tylko złorzeczenia y pogrozki na Heretykow. Chodkiem z (Jan, Kastelan Wiłenski) y Łaski (Wojciech Woiewoda Sieradzki) z mieysc powstawszy, porwali się za rękoięści szabel, y nieomylnie stałby się był iaki rozruch, gdyby się był Woiewoda nie uciszył, y gdyby Commendon z twarzą uspokojoną y bynajmniej nie zalterowaną, nie dał znak, ręką, żądając audyencyi, iakoż gdy wżycy na mieysca swe powrocili, taką obrociwży się ku Woiewodzie y usmiechnawszy się cokolwi k uczynił do niego apostrophę. - Wiem bardzo dobrze, kto ięstem, y na sobie włożoną znam doskonale funkcję. Toż właśnie czynię, co mi W. M. P. mówiś, abym uczynił, bo wykonywam ordynansę, od Oycza S. sobie powierzoną. Wiem zupełnie, że nie tylko Szczerze Ociec S. myśli o Elekcyi Krola, do ktorey teraz Rzeczp. przystępuje, ale też y o całosci y pokoju całego Krolestwa, ktoreby życzyl sobie widzieć, w kwitnącej y najszczęśliwszej porze. Nie do samego tu W. M. P. moją wnoszę mowę, ale do całego tutecznego zgromadzenia, y iako ja nie ięstem Senatorem, tak y sam W. M. P. całym nie ięstem Senatorem - To rzekłszy swoją Commendon spokojnie kontynuował mowę, z taką prezencyą y układnością, że y słowa z przygotowanego dyskursu nie opuścił. Przyłączyłbym tu tę mowę, gdyby już dla ukontentowania czytających nie była do druku podana. *Poly Gratiani.*

(Jęstci wprawdzie ja Commendon mowa wydrukowana, ale y srodze dawno, bo tegoż Roku, kiedy była miana

(1573)

(1573) y tylko in folio wolanti, na dwóch arkuszach in 4to, z kąd ledwie się gdzie znajdzie, nie będąc nigdzie przedrukowaną. Fredro wprawdzie, w swojej Historji, początek iey, y koniec insecrował, samę iednak treść, to iest inwektywę na tę Konfederacyę Warszawską, opuścił; więc tak dla przełożenia wyrażonych w niej przeciwko tej Konfederacyi argumentow, iako y dla supplementowania dwoch tych fragmentow, początku y końca u Fredra znajdujących się; położę tu niżej tżeci fragment, to iest sam Brodek, (o Konfederacyi irakiuigcy) tej przerzeczoney Comendonamowy)

Jęszcze daley, to iest w Rozd. 11. tak tę Transakcyę (o ktorey nasi Historykowie, Fredro y Solikowski żadney nie uczynili wzmianki) kontynuie Gratiani - Po mianey od Posłow Cesarzkiego y Francuskiego audyencyi, naznaczono im mieysca, dokądby się pod czas Elekcyi, retyrować mogli, Francuskim dano Płock, a Cesarzkim wydzielono Łowicz. W tej okolicznosci PP. Dyssydenci, swoje do Senatu ponowili instancye, żądając podobnego y Legata Papięskiego z Warszawy rugowania; reżne na to przywodziąc racye, ktore iednak pominiawszy PP. Katolicy temu przeczyli; A że ta konfederacya, coraz się wznowiająca, ustawicznie tamowała, dalsze obrady, Commendon nie chcąc byż okazać domowcy niezgody, retyrował się dobrowolnie do Skierniewic nie daleko Warszawy, gdzie mię na rezydencyi zostawił. Po iego odiezdzie wżycy iednostajnie żądali, aby tandem Sejm był zagaiony, y Elekcyja intymowana. Pod ten czas PP. Dyssydenci z wielką natarczywością proponowali, aby były ferowane, nowe Prawa y Konstytucye, na utwierdzenie ich wolności, y na zmniczyzenie władzy Krolewskiej, tudzież aby niektore dawne Prawa były reformowane, a do czasu niniejszego, y terazniejszej Rzeczyposp. sytuacji akkomodowane. Pod tym płażczykiem ułożenia Prawa polspolitego, pretendowali, nadwzględ, lub czele znieść dawne Konstytucye przeciwko Heretykom ferowane, imaginując sobie, że imby mnięysza przy Krolach zostawała władza, tymby więkzją mieć mogli licencyą. Spodziewali się zatym, że ogoło-

ciwży

ciwszy władzą Krolewską z naypiękniejszych prerogatyw, iużby na ten czas postronni Monarchowie nie stęrali się daley o Koronę, wielkiego ciężaru, a nizezemnego pozoru, y że tym sposobem, mogliby za czasem upatrzeć okazyją ze swey partyi kogo: na Polskim osadzić Tronie; lecz te wszystkie propozycye, zaraz od Katolików były odrzucone. Ta kontestacya, kilka sessyi zabrała, gdyż PP. Dyssydenci umyślnie stęrali się tym sposobem mięsząc publiczne obrady, obiecuiąc sobie tą przewłoką, że, lub, siła zabrawszy czasu, swoich dopięć mieli zamyślow, przewycięzając przeciwney sobie strony cierpliwość, lub, że Sejm przy tym rozroźnieniu, bez żadnego miał się rozeyść skutku. Lecz PP. Mazowieccy, w znaczney bardzo zgromadzeni liczbie, po uczynioney Prowincyalney sessyi, uprofili pewnego swego Ziemianina, imieniem *Kossobuckiego*, piękny dowcip, y niepospolitą wymowę mairęcego; aby Heretyków swemi zwięzał y zkonwinkował racyami, czasem na oko pokazuiąc zgromadzeniu, zmyśloną skrytych ich fortelów y zamyślow postawę; ktorą taili, pod temi pozornemi, żarliwości o dobro pospolite appareneyami. Jakoż *Kossobucki* przy zwykłej sakundy, powierzoną sobie, doskonale wykonał funkcję; protestuiąc się na ostatek, że ieżeliby zaraz nie miano przystąpić do Elekcyi, dla ktoręy szczegulnie ten zjazd był konwokowany; tedy w tey okoliczności, nie miałby mieć za złe Senat, że iego pominął powagę, same Rycerstwo znaydowałoby się w obligacyi, opatrzenia wszystkich potrzeb Oyczyzny, bez Kroła obeyść się daley nie mogący. Na tę rezolucyą, y na ten sentyment przypadli Panowie Katoliccy, y wszystka Szlachta Mazowiecka. Zkąd Heretycy żalić się poczęli, na PP. Mazowieckich, zadaiąc im iakoby wszystką sobie szczegulnie przywłaszczali władzę, y wazyli się Senatowi nakazywać, iak ma sobie postępować. Lecz późno iuż doświadczyli, że to Seymowania miejsce, było wcale ich zamyślow przeciwne. *Tandem*, po kilkudniowey z obu stron kontestacyi, nastąpiło naznaczenie Elekcyi na czwarty dzień Maja &c. &c

Jeszcze

28
Jeszcze niżej w tymże Rozdziale tak o Dyssydentach pisze Gratiani. Dnia 12 Maja, wszyscy iednostaynym głosem, zgodzili się na Xiążęcia Andegaweńskiego, oprócz Woiewody Krakowskiego (*Jana Firleia*, oraz Marszałka Koronnego) y innych znaczniejszych Dyssydentów, ktorzy niechcąc wotować ná niego, do swoich się retyrowali namiotów, deklaruiąc; iż tego mieli przyiąć za Pana ná ktoręgoby się wszyscy zgodzali. Podług dawnego zwyczaju tego Krolestwa, Arcybiskupowi Gnieźnieńskiemu przynależy, obranego proklamować Kroła; co nie mogąc w ten czas zaraz wykonać *Vchanski*: dla trwaiących aż do nocny kontestacyi, odłożył do iutra, przepomniawszy że nazaiutrz był dzień pierwszy Świąteczny, w ktorzy nie mogła bydź Sessya; a ta omyłka omale nie stała się Rzecz: fatalną, albowiem Heretycy profituąc z tego frysztu dnia całego nowe wszczęli intrygi y zamieszania, a nazaiutrz nie chcieli do Generalnego Zgromadzenia przystąpić, y tylko się wszyscy zešli do Woiewody Krakowskiego. Ta seperacya, znacznyby była wzbudziła sedycyą: y domową wszczęłaby była wojnę, gdyby byli Heretycy tylo czuli w sobie sił, ile mieli na Katolików zawziętości: Z okazyi tego wyłączenia się Dyssydentów, tak się dalece z irytowali Katolicy, że iednostaynym zawołali głosem, iż iuż tych rebellizantów nie perswazyami, ale orężem odwieść od dalszey krynobności należało. Co wyrzekszy, wszyscy się hurmem ruszyli, y po orężę biegli. W tym *Choakiewicz* (*Jan Kaspielan Wileński y Marszałek W. Litt*) przed namiotem swoim, sprowadzone wyrzuchowawszy działa, wszystkim na koń wsięć, y mieć się na pogotowiu kazał. Toż uczynił y *Łaski* (*Woiewoda Sieradzki*) iako y inni znaczniejsi Partyi Katolickiey Panowie: Znaczna przytym Mazowieckiey Szlachty dywizya do nich przystąpiła. Uszykowawszy się tedy na szrodku pola, y podzieliwszy się na ciquadrony, atakować się grozili tych rebellizantów, odszczaiących się od całego Rycerstwa, y wzdrygaiących się uznać za Kroła, iednostaynym głosem

głosem obranego Pana. W tym podobnym sposobem Heretycy, porwawszy się do oręźa; na plac wyiechali, y lubo się nie czuli, ani w odwadze, ani w siłach Katolikom równymi, przecieży pokazywali po sobie rezolucyą z potkania się, y ztoczenia batalii: Lecz Biskupi, y starści Senatorowie usilnie starali się uhamować te pierwsze impety, obowięzując Katolików, aby z dney nie czynili wiołencyi, Heretyków zaś napominając, aby się od zupełnego Stanow zgromądzenia nie odłączali. Jam od tychże Biskupow był posłany, do Łaskiego y Chodkiewicza, gdyż zwykli byli zupełnie polegać na periwazyey Commendona. A ci mię upewnili, że bez żadnego zatrwożenia mogłem czekać tey transakcyy skutku, affekurując mię oraz, że się nie porywali do oręźa, na zgubę tych rebellizantow, ale tylko na ich postrach, gdyż co nie mogły ustne reprezentacye, miały w nich sprawić boiaźń, trwoga y aprehensya. Jákoż y tak się stało. Stańgło wkrótce z obu stron armistitium, y iak się wszyscy do mieysc swych powrocili, Arcybiskup Vchanski, proclamował Krolem Henryka. A za tym Posłowie Francuscy byli zaraz wokowani, y do Senatu wprowadzeni, gdzie zwyczajnym trybem, imieniem swego Pryncypała przysięgę wykonali; po ktorey wszystkie zgiefk ludzi przytomnych, huczniemi okrzykami, szczęśliwego życzył powodzenia, swemu nowemu Panu. Podczas tego hałasu głosnych aklamacyi, y tumultu; z wielkiey mnogości ludu cisnącego się do Senatu, pochodzącego, Woiewoda Krakowski, chciał przymusić Biskupa Walentynieńskiego (*Jana Monluca*) pryncypalnieyżego Francuskiego Posła, do wypełnienia osobliwizey przysięgi, imieniem swego Pryncypała, ktorąby się obowięzował, nigdy kryminalnym nie dochodzić processm, tych ktorzyby od Katolickiey odpadali Religii. O czym będąc przestrzeżony Prymas, zaraz zbliżywszy się do Posła, deklárował mu solennie, że Krol nowo-obrany żadnym innym nie powinien podlegać prawom, tylko tym, ktoreby za jednostraynym były uchwalone konsensem.

O przy-

29
O przyiędzie zaś samego Henryka, tak w Rozdziale r
kontinue. *Gratiani*. Krol Henryk: w przytomności wszy-
stkich Posłow, wypełnił podaną sobie przysięgę, w kro-
rey okazji, wszczęła się między niemi nie mała sprzecz-
ka. Było bowiem między niemi kilka Dyssydentow, (u-
myślnie na to od Partyy swey przy Poselstwie utrzyma-
nych) ktorzy od Krola domagali się, wolności, naślado-
wania iakieykolwiek wiary, domagając się oraz, aby im
tę prerogatywę (na wzor Posłow swych w Polsce) nieod-
włocznyą ztwierdził przysięgę: na co się drudzy PosłowieKa-
tolicy zwawie opponowali, alleguiąc, że Krol nie był obli-
gowanym utrzymywać innych Praw, tylko te, ktoreby iuż
były w Pánstwie przyięte, y że propozycya prywatnych lu-
dzi nie może żadnego Prawu powszechnemu przynosić
uszczerbku. Zważywszy tedy Krol, że się Heretycy swo-
im zwyczajnym trybem, zbytnią uwodzili passyą, usągo-
dził ich upewnieniem, że w tey mierze, za przybyciem
swoim do Polski, stółować się miał do woli y konsensu
zgromadzonych Stanow.

W tymże niżej Rozdziale, tak znnowu pisze, o nowych PP, pag. 434
Dyssydentow faksyach y zamyslach. Pisane do Senatu listy
od Henryka, (w ktorych żadney owieczdzie iego ze
Francyy nie było wzmianki) w więkzsz nas wprawiły po-
wątpiwaenie czyśmy mieli Krola, niżeli kiedyśmy go obie-
rać mieli, gdyż Dyssydenci, profituąc z tey, na ktorą czu-
wali, okkazycy, zmyślone rozrzucali Listy, y niepomyślnie
głosili wieści, to iuż, że Henryk był przytrzymany, przez
zachodzące co raz we Francyy zamieszania, to iuż że wzgar-
dził Krolestwem, do ktorego bez znacznych expens, y
wielkich niewygod y trudności, wolnego mieć nie mogli
przystępu, to iuż, że mu brakowało pieniędzy, naznacznyą
do tak dalekiey podróży expensę, przez co zaciągać mu-
siał summy, na sprawowanie equipazu potrzebney, dla
czego też trudno mu było wyiechąć prędzey, chyba aż
na przyszłe lato. Nie przestali na tym, ale y postępkii
iego ganić y strofować poczęli, to raz udawając, że był
H zbytnie

zbytnie w uciechach zatopionym niewieściuchem, to znówu, że był okrutnym, y krwi pragnącym, y że z tego okazyl, wszystkie Francuskie pochop wzięły sedycy y krwi rozlania. Nawet do tego excessu, przyzła ich rozpusta, że po Zborach swoich publiczne czynili supplikacye, aby Pan Bóg tak niebezpieczne od Polski odwrócił panowanie. Zaczęli oraz różne czynić fakcy y praktyki, usiłując iaką *in Statu* uczynić rewolucyą, kiedy właśnie pod ten czas nadzieia naszych osłabiała, y co raz dalsze Henryka prolongacye, iakizkolwiek tym fałszywym powieściom czyniły pozor, zwłaszcza kiedy nikt sobie imáginować nie mógł, aby Heretycy ważyć się mieli, tak bezpiecznie szkálować Krola, gdyby byli pewnych nie mieli wiadomości, że już swoją wyjazd do Polski, odmienił intencyą. Siłu nawet Kátolikow, ktorzy swoje na Henryka dali byli *Suffragia*, bardzicy dla pozyskania łaski, niż dla statecznego umysłu, żałować tego poczeli, y przeciwne brać przed się rezolucye. Wielką mieliśmy trudność w osmieleniu y zachęceniu tych zatrwożonych ánimuszow, y w zabezpieczeniu, aby iakiego nie uczynili zamieszania, na ogłos tych rozsianych przez złość PP. Dyssydentow wieści. Jakoż przyszłoby było do licha, gdyby był Henryk nie wysłał na odwrot Jana Zborowskiego (*Starostę Odolanowskiego*) iednego z Polskich Posłow, razem z Margraffem *de Rambowille* Francuzem, ktorzy za swoim powrotem wszystkie te nie-nawisne rozpędzili chmury, y te (zwłaszcza lekkowiernych ludzi) trwożące, wybili z imáginacyi suspicye: *Zborowski* upewniając Senatorow, iż już Henryk ruszył się z Paryża, znakomite z niepospolitych iego przymiotow, dawał mu pochwały, ktore tym większą znajdowały u każdego wiare, iż był uznany od wszystkich za głównego wiary Kátolickiey adwersarza, y prawie wszystkich Dyssydentow Herztá, (lubo za usilnym staraniem Brata swego Jędrzcia, swoje na Henryka pod czas Elekcyi dał był *Suffragiá*) Ci Posłowie, temi affekuracyami utwierdzili wahaającą się Prawowiernych nadzieię, á oraz ukrocili y pohamowali

wali zbytnią Heretykow swawolą, á do tego naybárdzicy dopomogli przyjazd *Chodkiewicza* do Krakowa. Dowiedział się był przez publiczne wieści, przez Listy moie, y Jędrzcia *Zborowskiego*, (náyzwawszego Henryka partyzanta) o naszej trwodze, á adwersarzow naszych zuchwałosci, á zatym pilno przybiegłszy do nas z Litwy, z tą się oświadczył deklaracyą, imieniem swoim y całego W. X. Litt: iż zabrawszy wiadomość, iakoby niektorzy ludzie chcieli mięszać Oyczyznę, iakąś wszczynać sedycyą, y nawet Krolewską Elekcyą zkáślować, przez swoje między pospólstwem udawania, że Henryk nigdy nie miał ziechać do Polski, ani on, ani cała Prowincya Litewska, wiary dawać niechciała, aby się tak przewrotni mieli kiedy znajdować Synowie Koronni, iezeliby iednak w samey rzeczy mieli się znajdować tacy, ktorzyby łamiąc wierność Oyczyźnie poprzyjęzoną, zamyslali o iakiey rewolucyey, y chcieli rozsiawać niezgodę y dissensyą w Rzeczypóspolitey, tedy on, y cała Litwa, mieliby takich za zdraycow Oyczyzny y rebellizantow, y postępować przyszloby im z niemi, iako z powszechnego pokoju nieprzyiaciołmi. Tá tedy *Chodkiewicza* deklaracya odwróciła niebezpieczeństwa nad nami wiszące, y sprawiła, że wszyscy spokojnie Krolewskiego oczekiwali przyjazdu. *Poty o Dyssydentach Gratiani.*

H
FRAGMENTUM ORATIONIS
Ioannis Francisci Cardinalis Commendoni
Apostolicæ Sedis, per Germaniam & Polo-
niam, de Latere Legati, ad Senatum Equi-
tesq; Polonos, in Castris apud Varsaviam
habite Anno 1573 8va Aprilis.

NB. Exordium & Epilogum hujus Orati-
onis, (quæ hic brevitatis causâ prætermi-
tuntur) vide in Historia gestorum Populi
Poloni, sub Henrico Valesio Andreae Ma-
ximiliani *Fredro* pag. 43. & 49. Editionis
in 4. tum, pag. 35. & 40. Edit. in 12. Syno-
psin quoq; ejusdem Orationis Latine exa-
ratam habes, in Hist: Rerum Polon: Re-
inholdi *Heidensteinij* lib. 1. pag. 24.

☞ Synopsis teyże mowy Polskim ięzykiem wyrazona,
znayduie się w Chronice *Bielskiego* pag. 673.

Utinam in Catholica Religione omnes consentien-
tes essetis, neq; hæc novitas, & varietas opini-
onum, quibus scinditur Christiana Resp: in Po-
loniam unquam pervasisset, & in hanc gentem,
quæ suis conjuncta, & consentiens legibus præsidio esse
Christiano nomini potest, hoc malum invehum esset,
quo ægrotare vestram Remp: & ipsi sentitis, qui pro-
ximo *Varsavienſi* Conventu ei mederi cupivistis. **Qua**
in

31

in cupiditate sanandi vestra incommoda, sicut ego nemi-
ni concedo, qui id verè, & ex animo cupiat, ita cum
sæpè hac ipsa de re mecum pro summo meo in vos stu-
dio cogitaverim, duo præter cætera sunt, in hac vobis
inita curandi ratione, quæ satis intelligere mihi non vi-
deor: alterum si dissidium in Repub: ex varietate ista opi-
nionum de Religione ortum habet, quo nam modo con-
firmandis omnibus sectis, alijsq; insuper adsciscendis hæc
sedari posse contentiones putent, qui in huius consilij
sententiam ierunt: alterum quo item modo is, quicumq;
suam veram Religionem, pravas omnes aliorum ab se
dissentientium credit (nam plus unâ vera esse non po-
test) eam ipsam, cui se uni applicuit, & quam unam pro
vera approbat, colitq; insci, & confundi tanta hære-
sim, & errorum turba, sine piaculo, & sine gravi consci-
entiæ morsu pati queat. Pax, concordia, fœdus, grata
sunt, & jucunda omnium auribus nomina, ut ijs qui re-
sistat, aut ullam omnino moram afferat, is non Patriæ
cupidus, non Reip: amator esse videatur. Et verè si no-
minibus res ipsa subsit, si ei paci, ei fœderi consulatur,
quo vera pax, tranquillitasq; creetur Reip: non quo ef-
fractâ Religionis januâ, Regnum, hoc omnibus, quæcunq;
in quavis longinqua, & aliena terra excogitantur,
& quotidie conflantur pravæ opinionum monstris, ape-
riatur, & pateat: *quò inveniatis requiem animabus vestris*,
non quò in turbine & tempestate, veluti per fluctus feri
Maris, despumantis suas confusiones *circumferamini omni*
vento doctrine, quò dissensionum faces restingvantur, non
quò omnium permessa licentia religionum tanquam incen-
dij materia comparetur, & novarum rerum cupidis, tum
animus, & audacia, tum etiam moliendi facultas adda-
tur: ijsq; instrumenta seditionum, ipsâ penè præbente Rep:
prompta semper & parata sint. Usu evenisse videmus
in alijs Christianæ Reip: Provincijs, ut hæc expetita mul-
tis licentiæ remedia, haud secus quàm si ad extinguen-
dum ignem pro aqua oleum infusum sit, ingentes conti-
nuo

nua flammam dederint, atq; inde omnia funestis bellis, discordijsq; miscuerint. Duo maxime mala, ut scitis, Viri amplissimi, infesta sunt, & mortifera Rebusp; tyrannus, & licentia. Atq; licentia quidem quanto est singulis jucundior, tanto est periculiosior universis. Quippe cui plurimorum inest tyrannus. Sed si ea etiam Religio nis & sacrorum sit, illico legum, illico Magistratus, & omnis imperij jus cadere, & conturbari, & confundi omnia necesse est. Cum enim inest omnium animis erga Deum religio, ejusq; causam cuncti ad se pertinere putent, ea attingi, & contredari non potest, quin simul animi omnium commoveantur, atq; inde violentissimi & turbulentissimi motus existant, quibus evertantur ipsæ Resp: non solum religio solvitur. Cum religionem dico, volo, ut quæ cuiq; vera videtur, ex æquo dicere me nunc quidem existimetis. Nam novis, & à Catholicæ religionis sanctitate alienis, ista maxime nocet licentia. Sunt enim illæ ejus generis, quæ (ut ait Apostolus) *se invicem mordent & comedunt, & ab invicem consumuntur.* Ut ad veritatis cultores, & ad novarum opinionum approbatores pertineat hanc cohiberi & reprimi licentiam, quæ referatâ, Christiana fides omnium sive cupiditati, sive ambitioni, sive errori distrahenda & dilanianda præbetur, & *inconsultis illa JESU Christi tunica*, quam ne ipsi quidem ejus interfectores sciderunt, scinditur illorum vocibus, qui dicunt, *dare nobis dimidiam partem, & dimidiam partem alijs.* Veniat vobis in mentem nobile illud judicium Salomonis clarissimi Regis, qui ambigentibus apud se de filio duabus matribus, eam injuriæ & improbitatis damnavit, quæ dividi ac dispartiri puerum postulabat, ei restitui jussit, quæ ut integer & incolumis servaretur Regem obtestabatur. Exquirat nunc & excutiat unusquisq; animum & conscientiam suam, sit quisq; Salomon sibi, & ex illius viri ratione, qui divino testimonio sapientissimus est habitus, de se ipso judicium ferat, *nisi enim nosmetipsos dijudicaverimus, ecce pluraquam Salomon hic*, qui judicat omnes

Deus

32
Deus, *de cujus manu nemo nos potest eruere.* Eligat quisq; utrius animi imitator esse malit, an ex falsæ, & adulterinæ matris optato, Christianam fidem discindi, & disperdi patriatur, an veræ & piæ matris exemplo inviolatam atq; integram servari velit, nimirum *commota sunt super puero viscera ejus.* Atq; utinam pari nunc pietate commoveantur viscera nostra super puero, *quem dedit vobis Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret, & nos filiorum adoptionem acciperemus.* neq; spe falsa pacis decepti, pacis veræ datorem, per quem & Deo reconciliati sumus, dividendum lacerandumq; præbeamus. *Omnis spiritus* (inquit Joannes) *qui solvit Jesum, ex Deo non est. Nunquid divisus est Christus? unus est Deus, una est fides,* ut qui plures approbet ac sciscat, is omnes contemnere videatur, is Christum dividat, is Jesum solvat. Quæ cum ita sint, spero vos salubriora his malis remedia quæsituros, quæ certè in eo inventuri non estis, quo Dei Majestas & Numen violetur, & quo Divinarum rerum Jus ad hominum studia, rationesq; accommodetur. Neq; enim religio humana res est, ut hominum judicij subijci debeat, sectarum ista licentia est, novarumq; disciplinarum, quarum cum Principes & architecti sint homines, hominum voluntate mutari & variari possunt. At Catholicæ pietatis fides, sacrosanctè, & divinitus tradita est, quam non ut illi, qui suas rationes quasi filias ab se procreatas in potestate habent, ad nostrum arbitrium revocare, sed ut matrem, quæ nos alit, atq; educat Deo colere, & venerari debemus, eamq; normam, ad quam vitam omnem, actusq; nostros dirigamus, habere perpetuam & immutabilem. Non eam facere *Lesbiam* illam *regulam*, quam ad omnes cupiditatis nostræ angulos flectamus, ac detorqueamus. Ejus nos jussis parere, atq; obedire convenit, non eam nostris obligare, aut laxare decretis, non enim immutata & inviolata, sed integra, atq; incorrupta salutem, & pacem animis rebusq; affert. Hac vos ut ratione utamini, & ne quid, quod supra hominam sit

fit, potestatis vestrae faciatis, pro vestra prudentia videte. Sat opinionum, sat perturbationum illatum, sat gravis est Reip: vestrae hic multorum privatim discessus à veteri pietatis ratione, quod si huic infelicitati publica etiam accesserit ulla auctoritas, pro summo irati Dei argumento, accipite. A quo, quae populorum peccatis iuste constituta sunt poenae, eas saepe remoratur illius misericordia tamdiu, donec aut nemo expers criminum sit, aut communi aliquo facinore ipsa obligetur Respublica. Tum enim praesens est sine retardatione animadversio, quae *desinantes in obligationes adducit, cum operantibus iniquitatem, ut justificetur Deus in sermonibus suis, & vincat cum iudicatur.* Meum animum erga vos, Reip: hanc publicam, Viri amplissimi, multis vestrum respectum esse existimo, sed in re, quae ad cultum honoremque Dei, & salutem vestram pertinet, ipsum qui dicentis animum intuetur, Deum testor, me haec ex summa salutis, & incolumitatis vestrae cupiditate dicere. Deum precatus, ut vera loquutum me bonis vestris rebus potius quam conversis intelligatis. De Christianae religionis iussis, fideque ea, quam maiores vestri sanctissime cultam vobis tradiderunt, etiam atque etiam videte, ne quid vos publice jam immutetis, optate ut vobis bona, atque eadem, omnibus mens sit, si quos procella horum temporum abrupuerit, eorum noxae ad Respublicam ne pertineant. At vero his consiliis, quibus privatorum studiis Respublica involvitur, per incolumitatem vestram Equites, abstinere. Cayete, ne speciosa vos, & vacua rebus nomina libertatis, & concordiae religionum decipiant. Cogitate ne quicquam conatum suscipi jungendi verbis, quae dissident rebus. Non ego vos moneo, sed Dominus, non mea sunt, sed Jesu Christi verba, *nemo commissuram à vestimento novo immittit in vestimentum vetus, alioquin, & novum rumpit, & veteri non convenit commissura à novo, sed peior scissura fit.* Video vos incommodis Reip: commoveri, cupere his dissidiis modum invenire, sed nimis proveci studiis, remedia ipso morbo gra-

32
graviora exquiritis, venenum pro medicina paratis. Haud levi morbo affectam Rempub: esse, & vos praedicare soletis, & res ipsa ostendit. Eum depellere subito morbum sicuti humanae opis non est, ita de illius curatione desperare vos minime convenit, ut quasi destituta ab omni spe agro ciborum, & rerum omnium licentiam indulgeatis, nam id quidem esset praecipitem ad mortem impellere, si aequae jam morbum, & medicinam non ferre videtur, eam medendi rationem tenete, ut victu salubri & moderato sustentetur, & contineatur ab ijs rebus, quarum maxime novitas, depravatum ejus sensum, atque appetitum commoveret. Si enim nullam intemperantiam vis morbi aucta sit, fieri persaepe videmus, ut ipsa se natura diligens conservatrix sui suscitet, ac recreet, & omnem morbi vim superet, praesertim ubi validum, ac bene constitutum corpus nasci fuerit. Quod sperari in hac Republica posse, ingeniorum & naturae vestrae vis & probitas non obscure significat. Nimirum verecundia legum pulsata intus animos vestros, quarum ut vim non timeatis, Majestatem certe veremini. Atque hic, Equites, honor, quem nullo subacti metu, vestra voluntate tribuitis legibus, ad hanc diem salutis Reip: vestrae fuit. Quemadmodum enim Pater auctoritate, non poena, filiorum juvenilem licentiam coercet, ita vos legum non tam vis, quam Majestas continuit, defenditque haecenus, atque obstitit ne qui motus in Repub: exorirentur. Idem vitalem vim & naturale robur hujus Reip: alit, fovetque ut expectare possit, dum implorantibus, quod assidue faciendum est, caelestis irae veniam, misericordiam suam impartiat Deus, miserationes enim Domini super omnia opera ejus. Quod sentiens communis hostis humani generis, & suo furori vestram integritatem, & modestiam, tanquam murum objectum cernens, quo Regnum hoc ab intestinis tumultibus, & ab illis seditionum incendiis, quibus multas Provincias Christianae Reip: pervastavit, intactum ad hoc tempus stetit, id agit, id molitur, quod, sublato legum respectu, & ve-

I
luti

luti eo dejecto probitatis, & modestiæ muro, omnes omni-
um hæresium sectæ intromittantur, exequentur, & lege eti-
am sanciantur, atq; illa omnis Patrij juris reverentia, pu-
dorq; abigatur, qui ad hunc diem impetum incidentis exi-
tij maximè sustinuit, omnisq; antiqui moris disciplina
quâ partum, & constitutum hoc imperium habetis, im-
mutetur, & corruat. Ac vos eandem vobismet ipsis frau-
dem servatis, quâ *Samson Philisteos hostes magna olim cla-
de affecit, qui caudas vulpium eum junxisset ad caudas, faces
ligavit in medio & igne succendens dimisit, ut huc illucq; discer-
erent, unde concremata est terra Philistin.* Quid enim est ali-
ud sectarum varietatem per speciem civilis concordia con-
augmentare, & componere velle, quam nectere vulpium
caudas, quò averfis capitibus gravius inter se, asperiusq;
diffideant, & confidentur? Quid verò hanc sectis omni-
bus licentiam, audaciamq; addere, nisi faces ad incenden-
dam Rempub: discurrentium vulpium agmini alligare?
Ratio finendarum discordiarum, pacemq; tum singulo-
rum animis conscientijsq; tum universæ Reip: concili-
andi, ex ipsis haurienda est Sacrarum literarum docu-
mentis, cum enim, ut est in Deutor: *difficile & ambiguum apud
te judicium esse prospexeris, inter causam, & causam, lepram, &
non lepram, surge & ascende ad locum, quem elegerit Domi-
nus.* Quod in Novo quoq; Testamento nos Spiritus San-
ctus docuit, cum facta Antiochia seditione non minima,
*Paulum & Barnabam super ea questione ascendere Jeroso-
lymam voluit.* Hanc nos legem præscriptionemq; Dei, si
sequeremur, ad hanc si nostros sensus dirig:remus, in ca-
pitivitate redigentes intellectum in obsequium Christi, nunquam
incerti animis vageremur, errantes in invio, & non in via,
sed inhabitaremus unius moris in domo, solliciti servare uni-
tatem spiritus, id ipsum sapere, fidem tenere, non pravaricari
in adinventionibus nostris; non transgredi fines antiquos, non trans-
ferri in aliud Evangelium, quod non est aliud, non claudica-
re in duas partes, non indui veste, quæ ex duobus contexta sit,
quâ interdixit populo Deus, ut intelligeret uno sensu se,
una

37
una & simplici religionis fide colendum esse. Sive enim
id agitur, ut licentiæ omnium hæresum habentiæ permit-
tantur, sive ut in unius alicujus nomine, reliquæ delite-
scent, perinde conculcatur filius DEI, & sanguis testa-
menti polluitur, perinde res perturbantur. Quoniam aut
omnes sectas pari jure esse, necesse est, aut aliam ab aliis
exagitari, evinci, expelli. Sic enim *Isaias ad eos loquens,
qui dicebant percussimus solum, & quæ sequuntur. Con-
grustum est (inquit) stratum, ut aliter decidat, & pallium breve
utrumq; operire non potest.* Sed ne alter quidem alterum fe-
ret. Quis enim poterit, cui aliqua tangat animum reli-
gio, aliorum hæreses, quas improbas, & pestiferas putat,
sua disciplina pallio obtectas diu fovere, aut suam ipse
emetiri sectam, fidemq; alterius rationi ac nomini obno-
xiam ducere? Non hæc in Christianum animum cadit
pietatis negligentia. Nam fidem, cum ritè, atq; piè colere,
tum non simulate præferre Christianum est. Quod si
hebetentur conscientia stimuli, ut *deus requiem animabus
suis, & dicant, jam non est Propheta, & nos non cognoscat am-
plius.* Quid est aliud, quod expectetis, nisi ut, contrè quàm
præcepit in Levitico Deus, *serentes agrum vestrum diverso
semine, in bove, & asino, in dissimilium religionum jugo
areis vobis impietatem, & dicat insipiens, non est Deus, sintq;
dies nostri dies blasphemias, super quam reveletur ira Dei? Cura-
bant (inquit Hieremias) contritione filia populi mei, cum ignominia
dicentes, pax, pax, & non erat pax, confusi sunt, quia abomi-
nationem secerunt, quin potius confusione non sunt confusi, & eru-
bescere nesciverunt. Quamobrem cadent inter ruentes, in die vi-
sitationis sua ruent, dicit Dominus. Hac dicit Dominus, stete su-
per vias, & videte, & interrogate de semitis antiquis, quæ sit
via bona, & ambulate in ea, & invenietis refrigerium anima-
bus vestris, & dixerunt non ambulabimus, & constitui super eos
speculatores, & dixi, audite vocem tubæ, & dixerunt non audie-
mus. Ideo audite gentes, cognosce congregatio quanta ego faciam
eis, audi terra, ecce adiuam mala super populum istum, fructus
cogitationum ejus. Verum hæc pluribus essent verbis discer-
enda,*

renda, sed in presentia id tantum dicam, me salutis vestrae causa saepe ex intimis animis orare Dominum nostrum Jesum Christum, qui est Pax nostra, qui facit utraque unum, per crucem interficiens inimicitias in semetipso, ut dissentientes reconciliet in uno corpore, Deo, & occurramus omnes in unitate fidei, & agnitionis filij DEI, & per ipsum habeamus accessum in uno spiritu ad Patrem. Vos modo singulare hoc Dei ipsius beneficium agnoscite, quod Rempub: vestram in Catholicae religionis fide ita fixit, ut nemo tam alienus ab ea inveniri possit, qui id non fateatur, nemo Patriae amans, quin donum hoc divinae benignitatis complectatur, & salvum velit. Data igitur a Deo facultate, Deo auctore utamini, & libertatem sanctissime & firmissime a majoribus stabilitam, iisdem vestigijs transmittite posteris vestris, & concordibus animis, studiisque; decernite Regem eum, qui maxime Reip: utilis sit futurus. &c. &c.

I.

EDYKT Stanow Hollenderskich,

*Publikowany w Hadze 2. Septembris 1730
przeciwko Katolikom Rzymskim, prze-
tlumaczony z Francuskiej Kopy; - ktora się
znayduje w Merkurysu Historycznym, y
Politycznym tegorocznym, tegoż Miesiąca.*

MY Stany Hollandyi y Westfryzyi podajemy do wiadomości wszystkim, którzy ten Mandat nasz widzieć będą, że my nie tylko z dobrowolney chęci, ale też y z obligacyi będąc obowiązani zabiegać y przeszkadzać przez wszelkie sposoby

35

soby konformujące się przyrodzeniu y rządowi tego kraju, y łaskawości, którą my powinni pokazywać w punkcie Religii tak wiernym poddanym naszym, iako też y tym, którzy w posród szczęśliwey reformy ieszcze zostają nie-szczęśliwie uplątani w błędach y zabobonach Papieskiej nauki; żeby nie wprowadzono y nie rozszerzano szkodliwe dogmata o nieograniczoney władzy Papieskiej, nie tylko w punkcie Religii, ale też y rządow politycznych, co adherenci Stolicy Apostolskiej Rzymskiej usiłują wbić w umysły naszych poddanych Katolików Rzymskich; y chcąc przeciwnym sposobem zabezpieczyć częstym skargom na zuchwałość, którą oni pokazują, w Miastach, a osobliwie po wsiach, na wzgardę naszych Mandatow w tej materii wydanych, osądziwszy za potrzebną rzecz *non prajudicando* dalszym naszym zabiegom, których dalsza sytuacya Adherentow przereczoney ni bezpieczney nauki, y kontynuacya zuchwałości zwiedzionych poddanych naszych mogłaby wyciągać, *provisionaliter* postanowić niżej wyrażone Artykuły, iakoż ic postanawiamy y ordynujemy *per presentes*.

ART. I. Ze na potym żaden Xiądz Rzymskiej Religii nie będzie mógł odprawować Nabożeństwa, ani żadnych funkcji Kapłańskich nie czyniąc w przod na to konsensu na piśmie, który w Miastach będzie dawany od Burmistrzow, we Wsiach od Panow mających największą Zwierzchność. A w miejscach, gdzie *Supremum Jus* do nas należy od Gubernatorow tychże miejsc, którzy Burmistrzowie, Panowie, y Gubernatorowie, będą powinni konformować się *exactly* w rozdawaniu przereczonych konsensow Artykułowi trzeciemu.

ART. II. Nie powinni będą przypuszczać żadnych Xięży, którzy nie będą *Nativi* & *subditi* Stanow Zkonfederowanych, żadnych Mnichow *cujuscunq;* *Ordinis*, a osobliwie Jezuitow; tak Professow, iak *in simplicibus votis* ieszcze będących, ale się w tym punkcie sprawować będą, według Edyktow naszych 17 Sierpnia, 1702, 26 Kwietnia 1709, y 25 Maja 1710 wydanych.

ART.

ART. III. w Miastach ktore zasiadają Stanami; Xięża, nim im będą konsensy przerzeczone akkomodowane, będą obligowani deklarować się Kapłańskim słowem zamiast przyięgi przed Burmistrzami, y podpisywać się własną ręką, przy pieczęci w Xiędze ktora na to sporządzona będzie. Ze mają prawdziwą awersyą, od nauki tych, ktorzy nau czają, że Papież albo insza iaka Zwierzchność Duchowna ma moc uwalniać poddanych, pod pretextem kacerstwa, albo inszey iakiey przyczyny, od przyięgi posłuszeństwa, ktore należy Zwierzchności Świeckiey, y że nie są obligowani do żadney wierności y submissyi temu, ktory jest w klątwie. Ze nie tylko są sentymentu tey nauce przeciwnego, ale też będą prowadzić inszych do zgromadzenia swoięgo należących, y przykładem y nauką do posłuszeństwa ku Stanom y Magistratom świeckim, iako swoim własnym Panom. Ze nad to nie będą ani uczynkiem, ani radą *directè vel indirectè*, ani żadnym sposobem prowadzić kogo z obywatelów tego kraju, żeby Testamentem legował, albo obiecywał, albo darował iakie pieniądze, lub substancyą, lub iakąkolwiek inszą rzecz Konwentom, Seminariom, Kollegiom, Kościołom, y inszym Zgromadzeniom zagranicznym Kościoła Rzymskiego, y ięgo adherentom, iakiem się tylko Imieniem nazwać mogą. A na koniec że się nie będą starać, ani acceptować absolucyi Papieſkiej, albo inszey dyspeny przeciwko ich własnemu podpisowi, y deklaracyi wzwyż mianowancy.

ART. IV. W inszych Miasteczkach, y Wsiach Xięża nim będą mogli Kapłańskie funkcye *exercere*, powinni będą prezentować Panom Kommissarzom mieśc ramtych *Actum admissiois & consensūs, in spatio* iędnego miesiāca po otrzymaniu, na którym Instrumencie oni podpisać się będą powinni, y przypieczętować *sub pena nullitatis*

ART. V. Xięża ktorzy się będą ważyli *exercere functiones Sacerdotales*, nie mając przerzeczonego konsensu, nie uczyniwszy, y nie podpisałwizy deklaracyi wzwyż mianioney,

36
nioney, zaplācā za pierwszym razem pięć set złotych, a za drugim oprócz namienionych grzywien będą karani więzieniem przez rok cały.

ART. VI. Xięża Rzymscy, ktorzy są *actu in functione*, będą zarowno obligowani uczynić podobną deklaracyą na piśmie *intra spatium* iędnego miesiāca po publikacyi, terażnieyszego Mandatu, a ci, ktorzy będąc rekwirowani o to będą się zbraniać podpisać y przypieczętować pomienioney deklaracyi, wywołani bez żadney konniwencyi będą

ART. VII. Grzywny wyżey specyfikowane będą aplikowane połowa *denuntiatori*; ktorego Imię będzie zataione iężeli sam tego będzie pretendował. A druga połowa w Miastach nappierwizemu Urzędnikowi, a po wsiach Sędziemu, ktorym iako też Prokuratorowi Generalnemu Hollandyi daie się moc wybierania tych grzywien z tym Ordynansem wyraźnym do Prokuratora generalnego, żeby *inwigilet observationi exactè* tego Edyktu, żeby się informował wiernie od Panów Sędziów o wszystkich kontrowencyach, y karał piśnie tranſgressorów.

ART. VIII. Panowie Sędziowie deputowani y Burmistrzowie w Miastach będą mieli Regestra konsensów danych Xięży y ich ekstrakty będą dawać Prokuratorowi generalnemu tyle razy, ile razy będą oto rekwirowani.

ART. IX. Duchowni Rzymscy w tym kraju iężeli odbiorą *directè vel indirectè Bullas, Brevia, Mandata*, albo insze Ordynanse iakimkolwiek Imieniem nazwane regulujące się do osob albo inter słów Kościelnych, a osobliwie ktoremi będą ewokowani do odmiany mieszkania, albo suspendowani *ab exercitio* funkcyi Kapłańskich, bądź że ie z Rzymu, bądźże od Nuncyusza mieszkaiącego w Kolonii, y Bruxellach, albo od iakieykolwiek Zwierzchności Kościelney odbiorą, nie będą ich mogli mieć *in usu*, ani komunikować drugim, chyba we dwie Niedzieli po prezentowaniu onychże *in ipsis originalibus*, przed Kommissarzami, y Burmistrzami. A choćby nie odebrali żadnych Ordynansów przeciwnych terażnieyszemu naszemu postanowieniu, to iędnak, nim ie do Exekucyi przywiodą, *Copius*

pias onych GuBernatorowi, albo Sędziemu dać powinni, i to pod winą tyfiąc złotych; *Et sub pena arbitraria* według okoliczności rzeczy *conformiter* do Edyktu naszego dnia 17 Sierpnia 1702 uczynionego.

ART. X. Nie będzie nikomu wolno budować Kościołów Papieskich nad liczbę tych, które są teraz. Nie będą pozwolone żadne nowe Stacje, iako ie nazywała, ani większa liczba Xięży na każdej Stacji: Nie będą mogły być rozprzeźtrzenione, albo odnawiane Kościoły, chyba za konsensem wyraźnym Burmistrzow w Miastach zaściadających z Stanami, y Panow Kommissarzow w inszych Miasteczkach y wsiach, którzy tego będą przeźtrzegać, żeby mieysca gdzie się zgromadzaią Katolicy Rzymsey nie miały *exteriorem similitudinem* do Kościołow, y żeby były *extra oculos populi*.

ART. XI. Sędziowie y Officyalistowie na wsiach *obligantur praesentibus* przeszkadzać *per vim* pielgrzymowaniom, y inszym zabobonom publicznym Katolików Rzymskich y postępować przeciwko takim iako przeciw mieszczącym pokoy publiczny, którzyby się ważyli temu sprzeciwić y opponować.

ART. XII. Szkody, które Officyalistowie sprawiedliwości, albo insi im asystujący mogą ponosić, lub na ciele, lub na dobrach przez rezystencyą uczynkową, albo insze swawole *in puncto Religionis* będą bonifikowane przez Obywatelow Katolików Rzymskich tych Miasteczek, gdzie ieft Zwierzchność, pod którą się te swawole dziać będą.

ART. XIII. Na koniec *conformiter* do nasz y rezolucyi 29 Julij 1654, *Et* 11 Sbris 1727, wszyscy Officyalistowie sprawiedliwości, Sekretarze, Sudzy którzy są Religii Rzymskiej będą odprawieni. A żeby każdy o tych naszych Ordynacyach wiedzi. I, rozkazujemy żeby ten Mandat był publikowany, gdzie tego będzie potrzeba. *Dati: Haga Comitum 21ma 7bris 1730.*

Vilhelm Buys
mpp.

K.
E D Y K T
Stanow Hollenderskich

*Prowincyi Groeninguen: y Ommeland-
skiej; Publikowany w Hadze 18 Lipca 1731
przeciwko Xięży y Zakonnikom Katolickiey
wiary w tych Prowincyach osiadającym.
Przetłumaczony z Francuskiej Kopy; która
się znajduje w Merkuryuszu Historycznym
y Politycznym tegorocznim pag: 116,
Miesiąca Lipca.*

Mamy pewną wiadomość, przez ustawiczne nas dochodzące przeźtrogi, o wielkich excessach y swywolach, Obywatelow tych Prowincyi, Katolików Rzymskich; które się coraz bardziej szerzą y gorę biorą: A lubo im spokojnie siedzieć zezwalamy, y w wszelkim bezpieczeństwie tolerujemy; lubo pod naszą zarowno z innemi dobrmi obywatelami zostają Protekcyą, lubo tu nierownie większą mają wolność, niż Protestanci w innych postronnych Państwach mieszczący, gdzie wszelkiemi, tak na życiu, iako y na fortunie bywają prześladowani sposobami, a to przez frodze naganny proceder, wolne ich przyniewalający sumienia. Przecięż żadnego, na to wszystko nie mając względu, na kontrapunkt wyraźnym naszym, o to Edyktem, wazą się przyimować, y zatrzymywać; siła Mnichow różnych Zakonow, y znaczną liczbę Xięży, Kapellanow, y innych

K Du-

Duchownych, żadnego od nas nie mających pozwolenia; tudzież wazą się rozprzeżstrzeniać mieysca zwyczajnych swych schadzek, y publicznie do nich ugeższczać; lubo w nich iest trzymana, y defendowana nauka, nieograniczoney Jurisdycyi Stolicy Rzymskiey, nie tylko w rzeczach do obrzadku Duchownego należących, ale też y w sprawach do Swieckich rządow, y powinności poddanych ściągających się. A do tego, w brew naszemu Edyktowi Roku 1656 28 Lutego, podpomagając się, zaślepioną pospolitych ludzi gorliwością, przywodzą ich różnemi perfwazyami, do nieffusznego za żywota dysponowania, lub przed śmiercią testamentem legowania, dobr y forsun swoich, *in gratiam* różnych Konwentow Cudzoziemskich, zgromadzeniow, Kłaztorow, lub innych iakich kościelnych fundacyi, zakazanych. A to z wielkim wszystkim zgorżeniem, z haniebną prawowierney Religij Chrześcianskiey Reformowanej uymą; z osobliwym nauki błędliwej y grubych Papieskich zabobonow pomnożeniem, y znacznym dobra pospolitego tey Prowincyi, y iey Prześwietnego Gubernium uszczerbkiem. Dla tych tedy racyi &c. &c. postanawiamy.

ARTykuł I. Żadni Xięza Katolicy Rzymscy, nie będą mogli odtąd wolnego mieć przyśtepu do tey Prowincyi, ani do żadnego w tey Jurisdycyi zostającego mieysca, bez poprzedzającej wiadomości, y wyraźnego wprzod Regencyi pozwolenia. Za przyściem zaś swoim, będą powiani stawić się naprzod przed Sędziami mieysc owych, na których, swoje Ministerium odprawować umyślili, y oddać do rąk ich, własną ręką spisana cedułę wyrażającą, imie na Chrzcie dane, mieysce urodzenia, tudzież y założone sobie przyszłego mieszkania mieysce, (iako to obżernicy się opisuje, w Artykułach 3, y 4 niżej położonych) A tak dopiero, otrzymać będą mogli na piśmie, wyraźne umyślonego mieszkania pozwolenie, bez którego żadną miarą nie wolno im będzie odprawować, iakieżkolwiek swoich funkcji *exercitia*, ani żadney usługi

Ka-

38
Kapłańskiey, ani nawet nawiedzać Katolickie familie &c. &c. A to pod winą stu ducatonow srebrnych.

ART. II. Odtąd, y na zawsze, nie będą mogli bydz przypuższczeni, ani tolerowani; żadni, a żadni Xięza, lub *Missionarij Apostolici*, ktorzyby nie rodzili się poddanemi tey Rzeczy:; a tym bardziey Kapłani iakiego Zakonu, albo Mniści, a ieszcze szczegulniey *Jezuici*, lub inni, iakązkolwiek do nich relacją mający. Tym wszystkim, surowo tym się nakazuje Edyktem, aby w sześciu tygodniach po iego publikacie, z całej tey uśtąpili Prowincyi. A to pod winą, (na ich osoby, y na tych, ktorzyby uśtawiali dalsze ichże przemiężzkwanie, lub asystowali, na ich schadzkiach y zgromadzeniach) podięcia kary opisanej w Edyktach 1657, 10 Pazdziernika; 1667 30 Grudnia, y *recentissime* umowionej, przez *Resultatum* zgromadzonych Stanow 1720, 20 Czerwca.

ART. III. Wszyscy Xięza będą obligowani, stawić się przed Sędziami mieysc, do mieżskania sobie założonych, (iako się wyżej namieniło) y tam poprzedzając otrzymanie wyrażonego na piśmie pozwolenia, powinni będą zeznać sumnieniem y podciwością ztwierdzając (co ma służyć zamiast przyśtegi) iż nigdy uczyć, y defendować tego sentymentu nie będą, iakoby Stolica Rzymska, lub inna Zwierzchność Duchowna, miała moc iaką, uwolnienia obywatelow iakiego kraiu, od powinności poddaństwa, na oddalenie ich, od zupełnego posuszeństwa, ktorym są obowiązani, przywoitey Zwierzchności Proteśtańskiey, tudzież y owego sentymentu iakoby niepowinna bydz dochowana wierność y subiekcya, tym, ktorzyby w iaką od Stolicy Rzymskiey promulgowaną wpaść mieli exkomunikę. Ale że owżem przeciwnie insynuować będą w umyślach wszystkich Katolikow przynależytą żarliwość, o dobro tey Prowincyi, z zupełnym iey zwierzchności posuszeństwem złączoną.

ART IV. Tudzież obowiązać się będą powinni, że *nec directè, nec indirectè* insynuować, ani perfwadować

Ka

naszym

naszym Obywatelom nie będą, aby przez ślubowanie, votum, lub Testament, czynili iakąkolwiek donacyą, lub summy, lub rzeczy iakiey kosztowney, zagranicznym Klasztorom, Collegiom, albo inszym Fundacyom Katolickim, lub iakiemu Zgromadzeniu, alboliteż osobie iakiey, od Kongregacyi dependującey; Ale że owszem podług możności usilnie przeszkadzać będą; aby dobra naszych poddanych z kraiu tego, iakimkolwiek pretextem nie były alienowane, y pod iaką Duchowną nie podpadały Jurisdikcyą: Stofując się w tey mierze, do Administracyi publiczney od nas uchwaloney. A naostatek, że na znieśienie y zgaszczenie obowiązku tey deklaracyi, *in toto, vel in parte*, sollicytować ani akceptować nie będą, od kogożkolwiek żadney absolucyi, lub iakiey dyspensy.

ART. V. Xięża Swieccy Katolickcy, rodem z tego Państwa, y na funkcyach swoich *actu* będący, podobnym sposobem będą obligowani, wzwyż wyrażoną zoznać deklaracyą; a to w mieście po promulgowanym tym Edykcie, prezentując się na to dobrowolnie, przed Sędziami *respectivè* tych mieyst, gdzie swoją wypełniają funkcyą; ci zaś, ktorzy po expiracyi tego terminu, zadość temu nie uczynią, y *refractarij* temu Edykowi, pokażą się, oprócz winy, w Artykule I. wyrażoney; bannicyą karani będą.

ART. VI. Żaden Xiąż Katolicki, ważyć się nie ma, adressowane od swych Przesożonych lub iakiey Zwierzchności Duchowney iakie Konitytucye, Bullas, Decreta, Brevia, Mandaty y Edykta, *quacunq; appellatione veniant;* przez iakizkolwiek adreś, y iakimkolwiek sposobem pochodzące, a regulujące się do rzeczy Kościelnych, lub osob Duchownych, y mianowicie, mające iaką relacyą, do ichże, (lub inney iakiey osoby Duchowney) Missyi, rewokacyi, mieysca kommutacyi, albo suspensy, akceptować, do exekucyi przyprowadzać, publikować, ani nawet komuzkolwiek komunikować, prędzey, aż w 15 dniach, po exhibicyi oryginałow, Burmistrzom, y Ławnikom w Miastach, a we wsiach Sędziom y Sołtylom, ktorym ma-

13

39
ią bydź oraz oddane, takich Oryginałow kopie, a jeżeli się 15 dni miną, bez żadaey od tych Magistratow inhibicyi; dopiero na ten czas takich oryginałow, według potrzeby używać będą mogli. Temu zaś Artykułowi zadość nie czyniący, popadać mają winę stu ducatonow, tudzież y *punitonem arbitrariam, secundum exigentiam casus, Et naturam transgressionis.*

ART. VII. Żaden z naszych poddanych Katolickiey Wiary, nie będzie się ważył, bez naszego wyraźnego konsensu, rozprzeźtrzeniać lub reparować iakie budynki, do zgromadzenia y schadzek destynowane, a tym bardziey nowe stawiać, na iakimkolwiek tey Prowincyi mieyscu. A do tego, pilne ma bydź dane baczenie, aby zewnątrz takie budynki nie miały żadnego do Kościołow, lub Fabryk publicznych podobieństwa, y to też pilnie ma bydź ostrzegano, aby żaden Duchowny, nie ważył się publicznie pokazywać w stroiu Kapłańskim, ani z żadną rzeczą, ktoraby iaką do superstycyi Rzymskich miała relacyą, aby przez to nie była dana okkazya, publicznego zgorśzenia, y iakiego pomielzania; a to, *sub rigore* demolicyi tychże Budynkow, y kary popeńnionemu excessowi proporcjonalney.

ART. VIII. Stofując się *ad mentem* dawnego naszego Edyktu, *de data* 28 Lutego 1656. Zakazujemy także, aby żaden człek, iakieykolwiek kondycyi, przez Testament *Codicillos, Fidei Legata*, ostatniey woli donatywę, albo *inter vivos* donacyą, lub iakimkolwiek innym sposobem; nie ważył się nabywać y przemieniać, iako y kontraktem dysponować, swemi (bez żadney a żadney excepicyi) dobrami, *in favorem* iakieykolwiek osoby Duchowney, Xięży, Zakonnikow, *Begwinek*, Mniszek, Dewotek, albo Assocyacyi, y Fundacyi iakiey, tudzież ubogich Kapłanow *Papistow*, iako y Szpitalow, zozlawując całą fortunę, naturalnym swoim Sukcessorom. A do tego, przykazujemy, aby żaden z poddanych naszych Katolikow nie ważył się wydziedziczać, w całości, lub w części iakiey,

kicy, naybliższych swych krewnych wiary Kalwińskiej, lub ich upośredzać w dziale z Sukcesorami Papięskicy Religij, á to *sub rigore* przywrocenia od Xięży y innych Katolików *in quadruplo* tey, o ktorąby szło, lummy.

ART. IX. y *ostatis*: Naostatek, wznawiając przeszłe Edykta y reskrypta nasze, chcemy, aby wszystkie dzieci, ktorychby iedno z Rodzicow, było prawowierney komunij Kalwińskiej, w teyże samey, były wychowane wicrze, to iest, żezliby Ociec, albo Matka, był lub była, Protestańskicy Religij; tedy aby ich dzieci, chrzczone były w Kalwińskim Kościele. Przytym zakazujemy, aby żadna Szkoła, w tey Prowincyi, nie była administrowana przez Magistrów, lub Mistrzynię Katolickicy wiary, á to pod winami dawniey postanowionemi. &c.

L.

PRÆTENSIONES
Ad Magistratum Gedanen-
sem Generales.

ARTICULUS I. Ratione Ecclesię *Beate MARIE Virginis* deoccupandę, tot decretis, Relationum, & Affessorialibus, tam ex serijs partium controversijs, quam in contumaciam adjudicatę & finaliter evictę.

ART. II. Ratione præjudiciorum, quę Jurisdictioni Episcopali & Consistoriali, per Judices, & Officiales Civitatenſes continuò inferuntur.

ART. III. Ratione appropriatorum & nulliter

40

liter avulsorum Fundorum Ecclesiasticorum, sub colore vel prætextu Fortificationis.

ART. IV. Ratione extortarum nulliter *Accisarum*, ex *Szotlandia* & *Stoltzemberg*, sub prætextu hujus ultimi belli, plus quam 200000 florenorum.

ART. V. Ratione gravaminum, quę *Szotlandensibus* & *Stoltzembergensibus* subditis, tum Montis Episcopalis incolis, continuò inferuntur, per Milites Civitatis, Præfectos *Accisarum* & alios Officiales *Gedanenses*.

M.

ARTICULI
Conventionis; Propositę
Inter Celsissimum Principem, Constantinum Felicianum SZANIAWSKI, tunc Vladislaviensem & Pomeranię, nunc jam Cracoviensem feliciter modernum Episcopum, ex una, & inter Prænobilem & Spectabilem Magistratum, totamq; Civitatem Gedanensem, parte ab altera, Gedani, die Mensis Januarij A. C. 1718.

ARTICULUS I.

PRo basi & fundamento hujus Transactionis, Partes convenientes, Sancta Fide spondent, promittuntq; inita ad præsens concordię, in perpetuum observandę, ac manutenendę, ab utring; studere, eoq; intuitu, generaliter quavis præjudicia, seu attentata, quęcunq; contra Jura, & anteriores usus legitimos, du-

durante bello moderno irrepserunt; prorsus tollere, & abolere, pro semper, ac per consequens, in virtute istius Primi Articuli; præfatus Prænobilis Magistratus, nomine suo, ac totius Civitatis, declarat.

§ I. Quod tam Præses Civitatis, quam Commissarius Ballicus, tum Judex, alijsq; Administratores, suburbiorum & pagorum Territorij *Gedanensis*, non usurpabunt amplius sibi, nec vendicabunt potestatem ullam, seu Facultatem, in causas Matrimoniales, aliasq; Spirituales, ad Officium Consistoriale spectantes, sese immiscere, multo minus, eas judicare, divortia facere, in Bannis, & Gradibus à Jure prohibitis dispensare, deniq; ut Matrimonia in ædibus privatis benedicantur, & contrahantur permissionem dare, tum quoq; Festa Solennia B. V. *MARIÆ* & *SS. Apostolorum* abrogare, aut in alium diem transferre, absq; beneplacito Officij Consistorialis; violatoresq; eorum Fectorum puniendos, ad forum sæculare trahere, nec non Decreta Consistorialia, ulterius infringere, imò eadem executioni demandare, prædictus Magistratus, per subalterna sua Officia, tenebitur.

§ II. Quod idem Prænobilis Magistratus, ædes ad Parochum spectantes, ex quarum conductione, sive locatione subsistere ac vivere debet; propriis impensis, quoties opus fuerit, reparabit, conservabitq; ; Inquilinos quoq; earundem ædium Parochialium, ad pendenda ulla tributa non coget, nec angariabit; illosq; ad Judicium sæculare, evocare non permittet.

§ III. Quod in subsidium nimis exiguorum Proventuum Regiæ Capellæ, ubi nunc inest Parochi Officium, Prænobilis Magistratus, summam florenorum *Polonicalium*, quotannis circa Festum *S. Martini*, Parocho pro tempore existenti, exsolvet; nec non in locum Cæmeterij aream sufficientem in aliquo suburbio Civitatis viciniori, pro sepultura Catholicorum assignabit, & ne corpora Catholicorum, ad tumulum publicè deferenda, ab A catholicis impediuntur seriò procurabit.

§ IV.

41
§ IV. Quod, ne tam Catholici Cives, licet habiles, ab Officijs & munijs, ex odio Religionis, quam tyrones, à discendis artificiojs & opificiojs, per artifices & opifice^s excludantur; tum ne Catholici incolæ, ad collectas in Ecclesijs A catholicis sub gravioribus multis faciendas, obstringantur; prædictus Prænobilis Magistratus, debitam exhibebit præcautionem.

§ V. Quod idem Prænobilis Magistratus *Gedanensis*, ne Potestates Sæculares, in Fundo, scilicet *Deodictarum Virginum S. Brigittæ*, Jurisdictionem Episcopalem, in causis Spiritualibus usurpare, illamq; impedire audeant, & ne incolæ eorundem Fundorum, *Accisis*, alijsq; gravaminibus, sub tempus moderni belli introductis, amplius graventur, & quatenus juxta veterem usum propinatio *Cerevisiæ Stoltensis* ad solos *Sydlitzenses* privative quo ad alios Fundos, & incolas *Civitatenfes*, postliminio restituantur, seriò incumbet.

ARTICULUS II.

AD stabiliorem perpetuæ concordie observantiam, Prænobilis Magistratus, nomine suo, & totius Civitatis, ratione Fundorum *Montis Episcopalis*, & *Stoltzembergensium*; pro opportunitate Fortificationis, (uti prærenditur) hætenus sibi appropriatorum, domuumq; exinde everfarum, tum quoq; ratione subfossionis ejusdem *Montis Episcopalis*, lapidumq; per privatos in suum commodum ablatorum, correspondentem compensationem, juxta æstimationem damni, ex proprijs fundis *Civitatenfes*, per viam commutationis, realiter & effectivè præstandam appromittit.

§ I. *Et unicus*: Simulq; eo in fundamento, Prænobilis Magistratus declarat, quod abhinc tam subditi *Szolandenses* *Montis Episcopalis*, quam *Stoltzembergenses* iisdem Juribus, ac libertatibus, quibus ante immediatum bellum gaudebant, in posterum pacificè fruuntur, *Accisas* nullas

L

ullas ab investis & evedis non solvent, nullumq; impedimentum, violentias, ac molestias à Militibus Civitatenfibus, tum quoad hanc investitionem & eveditionem liberam, quam quoad usurpatam pluries custodiam, circa molendinum *Stoltzbergense* patientur, & quod via antiqua, sublatis novis obstaculis, *Stoltzbergam*, & ad *Montem Episcopalem* totaliter statim restituentur.

ARTICULUS III.

Denique impellente eodem motivo, servanda & manutenenda ab utrinq; Pacis, Prænobilis Magistratus *Gedanensis*, intuitu *Gibellarum* vulgò *Accisarum* ex fundis *Schotlandensibus* & *Montis Episcopalis*, sub tempus Belli moderni improprie perceptorum, summam 200000 florenorum, juxta Registra Juramenti comprobata, ad causas pias, *Peraugusti* Capituli *Vladislavienfis* applicandam, extolvere spondet, secundum ratas infra scriptas, scilicet &c.

§ I. Præterea idem Prænobilis Magistratus appro-mittit, quod Incolas *Schotlandenses*, & *Montis Episcopalis*, cujus cuq; conditionis, tam artifices, opifices, braxatores, pistores, Laniones, cæterosq; in iisdem fundis degentes, ad solvendas *Accisas*, tam ab omnibus liquoribus, quam à frumentis, lignis, tum à pecoribus, alijsq; rebus consumptibilibus ac necessarijs, amplius adigere, illosq; sub quovis prætextu exigere non permittet.

§ II. Quod *Schotlandenses* subditi, per Pontem Civitatem nuncupatum *Kowaski*, aliasq; vias olim liberè practicatas, sicut suas cerevillas, cremata, carnes, panem, ligna, & alias res alimentarias, liberè, absq; ulla solutione *Accisarum*, vehere, transportare, ac vendere, in villas *Stoltzberg*, *Szydice*, & *Montem Episcopalem*; ita ex iisdem, alijsq; locis, vicissim emere, ac vehere, in *Schotlandiam*, nullatenus non impediuntur, neq; ad accipiendas schedulas; pro sextario, pro licentia ad molam, tum ad solvendas

Acci-

42
Accisas majores *Gedanensibus*, à coemendis, vinis, lignis, cerevillis, exoticis, alijsq; rebus, ex fundis Civitatenfibus, in *Schotlandiam*, *Stoltzbergam*, & *Montem Episcopalem* transportandis, stringentur, in emptioneq; præmissorum liberà, à nemine præpedientur.

§ III. Quod tam Lanionibus *Schotlandensibus* & *Stoltzbergensibus*, pecora, absq; præpedimento lanionum Civitatenfium emere, ad prata educere, & exinde adducere, illaq; vendere, quam braxatoribus cremati, suum simplex crematum, ad loca adjacentia, longiusq; distantia, per fundos Civitatenfes, transvehere; vendereq; , absq; *Accisis* & *Schedulis*, liberum semper erit.

§ IV. Quod Incolis *Schotlandensibus*, *Stoltzbergensibus* ac *Montis Episcopalis*, omnibusq; artificibus ac opificibus prædictorum fundorum, ad Nundinas publicas, vulgò *Dominik*, æquè ac alijs, venientibus, liber aditus, non præcludetur, & quod, ut prænominati Incolæ, in omnibus, & per omnia, iisdem Juribus, usibus, ac libertatibus, liberè semper & pacificè, frui & gaudere possint, quibus olim, ante bellum præsens gaudebant, à nullo prorsus, ex parte Civitatis *Gedanensis*, inturbabuntur.

N.

INJURIAE CLERI GEDANENSIS Satisfactionem & accommodationem justam exigentes.

I. Quatenus Ecclesia Parochialis sub titulo B.V. *MARIE*, cum omnibus suis apparamentis, & provenientibus redditibus, juxta tot Decreta Reip: restituantur.

2do. Quatenus Fundi Ecclesiastici, sub prætextu Fortificationis, violenter & nulliter ablati, seu avulsi, tam à *Monte Episcopali*, quam Domus aversa in *Stolizemberg*, æquivalenter compensentur, omnesq; census ac fructus percepti, ac perceptibiles restituantur.

3to. Quatenus Nobil: Præ-Consul: sibi non arroget, ulla munia dispensandi, in Bannis Copulandorum.

4to. Quatenus Commissarius Bellicus, qui omnes causas Spirituales, etiam Matrimoniales ad forum suum; absq; aliquo Jure præsumptum, trahit, ac violenter milites obligat, prout novissimè Præ-Nob: Commissarius, inaudito exemplo, in elusionem Decreti Venerabilis Consistorij, legitime judicatum ac condemnatum *Trafimov*: à Jurisdictione Burgrabij subtrahere studens, militiæ prædianariæ ademit, similia in posterum non audeat.

5to. Quatenus, extra muros, Administratores suburbiorum Jus Episcopale abusive sibi non attribuant, dispensando in gradibus prohibitis, in Bannis, nec divortia, aliasq; causas matrimoniales, independenter à Venerabili Consistorio judicent cum ipsimet Jurisdictionem Episcopalem in personas suas agnoscant.

6to. Quatenus malum, quod à pluribus annis, in fundum Deodicatarum Monialium *Schyditz* jam irrepsit, quodd secularis potestas, Jura Episcopalia exercere præsumat, dispensando in impedimentis Matrimonij, tam dirimentibus, quam impediens, omnesq; causas matrimoniales judicet, & quod absurdius, Catholici ab officijs ibidem excludantur, prorsus tollatur & aboleatur.

7mo. Quatenus Judex Civitatis, qui præsumit causas matrimoniales judicare, ac in carcere ædibusq; privatis sine Bannis copulari curat, (uti sæpius contigit) id deinceps attentare, nullatenus præsumat.

8vo. Quatenus Festa B. V. MARIE & Sanctorum Apostolorum non abrogentur, & nova ex beneplacito Magistratus non celebrentur. (ut 3 Maij & feria 6 Maij)

9no. Quatenus causæ violatorum Fæstorum, ad Forum Sæculare Judicij Censoris, non trahantur.

10mo.

43
10mo. Quatenus Incolæ ædium Parochialium ac Conventuum, ad pendenda tributa, non cogantur æqualiter, cum alijs incolis Civitatis.

11mo. Quatenus ædes ad Parochum spectantes, Provisores Ecclesiæ Majoris, ædificare & reparare, quotiescumq; opus fuerit, non reculent.

12mo. Cum Capella Regia, dote destituta, indigeat reparatione, annuatim facienda, idcirco reparetur, & ex hospitalibus à Catholicis olim fundatis, saltem unum restituitur, cum area, pro sepulturis pauperum Catholicorum.

13to. Quatenus sepultura publicæ Catholicorum non prohibeantur, cum A Catholicis, cujuscunq; sedæ, publicas sepulturas facere, ac processionaliter corpora sua deferre ad Ecclesias eorum permissum sit.

14to. Quatenus Catholici contra omnem Justitiam, à munijs publicis non arceantur, scilicet à Consulari officio, Scabinatu, & Centum-viratu, tum ex cætu artificum præcipue non excludantur, imò admittantur, mediante mandato Magistratus.

15to. Quatenus Decreta Venerabilis Consistorij, à Prænobili Magistratu non cassentur, uti notorium est, accidisse in causa Nobilis *Andræ Ferrey* cum consorte sua *Stancke*.

16to. Quatenus famuli & famulæ Catholicæ, à Civibus dominis non pervertantur ad Apostasiam, & tam perverti, quam pervertores, panis legum puniantur.

17mo. Quatenus in Insula vulgo *Zuidwâ*, tam peregrinis pro labore venientibus, quam famulis interventibus, Catholicis, sit liberum exercitium fidei, libera testamenta & evectioes cadaverum, ad Cœmeteria Catholica, sine omnibus extorsionibus & solutionibus, mirum enim & scandalosum est, in libero Regno Catholico, ab ijs, qui libertatem Religionis prætendunt, libertatem non concedi.

18vo. Quatenus Synagogæ ac Incolatus, contra Jura Præthetica, Judæis non permittantur, tum intrâ, tum extrâ Civitatem, in fundis ipsius, præsertim, *Marenduden*, sub *Tribus-Cornibus*, & in platea, vulgo *Schüsser-gass* &c. Salvo Jure addendi.

O.
POSTULATA
ORDINIS ECCLESIASTICI,
seu CAPITA.

Per Deputatos Status Ecclesiastici, de Injurijs, quibus idem contra Jus Divinum, & contra Jura, Privilegiaq; sua gravatus est, Varsavia, in Comitibus Regni Generali, Anno Dñi. MDLXXXV. Die 22 Febr: DD. Deputatis auctoritate R. M. ex Senatorio & Equestri Ordine, publicè proposita.

- I. Religionis S. Catholicæ violatio, Hæresumq; variarum in Regnum investio.
- II. Jurisdictionis Ecclesiasticæ, ejusq; Spiritualis gladij Excommunicationis, enervatio.
- III. Decimarum à quibusdam retentio, & ademptio.
- IV. Prærogativarum & Libertatum diminutio.
- V. Ecclesiarum profanatio, Fundationum, Censuum, Proventuum, Thesaurorum Ecclesiasticorum, & bonorum aliorum ademptio, & spoliatio.
- VI. Fori pro injurijs realibus & personalibus, tam primæ & secundæ instantiæ, quàm executionis suspensio: Brachij sæcularis, Remissarum ex Tribunali Regni, & alijs subsellijs causarum, nulla executio.

Brevi Explicatio superiorum Caputum, verbotenus, coram DD. Deputatis, per Spirituales facta, die, & loco, ut suprâ, postmodumq; scripto, tradita.

Ad primum.

- I. *Virum expediat Respublica, & fas decorumq; sit?*
Apostasias fieri.
Schismata & peregrinas Religiones innumeras invchi.
Deum blasphemari.

44

Christum publicè negari.
Hæresibus modum nullum & finem imponi.
Atheismum, Paganismum, Saracenisum introduci.
Injurias in Deum impunè fieri.
Magistratum, qui Dei Maximi, & Religionis Christianæ causam agat, & tueatur, sicut, est in Polonia Status-Spiritualis, nullum fieri.

Ad secundum

- II. *Virum expediat Respublica & fas decorumq; sit?*
Sacrilogia impunè tolerari.
Perjuria, incantationes, Veneficia, Magias, incestus, Bigamias, & Trigamias, adulteria publica, homicidia absq; pœnitentia solenni, usuras impunè tolerari.
De divortijs, Matrimonijs, legitimitate, excessibus occultis & publicis in Deum, & loca sacra, nullum jus institui.

Ad tertium.

- III. *Virum expediat Respublica, & fas decorumq; sit?*
Sæculares, Sacerdotum officia sibi usurpare, & Decimas manipulares, & alias, contra jura Divina & humana, à subditis suis extorquere, & in proprios usus convertere: Hæreditatem Christi, panem Ecclesiæ Dei, alimoniam & victum pauperum, his quibus jure & conve-
tine debetur, subtrahere.

Ad quartum.

- IV. *Virum expediat Respublica, & fas decorumq; sit?*
Servos Dei, & Sacerdotes Ecclesiæ Sanctæ, sine honore esse, & contemptui haberi, ac pro gratia fidei & religionis, unâ cum libertatibus publicis introductæ, & temper impendi solitæ, injuriâ affici, exactionibus onerari, & quodammodo exauthorari.

Ad quintum.

- V. *Virum expediat Respublica, & fas decorumq; sit?*
Ex Ecclesijs Deodicatis stabula fieri, desolationem & abominationem intueri. Sepulchra Christianorum violari, sine Sacramentis & cultu Divino plebem passim vivere, & mori pecudum more. Thesuros Ecclesiarum & ornamenta dirabi

strahi, & in usus profanos, contra leges Regni, conver-
ti, Fundos & census ad laudem Dei adscriptos, adimi.

Ad sextum.

VI. Verum expedit Reipublica, & fas decorumq; sit:

Solos Sacerdotes sine lege, sine iustitia, sine Iudice, tam
reales, quam personales, injurias pati.

Neces & percussiones Cleri, impunè grassari.

Sacerdotes, Judæis, & Scythis, & quibusvis obscurissimis
hominibus, Iudicem tamen, Iustitiam, & defensionem
habentibus, postponi.

Deum in servis Ecclesiæ Sanctæ sperni, & contemni.

Augustinus in Psal. 84.

Fac Iustitiam, & habebis pacem, ut osculentur se iustitia
& pax. Si enim non amaveris iustitiam, pacē non habebis.

Idem Augustinus Epist. 166.

Concordate nobiscum fratres, diligimus vos: hoc vobis
volumus, quod & nobis. Si propterea nos gravius odistis,
quia errare vos & perire non permittimus, hoc Deo dicite,
quem timemus minantē malis pastoribus, & dicentē: Quod
erraverat, non revocastis; & quod perierat non inquisistis.

Idem ibidem.

Quando Imperatores veritatem tenent, pro ipsa verita-
te contra errorem jubent, quod quisquis contempserit,
ipse sibi iudicium acquirit. Nam & inter homines pœnas
luit, & apud Deum sortem non habebit, qui hoc facere
noluit, quod ei per cor Regis veritas iussit.

P.
FRAGMENT.

z Xiazszki

*Iozefa WERESZCZYNSKIEGO Biskupa Ki-
jowskiego y Opata Sieciechowskiego po Polsku
pisaney, a po łacinie przetłumaczoney, przez sławnie-
go Wierzbopisa; (Polskim Owidiuszem, rzeczono-
nego) Sebaštiana Fabiana Acerná (alias Klo-
nowiczá) Sulmirczyká, Ławnika Lubelskiego,
y spraw Zydowskich Sędzięgo, pod tytułem Regu-
la, idest, Institutio, seu cursus vitæ, cujusq;
Regis Christiani, drukowaney w Krakowie,
u Iendrzejá Piotrkowczyká, Roku 1588. in 4.*

ex Starowol-
ski Hecaton
tade p. 125.
Ghllini. P. 2.
Teatro d'hu-
omina Lettera-
ti pag. 225.

Caput IV.

*Regem non debere esse suspecta ac repudiata Religionis, sed eum
semper timorem DEI debere habere pra oculis.*

Nemo Regum non debet intrā se meditari terribi-
lem illam vocem magni nuntij, cui Deus magnis
clamoribus iussit denunciare Regibus ac Principi-
bus, ne unquam liber legis Dei excidat ē manibus co-
rum, sed ut assidue exercerentur in ea, in eaque multum
studij ponant dies atque noctes. Ita quoque intonat
vox Davidis, qua compellat Reges, & Praefectos dicens.
Ecce nunc Reges intelligite, erudimini qui iudicatis
terram. Servite Domino in timore, & exultare ei cum
tremore. Apprehendite disciplinam ne quando irasca-
tur Dominus, & peccatis de via iusta. Quid enim
magis

M

Deut: 17,
Iosu: 1.

Psalms. 2.

magis detestatus est Dominus, quam contemptum legis suae? Hanc solam ob causam, toties terra imbuta est innocentium hominum sanguine; Regna translata sunt, & magna rerum fuit immutatio.

Quod si, alia exempla non haberemus, satisfacerent nobis vel illa sola, quae ostendunt, quot & quantis cladibus affecti sunt Reges, qui pro suo arbitrio detorquebant Divinas leges, innovabant Religionem, immutabant patrios ritus. Saepe majores nostri, propter eiusmodi Regum excessus, in captivitatem abducti sunt, delubrum Hierosolymitanum toties direptum, & sacra supellex asportata. Sic enim Salomoni Dominus praedixit fore, cum illi templum recens extructum consecraretur. *Tantisper, inquit, o Salomon, aequis oculis aspiciam domum istam, donec in illa voluntas mea sancte servabitur. Sed quamprimum foedus meum in ea temerabitur, continuo templum dissipabitur, erigeturque Israel in proverbium & in fabulam cunctis populis. Et domus haec erit in exemplum: omnis qui transierit per eam, stupebit & sibilabit, & dicet: Quare fecit Dominus sic terra huic & domui huic?*

Sibilaret nunc ad ravim & facietatem usque, fidelis quisquam, si vel illius incorrupti saeculi Christianus resurgeret a mortuis, vel ex illis finibus ad nos veniret, in quibus virgineam integritatem retinet sacra religio. Si videret, quot aervis, quot stigmatibus, quot vulneribus deformata est, Orthodoxa fides in nostra Polonia, quot sectarum sectae ad nos irrepserint, quot opinionum portenta, quot confessionum Chimerae. Jam Hussita, jam Lutherani, jam Calvinista, jam Picardi, jam Tridite, jam Trinistarii, jam Anabaptista, jam Ebionita, jam Judaizantes, & vix non Mahumetani, qui retrograda & praepostera fide, cancrorum in morem, relabuntur ad Iudaismum ac Ethnicismum. Quae omnia monstra, ex Italia, ex Hispania, ex Gallis, ex Germania relegata sunt, & summam capitum diminutionem passa, in nostram patriam, velut in extremam omnium Haeresion sentinam confluxerunt. Hic ergo suos nasci fautores, impune receptantur: Deum ab-

Voluntas Domini per sectam Hereticorum multis Poloniae in locis immutata est: praesertim per proscriptos ab exteris nationibus.

Vide quid pro-

3. Reg. 9.

negauerunt: sanctissimae Trinitatis nomen repudiaverunt: Iesum Christum Deum & hominem aeterni Patris, aeternum & germanum Filium in ordinem redegerunt: denique caelum cum terra confuderunt: alii cum Turcis, alii cum Iudaeis, alii cum Ethnicis, alii cum nullis credunt, & nihil credunt, nihil sperant nihil boni agunt, quos Epicuri subulcos recte appellaveris. Quae quidem secta, Haeticorumque Familiae, quamvis magnam partem Regni infecerint, tamen in Nobilibus viris, & in celebrioribus Profapiis & plures inveniuntur, & vehementiores. Plebeios enim non ita facile videas desciscere, vel certe propter conditionis humilitatem non posse emergere, si forte desciverint; imo nobiles viri patrocinantur, hac in parte plebeiis.

In quibus sane omnibus, opus est esse cautum Regem, ne patiatur a quibuslibet ventis impelli, neque blandimenta saeculi amplectatur. Si modo vult evadere poenam illam, quam incurrit & luit infelix ille Saul Rex Israelis, qui contempta lege divina, & patriis consuetudinibus, confugit ad Medeam illam Israeliticam, petens ut illi suscicaret Samuelem. Propter quam religionis innovationem quid illi contigerit, legendo invenies, & quam cladem acceperit, & qualis fuerit illius exitus, docent libri Regum. Gladio siquidem incubuit & mortem sibi deformem conscivit, & in eas, quas meritus est, concessit regiones.

Similiter legimus & de Ieroboamo successore Salomonis. Qui postposita voluntate divina, & antiqua veraque religione, contulit se ad vitulos ex metallo fabricatos, & erexit aras divino contrarias altari. Quid vero illi tandem evenerit, testatur eadem Scriptura. Propter hanc causam, inquit, peccavit domus Ieroboam, & eversa est, & deleta de superficie terrae.

Heu mihi, quam multi sunt Sauli similes, qui contempta fide Catholica, contempta matre Ecclesia, confugiunt ad mulieres, quae Pythoem habent in ventre, Ma id est,

46
scripti in Polonia faciunt, & eorum facere non desinant.

1. Reg. 21.

3. Reg. 15.

Deus ultus est injuriam Altaris sui semper.
3. Reg. 13.

id est, ad sectas & hæreses, quorum doctrina circa voluptates, & ventrem versatur, qui abrogaverunt jejunia, & remiserunt frénos Gastrimargiæ. Quæ quidem Hæreses, & sectæ, volunt suo modo suscitare *Samuelem*, tanquam illa mulier *Pythonissa*, id est, citant & allegant primitivam Ecclesiam, asserentes se eam resuscitare à mortuis: sed Patres, sed Ecclesia vetusta, tanquam *Samuel* ab inferis revocatus, nihil aliud dicet *Sauli*, nisi ea quæ docentur, à modernioribus etiam Catholicis. Quemadmodum *Samuel* idem dixit *Sauli* mortuus, quod & vivens prædixit. Nam idem spiritus, qui locutus est per Prophetas, locutus quoque est per primitivam Ecclesiam, & loquitur nunc etiam per successores Apostolorum.

Non paucos etiam habemus *Roboami* per similes, qui extruunt cathedram contra cathedram, & altare contra altare, audentq; sacerdotale munus usurpare, Baptizant, Concionantur, Sacramentum altaris conficere nituntur, sacros manipulos & DEO dicatos proventus usurpant, & legitimis sacerdotibus adimunt. Videmus enim & experimur, quomodo in hoc Regno altare Domini nudatum, spoliatum, atq; deformatum sit per Hæreticos, qui in DEUM & in Regem Christum eius insigniter deliquerunt. Obliti centè, quia Reges *Polonia* ex isto altari, quasi ex cælesti quadam officina, & Regnum, & dignitatem, & auctoritatem, & insignia Regni, & unctionem sacram, & benedictionem, percipiebant & percipiunt. Ad hoc altare DEO supplicatum confugiebant egressuri in bellum, ad hoc altare redibant, gratias acturi DEO ex bello reversi: ideoque tot victorias reportantes, & proferentes Regni fines, hoc altare manubiis hostium onerabant, hoc sacris monilibus coronabant, hoc per omnem occasionem locupletabant. Hoc altare quilibet Rex se diligenter defensurum sacramento obstringit. Hoc altare statim ut violari & prophanari cœpit, Regesque in ejus injurias connivere sustinuerunt, & de iuramen-

Altare denu-
datum & ni-
mis in Polo-
nia est spolia-
tum.

to suo nonnihil remittere, mirum quàm multa mala in hoc florentissimum Regnum introducta sint. Inde enim ordinis conturbatio, inde civiles dissensiones, inde civitatum defectiones, inde in melioribus viris auctoritatis diminutio, in vilioribus arrogantia, inde dissoluta juvenus, inde senectus puerilis, inde condendarum sectarum libertas, inde crimina ambitus & læsa Majestatis, inde Procerum similitudines, inde subditorum oppressiones, inde voluptatum occasiones, inde amor otij, inde odium virtutis, ac disciplinæ fuga, inde morum inconstantis, inde conscientia lucta, inde contractuum rescissio, inde avaritiæ mira stratagemata, inde instabiles amicitia, inde litigiosa convivia, inde spes impunitatis, inde libertas vertitur in licentiam. Sed quid ista tam prolixè commemoro, quæ in communi vita & hominum commerciis usu venire solent, cum elementa etiam ipsa ad tam fædas Hæreticorum blasphemias, & execrationes obstupescant? Desavit ær, terræ sterilefcunt, incendia grassantur, & scaturigines fontium tantum non siccantur. Sic amisso ordine Ecclesiastico, omnia præposterè fieri & agi necesse est, & usque adeò nocet omnibus Regum conniventia. Rectè quidem dictum est illud: qui nescit dissimulare, nescit imperare: sed dissimulatio in negotio fidei & religionis Catholicæ, perniciosissima est, eoque modo dissimulare, DEO illudere est, qui utique, teste Apostolo, non irridetur.

Proinde majores nostri Reges *Polonia*, & non degeneres illi Senatores huius regni, cum optimè intellexissent, quantum Republicæ intersit Catholicam religionem conservari; & quantum pelagus malorum secum ferat hæresis, si privatim tolerabitur, eoque magis, si publicè admittatur, de nulla re, magis fuerant solliciti, quàm ut religionis integritas retineatur, & ut novorum dogmatum semina procul à sinibus patrijs arceantur. Dumque secta *Hussiana*, quasi novum mon-

Vide, quàm hæc nova & ficta fides omne malum, in *Polonia* parit.

Galat. 6.

rum.

strum in orbem terrarum introduceretur, & in *Bohemia* primùm, tanquam in suo natali solo divulgaretur, obstupuit Rex *Vladislaus*, obstupuerunt Patres: obstupuit Patria tota, non secus ac si bellua aliqua ex puteo infernali emissa, vicinum solum & ejusdem idiomatis gentem depopularetur. Statim ergo Rex Catholicus consultavit cum Senatu illo incorrupto, quomodo subveniri possit Ecclesie DEI, & qua ratione fieri possit, ne illa hæresis, ignem & aquam patrie nostrae attingeret & contaminaret. Condiderunt ergo legem illam Sacrosandam, quæ etiamnum extat inter Syntagmata regni *Poloniae*, quorum tenor talis est-

Statutum de
Hæreticis &
Schismaticis.
Vladislai
424.
pagina 75.

Vladislaus DEI gratia Rex Polonia &c. Significamus tenore presentium, &c. Quod cum dissimulatione præterire non debemus, &c. Datum in Vielun, die Dominica, Indica mensis, Anno Domini 1424.

Neque ea Constitutione contenti *Poloni*, cum viderent illud contagium magis ac magis, canceri instar, serpere, communicatis consiliis & viribus, omnes in univèrsum spirituales & sæculares huius inclyti regni Proceres, nexu & periculo conscientie sese obligaverunt, contra facientibus interminati sunt, infamiam & honorum publicationem, denique jurejurando sese devinxerunt, contra illam novi dogmatis labem, & publicè in comitiis *Corcimensibus* tulerunt legem memoria dignam: ne quis audeat errores hæreticorum, vel importare, vel importatis patrocinari, quam constitutionem invenies his verbis.

Juramentum
seu conjura-
tio Procerum
tam Spiritua-
lum quàm Sæ-
cularium, con-
tra Hæreticos
eorumq; com-
plices. p. 76.
A. D. 1438.

Nos Principes Spirituales & Sæculares, &c.

Datum in Korczyn, Anno Domini, 1438.

Multas præterea leges in eum sensum invenies, quibus nihil magis cavebatur, quàm ut nostra *Polonia* tanquam purissima virgo, ab omnibus Hæreticorum corruptelis custodiretur, & ut Catholica religio sanctè & inviolabiliter propagaretur ad posteritatem. Hæc illa

48.
illa fuit maiorum nostrorum in causa religionis summa diligentia.

Sed nunc ea est rerum facies, is status, ut mirari equidem liceat, mores & vitia hominum, corrigere autem nullo pacto liceat: lacrymis enim & suspiriis nunc locus est, sed emendationi nullus. Si enim ulceri corrupto mederi velis, cavendum est, ne pars sincera offendatur. Quia enim principiis fortiter non obstiterunt, illi, quorum maximè intererat: intererat autem omnium, ergo nunc curatio periculosissima est. Principio enim Hæretici dum se insinuarent mentibus *Polonorum*, precariam & emendicaram pacem habebant à Catholicis, sed nunc Hæreticorum numerus ita crevit, ut parum absit, quin pax Catholicorum ex Hæreticorum pendeat arbitrio, & quin æquum sit utrisque periculum. Inde natae sunt *Confederationes*, per quas religionum licentia publicè concessa, & vix non approbata est. Sub hoc enim obtentu, credere, confiteri, docere & facere licet omnibus quidquid in mentem venerit. Eoq; iam res progressa est, ut ne præesse quidem liceat Regi, nisi ipse subsit legislatoribus istis. Sed hæc non ideò scribo, quòd mihi soli displiceat ea res quæ placuit omnibus; sed ideò doleo, quia res placeat omnibus, quæ iure displicere omnibus debebat, & quia nos ea probare cogimur, quæ DEO & Ecclesie Catholicæ improbantur.

Quid igitur Rex in tantis legum angustiis? quid in ista parendi necessitate? Quid faciat? cederet malis temporibus, donec Deus det meliora, obsequetur necessitati, sed non probabit errorem. Tuebitur pacem temporalem, donec incruentis rationibus componi & comparari possit spiritualis. Dicit cum *Davide Rege*: *Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus.* Ita tamen cum osoribus pacis vivendum est Regi, ut ipse paci studeat. Et ita studeat paci, ne magis invalescat Hæresis, occasionem
qui

Psalm. 119.

quietis nata: sed ut magis in pace reflorescat Ecclesia, & Catholici convalescant. Iterumq; cum Davide psal-
let: *Propter fratres meos & proximos meos loquebar pa-*
ccem de te. Propter domum Domini DEI nostri quasi bo-
na tibi. Quasi dicat, non propter Hæreticos & hypo-
critas nutritur pax in regno, sed propter Ecclesiam &
ejus filios, qui inter se sunt, tanquam fratres Orthodo-
xa fide devotissimi. Quibus duobus exceptis, nihil
est quod in Regno expetatur. Sed ut breviter dicam, Rex
in illa iniquissima pace hoc agat, ut & vita, & mori-
bus, & supercilio, & omnibus iudiciis ostendat, non
placere sibi hæresim, & quicquid facit, in gratiam
Ecclesie Catholice se facere, & ut respiciant Hæretici,
quorum dogmata perfecto odio odit & conventicula illo-
rum execratur.

Respice igitur, omnipotens Deus, hodie & quotidie,
super unctum tuum, & Regem nostrum, oculo tuo cle-
mentissimo & misericordissimo, quo olim respexisti Pe-
trum in spelunca lacrymis absorptum, & in mari pe-
riclitantem, & Paulum in fluctibus maris naufragantem.
Da illi Domine quod inbes, & inbe quod vis. Nec sinas e-
um in hoc errorum Oceano vacillare, vel succumbere
doctrinae procellis, vel cedere perturbationibus, sed con-
firma cor illius, ut depositis opinionibus à fide Ca-
tholica alienis, teipsum veritatis auctorem & Ecclesie
sponsum sequatur, & post hanc vitam, sempiter-
num consequatur præmium, quod per se
tuis paratum est sectatoribus.

FRAGMENT

z Dyskursow Politycznych
JANA DEBINSKIEGO
Komorniká Gránicznego
Powiatu Xięskiego.

Ostenditur à Libertate Polona non foveri hæreses

Jak wielkie Religij Kátolickiey u nas było pretium
iáko gorący około zachowania icy zelus; to sámo
iásnie pokázuie, że ná pierwszych wiáry Swiętey
pierwiastkach przy strážney B O G A żywego
oferze, Przodkowie nási ná Ewángeliá broní swoich do-
bywáli, protestuiąc się że zá obronę prawdy Kátolickiey
krew y życie swoje ważyć byli gotowi. Aże wiedzieli
że *refractarium & pertinax malum est Hæresis faciliusq; excludi-*
tur quam expellitur, dla tego skoro ieno gdzie od ktorego
kátá gránice tá iádowita *multorum capitum Hydra* sąsiedzkie
invadere poczęła *Penates*, z wielką záraz pilnością *severissi-*
marum legum prasidium iáko mocny mur stáwiáli. Naprzod
kiedy bliskie násze ziomki Czechy, Hussowego iádu zá-
ráziła *pestilentia*, natychmiast cni Polácy ściánę swoię, áby
była od heretyckiego upásu w pobożności y wierze Ká-
tolickiey szkody nie poniosła tak dobrze opátrzyli, że kto
się ná strážne w Státucie nászym *sub titulo Hæretici* polożo-
ne práwá obeyzrzy, kto generalne Wieluńskie, y Korczyń-

N

skie

pisy wyćisnęli. Wydać się ten *metus* w podpisach do których niektórzy przydali: *subscribo propter bonum pacis*.

Ale opponowali się zaraz temu podrzucnemu Artykułowi, y protestacyą, ktorey urzędnicy *Heretici* w Warszawie przyiąć niechcieli, *solemniter* zanieśli w Sochaczowie *feria tertia post Dominicam Quinquagesima Anno 1573*. Iakub Uchański Prymas, Adam Konarski Poznański, Piotr Myszkowski Płocki, Woyciech Starorzelski Chełmski, Biskupi: z wielą innych Kátolikow. Toż uczynili y inși Kátolicy w Woiewodztwach zwłaszcza Mazowieckim, Płockim, Rawskim, Podlaskim. Potym ná Elekcyi Henryká Krolá, Heretycy też wilczą skorę przynieśli, gdzie przygotowawali się *ad majorem audaciam*, nie tylko tey swoiey Konfederacyi podpieráli: ale też *per vim* w przysięgę Krolowi przysiężemu wtrąćili *Articulum de libertate religionis conservanda*. Mowią że to *per vim* uczynili, bo nie tylko Duchowieństwo wšytko, ale y Posłow Ziemskich wiele, y całę pomienione Woiewodztwá, przeciwno temu protestacye pozanosily. Między ktoremi godna iest pilnego y uważnego czytania od Woiewodztwá Płockiego zaniešiona, gdzie wydać się cnotliwych Mazurow, gorący y státeczny zawsze stárożytney Religij Kátolickiey *zelus*, Inși także Kátolicy duchowni y świeccy, nigdy nie zaniecháli *liberam contradictionem* tey Heretyckiey wiolencyi *opponere*. Bo y w Páryżu do Elekta Henryká Posłowie Kátolicy Adam Konarski Biskup Poznański, Woyciech Łaski Woiewodá Sieradzki, Mikołay Krzysztof Xiążę Rádziwił Marszałek Nadworny Litewski, swoim, y pozostałych w Polsce Kátolikow imieniem, podáli Henrykowi, gdy miał przysięgáć przeciwno temuż Artykułowi w przysięgę wtrąconemu protestacyą, ktora on przyjął y ná to, że Posłom w Páryżu dał *diploma*. Ná Seymie też *Coronationis* tegoż Henryká, także y ná innych Elekcyách, y Koronacyách po nim następujących Krolow, duchowieństwo wšytko, zniemála Senatorow y Szlachty Kátolickiey liczbą s-

570
bą *solemni formá* zawsze się protestowali, y protestuią, że ná tę *libertatem religionis* nie zezwaláli, y nie zezwaláią, ktoweyrzy w same *suffragia* y podpisy Elekcyi Krolowskich, długi dosyc kátalog obaczy tych, ktorzy *articulum hunc nominatum expungunt*.

Zdárzyło mi się nie raz nie tylko od Heretykow, ale też y od Kátolikow *statum libertatis* mniey wiadomych słyszeć: że ten *de libertate religionis* Artykuł w Polsce iuż *vim legis* dawnym ná Heretyki prawom *contraria obtinet*. Co kiedy mówią, wydać się, że albo *statum Reipublica* niewiedzą, albo że swoiey wolności są *hostes*. Cásłość albo wiem wolności náleży *principaliter* ná tym polega, aby ani Krol, ani nikt inšy, nie takowego coby zwłaszcza *vim perpetua legis sapere* miało, ná nas bez nas stánowić nie mogł, przy czym ináczey ostáć się nie możemy, tylko *opposito libera contradictionis intercedendi iure*, ktore iczełi kiedykolwiek sobie náruszáć y wáżlić dopuścimy, ná ten czas zarázem *sub pileo libertatis*, poczniemy nošić *rasuram seruitutis*. Przekownie nási, ktorzy nám ten drogi, bo kwią nie raz odkupiony wolności kleynot, *de manu in manum* podáli, *sub tutela libera contradictionis* iako *sub fortissimo praesidio* mieć go chcieli: y dla tego mocnym to prawem obwárowáli, aby nic nigdy *vim legis* mieć nie mogło, do czegoby *unanimes omnium Reipubl-ordinum* nie przystąpił *consensus*. Więz ktokolwiek *libera contradictionis praesidium* chce *ludere*, *ipsam libertatis pupillam* y owszem *vitalem succum*, y iakoby samo *humidum radicale* oney chce odbieráć: Y z tądci to pochodzi że baczniey y *naturam* wolności swoiey rozumiejący *Cives*, obieráią często, raczey *non levia* w publicznych zwłaszcza Oyczyzny obrádách przecz zrywánie albo zatrudnienie Seymow ponošić *incommoda*, aniżeli *juris intercedendi* *et vetandi potestatem* choć *leviter* ulzczerbić. Bo wiedzą dobrze że *liberam vetandi vocem* wolnemu narodowi *inhibere* nie inszego nie iest tylko *spiritum libertatis* *praeocare*. A zátym ci ktorzy *articulum hunc obstantibus tot publicis legibus* *contradictionibus* chcą liczyć *inter patrias leges*, albo są

communis libertatis hostes, albo też nesciunt quid faciunt & dicunt.

Ale mi kto rzecze; prawdą że zaszły y zachodzą niektorych *in contra* protestacye: ale każda protestacya iest *actus juris*; więc iako insze wszystkie tak y te protestacye koniec swoy brąc muszą gdy się dekretem znoszą. Zniosły się tedy te protestacye dekretem przysięg Krolewskich, ktore ten Artykuł *de libertate Religionis* utwierdził y *vim legis* iemu dał, boć Krolowie nie co inszego nam poprzysięgają, tylko prawą, zniosły się y dekretem prawą Koronnego, ktore na potomne czasy to mieć chciało, by Krolowie nie inszą przysięgą tylko taką, iaką uczynił Krol Henryk przysięgali; w ktorej iest ten *de libertate Religionis* warunek. Zniosły się na ostatek dekretem wszystkiey Rzeczypospolitey kiedy w generalnych y Prowincyalnych kapturach, także Sejmowemi konstytucyami *articulum de libertate religionis* obwarowano y utwierdzono. Muszą tedy te niektorych protestacye, tym dekretem Rzeczypospolitey ustąpić.

Ná to odpowiadam, Insza iest natura owych protestacyi, ktore *private persona, litigantes* żadnego *jus potestativum* albo *decretivum in foro judiciali* nie mając, *contra personas & acta illorum, in rebus controversis & suo consensu & arbitrio, non dependentibus* zanoszą. Takowe protestacye że w sobie nic więcey nie mają, tylko *querelas* albo *protestationes iniuriz cognitioni & decisioni Iudicum subiecte* znoszą się y koniec swoy biorą, *decretis judicialibus*. Insza zaś iest natura, tych protestacyi, ktore *à personis publicis in foro Reip: jus potestativum decernendi & vetandi habentibus in rebus à suo quoque consensu dependentibus, à lesione tali dependentia, že wedle prawá uno contradicente, nihil legitime concludi & decerni potest ab omnibus*. Takowych protestacyi ani żadna Krolewska przysięga, ani żaden dekret, ani żaden kaptur y Konstytucya, *nisi consentiente contradicente* znieść nie może; chyba iedyna tyrannis odmieniwszy wprzód *presentem Reipublicam statum*, zniosłszy fundamentalne prawá wolności, y wydąłszy iey *firmissimum in libero contradicendi & vetandi jure*

51
di iure praesidium Y owszem kto Rzeczypospolitą y prawá ná których się wolność funduje, dobrze rozumie raczey powie że takowe protestacye *à personis legitimis jure vetandi habentibus* zaniešione, wszystkie dekretá *stante hac sua contradictione* znošić powinny, y *desobto* znošzą. Niech mi albowiem *disparitatem* dadzą, czemu zaniešiona od iednego Poslá ná Seymie *contra activitatem* iego, protestacya, poty wszystkie w radách publicznych Rzeczyposp: dekretá tamiuie, puki iey *contradicens* nie odstąpi. Ieżli zaś przy niey upornie stánie, iako z samego Seymu, tak ze wszystkiego co się ná nim już choć zgodnie postanowiło, nie nie będzie. Ani może Seym dekretem swoim tey iego zniešić protestacyi, chyba żeby chciał *cum jure vetandi liberam vocem, à z nią vespof ipsam libertatem tollere*.

Rzecz kto dáley coż tedy zá *vim* Artykuł *de pace dissentium in religione*, przysięgami Krolewskimi, Kapturami koronnymi, y Konstytucyami Sejmowemi ztwierdzony w sobie zamyka, ponieważ mu *vim legis* nie przyzná ielz. Odpowiadam ten Artykuł iest iakoby gleyt iákis heretykom, od Rzeczypospolitey dány, aby ná nich *pena Iagellonicarum legum*, ktore ich każą mieć zá *infames & proscriptos, non extendantur*, ale ich *executio interim suspendatur*, tak iednak żeby przecię *leges antiquae contra hereticos latae in suo robore consistant*, y toć im *caveant* tak generalne iako też y partykularne *sub interregnis* czynione Konstytucy, ktore *inter alios respectus* dla tego słusznie mogą nazwać się kapturami, że ich *ab hac inclementia legum* iako od gwałtownego iakiego detezu, albo grádu pokrywają. Toż *sonant* prawem zwiędzone Krolewskie przysięgi. Niechże się w tym każdy Kátolicki Polak przešlż że, że *haec nostra moderatione y iakoby fraternae indulgentiae usi sumus ne remedijs malum exasperemus, cui tollendo imparcs eramus*. Iednak że *non iugulavimus ani expunximus*; ale tylko *restrinximus*, nie co *antiquas contra Haereticos leges*; do ktorychśmy, nie dawnymi czasy Aryánów (umknąwłzy, im tego gleytu) pociągęli, y *severitatis* ich poddali.

Nic-

Niechaj to Polskich heretyków nie gorzą, że
lubo wszędy y zawsze, skoro się icno ten Artykuł *deliberate religionis inter fraudes & seditiones hereticas* wylągł, in
oppositione cum libero intercedendi jure stawaliśmy y stawamy;
Seymow przecię nie rwiemy, ani wojną domową y sedy-
cyami, tak iako oni czynią nie grożimy, bo nam tego mo-
destya Kátolicka y *charitas Patria* nie pozwala. Dáicmy
to icy *amori*, że obawiając się sedycyi y tumultow he-
retyckich tego wilczego psátka, który oni do pierwsze-
go kápturá po śmierci Krolá Augusta przyszly, nie wy-
porowamy *violente*. Atoli z láski Bożey y tam przez się
tak się iuz wytársł, y samą dawnością wyliniał, że ledwie
się cotey isgo śierci po Polszcze, y to iuz tylko przy pro-
stym plebeiuszow przychodnich gminie, albo przy dro-
bnieyszey Szlachcie zawiia. Y toć to iest nayznaczniey-
szy prawie cud w Polszcze, że lubo *Pestilentia heretica*,
iuz prawie *totum Reipublica corpus affecerat*, wiara iednak
Kátolicka, lubo przy tak wielkiey wierzenia iako kto chce
wolności, *nihilò deterior* (mowi nasz ieden Anonymus Po-
lak) *permanet, non jura Ecclesia sublata; non honor sacerdotij à*
majoribus nostris inter prima Reipubl: subsellia admissi imminu-
tus, non altarium templorumq; usq; ad prodigam liberalitatem splen-
dor extinctus; hic certe auream se esse probavit Polonia, qua ex
incendio hoc processit illustrior, heresi cinere & sumo relicta: un-
dè hodieq; dicat. Caput meum doleo.. Hic Catholica religio
ab ipso Christiani nominis exortu, tot legibus atq; privilegijs fir-
mata, ac velut materfamilias quaedam effecta a nova hac &
nuper adventitia noverca heresi nullo modo sua firma possessione
potuit potestq; exturbari. Quod alibi cuente non valent pra-
stare inquisitiones, hoc in Polonia vel ipsa evincit tolerantia, vi-
demus nulla vi adhibita, tot templa restituta, gaudemus Catho-
licam pietatem insigniter auctam, heresim ab omni iam scire, qua
majoris est nota nobilitate abjectam, sanè sapienter ac vere quis-
piam dixerat. Poloniam esse quendam Belliconem Catholicum ad
quem heresum vipera veniunt postura venenum, ubi Catholi-
ca nobilitatis servor equat curam Antistitium, cum saepe privatim
ac pu-

52
ac publicè, *Centuriatis praesertim. Tributiq; Comitij Senatus*
Populusq; Polonus, magis pro avita religione adversus, suos con-
cives heresi afflato, quam communi Patria salute deceriat &c.

Nie tylko kárty, ale y czásuby niestało, kiedyby wszy-
tkie *acerrimi pro re Catholica & Ecclesiastica zeli* w Polakách
nászych *recensere* przyszło *exempla*. O dawnieyszych iuz
się nie co náminifo, swiezszych kilká przypomnę. Pier-
wize niech będzie ktore mi podáie Anonimus ieden Po-
lak w Xiązce pod tytułem *Bonus Patria Civis* wydány .
Eximium id Catholicae religionis in Polonia arguit zelum, quod
Stephano regnante accidit; Rigam ille Poloni tunc juris, princi-
pem in Livonia urbem ingressus, ubi heretici omnia Catholicorum
templa occupaverant, inito cum Catholicis ad latas suum
tunc praesentibus consilio, tam Senatoribus & nobilibus hereticis,
quam, civitatis Magistratui, eadem peste afflato nunciari iussit,
se cum suis Catholicis, non prius, cibum ullum gustaturum, quam,
in reddito sibi uno ex occupatis templo Missam Catholico ritu au-
divisset. Tenuit hac in er Regem & Magistratum ceterosq;
Polonos hereticos controversia, majorem diei partem, tandem piá
Regis Catholicorumq; Polonorum pertinacia, ut magnificum S.
Jacobi templum hora post meridiem quarta sibi redderetur. Vbi
audito solenni sacro collocatiq; ibidem acerrimis orthodoxa fidei
propugnatoribus Jesuitis, dum vespere iam pranderet ad Proceres
suos majori parte hereticos conversus: nullus (inquit) ab orbe condi-
to felicius unquam, solenniusq; praedij cú cena nuptias celebravit, ut
mibi hodie cum meis cõgigit Catholicis. Musicos itaq; cõcitus chore-
asq; ut in nuptiali solet fieri apparatus magna animi sui Catholicorumq;
latitia, ingenti vero hereticorum merore instituit celebrariq; iussit.

Roku 1666. ná Seymie ktory się rozerwał w Wár-
szawie Posel ieden z Woiewodztwá Mázowieckiego, tym
sensẽm ktory iest z listu ná ten czas do Poznánia piánego
przekopiówany in *facie Reipubl:* w Senacie pro re Ca-
tholica mowił. Iuz się dzisiaj Miłosciwy Nayiásnieyszy
Krolu niedziel sześc Seymowánium nászemu náznaczonych
skończyło, á nicęsmy dobrego ielzczę nie urządzili. Iestci
O
nie

nie mało za co nas sprawiedliwy BOG karze, ale nade-
wzlytko to na nas podobno gniew Boski naybárdziej zacią-
gnęło, że ną tym mieyscu gdzie o dobru y cąsłości nązey
rądzimy, Mąieftat iego Święty ciężko iest nie dawno o-
brązony, y w świeżey ieszczé pąmięci nązey zostąie, ią-
kos WK. Mość Połłowi Szwedzkemu pod bokiem swoim
pozwołił *publicum* niezbożności heretyckey *exercitium*, á
pozwołiłeś *cum insolitiis & probrosis Catholica religioni solenni-
tatibus*: kaząwłszy ten swoy Consens ną rynku Wąrszaw-
skim otrąbić: dawłszy mu z podpisem y pieczęcią ręki
Pąńskey ną to *diploma*. Co że iest przeciwo wyrążnym
prąwom nązym, Mązowieckim, pokornie prósimy W. K.
MCi abyś nam ząchował to ną potym, coś poprzyśiągł, á
niebrał tego czegoś nie dał: Prósimy y WCiow MCi
XX. Biskupi abyście *pro officio muneris Pastoralis*, takiego wie-
rze Świętey *prejudicium* ną potym przynamniemy w oczách
swoich niedopułszczáli. Boć świętobliwych Przodkow
nąszych *institutum* nie inłzą intencją *primas Reipublica par-
tes*, WMCiom *commisit*, tylko żebyście *in hac altiori specu-
lā positi*, cąsłości wiąry y przeświętnych Kościołow Boskich
singulari zelo przestrzegáli, bo co *concernit curas status nostri
Politici*, ną to sámi y bez Stanu Duchownego *sufficientes* mie-
libyśmy *sustinendo huic oneri laertos*.

Przed lat kilkudziesiąt ną Seymiku Proszowskim, Stą-
niław Petrykowski *pro re Catholica inter alia* ták zelo-
wał. Nie mniemy y to mie *perculit* kiedy *frequentia* á ieszczé
amplioribus elogys onerata vota WMCiow ták poważną fun-
kceją tych częstuią, ktorzy od nas iąko *in fundamento Re-
ligionis*, ták też nie pochybnie *amica voluntatis dissident* Nie
do tego ią zmierzam, abym miał *error* iąki *in prudentissimis*
WMCiow *notare designationibus* JchMciom też *Dissidentibus*
zdolnych dosyc do tákowych funkcyi nie uwłaczam spo-
sobności, to tylko z Rzymkim *inculco* Politykiem, *Pu-
deat Quirites* (pudeat ią rzekę Polonos) á *bonis etiam, sed alic-
nis Dys opem exposcere, cum sui non desint aque boni*. Y więc
nam

53
iam ták ną ludziách zesłół że między kilkąset Kátolic-
kicy Szláchty, do tey funkcyi ták sposobnych ználeś nie
możemy, iąkich między kilką JchMCiow upątruiemy, &c.

Ną Elekcyi szczęśliwie nam pąnuiącego Krolá Mą-
zur ieden nąstępując ną heretyki w kole Rycerskim, wil-
kąmi ich nązwał. Ozwał się nąto heretyk iąkiś, kto nas
prąwi wilkąmi nązywa, tego my psem nązowiem. Nąto
odłóżył mu Mązur, nie o Mązurách to, ale o tákich iący-
ście wy heretykách powiedziáno. *Nolite Sanctum dare cani-
bus*, A wszákże nie wstydźim się y Płami, bydź ną tákich
wilkow iącyście wy.

Nątey że Elekcyi Mąrszałek kofá Rycerskiego, do
Exorbitancyi nąznaczył był miedzy inłzymi pewnego za-
cney Pąmilyi Dyssydentá, tey desygnacyi wiele Kátoli-
kow zwałszczá Mązurow *magno fremitu* reklamowáło. A gdy
Mąrszałek *in proposito perstabat*, ząwołáł ną niego z kupy
Mązur ieden MCi Panie Mąrszałku wymąż go ztego
registru piorem, bo my w mąznicy pólce maczając mązác
tego heretyká będziemy. Niech że tę swoię *crassam* bár-
dzo *calumniam, livido dente*, ktory ną nas ząostrzyli gryzą,
wolności nązey nie przyiaciele, niech się *ab Antonio Spi-
nello Veneto Historiographo* nąuczą. *Religionem Catholicā apud
Polonos esse gemmam pretiosissimam, aureo libertatis & pietatis
zelo inclusam*.

STA.

STANISLAJ HOSIJ.

CARDINALIS

Episcopi Varmiensis

Examen, Seu Discussio

Articuli Confederationis Serenissimo
HENRICO Poloniarum Regi per
Hæreticos ad approbandum propositi.

Simplex est veritatis oratio, ab ea qui semel aberraverunt, longis anfractibus eorum sermo circumscribitur. Nec sententiam suam satis explicant, ut quid sibi velint non satis intelligas. Nec verò mirandum id est, quandoquidem nihil eo verius, quod à Veritate dictum est: Omnis qui malè agit odit lucem, & non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus: qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifestentur opera ejus, quia in Deo sunt facta. Qui diligenter excusserit verba Confederationis adversus Dominum & adversus Christum ejus factæ, suis ipse cernet oculis, quod à quibus ea conscripta sunt, ij lucem oderunt, nec opera sua manifestari voluerunt, quandoquidem non in Deo facta sunt: sed longis quibusdam ambagibus utuntur, neque sententiam suam satis explicant.

Excusamus igitur eorum verba. *Qui sumus* (ajunt,)
dis-

dissidentes in Religione pacem inter nos conservabimus. Hæc verba si quis toleranda putaret, stultum tamen est, ibi pacem sperare, ubi dissidia non submoventur ab eo, qui cum potestate versatur: cum in unitate, non in dissidio pax conservetur: & hæc potissimum de causa Rex unus eligatur, ut ne dissidia permittat, & si quæ jam exorta sunt, ea primo quoque tempore tollenda curet. Nullum autem perniciosius dissidium est, quam religionis. Hoc igitur ut submoventi possit, propterea legitima potestas tam Ecclesiastica, quam civilis est, à Deo constituta, ut illa de causa dissidij cognoscat & eos qui dissidij fuerunt auctores, gladio spirituali feriat: hæc verò materialem quoque gladium in eos stringat, ut sit vindex in iram ei, qui malum ait, nec esse patiat in regno suo, nisi unam fidem, cum verissime dictum sit à quodam Sancto Patre: Quicquid est extra unam fidem, non fides, sed perfidia est. Perfidiam autem à regno suo Rex propulsare tenetur: nec unquam sibi persuadere patiat, quod qui Deo non servat, à Deo constituta potestati fidem sit servaturus, quod suo periculo jam Regnum Galliarum didicit, ut aliunde exempla petere necesse non sit: sed expendamus reliqua.

Rationes enim adferunt, quibus pacem conservari posse sperant. *Neque propter diversitatem (ajunt) fidei, aut mutationem in templis, sanguinem effundemus aut panis afficiemus, sive confiscatione honorum, ademptione honoris Carceribus & exilio.* Quales autem sunt istæ ambages, qui circuitus, cur non explicant quod volunt? sed verè dixit Veritas: Qui malè agit odit lucem, quis nescit, quod privato nemini licet sanguinem alicujus effundere, aut quibuscunque tandem panis aliquem afficere cum ejusmodi potestatem par in parem non habeat; ut hæc verba nihil ad institutum facere videantur. Sed consciij sibi se malè agere, non audent Ratim ad lucem venire, ne manifestentur opera eorum, coguntur autem tandem cornua prodere. Quamobrem paulò post ita loquuntur: *Neque Superioritati ulli*
O3 aut

aut Magistratui ad talem progressum ulla ratione adjumento erimus: quin potius si quis sanguinem effundere velit, ex ista causa nos opponere debebimus omnes. Jam tandem caput exerunt, & quod pridem premebant, promere jam incipiunt, neque tandem adhuc satis explicant. Quid enim opus erat isto verborum circuitu, superioritati magistratui? Cur non apertè dicunt? Non permittemus ut Rex hæreticos juxta Patrias Constitutiones arceat, ut constitutas adversus illos pœnas prosequatur, aut ut impediatur, quominus liberè nobis fidei Christianæ nuncium remittere, & perfidiam, vel Augustanam, vel Genevensem, vel quamcunque tandem aliam amplecti liceat. Sed qui malè agit, odit lucem, sunt sibi conscij se male agere, cùm, qui potestati resistit: Dei ordinationi resistat. Itaque non audent ullam Regis facere mentionem, sed superioritati ajunt & magistratui, quæ & ipsa verba possunt sanum aliquem intellectum recipere: nam durante Interregno, non erat à ratione prorsus alienum, sitale quid constitueretur, ut inter Dissidentes de religione pacis aliqua species conservari possit, saltem eo usq; dum Rex electus esset, penes quem potestas esset futura, de religione dissidentes, ad pacem & concordiam quibuscumq; tandem justis rationibus adducendi.

Sed longè fuit eorum alia mens, quam tamen sceleris magnitudine deterriti, non audebant in apertum proferre. Regem enim intelligunt proculdubio, etiam si nomen ejus non enuncient. Illi volunt, ut se opponant omnes, quoties ille conatus fuerit, patrias leges adversus hæreticos, in quas iuravit, executioni debitæ mandare. An autem hæc non conjuratio potius adversus Principem, quam confæderatio dicenda est? an hoc non est illi Regiam potestatem adimere, & quem à Deo sibi habet traditum gladium, ut sit vindex in iram ei, qui male agit, eum ipsi per summum scelus eripere? & sibi ipsis vindicare? Scripsit ante annos plus minus undecim, Polonus quidam eques
Sat-

55
Stanislaus Orichovius, vir doctus & eloquens, libellum quendam, cui nomē dedit Chimæræ. Nunc in lucem prodijt ista Chimera. Ponit in eo verba Stancari cujusdam, qui propter scelera sua profugus ex Mantua pro magno Propheta fuit à quibusdam habitus, & cujus rei me vehementer pudet, hominis tam scelerati, & indocti (addam) verbum, Dei verbum esse persuasum haberent. Is (quæ fuit temporum illorum licentia) non est veritus Regem in Christo proximè defunctum, quem Christianum, Catholicum, Orthodoxum ad extremum usque vitæ suæ diem fuisse constat, pluribus verbis hortari, ut rejecta fide Christiana quam à sanctis majoribus nostris, per longam Episcoporum & sacerdotum successionem per manus nobis traditam accepimus, novam quandam religionem institui vellet: quem ijs verbis allocutus est: *Quod si Majestas Tua hoc sacrosanctum & necessarium officium neglexerit, nobiles tui, qui & ipsi gladium gestant, auctoritate Divina, tenentur, & debent Sathanæ & ejus religioni valedicere, atq; Christo & verbo ejus se totos consecrare.* Qui Stancarum istum per hos annos aluerunt, obscurum non est. Non mirum igitur, si Confæderationis vel conjurationis hujus potius ille auctor fuerit, & formulam ejus ipse conscripserit, in qua videntur armari nobiles contra Regem, ut nisi fecerit eorum imperata, nisi quam is apertè profiteretur, Christianam fidem everterit, & aliam in ejus locum perfidiam introduci passus fuerit, ipsi gladium suum stringant, & contra Regem, & religionem ejus, quæ eadem est totius populi Christiani. Est autem hoc Regiæ Majestatem agnoscere, & non pulvisculo potius (quod ajunt) eam sublatam velle? Quod si tale quid, etiã indictâ causa Rex designaret, quale metuunt isti, qui sibi conscij sunt, quod sint hæretici, & ob hoc omni suppliciorum genere digni, quæ etiã ob causam, omnes rationes, quibus ea possint effugere, quærunt: ferenda tamen esset potius à Deo constituta potestas, etiam si quid peccaret, etiam si minus exactè, Juris omnem formulam observaret, quam
ut

ut statim aduersus eam omnes insurgerent. Nunc isti qui suæ pelli metuunt, quamlibet justè Rex, quod justum est, exequi vellet, ne tamen id ei facere, nève leges illi patrias, in quas juravit executioni mandare liceret, sibi cavendum esse putaverunt,

Addunt enim hæc verba: *Etiamsi quis hoc ipsum prætextu decreti aut aliquo iudiciali processu attentare vellet. Qui malè agit, odit lucem: non dicunt, si Rex sed si quis, non audent Regem nominare. Sciunt enim quòd grave hoc scelus sit, minimèque ferendum. Quis autem est ille, qui decreta in causâ capitali ferre possit, nisi Rex? Huic igitur se opponere, contra hunc insurgere se velle, conjurant. Quid autem est rebellem esse Regi, si hoc, non est? etiamsi Rex, (ajunt,) causæ dicendæ potestatem reo faciat, etiamsi legitimo processu utatur, etiamsi juris & iudiciorum formam omnem observet, nec eorum quicquam prætermittat, quæ ad justè, quod justum est exequendum pertinere videntur; opponant se nihilominus omnes, insurgant omnes aduersum potestatem à Deo datam, ordinationi Dei resistent, gladium (quem eis stringere non licet, nisi jussu Regis, nisi permissu legitimæ potestatis) contra potestatem ipsam stringant: quoties illa conata fuerit patrias leges, in quas juravit exequi, vel prohibere, quominus Christi nomen impunè blasphemetur, quominus sceleris perniciosæ introducantur, quominus Christi corpus Ecclesia, multas in partes disseccetur. An autem quod istos nunc facere videmus, non idem fecerant olim etiam, illi Principes, de quibus Propheta scripserat: Quod convenerant in unum aduersus Dominum, & aduersus Christum ejus. Dirumpamus (ajebant) vincula eorum, & projiciamus à nobis jugum ipsorum. Horum exemplo nunc isti quoque vincula, quibus alligati sunt, per Regem & legem, immò per ipsum Regem Regum, qui voluit, ut omnis anima potestati tanquam à Deo constitutæ subdita foret, ea dirumpere, jugum, quo sunt illi devincti, projicere conan-*

56
conantur à se, quòdque pridem de Papatu fecerunt, cujus vincula diruperunt, cujus jugum projecerunt: Idem nunc de Regia potestate facere conantur, nec id sine Scriptura. Nam ubi scriptum est, quod sacerdotes sumus omnes, ibidem scriptum est, quod Reges quoque sumus omnes, verum de his satis, nunc ea quæ sequuntur videamus.

Per hanc. (ajunt) Confederationem (aduersus Dominum & aduersus Christum ejus factam) superioritati dominorum in subditos nihil derogamus. Quos autem dominos hic intelligi volunt, proculdubio non alios quàm seipsos, qui licet esse Regi subiecti videantur, tamen & ipsi suos homines habent sibi subiectos, Regiæ potestati præter nudum nomen vix quidquam concessum esse: suæ verò, quæ Regiæ est multò inferior, nihil prorsus derogatum cupiunt: Sic enim loquuntur: Si ejusmodi licentia sub prætextu religionis alicubi exoriatur, tunc tanquam sibi non obediens subditum, liberum erit unicuique domino secundum quod illi videbitur punire. An autem ijs verbis quem Regi gladium eripiunt, eum sibi ipsis non arrogent? cum tamen gladii stringendi jus, nisi quatenus illis à Rege permittitur, habeant nullum. Omnem Regiam potestatem à Rege transferunt in se, sed quid dico Regiam, imò plusquam tyrannicam sibi potestatem usurpant. Nam ubi de Rege sermo est, nescio quam auctoritatem in eum sibi vendicantes, gladii jus illi non permittunt, etiamsi secundum juris formam omnia faciat, etiamsi legitimo processu observato sententiam ferat, eam tamen executioni mandare non possit: Ubi verò de seipsis verba faciunt, nihil tale, sed mutato stylo, Liberum (ajunt) erit unicuique Domino (non secundum leges neque servatâ debita iudicij formulâ) sed secundum quod illi videbitur, subditum punire.

Num autem isti verè sibi nomen Evangelicorum vendicare non possunt, qui tam pulchrè cum Evangelio consentiunt? Quid enim est in Evangelio? Quod tibi non
P
vis

vis, fieri alteri ne feceris. Nolūt autē isti sibi fieri, ut secundum quod visum Regi fuerit, eos Rex inauditō nullā iudicij formulā servatā punire possit. Cur quod sibi fieri nolunt à potestate cui subiecti sunt, id in subditos suos licere sibi volunt? Sed Evangelij nulli sunt hostes infestiores, quàm isti, qui, quæ sola nobis præ cæteris in Evangelio Christus maximè commendavit, pacem rupe- runt, charitatem extinxerunt, unitatem sciderunt, & omni- bus modis impedire conantur, quod ruptum, extinctum, conscissum est, ut id ne redintegrari quandoque possit. Non illi quidem recusant, quominus Regem habeant, ve- rùm, ut Regiam potestatem exercent: quandoquidem cri- minum suorum sibi conscij sunt, ferre non queunt. Sis (ajunt) Rex noster, verum nomine tantum, ut portes gla- dium, per nos quidem licet, verùm ut eum stringas, nisi jussu nostro, & quando nobis visum fuerit: hoc verò tibi licere minimè volumus. Nostro præscripto vivas oportet. Quod nisi feceris, imperata nostra, si vel in minimo ea transgressus fueris, sicut contra quemvis alium, ex ijs qui sunt subditi nobis, si non obediērit, ita contra, te quoque, nobis gladium stringere liceat. Qui volet dicto tibi sit audiens, nec eum coercendi potestatem ha- beas: nobis autem non obedire capitale sit, nec aliqua requiratur à nobis, quam exigimus à te iudicij forma, sed sit nobis fas plectere subditum, secundum quod nobis vi- debitur, simul ut, parum nobis morigerus fuerit. An au- tem hæc ad Anarchiam quandam spectare non videntur, in quam eorum consilia, qui sunt acerrimi Augustanæ Confessionis propugnatores, evasisse, sub ipsum vitæ suæ fi- nem, qui fuit auctor ipsius Confessionis, qui suis eam di- gitis conscripsit, graviter admodum neque temerè conque- ritur. Videntur homines isti cæcitate quadam & amen- tia à Domino percussi, qui talia Regi suo tanquam sibi subiecto præscribere non verentur. Sed qui habitat in cælis irridebit eos, & Dominus subsannabit eos, delebi- tur

57
tur factus vestrum, quod cum morte percussistis, & pactum cum inferno non stabit. Ac nisi fecerit à Deo constituta potestas, quoad est sui muneris: faciet ille, qui Rex est Regum; & Dominus dominantium, & flagellum inun- datis, cum pertransierit, erit vobis in conculcationem. Sed nos tamen supplices Deum precabimur, ne contineat in ira sua misericordias suas, quin convertat potius eos qui sunt averſi, & avertat iram suam à nobis. Quod si verò qui justè peccatis nostris irascitur, ferre diutius ea impu- nita noluerit, saltem ne in furore nos arguat, nève cum impio justum quoque perdat. Bona spe sumus, quòd sit supplicum preces Deus exauditurus. Dissipa Domine gen- tes, quæ bella quæ dissidia volunt, & spiritum charitatis & unitatis in cordibus nostris benignus infunde. Quod Patrem tuum cœlestem, sub illud ipsum tempus, quo fue- ras ad eum relictis terris migraturus, pro ijs qui credituri fuerant in te, tam ardentè precatus es dicens: Pater san- cte serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, sint unum sicut & nos, ut omnes unum sint, sicut & tu Pater in me, & ego in te, ut & ipsi unum sint. Da Christe, ut hujus- tuz precationis fructum aliquem consequi valeamus.

Num autem isti qui volunt Evangelici dici, quibus nullos habet Evangelium hostes atrociores, quod Regiæ Majestati nescio qua potestate præscribunt, id ipsi faciunt. Num ubi semel colere cœperunt Belial vel Iſlebiensem, vel Genevensẽ, vel quemcunque tandem alium, ibi co- li Christum à Christianis, quos habent, permittunt, ut Christiano ritu Deum in templo colant? An omnibus il- lud manifestum non est, & multis, & plagis alicubi mi- seros colonos & oppidanos, deserere fidem Christianã, & vel Augustanam, vel quamcunque tandem aliam perfidi- am sequi coactos fuisse, ubi vel in Saxonia, vel sub Rhe- ni Palatino, vel in Anglia, vel in alijs quibuscunque Præ- vincijs hæreticorum, suos cætus, & Ecclesias habere Ca- tholici permittuntur.

Sed quid opus est longius exempla petere. Quid Elbingensis civitas Regi Christiano subiecta, ineunte hoc ipso anno fecerit, nemo est qui nesciat. Non in sua, sed in Regis Christiani civitate fideles Christi ministros, purum illius Evangelium prædicantes, Magistratus ille ferendos esse non putavit, sed eos ex illa turpiter eiecit, & Ecclesiam à pijs in honorem Dei constructam, ad idolum Illebiense colendum convertit, & quod non fert inferior multò potestas, id ut ferat sublimior, non in alieno, sed in suo Regno, tanta contentione laboratur. Sed nolunt, quominus in perfidia sua perseverent, impediri, cum interea, qui Christianam fidem profitentur, eos una cum ipso Christo, non è sua, verùm è Regia civitate proferibunt: nec ejus Evangelium à pijs & doctis viris, quibus nullum obijci crimen verè potest, in ea prædicari permittunt. Sic isti, si Deo placet Evangelici, quod sibi fieri nolunt id alteri scilicet non faciunt, quorum doctrina, quam sequuntur, non aliter dici potest Evangelium, quàm quomodo latum letum, & bellum bellum dicitur, cum utrumque sit minimè latum, & minimè bellum.

ALTE.

S
ALTERA EXCUSSIO
 Ejusdem Confœderationis.
Pro Instructione Serenissimi Poloniae Regis
HENRICI
 Ad Illustrissimum
LUDOVICUM
Ducem Nivernensem missa.

IN hac istorum petitione quatuor consideranda veniunt. Qui sint qui petant? Quid petant. A quo petant? Quo fine petant? Qui petunt? Evangelici dici volunt. Novum hoc nomen est Legimus in actis Apostolorum, quod qui convenerant Antiochia discipuli, primùm ibi cognominati fuerunt Christiani, prædicabatur illis Evangelium, & quidem ab ijs prædicabatur, à quibus initio traditum & conscriptum fuit: Maluerunt illi tamen, ab eo, qui author est Evangelij, cujus id magisterio primùm vivâ voce traditum, deinde literis quoq; mandatum est, à Christo nomen ducere, quàm vel à traditione, vel à scriptura. Quod nomen ita posteritas etiam omnis complexa est, ut quotquot ad hoc usque nostrum sæculum Evāgelio Christi suas cervices subjecerunt, non aliud nomen quàm hoc

Pj

hoc, quod est supra omne nomen præferrent, nec ad laudem & gloriam sibi magis amplum & illustre quidquam esse putarent, quàm si Christiani vocarentur, & essent.

Nunc semen istud adulteræ, præclarum hoc nomen, quo gloriamur, nos legitimi matris Ecclesiæ filij, quo gloriati sunt etiam patres nostri, jam inde à mille quingentis annis, fastidire cæperunt. Et Evangelici dici potius elegerunt, ut se non esse legitimam patrum suorum sobolem declararent. Vel hoc solo nomine suspecta meritò esse debent, quæcunque petuntur ab illis omnia, cum præferim, cum Evangelio Christi commune nihil habeant, quin potius ex diametro, quod ajunt cum eo pugnent. Quid enim aliud in Evangelio, quàm pax, quam charitas, quam unitas nobis commendatur. An aliud nobis testamento Christus reliquit, ad Patrem suum discessurus, quàm pacem? An aliud quàm charitatem diligentius commendavit? An aliud à Patre suo cælesti petit ardentius, quàm ut qui per verbum Apostolorum in eum essent credituri, ut unum essent, sicut ipse cum Patre unum est, ut essent consummati in unum. An alia de causâ mori dignatus est, quàm ut filios Dei, qui dispersi erant, cõgregaret in unum. Nunc isti pacem ruperunt, charitatem extinxerunt, unitatem sciderunt, & interea dici volunt Evangelici. Conscij sibi sunt quod à Christo, qui pax est nostra, qui facit utraque unum, sacrilegâ separatione, se diviserunt, & ei qui dividit inter fratres, qui dispergit, quod est pretiosum Christi sanguine congregatum adhererunt. Quamobrem pudet eos ejus nominis à quo se disjunxerunt, & aliud sibi nomen quod hætenus in Ecclesia Dei fuit inauditum confinxerunt.

Evangelium græcè sonat idem quod læta quædam & bona annunciatio latinè. Qualis ea fuit quam pastoribus annunciabat Angelus, dicens: Evangelizo vobis gaudium magnum, quia natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus: & subito facta est multitudo cum Angelo

59
Angelo militiæ cælestis laudantium deum & Dicentium: Gloria in altissimis Deo, & in terra pax. Christum ille Salvatorem annuntiabat, à quo nomen ducimus. Pacem quàm nihil est hominum generi lætius & optabilius prædicabat: quæ pax nostra Christus est, qui fecit utraque unum. Fecit ex Judæis & Gentibus unum populum in se credentium. Fecit unum de duobus: isti fecerunt duo, ac plura etiam quàm duo de una. Hoc est certè contrarium illi, quod à Christo & Apostolis ejus fuit prædicatum, & factum, nec aliud est hoc, quàm Evangelium abolere, Christiq; crucis & mortis beneficium evacuare. Quamobrem si, quod ab illis annuntiatur, Evangelium, hoc est, læta quædam annunciatio dici debet, non alia ratione dici potest Evangelium, quàm quàm bellum bellum, & lethum lætum dicimus, cum utrumque sit & minimè bellum & lætū. Væ sempiternū & mortem sempiternam annunciant illud væ de quo legimus apud Esaiam, Væ qui dicitis bonum malū, & malū bonū, ponentes tenebras, lucē, & lucem tenebras ponentes amarū in dulce, & dulce in amarum. Væ qui sapientes estis in oculis vestris, & corā vobis ipsis prudentes. Væ Prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritū suum Væ insipientibus Prophetis, qui cum fiat prudentes in suis oculis, & nihil videant, malum bonum, tenebras lucem, mortem dicunt esse vitam, & omnia contraria docent Evangelio Christi, ut nullum illis minus quàm Evangelicorum nomen convenire queat. Sed si nec Evangelici sunt: Christianorum verò nomen fastidiunt, quam illis appellationem tribuimus? Quod si ficum, ficum, quod est in proverbio, si ligonem, ligonem appellare licet, vocabimus eos Hæreticos.

Verum offendit aures eorum nomen hoc, nec illud ferre possunt. Utinam res ipsa potius offenderet, nec effugerent, quod audire nolunt. Sed ipsū nomē per se turpe non est, cum hæresis græcè, latine dicitur electio. Si quis igitur novam disciplinam, novam opinionem aliquam eli-

eligit, quam eam, quam antea fuerat amplexus, esse putat saniore, hæreticus vocatur: quod, si fiat in humanis disciplinis, infame non est: Verbi gratia, fuit aliquis in hæresi Peripateticorum, factus est postea Stoicus, quod eam Philosophiæ partem saniore esse persuasum habet: nullam ea res ejus existimationi maculam aspergit. Sed si fiat idem in divina Philosophia, si qui fuit Christianæ Catholicæque Confessionis, eam rejectâ novam aliquam amplectatur, vel Wittembergensem vel Genevesem vel quamcunq; tandem aliam, aut proximis anois superioribus excogitatam, aut quæ pridem damnata beneque sopita fuerat ex orco revocatam, is certè fædissimæ turpitudinis notam subit sempiternâ. Nam & vulgare gentis proverbium dicit: Fama, fides, oculus, ludum non patiuntur, quod hæretici, sine magno periculo moveri non possunt.

Nunc inspiciant isti facta sua, num priscam illam disciplinam retineant, num in his permaneant, quæ didicerunt ab initio, num quod eis à Sanctis Apostolis nostris Archiepiscopo Gnesensi Adalberto, & Stanislao Cracoviensi Episcopo fuit evangelizatum, ab eo novis & peregrinis doctrinis abducti, & in aliud Evangelium traducti non sunt, nunc hanc, nunc illam sectam eligentes, & unicuique nomen Evangelij tribuunt. Quod si factum hoc ab illis non est, hæreticorum sibi nomen verè tribui negare possunt. Mihi cum eorum plerisque, priusquam alius hæreses in Polonia radices egissent, magna fuit familiaritas. Initio quidam ex illis, cum foras prospicere, seque mittere deorsum cepissent, ex illâ civitate supra montem posita, quam nos in Symbolo Sanctam Catholicam Ecclesiam profitemur, id quod in Ecclesia reprehenderent, nihil aliud habere se dicebant, quam quod laicis usus calicis negatur. Qui si concessus esset in eo solo se libenter acquieturos, nec in reliquis, vel unguem latum ab Ecclesiæ placitis discessuros. Caterùm posteaquàm sibi calicem usurparunt, non ita multò post longius progressi sunt, & Sa-

cer

60
cerdotium & sacrificium & omnem agnitionem DEI, prorsus abrogarunt, nunc ad Lutheristas, mox ad Calvinistas, & ad Piccardos, quos fratres Valdenses vocant, inclinârunt, quodque suo sæculo factum esse deplorat Hilarius, ut menstruas aut annuas fides profiteretur, id nunc quoque factum videmus, nam dum quotannis novam fidem eligunt, ad extremum, & ad Anabaptistas, & ad Trideistas, transfugerunt, ac super quo terra possit inhorrescere, caelum etiam ipsum obstupescere, Christum à sæculo DEUM Deique filium esse (pròh? facinus indignum) negaverunt, hucusque jam processit eorū electio, quam hæresim Græci vocant, dum novam quisque fiduciam sibi condit, novam opinionem, quam rejectâ priore sequatur, eligit, hos tales hæreticos esse, qui negaverit, cum ingens eorum in Polonia sit numerus, eadem audaciâ lucere solem in meridie negare potest.

Sunt igitur hæretici qui petunt, nec unius generis hæretici, verùm colluvies hæreticorum omnium. Omnes enim jam ab inferis revocata videntur, etiam ipsorum hæreticorum testimonio. Nam ut de alijs sectis taceam, hoc ipso anno, liber editus in lucem est, à schola Wittembergensi, de Persona & Incarnatione Christi, in quo, Germanis Lutheranis, Samosatensium, Marcionitarum, Manichæorum, Sabellianorum, Arrianorum, Nestorianorum, Eutychianorum, Monotelitarum horrendos errores impingunt. At illi, modò non eorundem vicissim Wittembergenses insimulant & utrique alteros in Mahometismum inclinare tragicè vociferantur. Hæreticos igitur esse, vel suo ipsorum de se mutuo testimonio constat, quod etiam Electioni Christianissimi Regis hujus, pedibus manibusque, quod ajunt, esse refragatos, & eam omnibus modis impedire conatos, palam est. Nunc quid ab eis petatur expendamus.

Petebat olim Herodias saltatrix, decollari Joannem Baptistam, quo non surrexit major inter natos mulierum.

Fuit

Fuit illud per quam crudele, sed multò crudeliùs, & horribiliùs est, quod petunt isti saltatores, ne dicam, an saltatrices. Nam si varium est & mutabile semper femina, nihil potest istis esse magis varium, & mutabile, qui de una fide subinde profiliunt in aliam, nec saltandi finem ullum faciunt, donec eò perveniant, ut dicat insipiens in corde suo: non est Deus. Petunt enim saltatrices istæ non Joannem, sed cujus non se dignum esse conficetur Joannes, ut solvat corrigiam calceamenti, Christum ipsum decollari, quod sibi summa cum importunitate concedi postulant. Nec sunt eo contenti, si corpus à capite sit separatum, sed volunt insuper, in minutissimas partes illud corpus esse dissectum, quin & illud, interposito jurejurando, caveri sibi contendunt, nullã unquam adhibitam iri medicinam, ut redintegrari possit. Potestne vel cogitari magis immane facinus ullum, & magis horrendum? cum impij milites Christum in crucem egissent, integrum corpus illius in cruce reliquerunt, & sicut futuram Prophetia prædixerat, os ex eo non comminuerunt. At isti præclari milites, quamlibet impios illos, immanitate suã longè superant, nec enim in hoc rabies eorum requiescit, si corpus à capite separatum videant, sed omnia ossa cupiunt ex eo comminuta. Sed hic dicet aliquis. Nonne scriptum est. Christus resurgens à mortuis, jam non moritur amplius, mors illi ultra non dominabitur. Quomodo igitur tu dices Christum decollari, & corpus ejus lacerari? Sed non est hoc inusitatum in Scripturis, quod Ecclesia vocatur mysticum Christi corpus. Nam sic à Paulo scriptum legimus, quod Christum dedit Deus, caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus illius. Et alio loco: Vos estis corpus Christi. Quanti verò fecerit corpus hoc suum Christus, Ecclesiam hanc suam, vel ea res documento nobis esse potest, quod ut illam colligeret, & nos omnes unum secum corpus efficeret, verum illud & vitium suum corpus in ara crucis mandandum obtulit. Hoc igitur.

61
igitur corpus, quod ille sui sanguinis pretio comparavit, cujus causã, vivo & vero suo corpori non pepercit, sed illud omni genere suppliciorum prius excruciatum in mortem tradidit, hoc tam charum Christo Christi corpus, ut à capite suo Christo, perpetuò separatum, ut in minutissimas partes liceat videre dissectum, & ut juret Rex nunquam se facturum, ullum ut remedium, quo redintegrari possit adhibeatur, tanto studio flagitat istæ Saltatrices.

Memini quod superioribus annis, non aliud flagitabant, quàm ut in usu veri & vivi Christi corporis, quod est in sacrosancta Eucharistia, aliqua mystici corporis Ecclesiæ fieret separatio, ut sub una specie, pars una sumeret, sub utraque pars altera. Non ita multò post fuit petitum, ut Christianæ Confessioni nuncium, ijs qui vellent remittere, & illius loco Augustanæ nomen dare liceret, aliquot annis interjectis petitum est, ut sicut Augustanæ, sic & Genevensis, vel Tygurinæ Confessioni, locus concederetur, ut impunè, quisq; mendacij Veritatem arguere posset, cum accepto pane dixit, Hoc est corpus meum: & accepto calice, Hic est sanguis meus. Hæc petebantur, priusquam ego fuisset in urbem profectus. Quamvis autem, qui proximo superiore anno, in Christo obdormivit Sigismundus Rex Secundus, pro cujus animã Deum propitium precor, ad nimis multa connivebat, nunquam tamen, ut istarum Saltatricum importunitati cederet & eorũ petitionẽ publico decreto quasi cõprobaret, ab eo potuit obtineri. Nunc autem longiùs multò progressi videntur quàm antea: volũt enim non modò Lutheranismũ & Calvinismũ, verũ Anabaptismũ, & Trideismũ fortassis autem & Atheismũ, sententiã Regiã quodammodo approbari volũt ut juret se non impediturũ, quominus suã quisque fiduciam sibi cõdat, quominus quã quisque volet hæresim apertè profiteatur, quominus Christi sacrosanctum corpus pedibus cõculcet, Sacerdotiũ, sacrificium, & omnẽ Dei cultũ rejiciat, Sanctissimam Trinitatem impunè blasphemet, Christum à sæculo Deum Deique filium esse neget. Vix

Vixdum anni decem intercesserunt, quod edidit libellum quendam Stancarus, cuius verbum initio quidam, tanquam Dei verbum receperant, & non alio loco doctrinam illius, quam quo sanctum Evangelium habuerant, in quo Polonos equites reprehendit, quod sicut post Pauli discessum, à recta fide Galatæ defecerant, sic & ipsi post ejus discessum defecerint ab illius Evangelio: cumque misissent pro consilio ad Genevenses, atque Tyguri- nos, ab illis Arrianam, Eutylianam, Apollinaristarum, Tymotheianorum, Ac-phalorum, Theodosianorum, Ga- janitarum, & Macarianorum hæreses, eis pro fide Catho- lica fuisse scribit remissas, quam amplexi postea fuerunt. Has igitur hæreses omnes, & quæ postea etiã horribiliores sũt cõsequuta, petunt à Regia Majestate cõfirmari, juratus ut promittat, se nunquam commissurum, ut quominus in Regno suo grassetur hæreses omnes, ullo modo impediatur.

Admonuit eos aliquando Sanctus ille Rex & Pro- pheta, qui cum summa potestate versantur, Et nunc Re- ges intelligite, erudimini qui iudicatis terrã, servite Domi- no in timore. Nunc isti Regi suo longè diversam cantile- nam occurrunt. Non intelligas, ajunt, Rex, non eru- diaris qui iudicas terram, non servias Domino in timo- re. Tum enim Reges Domino serviunt in timore, quan- do, quæ contra iussa Domini fiunt; religiosa severitate pro- hibent atque plectunt. Aliter enim servit potestas quia homo est, aliter quia etiam & Rex est, quia homo est, ei servit vivendo fideliter, quia verò etiam Rex est, servit, leges iusta præcipientes, & contraria prohibentes conveni- enti rigore sanciendo. Sicut servivit Ezechias, lucos & templa Idolorum, & illa excelsa, quæ contra Præcepta Dei fuerunt, constructa destruendo; Sicut servivit Josias ta- lia & ipse faciendo: Sicut servivit Rex Ninnivitarum, universam Civitatem ad placandum Dominum compel- lendo. Sicut servivit Darius Idolum frangendum in po- testatem Daniels dando, & inimicos illius leonibus inge- rendo:

62
rendo: Sicut servivit Nabuchodonosor, omnes in Regno suo positos, à blasphemando Deo lege terribili prohiben- do. In hoc ergo serviunt Domino Reges, in quantum sunt Reges, cum ea faciunt ad serviendum illi, quæ non pos- sunt facere nisi Reges.

Nunc Saltatrices istæ, contra tam expressum Dei ver- bum cogere volunt Regem, ne Domino serviat in timore. Noli ajunt curare in Regno tuo, à quo tueatur, vel op- pugnetur Ecclesia Domini tui, non ad te pertinet, in Re- gno tuo quis velit esse, sive religiosus, sive sacrilegus, quasi verò magis ad Regem pertineat, sicarios, venefi- cos, parricidas, & quorumvis aliorum criminum capita- lium affinis plectere, quam psychotyranos, hæreticos, cum omnia quotquot cogitari possunt crimina, cum uno hæreseos crimine collata festuca sint cum trabe compara- ta, minus ut peccaturus Rex videatur, si rapinas, si furta, si cædes, si latrocinia; si quævis alia, quamlibet atrociam crimina, in Regno suo imponere patrari permittat, quam si Christi corpus Ecclesiam, à capite suo separari, si omnia ossa ex eo comminui, si tot hæreses in eo grassari patiatur, quot sunt volucres: quod ut faciat, isti tanto stu- dio contendunt: volunt, ut Rex non sit Rex, volunt, ut fru- stra gladium portet, in Christi causa præsertim, quasi verò non Christi magis causam quam aliam quamcunque Rex defendere teneatur.

Scripsit aliquando Philippus Melancthon de Germa- nis Lutheranis, quod eorũ consilia non aliò spectant, quã ad Anarchiam, quin autem, & his, non aliud sit pro- positum, nec alio cogitationes eorum referuntur omnes, quam ad Anarchiam, sanus nemo dubitare potest. Habes igitur Serenissime Rex quid isti petant: petunt enim, ut ne sis Rex, ut ne portes gladium, aut si portes, ut frustra por- tes, ubi Christus blasphematur, ubi corpus ejus laceratur, ubi ne possis uti gladio.

Quæteram à quo petunt hæc? Num ab Herode? Imò

ut ab Herodis Regis, Rege lōgè diffimillimo: petunt ab eo, qui semper est habitus, qualem à Deo continuis precibus nobis concedi, postulavimus acerrimus Catholica fidei propugnator, qui publicè coram hominibus Christum confiteri nunquam erubuit, & quidem tam ardentè, ut caput etiam suum, dum praelia Domini praeliaretur, in apertum discrimen non semel objecerit, qui cum vixdū ex ephebis excessisset, contra Christi, Christianissimi-que Regis fratris sui perduelles fortiter pugnando, caelis illis, fulis & profligatis, tot est insignes victorias consecutus, quibus nomen etiam suum immortalitati consecravit, ut meritò quis possit obstupescere, quòd à tali Rege hæc tam abominanda petere, fuerint ausi; qui pietatis incredibilis, & in fide Catholica tuenda constantiæ, tot jam dedit adeò præclara documenta, de quo certò sibi persuadent pij omnes, quòd prius vitam cum sanguine sit profusus, quam ut ejus generis aliquid à se permittat obtineri, quòd ejus, quem semper hætenus constanter & intrepidè coram hominibus confessus est, negati Christi, speciem aliquam habere posse videatur.

Sed quo fine petunt, aut cui bono futura dicunt hæc? Finem hunc prætendunt, quòd hæc una sit ratio, quâ pax inter dissidentes de religione conservari queat. An autem hunc finem non citius consequerentur, si dissidium ipsum religionis tollendum curarent, quàm ut eo permisso, pacem inter dissidentes expectari posse putarent. Scilicet in dissidio, & non potius sublato dissidio, speranda pax est? Longè diversam rationem conservandæ pacis ac tranquillitatis, nostri majores inierunt, cum ante centum triginta & amplius annos à dissidio religionis, metuendum esse Regno viderent. Non illi, quòd à saltatricibus istis factum est adversus Dominum, & adversus Christum ejus, sed pro Christo fœdus inierunt, quando præclara quadam Confœderatione, in nova civitate Korczyn facta, si quis hæreticales errores facere, vel promovere vellet, con-

tra

tra talem sive tales, & in eorum destructionem; omnes confurgere se velle promiserunt. Quàm pia, quamque sancta fuit illa Confœderatio, cum qua pugnat ex diametro, quæ nunc jurejurando Regis confirmanda profertur. Cum autem unanimi omnium ordinū consensu, Rex, regni statuta se conservaturum juraverit, in quibus est illa sancta confœderatio, quomodo nunc diversum ab eo ut juret exigatur, scilicet calidum & frigidum ex eodem cum volunt ore effare.

Legimus in Regum Historia, quòd à tribu Juda, hoc est eorum qui verè Deum confitentur, se, decem tribus Israel separaverunt, & pro vero Deo colebant idola, per quos hæreticos intelligi volunt Sancti Doctores, qui de flore ac spe & gloria pristinæ fidei corruerunt, qui quando Scripturas sanctas malè intelligunt, atque pervertunt, vinò, quando verò saculari abutuntur sapientia, & Dialecticorum tendiculis sicerâ inebriantur. His Prophetæ sancti graves calamitates denuntiabant, quæ cum non statim sequerentur, illudebant illis Dei Prophetis, subinde illa verba repetentes: Manda, remanda, expecta; reexpecta, modicum, ibi, modicum ibi. Quid autem ad hæc illi, quos viros illusores vocat Esaias. Percussimus aiebant, fœdus cum morte, & cum inferno pacti sumus. Flagellum inundans, cum pertransierit, non veniet super nos, quia posuimus mendacium spem nostram, & mendacio protecti sumus. Putabant illi miseri, qui Prophetis eos ad resipiscenciam vocantibus illudebant, se jam fore securos, neque sibi periculi quidquam imminere, quandoquidem cum morte & cum diabolo fœdus percussissent. An autem ij de quibus sermo nobis est, ad viros illos illusores proximè non accedunt, an illorum fœdus, quòd cum morte, & cum diabolo percusserunt, non est illi simillimum? Verùm quid ad hæc Dominus? Audite, inquit verbum Domini viri illusores, Delebitur fœdus vestrum cum morte, & pactum vestrum cum inferno non stabit. Non hæc est

est ratio, dicit Dominus, quã securitati vestrã prospicere possitis, si cum diabolo fœdus percusseritis, si cuius ille pater est, mendacium spem vestram posueritis, si mendacijs vos protectos iri putaveritis, non hæc est ratio, quã audite verbum Domini viri illusores. Flagellum inundans cum transierit, eritis ei in conculcationem; hoc est, omnes illas calamitates perferetis, quas fœdere cum diabolo facto, minimè vos esse passuros, persuasum habebatis, quæ tantæ futuræ sunt, ut vos conculcaturæ prorsus & contrituræ videantur.

Frustra vobis pollicemini, si Christum & Baal, simul in eodem Regno colendi potestas permittitur, jam omni metu fore vos liberos. Coangustatum est stratum ita ut alter decidat, & pallium breve utrumque operire non potest: non potestis duobus Dominis servire, non potestis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum: non potestis mensæ Domini esse participes, & mensæ dæmoniorum. Quæ participatio Justitiæ cum iniquitate; quæ societas lucis ad tenebras, quæ conventio Christi ad Belial, quæ pars fideli cum infideli, qui consensus templo Dei cum idolis. Nihil est, quod existimeris vos in aurem, quod ajunt utramque securos dormire posse, si jaceat in eodem strato Christus & Antichristus, vel Isebiensis vel Genevensis vel quicumque tandem alius, Dominus Deus noster Zelotes est, solum se coli, solum se vult adorari. Deos alienos non fert. Deos autem alienos, hæreticorum dogmata vocari, non est in Scripturis inusitatum. Sponsus noster Christus est, & est unius cujuscunque fidelis animæ, stratum angustius, quàm ut maritum, & adulterum ferre queat: brevius est palliũ, quàm ut utrumque possit operire. Decidat alter, necesse est, decidat adulter, qui nisi fuerit dejectus è strato fidelis animæ, quod metuit peccator, veniet super eum. Flagellũ inundans erit vobis in conculcationem. Quamdiu cum legitimo sponso Christo mœchus diabolus in eodem lecto jacere, & in eodem Regno coli

64
coli simul & adorari permittitur, pacis & concordie spes esse potest nulla, non potest unus lectulus, una Dei vivi Ecclesia, capere mœchum & maritum, Christum & Belial, Catholicos & hæreticos. Quo major est istorum insania, qui putant egregiè Regni tranquillitati se prospecturos, si perfecerint, ut in uno Regno, duæ fides permittantur, quarum altera perfidia sit, necesse est, cum fides, nisi una sit, fides dici non possit. Sicut unus Deus, unus est Christus, ita & fides esse non potest nisi una. Et ab eo Rege se id putant impetraturos, qui suo periculò didicit, quantas ea res calamitates in Patria sua attulerit, in qua duæ fides, duos Reges pepererunt, & adversus Dominum & adversus Christum ejus, Christianissimum Regem à Deo coronatum, à Christi perduellibus, arma parricidialia sumpta fuerunt, Quanto multorum sanguine, quanta Regni totius clade confiterit hæc permissio, ludus, ut fidiũ, ex fide fieret; complurium oculis, & auribus testatus est, quàm ut ea mihi nunc prolixiore sermone commemorare sit necesse.

Quamobrem cum hæretici, vel si Prophetæ verbis uti malimus, viri sint illusores, qui petunt, cum rem extremè flagitiosam, & horrendam petant, quã nihil vel cogitari queat magis detestandum, nimirum ut Christi corpus mysticum, quod ille sic dilexit, ut pro illo verum, & vivum suum corpus, in mortem traderet, sic in minutissimas partes conscindatur, ut nullum os integrum in eo relinqueretur, nec ulla deinceps residua sit spes ejus redintegrandi, cum ab eo Rege petant, quem constat corporis hujus Christi tuendi & conservandi causã: nec sumptibus ullis hætenus pepercisse, nec labores ullos defugisse, nec ulla pericula declinasse, vilis ut ei spiritus non raro fuerit, dum illud ab interitu servare curaret: postremò eum, quem sperant finẽ, cum nõ modo non sint consequuturi, verum etiam si quod petunt concedatur, ea res Regno sit interfectionem allatura, quis est, qui non videat, quam pulchrè qua-

quadret in istos, quod olim de viris illis illuſoribus dixit
Propheta: Quod præ vino, præ ebrietate erraverunt, ab-
ſorpti ſunt à vino, erraverunt in ebrietate, nescierunt vi-
dentem, ignoraverunt iudicium.

Mihi quid è perſimiles ijs eſſe videntur, qui cùm gra-
vi periculoſaq; febrì laboraverint, ab omni mēte deſerti,
currunt in præceps, & ultro ſibi mortem conſciſcere cupi-
unt: an autem tales ligandi potius non ſunt, & modis o-
mnibus, quamlibet inviti retinendi, quàm ut in deſideria
cordium ſuorum traditi, perire permittantur. Eſt quidem
hoc id genus hominibus permoleſtum, ſi quis eorum vo-
luntati refragetur, & per quos id fit, eos crudeles adverſa-
rios, & inimicos exiſtimant. Sed ſimul ut paroxiſmus
præterierit, & ad mentem ſanam redierint, non alios ma-
gis erga ſe fuiſſe beneficos agnoſcunt, quàm à quibus pro-
hibiti fuerunt, etiamſi durioribus vinculis, ne ſe po-
ſent è lecto proripere, ingentes illis agunt
gratias, quod eorum proſpicere ſanitati, quàm parere vo-
luerunt perversæ voluntati. Ne dubita Sereniſſime Rex,
quin idem quoq; tibi ſit eveneaturū, ſi quod in hoc ſuo paro-
xiſmo febricitantes iſti petunt, non ſtatim concedendum,
ſed eorum valetudini potius duxeris eſſe conſulendū. Ve-
niet ille dies, quo plus etiam quàm à quibus in hanc lucem
editi ſunt, Parentibus ſuis, tibi Parenti patriæ ſuæ, ſe debere
proſitebuntur, cujus immortalì beneficio, non ab hac tem-
poranea, quam oppetere tamen aliquando neceſſe eſt, ve-
rùm à morte ſervati ſint ſempiterna. Tanta pietas hæc
& miſericordia tua, nunquam ex eorum excidet memoriã,
quã tibi perpetuis temporibus eos devotiſſimos eſ red-
diturus. Quamobrem ſi cupis inſœlicium iſtorum, quibus
rectè dici poteſt: Nescitis quid petatis, ſi regni tui, ſi tu-
am ipſius ſalutem, & incolumitatem conſervatam, velis;
& facere, & pati prius omnia paratus eſſe debes, quàm ut
vel minimum quid eorum, quod petunt, largiaris.

2

2

Ges. Polen
431.

